

EXPERIENȚE CARCERALE ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

V

**Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului
și Memoria Exilului Românesc**

La realizarea volumului au mai contribuit: Raluca GROSESCU, Marius STAN

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc

Consiliul științific:

Vladimir Tismăneanu, președinte (University of Maryland, College Park, SUA)

Mihnea Berindei (Institut des Sciences Sociales du Politique/CNRS, Franța)

Maria Bucur (University of Indiana, SUA)

Dorin Dobrinu (Arhivele Naționale ale României)

Tom Gallagher (University of Bradford, Marea Britanie)

Paul Hollander (University of Massachusetts, SUA)

Anna Kaminsky (Stiftung zur Aufarbeitung der SED-Diktatur, Germania)

Mark Kramer (Harvard University, SUA)

Nicolae Manolescu (Ambasador al României la UNESCO)

Bogdan Murgescu (Universitatea din București, România)

Andrzej Paczkowski (Collegium Civitas, Polonia)

Janos Rainer (1956 Institute, Budapesta, Ungaria)

Jacques Rupnik (Centre d'Études et des Recherches Internationales, Franța)

Levente Salat (Universitatea „Babeș-Bolyai”, România)

Lavinia Stan (St. Francis Xavier University, Canada)

Conducerea executivă:

Ioan Stanomir, președinte

Mihail Neamțu, director științific

www.iicm.ro

© 2011 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4, P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

INSTITUTUL DE INVESTIGARE A CRIMELOR COMUNISMULUI ȘI MEMORIA EXILULUI ROMÂNESC (București)

Experiențe carcerale în România comunistă / Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc ; vol. coord. de Cosmin Budeancă ; pref. de Lucia Hossu Longin. – Iași : Polirom, 2007 –

6 vol.

ISBN 978-973-46-0930-7

Vol. 5 / ed.: Andrei Lascu, Alexandru Matei, Alin Mureșan...: Experiențe carcerale în România comunistă – 2011. – Index. –

ISBN 978-973-46-1943-6

I. Budeancă, Cosmin (coord.)

II. Lascu, Andrei

III. Matei, Alexandru

IV. Mureșan, Alin

343.8(498)“1947/1964”(047.53)

Printed in ROMANIA

**Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului
și Memoria Exilului Românesc**

EXPERIENȚE CARCERALE ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

V

**Andrei Lasca, Alexandru Matei, Alin Mureșan,
Constantin Petro, Adrian Sandu, Constantin Vasilescu**

Volum coordonat de Cosmin Budoancă

Cuprins

<i>Nota editorilor</i>	7
Argeș	11
Elena Ion (Arnăuțoiu)	13
Pr. Ion (Filotei) Movileanu	41
Maria Vasile	54
Călărași	67
Neculai Butnaru	69
Paul Negrișanu	92
Nicolae Stamu	105
Dâmbovița	115
Alexandru Alexandrescu	117
Ilie Bănculescu	130
Ion Tocan	144
Giurgiu	157
Ioan Cioară	159
Mircea Gebăilă	176
Paul Pencea	188
Gorj	203
Andrei Balif	205
Vasile Brânzan	229
Victor Pătruț	237
Prahova	253
Octavian Anastasescu	255
Tiberiu Beșchea	267
Constantin Rodas	287
Sălaj	307
Onisim Blaj	309
Kiss Kalaman	320

Gheorghe Pop	326
Ioan Pușcaș	338
Sibiu	351
Octavian Balaban	353
Ilie Berghezan	363
Maria Luise Roth-Höppner	379
Zaharia Urdea	404
<i>Fotografii</i>	433
<i>Anexe</i>	438
<i>Prezentarea autorilor</i>	457
<i>Index de persoane</i>	459
<i>Index de locuri</i>	467

Nota editorilor

În martie 2007, în cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România a demarat proiectul „Experiențe carcerale în România comunistă”, care și-a propus: realizarea de interviuri cu foști deținuți politici; publicarea unor volume de mărturii în care să fie prezentate abuzurile, torturile și tratamentele inumane aplicate „dușmanilor politici și de clasă” în perioada 1945-1989; constituirea unei arhive audio-video cu materiale ce pot fi utilizate în cadrul viitoarelor muzee pe care IICCMER le va înființa; realizarea de studii și articole științifice, precum și de materiale necesare în procesul didactic. La sfârșitul anului 2007 a fost finalizat primul volum din serie, în 2008 a văzut lumina tiparului al doilea volum, în 2009 al treilea volum, în 2010 al patrulea, iar cel de-al cincilea vine să completeze imaginea sistemului penitenciar comunist românesc, așa cum și-o amintesc cei care l-au cunoscut cel mai bine: foștii deținuți politici.

În cadrul proiectului al cărui rezultat este și volumul de față au fost realizate până în prezent peste 190 de interviuri, în toate județele țării și în București.

Toate interviurile au avut la bază un ghid care a urmărit cele mai importante momente ale detenției și nu numai. Astfel, cei intervievați ne-au descris instaurarea comunismului, motivele și metodele arestării, derularea anchetelor și a procesului, eliberarea și reinsertia socioprofesională. Accentul a fost pus în special pe anii de detenție, rezultatul fiind informații interesante despre condițiile de viață din închisoare, alimentația, persecuțiile, condițiile de muncă, viața religioasă, cotidianul de detenție, descrieri de penitenciare, precum și portrete de gardieni și deținuți.

Deși potrivit temei generale a proiectului ar fi trebuit să ne axăm doar pe viața din detenție, în cele mai multe dintre cazuri relatările celor intervievați vizează și viața de după eliberare, intenția noastră fiind aceea de a arăta de asemenea modul în care foștii deținuți au reușit să se reintegreze din punct de vedere socioprofesional – dacă au făcut-o. De altfel, pentru majoritatea celor intervievați, eliberarea din temnițele comuniste a însemnat, în fapt, un „transfer” dintr-o închisoare mai mică într-o închisoare mai mare, reprezentată de România comunistă.

Elementul de noutate pe care îl propune proiectul de față este dat de faptul că marea majoritate a celor intervievați nu și-au mai prezentat niciodată experiențele de detenție (prin memorii, interviuri etc.).

Din punct de vedere tehnic, interviurile au fost realizate pe suport audio și video și se află în Arhiva de Istorie Orală a Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc; ele au fost transcrise în prezenta formă.

În ceea ce privește transcrierea interviurilor, trebuie să menționăm că acesta este un proces complex, care implică inevitabil unele schimbări și interpretări, în special

datorită faptului că scrierea și vorbirea au o serie de trăsături diferite. Astfel, tonalitatea, volumul și ritmul vorbirii au semnificații și conotații care nu pot fi reproduse grafic decât cu mare greutate. Deoarece, în forma brută, interviurile prezentau anumite inconveniente din perspectiva lecturării lor, din cauza unor dezacorduri sau exprimări neclare, am operat anumite corecturi la nivelul textelor și le-am editat, eliminând în special o parte a întrebărilor și intervențiilor interviuatorilor, în așa fel încât mărturiile să nu suferă modificări de fond, ci doar de formă. În ceea ce privește semnele de punctuație, precum și anumite cuvinte sau propoziții care au fost adăugate sau eliminate, nu s-a folosit sistemul trecerii lor în paranteze drepte pentru a nu crea dificultăți cititorului. Pauzele în vorbire sunt reprezentate de trei puncte (...), iar anumite stări de spirit care se regăsesc pe înregistrări sunt prezentate în paranteză (de exemplu : plânte, râde).

La începutul interviurilor am încercat să sintetizăm o prezentare a martorului, motivul arestării, principalele date referitoare la detenție și locurile în care a executat pedeapsa, folosind termenul „închisoare” inclusiv pentru a desemna lagărele și coloniile de muncă.

Este de remarcat și de explicat faptul că interviurile au dimensiuni diferite, iar relatările diferă ca profunzime. Acest lucru se datorează mai multor factori : starea de sănătate a martorilor, cei mai mulți aflați la vârste înaintate, problemele de memorie și, nu în ultimul rând, o formă de autoprotejare, prin refuzul de a rememora anumite momente traumatizante. Pornind de la aceste realități, am încercat să obținem cât mai multe informații, însă fără a pune interviuatul într-o situație neplăcută.

Dacă unii dintre cei intervievați își amintesc în detaliu anumite momente, date, persoane și întâmplări și pot povesti în amănunt despre condițiile de detenție, alții oferă doar informații fragmentare. Din acest motiv am decis să adnotăm interviurile și să oferim informații care să clarifice relatările celor intervievați. Astfel, în notele de subsol am trecut diverse informații utile, cum ar fi : județele de care aparțin anumite localități (în funcție de situația administrativă actuală); date suplimentare despre persoanele menționate în interviuri (cu referiri la data arestării, condamnarea, închisorile în care au executat detenția, data eliberării); corecții, atunci când unele informații din interviuri nu corespund adevărului istoric; detalierea unor evenimente sau întâmplări prezentate schematic de martor, dar care am considerat că sunt importante.

Informațiile folosite la adnotările interviurilor provin din câteva lucrări de tip dicționar, dar și din alte lucrări de istorie, însă în cea mai mare parte a lor au fost extrase din fișele matricole penale ale foștilor deținuți politici aflate în Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor de la Jilava, fișe care pot fi consultate și pe site-ul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (www.crimelecomunismului.ro).

Din păcate, există și persoane menționate în interviuri pentru care nu am găsit informații suplimentare și, de asemenea, am considerat inoportună adnotarea unor nume foarte cunoscute.

Volumul de față, al cincilea din serie, conține un număr de 26 de interviuri realizate în următoarele județe : Argeș, Călărași, Dâmbovița, Giurgiu, Gorj, Prahova, Sălaj și Sibiu. În alegerea martorilor am încercat să avem o acoperire cât mai mare, atât din punctul de vedere al etniei, genului, studiilor, cât și al apartenenței politice înainte de arestare. Desigur că în fiecare județ au rămas numeroși foști deținuți politici care nu au fost intervievați, dar suntem convinși că astfel de demersuri vor avea ecou și alte experiențe carcerale vor ieși la lumină în anii ce vor urma.

În identificarea posibililor martori am beneficiat de sprijin din partea Asociației Foștilor Deținuți Politici din România și a Federației Române a Foștilor Deținuți Politici și Luptători Anticomuniști, cărora le mulțumim și pe această cale.

În egală măsură dorim să mulțumim tuturor celor care au înțeles demersul nostru și au făcut eforturi deosebite pentru a rememora unele momente tragice din trecutul lor. Le suntem recunoscători cu atât mai mult cu cât realizăm dificultățile majore prin care au trecut atunci când au trebuit să își amintească traumele îndurate în trecut. Avem însă convingerea că toți aceștia au înțeles că au fost parte a unui experiment diabolic, și conștiința a fost cea care nu le-a permis să țină ascunse unele amintiri personale, care sunt în fapt fărâme de istorie, părți minuscule ale unei istorii naționale abrutizate. În ultimă instanță, este și o datorie morală a celor care au supraviețuit de a povesti ce s-a întâmplat, o datorie față de aceia dintre ei care nu au mai scăpat din iadul închisorilor comuniste sau care nu mai sunt în viață acum.

Argeş

Elena Ion (Arnăuțoiu)

S-a născut la 12 aprilie 1919 în Nucșoara, județul Argeș. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceale. A fost arestată la 12 decembrie 1950 și internată administrativ la Ghencea, Ocnele Mari și Pipera până la 22 februarie 1952. A fost rearestată la 22 iunie 1958 și condamnată la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Miercurea Ciuc și Arad. A fost eliberată la 21 februarie 1962. La data interviului locuia în Câmpulung-Muscel. Interviu realizat de Constantin Vasilescu la 10 mai 2008. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Constantin Vasilescu. Interviu se află în AIO-IICCMER, având cotele 387, 388, 389, 390.

Doamnă, v-aș ruga să-mi spuneți câte ceva despre familia dumneavoastră...

Sunt fiica Laurenției¹ și a lui Iancu Arnăuțoiu², învățător din comuna Nucșoara, județul Muscel. Noi am fost cinci frați. Fratele cel mare, Ion, a fost ofițer de cavalerie și a murit pe front, în Rusia, la Bahcisarai³. După doi ani și o lună de front, în ziua în care trebuia să plece acasă, a călcat pe o mină și a murit. Fusese decorat cu cele mai înalte distincții românești și străine, era un băiat deosebit... În toată perioada în care el a fost pe front, mama încasa în țară solda lui de ofițer și avea dispoziție de la el ca jumătate din ea s-o dea copiilor orfani și văduvelor de război. După cel mare am fost eu, iar după aceea a venit Toma, care a fost ofițer la escorta regală. Ceilalți doi frați, Anton⁴

1. Laurenția Arnăuțoiu (1894-1962). A fost arestată la 5 iulie 1949 și condamnată la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Mislea. A fost eliberată la 3 iulie 1955. A fost rearestată la 3 septembrie 1958 și condamnată la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava și Miercurea Ciuc. A decedat la 24 mai 1962 în închisoarea Miercurea Ciuc. Informații din fișele matricole penale din AANP.
2. Ioan „Iancu” Arnăuțoiu (1887-1962). A fost arestat la 28 aprilie 1949 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedepsele în închisorile Jilava, Aiud și Ocnele Mari. A fost eliberat la 10 mai 1953. A fost rearestat la 22 iunie 1958 și condamnat la 18 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Jilava, Galați, Pitești și Botoșani. A decedat la 4 august 1962 în închisoarea Botoșani. Informații din fișele matricole penale din AANP.
3. Localitate în Peninsula Crimeea, Ucraina.
4. Anton Arnăuțoiu, născut la 30 ianuarie 1924 în Nucșoara, Argeș. Ofițer. A fost arestat de mai multe ori pentru interogatorii în legătură cu organizația celor doi frați ai săi. Dragoș Carciga, „Destin în crepuscul – Anton Arnăuțoiu (1924-2000). Exercițiu de istorie orală”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu, Iulia Pop (ed.), *Rezistența anticomunistă. Cercetare științifică și valorificare muzeală*, I, Argonaut, Cluj-Napoca, 2006, pp. 331-339; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. A, B, Mașina de Scris, București, 2000, pp. 82-83.*

și cu Petre⁵, sunt mai mici decât mine. Anton era student în anul IV la Drept, la București. Atunci când au plecat nemții, iar americanii bombardau Bucureștiul, i-au scos și pe ei, de la școala de ofițeri de rezervă... și l-au mitraliat ăia, încât a fost invalid de război ultimul grad, cu plămânii perforați. A trăit de la 21 de ani până la 76, când a murit, cu un sfert de plămân. A fost aproape mutilat, ce mai încoace și încolo... Cel mic, Petre, a făcut Liceul Comercial la Câmpulung. Eu am făcut școala primară în comuna Nucșoara, iar după aceea am făcut liceul la Câmpulung.

Făceați parte dintr-o familie înstărită ?

Bunicul din partea tatălui a fost preot în comuna Nucșoara. A fost adus ca preot fără să aibă niciun fel de familie acolo, niciun fel de sursă de trai și i s-a dat o bucată de pământ în vârful dealului, la Nucșoara, ca să-și poată construi o casă. În timp ce tatăl meu a fost pe frontul din Primul Război Mondial, părinții lui au murit. Așa a rămas tata singur acolo, fără familie. Dar era un suflet foarte mare și s-a apropiat de toți sătenii. Toți veneau la el, tata era și doctorul, și avocatul satului. A fost și inspector școlar foarte mulți ani. Toți cereau ca tata să-i cunune când se căsătoreau, încât la un moment dat ajunsesem să avem aproape jumătate din sat drept fini ! Nu se mai puteau căsători între ei, pentru că erau botezați și cununați de același naș.

Tatăl dumneavoastră a avut apartenență politică ?

Tata a făcut politică pentru sat, pentru comunitate. De exemplu, comuna Nucșoara este formată din Nucșoara plus trei cătune : Zboghițești, Slatina și Secături. Și copiii n-aveau școli în aceste cătune și erau nevoiți să vină la școală de la 3-4 kilometri, în fiecare zi, prin pădure, sau mai știu eu... Tata era foarte necăjit pe chestia asta, iar politicienii când veneau în campanie electorală veneau la tata... Și tata le spunea, de exemplu : „Votăm cu voi, tot satul venim și vă votăm, dar faceți-ne școală în cătunul Zboghițești”. Așa făcea tata, pornea cu tot satul și cu butoiul cu țuică și într-adevăr votau și ieșeau cei pe care-i susținea el. Știu c-a venit și alde Alimănișteanu⁶ la tata și l-a rugat foarte mult să-l ajute să iasă-n alegeri. Și, într-adevăr, s-au ținut de cuvânt dacă au ieșit, le-au făcut școală în cătunul Zboghițești. Astfel copiii nu mai erau nevoiți să vină kilometri întregi la școală, la Nucșoara. După aceea veneau alte alegeri și, tot așa, veneau țărâniștii și spuneau : „Ajutați-ne !”. „Vă ajut. Faceți școală în Secături !” Și, într-adevăr, le-a făcut școală în Secături. După aceea au venit averescanii, sau nu știu care Dumnezeu au mai venit... La fel, le-a făcut școală și-n Slatina. Deci toate aceste trei cătune au avut școlile lor, încât copiii n-au mai fost nevoiți să mai vină kilometri întregi la Nucșoara să învețe carte.

Totuși, nu a devenit membru al unui partid anume ?

5. Petre Arnăuțoiu (1926-1959). Membru al grupului de rezistență „Haiducii Muscelului” condus de fratele său, Toma. A fost arestat la 20 mai 1958 și condamnat la moarte. A trecut prin penitenciarul Pitești și a fost executat la Jilava la 18 iulie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

6. Dumitru Alimănișteanu (1898-1973). Om politic, ministru de Finanțe între 6 martie și 11 aprilie 1945. A fost arestat la 2 februarie 1959 și condamnat la 25 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Sighet, Pitești, Ocnele Mari, Galați, Jilava și Botoșani. A fost eliberat la 19 septembrie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Inițial nu, dar în cele din urmă tata s-a fixat la țărâniști. Era membru și i-a îndrumat și pe copiii lui, bineînțeles, cei care aveau voie să voteze. De exemplu, Toma⁷ și Neluț⁸ erau ofițeri și n-aveau voie să facă politică, deci n-aveau voie să fie înscrși într-un partid politic. Tata a făcut școala normală aici, la Câmpulung, și a fost coleg cu Ion Mihalache⁹. Ion Mihalache era prieten foarte bun cu tata, a fost chiar și la nunta mea. A venit și a fost martor la încheierea căsătoriei mele, acolo, la primărie.

Când v-ați căsătorit ?

În anul 1938 m-am căsătorit cu Florea Ion, care era profesor la Liceul „Dinicu Golescu” din Câmpulung, iar în 1939 am născut un băiat pe nume Viorel. Soțul meu a fost pe front patru ani, iar în 1946 am decis să ne retragem aici, la Câmpulung, ca să fim aproape de familie, deoarece soțul meu predase la Craiova și la Slatina, la Liceul „Radu Greceanu”. Ne-am cumpărat un imobil în Câmpulung, imobil în care stau și acum. Când ne-am retras la Câmpulung nu bănuiam ce necazuri vom avea... În 1949 frații mei au plecat în munte, iar în 1950 ne-au naționalizat casa. Casele părinților mei, de la Nucșoara, le-au dărâmat, dar pe-a mea n-au putut s-o dărâme, pentru că era în centrul orașului. Eu am plătit chirie în casa mea 42 de ani ! Abia în anii '90 am făcut proces și am recăpătat-o.

Ce credeți că i-a determinat pe frații dumneavoastră să aleagă varianta plecării în munte ?

Vă spun... Fratele meu, Toma, era ofițer la escorta regală, iar când Regele a abdicat, toți ofițerii care aveau școală au fost dați afară din armată și au numit în locul lor oameni cu patru clase primare, cu „origini sănătoase”. Toma nu putea suporta chestia asta, pentru că-și iubea nemaipomenit cariera de militar. Dacă spuneai ceva de un soldat era în stare să te ia la palme, așa își iubea patria, pentru că tata așa i-a educat pe toți, și pe elevii lui, și pe copii : să-și iubească țara, poporul și Regele. Pentru așa ceva era în stare să-și dea viața. Și el era necăjit tot mereu și tot spera că va veni o zi când vor fi reîncadrați. Soțul meu, fiind profesor de istorie, l-a chemat odată aici, că veneau la mine ca la a doua lor mamă. Ei la mine au stat în gazdă cât au fost la școală și eu totdeauna am fost foarte bună cu ei, fiind singura soră... Întotdeauna i-am înțeles și i-am ajutat pe cât a fost posibil. Ei, și l-a chemat soțul meu aici și i-a spus : „Uite ce este, Toma, fă o facultate și nu mai aștepta să se mai întoarcă timpurile, pentru că eu cunosc istoria Partidului Comunist. Uite cât au așteptat rușii și n-au putut să facă nimic... Așa că nu mai aștepta să se schimbe timpurile, că nu se vor schimba !”. Și atunci el... nu pot să mai pronunț exact cuvintele pe care i le-a spus soțului meu, dar a fost așa de indignat, încât i-a spus cuvinte foarte grele : „Te respect, că-mi ești

7. Toma Arnăuțoiu (1921-1959). Ofițer, lider al grupului de rezistență „Haiducii Muscelului”. A fost arestat la 20 mai 1958 și condamnat la moarte. A trecut prin penitenciarul Pitești și a fost executat la Jilava la 18 iulie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

8. Este vorba despre Ion, cel mai mare dintre frații Arnăuțoiu.

9. Ion Mihalache (1882-1963). Om politic, fondator și lider al Partidului Țărănesc, lider al Partidului Național Țărănesc, fost ministru de Interne și ministru al Agriculturii. A fost arestat la 14 iulie 1947 și condamnat la temniță grea pe viață, pedeapsă comutată la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Ministerul de Interne, Galați, Sighet și Râmnicu Sărat. A decedat la 5 februarie 1963 în închisoarea Râmnicu Sărat. Informații din fișele matricole penale din AANP.

cumnat și ai fost profesor, dar unul care judecă așa cum judeci tu și crede că niciodată nu vom mai scăpa de comuniști și de ruși merită împușcat ! ”. Așa i-a spus soțului meu, iar soțul meu i-a spus : „Dragă, cu aceste idei să nu mai intri în casa mea de acum încolo ! Eu nu vreau să îmi distrug familia și să murim toți în pușcărie”. Într-adevăr, de atunci, din 1948, Toma n-a mai venit în casa mea...

Cine a avut ideea formării organizației ?

Arsenescu¹⁰ avea o organizație aici, pe Muntele Roșu, dar fără autorizație din partea vreunei ambasade. Și atunci când i-au prins pe cei care erau cu el, el n-a fost prins. A fost prins Cotenescu¹¹ din Stoenesti¹², Purnicheștii¹³ din Cetățeni¹⁴, toți ăștia, cum îi mai cheamă... Au fost mulți de pe-aici, din Câmpulung. Și Arsenescu a reușit să fugă la București. Se baza pe faptul că avea acolo un frate care era colonel în Ministerul de Interne și tot spera că vin americanii. La București s-a întâlnit cu învățătorul Nițu¹⁵, care era socrul lui Toma, și cu avocatul Dumitrescu Lăzoiu¹⁶, care îl cunoștea foarte

10. Gheorghe Arsenescu (1907-1962). Locotenent-colonel, lider al grupului de rezistență de pe Muntele Roșu, inițiator și, pentru scurt timp, lider al grupului „Haiducii Muscelului”. A fost arestat la 1 februarie 1960 și condamnat la moarte. A trecut prin închisorile Jilava și Văcărești. A fost executat la Jilava la 29 mai 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

11. Iosif „Vică” Cotenescu, născut la 20 decembrie 1901 în Stoenesti, Argeș. Membru al grupului de rezistență de pe Muntele Roșu. A fost arestat la 25 iunie 1951 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Poarta Albă, Peninsula, Aiud, Lugoj și Gherla. A fost eliberat la 2 iunie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

12. Localitate în județul Argeș.

13. Ioan „Țică” Purnichescu, născut la 3 iulie 1911 în Cetățeni, Argeș. Membru al grupului de rezistență de pe Muntele Roșu. A fost arestat la 1 februarie 1951 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 20 de ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Aiud, Oradea, Gherla, Văcărești și Botoșani. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Gheorghe „Gheorghită” Purnichescu, născut la 6 mai 1916 în Cetățeni, Argeș. Membru al grupului de rezistență de pe Muntele Roșu. A fost arestat la 31 ianuarie 1951 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Aiud, Nistru, Lugoj și Gherla, Galați și Oradea. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

14. Localitate în județul Argeș.

15. Nicolae Nițu (1900-1959). A fost arestat la 25 august 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Galeșu și Peninsula. A fost eliberat la 3 octombrie 1954. A fost rearestat în mai 1959 și condamnat la moarte. A fost executat la Jilava la 18 iulie 1959. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. N, O, Mașina de Scris, București, 2005, pp. 151-152 ; fișele matricole penale din AANP.*

16. Ion I. Dumitrescu „Lăzoiu”/„Lazea”, născut la 14 iulie 1907 în Voinești, Argeș. Avocat. A fost arestat la 18 februarie 1950 și ținut în prevenție până la 1 ianuarie 1956. Potrivit lui Cicerone Ionițoiu, a fost condamnat în contumacie în 1949. A fost rearestat la 6 februarie 1959 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică, din care s-a scăzut perioada în care a fost ținut în prevenție. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. D, E, Mașina de scris, București, 2002, pp. 178-179 ; fișa matricolă penală din AANP.*

bine pe Arsenescu. Socrul lui Toma avea un fierăstrău de tăiat lemne pe Râul Doamnei, iar Lăzoiu avea mai sus, în Slatina, o fabrică de prelucrat lemnul de brad; era foarte bogat. Și așa s-a făcut o legătură. S-a întâlnit Arsenescu cu Lăzoiu la București, Lăzoiu i-a făcut cunoștință cu Nițu, iar el i l-a desemnat pe Toma, care era foarte indignat că stă sub comuniști. Și s-au întâlnit toți și au plănuit.

Asta în ce an se întâmplă ?

Asta se întâmplă în '49, înainte de plecarea lor în munți. Prin '47 Toma s-a căsătorit cu fata învățătorului Nițu. A fost o căsătorie așa, mai mult de formă. Tata n-a fost de acord, pentru că Toma se înscriesese la facultate și trebuia să-și facă facultatea, nicidecum să se însoare cu fata învățătorului Nițu, care era în clasa a patra de liceu. Nițu și-a luat angajamentul că îi ajută, că face și dreg și nu știu ce... Fata lui era elevă în clasa a patra la Școala Centrală, la București. Și Nițu le-a închiriat o cameră pe colonel Brezoianu și a zis că are el grijă și plătește chiria și-i întreține, dar le-a dat vreo trei luni și pe urmă nu le-a mai dat nimic! Și a rămas pe capul lui tata. Tata să le găsească gazdă, tata să le dea bani... că Toma n-avea niciun fel de venit. Și tata n-a mai putut să-l mai întrețină acolo și i-a spus: „Tată, io atâta pot, atâta fac!”. Și atunci a renunțat la facultate, nevastă-sa la liceu și au venit la Nucșoara. Aici Nițu l-a lăsat pe el să administreze acest joagăr, fiindcă știa că Toma e cunoscut de oamenii din sat. Și-n perioada aceasta Toma a progresat foarte mult, a făcut bani și a cumpărat un apartament în București în care stătea socru-său și cu soacră-sa.

Ce se întâmplă? Unii dintre comuniști au început să scoată colții și îl tot reclamau. Atunci circula un zvon la Nucșoara, iar poștașul îi spunea lui Toma: „Dom' Tomiță, am auzit prin Domnești că pe toți foștii ofițeri de la escorta regală vă arestează, vă duc în Siberia și vă împușcă!”. Și atunci a intrat în ei o frică nemaipomenită! Nu mai dormeau acasă niciodată, dormeau numai prin grajduri, prin poduri de grajd, prin clăi, pentru că le era frică... Când auzeau o motocicletă sau un zgomot de mașină, s-ascundeau de nici nu-i mai vedeai, de teamă! Și nu numai el, dar și tata și mama când auzeau câte o mașină sau câte un zgomot, se ascundeau de nu mai știai de unde să-i mai iei! Pe urmă s-au obișnuit... Un comunist d-acolo chiar a reclamat că Toma a tăiat firul de telefon, ca să existe motive să-l aresteze. Mi-aduc aminte că am fost odată la Nucșoara și am văzut cum sunt ei de speriați. Și când am venit m-am întâlnit cu fostul președinte al tribunalului, Buceloiu, care ținea foarte mult la Toma, și zic: „Domn'e, am fost la Nucșoara și uite ce am văzut! Ce să fac? Să mă duc să-l iau pe Toma și să-l aduc la Securitate, să le spun că n-a făcut nimic, ca să se limpezească odată lucrurile?”. Și deși el era comunist m-a oprit și mi-a zis: „Nu, că dacă îl arestează, nu-i mai dau drumu', îl împușcă!”. Și atunci au rămas lucrurile așa, deși acum regret din suflet că n-am făcut-o, pentru că dacă făceam acest lucru atunci, Toma poate trăia și astăzi, pentru că nu era vinovat cu nimic...

Când a plecat fratele dumneavoastră la București ?

După aceea, pentru că l-a chemat la București socrul lui și acolo l-a cunoscut pe Arsenescu, iar acesta a venit cu o delegație din partea ambasadelor franceză și americană, ca să formeze organizații în munți... Bineînțeles că Toma a acceptat cu plăcere să facă treaba asta. Și, într-adevăr, s-au întâlnit mai mulți prieteni de-ai tuturor care erau împotriva comunismului și au făcut o ședință în casa unde avea Toma gazda. S-au întâlnit vreo 30 și ceva de persoane, ca să pună la cale această organizație. Și, într-adevăr, și-au luat angajamentul ca unii să ducă alimente, alții armament... în

sfârșit, fiecare și-a luat câte o atribuție. Urma ca a doua zi Toma și cu Arsenescu să plece de la București pe Pitești – Brădet – Nucșoara și să formeze în Nucșoara această organizație ; să se depună jurăminte, să cheme oameni din sat, ca să formeze organizația. Și ce se întâmplă ? A doua zi unul dintre cei care a fost cu ei acolo a denunțat tot planul lor !

Vă mai amintiți cum se numea respectivul ?

Nu. Am știut, pentru că mi-a spus cineva la pușcărie, dar am uitat. Și au plecat cu mașina din București, iar Securitatea a fost pe urmele lor. Au venit după urmele lor până la Brădet. Acolo i-a găzduit preotul Victor Popescu¹⁷, soția lui fiind soră cu mama. Și de-acolo au plecat la Nucșoara, în casa noastră părintească de sus, de lângă munte. Și acolo au stat Arsenescu și Toma și au chemat pe diferiți oameni mai de seamă și au pus la cale... Au depus un jurământ și s-a format această organizație. Acolo era și Maria Plop¹⁸, care era femeie de serviciu la noi acasă. Ea a venit din Moldova în perioada de secetă și a muncit pe la Domnești, încoace, încolo. Și a ajuns până la Nucșoara. În '49, la o săptămână după ce frații mei au plecat în munte, tata a fost arestat, l-au luat să spună unde sunt băieții : „Eu știu că Toma e la București, la casa lui, iar Petrică este în casa lui, aici”. Și atunci mama a rămas cu taxa de obligație de chiabur... N-avea dreptul să bage muncitori, trebuia să muncească singură pământul, iar Maria Plop, venind din Moldova, avea dreptul să muncească oriunde, că era străină, nu era din comună. Și așa a angajat-o mama, ca s-o ajute. Bineînțeles că ea s-a înscris imediat la sindicat, că se făcuse sindicatul muncitorilor... În sfârșit, ea are merit, fiindcă a stat nouă ani pe munte cu ei și a suferit alături de ei... Era o femeie foarte isteată, avea ochi, vedea totul și simțea totul. Și pentru că a văzut că acolo veneau oameni și a simțit că e ceva în neregulă, frații mei au luat-o și pe ea în munte, pentru că le-au spus americanii că doar o lună de zile durează. Așa au plecat ei în munte, cu gândul că într-o lună de zile se schimbă situația ! Erau convinși că suferința lor e numai de-o lună de zile...

Dar de unde aveau acest termen, de o lună de zile ?

Păi așa i-au spus cei de la ambasadă, Arsenescu, că el era legătura. Credeau că se va termina, că-i dau pe ruși afară din țară și că vin americanii și termină cu Partidul Comunist în România. Și atunci au luat-o și pe Maria Plop, ca nu cumva să-i divulge ca organizație, pentru că ea era înscrisă în sindicat, în sfârșit... era comunistă, pur și simplu !

Eu, când am auzit că i-au prins pe cei de aici și i-au condamnat¹⁹, am chemat pe mama de la Nucșoara, pentru că mi-a fost frică să nu facă și frații mei la fel, deși știam precis că au plecat, dar m-am făcut că nu știu nimic. Și mi-aduc aminte că eram chiar

17. Pr. Victor Popescu, născut la 8 martie 1904 în Brădet, Argeș. A fost arestat la 20 aprilie 1959 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Galați și Botoșani. A fost eliberat la 17 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

18. Maria Plop (1927-1962). Membră a grupului de rezistență „Haiducii Muscelului”. A fost arestată la 20 mai 1958 și condamnată la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava și Miercurea Ciuc. A decedat la 31 ianuarie 1962 în închisoarea Miercurea Ciuc. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

19. Este vorba despre arestările operate în 1949 de către Securitate în rândul celor care au alcătuit prima organizație de rezistență a colonelului Arsenescu, cea de pe Mla. Roșu.

aici, în bucătărie, și i-am spus mamei : „Mamă, spune lui Toma să nu cumva să plece în munte, că uite ce s-a întâmplat cu ăștia de aici, cu Arsenescu. I-au arestat, i-au condamnat și le-au confiscat tot! Nu vreau să ajungem și noi în situația asta”. Dar mama, care știa, săraca, că ei pleaseră, m-a sărutat și mi-a spus : „Mamă, tu stai liniștită, ție nu ți se va întâmpla nimic, nu vor trimite la tine niciodată. Tu vezi de bărbatul tău și de copilul tău. Ei dacă se duc, dacă fac treaba asta, se duc să-și apere viața...”. N-a vrut să-mi spună că au plecat, dar eu știam din altă sursă c-au plecat. Și i-am spus : „Mamă, să nu ne nenorocească !”. Și mama : „Mamă, tu stai liniștită că pe tine nu te va implica nimeni, tu nu vei fi niciodată părtașă la ce fac ei. Ei cred că durează numai o lună de zile, iar peste o lună de zile totul se va schimba”. Eu n-am putut s-o contrazic pe mama deși știam că pleaseră, pentru că vedeam că mama era bucuroasă că Toma poate dormi și el liniștit, că nu mai vine nimeni după el... Ca mamă, a acceptat treaba asta. Tata a acceptat mai ușor încă de la început, fiindcă mama l-a condamnat întotdeauna : „Tu mi-ai prăpădit copiii! Trebuia să nu-i lași să facă treaba asta...”. După o perioadă foarte scurtă au arestat-o și pe mama...

Unde au dus-o după arestare ?

Era un penitenciar aici, la Câmpulung, pe lângă spital. Mi se pare că nu mai există clădirea. Era ceva improvizat, un penitenciar mic. Mi-aduc aminte că aveam o persoană care vindea cereale aici, în piață. Și ea era în legătură cu niște milițieni de la penitenciar și știa tot : „Doamnă, doamna Laurenția n-are nici îmbrăcăminte, îi e frig, n-are haine, n-are nimica...”. Au luat-o așa cum a fost. Știu c-am fost la Primărie, Sfatul Popular, cum îi spunea pe vremea aia, și am cerut președintelui să-mi dea aprobare să merg la Nucșoara și să-i iau ceva îmbrăcăminte. Am scris pe hârtie să-mi dea broboadă, să-mi dea o haină, să-mi dea ie, să-mi dea fotă, că mama purta costum național. Și am mers la Nucșoara și mi-a spus primarul de-acolo : „Doamnă, luați mai multe că și așa le împart ăștia de aici...”. Bărbat-meu, care era așa de fricos, a zis : „Nu, iei numai ce scrie pe hârtie !”. Și le-am adus mamei aici, la penitenciar, dar n-am văzut-o. Îi mai trimiteam pachet prin milițieni, dar dacă i-au dat sau nu, n-am putut să aflu niciodată. După aceea, pe mama au dus-o la Pitești și așa a început calvarul. În 1949 au plecat ei, iar în 1950 s-au înființat coloniile de muncă pentru „mardaua societății”, cum ziceau ei, adică prostituate, hoațe și politice ! Printre care m-au băgat și pe mine acolo...

Dumneavoastră când ați fost arestată, vă mai amintiți ?

Prima dată am fost arestată în 12 decembrie 1950 și am stat până în 22 februarie 1952. Îmi aduc aminte, pentru că mi-au rechiziționat camera din față și mi-au băgat în casă chiar pe secretara de la partid. Era una de prin Domnești, de pe acolo... Și ea, săraca, era fina unui învățător de acolo, din sat, care o ajutase foarte mult pe ea și, deși era comunistă, ținea și cu ăștia... Și ea vine într-o zi acasă și îmi spune : „Doamnă, știți ceva ? Azi vin să vă aresteze !”. „Cum ?” „Vă iau astăzi să vadă dacă știți ceva.” Într-adevăr, au venit și m-au arestat. Erau vreo 2-3 inși, nu mai știu. Și mi-aduc aminte că m-au dus la Securitate, la Pitești. Acolo am stat cu Marioara (Maria Vasile – n.n.)²⁰ în celulă și atâta plângea ea de copii, că sunt mici... Săraca, cu unghia a scris în perete numele copiilor ei și se uita... Și atunci am scris și eu numele băiatului meu, Viorel, și ni se părea că sunt acolo, cu noi, copiii noștri...

20. Pentru detalii, vezi interviul cu Maria Vasile, în prezentul volum.

V-au anchetat cumva la Pitești ?

Nu m-au anchetat deloc, nu m-a întrebat nimeni nimic, pentru că n-aveau de ce. Pur și simplu ei m-au luat ca ostatică, crezând că dacă mă iau pe mine, gata, frații se predau !

De aici ne-au dus la București, la Ghencea, că acolo se făcuse pentru deținuții politici, pentru cei care făceau parte din coloniile de muncă, pentru cei arestați. Eram acolo cu țigănci, cu de toate... Când m-au dus acolo, am simțit că intru în iad ! Erau niște barăci, saivane mari de oi cu paturi suprapuse, cum sunt paturile de mere ; nu erau paturi separate. Și paturile erau fără saltea, fără nimic. Era doar o pătură pusă pe blană, iar drept pernă aveam un bolovan pe care-l înveleam cu o pătură așa de murdară, că dacă trăgeai cu mâna, se făcea gri !

Parcă văd cum am deschis o ușă d-asta, nu ușă omenească, d-asta cum se pune la grajduri la oi, și când mă uit acolo... niște țigănci d-astea, cu fuste, plângeau aici, iar pe cucoane și pe doamnele demnitărese le puneau să le despăducheze p-astea într-un cort ! Altele se băteau, altele se jeleau... Când am intrat acolo, în semiîntuneric, și-am văzut atmosfera asta, am crezut că intru în iad ! M-au așezat și pe mine pe un pat din astea și mă gândeam... Țin minte că ne chemau să ne dea mâncare de la hârdău și-mi aduc aminte că era doamna Madgearu²¹, soția ministrului Madgearu²², care avea o haină de astrahan persană, era gătită... Și rămăseseră niște resturi de murături acrite acolo și s-a dus, săraca, să ia o bucatică d-asta, că era moartă de foame. Și au luat-o țigăncile la bătaie, încât i-au făcut praf haina de astrahan de pe ea ! N-aveai voie să faci nimic, că erau puse intenționat să-și bată joc de noi, să nu ne lase să facem nimic, să ne insulte, să ne scuipe, să ne înjure... Îți spun, era ceva... ca-n iad ! Eu nici nu știam ce e cu mine, fiindcă eram și tânără pe vremea aceea.

Cât ați stat la Ghencea ?

La Ghencea m-au ținut vreo câteva zile și apoi m-au trimis la Ocnele Mari și m-am despărțit de cele care erau cu mine, acolo. Au luat-o după dosare ; pe Margareta²³ și pe Tuți²⁴ le-au trimis la Canal, iar pe mine la Ocnele Mari. Au văzut că am dosarul mai ușor, cine știe ce-or fi zis ei, și m-au trimis la Ocnele Mari.

21. Ecaterina Madgearu, născută la 30 iunie 1895 în București. A fost arestată la 16 august 1952 și internată administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile București și Dumbrăveni. A fost eliberată la 1 iulie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

22. Virgil Madgearu (1887-1940). Om politic de stânga, economist și sociolog. A fost executat de către legionari la 27 noiembrie 1940 în pădurea Snagov.

23. Maria/Margareta Diaconescu, născută la 8 octombrie 1910 în Schitu Golești, Argeș. A fost arestată la 28 decembrie 1950 și internată administrativ fără decizie. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Canal. A fost eliberată la 12 februarie 1953. A fost rearestată la 16 august 1953 și internată administrativ pentru 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Domnești, Târgșor, Rahova și Formațiunea 0726. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișele matricole penale din AANP.

24. Filofteia „Tuți” Diaconescu, născută la 7 decembrie 1913 la Fedeleșoiu, Vâlcea. A fost arestată la 28 decembrie 1950 (?) și internată administrativ pentru 12 luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte două decizii de 12 luni și 6 luni. A executat pedeapsa în închisoarea Pitești. A fost eliberată la 12 februarie 1953. A fost rearestată la 16 august 1953 și internată administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Văcărești, Rahova și Domnești. A fost eliberată la 24 aprilie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

La Ocele Mari m-au dus la celulă. Acolo era și o celulă cu legionare cu care nu aveam voie să ne întâlnim, și o celulă mare, așa, unde eram cu câteva prostituate și câteva hoațe. Eram vreo 4-5, nu mai știu câte eram...

Condițiile de detenție cum erau ?

Condițiile... Condiții de celulă ! Dimineața îți dădeau o cană de apă caldă, la prânz îți dădeau un polonic de mai știu eu ce-ți dădeau și seara tot așa, un polonic de ceva... Aici aveam paturi cu saltea și cu pătură pe ea. Erau d-astea cazone, de fier, nu erau de lemn, ca la Ghencea.

Ei, și aici aveau la bucătărie niște legionare, iar lor le era frică că îi otrăvesc. Și au vrut să le scoată pe ele de la popota ofițerilor și să bage pe altcineva, să fie ei încredințați că nu se întâmplă nimic. Și așa m-au dus pe mine la popotă, împreună cu o prostituată, o fată tânără, nu mai știu cum o chema... Ea mai avea puțin și se elibera. Și acolo eu făceam mâncare, iar ea curăța zarzavaturile și spăla vasele. Stăteam într-o bucătărie fără fereastră, doar cu o ușă, iar sus cu un mic oberliht. Aveam o sobă cu lemne, cam de trei metri, fiindcă găteam și pentru ofițeri, și pentru subofițeri, pentru milițieni. Eram obligată să fac mâncare separat pentru ofițeri, separat pentru milițieni. Și ne dădeau ce ne trebuia acolo și ne încuia ușa. Și stăteam toată ziua, de dimineață, de la 5, și până seara, la 10, când mă duceau în celulă. Nu ieșeam afară decât când aveam nevoie la WC. Băteam în ușă și venea milițianul care mă ducea și mă aducea înapoi. N-aveam pic de aer acolo. Când se încingea soba aia acolo, simțai că înnebunești. Înțelegeți ? Dacă femeia aia curăța câte 40 de kilograme de cartofi pe zi... Ce vorbești ? Și mă străduiam pe cât este posibil să le fac mâncare bună, ca să fie mulțumiți. Oasele le dădeam la milițieni, iar carnea moale o dădeam la ofițeri. Era foarte grea viața, dar eram mulțumită, pentru că îmi dădeau și două cărți poștale pe lună, ca să scriu acasă. Îmi dădea ofițerul politic cărțile poștale, dar cui era să scriu ? Toți ai mei erau în pușcărie, iar eu știam că acolo tot puteam să mănânc o zeamă de la aia, dar acasă bărbat-meu n-avea servicii... Odată am scris acasă, lui Florea (soțul - n.n.), dar ce să scriu ?

Cum vă înțelegeați cu personalul închisorii ?

Doamnele de la birou mă simpatizau foarte mult, că veneau și le mai dădeam și lor câte ceva fără bani. Erau la birou două mâțe cu patru clase primare care erau mari acolo. Și ofițerul politic era cu patru clase de liceu. Și îmi dădeam silința să le fac lucruri cât mai bune. De exemplu, îmi dădeau făină, cu marmeladă și cu ulei să le fac prăjitură. Și le făceam ruladă, că asta le plăcea. Și la un Paște n-am avut de lucru și le-am făcut savarină, dar fără frișcă, doar însiropată. Și ofițerii au luat acasă, la neveste. A doua zi ofițerul politic îmi spune : „Chiaburoaico, a zis nevastă-mea să mai faci prăjitură d-aia, cu zeamă !”. Aia cu zeamă... n-a știut ce e aia. De exemplu, dacă rămânea ceva bun, o bucătică de carne sau de friptură, o păstram și o dădeam a doua zi, la ceai, ofițerilor, așa, ca aperitiv. În loc să mănânc eu, le dădeam lor, ca să fie bine. Că mi-au spus că dacă sunt conștiincioasă, îmi dau drumul mai repede, nu fac un an. Eu promisem un an condamnare administrativă, așa se spunea, fără să mă judece, fără nimic.

Ați întâlnit pe cineva cunoscut cât ați fost închisă la Ocele Mari ?

Mai târziu l-au adus și pe tata acolo. Într-o zi vine cineva și îmi spune : „Știi, a venit aseară un domn, un bătrân de la Canal, și-l cheamă Ion Arnăuțoiu. Nu cumva e tatăl dumneata ?”. Pe tata l-au trimis de la Canal, aici, la închisoarea de la Ocele

Mari, ca inapt. Și mi-a spus : „Uite, este foarte slăbit, foarte prăpădit, iar noi intervenim la doctori să-l bage la infirmerie, să-l forțeze puțin, să-i dea o hrană mai bună. Și dacă vrei dumneata să scrii acasă...”. Atunci se formase un fel de butic de unde puteai să cumperi, dacă aveai bani, zahăr, marmeladă... Și atunci i-am scris lui Florea să-mi trimită niște bani, nu mai știu cât am cerut, 200 de lei, ca să cumpăr să-i dau tatei. Înțelege? Asta era convenția mea cu doamnele de la birou. Și mi-a trimis Florea niște bani și alimente. Pachet n-am cerut, pentru că știam că ei n-au ce mânca. Dar el nu știa situația și mi-a trimis. Și, într-adevăr, luam câte un kilogram de zahăr și-i dădeam tatei. Îi dădeam și câte ceva mâncare de la bucătărie. Aveam un milițian foarte bun care-i ducea ; făceam câte un pachetel și îl dădeam milițianului, căruia îi dădeam mâncare gratis. Era foarte cumsecade, domnul Ionel îl chema, dar nu mai știu dacă mai trăiește. Îl chema pe tata în WC și-i dădea ce-i trimiteam eu să mănânce. Și i-a dus și zahăr acolo, la cabinetul medical, unde era el internat. Până la urmă au început unii dintre deținuți să se prindă, că nu erau oameni proști. Când îi scoteau pe ei la plimbare, în curte, pe tata îl băga în WC și-i dădea. Știi? Și până la urmă nu prea a mai putut să îmi mai facă treaba.

Ați avut acolo vreun contact direct cu tatăl dumneavoastră ?

Mi-aduc aminte că într-o duminică, când nu mă țineau până seara la bucătărie, mă duceau la celulă... Atunci l-am văzut pe tata care era chiar acolo, la cabinetul medical. Milițianul n-a știut că sunt scoși bolnavii să meargă la doctor și erau chiar în gangul pe unde treceam eu. Când am ajuns în gang, nu l-am mai cunoscut pe tata... I-au bărbierit mustața, era tuns în cap... Decât că îi străluceau ochii și plângea când m-a văzut pe mine. Bineînțeles că nu puteam să mă opresc, iar când am trecut am zis : „Sărut mâna, tată...”. Săracul, a început să plângă și am început și eu să plâng... M-am dus până în celulă și atât am plâns, încât mi-a spus milițianul : „Nu mai plânge, că dacă aud ăștia că l-ai văzut, mă bagă pe mine la carceră !”. Atunci a fost singura dată când l-am văzut.

Ați continuat să lucrați la popotă ?

Da. Ei m-au dus la bucătărie cu prostituata asta și la un moment dat ea s-a eliberat. Și atunci trebuia să-mi aducă pe altcineva. Ce se întâmplă ? Pe mine când m-au adus de la Ghencea, m-au adus cu o milițiancă de-a lor, care nu știu ce făcuse și pe care o pedepsiseră să fie la colonie de muncă. Acum era deținută și ea, și era invidioasă pe mine, că de ce eu, care am trăit bine și acasă, să trăiesc bine și-acum, să stau la popotă ? Și n-aveam să mă toarne, pentru că ea stătea la celulă. Și într-o bună zi mă pomenesc că nu mă mai scot pe mine la muncă, o scot pe ea la cantină. Zic : „Gata, o scot pe ea și gata !”. A stat vreo săptămână, n-a stat mai mult ! Asta era o moldoveancă, nu știa să le facă nici mâncare, le făcea numai poale-n brâu, că doar asta știa să le facă ! Și într-o dimineață a zis milițianul : „Tu stai aici ! Mergi dumneata la popotă !”. Și m-au luat din nou. Pe urmă am aflat că spuneau ofițerii : „Dă-o dracu’, că din poale-n brâu nu ne-a scos !”.

Acum nu mai aveam ajutor, pentru că plecase fata asta. Mi-aduc aminte că m-au ținut o săptămână singură și nu mai puteam să mai stau, tremuram de oboseală. Să gătești singură la 70 de milițieni și la 40 de ofițeri ? Și am ieșit seara, l-am chemat pe ofițerul politic și i-am spus : „Domnule ofițer, dacă sunt vinovată cu ceva, împușcați-mă ! Nu pot să mai suport ! Nu mai pot să fac față ! Dacă nu-mi dați ajutor, nu mai pot să

stau aici ! ”. Și pe cine crezi că-mi aduce ? Pe Eugenia Mureșan²⁵, amanta lui Lucian Blaga, mare scriitoare care fusese la Canal unde dădea serbări și, cum spunea Marioara, s-a spurcat p-aici, p-acolea, și-au trimis-o disciplinar la Ocnele Mari. Și asta ce făcea ? Într-adevăr, îmi curăța toate astea, dar când făceam rântașul, asta mânca jumătate din ceapa prăjită ! Când nu era ea, eu puneam deoparte dacă-mi rămânea ceva și a doua zi îmbunătățeam mâncarea, în loc să mănânc eu... Și-mi aduc aminte de ea, cică : „Lasă-i, fir-ar ai dracului să fie ! ” (râde – n.n.). Și când ne dădeau să facem prăjituri cu marmeladă, ea mi le mânca jumătate ! „Măi, stai oleacă, să dăm la ăștia, să-i săturăm p-ăștia ! ” „Lasă-i ! ” Eu nici nu le gustam, mai ales că găseam pui de șoareci morți în făină... N-aș fi mâncat, să mă fi tăiat ! Ea mânca și așa, cu șoareci, nici n-am văzut așa ceva ! În sfârșit, ea era o femeie foarte deșteaptă, era și frumoasă, avea un păr ondulat... Îmi amintesc că-mi spunea : „Lenuțo, după ce ieșim afară vin la tine, la Câmpulung, și facem o carte...”.

Cu timpul a început să fie foarte bine văzută această popotă, că spuneau toți : „Domn’e, în nicio popotă nu se mănâncă bine și ieftin ca aici, la Ocnele Mari ! ”. Și eu eram mulțumită, că le făceam și niște friptură foarte bună, le tăiam carnea și le-o băteam și le-o făceam cu sos. Și într-o zi mă cheamă comandantul la geam și-mi spune : „Ascultă, chiaburoaico, tu-ți bați joc de noi ? ”. Eu am încremenit când am auzit așa ! „De ce ? ” „Păi, asta nu e mâncare pentru noi, asta e mâncare de restaurant ce ne faci tu ! ” „Domnule comandant, așa m-a învățat mama să gătesc, eu așa știu, nu știu să gătesc altfel...” Adică era mâncarea prea bună !

N-ați avut nicio problemă cât timp ați lucrat la popotă ?

Să vă spun... Aici veneau foarte des inspecții de la Ministerul de Interne, de la București. Și într-o zi vine un colonel care a vrut s-o-ncerce pe-asta, că știa c-a venit de la disciplinar, de la Canal. Și o cheamă la vizetă și-i zice : „Uite ce este, vreau și eu să-mi faci două ouă”. Da’ ea zice : „Cum vreți să vi le fac, bătute sau omletă ? ”. Ăla râdea acolo și râdea și ea, aicea... „Cum vrei dumneata, da’ mi-ar plăcea bătute.” „Știu să fac o omletă cu capac”, cum spunea ea... Dar ăla atât a vrut, s-o-ncerce. În sfârșit, i-a dat ăla ouăle, iar ea le-a făcut cum a știut ea. A pus un capac pe ele și s-au înverzit ouăle acolo ! ăsta n-a mai venit să mai mănânce ouăle, Doamne ferește ! Eu i-am zis : „Măi, Ines, uite, s-a supărat colonelu’ pe tine. Ce i-ai spus ? ”. În fine, seara vine și ofițerul politic la noi, în bucătărie. Eu aveam treabă și atunci a stat de vorbă cu ea. Și printre altele o întreabă ăsta : „Da’ cum vă simțiți voi, nu vă e dor de-acasă ? ”. „Ba ne e dor...” „Da’ nu vă e dor și vouă de bărbații voștri ? ” „Ba ne e dor și ne țineți aici ca pe niște animale ! ” Și s-a luat la ceartă cu ăsta. Drept consecință, a doua zi nu ne-au mai scos la cantină. Și eu i-am spus atunci : „Ei, acum mănâncă aicea, dragă, polonicu’ de fasole ! ” (râde – n.n.).

Când ați plecat de la Ocnele Mari ?

După ce ne-au scos de la bucătărie au dus bărbați, n-au mai dus femei, iar eu n-am mai stat mult la celulă, doar vreo două săptămâni, că pe mine m-au strigat, ca să mă elibereze. Într-adevăr, după un an și vreo lună m-au dus la Ghencea. M-au dus cu un camion, dar

25. Eugenia Adams-Mureșan, născută în SUA, absolventă a Facultății de Litere și Filosofie. A fost arestată de două ori, în 1952 și 1958. A fost închisă la Văcărești, Târgșor, Ocnele Mari și Saligny. După eliberare a reușit să plece în SUA. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, înțemnițați, uciși. Dicționar. M*, Mașina de scris, București, 2004, p. 426.

nu era cu acoperiș, că era vară. Era liber, n-a avut prelată. Mă mir că mi-au dat voie să văd lumea. Iar acolo, în loc să-mi dea drumul, mi-au mai dat încă doi ani ! Veneau și strigau acolo : „Cutare, i se mai prelungește pedeapsa încă doi ani...” . Și acolo m-am reîntâlnit cu Marioara și cu cumnatele mamei, Margareta și Tuși Diaconescu. Pe ele le aduseseră de la Canal, că toate aveau un an și la toate ne-au majorat atunci cu încă doi ani. Și nu știu cât ne-au mai ținut acolo, că după aceea s-a format o colonie de muncă la Pipera²⁶.

Ce ați muncit la Pipera ?

Acolo era un teren nelucrat de nimeni și voiau să facă grădină de zarzavat. Și l-au arat cu tractoarele și au rămas niște felii de pământ pe care trebuia să le facem țărână măruntă. Atunci știu că Marioara s-a remarcat de la început, pentru că ea era voinică și tânără și, îți spun, când săpa, când dădea cu sapa în pământ, săreau bulgări în toate părțile ! Că ne-au dat sapele alea pe care noi abia le duceam... Ce, când ridicai sapa aia... Ne ducea' cu mașina în câmp, luam sapa pe umăr și mergeam. Atunci mie mi s-au umflat picioarele și nu mai puteam face nimic. Pe biata Marioara, săraca, pentru că muncea așa, au făcut-o șefă de detașament, iar eu eram în grupa ei. Și, săraca, vedea că sunt amărâtă și săpa ea și pentru mine și făcea norma și pentru mine. Înțelegi ? Și fiind șefă de detașament ea împărțea și mâncarea. Și dădea la fiecare pâinea tăiată porții, iar mie îmi alegea de acolo, din sac, o bucată mai bună, mai măricică. Când scormonea cu lingura în bidonul ăla și mai era o bucătică de carne mai bună... avea grijă de mine. Înțelegi ? În sfârșit, ea căra lăzile cu roșii în spinare, iar eu nu puteam și atunci căra ea și pentru mine. Le duceau la mașină, ca să le transporte. Și când veneam seara de la muncă, ne dădeau câte o țigară la fiecare, în curtea coloniei.

Fumați ?

Nuu ! Ce să fumez ? Dar o primeam pentru că o dădeam la țigănci și ne făceau anumite servicii. Înțelegi ? Dar am făcut o mare greșală. D-asta suntem oloage și eu și Marioara... Aveam amenajat într-o cameră un robinet cu apă și când veneam seara de la muncă, transpirate și amărâte, ne spălăm cu apă rece din cap până-n picioare. Și mi-aduc aminte că mai târziu se făcuse și gheață și stăteam cu picioarele pe gheață și ne spălăm, pentru că ziceam că o să ne fie cald noaptea când dormim, că n-aveam căldură în baraca unde dormeam. Și d-acolo am căpătat reumatism până la os ! A fost foarte greu ceea ce am făcut noi acolo...

Aveați dreptul să primiți vizite ?

Dacă făceam norma aveam voie să scriu acasă să-mi trimită pachet și să vină la vorbitor, dar n-am primit pentru că nici n-am cerut. Știam că ai mei n-au ei ce mânca ! În sfârșit... Mi-aduc aminte că am scris și eu acasă, mai mult ca să iau legătura cu ei. Soțul meu era dat afară din învățământ și muncea la cărămidă, pe Gru²⁷. Îl țineau câte două săptămâni acolo, îi dădeau câte 200 de lei și pe urmă îl dădeau afară și de acolo și îl trimiteau la moară, să care saci... Băiatul era în clasa a VII-a și nu l-au primit în clasa a VIII-a, la cursul superior, cum era atunci, pentru că eu eram arestată și eram și naționalizată. A venit și soțul meu o dată, pentru că am cerut să-mi aducă un geamantan,

26. Lagărul de muncă Pipera era situat în proximitatea Bucureștiului. Aici erau între 200 și 400 de deținuți politici și de drept comun. Cele mai multe lucrau la ferma Roșia Pipera, în apropierea lagărului. Andrei Muraru (coord.), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967)*, Polirom, Iași, 2008, p. 185.

27. Deal în apropiere de Câmpulung-Muscel, astăzi cartier al orașului.

că nu aveam în ce să pun lucrurile. A venit și cu fiu-meu, dar cu el n-am putut să vorbesc. Când venea ziua de vorbitor ne luau de pe câmp, venea soldatul după tine și te lua de pe câmp și te ducea la colonie, ca să stai de vorbă cu ei. Bineînțeles, la oarecare distanță, nu puteai să te pupi cu ei sau mai știu eu cum. Și fiu-meu tot timpul a plâns, iar soțul meu, care nu știa ce e cu mine, îmi spune : „Dragă, dar nu vii acasă ? Că nu ești nici condamnată, nici nimic, și văd că nu mai vii...”. Zic : „Am să vin, dar...”. A mai venit băiatul meu o singură dată cu un pachet acolo, la mine. La Marioara venea cu pachete consistente sora ei care era în București. Venea cu câte un miel întreg copt la cuptor ! N-avea voie la mai mult de cinci kilograme, dar, în orice caz, îi aducea. Săraca, niciodată nu mânca până nu-mi dădea și mie ceva, niciodată...

În ce condiții erai ținute acolo ?

Tot în barăci. Erau paturi de 'colo până 'colo, însă erau cu saltele. Acolo erau toate soțiile miniștrilor, a lui Codreanu²⁸, a lui Madgearu, soția mareșalului Ulea de la Palat, soția generalului Negreanu... Erau umilite. Toată lumea era umilită, nu scoteai o vorbă. Ce să faci ? Îți era frică că te iau la bătaie sau mai știu eu ce... În rest se comportau frumos, că tot așa erau și ele, la administrativ.

Cum se descurcau la muncă ?

Îmi aduc aminte că unele dintre ele nici nu știau ce-i aia sapă ! Se uitau la ea, cică : „Ce e asta ?”. Că n-au văzut sapă în viața lor, na, erau trăite în condiții, înalta societate... Norocul a fost că în '52 s-au desființat coloniile de muncă în toată țara și ne-au dus iarăși la Ghencea, ne-au adunat acolo.

Ați fost eliberată de la Ghencea ?

Da. La Ghencea ne băgau într-un birou și ne interogau iarăși, că nu-i prinseseră pe frați : „Dacă ai să auzi de frați, vii și-i divulgi”, și nu știu ce, și cutare... „Nici nu iau legătura cu mine, n-am de unde să-i iau, nici nu știu dacă mai trăiesc...” Dar auzeam când le interogau pe celelalte, când așteptam să-mi vină rândul. Și le auzeam pe mătușile mele, cumnatele mamei : „Dacă aud, imediat vin și vă spun !”. Și vorbeau urât la adresa lor. Știi ? Am tăcut din gură, îmi dădeam seama că sunt și ele necăjite și credeau că scapă dacă spun... În sfârșit, ne-au luat declarații la fiecare și la două zile după asta vine unul cu o listă mare și începe să strige. M-au strigat și pe mine, dar eu n-am auzit în gălăgia aia, pentru că fiecare țipa de bucurie când auzea. Și erau 70 de femei acolo, în celula asta... Îți dai seama ? Mătușile mele și cu Marioara au ieșit afară : „Luați-vă bagajele și ieșiți afară !”. Dar eu am mai rămas cu o doctoriță care a fost secretara ministrului Sănătății. Și am început să plâng : „Să știi că pe mine mă țin aicea... De ce lor le dă drumul și mie nu ? Eii, s-a terminat, aici am să mor ! Din moment ce mă țin aici ca ostatică, însemnează că n-am să mai pot ieși niciodată...”. Și vine încă o dată ăla și mă strigă : „De ce n-ai ieșit afară ?”. „N-am auzit...” Acolo nu mai ești normal, ești derutat, ești zăpăcit, uite așa te duce valul, te conduc ei încât nu mai poți să ai niciun fel de gândire...

28. Elena Codreanu, născută la 2 decembrie 1902 în Dedulești, Brăila. Licențiată în Litere. A fost arestată în 1935. A fost internată în 1945 în lagărul de la Caracal pentru 5 luni. A fost internată de către DGS Capitalei în 1950, apoi de către DRSS Prahova pentru 24 de luni, internare prelungită în 1953 cu alte 24 de luni. A trecut prin închisorile Târgșor, Mislea, Dumbrăveni și Jilava. După eliberare a primit domiciliu obligatoriu la Lătești, de unde a fost eliberată în 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Și ne-au scos afară, unde știu că niciuna n-aveam bani. Parcă ne-au dat doi lei de tramvai... Și una dintre mătușile mele avea o soră în București, iar alta un frate, dar niciuna n-a zis „Hai cu noi!”. Și m-a luat Marioara la sora ei, în Bucureștii Noi. Sora ei ne-a dat să mâncăm, am dormit acolo și a doua zi, dimineață, ne-a dus la gară și am venit cu Marioara până aici, la Câmpulung. Marioara m-a dus cu bagajul până acasă și aici ne-am despărțit. Asta a fost în februarie '52.

Ce-ați găsit acasă în momentul în care v-ați întors ?

Ce să gădesc acasă ? Soțul meu n-avea serviciu, iar băiatul nu era la școală. Mi-aduc aminte că aveam o cameră în care au băgat un milițian, ca să audă ce se discută, să știe tot ce se petrece în casă. Gândul meu a fost să văd băiatul că merge la școală, pentru că fusese numai premiant. Avea 13 ani și i-am adus un profesor pensionar, Oncica, să facă meditație cu el la matematică. Și era amărât și se mulțumea dacă-i dădeam o mâncare, fiindcă n-avea familie, nu mai avea nimic, toți ai lui muriseră... Și l-am înscris să dea clasa a VIII-a integral particulară. Și atunci, ca să dai în particular, trebuia să fii în câmpul muncii. Și-am intervenit și l-au numit muncitor la fabrica de cărămidă. Încărca mașinile cu cărămidă, le ducea în gară și le descărca. Când îl vedeam trecând pe stradă, sus, pe mașina cu cărămidă, m-apuca jalea, nu altceva. Și în sesiunea de primăvară erau verificați toți care s-au înscris : cine sunt, ce lucrează, ai cui sunt. Și era nevoie de o adeverință de la Pitești, iar norocul nostru a fost că el este trecut Ion Davidoiu F. Viorel, Davidoiu fiind adevăratul nume de familie al soțului meu. Și a dat examenul pe care l-a luat cu media 5, care era cea mai mare atunci. Apoi am avut necazuri la înscrierea în clasa a IX-a, toamna, pentru că ne-au făcut ăștia chiaburi fără să avem nimic, fără să avem niciun fel de venit !

Dumneavoastră ați încercat să vă găsiți ceva de lucru după ce v-ați eliberat ?

Păi nouă, deținuților politici, nu ne dădeau decât posturi de femei de serviciu, munci din astea de jos. Soțul meu era profesor de istorie și îl puneau să muncească la cărămidă, după aceea îl trimiteau să care sacii în moară, să spargă piatră la fabrica de mozaic... Nu-i dădea nimic serios de muncă. Făcea cereri să i se dea ore în învățământ și i se răspundea că e bine plasat acolo unde este și să stea așa. Ne-au făcut chiaburi ca să nu poată câștiga nimic. Când am venit eu de la închisoare am făcut o cerere să ne scoată de la chiaburi și m-au trimis ca s-o iscălească și bărbată-meu, dar el n-a vrut s-o iscălească, că i-a fost frică să nu mă bage în pușcărie. Am iscalit-o singură și ne-au scos de la chiaburi.

Simțeați cumva că sunteți urmărită în toată această perioadă ?

Cum să nu ? Chiriașele pe care le aveam jos, aici, erau foste legionare, iar acum deveniseră mari comuniste și spuneau fel de fel de minciuni : că vin frații mei încoace și facem chef noaptea... Parcă veneau ei în mijlocul Câmpulungului să facem chef ! Și atunci ei au instalat aparatură electrică în camera din față. Erau numai sârme peste tot. Știu că pe bărbată-meu l-au trimis de-acasă, la fel și pe chiriașe, ca să nu fie nimeni în casă când făceau ei această instalație. Și în plus erau trei vlăjgani, securiști, care stăteau toată ziua aici și, de câte ori plecam în oraș, unul mergea în urma mea. Eram tot timpul însoțiți. De multe ori eu am răs când i-am văzut, iar la proces mi-au zis : „Când vedeți că noi vă urmărim, radeați !”. Că eu le-am spus : „Duceți-vă, domn'e, în munte după ei, nu mă păziți pe mine aici, că ei nu vin la mine !”. Dar așa le spuneau chiriașele, îi mințeau informatorii că vin la mine noaptea și fac chefuri și nu știu ce.

Nu aveai niciun fel de contact cu frații dumneavoastră în perioada asta ?

Absolut niciun fel, dar eu informații aveam, că preotul Ilie Dragomirescu²⁹ era protopop și dădea lumânări la preoții care-i alimentau pe ei, acolo. Și le dădea și medicamente și erau în legătură cu ei, corespondau. Și vărul Ilie îmi spunea și mie tot, dar eu nu spuneam absolut nimic la nimeni ! Ei și-au luat angajamentul că nu mă vor deranja niciodată pe mine. Dar Securitatea a bănuțat că eu am știut și mi-au și spus : „Pentru faptul că nu ne-ai ajutat să-i prindem, veți face pușcărie”. Că nu i-am ajutat să-i prindă... Adică eu, ca soră, trebuia să mă duc să-i aduc din munte, să-i dau lor ! „Păi cum să fac... ? Nu mi-a cerut nimeni acest lucru ! ” „Păi, ca cetățean conștiincios al republicii, trebuia să faceți acest lucru ! ” Ei pusese ră un preț foarte mare pe capul lor, se formase un fond ca cine-i divulgă să primească un premiu. Pe ei i-au prins în '58... Ei au avut un jurnal de zi cât au fost în munte, în care scriau tot ce se întâmpla, cu cine se întâlneau, cine le dădea mâncare, ce auzeau, ce se discuta, tot. Și aceste jurnale le-au pus într-un borcan și le-au îngropat undeva, pe-acolo, pe unde au fost prinși. Și când i-au prins, i-au spus fratelui cel mic, Petre : „Dacă ne spui tot, unde ați stat până acum, unde aveți jurnalele, nu te condamnăm, îți dăm drumu'”. Și el a crezut și a mers cu ei la locul unde au fost îngropate jurnalele, unde au stat în stâncă, acolo unde i-au prins. A spus tot crezând că... El poate și din cauza detenției, din cauza supărării, din cauza refugului în munte, începuse să devieze puțin, nu prea mai era așa lucid la minte. Și, într-adevăr, ei au luat jurnalele și au citit tot ce-au scris ei. Și de mine n-au scris decât că am fost odată în gară și că preotul Ilie a scris pe geanta mea un bilet, dar că aș fi avut vreo legătură personal cu ei sau că le-am dat ceva n-au avut ce să spună. Dar pentru faptul că au constatat că și eu am știut de ei, de rezistența lor în munte, n-au vrut să mă ierte. Și, într-adevăr, după ce i-au prins pe ei în '58, la o lună de zile ne-au strâns pe toți pe care i-au găsit scriși acolo și care mai făcuseră pușcărie, dar le dăduseră drumul. Printre aceștia a fost și mama care făcuse șase ani înainte, din '49 până-n '55. Au rejeudecat-o și i-au mai dat zece ani.

Cum ați aflat că frații dumneavoastră au fost prinși ?

Da... Ce se întâmplă ? Cu o zi înainte de a-i prinde, am primit o telegramă de la mama în care scria : „Veniți urgent, că tata e grav bolnav”. Pe tatăl meu îl împunsese o vacă și cum era bătrân și amărât s-a îmbolnăvit și nu credea că mai scapă. Tata a fost condamnat prima dată vreo patru ani și a venit de la închisoare cu doi ani înaintea mamei, că mama a făcut șase ani prima dată, din '49 până-n '55. Și tata a fost cu domiciliu forțat la Capu Piscului, la preotul Dragomirescu. Și atunci tata a cerut să i se dea voie să se ducă la Nucșoara, în casa bătrânească ; mai aveam încă o casă acolo, în sat, la căminul cultural și încă una pe care o cumpărase pentru frați. Șiăștia i-au aprobat, pentru că, ducându-se tata acolo, lua imediat legătura cu frații și ei îi puteau prinde mai repede. Și în casa în care l-au adus pe tata băgaseră sârme ca să vadă ce discută părinții, cine vine la ei, ca să-i poată prinde pe frați. Și ce se întâmplă ? Un soarece a ros firul și s-a întrerupt, n-au mai putut să asculte nimic.

29. Pr. Ilie Dragomirescu, născut la 23 iulie 1910 în Capu Piscului, Argeș. A fost arestat la 22 iunie 1958 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești, Gherla și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 28 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Și am plecat seara cu șaretă și am ajuns la tata, la Nucșoara, fără să știm noi că s-a plănuit să le facă rost de pașapoarte, ca să poată să-i prindă în cursă. Acolo bineînțeles că nu vorbeam decât prin semne. Am văzut că tata e bolnav, însă nu era chiar așa, pe moarte. A doua zi, dimineața, m-am dus cu soțul meu și am început să retezăm niște lemne. Atunci vedeam că se uită lumea de pe stradă la noi, se opreau pe gard și se uitau... Ei știau că i-au prins în noaptea aceea, dar eu nu știam nimic! Și la plecare mi-am luat „la revedere”... Atunci a fost ultima dată când l-am văzut eu pe tata. Mama ne-a condus până la colț și ne-am imbarcat. Eu fierbeam... Înțelege? Că vedeam lumea agitată, dar nu știam despre ce-i vorba. Și când ajungem în Corbi, mai în jos de Nucșoara, ne oprește un învățător și zice: „Știți că i-au prins pe băieți?”. Dar eu zic: „Nu se poate, eu știu că ei sunt plecați în străinătate”. Așa spuneam. Mergem mai departe, în altă comună, și iarăși ne ieșeau alții în cale și ne spuneau că i-au prins. Eu mă gândeam acum ce pedeapsă ne așteaptă... Știam că pe ei îi împușcă, știam că pe noi ne condamną și ne iau tot... Simțeam că înnebunesc! Iar lui Florea, bărbat-meu, nu puteam să-i spun nimic. Mi-aduc aminte că pe muscele mă dădeam jos din șaretă, ca să nu fie greu pentru cal și plângeam în sufletul meu... Am venit acasă, soțului nu i-am spus nimic și așteptam din zi în zi să fiu arestată, cum se obișnuia...

Vă mai aduceți aminte când v-au arestat?

Noaptea, pe la ora 1. Aveam un vecin aici, un profesor de matematică, care era informatorul Securității. Și în seara arestării a venit la noi cu o sticlă de vin și nu mai pleca deloc! Se făcuse 9, se făcuse 10 noaptea... Și zic: „Domnul Diaconoiu, eu n-am cu ce să te servesc, ca să putem bea vinul ăsta”. Vorbise, n-avea ce mai vorbi, și nu mai pleca deloc! În sfârșit, pe la 10 jumătate – 11 pleacă. Mă duc jos cu el, încui ușa după el și vin în casă. Me culcăm, și la 1 noaptea „cioc, cioc, cioc” la ușă. „Cine este?” „Securitatea!” Erau vreo trei. El a stat cu noi aici până și-au făcut ăștia treaba. Probabil s-au ascuns sub scara aceea sau și-au făcut cheie, ca să poată intra peste noi, că altfel cum, dacă eu încuiasem? Și zice ăsta: „Dânsa este arestată pentru favorizare...”. Dar eu zic: „Ce favorizare, când noi nu le-am dat nimic? N-am avut nicio legătură cu ei!”. Când te arestau, veneau și cu condamnarea deja făcută. Și eram condamnată opt ani pentru „favorizare”, așa scria. Bineînțeles, au făcut percheziție, cum se obișnuia, au scormonit peste tot... Au chemat ca martoră că n-au găsit nimic chiriașă de jos, care se tot ducea și mă reclama că vin frații la mine. În sfârșit, îmi spun să-mi iau câteva lucruri în traistă că sunt arestată. Bărbatu-meu era năucit: „Domn’e, dar eu îmi scot ochii că soția mea nu știe nimic!”. Pentru că niciodată nu i-am spus absolut nimic. Și când am plecat i-am spus: „Uite ce este, dacă vezi că nu mai vin, te rog să divorțezi, ca să nu cumva să suferi, să poți să fii încadrat undeva, să poți să hrănești și să întreții copilul!”. Și m-au luat și m-au dus la Securitate, la Câmpulung, aici, lângă spital...

Și cât v-au ținut aici?

Mi se pare că o noapte am stat, până i-au adunat pe toți. Au adus pe preotul Ilie Dragomirescu, vărul meu, pe preotul Mănescu³⁰ de la Apa Sărată, cumnatul mamei (soția lui era soră cu mama). Și de aici ne-au dus la Pitești, la Securitatea nouă, unde

30. Pr. Nicolae Mănescu (1884-1961). A fost arestat la 28 iunie 1958 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Galați și Botoșani. A decedat la 13 iulie 1961 în închisoarea Botoșani. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

ne-au băgat într-un țarc, ne-au percheziționat și ne-au dus la celulă. Au adus acolo, în celulă, pe toate femeile care au fost în legătură cu frații mei, care i-au alimentat. Eram vreo 16 în celulă, iar pe unele le cunoșteam. Era și fosta soție³¹ a fratelui cel mic, Petrică... Eu le cunoșteam, însă nu știam ce au avut ele, cum i-au ajutat. Ele se întreceau, săracele, și veneau la mine și îmi spuneau ce a făcut fiecare pentru frații mei, tot ce le-au dat, pentru că ele nu știau ce le așteaptă. Eu tăceam, stăteam, ascultam și mă gândeam: „Doamne, nu știți ce vă așteaptă...”. Ele credeau că dacă nu recunosc, le dau drumul acasă. Dar ăia au scos jurnalul de zi și când ele ziceau: „Nu spun nimic!”, ăia le spuneau exact! Când veneau de la anchetă bătute, chinuite și cu fotele târâș, ziceau: „Nu știu de unde au știut! Nu știu cine le-a spus că ne-au știut pe toți!”. Au găsit scris tot, pentru că frații mei se gândeau să se revanșeze cândva față de persoanele care i-au alimentat. Ei, și am stat nouă luni de zile în anchetă!

Cum decurgeau anchetele ?

De exemplu, venea sergentul la care era avizat să meargă la anchetă și îți dădea pe vizetă ochelarii negri, că fără ochelari nu circulam deloc; oriunde mergeam, chiar și la toaletă, mergeam cu ochelari negri la ochi! Și ne duceau ei din spate, ca pe șobolani. Nu vedeai absolut nimic, iar când mergeai la anchetă te împiedicai de multe ori. Ne anchetau și ziua, și noaptea, cum le venea lor. Aproape noapte de noapte, după ora 10 jumătate – 11, auzeam lanțurile... Îl lua pe Toma, care avea celula cam vizavi de celula noastră. Ei erau în aceeași clădire. Era o clădire nouă și aicea, pe mijloc, era un coridor și pe o parte și pe alta erau celule. Petrică, fratele cel mic, era sus, în altă celulă. Pe Toma întotdeauna îl duceau în lanțuri la anchetă și numai noaptea. Când mergeam la WC, puțin mai încolo de celula lui, vedeam pe la colț întotdeauna gamelele cu mâncare neconsumate la ușa lui. Nu mânca. Nu putea să mănânce. Eu știu de ce?

Erați sigură că este Toma ?

Știam că este el pentru că aveam un plutonier foarte bun căruia îi era milă de noi și duminica, când se linișteau și nu era anchetă, deschidea vizeta la noi și la frate-meu, la Toma, și ne punea întrebări, ca să audă el... Era foarte cumsecade, pentru că odată chiar mi-a spus: „Doamnă, ăștia nu te găsesc cu nimic vinovată, e posibil să-ți dea drumu' acasă...”. Și într-adevăr, mi-au propus să le caut pe unele dintre femeile care i-au alimentat, dintre cele pe care nu le prindeau, spunând că-mi dau drumul acasă. Și n-am acceptat. Le-am spus: „Nici nu le cunosc (deși le cunoșteam foarte bine) și chiar dacă le-aș cunoaște, așa ceva n-aș face! Să scrieți acolo, în dosar, ce vreți dumneavoastră, condamnați-mă cât vreți, că eu așa ceva nu fac!”. Și am făcut patru ani și ceva de pușcărie atunci, am chinuit familia, dar nu m-am dus să torn pe cineva.

V-au supus la coerciții în timpul anchetelor ?

O singură dată mi-au dat două cravașe d-alea pe spinare, că n-am recunoscut al cui e un cojoc. Știam al cui a fost cojocul, al unor frați ai mamei care l-au dat fraților mei în munte, dar n-am putut să-i spun... Pe tata însă îl scoteau la anchetă și-l băteau tare. Avea 76 de ani și suferea de ulcer varicos și hernie dublă. Îmi aduc aminte când l-au dus

31. Victoria Arnăuțoiu, născută la 23 aprilie 1928 în Corbi, Argeș. A fost arestată la 19 iunie 1949 și condamnată la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Mislea, Pitești și Văcărești. A fost eliberată la 17 iulie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

la anchetă într-o noapte și s-auzea cum striga, că celula lui era vizavi de-a mea : „Împușcați-mă ! Nu mă mai bateți, că nu mai pot ! ”. Așa-l băteau pe bietul tata. Astea au fost ultimele cuvinte pe care le-am auzit eu din gura tatălui meu...

În fine, am stat nouă luni de zile la anchetă și după o perioadă de vreo 5-6 luni au adus-o și pe mama, dar au ținut-o la penitenciar, n-au adus-o la Securitate. După ce s-a încheiat ancheta noastră au adus-o și pe mama la Securitate și au băgat-o în celulă la mine. Întâi au băgat acolo o traistă cu niște lucruri și când se deschide ușa... era mama. Când m-a văzut, a căzut jos. Avea o anemie cerebrală și din când în când cădea. Eu i-am dat mamei patul meu și am dormit cu altcineva în pat. Era foarte chinută... Mama purta costum național, avea fotă frumoasă cu fir, dar dacă a stat la penitenciar nu știu câte luni de zile s-a rupt. Dintr-o fotă întreagă a rămas numai un petecut pe ea, o zdreanță, pur și simplu. Când au arestat-o i-au spus : „Ia-ți ce ai mai bun acasă ! ”. Și mama a luat ce-a fost mai bun, astea care erau mai fine. Și pe pătură, acolo, s-au rupt. Mie îmi adusesse soțul meu haine acolo, dar nu-ți dădeau voie să le porți, le țineau în pod și te îmbrăcau în hainele de pușcărie. Și atunci am cerut să mă ducă la anchetă și am spus : „Dați-mi voie să-i dau mamei din ce am eu...”. Și atunci ei au trimis și i-au adus mamei de la țară un costum, nu mi-au dat voie să-i dau eu de-acolo.

Mâncarea era tot proastă, presupun...

Proastă, proastă... În timpul anchetei tot îți mai dădeau câte o aspirină, câte ceva, ca să te poată menține, să fii în putere la proces, dar după aceea nu îți mai dădeau nimic. Mâncarea era proastă, acolo era plin de șoareci, deși Securitatea era nouă. Erau șoarecii grămadă, dacă ziua lăsa o bucatăică dă pâine lângă tine, aici ți-o mâncau, în celulă ! Noaptea treceau peste tine, peste gură... Era ceva ce nu se poate închipui ! Dormeam în paturi d-astea cazone, de fier, și mi se pare că aveam saltea de paie. Dar dormeam acoperite, ca să ne ferim de șoareci. Eu eram foarte bolnavă și nici n-aveam unde să-mi facă injecții, că nu mai aveam decât pielea pe mine. Mi-aduc aminte că mama era o femeie voinică și era așa de înfometată, încât aduna zoburile de pâine și le băga în gură... Iar mie îmi dădeau să mănânc cu regim, ca să mă refac și eu îi dădeam mami, fiindcă îi spuneam că m-am săturat când vedeam că era așa de înfometată.

După aceea ne-au judecat. Primul lot a fost al celor condamnați la moarte. 16 inși au fost condamnați la moarte. Mi-aduc aminte că atunci când au venit și ne-au dat citațiile pentru proces, un anchetator le spunea unora de la Ministerul de Interne : „Asta e sora lor, e nevinovată, dar trebuie să facă pușcărie...”.

Dumneavoastră în ce lot ați fost judecată ?

Eu am fost în lotul șase, considerat cel mai ușor, adică noi aveam cea mai puțină vină. Și îmi aduc aminte că Elisabeta Rizea³² a fost cu tata în lot, mi se pare că era lotul doi. Și i-am spus : „Dacă-l vezi pe tata când mergi acolo, spune-i să-mi scrie, să-i trimit pachet, că eu cred că-mi dau drumul acasă, că n-am nicio vină”. Și apoi m-au judecat și pe mine. A venit Regiunea a II-a București³³ în deplasare la Pitești și ne-a

32. Elisabeta Rizea (1912-2003). A fost arestată la 20 noiembrie 1950 și condamnată la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Mislea. A fost eliberată la 6 iunie 1956. A fost rearestată la 22 iunie 1959 și condamnată la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Miercurea Ciuc și Arad. A fost eliberată la 29 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

judecat. Și lotul meu fiind cel mai ușor, au dat voie familiilor să vină să asiste la proces. La ceilalți a fost secret, n-au dat voie familiilor să vină. Și m-a întrebat anchetatorul : „Doamnă, nu v-a venit nimeni ? ”. „Păi cine să-mi vină ? Că părinții sunt la închisoare, frații la închisoare, soțul a divorțat...” Zice : „N-a divorțat”. „De ce ? ” „Că nu i-am dat voie.” „Rău ați făcut, l-ați lăsat muritor de foame...” Și m-au condamnat la 5 ani de închisoare corecțională și cu degradare civică.

Cu cine ați mai fost în lot ?

Am fost în lot cu colonelul Derioiu³⁴, de la Nucșoara, cu preotul Mănescu, unchiu-meu, cu Victor Popescu³⁵, preotul de la Brădet, și cu fiu-său, Daniel³⁶, care era doctor veterinar. Am fost și cu oameni de prin Corbi. În sfârșit, am fost vreo 16-17 inși, nu mai știu câți am fost.

Unde v-au transportat după încheierea procesului ?

Ne-au dus la Jilava și acolo ne-a băgat într-o celulă, sub pământ, unde au fost cazematele Regelui Carol³⁷. Era umezeală și nu aveam decât o fereștrică mică, acolo, sus. Într-o celulă în care trebuia să intrăm vreo 20, eram 40 și ceva de persoane. Aveam paturi suprapuse și dormeam câte 2-3 în pat. Aveam acolo tineta de apă și tineta de murdărie.

Cu cine ați mai stat în celulă, vă mai amintiți ?

Am fost cu foarte multe doamne, profesoare din București, în sfârșit... Eu dormeam în al patrulea pat cu o femeie foarte voinică din Nucșoara. Și la trei săptămâni după ce ne-au dus acolo, au judecat și lotul mamei. A fost în ultimul lot, cu cei care au făcut pușcărie înainte și acum îi rejudecau și le mai dădeau în plus.

Dar într-o noapte, pe la vreo 12, se deschide ușa celei. Aveau niște zăvoare extraordinare, când se trăgeau la ușă, te speriai. Și când se deschide și ne uităm... era mama și cumnata mea, soția lui Petrică. Milițianca o strigă pe șefa de cameră, o fată tânără, să vină să le plaseze să doarmă undeva. Fata asta dormea sub mine și-i zic : „Vezi că e mama ! ”. N-avea unde să se ducă, că n-o primea nimeni, pentru că eram câte două-trei în pat și n-aveau cum. Atunci m-am dat jos fără să știu că sunt urmărită și i-am sărutat mâna mamei, iar mama m-a luat în brațe și m-a sărutat. Am sărutat-o și pe cumnata mea și m-am dus la o doamnă care era profesoară la Politehnică, la București. Ea dormea singură în pat și mă simpatiza foarte mult, așa că am rugat-o : „Doamnă, vă rog luați-o și pe mama să doarmă cu dumneavoastră...”. „Cum să nu, Nuți ? Sigur că da ! ” Săraca mama nu îmi mai dădea drumul din brațe și mă săruta pe mâini tot

33. Este vorba despre Tribunalul Militar Regiunea a II-a București. Informație din fișa matricolă penală din AANP.

34. Simion Derioiu, născut la 1 septembrie 1914 în Nucșoara, Argeș. A fost arestat la 21 aprilie 1959 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Luciu-Giurgeni, Periprava, Galați și Gherla. A fost eliberat la 14 martie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

35. Vezi nota 17, la pagina 18.

36. Daniel Popescu, născut la 22 decembrie 1927 în Brăduț, Argeș. A fost arestat la 25 aprilie 1959 și condamnat la 5 ani de închisoare. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. P, Q, Mașina de scris*, București, 2006, p. 347.

37. Este vorba despre celulele de la Fortul 13 Jilava.

timpul. Și a rămas mama acolo și când să mă urc în patul al patrulea aud iară zăvorul : zdrang ! „Dumneata, aia, de sus : îmbracă-te și coboară jos !” M-a dus la birou, iar acolo era un locotenent : „Cum te cheamă ?”. „Ion Elena.” „Minți !” „Cum să mint când buletinul populației e la dumneavoastră în mână și puteți să verificați oricând !” „Cine era femeia pe care ai sărutat-o și căreia i-ai sărutat mâna ?” „Mama mea.” „Nu știi că nu e voie să săruți mâna mamei dumitale ?” „N-am știut că nu e voie să sărut mâna mamei mele care m-a născut și care m-a crescut... N-am știut, vă rog să mă iertați, că n-am știut...” „N-ai voie, ai să faci carceră, că nu trebuia s-o săruți !” „Faceți ce credeți...” „De ce cu cealaltă n-ai fost chiar așa de afectată ?” „Păi, aceea era cumnata mea. Am sărutat-o și pe ea, dar nu puteam să-i sărut mâna cumnatei mele care era mai mică decât mine !”

După ce m-au dus înapoi, în celulă, am aflat care a fost misterul, cum de au adus-o pe mama în celulă cu mine, că altfel nu dădeau voie. Când a venit mama la pușcărie, l-a rugat pe ofițer s-o bage în celulă cu fata ei. „Cum o cheamă pe fată ?” Zice : „Florea Elena”. Mama așa știa că m-am trecut prima dată, Florea Elena. Și au băgat-o cu mine din greșală. Apoi au pedepsit-o și pe mama, au băgat-o la carceră că i-a mințit. Întâmplarea a făcut să ne mute și pe noi, că eram 40 de inse una peste alta în celula asta. Și ne-au dus în altă celulă, lângă carceră. Acolo o fină de-a mea, din Nucșoara, era foarte curajoasă : când pleca milițianca de pe coridor, se ducea sus la ușă și vorbea cu mama la carceră. Mama stătea acolo cu o doctoriță din celula mea căreia i-a spus să-mi transmită dacă vine în celulă că nu e supărată c-au băgat-o la carceră, e bucuroasă că m-a văzut. De-atunci n-am mai văzut-o pe mama... Pe mine m-au luat de-acolo și m-au dus la Miercurea Ciuc, în '59, după vreo trei luni de stat la Jilava. Aici am stat vreun an și ceva și am fost în pușcărie cu doamna Mihalache³⁸, cu doamna Alice Munteanu, sau cum o cheamă, poeta asta...

Vă rog să descrieți puțin regimul de detenție de la Miercurea Ciuc.

Ascultă aici : aceea a fost cea mai cruntă închisoare ! Nici la Jilava nu era în halul acesta. Erau niște clase mari (cred că a fost școală cândva) și cu patru paturi suprapuse. Eu dormeam în patul al patrulea, sus, iar jos erau hârdaiele cu mizerie. 70 de femei își făceau nevoile acolo ! Și foame ce-am făcut noi acolo... Toată vara ne-au dat ciorbă de varză acră, zeamă de varză acră ! Un polonic de zeamă de varză în care abia găseai câte o lingură de arpacaș ! Era acră, pentru că vara se strică varza, îți dai seama. Ne dădeau o bucată de turtoi din mălai mucegăit ; mămăligă coaptă la cuptor, dar cu paie prin ea ! Seara ne dădeau un polonic de arpacaș. Știu că doamna Mihalache a făcut un scandal acolo : „Cum ne țineți în halul ăsta ? Uite, sunt femei tinere care au copii acasă și le așteaptă. Asta e mâncare să ne-o dați ?”. N-au băgat-o la carceră...

38. Niculina Mihalache, născută la 18 noiembrie 1890 în Leordeni, Argeș. A fost arestată la 15 august 1949 și condamnată la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Mislea. La expirarea pedepsei a fost internată administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Mislea. Nu avem informații despre data eliberării, dar se pare că a primit domiciliu obligatoriu. A fost rearestată la 11 octombrie 1958 și condamnată la 14 ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Miercurea Ciuc și Văcărești. A fost eliberată la 22 iunie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Și eram obligate să ducem toate hârdaiele alea. Băgau un băț prin ele și în fiecare zi trebuia să iasă câte două, câte două, să le ducă la WC, să le răstoarne. Nu țineau seama de cele bătrâne, că aveau în jur de 80 de ani. Și doamna Mihalache mă rugase pe mine, pentru că mă cunoștea, c-a fost la nunta mea și-a fost prietenă cu mama: „Lenuțo, te rog du tu în locul meu...”. Și m-am angajat, dar nu mi-au dat voie: „Să ducă ălea bătrâne!”. Să le vadă că au căzut cu hârdăul...

Am pățit mizerie mare, noi, acolo. N-aveam voie să stăm în pat sau să ne plimbăm prin celulă, stăteam pe marginea patului de dimineața până seara. Și erau pereții albi, văruiți, iar noi simțeam nevoia să-nfigem dinții, gândind că e caș! Să mâncăm din pereți de foame... Eram moarte de foame, ne clătinam, uite așa ne țineam. Mi-aduc aminte că stăteam cu cineva în același pat, iar ziua stăteam cap în cap, ca să mai putem sta drepte, că altfel nu mai puteam să stăm drepte, așa eram de înfometate și de amărâte. Ce părere ai? A fost cea mai cruntă închisoare... Acolo a murit și mama, acolo a murit și Maria Plop, în același an...

Vă mai amintiți cine era comandantul închisorii la data respectivă ?

Nu mai știu. Erau unguri din ăștia, ce crezi că erau? Dar gardienii se comportau foarte sever. Adică nu ne băteau, că n-aveau de ce să ne bată, dar nu le ieșeau din vorbă: „Să trăiți, să trăiți!”. Chiar dacă greșeau ei, tu le spuneai tot lor să trăiască! Ni se adresau cu: „Tu, aia, tu aia!”. Ce crezi, că ziceau „doamnă”? La pușcărie nu țineau seama. Ungurii se purtau foarte urât cu noi. Mi-aduc aminte că la un moment dat ne-au spus că celor care vrem să mergem la spălătorie, să spălăm rufe, ne dau voie când venim de acolo să stăm în pat până la stingere și ne dau două feluri de mâncare, în loc de unul. Și eu, care eram tânără și înfometată, m-am înscris. Și m-am dus acolo, dar n-am putut să suport. Ne băgau într-o cameră care n-avea aerisire pe nicăieri și spălăm obielele celor care ne păzeau! Izmenele și cămășile, lenjeria gardienilor. Era imposibil, miroseau îngrozitor! Îți dai seama, să speli obielele împutite din bocanci și cu rahat la fund... era ceva nemaipomenit! Mi-aduc aminte că n-am putut să rezist. Nu știu cât am stat... o săptămână, și am cerut să mă ducă înapoi că nu puteam să rezist. Și de-asta spun c-a fost ceva crunt, crunt. Acum cum e? Au televizor, au frigider, pachete, au de toate. Eu abia când am mers la atelier, acolo, prima dată când am făcut norma am scris acasă să-mi trimită Florea pachet și nu mi-a venit. A doua oară am scris unor prietene, fiindcă credeam că Florea a divorțat și nu mai vrea să îmi trimită. Acum vă spun cinstit, îmi era și jenă, pentru că erau unele care primeau pachete, c-aveau familie acasă. Și ne dădeau totdeauna câte o bucățică de ceva, așa, mică. Și-ți era jenă, că tu nu poți să dai nimic înapoi, să te revanșezi față de ele.

Și până la urmă n-ați primit niciun pachet cât ați fost la Miercurea Ciuc ?

Vă spun. Mi-aduc aminte că a venit o comisie și am ieșit la raport: „Domnule, eu am scris acasă și cred că este o confuzie de nume. Înainte eram Florea Elena, acum sunt Ion Elena. Vă rog, nu cumva a venit pachetul, că nu se poate să nu-mi fi trimis și mie soțul ceva?”.

Atunci eu nu mai lucram în atelier, eram deja în celulă, iar a doua zi s-au dus la atelier și au întrebat de mine. Și fetele de acolo mă simpatizau foarte mult, erau fete tinere, studente cărora le făceam anumite plăceri. De exemplu, la ziua lor, le făceam floricele din vată dată cu săpun și le puneam pe cap și le ziceam „La mulți ani!”. Aveam de-acasă un prosop mare, frumos, le puneam acolo... Dădea fiecare câte o

bucătică de pâine și câte o bucătică de marmeladă, iar eu uscam pâinea și făceam tort. Și de ziua lor, când veneau de la atelier, le chemam la un pat de acolo și le cântam încet „La mulți ani !” și împărțeam bucătica aia de pâine cu marmeladă la tot salonul.

Ei, și când au auzit că am primit pachet, au țipat acolo de bucurie. Aia au plecat enervați și au venit la mine, la celulă : „Dumneata, de-acolo ! Vino încoace ! Ne-ai reclamat că nu-ți dăm pachetul, vino încoa' să-ți dăm pachetul !”. Eu cerusem și săpun și mi se părea mie că pe săpunul acela erau făcute niște zgârieturi. Eu am înțeles de acolo că Florea e în învățământ și că băiatul e student. Așa am interpretat eu semnele alea. Și asta m-a ținut, că altfel muream în pușcărie, să știi. Erau doar niște zgârieturi pe care le-am interpretat eu și am făcut, așa, o legătură...

De la Miercurea Ciuc ați mai fost mutată și în alt penitenciar ?

Da, după aceea m-au dus la Arad, pentru că acolo s-a înființat o colonie de muncă pentru femei. N-am stat la penitenciarul Arad, ci în altă pușcărie, unde aveam atelierul. Era un fost liceu pe care îl transformaseră în așa ceva. Ne-au dus la muncă pe cele care aveam un dosar mai ușor, nu le-a dus pe cele cu pedepse grele. Și acolo eram vreo 60 de persoane, nu eram mai multe. Făceam genți, cărucioare de copii... Eu munceam, îmi plăcea să fac norma, că nu mai știam nimic de cei de acasă. Și făceam și le ajutam și pe altele care nu puteau să facă. Și probabil că forțând acolo, mi-a apărut o roșată la mână. M-au dus la doctorul de acolo și apoi la o policlinică din Arad.

Cum v-au transportat la policlinică ?

Bineînțeles, cu mașină dubă, cu patru santinele după mine care puneau pe toată lumea cu fața la perete când intram acolo ! Mi-au făcut radiografie și era un abces. Și doctorii de la policlinică i-au spus doctorului pușcăriei să mă panseze la două zile, să-mi dea cu nu știu ce, în sfârșit... Nu mi-a dat nimeni nimic până când a început să miroasă pansamentul. Norocul meu a fost că-n celulă eram cu o călugăriță care lucrase cu un doctor. Și ea tăia de la colțul cearceafului o bucătică de cârpă, spăla cu săpun și mă pansa. Îți dai seama ce pansament era... Și din cauza asta m-am infectat și mi s-a umplut cotul de puroi. Atunci nu mi-au mai dat voie să lucrez la atelier și mă țineau la celulă. Am lucrat foarte puțin, doar vreo trei luni.

În ce condiții stăteați la celulă ?

Acolo era tot așa, regim de pușcărie : dimineța un ceai, la prânz un polonic de fasole sau arpacaș, seara un polonic de fasole sau arpacaș, sau ce Dumnezeu îți dădeau... ordinar, ce mai ! Primeam 70 de grame de pâine zilnic, atât.

Eram foarte deznădăjduită, și mi-aduc aminte c-au venit de la Jilava trei doamne și mi-au spus c-au fost cu mama câteva zile și mama le-a povestit de mine și le-a spus : „Dacă o întâlniți pe fata mea pe unde mergeți în țară, spuneți-i să fie cuminte, că eu dacă ies de aici n-am unde mă duce decât numai la ea...”. Astea erau adevărate politiciene, ele simțeau că frații mei au făcut ceva nemaipomenit. Erau acolo femei închise de 14 ani și mai aveau până la 25 de ani, dar nu se sfiau, nu ziceau nimic de rău. Chiar astea care au venit de la mama făcuseră, deja, 14 ani de pușcărie și mai aveau până la 25 de ani, fără să știe familia de ele, fără să primească pachet, fără absolut nimic. Și când au venit ele la mine, la Arad, m-au căutat și s-au bucurat mult că m-au găsit și mi-au spus de mama, că pe toate care vin le masează, le dă din porția ei să mănânce, le încurajază, le povestește. Și veneau la mine în fiecare zi, că mă vedeau cu cotul plin de puroi și deznădăjduită. Eram foarte amărâtă... Ele, văzând că plâng

mereu, au venit o zi, două, trei, o săptămână și pe urmă n-au mai venit la mine ! M-am simțit foarte prost și mi-am zis : „De ce nu mai vin la mine ? Poate mă cred informatoare, poate mă cred o femeie neserioasă. De ce nu mai vin să stea de vorbă cu mine ? ”. Și într-o zi m-am dus și am întrebat : „Doamnă, de ce mă ocoliți ? V-am făcut vreun rău ? ”. „Nu, doamnă. Noi suntem aici de 14 ani și mai avem încă 11, nu putem suporta persoanele care plâng. Nu putem suporta să stăm pe lângă persoanele care sunt triste și n-au curaj. Dumneata nu vrei să ieși afară ? Te așteaptă un copil și un soț. Nu vrei să te răzbuni pe cei care te-au băgat aici ? ” Zic : „Nu, vreau să ies afară, dar nu vreau să mă răzbun”.

Și v-au tratat inflamația de la cot ?

În sfârșit, când au văzut situația asta, când au văzut că se umple cotul de puroi, cu foarte mare greutate m-au dus din nou la policlinică, tot unde m-au dus prima dată. Și ăia mi-au făcut iarăși radiografie și reieșea că n-aveam nicio afecțiune. Și m-au trimis la un spital de ortopedie. Norocul meu a fost că doctorul care era acolo, la spital, făcuse și el pușcărie la Canal. Bineînțeles că n-aveam voie să vorbesc nimic, decât îi spunea doctorul meu : „Uite, a muncit la atelier și d-ăia s-a nenorocit”. Dar doctorul spunea : „Las-o, n-o mai ocări, că n-a muncit de grasă, a muncit de nevoie”. Au făcut analiza la puroi și apoi au făcut experiență pe cobai și imediat s-a umflat cobaiul și mi-au pus diagnosticul „abces TBC”. Și mi-au scos puroiul, mi-au băgat streptomycină acolo și mi-au băgat mâna în gips. Apoi i-au spus doctorului de la pușcărie : „Îi dai 700 de grame de pâine pe zi”. 700 de la 70 ! „Îi dai mâncare cu zahăr, cu vitamine ! ” Eu am făcut ochii mari și atunci doctorul mi-a zis : „Nu mai asculta ! ”. Auzi, nici nu-mi dădea voie să ascult ! Dar celălalt doctor zice : „Las-o, mă, să asculte, că e viața ei în joc. Cel puțin atât...”. Că eu n-aveam voie să scot o vorbă ! Și norocul meu a fost că peste câteva zile au adus medicamente acolo, că n-aveau niciun fel de medicament. Și, într-adevăr, mi-au dat 700 de grame de pâine, parcă o văd și acum... Mi-au dat voie să stau lungită în pat, că nu-ți dădeau voie să stai în pat, numai pe marginea patului, cu picioarele jos. Altfel te luau imediat și te băgau la celulă ! Mi-au dat voie să primesc trei feluri de mâncare. Dădeau, de exemplu, orez cu lapte sau griș cu lapte și două feluri de mâncare : o supă și o mâncare cu ceva, cu carne. Dădeau vitamine și îmi băgau un gram de streptomycină pe zi, după ce scoteau puroiul. Cu regimul ăsta, pe care mi l-au dat ei, mă îngrășasem încât nu mă mai cunoșteau celelalte când ne întâlneam la WC ziua !

În general regimul de detenție era la fel de dur ?

N-aveai voie să vorbești decât în șoaptă, așa, să te plimbi... Iarna era așa de frig în celulă, încât simțeam dinții și limba în gură ca bucățele de gheață ! Nu era nici pic de foc, nimic, nimic. A fost îngrozitor ! Noaptea ne puneam și ciorapii, că nu ne dădeau voie să punem peste pătură mantaua pe care ne-o dădeau ei acolo, ca să ne fie cald, ziceau c-o stricăm ! Norocul meu a fost că dormeam în pat cu soția fostului decan al Facultății de Drept de la București, și ne mai încălzeam una de la cealaltă. Am dormit cu ea în pat mult timp, un an și ceva.

În ce împrejurări ați fost eliberată, vă mai amintiți ?

În perioada asta, cât am fost așa, a venit o comisie și a întrebat : „Are cineva ceva de spus ? ”. Și ele au spus : „Da, există aici o doamnă care stă așa, e condamnată și are TBC la braț și nu se uită nimeni...”. „Să vină mâine la raport, la noi ! ” Și a doua zi mă

duc la ei, la anchetă, și mă-ntreabă cine sunt și de ce sunt acolo. „Sunt soră cu frații Arnăuțoiu.” Când au auzit, le-a căzut tocul jos pe masă! Unul dintre ei fusese coleg cu Toma la școala militară, la Târgoviște. S-a uitat la mine și a zis: „De ce-a făcut, doamnă, așa ceva?” „Mă vedeți în ce situație sunt? Nu mă întrebați pe mine, întrebați-l pe el...” „Da, știu că era încăpățânat și că era patriot, da' nu trebuia să facă așa ceva...” „Vă rog, nu mă mai judecați pe mine. Sunt în situația în care sunt. Faceți ce credeți de cuviință.” Și mi-a dat o hârtie și un creion, să fac un memoriu. Apoi mi-au făcut avocatele astea un memoriu extraordinar. Pentru că eu făcusem doi ani înainte pentru aceeași cauză, dar când m-au condamnat acum la cinci ani, n-au vrut să mi-i adauge. Și ulterior apăruse o lege care dădea voie să se adauge, dacă erai închis pentru aceeași cauză. Și au făcut ăștia un memoriu, eu l-am iscălit, iar ei l-au dus mai departe. Peste o lună de zile, stând acolo, în celulă, aud că mă strigă milițianca: „Cum te cheamă? Cum o cheamă pe mama? Cum îl cheamă pe tata?” I-am spus pe toți, la care ea zice: „Ia-ți bagaju' și ieși afară!”. Era atunci cu mine în celulă secretara Facultății de Medicină de la București, doamna Georgescu³⁹. A fost secretara Facultății de Medicină și a dat o adeverință nu știu cui, iar pentru asta au condamnat-o 10 ani! Era divorțată de bărbat, îl avea pe taică-său orb acasă, iar băiatul ei era elev în clasa a XII-a. Îți dai seama ce-a rămas, n-avea cine să-i trimită nici pachet, nici nimic... Și ea s-a oferit atunci să mă ajute: „Las' că merg eu cu ea”. Eu aveam bagajul la pod, fiindcă eram îmbrăcată cu hainele de pușcărie, că acolo n-aveai voie să porți decât haine vărgate. Și s-a dus ea la pod, mi-a luat paltonul, tot, mi l-a călcat și m-a îmbrăcat. Cu două zile înainte eu promisem pachet de cinci kilograme de la bărbatu-meu: un kilogram de zahăr, unul de slănină, unul de marmeladă... Și întreb: „Doamnă, spuneți-mi unde mă duc, pentru că vreau să las pachetul la celelalte. Eu și așa nu pot să duc, am rucsacul cu haine într-o parte, pachetul cu mâncare în alta, iar eu sunt cu mâna în gips...”. „Nu lăsa nimic, că nu se știe unde te duci!” Atunci eu n-am mai putut de frică și mi-am zis: „Să știi că l-au prins pe Arsenescu și mă bagă și pe mine iarăși în proces, cu Arsenescu”. În sfârșit, am tăcut din gură, dar nu mi-au spus că-mi dau drumul acasă. Și m-au dus în curte și m-au urcat într-un camion. Și atunci întreabă una: „Unde o duci p-asta?”. „Se eliberează.” Atunci am știut că mă eliberez, pentru că milițianca n-a vrut să-mi spună nimic! M-au urcat ei în camion, că nu puteam să mă urc cu mâna așa, și m-au dus la Penitenciarul din Arad. Acolo, cum făceau ei de obicei, te pun să iscălești un angajament, că dacă auzi, dacă faci, nu știu ce... Și în februarie '62 m-au eliberat.

Cum a decurs drumul de întoarcere acasă?

Eu n-aveam niciun ban și mi-au dat ei bani de personal, de clasa a III-a. Tocmai atunci mai dăduseră drumul și la alții, erau niște bogătași d-ăștia, moșieri de prin Oltenia, care se învăteau p-acolea. Și unul din ei, care vedea cum sunt cu mâna, zice: „Doamnă, da' cum mergeți cu personalu' până la Câmpulung?”. „Păi, n-am bani de

39. Probabil Maria I. Georgescu, născută la 16 august 1912 în Corbu de Jos, Constanța. A fost arestată la 13/14 octombrie 1958 și condamnată la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Văcărești, Botoșani, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad și Oradea. A fost eliberată la 23/25 iunie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. F, G*, Mașina de scris, București, 2002, pp. 160-161; fișa matricolă penală din AANP.

accelerat.” „Las’ că vă dăm noi.” „Nu, domnule, vedeți-vă de treabă, nu-mi dați nimic. Să zică ăștia că am avut legătură sau mai știu eu?” Și de unde? A început să injure și mi-a băgat în buzunar exact banii de-un tichet de accelerat. În sfârșit, îmi dau drumul pe o parte a pușcăriei, ca să mă duc către gară. Și am pornit pe drum, așa, ca năuca, cu rucsacul în spate, cu mâncarea aceea. La un moment dat mă întâlnesc cu un domn. Zic: „Domnule, unde e gara?”. „Ooo, doamnă, sunt trei kilometri până la gară! Da’ luați tramvaiul.” Da’ eu am trecut pe lângă tramvai, iar el zice: „Doamnă, uitați tramvaiul, de ce nu-l luați?”. „Domnule, n-am bani...” Și a vrut să-mi dea el bani de bilet, dar n-am vrut să-i iau. Săracul, a mers cu mine și mi-a luat bilet. Ne-am suit în tramvai, ca să se convingă el că mă duc cu tramvaiul, iar pe urmă a coborât. Și am mers la gară, iar când m-am suit în tren am mers tot cu ăștia cu gura mare, cei care mi-au dat mie bani. ăștia ziceau de comuniști, injurau, drăcuiau. Eu n-am zis nimic. În Craiova trebuia să schimb trenul și să-l iau pe cel de Pitești. Cum să schimbi tu noaptea, să-ți iei bagajul la miezul nopții? Atunci a venit un domn cu pantaloni verzi, kaki: „Care e bagajul dumneavoastră?”. Și mi-a luat bagajul și m-a suit în celălalt tren. Era un securist. Deci eram urmărită...

La Pitești am intrat în sala de așteptare. Era noapte, toată lumea dormea și am stat în picioare până dimineța, pentru că n-am avut unde să stau jos. Dimineța am avut tren spre Golești, iar de la Golești la Câmpulung. Am venit, în sfârșit, în gară, dar nu erau mașini pe vremea aceea. Și cu greutatea pe care o aveam în spinare m-am întâlnit cu soția unui profesor, care când m-a văzut: „Doamna Florea, bine c-ai venit! Hai până la mine acasă, să te încălzești”. „De ce să merg la tine acasă? Mă duc acasă la mine.” „Bietul domnu’ Florea, nu are lemne să facă focu’, dă meditații la copii și merge prin oraș, pe unde stă și el la căldură...” „Păi, soțul meu nu este în învățământ?” „Nu este...” „Și Viorel ce face, unde e Viorel?” „Viorel e prin Dobrogea.” Eu știam că în Dobrogea este un lagăr pentru copiii foștilor deținuți politici. Și atunci am plecat ca o năucă și am venit până la grădina publică, iar acolo n-am putut să mai merg când am văzut casa. Și stând acolo, trece pe drum nepotul lui Arsenescu: „Ooo, doamna Florea, bine că ați venit, că bietu’ nenea Florică a înnebunit!”. Adică bărbatu-meu... Mi-am zis: „Va să zică fiu-meu e în Dobrogea, nu știu ce face, soțul meu n-are lemne și e nebun... Încotro să apuc?”. Zice: „Hai că merg eu să vă duc până acasă!”. Eu nu știam că l-au prins pe Arsenescu și zic: „Stai, domnule, lasă-mă că mă duc singură!”. Nimic! Mi-a luat bagajul să vină să vadă întâlnirea mea cu Florea. Și vin la camera asta, unde știam eu. Erau geamurile acoperite cu ziare și era încuiat. Vin la camera din față, tot așa, cu lacăt la ușă. Decât baia era deschisă. Și nepotul lui Arsenescu o întreabă pe o chiriașă: „Nu știți cumva de domnul Florea?”. Da’ asta, furioasă, când m-a văzut c-am venit, zice: „Să-și bage secretară altădată, când pleacă undeva! De ce mă întreabă pe mine unde umblă el?”. Și-mi aduc aminte că am spălat baia și chiuveța cu mâna stângă, ca să fac și eu ceva în casa mea. Și apoi am așteptat. În sfârșit, când a venit Florea acasă, zice: „Dacă nu veneai acum, simțeam că nu mai pot suporta viața! Nu știam ce să fac: s-o iau în lume, să mă omor, ce să fac?”.

Știați ce se întâmplase cu frații dumneavoastră sau ați aflat după eliberare?

Știam precis că i-au condamnat la moarte, iar de tata știam că era condamnat la 17 ani. Știu și cum i-au executat, știu situația. Când i-au întrebat ultimul cuvânt – știți? – cum se obișnuiește, Toma ar fi spus: „Trăiască Armata Română!”. ăsta a fost ultimul cuvânt... Și când au tras, Toma n-a murit, l-au trântit în groapă și au turnat var pe el.

Asta mi-a spus chiar o milițiancă care a fost cândva servitoare aicea, peste drum, la Moisescu, iar acum ajunsese milițiancă la Jilava.

Ce s-a întâmplat după sosirea dumneavoastră acasă ? Cum v-ați reluat viața ?

Păi eu făceam ce puteam. Din cauza mâinii trebuia să mă internez neapărat la un sanatoriu. Am mers la spital, la Câmpulung, unde îmi scoteau puroiul și îmi băgau streptomicină, dar trebuia să merg neapărat la un spital de specialitate, de ortopedie. Și am mers la spital, la Eforie Sud, iar aici am mers la TBC. După aceea m-am internat la spital, la Constanța, iar lângă Constanța era și fiu-meu, la Castelu. Stând acolo, l-am chemat și pe fiu-meu să vină la mine, fiindcă nu-l văzusem de patru ani și ceva. El încheiase căsătoria cu două zile înainte. În sfârșit, întâlnirea a fost cu lacrimi, cum se întâmplă. Mai târziu a apărut și nora mea. Și-am stat toată vara în spital, acolo, unde am întâlnit pe unii doctori care au fost deținuți politici. Era doctorul Antonescu, din București. Atunci era medic tânăr și el m-a tratat foarte mult. Îți dai seama, de la pușcărie să ajungi aici, la cearceafuri de olandă apretate ? Măncam toate bunătățile, încât mi-a mers foarte bine.

Când am venit acasă, am aflat că mama a murit. După 10 ani de detenție, când mai avea o săptămână să vină acasă, a murit la Miercurea Ciuc... Mai târziu am fost acolo, am fost chemați, pentru că s-a făcut un monument. Ne-au chemat să revendicăm mormântul. Și m-a dus groparul acolo, unde a fost îngropată mama și mi-a spus : „Doamnă, din '62 și până acum, de când a murit, locu' ăsta s-a vândut de câteva ori. Au scos oasele, au băgat alți morți... Aici a fost înmormântată, da' oasele dănei nu mai știu unde sunt...”.

Tata a murit la Botoșani, la două luni după mama. Noi tot sperasem că dacă nu e mama aici, cel puțin să fie tata. A venit doctorul Păslaru⁴⁰ din Câmpulung, care a fost acolo, și ne-a spus că a fost cu tata în pușcărie. În ziua de Paște, în '90, ne-am pomenit cu Coposu⁴¹ la noi, că mama a fost în aceeași celulă cu doamna Coposu⁴². Și, printre altele, l-am rugat : „Domnu' Coposu, dacă știți unde a murit tata și unde a fost îngropat, ajutați-mă să-i aduc oasele de acolo”. Zice : „Doamnă, nu exista cimitir la Botoșani. Acolo, când murea cineva, îl dezbrăcau, îl băgau într-o cutie și îl aruncau într-o mlaștină”. Și i-am spus : „Domnule, da' doamna Mihalache cum a adus oasele lui Mihalache ?”. Zice : „Păi ce, erau oasele lui ? I-au adus niște oase acolo, într-un coșciug...”.

Doamnă, în final aș vrea să discutăm puțin și despre Elisabeta Rizea. În ce context știți că a fost ea arestată ?

Domnule, în '49 frații mei au plecat în munte. Ea locuia în casa vecină cu casa părinților mei. Nu unde a fost organizația, ci jos. Cumpăraseră tata o vilă de la unchiul

40. Serafim Păslaru, născut la 1 iulie 1911 în Câmpulung-Muscel, Argeș. A fost arestat la 24 decembrie 1957 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești, Pitești, Gherla și Dej. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

41. Corneliu Coposu, născut la 20 mai 1914 în Bobota, Sălaj. Om politic, președinte al PNȚCD (1989-1995). A fost arestat la 14 iulie 1947 și condamnat la 15 ani detenție grea. A executat pedeapsa în închisorile Bragadiru, Popești-Leordeni, Rahova, Văcărești, Gherla și Râmnicu Sărat. A fost eliberat la 9 iulie 1962 cu domiciliu obligatoriu în comuna Rubla. Informații din fișele matricole penale din AANP.

42. Arlette Coposu, născută la 1 mai 1915 în Constanța. A fost arestată la 13 iunie 1950 și condamnată la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Mislea, Jilava, Miercurea Ciuc și Oradea. A fost eliberată la 15 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Dragomirescu și a dat-o pe numele băieților. Și când a fost vorba să depună jurământul, Elisabeta Rizea n-a vrut să depună jurământul. Pentru că au fost soliciți anumiți oameni din sat, iar ea fiind nepoata unui avocat țărănist din Domnești, Șuța⁴³, și ea avea unele sentimente „reacționare”, însă nu le ducea până la sfârșit, le folosea la moment, dacă era cazul. Gheorghe Rizea⁴⁴, bărbat-său, care era un om foarte serios și de încredere, a depus jurământul. Și în termen de o lună de zile lumea a început să le dea mâncare. Apoi a început Securitatea să intre în ei, a început să se împânzească Nucșoara cu armată și au început să se pârască unul pe altul, c-a dat ăla, c-a dat ăla... Și atunci au pârât-o și pe ea și pe bărbat-său. La aproape o lună jumătate după ce au plecat frații mei în munte, au fost arestați cei bănuți că i-au alimentat. Printre ei și Elisabeta Rizea, care a fost condamnată la șase ani și a stat până-n '55. Deci ea n-a avut când să-i alimenteze pe frații mei. Le-o fi dat la început ceva, mai nimic... Ea așa zice, că atunci, în perioada asta, se strângeau alimente și le duceau mai mulți, printre care și ea. Dar a fost pentru foarte puțin timp.

Când a venit din pușcărie nu mai avea casă, nu mai avea pământ, nu mai avea nimic, că i le confiscaseră. Bărbat-său era arestat, n-avea cu ce să trăiască. Și a stat cu chirie la preotul din sat, care era nașul ei. Deci ea n-avea posibilitatea să-i ajute pe frații mei, care erau încă în munte. Ea era femeie de serviciu la școală, ca să poată să se întrețină. Când a venit Ceaușescu la Curtea de Argeș, s-a dus și ea, cu alte sâtențe din Nucșoara, cu un buchet de flori, să oprească mașina lui Ceaușescu și să-i dea buchetul de flori. Și mașina n-a oprit, dar a mers încet și ea s-a urcat pe capotă, că era foarte isteasă. Și a oprit mașina, iar ea a spus: „Iertați-mă c-am ajutat p-ăia din munți. Am făcut mare greșală! Dați-mi înapoi casa și pământu'...”.

De unde știți de treaba asta ?

Femeile din Nucșoara mi-au spus, care au fost cu ea. Domn'e, când vrei să faci ceva, până la sacrificiu, până la moarte faci! Mai mult decât atât, după ce am venit din pușcărie s-a ținut „fiii satului” în Nucșoara și ne-au chemat pe toți. M-am dus și eu și, neavând pe nimeni în Nucșoara, i-am trimis vorbă printr-un profesor, Chiru, să mă primească să dorm la ea într-o noapte. A refuzat. Domnule, sunt femeie bătrână și pot să spun la oricine. I-a spus profesorul Chiru, din Nucșoara: „Uite, doamna Lenuța te roagă foarte mult s-o primești să doarmă o noapte la dumneata”. „N-o primesc, pentru că am suferit destul pentru frații ei, nu vreau să mai sufăr și pentru ea!” Nimic de zis, a făcut 12 ani de pușcărie, a suferit, ce-i al ei, este al ei! Dar sunt peste 30 de oameni din comuna Nucșoara care au făcut pușcărie mai mult decât Elisabeta Rizea și nu-i întreabă nimeni de nimic!

Cum vă raportați astăzi la perioada prin care ați trecut? Aveți resentimente, regrete? Ați fi conceput viața dumneavoastră altfel decât s-a desfășurat ea?

În '89 m-am bucurat foarte mult, am și plâns când am văzut că s-a terminat cu comunismul. Însă nu-mi place, nu-mi place, că cei care și-au jertfit viața nu sunt

43. Gheorghe Șuța, din Domnești, Argeș. În 1948 a fost ridicat de către Securitate și executat. Irina Nicolau, Theodor Nițu (ed.), *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara urmată de mărturia lui Cornel Drăgoi*, Humanitas, București, 1993, pp. 17-19.

44. Gheorghe Rizea, născut la 16 noiembrie 1900 în Nucșoara, Argeș. A fost arestat la 28 aprilie 1950 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Gherla, Oradea, Aiud, Galați și Botoșani. A fost eliberat la 18 decembrie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

recunoscuți. De exemplu, am observat că domnul Bănescu a făcut un monument evreilor, dar nu l-am auzit să facă așa ceva pentru deținuții politici. Nu-mi place că se dă uitării jertfa celor care au murit. A murit intelectualitatea țării românești în pușcărie, iar eu am impresia că nu se vorbește prea mult despre ei, nu se aduce adevărata recunoștință față de aceștia care și-au jertfit viața pentru o idee. Și pentru țară... Aș dori din suflet ca de-acum încolo, când este posibil, să se pomenească și de jertfa pe care a făcut-o mama mea, pentru că și-a jertfit patru feciori pentru țară! Pe mine de asta mă doare sufletul, pentru că de ea niciodată nu s-a vorbit nimic... Când văd că se vorbește despre Elisabeta Rizea ca despre „sfânta de la Nucșoara” mă doare. N-am nimic cu Elisabeta, c-a suferit, însă prea multă propagandă s-a făcut. Veneau domnul Pițigoi⁴⁵ și domnul Rizescu⁴⁶, care au fost parlamentari, și fără ea nu mergeau nicăieri! Când și când vreau să se pomenească și despre mama mea, pentru că merită.

Bine, vă mulțumesc mult pentru amabilitate...

Vă mulțumesc și eu că într-adevăr vă interesează treaba asta, și aș dori ca niciodată să nu se dea uitării jertfa lor, fiindcă și-au sacrificat viața pentru o idee...

45. Barbu Pițigoi, deputat PNȚCD de Argeș în legislatura 1992-1996. http://ro.wikipedia.org/wiki/Barbu_Pi%C5%A3igoi, accesat la 21 iulie 2009.

46. Sergiu Rizescu, născut la 23 iulie 1932 în Costești, Argeș. A fost arestat la 14 decembrie 1952 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Dej și Cavnic. A fost eliberat la 19 octombrie 1955. Deputat PNȚCD de Argeș în legislaturile 1992-1996, 1996-2000. http://ro.wikipedia.org/wiki/Sergiu-George_Rizescu, <http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura.mp?idm=9&leg=1996&cam=2>, accesate la 21 iulie 2009; fișele matricole penale din AANP.

Pr. Ion (Filotei) Movileanu

S-a născut la 2 ianuarie 1936 în Coasta Lupei, județul Galați. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Seminarul Teologic. Profesia : preot. A fost arestat la 7 aprilie 1955 și trimis cu domiciliu obligatoriu la Schei și Rubla. A fost eliberat la 1 aprilie 1964. La data interviului locuia în Nămăești, Argeș. Interviu realizat de Constantin Vasilescu la 30 aprilie 2008. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Constantin Vasilescu. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 385, 386.

Părinte, ce v-a determinat să alegeți calea monahală ?

Eu am îndrăgit cărțile religioase, fiindcă părinții mei erau credincioși. Când eram la școală, la Focșani, după primu' trimestru, chiar în ziua de 23 noiembrie 1951, a dat o boală peste mine : icter, gălbănare. Imediat mi-au făcut internarea la spitalu' din Bârlad, unde am stat până în ajunu' Crăciunului. Deci, cum s-ar spune, am terminat cu școala. Am venit acasă și nu m-am mai dus. Aveam vârsta de 15 ani. Și, după ce am venit acasă, fiind mai mult bolnav, mă gândeam mai mult la moarte. Știți ? La un moment dat m-a-ntors boala și era gata să dau ortu' popii, cum se spune. Și ăsta a fost al doilea semn că nu merge să fac eu școala și să fiu funcționar de lume, cum s-ar zice. Dumnezeu așa a urmărit, să fiu în Biserică. Acuma nu mă dau eu ăla predestinat, da' văd că de la Dumnezeu au fost făcute toate. Și de ce să nu spunem ? Răul dacă îl faci, tot cu voia lu' Dumnezeu îl faci, pentru că Dumnezeu îngăduie... Și de ce îngăduie ? Probabil ca să-ți bareze anumite căi și s-o iei pe calea pe care vrea El. Știți ? Și atunci îngăduie celui rău să-ți pună piedici cumva.

Și după ce m-am îmbolnăvit nu m-am mai dus la școală și am ținut regim până la Paști, în '52. În iunie, când era aproape să se termine școala, m-am dus să-mi iau actele, fiindcă mă hotărâsem să mă duc la mănăstirea noastră, la Sihastru, la vreo cinci kilometri nord de comuna Nicorești. Și când m-am dus să iau actele, băieții dădeau examen de sfârșit de an. Directoru' a zis către tata : „Nu-l lua, domnule. Uite, acum, la începutu' săptămânii, dă toate examenele. Că la școala asta nu rămâne nici repetent. În cel mai rău caz ajunge taxator la tramvai”.

Când ați intrat în mănăstire ?

M-am dus la mănăstire la Sihastru în '52, și am stat puțin atunci, vreo câteva luni, după care am venit acasă să mă documentez. De ce ? Pentru că mănăstirea e frumoasă când o vezi și când te duci prima dată, da' când trebuie să stai acolo se schimbă treaba, nu mai merge... Acolo era program. Când se termina cu vecernia, întotdeauna se citea Psaltirea. Apoi, noaptea, eu eram cel care făcea de gardă până pe la 12. Din oră în oră se schimba cel care citea Psaltirea. Aicea era mănăstirea neadormiților ! Și eu aveam 16 ani atunci, iar noaptea, în biserică : poc ! Stranele... Mie îmi era frică. Știi ? Da' încet-încet

m-am învățat, iar când îmi venea somn făceam mătăanii, ca să-mi piară somnu'. Și până la urmă Dumnezeu a îngăduit ca să rămân în mănăstire...

Știați la ce vă expuneți în momentul intrării în mănăstire ?

Eu pe urmă am aflat că mănăstirea este în conflict cu episcopia Buzăului și e pusă în plan să fie desființată. Mănăstirea nu mai avea stareț oficial, pentru că îl luaseră. Începuseră cu amenințări, că preoții vor fi caterisiți dacă nu pleacă, iar călugării care erau acolo vor fi repartizați la alte mănăstiri. Totul a început pe linie bisericească, pentru nesupunere, neascultare. Și lucrul cel mare era ascultarea. Dacă n-ascuți de stăpân, dă cu tine de pământ! De ce se întâmplau astea? Mănăstirea Sihastru e pe malul stâng al Siretului, între Adjud și Mărășești. Are o poziție foarte frumoasă, se vede Mărășeștiu', se vedea lumea la Mărășești, noaptea, și se vede și Adjudu', domn'e. Adjudu' se vede ca-n palmă de la mănăstire. Mănăstirea aparținea de comuna Ploscuțeni¹ și deja era în conflict cu episcopia, iar episcopia trebuia să execute ordinu'. Voiau să facă din mănăstirea Sihastru casă de odihnă pentru partid! Natural, când am auzit treaba asta, mai cu abtătură n-am plecat. Niciunu' n-a plecat! Eram 36 de inși cu toții, dintre care 20 erau deja condamnați de episcopie și excluși din monahism, pentru că n-au vrut să se ducă la altă mănăstire.

În '55 s-a înrăutățit treaba, fiindcă în '54 venise episcopu' acolo, cu mașina, și noi ne-am pus în fața mașinii episcopului Antim Angelescu². El fusese căsătorit și avea un ginere avocat care a acționat tare să ne desființeze. Și noi ne-am pus în fața mașinii episcopului, ca să ridice caterisirea preoților. Și el a ridicat-o de formă, așa, ca să poată să plece cu mașina din mănăstire, da' după ce a plecat, ne-a blestemat! Natural că Securitatea era pe acolo, pentru că un părinte a fotografiat mașina Securității. Erau GAZ-urile alea... Parc-o văd. Era în fața mănăstirii, cu capota ridicată, și părintele i-a făcut o poză pe care ne-a luat-o Securitatea. Se temeau că puteai s-o trimiți peste hotare. Tot în '54 a venit tribunalu' de la Adjud să ne judece, pentru că nu plecam. O venit tribunalu' cu o judecătoare și ne-a judecat acolo, pe loc, în curtea mănăstirii Sihastru. Atunci eu mă dădeam în față să văd dacă trage, să treacă glonțu' prin mine, că era milițianu' cu arma. Știați? Și am strigat în cor atunci: „Nu plecăm de aici, domn'e, decât morți! Fără sânge nu plecăm! Fără sânge nu plecăm! Fără sânge nu plecăm!”. Dacă erai mort, mort te lua ei! Dacă o' văzut așa, o plecat tribunalu'.

Dumneavoastră când ați fost călugărit ?

La Bunavestire, în '55. Am fost patru pe care ne-a călugărit părintele stareț. Noi știam că vine Securitatea, vorba aia, ne așteptam din zi în zi. Aveam și o vorbă între noi: „Cum îngheață, cum ne-nhață!”. Acuma se refăcuseră drumurile, dispăruseră noroaiele de pe drumul spre mănăstire și se putea urca cu mașina. Dar a venit puhoiu', au venit ăia și n-a avut timp să-i călugărească pe toți. A fost bine că m-am călugărit, pentru că ce se întâmplă? Spune Mântuitorul Hristos: „Luați jugu' Meu”, n-a spus luați patu' Meu sau dormitoru' Meu. Jugu'! E greu jugu' stăpânilor, al comuniștilor,

1. Localitate în județul Vrancea.

2. Pr. Antim (Anton) Angelescu (1893-1980). La 11 ianuarie 1944 a fost ales episcop al Buzăului. A ocupat această funcție între 21 mai 1944 și 1 septembrie 1979, când s-a retras. A decedat la 8 februarie 1980, la Buzău. <http://www.crestinortodox.ro/dictionarul-teologilor-romani/87324-antim-angelescu>, accesat la 24 martie 2009.

da' jugu' lu' Hristos nu-i greu, e ușor. Și m-a ajutat mult c-am fost călugărit, că poate n-ajungeam la măsura asta până acușă...

Și când ați fost arestat ?

Păi treburile s-au târăgănat până în noaptea de 6 spre 7 aprilie, în '55, când eu împlinisem deja 19 ani. Atunci a venit Securitatea. Au fost foarte mulți securiști și milițieni de la Bârlad, de la Focșani, de la Tecuci și de la Adjud. O luat de la Regiune, din patru locuri... Știți ? Că m-am găsit și cu băieți de seama mea, i-am găsit prin armată, în fine. Și ăștia au făcut trei cercuri, ca-n armată, și au încercuit mănăstirea, că s-auzea c-avem bombe acolo, c-avem arme, grenade. Ce mai, s-au pregătit de asalt !

Eu am știut că vin și îi ziceam unui părinte : „În noaptea asta vine și vă ia”. Atunci unii părinți s-au culcat în chilii, pentru că au zis : „Chiar dacă vine, mă găsește și-n chilie”. Acuma, io fiind acolo pe la vaci, mi-am zis : „Ce să mă duc să mă culc la grajd, singur, acolo ?”. Atunci am intrat în biserică și m-am suit în cafas³, pentru că știam că ăștia vin la miezu' nopții. Și ușa de la intrare, din pridvor, era îmbrăcată în fier, dar cea de la sfântu' altar nu era îmbrăcată în fier, era ușă de lemn. Știți ? Sub sfântu' altar era o gropniță de oase de-a' călugărilor vechi, puse pe rafturi, și acolo ardeau lumânări, că era ușa aia deschisă și oamenii aprindeau lumânări...

Dar se adunaseră oameni în sprijinul dumneavoastră ?

Aveam un sat lângă noi și aflaseră oamenii că ne iau ăștia și noaptea veniseră acolo. Știți ? Gândește-te ce era acolo, că erau cel puțin vreo 50 de persoane... Doar păduraru' era membru de partid pe acolo. Și aveam un călugăr, părintele Radovici⁴, care a spus : „Măi, ăștia nu ne omoară, ne omoară numa' dacă tragi tu în ei sau dacă ne batem cu ei, da' altfel nu. Ne bumbăcesc, ne bat, da' nu ne omoară”. El ne-a spus asta, pentru că noi credeam că ne omoară !

Vă rog să detaliați puțin momentul în care v-au ridicat pe dumneavoastră.

Securitatea a intrat prin chilii, iar biserica au lăsat-o la urmă, că ei credeau că ne găesc acolo grămadă. Pe cei pe care i-au găsit în chilii, au bătut la ei de le-a bușit sângele pe nas ! Și când au venit la biserică, au spart ușa la sfântu' altar și au intrat cu câinii și cu lanternele : „Unde-s, mă ? Unde sunt ?”. Da' în biserică erau doar câțiva mireni, că noi eram sus, în cafas. Știți ? A sărit câinele peste sfânta masă, în fine... Noi vedeam tot de sus și la un moment dat au pus lanternele în cafas : „Ia uite, bă, is în cafas, 'colo !”. Și atunci au pus un vinci, un cric d-ăla mare cu care ridici mașina cu tot cu marfă. Știți ? Au pus ăla în ușă, ca să ridice și să spargă ușile. Noi atunci am strigat la oameni : „Dați drumu' la uși, că strică ușile bisericii !”. Oamenii închiseseră ușile dinăuntru. Și atunci au renunțat, s-au deschis ușile, iar ăștia au intrat imediat. Între timp apăruseră și ceilalți, care intraseră prin sfântu' altar. Atunci s-au suit în pridvor, sus, spre cafas. În cafas stă corul bisericii, da' noi ne mai suiam când era lume multă, ca să facem loc la oameni în biserică. Ei, și în cafas aveam un capac, pentru că ne urcam la clopot pe acolo, clopotnița fiind deasupra cafasului. Știți ? Și când a intrat Securitatea, un părinte care avea niște bocanci militari stătea deasupra capacului. Ția

3. Balcon în interiorul unei biserici, unde cântă corul.

4. Pr. Teodor (Teofil) Radovici. Preot la Mănăstirea Sihastriu. A fost arestat la 7 aprilie 1955. După eliberare a oficiat la Mănăstirea Recea, județul Mureș. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. R, Mașina de scris, București, 2007, p. 28.*

au dat cu praporu'⁵, că praporu' are ca un fel de fanion cu vârf ascuțit, și l-o' folosit pe post de berbec, dădeau în capac, să-l spargă. Ceilalți, toți, stăteau cu pistoalele la noi, așa...

Nu v-a fost teamă în momentele acelea ?

Păi, un părinte ne-a spus : „Măi, care-i treaba ? Nici să te arunci în fața primejdiei, da' nici să fugi. Dacă e de la Dumnezeu să te omoare, te omoară și gata”. Da' nici nu puteam să-i lăsăm să intre cu mâinile în brâu, că altfel ar fi zis că am plecat singuri. Știți ? După asta ne-am dat unu' peste altu' jos și în timp ce ne coborau, au tras un foc de intimidare. Pe urmă i-am întrebat noi pe milițieni, că milițienii erau mai buni decât securiștii, și ne-au spus : „Eh, ați scăpat. S-a tras pentru intimidare, pentru că n-ați coborât de voie”. Natural că l-o tras dintr-adins și n-o împușcat pe nimeni. Știți ? Noi așteptam ca după primul foc să mai vină împușcături, da' n-o' mai venit. Ei, și ne-au dus până în cancelarie, ne-au pus pe toți în genunchi și ne-au luat la purificat : șireturile de la bocanci, care aveam, ață, tot. Știți ? Ne-au făcut percheziție, ca să poată să ne ducă cu două camioane care erau trase în fața mănăstirii.

Între timp un părinte de-al nostru, care încă mai trăiește la mănăstirea Ciolanu, Chesarie Roncea⁶, s-a suit prin turla bisericii, pe biserică. Mai înainte eu și cu el am legat acolo un clopot mai mic, de vreo cinci kilograme, care suna bine. L-am legat cu funia, pentru că ne făcusem planu' : dacă vine Securitatea, să meargă el, să se urce pe biserică și să tragă clopotu'. Or, Securitatea voia să ne ia în liniște, să nu știe nimeni ! Și o început clopotu'... „Cine trage, mă ? ” Țștia o început să înjure, pentru că n-aveau voie să te împuște. Eu îi spuseseam părintelui : „Măi părinte, nu pune funia că o taie Securitatea și rămâi fără clopot pe urmă. Pune lanț, că lanțu' îl desface mai greu”. Da' n-am avut lanț subțire și i-au tăiat funia. Natural c-a sunat bine până când...

Și când a început să tragă clopotul ?

Țșta începuse să sune de când au intrat ei în biserică și l-a tras până s-au enervat de tot. Clopotu' a fost tras aproape tot timpu' cât ne-au dat pe noi jos din cafas. Securității o început să se roage de bietu' părinte ca la Dumnezeu : „Hai măi, părinte Chesarie, dă-te jos...”. Ei n-aveau curaj să se urce pe biserică. Părintele ce-a făcut ? A văzut că i-au tăiat funia și a rupt o gratie de-aia, din turlă, că era om la 30 de ani, cu putere. A rupt o gratie de-aia și când securistu' sau milițianu', ce-o fi fost, voia să urce prin cafas să-l dea jos, părintele s-o dus după hornu' bisericii și rupea bucățele din astea și dădea în el. Și cu grătaru' în mână : „Vino încoace, că-ți dau eu ție ! ”. În caz de ceva cădeau amândoi jos. Îi convenea securistului să moară cu călugăru' de gât ? Avea copii acasă, da' părintele nu mai avea ce să riște. Știi ? Și striga : „Vino încoace securistule, anticristule ! ”. Cât au stat în biserică n-o tăcut : „Antihriștilor ! Neîmpărțășiților ! ”. Striga cât îl ținea gura, că după-aia, cât a stat la Bârlad, două luni, a stat răgușit. De abia i-a venit glasu' la loc. Făcuse armată și avea un glas...

Ei, și atunci Țștia au căutat prăjini mai lungi ca să-l împingă, da' el fugea pe centru' bisericii și un' să mai împingi ? Eh, acumă cât să stai și-n biserică ? Se lumina de ziuă, că părintele așa a vrut, să stea pân' la ziuă, ca să ție dracii pân' la ziuă, să-i

5. Steag bisericesc purtat la procesiuni și solemnități religioase.

6. Pr. Gheorghe (Chesarie) Roncea. Călugăr la Mănăstirea Ciolanu, Buzău. A fost arestat între 1953 și 1954. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste.... Dicționar*. R, p. 175.

vadă toată lumea. Diavolu' vrea să facă, da' nu vrea să-l vadă lumea! Pe noi ne îmbarcaseră deja în camioane. Nu erau acoperite, erau fără prelată, și eram la vedere, iar milițienii erau pe obloane cu armele spre noi. Și ne-o' pus așa, în fund, ca să încapă mai mulți. Și era târzior, da' părintele nu se dădea jos. Ce să facă cu el? Îl lăsa acolo? Nu puteau să-l lase acolo, că striga mereu: „Antihriștilor!”. Și atunci ei au început: „Hai mă, părinte Chesarie, ce rost mai are?”. El nu mai putea de frig, și atunci a zis: „Uite, mă dau jos dacă-mi promiteți că nu-mi faceți nimic, mă lăsați să mă duc în sfântu' altar, în biserică, să mă închin și să iau anafură...”. Și căpitanu' a început: „Părinte, sunt căpitan de Securitate, nu-ți fac nimic. Eu răspund de dumneata. Uite, când te dai jos, eu te primesc. Dă-te, că ce rost are să mai stai?”. Nu i-o făcut nimic. S-a dat jos de pe biserică și s-a închinat. În schimb i-au făcut la cercetări, la Bârlad... Și părintele, meticulos, încet, nu se grăbea, iarăștia nu mai puteau: „Hai, părinte! Hai, părinte!”. Că, na, să te vadă tot Adjudu' ziua? Că dacă o tras clopotu', ăla s-o auzit până dincolo de Ploscuțeni!

Unde v-au dus de la mănăstire ?

La Bârlad. Pe drum ne-au ieșit două dube în față, că se făcuse ziuă. Asta cred că era cam între Tecuci și Bârlad, pe la Tutova, pe acolo. Era ora 6-7 și erau oameni la arat, ieșiseră cu plugu', că acumă, la 7 aprilie, se poate pune și porumbu'. Și nu voiau să ne vadă lumea cu miliția, acolo. Dacă erau în cordon nu se vedea cine e în mașină, da' bănuiau, că s-auzea de mult că mănăstirea se desființează. Ei, și ne-au băgat în dube închise ermetic. Au tras duba cu ușa la camion, în spate, au dat capacu' jos și ne-au băgat în dubă ca pe oi, la grămadă, pe jos. Și făceau: „Să vezi ce gestionari facem noi din ei!”. Gestionari, adică turnători...

Când am trecut podu' la Cosmești⁷, unu' din noi, cică: „Măi, pe unde suntem aicea, mă?”. Și unu' o săltat capu': „Suntem la fabrica de cherestea, la Cosmești!”. Securitatea nu permitea să știm noi traseu' și când ne-au luat, când ne-au încărcat în mașină, au luat un par, un drug cu care io căram ciubăru' de lături, de resturi de mâncare, de la bucătărie la porci. Ciubăru' era cu urechi și aveam drugu' ăla pe care-l băgam prin urechile ciubărului de vreo 50 de kilograme și doi inși îl duceam la porci. Și ei au luat drugu' ăla pentru orice eventualitate, dacă sare cumva unu', să-i dea cu parul ăla în cap! Ei, și s-a ridicat bietu' părinte, da' noroc c-a avut portcapu' în cap, fes din ăla, de carton tare. Domn' inspector i-a dat un drug de-ăla în cap, încât i-a băgat fesul în cap pân' la urechi! Dacă n-avea fesul îi spărgea capu' cu drugu' ăla. Știți? A dat tare, că a ridicat capu' și a spus pe unde suntem. Și ne-njurau militarii, ne înjurau de mamă, de astea: „Stăm noi și tremurăm pe lângă voi... Mă scol eu noaptea, las eu acasă, în pat, femeia și copiii, bandiților!”. Ei o' înghețat mai tare, că ei ne țineau nouă dos. Noi eram în mașină pe jos, în fund, că nu eram pe bănci, și ei ne țineau adăpost, cum s-ar spune.

Și ce s-a întâmplat cu dumneavoastră când ați ajuns la Bârlad ?

Când ne-au dat jos din dube ne-au pus ochelari la ochi. Ochelari de tablă, nu de sticlă, colorați. Și aveam un părinte căruia îi ziceam „Bătrănu'", pentru că avea 40 de ani. Ne-au pus ochelari la toți, da' când i-a venit răndu' și „Bătrânului” și când l-am văzut cu barba aia lungă, sură, aproape albă, domn'e, am pufnit toți în râs. Râdeam când am văzut cum îi stă părintelui cu barbă lungă și cu ochelarii la ochi. „Ce-aveți, mă? Voi în loc să plângeți, voi râdeți, mă?” Zic: „De ce să nu râdem? Păi ce-are?”

Acuma dacă ne-ați adus aicea, mâncare ne-ți da de-a gata. Noi am crezut că ne omorâți, da' dacă nu ne-ați omorât până acuma, încă e bine !". Și dacă au văzut că pufnim în răs, râdeau și ei de râsu' nostru, cum se spune.

În fine, la Bârlad ne-au băgat la Securitate și acolo ne-au triat, ne-au împărțit în două, că eram 36 de inși. Noi ne-au băgat cu mirenii, cu dreptu' comun, hoți, ce mai erau p-acolo. Erau acolo și oameni care nu voiau să treacă la colectiv, că acuma, în '55, era colectivizarea, da' nu ne-au introdus acolo, ca să nu se afle unde au fost duși călugării din Sihastru și să vină lumea după noi. Lor le era frică să nu facem tâmbălău, că pe urmă auzeau externele. Nu ? Să n-audă străinătățile, că atunci partizanii încă erau în toi prin munți. Și o parte am rămas la Securitatea Bârladului, iar o parte la Miliția regională, unde aveau și drept comun.

Dumneavoastră unde ați fost închis ?

Eu am căzut la Miliție. Și ce-am făcut, dom' inspector ? Ne dădeau pâine și vin tonic, care acuma nu mai este. Vinu' tonic, dacă ați auzit, era un vin pentru întărire, era pentru bolnavii de plămâni. Și aveam un părinte bolnav care fusese de vreo două ori prin sanatorii, și atuncea a cerut și i-au adus o sticlă cu vin tonic, pe care au trecut-o ca doctorie. Era părintele care o tras de clopot. Știți ? Și chiar din ziua aia, doi preoți au început să facă sfânta liturghie cu vin tonic. Domn' inspector, are putere mare Sfânta Liturghie. Când s-au împlinit 40 de zile numărate, pe 16 mai, a venit ordin de la Drăghici⁸ ce să facă cu noi.

În perioada în care ați fost închis la Bârlad v-au și anchetat ?

Cât am stat la Bârlad, la Miliție și la Securitate, ne-a cercetat Securitatea. Nu ne-au transportat pentru anchetă la Securitate, ne-au anchetat acolo, la birou. Știți ? Ne-au făcut loc în două birouri la Miliție, s-au retras birocrații și secretarii, s-au mai înghesuit în anticameră și ne-au făcut nouă loc ca să nu ne bage cu dreptu' comun. Miliția ne păzea 24 de ore din 24. Ne-au luat la cercetări și cercetările au decurs după funcția pe care a avut-o fiecare. Pe curieru' mănăstirii, care venea cu poșta mănăstirii, l-or luat tare la încercări, chiar l-au bătut mult, săracu'... După pușcărie, după ce-a scăpat, în '58 l-or luat iarăși. Eu am fost la vaci, la grajd, ce puteam să spun eu acuma ? Să pună parul pe mine să spun ce știam eu de la vaci ? Conducerea mănăstirii o fost capu'. Ei ne întrebau cine ne-a îndemnat să nu plecăm. Știți ? „Da' dumneavoastră știți cine-s mai marii noștri, nu ? Da' toți într-un gând, cum vă spun și acuma, n-am plecat : «Murim în mănăstire decât să plecăm !»” Și ei întrebau : „Nu vrei să te duci acasă ?”. „Unde să mă duc ? Am venit la mănăstire să mă duc acasă ?” Și pe toți ne-au luat așa.

În ce condiții ați stat acolo ?

Am stat bine. Ne-au dat saltele și am dormit pe saltele. Pentru că nu știau ce să facă cu noi, am stat îmbrăcați 40 de zile. Ne scoteau la toaletă îmbrăcați, așa, da' ne puneau

8. Alexandru Drăghici (1913-1993). Deputat și membru al Prezidiului Marii Adunări Naționale, membru al Biroului Politic, ministru de Interne și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri. În aprilie 1968, acuzat de a fi „înșelat conducerea partidului”, a fost destituit din toate funcțiile, atât cele guvernamentale, cât și cele din Partid, și nu a mai avut niciun rol politic până la moartea sa, în Ungaria. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR. 1945-1989. Dicționar* (în continuare *Membrii CC al PCR...*), Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 231 ; Pierre du Bois, *Ceașescu la putere. Anchetă asupra unei ascensiuni politice*, Humanitas, București, 2008, p. 166.

la geam zăbrele să nu se uite dreptu' comun la noi. Interesant, mi-au luat epistola, da' mi-au lăsat o iconiță, pe care și acum o am la mine. Am avut o oglindă cu două fețe și la mănăstire am desfăcut oglinda aia, am ras smaltu' și am pus două icoane, a Maicii Domnului și a Mântuitorului. Domn'e, ca să vezi de la Dumnezeu cum o fost, mi-au luat epistola, da' icoana mi-au lăsat-o, deși ar fi putut să zică că îmi tai gâtul' cu ea, că era de sticlă. Nu? Le-o luat Dumnezeu mințile...

Și cum s-a finalizat cazul dumneavoastră?

20 de călugări au fost condamnați pentru refuz de evacuare și au fost duși la Focșani pentru un an jumătate. Și pe ceilalți 16 inși, printre care și eu, ne-au dus la Securitate pe 16 mai. Fiecare dintre noi spunea așa: „Unde se duc toți părinții, acolo merg și eu!”. Ei, și la Securitate ne-a' întrebat pe fiecare: „Vrei să fii achitat?”. Eu am crezut că „achitat” înseamnă „împușcat”. Știți? Că dacă ziceam „da”, mă trezeam acasă, la tata! Vedeți dumneavoastră cum a lucrat Dumnezeu? Că de la Dumnezeu o fost. Și io am zis: „Cum vreți dumneavoastră...”. Mă gândeam că dacă vor să mă împuște... Pentru ei a fost de bună: „Aaa, cum vrem noi? Cu domiciliu obligat!”. Domn'e, așa am răspuns toți! Aveam un părinte care a făcut armata, și ăla tot la fel o zis: „Cum vreți dumneavoastră...”. Și lui i-o luat Dumnezeu mințile, încât și el credea că „achitat” înseamnă „omorât”. Când eram mici, la noi acasă erau jocurile alea cu „te-mpușc”. Făceam pușculițe din alea, din soc, cu dopuri din călți, și făceam: „Te-achit! Te-achit!”. La noi „achitarea” însemna că te omoară. Or, de unde? În sens juridic achitarea însemna că te duci acasă, ești liber...

Și pe ce perioadă v-au dat domiciliu obligatoriu?

Ne-au dat 60 de luni și ne-au împărțit în două tabere. Șapte dintre noi am fost în comuna Schei, regiunea Galați, iar ceilalți la Fetești. Erau satele de pe malul Dunării, în Bărăganu'. La început nu mi-am dat seama cât înseamnă 60 de luni, dup-aia, când am văzut... „Măi, tu știi cât înseamnă 60 de luni? Cinci ani, mă!” Noi vorbeam între noi acu': „Cinci ani, măi, frate, mă!”. Și a durat un pic, până ne-au tuns pe toți cei care aveam pletele lungi, ne-au dezbrăcat... Acuma eram tunși, bărbieriți și toți eram albi la față. Apoi ne-au pus în mașină și ne-au dus.

Cu ce v-au transportat până acolo?

Cu trenul. Ne-au dus la Brăila la Miliție, unde am stat o noapte și am dormit pe niște birouri, acolo. Dimineața ne-au imbarcat într-o mașină cu cărămizi de beton pentru GAS-urile alea. Toate satele astea noi au fost făcute pe lângă conacele boierești din Bărăgan care acuma erau GAS-uri. Erau și conace mai mici care aparțineau de un GAS mai mare. Și satele astea noi au devenit mână de lucru la GAS-urile alea, ca să nu mai aducă oameni din sate vechi, că satele vechi erau pe la 10 kilometri depărtare. Noi încă am mai prins căruțele boierilor, boii lor cu care arau pământul'. Trăgeau în forță, puneam câte șapte căruțe legate una de alta și cu o pereche de boi și încărcam cu oameni. Și satele ăstea noi s-au făcut la ordinul' lui Stalin. Au fost luați toți din Ardeal și din Oltenia, dar mai mult din Ardeal, bănățenii. Că dacă dădeai o cană de apă la unu', era...

„Titoiștii”?

Da, titoiștii, că așa ziceau când ne-au luat în mașină: „Titoiștii! Titoiștilor!”. Era și lozinca „Jos cu Tito trădător/ Sub partidul' muncitor!”. Și aceste sate sunt făcute de ei, de „titoiști”. Când i-o' luat pe ardeleni, a venit Securitatea și a spus: „În două ore luați ce puteți!”. Da' ce să iei în două ore? Porcu'? Calu'? Ce să iei? I-au adus

în '51 acolo, în mijlocu' lanului de porumb: „Aicea vă căsătoriți, aicea muriți! S-a terminat cu casa voastră!”. Acolo ei și-au făcut bordeie în pământ, fiindcă ăștia le-au dat doar câteva lemne, acolo. Erau case tip 2 și tip 1. Tip 2 cu două camere și o sală și tip 1 cu o cameră și o bucătărie. Știți? Cele cu un mic balcon, cu o mică verandă în față, toate erau ocupate de ei, că noi am fost duși în '55, iar ei erau acolo din '51. În plus, satul era departe de drumurile de acces, că așa au fost făcute satele astea, ca să nu se poată fugi de acolo, să fie mai ușor de păzit.

Deci când ați ajuns, practic, n-aveați unde să locuiți.

Da. Și ne-au repartizat la oameni care n-aveau copii. Io am căzut la un german, unde am început să învăț germana. Avea un biet cal care nu putea să se scoale de slab ce era și îi zicea mereu „Auf!”, adică „Sus!”. Făcea, biată babă, prăjituri și se ducea duminica la târguri. Mai veneau din sate vecine și vindeau grâu, porumb și baba le ducea prăjituri... Și unde era să dorm? Omu' m-o pus pe canapeaua lui, săracu'. Unde să mă puie, în patu' lui? Și în vara aia, în '55, am dormit pe rogojină, jos, în bucătăria lor.

Gazdele vă dădeau și de mâncare?

Nu-mi dădeau să mănânc. Păi cu ce era să plătesc mâncarea lor? Erau cartele de pâine și ne dădeau cartele și nu mâncam la om. Ne-au înscris la cantina GAS-ului cu o masă pe zi. GAS-u' avea cantină și aduceau mâncarea și pe câmp, pentru că noi, fiind tineri, ne-am angajat permanent la GAS, iar acolo ne plăteau.

Și în '55 am mers la lucru cu picioarele goale, până ce-a înghețat pământu', pentru că n-aveam cu ce să mă încălț. Mergeam și încărcam fân, încărcam porumb. Când lucram ne aduceau mâncarea pe câmp, iar când nu lucram mâncam la cantină, acolo. Și pentru acasă pâinea pe care o aveam pe cartelă o împărțeam, făceam porții, că de unde să-ți dea oamenii pâine?

Cât timp ați locuit la această familie?

Până în '55, toamna, când a fost pacea dintre Hrușciiov și Tito. „Trăiască prietenia sovieto-iugoslavă!” Cine se gândea că se împacă rușii cu iugoslavii? Și atunci ce-au făcut? Prima dată au dat drumu' la basarabenii care fugiseră în '44 de frica rușilor, da' care n-au știut că dau iar de belea. Știți? Și au început să rămână casele libere. Noi, când am văzut că-s libere, imediat ne-am strâns toți grămadă, că venea iarna. Și ne-am strâns toți șapte într-o casă tip 2, pentru că fusesem separați, nu căzusem doi într-un loc. Știți? Am luat casa aproape de GAS, n-aveam nici 50 de metri până-n gardu' GAS-ului. Și aici am făcut un fel de schit, cum s-ar spune, cu icoane pe pereți... Securitatea când a văzut: „Ce-ați făcut voi aicea, mă?”. Că veneau Securitatea și Miliția în control la orice oră din zi și din noapte, să vadă dacă ești plecat, dacă nu faci cuiburi. Atunci ieșiseră aparatele alea de carton cu roată, la care mai ascultam și noi „Vocea Americii”. Lăsam pe câte unu' afară drept paznic ca să vadă dacă vine Miliția, și să bată în geam, pentru că satu' era păzit de milițieni călare.

Erați supravegheați în permanență?

Securitatea de la Brăila venea din 10 în 10 zile ca să vadă pulsu', iar duminica eram obligați să ne ducem la Miliție, la prezență. Dacă cumva lucram și duminica, ne duceam întâi la Miliție și pe urmă ne duceam la lucru. Și Miliția știa de fiecare unde lucrează. Și n-aveam voie să lucrăm mai departe de 15 kilometri rază de comună. Trebuia să anunțăm la ei, iar seara trebuia să fim acasă. Bașca faptul că ei veneau în

orice oră din zi sau din noapte. Voiau să vadă dacă suntem toți acasă. D-asta spuneam că puneam pază afară și ascultam câte un post străin. Dacă ne prindeau, vai și amar! În plus, corespondența era controlată de Securitate. O citeau și în plic!

V-ați mai reîntâlnit cu ceilalți călugări arestați odată cu dumneavoastră?

Da, în '56, când o dat drumu' la oameni acasă, când au fost eliberați bănățenii și au rămas case libere acolo. Și atunci o adus aici și călugării care o fost la Fetești. Pentru noi a fost bucuria lumii, da' pentru Securitate a fost sfârșitu' lumii! I-au adus într-o zi de sărbătoare, când noi tocmai venisem de la biserică. Nu mai intrau pe ușă bieții călugări ai noștri, că n-au încăput toți! Unii au intrat pe geam, alții pe ușă, și ne-am trezit cu ei în casă: „Ce faceți, măi?”. Natural că îmbrățișări și sărutări, doar nu ne mai văzusem de un an și ceva: „Băi frate, bă, lucrează Dumnezeu, bă! Noi să fi vrut să ne strângem grămadă și nu puteam!”. Natural că am mai luat încă o casă, că erau două case tip 2 una lângă alta. Că în satele astea au fost câte 300-400 de case, tip 2 și tip 1. Apoi am luat la rând șase case. În trei case de tip 2 am stat noi și pe celelalte le foloseam ca magazie de lemne. Am pus și noi acolo pepeni, pentru că fiecare casă avea pământ.

Deci ne-am pus toți pe un rând de case de-alea și am făcut un fel de mănăstire, de schit, cum s-ar spune. Când ne-o văzut Securitatea... „Ce-ați făcut voi, mă? Ați făcut mănăstire!” „Păi noi am făcut-o? Dumneavoastră ați făcut-o, că Dumnezeu lucrează și cu dracii!” „Cum, mă, noi suntem draci?” „Sunteți mai răi, că numa' coarne vă lipsesc!” Noi, toți, aveam reverendele la noi, pentru că nu ni le-au luat, nu ne-au sechestrat hainele călugărești. Și gândiți dumneavoastră, duminica să plece 16 călugări în satu' vechi, la biserică... Și ne urcam pe coastă, pe deal, până-n satu' vechi și se vedea bine de la Miliție, din sat, cu ocheane. Parcă eram armată acolo. Eram armata lu' Hristos, mergeam la biserică. Și ăștia ce să facă? Aveau telefoane fixe și o dat telefon la milițianu' de-acolo să ne oprească. Noi mai fugeam pe o margine a satului, ne mai împrăștiam și îi mai înșelam: „Vă întoarce numa' pe voi înapoi, da' noi scăpăm...”. Ne rânduiam. Știți?

Au încercat să vă împiedice să mai mergeți la biserică?

Ba da. Îi pusese ră și preotului în vedere să nu ne mai primească în biserică. Preotu' trimitea bilet pe paraclicer și ne spunea: „Părinților, să nu vă periclitați situația, că eu am ordin să nu vă primesc în biserică...”. Nu ne mai primea în biserică nici preotu'. Știți? De la biserică ne luau oamenii pe-acasă și ne mai dădeau câte o masă, că aveau și ei rude în pușcărie, mai fuseseră legionari, mai fuseseră... Atunci era cu colectivizarea și oamenii ne spuneau: „Părinte, dracii ăștia ne bagă în colectiv!”. Domnu' inspector, unii aveau câte 2-3 perechi de cai care nu-i costau o lingură de apă, pentru că erau crescuți în baltă. Știți? Și dacă venea colectivizarea le lua tot!

Și când veneam înapoi, direct la Miliție! Miliția nu întreba prea multe amănunte, da' cum venea Securitatea, din 10 în 10 zile, ne întreba tare: „Unde ați fost duminică?”. „Păi am fost la biserică.” „Și de la biserică unde ați fost?” „Păi ne-o' luat oamenii și am rămas...” „Cum îi cheamă?” „Nu știu.” „Nu știi? Ai să știi, ai să știi...” Ei aveau cafeaua în față. Știți? Și ne spusese alții: „Mă, fiți atenți, dracii ăștia de securiști iau cafeaua în gură, îți pun întrebarea și așteaptă răspunsu'. Natural că răspunsu' nu-i pe placu' lor. Să stați cu răspunsu' până-și înghit cafeaua, că dacă dai răspunsu' și nu-i convine, te împrășcă cu cafea!”. Ei știau tot, da' voiau să spui tu, ca să te facă să

părăști. Și-apoi o fost mulți oameni care se turnau între ei, acolo. Erau și doctori, și ingineri...

Erau și oameni cu notorietate acolo ?

Da, era un domn Prooroceanu⁹, care a fost mare contabil. Nu știu de ce a fost el băgat pe-acolo. Omului ăsta niciodată nu am apucat eu să-i dau primul „bună ziua”... Erau foști directori, un fost ambasador în Turcia. În alt sat a fost femeia lu’ Antonescu¹⁰ căreia n-avea voie să-i ducă nimeni nicio cană de apă. Oamenii care fuseseră mari în țară nu dădeau doi bani pe tine dacă erai lichea, că știau că părăști. Se cam știau care erau notorii. Și au prins oamenii încredere în noi, că ne-au văzut că am fost unu’ și unu’. Erau oameni cu filosofia pușcăriei, știau. Când venea Securitatea te vedeau cine ești. Dacă ieșeai roșu ca focu’ de la Securitate, te știau că ai fost în focuri și ăia ți-au pus întrebări la care tu n-ai răspuns, te-ai contrat cu ei. Știți ? Pe care-l vedeau că iese afară senin la față, da’ să prefăcea că e supărat, știau că e lichea. Te vedeau imediat ce lepră de om ești, dacă ești om cu scaun la cap ori dacă ești turnător. Deci, natural, noi când ieșeam de la Securitate, ieșeam de-acolo ca din oală !

V-au pedepsit cumva pentru aceste lucruri ?

Da, Miliția ne-a făcut dosar pentru port ilegal de uniformă. Eu le-am spus atunci : „În pușcărie e mai ușor ca aicea, că în pușcărie îmi vine turtoiu”. După ce ne-au făcut dosare pentru port ilegal de uniformă, ne-a luat Securitatea la întrebări. Securitatea era în comuna Însurăței, pe drumu’ de la Brăila spre Slobozia, cam pe la jumătatea drumului. De la Schei până la Însurăței erau vreo 15 kilometri. Și ne-a chemat Securitatea, pentru că am fost la biserică îmbrăcați în reverende. Eram vreo trei inși acolo. Și m-au întrebat ăia : „Ce-ați făcut, măi ?”. „Ce-am făcut, domn’e ? Am făcut vânzare statului, am luat trei metri de stofă și ne-am făcut reverende, n-am făcut ceva rău.” „Voi știți ce-ați făcut, măi ?” „Am făcut vreo crimă că am fost la biserică îmbrăcați în reverendă ?” Și era un căpitan de Securitate, îl chema Ivan : „Băi, știi care e treaba ? Mă, tu vrei să stai în pușcărie ?”. „Dacă vrei să mă băgați în pușcărie, mă băgați în pușcărie, da’ io nu vreau să stau. Da’ vă spun că-n pușcărie e mai ușor ca aicea, în comuna asta.” „Mă, știi ce ? Ești de acord cu un mijloc, ca să scapi de pușcărie ?” „Păi, spuneți mijlocu’.” „Măi, tu spune dacă ești de acord sau nu, că ai să poți să mergi la biserică și la șantier tot așa îmbrăcat...” „Păi spuneți mijlocu’ ! Dacă

9. Probabil Dumitru Prooroceanu, născut la 7 ianuarie 1914 în Zătreni, Vâlcea. Funcționar, absolvent al Academiei Comerciale. A fost arestat la 19 iulie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A fost închis la Peninsula. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

10. Maria Antonescu (1892-1964). A fost arestată împreună cu mareșalul Ion Antonescu la 23 august 1944 și închisă 20 de luni la închisoarea moscovită Lubianka și la Malmaison. A fost internată administrativ în 1950 pentru 24 de luni, decizie prelungită ulterior cu alte 60 de luni. În fișa matricolă penală este menționată doar prima perioadă a reținerii, la Mislea. Pedepsa trebuia să expire la 10 august 1958. În 27 octombrie 1954 a fost ridicată de Securitate și depusă cu domiciliu obligatoriu la Lătești, în Bărăgan, unde a stat până la 18 august 1964, când s-a internat în spital. A decedat două luni mai târziu, la 22 octombrie. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. A, B*, p. 70; Remus Petre Cârstea, Zicu Ionescu, *Martiri argeșeni și musceleni. 1939-1989*, Tiparg, Pitești, 2006, p. 64; fișa matricolă penală din AANP.

îmi spuneți să sar cu capu' în fântână eu sar ? Îmi fac sama ca Iuda ? ” Mă lăsa el, îmi dădea el voie să mă duc să lucrez la șantier îmbrăcat așa. Da' să mergi în Bărăgan îmbrăcat în negru, la 50 de grade... „Și-acolo mergi îmbrăcat, iar eu vin joia pe-acolo și tu îmi pui biletu' în palmă.”

A vrut să vă racoleze !

Eii, cum să nu ? La care eu zic : „Ce, vreți să ne faceți spatele burtă ? ”. „Nu, noi vrem să vă educăm.” „Păi așa ne educați, să facem spatele burtă ? ” Pârai p-ăla care nu vrea să treacă la colectiv, pârai pe cutare... Și atunci am zis : „Știți ce ? Căutați-l pe Iuda, pe mine mă cheamă Ioan ! ”.

Și cum a reacționat ?

M-o dat hăluia... M-o dat dracului : „Fir-ai tu al dracului ! Ai să stai aicea, cu domiciliu obligat, pân' ți-o suna apa-n cap, pân' ce-oi ieși eu la pensie ! ”. N-avea mai mult de 25-30 de ani. Trăiește și acum, precis. „Ai să stai aci până ce-oi ieși la pensie ! ” „Domnu' căpitan, da' nu știu cum se face că unii au ieșit la pensie înainte de vreme ! ” M-o dat hăluia încă o dată și m-o dat afară... L-am lămurit, că din ziua aia nu m-a mai întrebat de racolare. Apoi au intrat și ceilalți și tot așa a fost, fiecare a răspuns tot așa. Și natural că ăla murea de necaz. Măcar unu' dacă prindea, că atuncea știa că te are în mână. Dacă ai fi fost de acord, scriai acolo măcar 2-3 rânduri. Și, domn' inspector, de atunci nici în negru nu ne-au lăsat să ne mai îmbrăcăm. Ne duceam la lucru numă' cu fesu' călugăresc, da' au pus paznicu' să nu ne mai primească în GAS cu fesu' ! Am lăsat și fesu'... Ne constrângeau din toate părțile numai ca să ne facă turnători. Ziceau : „Ce, alte feluri de haine nu vreți să purtați, numai negre ? ”. „Păi”, zic, „negru îmi place. Când oi muri tot la negru ajung. Pe care mort l-ați văzut îmbrăcat în roșu sau în albastru ? ”.

Și ce s-a întâmplat la expirarea celor 5 ani ?

Stați că vă spun acum ! În 7 iunie 1960, când expirau cei 5 ani, eram la coasă, coseam digurile făcute să nu vină Dunărea peste sate. Creștea iarbă pe diguri și n-aveau voie să se urce vitele pă dig, să pască. În fine, dacă te prindeau cu vitele pă dig era sfârșitu' lumii, pentru că se rupea digu'. Și în capătu' digului apare atunci un camion. „Mă, ce e ? Mă, ce e ? ” Și unu' dintre noi zice : „Mă, știți ce e ? Nu știți ? Aia e Securitatea, precis. O venit cu plăcinta”. Și într-adevăr, era Securitatea : „Ce faceți, măi băieți ? ”. „Păi, ce-am învățat ! ” „Cum stați ? ” „Stăm bine.” „Uite, cică ministeru' a auzit că o duceți bine și v-a mai dat 2 ani ! ” „Foarte bine”, zic, „ne-a scutit de-un drum până la Înșurăței ! ”. Și am luat cunoștință că mai avem încă 2 ani și am semnat declarație pe capota GAZ-ului. Pe-o parte era bine, că ne-au spus termenu', era mai rău dacă spuneau fără termen. Erau și unii cu domiciliu obligat fără termen, da' puteai să pleci și a doua zi, după cum ciripeai ! Puteai să pleci peste o lună, da' puteai să stai și pân' la moarte, cum ne-au spus și nouă : „Aicea muriți ! ”.

Și ați stat la Schei până au trecut și ceilalți 2 ani, până la eliberare ?

Nu, că pe 8 septembrie '60 ne-a mutat la Rubla, că plecaseră mulți. Mai rămăseseră doar vreo două familii care aveau copiii în străinătăți. Ne-au pus în câte un tractor cu câte trei remorci la fiecare și ne-au luat într-o seară aproape pe toți. S-auzise că ne mută la Rubla și eram deja pregătit. La Rubla erau case părăsite, că le părăsiseră țărani din '55, iar acum citeai presa prin ele. Știți ? Vecinii care mai erau

începuseră să le folosească ca grajduri, băgaseră caprele și oile acolo. Noroc că n-a plouat în noaptea aia, pentru că am dormit afară. Ne-am gospodărit și ne-am mutat în vreo trei case.

Aici ați mai întâlnit persoane cunoscute ?

La Rubla a venit domnu' Coposu¹¹, a venit domnu' Diaconescu¹²... Au adus acolo mulți. Domnu' Coposu avea un baston pe care avea multe medalioane din țările pe unde fusese în vizită. Și-i zice unu', cică: „Ce l-ați blindat așa, domnu' Coposu?”. La care el: „Și ce-o să-l mai blindez!”. „Păi de ce?” „Pentru timpu' probabil!” El se pregătea pentru timpu' probabil... Era simpatic. Când a venit domnu' Coposu, casele erau părăsite și l-am primit noi, c-aveam casă tip 2. L-am primit în camera cealaltă până ce și-a făcut-o el pe-a lui. Au fost câțiva care erau mai înstăriți, cărora le mai trimiteau bani de-acasă, mai aduceau papură din baltă... Una-i papura față de coceni. Cocenii erau puși cu spicu' în jos, se făcea maldăr de coceni. Știți? Erau bătuți bine, legați cu sârmă și țineau doar doi ani.

Și când ați fost eliberat, în ce dată ?

În 1964, pentru că ne-au mai dat încă doi ani! Pe 31 martie '64, până-n Paște, în timp ce lipeam la casa în care stăteam, văd milițianu': „Domnu' Movileanu, coboară de pe scară. Măine mergi la Brăila cu buletinul. Sunteți liber”. Dintre noi, numa' mie mi-a spus că sunt liber. Nu dădeau drumu' la mai mulți, ca să nu se aglomereze cu actele la Brăila. Mi-au făcut buletinul din nou și în dimineața de 1 aprilie zic: „Domnu' milițian, asta nu-i minciună de 1 aprilie?”. „Nu, domn'e.” Și m-am dus la Brăila și am luat buletinul, că l-au făcut imediat.

Ce ați făcut după ce ați fost eliberat ?

Timp de o săptămână am dat o fugă pe acasă... Da' apoi unde să mă duc? La părinții mei, la tata acasă? M-am dus la Brăila, la școala de mecanici auto. Am stat șase luni, am ieșit mecanic auto și am venit mecanic la Tecuci, la IRTA. Natural că o fost meserie cam grea pentru mine, că eram cam slăbuț. Și în '66 am ieșit de la IRTA, pentru că era cam greu acolo și am făcut și o hernie inghinală. Mi-o' spus mai mulți că: „Ești bun și la mecanică, da' e grea pentru tine, ai să te faci strungar”. Natural că la strungărie mi-o plăcut mai mult, lucram ca la mașina de scris. Și am făcut școala nouă luni la locu' de muncă și am ieșit cu categoria a IV-a.

Cum ați reușit să deveniți preot ?

Păi, m-a scos Dumnezeu și d-acolo, ca să zic așa. În '68, toamna, s-a deschis un seminar la Curtea de Argeș. Era un seminar pentru parohiile din Ardeal, că se ajunsese ca în Ardeal să îngroape oamenii morți fără preot, fiindcă n-aveau preoți. Atunci erau numa' câteva seminarii în țară. Și au primit și cu șapte clase. Știți? După trei ani ne-a calificat Argeșu' ca să fim preoți de parohie în țară. Și, pe 20 decembrie '71, am fost

11. Vezi nota 41, la pagina 38.

12. Ion Diaconescu, născut la 25 august 1917 în Boțești, Argeș. A fost arestat în 2/3 decembrie 1947 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Baia Sprie și Râmnicu Sărat. A fost eliberat în decembrie 1962 cu domiciliu obligatoriu la Călmățui. Președinte al Partidului Național Țărănesc – Creștin Democrat (1995-2001). Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. D, E, p. 68.*

făcut preot pentru mănăstirea Gura Motru¹³. Și am stat la Gura Motru până-n 1972 pe post de ghid, că nu mai aveau post de preot. În '72 m-au mutat la mănăstirea Tismana, ca preot slujitor, unde am stat până în '86.

Ați mai fost urmărit de către Securitate în toată această perioadă ?

Securitatea tot după mine era! Eu le-am spus că statu' e demagogic, pentru că spune în mod demagogic că este cultu' liber, da' în fond îl îngrădește. N-am vrut să primesc să fiu turnător, așa că fugeau de mine ca de ăla... Da' mă țineau în atenție, să nu cumva să fac comploturi, ceva. Știți? Eu știam asta, pentru că aveam o maică, care avusese băiatu' legionar și făcuse pușcărie. Și pe ea o cerceta cel mai mult Securitatea. Pe mine nu prea au avut curaj să mă întrebe, da' îi întrebau pe ceilalți: „Ce face preotu' slujitor?”. Eu le-am spus lor: „Domn'e, mie dacă nu-mi place muzica, nu joc, domn'e! Crezi că io sunt urs, joc dacă bați din tablă?”. Natural că tot starețu' din mănăstire avea legături cu Securitatea.

În '86 s-a ajuns la apogeu, pentru că a trebuit să mă duc la Ierusalim în vizită. Nu m-am mai dus, că știam că mă dau afară. Și așa a fost, în aprilie m-au scos de la Tismana. O zis că mă mută la altă mănăstire. M-au ținut la mănăstire o lună de zile ca un fel de canon, că n-am vrut să plec, și pe urmă am cerut eu ieșirea din eparhie. Și atunci am venit aici. Natural că nici aicea n-am fost scutit, pentru că Securitatea era peste tot. Am simțit, cum s-ar spune, îngerul păzitor, între ghilimele...

Părinte, eu vă mulțumesc foarte mult pentru disponibilitate...

13. Mănăstire în localitatea Gura Motrului, județul Mehedinți.

Maria Vasile

S-a născut la 21 august 1921 în Rucăr, județul Argeș. Naționalitatea: română. Religia: ortodoxă. Studii: 7 clase primare. A fost arestată la 12 decembrie 1950 și internată administrativ până la 22 februarie 1953. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Ghencea, Cernavodă, Columbia, Saligny, Târgșor și Pipera. La data interviului locuia în Stoenеști, Argeș. Interviu realizat de Constantin Vasilescu la 5 ianuarie 2008, 23 iulie 2008, 18 februarie 2009. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Constantin Vasilescu. Interviuul se află în AIO-IIICMER, având cotele 311, 312.

Vă rog să-mi spuneți câteva ceva despre familia dumneavoastră.

Da. Noi am fost șapte frați: Ion, Nicolae, Viorina, Dumitru, Maria, Constantin, plus unu' care a murit și care nu să pune... Părinții mei au fost crescători dă oi, economi dă oi. Tata, Nicolae Dăncilă¹, zis „Căciulan”, era din comuna Poiana, județu' Sibiu, iar mama era din Rucăr, județu' Muscel. Eram o familie înstărită, fruntașă în comună, care era cunoscută în tot județu'. De fapt era cunoscută dă la Rucăr și până în Bărăganu', pentru că plecau cu oile și erau primiți și găzduiți peste tot. Aveam vreo 30 de pogoane de pământ, 2 500 de oi, vreo 30 de cai, 15 capete de vaci.

Dumneavoastră cum ați ajus de la Rucăr la Stoenеști ?

În 21 octombrie 1945 m-am căsătorit și soțu' m-a adus aicea, fiindcă el a fost din Stoenеști. Soțu' avea fabrică aici, în asociație cu Vică Cotenescu² și cu Țică Vasile³. El era acolo și casier, și contabil, le-ndeplinea pă toate.

Când au apărut prima dată comuniștii în sat la dumneavoastră și care au fost primii simpatizanți ai acestora ?

N-aș putea să spun exact, cred că în '48, când s-au făcut și naționalizările. Comunist a fost și finu' Buce⁴. Na, nu mă păzea ? Da' n-am ținut niciodată mânia, așa a fost să fie. În schimb, contra comunismului erau destui.

1. Nicolae Dăncilă „Căciulan”, născut la 4 iunie 1882 în Poiana Sibiului, Sibiu. A fost arestat la 17 octombrie 1952 și eliberat la 9 ianuarie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

2. Vezi nota 11, la pagina 16.

3. Ioan Vasile („Țică Vasilescu”), născut la 3 aprilie 1899 în Stoenеști, Argeș. Membru al grupului de rezistență de pe Muntele Roșu. A fost arestat la 30 mai 1951 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Lugoj, Aiud și Pitești. A fost eliberat la 26 mai 1961 cu domiciliu obligatoriu la Vișoara, Ialomița. Informații din fișele matricole penale din AANP.

4. Bucur Năstăsioiu „Buce”, născut în 1911 în Stoenеști, Argeș. Finul de cununie al soților Sever și Maria Vasile. A furnizat informații organelor de Securitate. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 235070, vol. 3, f. 234.

V-adeceți aminte cum au reacționat oamenii când Regele Mihai a părăsit România ?

N-au reacționat, mamă, nimeni nu s-a ridicat să protesteze, ca să nu plece. Altceva nu cunosc prea bine, că eu n-aveam relații cu politica.

Dar în familia dumneavoastră au existat simpatii politice ?

Da! Ai noștri au fost liberali cu toții, soțu' meu, tatăl și frații mei. Au fost membri. Păi, Alimăneșteanu (sic!)⁵ la cine venea? La tăticu', la Rucăr. Când a fost dat afară nenea, fratele mai mare, de la Facultatea de Drept din București, s-a dus tăticu' aici, la moșie, la Alimăneșteanu, și i-a spus. Și Alimăneșteanu a zis: „Lasă, nene Dăncilă, că ți-l bag imediat!”. „Nu, domnu' Alimăneșteanu! Io nu deger în Bărăgan ca el să-și facă de cap!”. Și Alimăneșteanu atunci ce să facă? I-a găsit un servici' de contabil la o fabrică din Găești, mamă, la Ionescu.

Când ați început să simțiți pentru prima dată presiunile regimului comunist ?

Păi, în '48, când s-a făcut naționalizarea și ne-au confiscat fabrica, că terenurile ni le-au luat când s-a făcut colectivizarea. Familia noastră a fost afectată, ne-au luat fabrica și ne-au dat afară. Și pă urmă a început totul... După naționalizare a venit pă la Sever⁶, soțu' meu, Vasile Săndescu⁷ dă la Câmpulung, al cărui tată avea fabrică dă sifoane și mașini dă lână și era foarte bun prieten cu tăticu'. Și atunci când venea Vasile Săndescu la noi, el era organizatoru' și cunoștea pă colonelu' Arsenescu⁸ și pă băieții lu' Arnăuțoiu⁹. El venea cu toate știrile, cu tot ce se întâmpla la Câmpulung, la Securitate. Și a venit și a vorbit cu Sever că ei ar vrea să vină încoace, să stea p-aicea, în locurile astea. Și atunci Sever a aranjat să stea pă Olăneasca¹⁰. Olăneasca e cum ieși din Lunca Gărtii¹¹, în dreapta, mamă, p-acolo... L-au băgat în treaba asta și pă bietu' nea Costică Vasile¹², că mai târziu bietu' Sever ducea sacu' de mălai la nea Costică și cei care plecaseră înainte veneau noaptea prin pădure și-l luau. Da' el a scăpat, că mai târziu nu l-a spus nimenea.

Ce l-a determinat pe soțul dumneavoastră să se alăture grupului de rezistență anticomunistă ?

Citea cărțile comuniste în care să spunea că foștii proprietari vor fi arestați și deportați și de atunci el nu mai stătea acasă, stătea mai mult pă Pod¹³.

5. Vezi nota 6, la pagina 14.

6. Sever Vasile „Vasilescu”, născut la 13 martie 1914 în Stoenеști, Argeș. Membru al grupului de rezistență de pe Muntele Roșu. A fost arestat la 23 octombrie 1956 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Jilava, Gherla, Galați, Sălcia, Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 25 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

7. Vasile Săndescu, născut la 23 decembrie 1911 în Câmpulung-Muscel, Argeș. Membru al grupului de rezistență de pe Muntele Roșu. A fost arestat la 27 martie 1949 și condamnat la 10 ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Peninsula, Poarta Albă, Jilava și Pitești. A fost eliberat la 22 februarie 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

8. Vezi nota 10, la pagina 16.

9. Vezi nota 2, la pagina 13.

10. Denumirea unui munte din zonă.

11. Sat în componența comunei Stoenеști, Argeș.

12. Constantin Vasile, născut la 2 octombrie 1901 în Stoenеști, Argeș. Fratele lui Sever și al lui Ioan Vasile, implicat activ în susținerea grupului de pe Muntele Roșu. A fost anchetat de mai multe ori, dar nu a fost condamnat. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 675, vol. 15, ff. 8-9.

13. Denumirea unui deal din apropiere.

Se întâlnea cu frații Arnăuțoiu și cu colonelul Arsenescu aici, în casă ?

Da, în '49, că veneau noaptea. Păi, nu le făceam mâncare ? Finu' Buce stătea la geamu' băii și eram urmăriți, da' ce făceau, ce dregeau, că ei știau ora când stătea. Era și Țică Purnichescu¹⁴ cu ei, însă nu mai știu dacă era și frate-său, Gheorghită¹⁵... Da' io eram gravidă și-mi era rușine să apar înaintea lor. Eu numa' le pregăteam mâncarea și Sever le dădea. Și ei discutau, da' eu nu auzeam ce vorbeau, că ieșeam afară, nu stăteam.

Erau înarmați ?

Cum să nu ? Cred că aveau și pușcă, și revolver. Aveau, mamă, tot felu'... Parcă-i văd, săracii. Băieți voinici, frumoși, doar au fost ofițeri. Arsenescu era renumit ca ofițer la regimentu' 30 ! Atunci ei deja erau urmăriți dă Securitate și când veneau aici erau în alertă mare, mamă. Da' nu i-au prins, că ce făceau ? Când s-a terminat cu fabrica, bietu' tăticu' meu i-a dat lu' Sever căruța cu cai dă la Rucăr, să mai facă treabă. Să mai ducea după porumb la Pitești și pentru noi, și pentru tata. Și noaptea, când veneau Arsenescu și cu „Arnăuțoi”¹⁶, îi ducea Sever cu căruța dă la noi, d-acasă, în Crețișoara¹⁷, unde stătea Arsenescu. Acolo avea el vila și ferma. Și nu l-au prins niciodată ! Ce curaj, mamă... Da' Sever le-a spus înainte să plece în munte : „Nu vă mai pot primi ! ”.

Ai noștri deja stăteau cam păziți, adică să fereau să nu-i mai vadă lumea, nu mai circulau prin sat. Erau tot camuflați, ca în caz că or veni să-i ia, să nu-i găsească. Băieții și cu Arsenescu s-au retras pă Vâlsan, pă la Nucșoara, iar ai noștri au fost și ei în munte, că pă urmă a fugit și bietu' Sever, când a văzut-o p-a groasă ! A fugit pă Olăneasca¹⁸ cu nenea Costică Banu¹⁹ dă la Slobozia²⁰, care fusese perceptor pă raza asta, cu nenea Țică Vasilescu²¹ și cu unu' Predoiu²², din Dragoslavele, cu care au colaborat ei. Numa' ăștia au fost acolo, pentru că nenea Vică, cumnatu' lu' Sever, n-a

14. Vezi nota 13, la pagina 16.

15. Vezi nota 13, la pagina 16.

16. Toma Arnăuțoiu (1921-1959). Locotenent, lider al grupului de rezistență „Haiducii Muscelului”. Petre Arnăuțoiu (1926-1959). Membru al grupului condus de fratele său, Toma. Au fost arestați la 20 mai 1958 și condamnați la moarte. Au fost închiși la Pitești și executați la penitenciarul Jilava la 18 iulie 1959. Informații din fișele matricole penale din AANP.

17. Deal în Câmpulung-Muscel.

18. La acea dată cei menționați s-au retras, de fapt, pe Muntele Roșu. Inerentele inexactități sunt cauzate de perioada de timp scursă de la producerea evenimentelor și mai ales de faptul că Sever Vasile nu și-a informat soția cu privire la acțiunile sale, probabil din dorința de a nu o expune.

19. Constantin Banu, născut la 21 mai 1903 în Stoenеști, Argeș. Membru al grupului de rezistență de pe Muntele Roșu. A fost arestat la 13 ianuarie 1951 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Gherla, Salcia, Periprava, Luciu-Giurgeni, Jilava, Pitești și Ostrov. A fost eliberat la 23 iunie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

20. Sat în componența comunei Stoenеști.

21. Frații Ioan și Sever Vasile erau identificați în comuna Stoenеști cu apelativul „Vasilescu”, derivat de la numele de familie. Pentru o perioadă, Sever chiar și-a însușit apelativul în mod oficial, însă după eliberarea din detenție a revenit la vechiul nume de familie.

22. Longin Predoiu, născut la 23 noiembrie 1906 în Dragoslavele, Argeș. Membru al grupului de rezistență de pe Muntele Roșu. A fost arestat la 20 ianuarie 1950 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Gherla, Galați, Jilava, Pitești și Ostrov. A fost eliberat la 26 iunie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

fost²³. Pă nenea Vică l-a ținut Mușetoiu²⁴ în podu' casei, lângă Iosifescu, la soacra lu' Traian Cotenescu²⁵. Și acolo îi ducea mâncare tața Lorenția (Laurenția Mușetescu – n.n.). Da' a fost divulgat și l-au găsit în pod după vreo doi ani.

După ce au plecat ei în munte io trebuia să nasc, iar mămica venea dă la Rucăr și-mi spunea : „Mario, mamă, vezi-ți dă treabă ! Ori să predă, ori să plece d-acasă ! Vă ia' pă toți ! Și pă noi ne ia' ăstia și ne-arestează !”. Că venea Securitatea și-l lua pă bietu' tata socru' la întrebări și tata le spunea : „Nu mă-ntrebați pă mine, că dă mine s-a păzit, că io mă îmbătam și zicea că spun în sat”. Și nu l-au luat pă bietu' moșu'. Da' ce, el era ăla prostu' ? Știa, da' n-a spus, săracu'...

Și după plecarea soțului nu ați fost luată la întrebări de către Securitate ?

Păi, prin iunie '49 m-au arestat și pă mine, și pă cumnata, Lenuța Cotenescu, pă motiv că știm dă ei, că știm dă organizație și nu spunem ! Ne-au arestat seara dă la Stoenеști și ne-au dus la Rucăr, la Securitate, unde ne-au ținut câteva zile. Securitatea era în casele lu' Costică Teodorescu, da' el nu mai era acolo. Nu era o casă înaltă, era numa' cu o singură terasă și cu camere dă jur împrejur. Jos era bucătărie și jos dă tot era beciu'. Și acolo m-au dus. Acolo, la Securitate, era unu' Sandu, care era venit în Rucăr, nu era rucărean. Și mai era unu' Nicu lu' Terceanu, care era tot în Securitate, da' Nicu era rucărean, învățător. Ei, și la un moment dat au venit să mă scoată la anchetă. Și când să mă scoată, m-au găsit leșinată, că eu eram gravidă. Atunci l-au chemat dă la spital pă doctoru' Leonte, care a constatat că sunt gravidă și așa mi-au dat drumu'.

Ați avut de suferit cât timp ați stat în arest la Rucăr ?

Nu, mamă, nu m-au bătut la Rucăr, dă ce să spun ? Nu, doar mă anchetau și-mi ziceau : „Cumnata a spus și i-am dat drumu'”. Da' ei mințeau, pentru că noi aveam înțelegere făcută până să ne aresteze : „Nu spunem nimic, luăm pă «nu» în brațe !”. Dă altfel Cărnău²⁶, căpitanu' Securității dă la Câmpulung, m-a avertizat când m-au arestat : „Să nu te sucești ! Ai luat pă «nu» în brațe, pă «nu» să-l ții !”. Și așa am ținut.

Ce s-a întâmplat după ce v-au eliberat ?

Păi, dup-aia am născut și în tot timpu' ăsta dă 1 an și 2 luni, până să mă rearestez, zi și noapte venea Securitatea aici. Zi și noapte, întotdeauna ! Veneau să

23. În realitate, până să se retragă în ascunzătoarea din curtea familiei Mușetescu, Iosif Cotenescu a fost în grupul de pe Muntele Roșu alături de cei menționați. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 675, vol. 13, f. 146.

24. Ioan Mușetescu, născut la 14 martie 1922 în Stoenеști, Argeș. A fost arestat la 25 iulie 1951 și condamnat la 4 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Peninsula și Găleşu. A fost eliberat la 23 iulie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

25. Traian Cotenescu, născut la 24 februarie 1909 în Stoenеști, Argeș. A fost arestat la 31 octombrie și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Poarta Albă, Peninsula și Găleşu. A fost eliberat la 1 noiembrie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

26. Ioan Cărnău a fost încadrat în Poliția Ploiești la 1 septembrie 1946. Căpitan de Securitate în cadrul DRSP Pitești în 1949, a anchetat și torturat grupul de susținători din Nucșoara ai luptătorilor din Munții Făgăraș. A mai lucrat în cadrul DRSP Sibiu și Brașov. A fost trecut în rezervă la 31 mai 1957 cu gradul de locotenent-colonel. Doina Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, Humanitas, București, 2001, p. 77 ; Florica Dobre (coord.), „Bande, bandiți și eroi”. *Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968). Documente*, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 352, 501 (în continuare Florica Dobre (coord.), „Bande, bandiți și eroi”...).

controleze, să vadă dacă-i găsesc pă ei aicea, da' parcă ei veneau să doarmă și să stea aici.

Vă mai amintiți cine erau cei care veneau noaptea ?

Nu, mamă, doar pă căpitan îl mai ții minte. Era căpitanu' Cârnău, dă la Câmpulung.

Dar în această perioadă aveau legături cu cei din munte ?

Păi, Sever și cu nenea Țică Vasile veneau noaptea la mine, da' tot așa, clandestin. Și le spălam și le dădeam să mănânce, mamă, ce era să fac ? Ei mâncau și plecau. Au fost vigilenți, pentru că apăreau în casă după ce trecea Securitatea, care avea ore fixe : treceau întotdeauna între 11 și 3 noaptea. Și într-o noapte am greșit eu, am spălat lucrurile lor și, ca să nu le scot afară, le-am pus în salon, pă mâneru' căruciorului, ca să se scurgă și să se usuce. Și când a venit Securitatea, eu eram înainte cu lumina, că mă luau cu lumina, ca să controleze. Mamă, noroc că m-am dat cu spatele la mâneru' căruciorului, că mă luau ca din cutie ! Da' Dumnezeu a vrut, tot lucrarea Lui... Și n-au văzut nimic, am scăpat. Dup-aia, în 1950, s-a stricat organizația și Sever a plecat la București, mamă, până să mă rearesteze. Ei, în perioada asta bietu' Vasile Săndescu venea aproape în fiecare zi, ca să se intereseze de soarta lor, pentru că el a fost capu', el a organizat, el îi adusesese aici pă Arsenescu și pă „Arnăuțoi”, ca să-i ajute Sever.

După ce a plecat la București, v-ați mai întâlnit, înainte să vă aresteze ?

Da, fiindcă ne organiza întâlniri Pascale Lăzărescu, fratele lui cumnatu', da' fără să știe frate-său. Venea și zicea : „Mă, Marioară, mergi cu mine astăzi !”. „Unde merg, cuscre, unde merg ?” „Undeva.” Și nu mai țin minte exact, în marginea Bucureștiului, cam către miazăzi, că nu erau atâtea clădiri, era un loc mai liber. Și mă duceam și stăteam acolo, iar el să ducea și-l aducea pă Sever. Da' stăteam numa' câte un sfert de oră și ne despărțeam... Ne-am întâlnit așa doar de vreo două ori, până să mă aresteze.

Când ați fost arestată din nou ?

Am fost arestată la 12 decembrie 1950 și când m-au arestat am luat și copilul, pă Severina. De ce ? Pentru că m-a luat de acasă șefu' de post, Bica, ginerele lui Calîțu. Iar Calîțu ăsta fusese mâna noastră dreaptă la fabrică. El era din Bădeni²⁷, a fost prizonier în Rusia și s-a apropiat de ai noștri. Și Bica a ținut cont și a zis : „Doamna Vasilescu, ia și copilul cu dumneata, că Securitatea s-a dus la Cetățeni²⁸ să aresteze de acolo !”. Și am luat-o pă Severina, mamă, ca simbol, că nu m-or aresta. Când m-a arestat, Marius, băiatu' cel mare, era pă Valea Rea cu încă doi copii. Săracu', parcă-l văd. Vine la mine și zice : „Unde te duci, mămică, unde ?”. „Viu, mamă, imediat, viu...” Și a-ntins gura să mă sărute. Ce m-a chinuit pă mine gestu' ăla al lui, cum a presimțit el... Și Bica m-a dus la primărie și m-a băgat înăuntru. Mă, s-a făcut seară și spre seară vine și Lenuța Cotenescu, ca să-i dau copilul. Bica a zis, săracu' : „Nu i-l dați !”. Io l-am dat, am dat copilul... Mamă, după ce a înserat, a venit Cârnău de la Cetățeni și a întrebat : „Unde e ?”. Și ăla i-a spus : „E sus”. „Are copilul ?” „Nu-l mai are.” Și m-au arestat, mamă.

Unde v-au dus după ce v-au arestat ?

Întâi la Câmpulung. Aici am fost mulți, că acolo aduseseră și de la Nucșoara. Erau cumnatele lui Arnăuțoiu cu bărbații lor, era Lenuța lui Florea²⁹, fata lui Arnăuțoiu...

27. Sat în componența comunei Stoenesti.

28. Localitate în județul Argeș.

29. Pentru detalii, vezi interviul cu Ion Elena, în prezentul volum.

Da' n-am stat decât o noapte, pentru că dimineța ne-au îmbarcat și ne-au dus la Pitești. Acolo a fost amaru', mamă, acolo a început. Nici elastic la pantaloni n-aveam, pentru că ni l-au luat, s-au zis că ne strângem dă gât cu el ! Piteștiu' a fost cea mai ticăloasă pușcărie, le-a întrecut pă toate, pentru că aici a fost buba cea mai mare, la Nucșoara, în Argeș.

La Pitești erau mulți dă la Nucșoara și ne-au ținut la anchetă, în teroare și-n bățai, două luni dă zile ! Celula mea și a lu' Lenuța lu' Florea, fata lu' Arnăuțoiu, era sub scara pă care-i duceau pă deținuți sus, la anchetă. Și s-auzea... Dădăsubt dă tot, mai încolo pă culoar, la parter, era dreptu' comun. După ce te anchetau și după ce-ți formau dosaru', te băgau acolo, ca să fii gata pentru îmbarcare, să te ducă la Ghencea, că acolo era centru'. Și d-acolo, la Canal...

Ce vă întrebau la anchetele de la Pitești ?

„Uite, am adus azi... pă cutare dă la Nucșoara și zice că ați fost în legătură...” „Nu, domnule, nu știu...” „Cum ? Ai fost. Știi ! ” „Nu, nu știu, domn'e, că io am fost fiică dă cioban și omu' meu nu mi-a spus nimica, să păzea dă mine, că io am fost mai simplă.” N-am recunoscut nimic, că pă mine mă considerau proastă. Fiind fiică de cioban, io n-aveam școală. Da' era una din Nucșoara, săraca, care a fost și la Canal cu noi. Și s-au dus băieții lu' Arnăuțoiu la ea, la stână, că să duceau și cereau de mâncare. Și securiștii o întrebau de ce le-a dat și ea le răspundea : „Păi, trebuia să le dăm, că ne omorau dacă nu le dădeam să mănânce ! Ce era să facem ? Și ne era și milă dă ei, că erau nemâncați... Le dădeam și la ei să aibe să mănânce ! ”.

V-au bătut ?

Păi cum să nu ? Eh, mamă, făceai pă tine dă dureri ! Da' pă noi tot nu ne-au bătut așa rău, da' teroarea era mare, ziceai că acu' te omoară ! Spre exemplu, pă mine m-au lovit cu pumnii, nu cu picioarele. Dar era un învățător dă la Nucșoara, Popescu³⁰, care stătea în celulă în dreapta mea. Și l-am văzut, mamă, când l-au scos dă la anchete, că m-am dus la vizetă să văd, că era liberă, nu era cu geam. Țâsnise sângele prin pantaloni, așa a fost dă bătut ! Săracu', trecea cu capu' în jos, cu santinela după el și zicea : „Mă numesc Popescu, învățător dă la Nucșoara...”. Ca el n-am văzut așa bătut. Să țâsnească sângele prin jampieri, mamă ? O femeie de la Nucșoara, săraca, a fost gravidă și a eliminat copilu' chiar în WC, i s-a provocat avortu' din cauza teroarei. Io m-am dus în WC și copilu' era acolo...

Vă mai amintiți cum se comportau cu dumneavoastră gardienii de la Pitești ?

Era o santinelă foarte afurisită, mamă, unu' Oprea. Era și un gardian, Florea, care și el era o bestie. Unu', Cojanu, era mai cumsecade, săracu'. După ce s-a terminat ancheta, dădea drumu' la ușa dă la drept comun și dă la celelalte celule și mai vorbeam cu ceilalți deținuți. Și un maior deținut, nu știu cum îl chema, stând dă vorbă cu mine, mi-a spus : „Să nu credeți că vă dă drumu' ! Pă noi ne duce mâine noapte la Ghencea. Ne duce la Canal”. Și așa au făcut, mamă...

30. Gheorghe Popescu, născut la 19 aprilie 1902 în Corbi, Argeș. A fost arestat la 7 noiembrie 1950 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Peninsula, Aiud, Baia Sprie, Alba Iulia și Gherla. A fost eliberat la 24 septembrie 1956. A fost rearestat în 1958 și condamnat la moarte. A fost executat la Jilava în 18 spre 19 iulie 1959. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dictionar. P, Q*, p. 356 ; fișa matricolă penală din AANP.

La Pitești v-au ținut numai la Securitate ?

Ne-au dus și la penitenciar, da' când era vorba de anchete veneau și ne luau. Am stat mai mult la Securitate. Când ne-au adus a doua oară de la Securitate la penitenciar, ne-au băgat câte două-trei în cameră.

Cam cât a durat ancheta ?

Păi, la Pitești am stat două luni numa-n anchetă. După anchetă s-au încheiat niște fișe, că n-aveam dosare, că dacă aveam dosare ne băga în proces. Noi n-am avut cazier, am fost ținute administrativ, pentru că n-am recunoscut nimic. Și apoi ne-au trimis cu ducele la Ghencea, la București.

În dubă nu vedeai nimic, pentru că erau închise ermetic. Stăteai nemișcat în scaunu' tău. Când am ajuns la București ne-au băgat câte 150 de persoane într-un dormitor și stăteam în paturi suprapuse. Ne-au ținut aici vreo două zile și până 12 februarie 1951 ne-au dus la Canal.

Unde anume ați fost dusă la Canal ?

La Columbia, la Cernavodă³¹. Ne-au dus tot cu duba. Acolo ne așteptau să venim, știau și deținuții că vine un lot de la Pitești, în majoritate cu femei, pentru că în duba aia am fost numa' femei.

Ați întâlnit pe cineva cunoscut la Cernavodă ?

Da. Acolo era și unu' Pivaru, de la Bran. Pă noi ne-au adus luni la Canal, iar el avusese duminică vorbitor cu nevastă-sa. Și, săracu', a pregătit din pachetu' lui toate bunătățile pe care i le-a adus femeia și mi-a dat mie, pe șantier. Mi-a dat așa, trecând pe lângă mine, că n-aveai voie să vorbești.

Mai era acolo și o gazdă de-a lu' tata, Toma, de la Maltezi³². Săracu', era tot în detașamentu' nostru care mergea la lucru. Și el, tot așa, mi-a dat pachet. Țin minte cât oi trăi că nu mai mâncasem atâtea bunătăți de-a nu mai țineam minte... După aia mă întâlneam pe șantier și cu maioru' de la Pitești, care ne zicea în timp ce mergea așa, pe lângă noi, ca să nu vadă santinela că vorbim : „Ți-a furat lingura, ți-a furat cuțitu', ți-a furat batista, să nu ieși la raport, să taci din gură, să-ți vezi de treabă, ca să nu te mai ia la ochi ! ”.

Care erau condițiile de detenție la Cernavodă ?

Care să fie? Acolo erau niște cazarmă pregătite, niște dormitoare. În dormitoru' unde eram eu, aicea era o țigancă, aicea eram eu, aicea altă zlătăreasă, dincolo era o soră călugăriță. Tot așa am fost puse, ca să nu ne simțim bine, să nu fim numa' noi, politicele. Era tot un fel de teroare și asta. Erau acolo hoațe, criminale care și-au omorât oamenii... Eram 60-70 de persoane într-o încăpere. Dormeam pe rogojină și parcă să zic că aveam un fel de cearceaf peste rogojină, da' era gri. Ne înveleam cu o pătură, n-aveam schimburi. Na... Dă fapt, chiar d-a doua zi ne-au trimis la lucru !

Cum era regimul alimentar ?

Mamă, erau două mese pe zi. Dimineața, când plecam, ne aduceau ceaiu' cu bucățica aia de pâine și cu marmeladă pe ea, și la 12 ciorbă. Doar dimineața mai

31. Lagărul de muncă forțată de la Cernavodă (Columbia), formațiunea 0767, era primul șantier al Canalului Dunăre-Marea Neagră și avea 3 puncte de lucru. Efectivele coloniei au variat între 1 200 și 8 000 de deținuți, fiind considerat un loc special pentru „contrarevoluționari”. Din iunie 1950, lagărul a fost destinat deținuților internați administrativi atât femei, cât și bărbați. Colonia a fost desființată la 1 octombrie 1954. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 219-223.

32. Localitate în județul Ialomița.

dădeau și gem, în rest arpacaș, ciorbă dă arpacaș, ciorbă dă burtă, da' numai cu numele, că nu vedeai burta. Arpacașu' și cu ciorba dă burtă erau nelipsite, da' dacă nu făceai norma în ziua aia, nu-ți dădeau nici p-aia. Seara nu primeam mâncare, doar câteodată. Nu era mâncare suficientă...

Ați primit pachet în perioada detenției la Canal ?

Ne-au dat dreptu' la vorbitor și a venit mama cu pachet, da' nu dă fiecare dată. Când făceam și noi norma, la 2-3 luni. Mi-a adus, biată mămica, și pă Marilena la vorbitor. Și biată mama îmi trimitea dă toate, da' nu puteam mânca singură, dădeam și la altele... Săraca, îmi trimetea și cozonac în pachet, că erau pachetele mari. Pachetu' îl țineam noi la magazie, nu ne dădeau ei din pachetele noastre, ni le organizam noi, ca să avem. Îmi și scria biată mămica și îi scriam și eu, da' ce era să spună în scrisoare ? Că tata era arestat ? Nu, pe scurt, doar „copiii sunt bine” și atât.

Spuneți-mi câte ceva despre condițiile de muncă de la Canal.

Condițiile... Aveam 10 oameni să încarc la roabă. Norma era dă 3 metri cubi dă pământ pentru fiecare persoană ! Adică noi să-l încărcăm și deținuții, bărbații, să-l care. Și-l duceau, bieții oameni, pă schelă, că să taluzase Canalu' și era înclinat. Dă la Cernavodă ne mai duceau la muncă și pân' la Seimeni, pă Dunăre, în jos, către ieșire. Și pă margine era Dunărea, iar noi mergeam tot pă lângă ea și ne era tare frică, pentru că ne înghesuiau, încât ziceam că ne aruncă-n Dunăre. Sau când ne duceau la muncă pă malu' celălalt al Dunării, ne duceau în bărci, în care să urca și santinela cu câinele. Și începea vântu', mamă, și uite așa îți făcea barca ! Era o artistă din Ungaria, Helli Hintz, parcă o văd... Ce mai plângea, săraca, când vedea furtuna, ce frică-i era ! Când o auzai...

Și reușeați să vă faceți norma ?

Nuu ! Eram femei și sunt 3 metri cubi, mă, mamă ! Noi, ăstea mai tinere, mai făceam norma, da' era o doamnă care era legionară, săraca, o chema Grupenschi. Și ne certa comandantu' c-o mai ajutam și pă ea. Pă urmă eu am fost șefă dă detașament și-mi reproșa : „Vasileasco, n-ai făcut norma !”. „Păi cum să fac ? Că am în echipă femei care sunt dă câte 10 ani !” Era acolo și secretara lu' Maniu, care era arestată înaintea noastră și nu putea să facă norma, mamă ! Când nu făceam norma, nu mai aveam dreptu' la pachet...

Au fost deținuți care să moară acolo ?

S-a întâmplat, că ce-a făcut unu' ? Au sunat alarma și ne-au adunat, da' cordonu' a rămas acolo, în post. Un deținut și-a uitat traista acolo și i-a spus ofițerului politic : „Mi-am uitat traista”. Și ăla i-a dat voie să se ducă să o ia. Santinela l-a văzut, a crezut că evadează și l-a împușcat mortal, săracu'... Asta am văzut, mamă, altceva n-am văzut, dă ce să spun ?

Gardienii cum se purtau cu dumneavoastră ?

Mamă, erau mai înțelegători, să știi. Nu ne supărau. Ei stăteau în santinelă. Între noi era ofițeru' politic, nu era Securitatea. Securitatea numa' te păzea...

Cât timp ați stat la Cernavodă ?

La Cernavodă am stat... lipsă ceva dintr-un an, pentru că d-acolo ne-au dus la Saligny³³, la kilometru' 4. Asta era imediat după Cernavodă, da' tot în legătură cu

33. Colonia de muncă Saligny, în vecinătatea lagărului de la Cernavodă, a fost unul dintre lagărele de muncă forțată de la Canal. Efectivele coloniei au variat între 2 000 și 8 000 de deținuți, majoritatea femei. Existau aici împreună deținuți politici și de drept comun. Colonia a fost desființată în 17 iulie 1953. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 251-252.

Cernavodă. Acolo am fost foarte bine văzută și m-au dus la popota ofițerească. Mergeam în Saligny, cumpăram lapte, brânză și d-alea pentru popotă, da' nu mi-a mai convenit, mamă! Adică ăștia n-au libertate și io să am libertate? Și le-am spus că nu mai pot face față și m-au luat înapoi. Am zis: „Mai bine mă duc pă teren”. Și după treaba asta ne duceau pân' la Mircea-Vodă, la o fostă moșie, da' era departe, mamă, mergeam pă jos mai bine dă 10 kilometri. Munceam până nu mai puteam și veneam înapoi tot pă jos! Duminica, când nu mergeam la lucru, ne puneau să cărăm lemne din gară, la colonie. Căram cu metru', îl puneam în spinare și-l duceam. Și ne-au ținut la muncă pă moșia aia până când au zis că femeile nu mai au voie să muncească la Canal.

În ce an s-a întâmplat lucrul acesta?

Păi, mamă, la începutu' lu' '52, că atunci ne-au luat și ne-au dus la Pipera³⁴. Aici m-am întâlnit din nou și cu Lenuța lu' Florea, fata lu' Arnăuțoiu, pentru că în primu' an pă ea au luat-o și au dus-o bucătăreasă la Mislea. Aici, la Pipera, erau grădinile dă zarzavat ale prințului Ghica și am lucrat la grădinărit. Plantam ceapă, usturoi, mazăre și toamna le recoltam. Nu era greu, munceam, pentru că era la liber și parcă să mai îmbunătățise și cordonu' dă santinele, erau mai înțelegători. La cât muncisem eu acasă, aici mi s-a părut ușor. Și în comparație cu Canalu'... Pă cine n-am ajutat eu aici? Numa' că nu mai trăiesc sau or fi trăind, da' nu mai știu dă ele. Am lăsat loc dă bună ziua, că ce să întâmplă? Ce-or fi gândit ei dă mine, că m-au pus să împart mâncarea atunci când o aduceau. Ei veneau cu mâncarea în cazane și eu o distribuam la detașamentu' meu. Împărțeam cu polonicu' în gamele și mai puneam și câte un supliment, câte un polonic la rație. Și mai rămâneam, dă nu mâncam eu și dădeam supliment să mănânce lumea.

Cum era mâncarea aici?

Câteodată era mai bunicică, câteodată era supă dă arpacaș cu 3 boabe dă arpacaș, supă dă varză, mă rog... Da' erau pachetele pe care le primeam de acasă, că se primeau pachete o dată la 3 luni. Am avut și vorbitor aici, că știu că a venit sora mea care era la București. Da' io tot plângeam dă copiii mei și venea comandantu' și zicea: „Nu mai plânge, doamna Vasilescu, că n-ai nimic la dosar, e limpede dosaru'!”. Da' io plângeam dă mila copiilor... În fine, am stat vreo 5-6 luni și aici, iar apoi ne-au dus la Târgșor.

Ce vă mai amintiți despre Târgșor?

La Târgșor n-am muncit. Aveau înăuntru posibilitate dă muncă manuală, gherghefuri, d-astea, da' n-am mai apucat. Cred că acolo era tot un centru dă triere, mamă, că nu ne-au ținut decât vreo lună dă zile și ne-au dus la Ghencea, dă unde ne-au 'liberat în '53.

La Ghencea v-ați mai întâlnit cu vreo persoană cunoscută?

Am dat aici dă doamna Antonescu³⁵. Și mai era o doamnă care era tot soție dă ministru, doamna Radian³⁶. Pă altcineva cu notorietate nu mai știu, că acolo erau

34. Vezi nota 26, la pagina 24.

35. Vezi nota 10, la pagina 50.

36. Clementa Radian, născută la 30 mai 1903 în Craiova, Dolj. A fost arestată la 2 aprilie 1948 și condamnată la 5 ani de închisoare, pedeapsă redusă ulterior la 3 ani. A executat pedeapsa în închisorile Mislea, Ghencea, Cernavodă, Saligny și Târgșor. A fost eliberată la 29 iulie 1952. A fost rearestată la 5 decembrie 1955 și condamnată la 10 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad și Oradea. A fost eliberată la 29 iulie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. R*, pp. 20-21; fișele matricole penale din AANP.

dormitoarele cu câte 250 da persoane în interior și cu 3 rânduri da paturi etajate. Știu că mai erau acolo și două surori, două călugărițe foarte bune, sora Zelia și sora Casiana. Ele erau închise pentru credință, fiindcă erau catolice din Ardeal, nu erau d-aici, din Regat. Săracele, veneau și-mi spuneau : „Doamna Vasilescu, facem rugăciunea, să ne rugăm fiecare la locu' nostru”. Și ne rugam... Aici am avut și un vis foarte interesant. Într-o noapte am visat că eram în biserică și popa cu Sfintele Daruri vine și zice : „Bucură-te, Maria...”. Și a doua zi io îi spun lu' sora Zelia : „Sora Zelia, am visat ceva azi-noapte...”. „Ce-ai visat, doamna Vasilescu ? ” „Am visat cum un preot venea în biserică și ne dădea cu Sfintele Daruri : «Bucură-te, Maria...»” „Doamna Vasilescu, să știi că să face un lot și vă 'liberează ! ” Mamă, așa a fost. Am fost 25 da femei pă care ne-au eliberat da la Ghencea.

Vă mai amintiți cum a decurs ziua eliberării ?

Nu a fost nimic deosebit, pentru că nu ne-au spus nimic până dimineața, când am fost anunțate : „Mergeți la cancelarie, la birou și vedeți acolo despre ce e vorba”. Nu ne-au spus că ne eliberează ! Și noi atunci ne-am zis : „O fi zis sora Zelia că ne eliberăm, da' cine știe unde ne mai duc...”. Când am intrat la cancelarie, m-au întrebat : „Unde vrei să te duci ? Uite foaia da 'liberare pă Stoenеști”. „Nu, domn'e, io nu mă mai duc la Stoenеști, mă duc la Rucăr, la părinții mei ! ” Și atunci mi-a schimbat foaia da eliberare. La eliberare eram tot cu Lenuța lu' Florea, cu care făcusem aproape un an de detenție.

Ei, și unde să ne ducem noi noaptea, că ne-au dat drumu' noaptea, nu ziua ! Sora mea mai mare stătea pă Grivița și atunci am spus : „Lenuțo, mergi și tu cu mine ! ”. Și acolo ne-am dus și am stat până dimineața când ne-am despărțit. Apoi ea a venit la Câmpulung și eu la Rucăr.

După eliberare ați avut probleme cu autoritățile ?

N-aveam voie să plec din comună. Dacă voiam să plec trebuia să mă duc la Securitate să anunț. Și pă Răușor, dacă mă duceam, aveam santinelă ! Venea delegatu' da la Rucăr, soldatu', să vadă dacă e adevărat că m-am dus acolo sau nu. Sever era neprins și când plecam mă urmăreau oriunde mă duceam, da' degeaba, că tot nu m-au prins niciodată ! Asta s-a întâmplat cât a stat Securitatea la Rucăr, fiindcă pă urmă s-a desființat.

Referitor la situația soțului, nu ați fost obligată să divorțați ?

Ba da, de către Securitate, înainte de a fi arestată. Mi-a zis Cârnu, comandantu' Securității da la Câmpulung : „Doamna Vasilescu, de ce nu divorțați da soț ? Că n-o să mai suferiți nimic...”. Și am terminat divorțul astăzi și mâine m-au arestat !

Ce s-a întâmplat cu familia cât timp ați fost închisă ?

Copiii au fost ținuți la Rucăr. După ce am venit eu din pușcărie acolo i-am găsit. Tata fusese deținut politic, l-au dus cu domiciliu obligatoriu la Târgu Bujor, în Moldova, și acolo a stat. Costel, fratele mai mic, fusese și el luat. I-au luat și i-au băgat în articolu' chiaburilor. Cumnatu' Lăzărescu³⁷ a fost și el arestat și dus la Pitești. La Pitești au vrut să-l bată securiștii pă bietu' Costel și cumnatu' Lăzărescu a auzit din celulă și a bătut

37. David Lăzărescu, născut la 3 ianuarie 1903 în București. A fost arestat la 25 mai 1951 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Poarta Albă, Peninsula și Galeșu. A fost eliberat la 25 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

cu pumnul în ușa: „Nu-l bateți, că e operat la cap și moare!”. El fusese operat, toată feasta capului i-a fost deschisă și i-au scos un cheag dă sânge de pe creier. Și nu l-au mai bătut, mamă, i-au dat drumu’, că eu l-am găsit acasă când am venit din pușcărie. Pă mama am găsit-o bolnavă dă cancer, în ultima fază. A murit și am trimis pă cineva la Târgu Bujor, la tata, cu adevărință dă la Sfat că soția e moartă, da’ n-au vrut să-i dea drumu’. Atunci noi am mers înainte cu înmormântarea. Între timp i-au dat drumu’ lu’ tata cu santinela după el și a venit și a văzut ce s-a întâmplat, da’ o îngropasem pă mama. După asta l-au luat înapoi...

Între timp mie mi-a sugerat cineva să mă duc în audiență la Gheorghiu-Dej. Și așa am făcut, mamă! Așa cum mă vezi, m-am dus în audiență, da’ dacă mă-ntrebi pă unde m-am dus, nici nu mai știu să-ți mai explic! M-am dus în audiență și i-am expus lu’ Dej situația: că am fost în pușcărie, că a murit mama și tata e cu domiciliu obligatoriu în Moldova... El n-a zis nimic, doar a ascultat, apoi mi-a spus că sunt liberă și am plecat. Avocatu’ a mai rămas cu Gheorghiu-Dej. Ce-o fi mai vorbit cu el, nu știu, da’ n-a mai trecut o săptămână și i-au dat drumu’ lu’ tata!

Cum de v-a primit Dej? Ce demersuri ați făcut pentru asta?

Uite că m-a primit! Am vorbit cu un avocat din București, da’ nici nu mai știu cum am ajuns la asta și dă la cine am luat recomandarea. Stătea către Obor, parcă văd când m-am dus la el, acolo.

Spuneți-mi, vă rog, ce s-a mai întâmplat între timp cu soțul dumneavoastră?

Păi soțu’ era încă fugar, pentru că partizanii erau încă neprinși. Când a venit la București, a fost băgat dă cumnatu’ pă la Berceni, la un bulgar care avea o grădină dă zarzavaturi și flori. Acolo culegea zarzavaturile și le ducea la piață. Îl văzuse unchiu’ Dumitru vânzând în piața Lahovari, da’ n-a spus la nimeni. Ei, când era Sever la bulgar, Romu Luca³⁸ să mai ducea și-i mai spunea știrile. Și la un moment dat au fost trădați, iar Securitatea l-a urmărit pă Romu. Securității erau mai mulți și erau călare pă cai și în momentu’ când a alergat patrula după ei, ei au fugit amândoi. Pă Romu l-au prins și l-au condamnat înainte, iar Sever a reușit atunci să scape culcându-se într-un lan dă porumb. S-a lăsat în jos, la risc, și au trecut cu calu’ peste el. Apoi Sever ce-a făcut? Și-a făcut acte false, și-a făcut alt buletin pă numele dă „Constantin Nicolescu”. Furase un buletin dintr-o gară, de la unu’ care adormise, și pusese poza lui. A luat stampila primăriei să-și pună pă acte de la bietu’ Staicu, agentu’ veterinar, un om străin, mamă, care nici nu era din Stoenеști.

Ați mai avut legături cu soțul în perioada asta, când era încă fugar?

Da, între timp io m-am întâlnit cu el, că mă duceam la București cu unchiu’ Gheorghe și vindeam lână în Obor. Spuneam la Securitate, la Rucăr, că mă duc cu lână. El să angajase la sonde, la Leordeni, și să mai plimba prin București, că n-avea ce face. Stătea în gazdă la o femeie, în Leordeni, și ei îi spunea că se duce acasă, da’ el își pierdea timpu’ dă sâmbătă până luni, ca să nu dea dă bănuir. Și eu mă mai întâlneam cu el. Odată m-am întâlnit pă o bancă, în fața Oborului, și am zis: „Măi Sever, mă, ce e dă capu’ tău?”. Altă dată a venit la piață, când nu l-a văzut unchiu’ Gheorghe, și a

38. Romu Luca, născut la 8 septembrie 1904 în Stoenеști, Argeș. A fost arestat la 25 mai 1951 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Poarta Albă, Peninsula, Lugoj și Aiud. A fost eliberat la 10 iulie 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

zis: „Marioară, io plec înainte. Tu mergi și te așezi p-o bancă în fața halei dă la Obor”. Așa am făcut. M-am dus și cum stai tu acolo și io aicea, așa am stat unu' față dă altu', nu ca să fim apropiați. M-a întrebat: „Cum o duci?”. „Destul dă greu. Destul dă greu...” Și am început să plâng. Atunci el a zis: „Caută și vino-n Obor cu lână, în prima duminică a lunii, că atunci iau banii”. Și îmi mai lăsa câte un ban. Cum făcea? Venea ca oricare să cumpere lână și lăsa pachetelu' cu banii acolo. Și nu știa lumea.

Aveați timp să discutați ?

În scurt, mamă. Mai mult era banu' să mi-l dea. Când ne întâlneam în părculețu' ăla dă la Obor, mai stăteam un pic dă vorbă, da' cât era să stai? Măi, să nu-ți dea Dumnezeu cât poți să duci... Să-ți povestesc ce-am făcut odată. Fusesem tot cu lână să vând și mă întorceam acasă, da' io am avut înțelegere cu Sever, că m-am întâlnit cu el în Obor și mi-a spus: „Te urci în tren și la gara Leordeni m-aștepți în ultimul vagon, la scară”. Mamă, și în tren, în Gara dă Nord, cu cine mă întâlnesc? Cu Traian Cotenescu, din Stoenști. Ei, și la un moment dat s-apropia' Leordenii și trebuia să mă duc acolo, în spate. Traian, hoț, a văzut că eu mă eschivez și plec dă lângă el, că io am zis: „Traiane, mă duc la WC”. M-am dus la WC și la stație Sever s-a urcat imediat pă scară și mi-a dat banii. Traian, hoț, după mine! A văzut, da' n-a spus, doar mi-a zis: „Mă Marioară, mă, ce femeie ești tu, mă...”. Săracu', bietu' Traian. Da' și io, dă câte ori mă duc la biserică, mă duc și-i pun câte-o lumânare și lui și lu' Lilica...

Până la urmă cum a fost prins soțul dumneavoastră ?

Păi am spus că să angajase sub alt nume la Leordeni. Acolo el stabilea locu' unde să fie fixată sonda. Și până să-l aresteze s-a întâlnit cu un vecin dă la Stoenști, Nelu lu' Toader, care era cu oile p-acolo. Și Nelu lu' Toader s-a apucat și-a spus la Securitate că l-a văzut. Sever i-a făcut cu degetu' să își vadă dă treabă, da' el, cică, ar fi luat nu știu câți bani... Și l-au luat ca din buzunar, mamă, a fost arestat în '56³⁹.

Și ce condamnare a primit ?

După ce l-au prins a fost condamnat la 8 ani de închisoare, pentru că a fost partizan. Țin minte că am vândut oile și m-am dus la proces. Ehehe, a fost tot avocatul care m-a dus la Gheorghiu-Dej. Procesu' a fost la Craiova, la Tribunalu' Militar! Am fost la proces, pentru că Tribunalu' mi-a trimis adresa. Sever a rămas mirat când m-a văzut pă sălile Tribunalului și cu apărător! M-a întrebat: „Cât te-a costat?”. „Ce mă mai întrebi?” În fine, a stat în închisoare până-n '64, cu două luni înainte să i se încheie cei 8 ani dă condamnare. A profitat și el doar dă două luni, că atunci s-a dat o grație.

39. Într-adevăr, Ion N.T. Duca (Nelu lu' Toader) l-a observat în mod întâmplător pe Sever Vasile în vara anului 1955, însă nu a denunțat acest fapt în mod benevol, Securitatea aflând de întâlnire prin intermediul unei note informative furnizate de agentul „Neacșu Cornel”. În urma acestui demers informativ s-a decis anchetarea lui Ion N.T. Duca, în vederea obținerii de informații care să conducă la arestarea lui Sever Vasile, în acest sens întocmindu-se și un chestionar amănunțit. Nu deținem informații despre rezultatul anchetei, astfel încât eventuala primire a unei sume de bani rămâne doar la stadiul speculativ. În realitate, arestarea lui Sever Vasile a survenit în urma informațiilor furnizate fără scrupule de agentul „Popovici Alexandru”, pe numele său adevărat Banu Petre, infiltrat în proximitatea soției fugarului, Vasile Maria. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 235070, vol. 2, ff. 61-62, 65-67, dosar nr. 675, vol. 36, f. 133, vol. 37, ff. 32-33.

Când l-au eliberat, i-au spus : „Domnu’ Vasilescu, fii demn dă soția dumitale ! ”. Și el, săracu’, când a venit la Rucăr mi-a zis : „Marioară, ai toate meritele, uite ce mi-a spus comandantu’ Securității dă la Pitești : să fiu demn dă tine ! ”.

Și v-ați recăsătorit după eliberarea lui ?

Noi ne-am recăsătorit abia la nunta lu’ Marius, în ’74, că până atunci io am figurat pă numele tatălui, Dăncilă.

După eliberare v-ați mai întâlnit cu gardieni, cu anchetatori ?

Când eram la București l-am văzut odată pă Cojanu, dă la Piața Matache spre hala Parcu’ Domenii. Parcă-l văd... Io stăteam să aștept tramvaiu’ și în fața noastră era depozitu’ sanitar al militarilor. Și când stăteam acoloa îmi zice : „Sărut mâna”. „Să trăiești, mamă...” Ar fi vrut el să stăm dă vorbă, da’ n-am putut să zic mai mult, că eram încă supravegheată. Asta era prin ’53-’54 și pă mine mă urmăreau oriunde mă duceam, în caz că mai vin partizanii și mai aduc vești, fiindcă atunci erau încă neprinși.

Aveți resentimente față de cei care v-au bătut în timpul anchetelor, față de cei care v-au turnat la Securitate ?

Nu, n-am nimic. Mă rog pentru ei să-i ierte Dumnezeu... Știe Dumnezeu, dacă io te mint acum pă tine, îl mint pă Dumnezeu ! N-am nicio dușmănie, n-am nimic, mamă. Așa a fost să fie... Îți spun în credința lu’ Dumnezeu că n-am nimic și nu port dușmănie pă nimeni.

Cum ați privit ceea ce s-a întâmplat în 1989 ?

Bietu’ Sever, săracu’, ce bucurie a fost pă el... Nu ne-am bucurat după aia, că tot comuniștii au venit. Noi am fost tot cu liberalii, da’ a murit Alimăneșteanu, s-au cam dus, săracii.

Vă mulțumesc mult pentru interviu.

N-ai dă ce, măicuță, n-ai dă ce. Numa’ să-ți fie dă folos, mamă...

Călărași

Neculai Butnaru

S-a născut la 13 februarie 1932 în Satu Nou, județul Vrancea. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Științe Agricole. Profesia : inginer agronom. A fost arestat la 29 noiembrie 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă în urma recursului la 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Poarta Albă, Peninsula, Aiud, Cavnic și Gherla. A fost eliberat la 27 noiembrie 1954. La data interviului locuia în Călărași. Interviu realizat de Adrian Sandu la 24 iunie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea interviului – Andrei Lascu. Editarea – Alin Mureșan. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 409-411.

Să începem cu o prezentare biografică a dumneavoastră, vă rog.

Mă numesc Butnaru Neculai. Frații de suferință mă cunosc sub numele mic dat de mama, Nicușor. Așa mă voi exprima și așa îmi voi da numele în toată expunerea mea. M-am născut în țara Vrancei, în apropiere de orașul Panciu, țara lui Bachus, marea podgorie a Moldovei. Tata a fost preot, originar din Târgu Neamț, dintr-o familie de ciubotari și a fost întreținut la seminarul Roman de către directorul gimnaziului din Târgu Neamț, unde învățase. După seminar a făcut Teologia la Cernăuți, imediat după Primul Război Mondial, când a fost retrocedată Bucovina și s-a întreținut cu ajutor de la bancă, pentru că acolo n-avea cine să-l mai țină. A format o orchestră și cânta contra cost pe la restaurante sau la diferite ocazii, și în felul ăsta a făcut facultatea. Când s-a căsătorit, a venit în zona Panciu, o zonă mai bogată, unde fetele care se căsătoreau cu învățători, preoți și ofițeri aveau o dotă deosebită și puteau să înceapă o viață nouă. Așa a făcut și tata și s-a căsătorit cu mama, care era în ultimul an la Școala Normală „Elena Doamna”, „Elena Cuza” din București, ca orfană, întrucât mama dâștii murise când ea avea doi ani. Era în ultimul an când s-a căsătorit, a abandonat studiile, și în felul ăsta a devenit soția tatălui meu. S-au instalat în comuna Satul Nou, în parohie acolo, și au dus o viață cam necorespunzătoare pentru tata, în sensul că era un om erudit, făcuse și trei ani de zile la Litere, un an la Medicină, era un om foarte studios și mediul sătesc și nivelul țăranilor nu-l satisfăceau. Tot timpul era cu gândul să plece la oraș...

Eu am urmat cursurile primare în Satul Nou. Intelectualii satelor o duceau destul de greu, lumea era totuși săracă, iar mama se plângea că n-o să aibă cu ce să mă-ntrețină și pe mine la liceu. Și-atunci m-am interesat unde e un învățământ gratuit și-am aflat de Liceul Militar și m-am pregătit. Când le-am spus că vreau să mă duc la Liceul Militar au rămas foarte surprinși și erau oarecum temători prin faptul că era o concurență foarte mare, erau cel puțin 10-15 concurenți pe loc. În felul ăsta m-am dus la Iași și-am dat examen la Liceul Militar, și-am reușit din vreo 40 de candidați pe loc. Am urmat cursurile Liceului Militar, cu o educație, într-adevăr, național-creștină... Profesorii pe

care-i aveam plecau pe rând pe front, fiindcă erau ofițeri în rezervă, și când veneau de-acolo ne spuneau de faptele de vitejie și de situația românilor din timpul lui Dimitrie Cantemir până după începerea războiului, că din '40 până-n '41 Basarabia și Bucovina au fost cedate și ocupate de ruși, și în timp ce armata română înainta în Transnistria, dădeau de coloane întregi de oameni luați de către ruși și duși prin Siberia.

Când ați început liceul ?

Liceul Militar l-am început în '42. În primăvara lui '44 ne-am urcat în vagoane și ne-am refugiat, am fost evacuați la Câmpulung-Muscel. Mi-aduc aminte că în vacanța de Paști un coleg de-al lui tata, un preot din Chișinău care a făcut facultatea tot la Cernăuți, a venit în refugiu și din refugiu a trecut și pe la noi în sâmbăta Paștelui. A oprit o căruță cu doi boi, cu coviltir, vreo trei copii de vârsta noastră, și când l-a văzut : „Măi Culiță, nu credeam să te mai văd !”. Și tot timpul cât au discutat am stat lângă ei, și preotul de la Chișinău avea așa ca o *memento mori*, tot timpul și-aducea aminte și spunea : „Fă tot posibilul și trece Milcovul ! Fă tot posibilul și trece Milcovul, că dacă rușii reîncep atacul ocupă Moldova până la Nipru”. Rușii s-au apropiat, am plecat târziu și când să trecem Milcovul, rușii trecuse' deja și n-am mai putut veni. Ne-am întors acasă...

A urmat o perioadă de restriște, în sensul că tata, ca preot, a trebuit să-și facă o groapă în grădină și când treceau armatele rusești, trebuia să se între în catacomba aia a lui și slujbele le făcea cu foarte multă greutate și la repezeală, ca să nu fie luat în colimator în primul rând de săteni, pentru că lumea, încă din primele zile de venire a trupelor sovietice, a început să se dividă în pro și contra și nu mai știai de cine să te ferești. Norocul nostru a fost că a stat la noi un an de zile un comandant al unei unități rusești, un cazac, care i-a promis lui tata că nu se va lega nimeni de el. În fiecare seară trebuia să-l întovărășească pe cazac. Era un pic mai cult, nu era din cei care nu-și ștergeau nasul cu batista. Am dus-o bine, dar era precaut... La mesele [pe] care le servea, de multe ori mă chema și pe mine să gust eu înainte. Era neîncredător...

În sfârșit, lucrurile au mers mai departe și am fost dat afară din liceu, în sensul că liceele militare din Iași, din Chișinău și din Cernăuți, plus încă vreo două din țară s-au desființat. M-am dus la Liceul „Unirea” din Focșani, unde am găsit o pleiadă de profesori extraordinari de buni. Acolo am dat examenul de capacitate, iar la limba franceză aveam un unchi care își dăduse doctoratul la Sorbona, profesorul Mavrodin¹, fost deputat țărănist. Mi-a spus : „Pe tine nu te iert !”. Deși eram nepot de-al lui... Și-mi căzuse un subiect ușor. Și zice : „Nu, descrie-mi în limba franceză Masivul Central !”. Vă dați seama cât era de greu să descrii Alpii francezi în limba franceză. Și de-abia, de-abia, am luat o notă de trecere... Erau foarte severi profesorii. Aveam un profesor la religie, preotul Popescu, care era atât de dur și atât de pretențios față de fiii de preoți, încât în primul an m-a lăsat corigent la religie, pentru că nu eram la nivelul la care trebuia să fiu. S-a dus mama la el ca să intervină. „Cum părinte, se poate ? La niciun obiect n-are note mici...” „Preoteasă, nici nu vreau s-aud. La toamnă ne-nțâlnim.” Deci lumea era categorică. Nu se vorbea de intervenții...

1. Anastase Mavrodin, născut la 21 martie 1896 în Mărășești, Vrancea. A fost arestat la 4 martie 1952 și internat administrativ pentru 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Mănăstirea și Popești-Leordeni. La expirarea pedepsei a mai primit o condamnare administrativă de 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Popești-Leordeni și Caransebeș. A fost eliberat la 18 iunie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Evreii revenise' și aveam trei colegi la Focșani. Unul din ei era mai slăbuț și profesorul de geografie, unul Maicu, vroia să-l lase corigent. Și s-a dus taică-su la el cu gândul să intervină. Cum erau casele vechi puțin mai înalte la ferestre, s-a dus cu o traistă de făină albă, că era negustor, și i-a pus traista de făină pe fereastră. Era prin '47, în perioada aia cu foamea din Moldova. „Domn profesor, aveți grijă, treceți-l pe Leibovici al meu...” „Dar, domnul Leibovici, ce-i asta?” Era luna iunie, și era tot transpirat, și când a luat profesorul făina și a împins traista aia, de sus până jos l-a făcut numai făină. Și i-a zis: „Piei din fața mea! Aveam de gând să-l trec, dar nu-l mai trec”. Deci iacă-tă că un profesor în condiții de foamea cruntă nu și-a permis să ia... Adică era o lume în care într-adevăr merita să trăiești.

În sfârșit, din cauza foamei n-am mai putut sta la Focșani. Era' condițiile grele, gazda scumpă, și s-a înființat la Panciu Liceul „Ion Slavici” în '47 și m-am retras acolo, pentru că stăteam acasă și făceam naveta cam trei kilometri zilnic împreună cu sora mea. Eram în clasa a VII-a. Am făcut clasa a VII-a și când să începă clasa VIII-a, deci ultimul an de liceu, așteptam cu toții să vină directorul, conducerea și părintele, profesorul de religie, care să ne facă *Te Deum* și deschiderea cursului... Și, la un moment dat, am văzut că se-ntârzie, nu l-am mai văzut pe profesorul de latină și greacă, nu l-am mai văzut pe fostul director, părintele nu mai venea, nu știam ce se întâmplă cu noi. Cei din ultimul an de liceu, sigur, eram mai în vârstă și începusem să ne agităm. Și, la un moment dat, au apărut trei indivizi cu șepci pe cap, din care unul a făcut un pas înainte și trăgându-și așa mai pe ochi șapca și uitându-se la careul de elevi a zis: „Băi tovarăși!”. Și atunci noi cei mai mari am spus: „Păi de unde, mă? De când ești tu tovarăș cu noi? Cine ești tu?”. Era un activist...

S-a răspuns în grup ?

S-a răspuns în grup, da: „De unde ești tu tovarăș cu noi?”. Ne-a deranjat apelativul ăsta... Și, în sfârșit, nouă directorul ne-a spus: „Fiți cumiți!”. Ne-am liniștit, am văzut despre ce e vorba, și au început frământările... Profesorul de latină dat afară, religia eliminată... Însă știe toată lumea care a fost reforma învățământului în '48: limba română redusă, germana exclusă, franceza redusă la jumătate, introdusă geografia URSS, introdusă istoria URSS, constituția URSS și așa mai departe. Primul lucru pe care l-am făcut, am căutat să întreb unde este profesorul Zdru². Era un om moral și modest, dar și sever totodată. De la el am învățat atâtea dictoane în limba latină, pentru că orice comportament el îl traducea printr-o maximă din limba latină. Când făceam câte-o trăznaie de care ne părea rău, el începea: *Video meliora proboque, deteriora sequo*. Adică văd binele, îl aprob, dar urmez răul... Și el se referea nu la comportamentul nostru copilăresc, se referea la comportamentul celor care deși vedea' răul care îl aducea comunismul, totuși se îndreptau spre UTM, și știind că acești elevi sunt copiii unor oameni gospodari, cu avere, mai târziu sigur vor fi aduși la sapă de lemn. Am aflat că a plecat și m-am interesat: luase legătura cu grupul de rezistență din Munții Vrancei, din Munții Mușunoaiele, Tihăraia, în Câmpuri-Soveja. Pentru că în Vrancea au fost două grupuri de rezistență anticomunistă. Acesta primul, înființat de absolventul

2. Aristide Zdru, născut la 15 aprilie 1920 în Candrova (astăzi Kendrona), Grecia. A fost arestat la 19 noiembrie 1949 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Aiud, Mărgineni, Jilava, Gherla, Aiud, Bârlad, Tecuci și Galați. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Literelor Ion Paragină³, și un ofițer român, Mihai Timaru⁴... Bădia Mihai, poate ați auzit de el? Mai erau gospodari care deja erau urmăriți și fugise', și profesorul Zdru bineînțeles că a luat și el calea codrilor. Și am luat legătura. Mi-a spus: „Nicușoare, vedeți ce faceți...”.

Cum ați luat legătura cu profesorul dumneavoastră ?

Era prieten cu profesoara de chimie, doamna Margareta Ene, și m-am dus și-am întrebat-o și mi-a spus: „Măi, fii atent, am încredere în tine...”. Și mi-a făcut legătura și ne-am întâlnit într-o casă unde trăgea el. Pe urmă veneau și la noi și în felul ăsta am făcut legătura cu fratele lui Ion Paragină, Cristea Paragină⁵, care se ocupa de tineret. El a înființat în cele trei orașe, Panciu, Focșani și Tecuci, trei organizații de tineret, să mobilizeze tineretul liceal din sudul Moldovei și să țină legătura între cei din munte și restul populației. Și, bineînțeles, în viitorul apropiat să îi înlocuim pe cei din rezistență.

Și a mai fost un grup de rezistență care a început la un an după acesta, din Vrancea, zona Soveja-Câmpuri, în cealaltă Vrance, de la Vidra la Tulnici, la schitul Lepșa, unde în '50 a fost o răzmeriță la care au participat peste 20 000 de oameni care au ocupat primăriile, au sechestrat primari, au sechestrat milițieni⁶. Totul a fost pe baza unei promisiuni a englezilor în special, care au spus că dacă se vor organiza, vor parașuta armament, alimente și ajutor cum au făcut în timpul celui de-al Doilea Război Mondial cu sârbii. Lucru care nu s-a întâmplat și pentru care au fost 200-300 de arestați în zona Câmpuri-Vrancea, iar dincolo au fost 11 000 de arestări. Deci grupul de rezistență din masivul celălalt a capotat și el, și în felul ăsta am ajuns unde-am ajuns...

Dar erați mai mulți elevi în legătură cu partizanii ?

Da. Noi, elevii, în timpul vacanțelor ne petreceam în tabere, numai prin apropierea bordeielor unde-și aveau sediul grupuri de rezistență, pentru că ei se mutau din loc în

3. Ion Paragină, născut la 14 septembrie 1919 în Crucea de Sus (azi Panciu), Vrancea. A fost arestat la 18 octombrie 1949 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică, pedeapsă mărită ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Aiud și Jilava. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
4. Mihai Timaru, născut la 5 februarie 1918 în Gornești, Mureș. Până în 1949 a fost arestat de două ori pentru perioade scurte de timp. A fost arestat la 18 octombrie 1949 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Galați, Aiud și Jilava. A fost eliberat la 30 iulie 1964. A mai fost arestat ulterior în 1968 și în 1977. Alin Mureșan, *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate*, Polirom, Iași, 2007, pp. 196-199.
5. Cristian „Cristea” Paragină. Împreună cu fratele său Ion a organizat grupul de rezistență armată din Munții Vrancei. A scăpat din ambuscada în care a fost arestat fratele său, dar a fost împușcat mai târziu de Securitate. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste...* Dicționar. P. Q, p. 54.
6. Organizația „Vlad Tepeș II” inițiată de Victor Lupșa, care cuprindea sute de țărani, muncitori, funcționari, intelectuali, studenți și ofițeri deblocați. În noaptea de 23/24 iulie 1950, membrii organizației au preluat controlul localității Bârsești, dar organizația a fost în mare parte anihilată în urma reacției violente a Securității. Ciocnirile s-au soldat cu morți și sute de arestați condamnați în 18 loturi cu peste 300 de inculpați. Victor Lupșa s-a predat la 27 noiembrie 1955 și a fost executat în închisoarea Galați la 3 decembrie 1956. Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (în continuare CPADCR), *Raport final*, Humanitas, București, 2007, p. 670; Dorin Dobrinu (editor), *Listele morții. Deținuți politici decedați în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității, 1945-1958*, Polirom, Iași, 2008, p. 184.

loc ca să nu îi poată prinde Securitatea. Cristea Paragină tot timpul ne ducea de colo colo și ne pregătea pentru viitorul apropiat, așa că am ținut legătura cu ei.

Unde aveau loc aceste întâlniri ?

Întâlniri aveam, de exemplu, la Soveja, la vila Ursu. Sau la vila cu numele unui unchi de-al meu, Gică Popescu. Sau ne duceam tocmai la schitul Lepșa, la 20 de kilometri de la Soveja.

Când au început întâlnirile vă mai amintiți ?

Toate întâlnirile ăstea erau între șefi și au început în toamna lui '48. La întâlnirile de tineret la un moment dat cu Tecuciul și cu Focșaniul eram vreo 50 de elevi, iar cei care conduceau rezistența nu făceau altceva decât să ne explice care este motivația și, bineînțeles, veneau cu exemple din ceea ce s-a întâmplat în Rusia și ceea ce vor să facă sovieticii cu țara noastră, lucruri pe care deja eu le aflasem la Liceul Militar. Pentru noi erau momente de înălțare spirituală...

Totul era sub aspectul acesta de a ne păstra tradiția, de a ne păstra linia noastră milenară, de a nu ceda în fața unor străini. Bădia Mihai Timaru era un recitator de elită, făcuse doi ani de zile de teatru la Cluj și avea o voce de ardelean, plăcută... Când ne recita câte-o poezie de dimensiunile „Reginei Ostrogoților” de Coșbuc sau „Moartea lui Fulger”, pur și simplu răsunau codrii... Bineînțeles aveam pază-n jur să urmărească, călugării de la schit ne pregăteau masa, erau toți alături de noi, și când se termina mă gândeam în sinea mea : „E realitate sau e vis ?”. Și, într-adevăr, erau momente superbe, momente de o înălțare sufletească, spirituală, pe care nu le-am mai avut niciodată. Ei, veneam acasă, mama știa, tata știa...

Să înțeleg că erau de acord cu ce făceați ?

Absolut, erau de acord, pentru că știau unde plec. Ceea ce m-a încălzit pe mine cel mai mult a fost faptul că de Învierea lui '49, de Sfintele Paști, când m-am dus la biserică, lumea aștepta preotul ca să iasă cu lumina. Era întuneric și aglomerație, de-abia era o cărare pe mijloc. Și când să mă strecor spre altar și eu, cine se-nchinase la iconostas și se-ntorcea : frații Paragină, Bădia Timaru și încă doi inși, nu mai știu cum îi cheamă. Imediat mi-au făcut semn ca să nu vorbesc... Aveau în mână coșuri, că la noi lumea venea cu coșul cu ouă roșii. La ei în coșuri erau pistoale, pentru că aveau precauția să se apere dacă se-ntâmplă, nu s-atace... Și am ieșit imediat după ei și a' zis : „Băi Nicușoare, am zis să facem și noi Paștele împreună. Ne-am săturat de izolarea din codru...”. Și am ieșit repede din biserică și m-am dus la ușa altarului unde venea tata și i-am spus : „Au venit cei din munți, ce facem ?”. „Câți sunt ?” „Cinci.” „Invită-i la noi la masă !” Vă spun, când am auzit vorbele astea... m-am cutremurat. Zic : „Uite câtă înțelegere...”. Și pe urmă m-am dus, le-am spus, și după slujba de Înviere au venit la noi, devreme, ca să nu se lumineze, și au stat într-o cameră la masă. Dar în timpul ăsta prin sat, la un moment dat, am văzut GAZ-ul. Erau niște mașini luate de ruși de la americani și transformate în timpul războiului. Securitatea se plimba prin sat. Aflase' ei ceva, că o parte din ei sunt plecați, adică-și închipuiau că n-o' sta ei de Paște în munți. Au colindat ei prin sat cât au colindat, dar pe urmă s-au lămurit și s-a terminat...

Și au stat la masă, au stat și a doua zi, și au vrut să plece. I-a culcat mama în podul cu fân, care avea o ieșire mai repede spre Șușnița că a' zis : „Dacă se-ntâmplă ceva, să aibă loc de refugiu”. Au stat și a doua zi și pe urmă au plecat. Am avut o satisfacție

extraordinară când am terminat condamnarea în '54, când am ajuns acasă și i-am spus lui tata : „Tată, să te rogi pentru băieții ăia care au fost la noi”. Unul n-a spus o vorbă ! Că dacă spunea' o vorbă c-au fost și-au făcut Învierea la preotul Butnaru, era terminat și preotul, și preoteasa, și sora. Cel puțin eu eram arestat, și s-alegea praful de tot... „Tot timpul mă gândeam, dacă nu mai pot rezista ?” Dar au rezistat și n-au spus.

Însă tragedia a fost alta, că unul dintre ofițerii români din perioada veche, unul [Nicolae] Anghel, care avea vie în satul Plipicești, o comună vecină cu satul nostru, zona unde se duceau și cei din munți, i-a atras, și aveau un loc de refugiu acolo când veneau prin comune. Și, la un moment dat, după ce ofițerul Anghel s-a atașat de ei, a intervenit Securitatea, l-a cumpărat, și prin intermediul lui a băgat doi trădători, Ușurelu și Vrabie, în grupul Paragină-Timaru. Ei au avut încredere în Anghel, nu puteau să spună nu, nu puteau să-l refuze, și cei doi n-au făcut altceva decât să urmărească toată activitatea. Și a-nregistrat, a-nregistrat, a-nregistrat... Asta a fost în primăvară și în toamna lui '49. După ce s-au edificat cu toate activitățile celor din munte, au făcut trădarea. Când a venit Paragină în octombrie spre Anghel, Vrabie a dispărut la un moment dat și după nici o jumătate de oră l-a încercuit Securitatea. I-a' lăsat să intre la Anghel în cramă. Era toamnă, se mai duceau și ei, mâncau un strugure, mai lua o sticlă de vin... Și în momentul în care au intrat în camera unde ăla s-a dus cu sticla de vin, Securitatea tăiașe din plafon bucăți cât să încapă un om pe gaura respectivă, a' dat tavanul jos și-a' căzut în capul lor. I-a' lovit cu pistoale în cap, i-a terminat, i-a arestat. Și la o lună de zile am fost arestați și noi, în sensul că ei au prins de la Cristea Paragină nota cu toți elevii care erau și bineînțeles că ne-a' luat ca din oală.

Tot în noaptea arestării, pe 28 spre 29 noiembrie, Cristea Paragină era la Gheorghiiță Bălan⁷ la Soveja, într-o casă cu etaj și cu mansardă. Au fost înconjurați, că unul dintre trădători a știut unde s-a' dus. Gheorghiiță Bălan era mai ușurel, dar Cristea era un om vânjos, un tip de dac, așa solid era. Și era un nuc puternic lângă casă. Bălan a stat ascuns pe o ramură de nuc, dar când Cristea s-a agățat de-o ramură, asta s-a rupt, a căzut, s-a auzit zgomotul, ăia au venit și l-au împușcat. A fost îngropat în groapa comună din cimitirul Focșani. Și vreau să fac o remarcă aici, că spre rușinea noastră, a întregului neam românesc, n-am avut un paznic de cimitir care să spună după '89 : „Aici e groapa comună unde au fost aduse cadavre de țărani, de luptători anticomuniști”. Și-n primăvara sau vara lui '90, nu mai rețin, când am făcut parastas la Focșani, ne-am dus la cimitir și undeva la marginea cimitirului s-a făcut sfeștania de pomenire. N-am auzit un singur paznic de cimitir să spună unde au fost înmormântați... Atâta frică e implantată de comuniști ! Vă dați seama că cimitirul ăla n-are sute de hectare, dar nu s-a găsit niciunul să spună. Așa cum nici la Sighetu Marmăției, la cimitirul săracilor, nu s-a găsit nimeni să spună : „Aici e îngropat Maniu, aici e îngropat Gheorghe Brătianu” *et caetera*. În sfârșit.

7. Gheorghe (Gheorghiiță) Bălan (1928-1951). Partizan în grupul Paragină-Timaru. În 1949, după ce a scăpat dintr-o încercuire, s-a refugiat în munți și a organizat o revoltă țărănească, ce a izbucnit pe 20 iulie 1950 și a cuprins satele din Munții Vrancei. A fost arestat la 15 noiembrie 1950. A trecut prin închisorile Focșani și Galați. A fost condamnat la moarte și executat în închisoarea Galați în 1951. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. A, B, Mașina de Scris, București, 2000, p. 143 ; Dorin Dobrinu (editor), op. cit., p. 141.*

Vă amintiți și data arestării dumneavoastră ?

Da, cum să nu, asta e o dată ca și la naștere, ce să mai... 28 spre 29 noiembrie '49. Eram la Panciu în ultimul an de liceu și stăteam în gazdă, că mama a zis : „Băi, nu mai faci naveta, trebuie să înveți. Acasă te mai punem la treabă...”. Și cu băiatul învățătorului din sat care murise pe front, Fideliu, am stat în gazdă la o mătușă de-a lui. Lui nu i-am spus nimic în legătură cu acțiunea mea, pentru că mă gândeam că are deja o situație destul de grea, în sensul că tatăl lui a murit în '41, imediat după ce-a-nceput războiul, cum a trecut Prutul, că era comandant de pluton. Pentru că așa se întâmplă în războaie, războiul propriu-zis este suportat de ofițerii în rezervă. Ei comandă plutoane, companii și batalion, iar ofițerii cu Academia Militară și cu studii superioare militare sunt la marile grupuri de comandament, ei conduc. Și-a rămas singur. Și i-am spus lui Cristea : „Măi, ți l-aș da și pe Fideliu, dar nu, lasă-l...”. Era și mai mic... Eu aveam 17 ani, că m-am dus la școală la șase ani jumătate...

Puteți să descrieți momentul arestării ?

Păi era un grad superior și afară vreo 10 soldați, niște securiști cu arme care ne așteptau să ieșim. Eram în cămașe de noapte, am luat repede pe mine un pulover și pantalonii, am mai luat ciorapi, am băgat picioarele în pantofi, și-n momentul în care mă pregăteam să ies, la un moment dat colonelul se oprește în ușă și îi spune lui Fideliu : „La îmbracă-te și tu, mă !”. Și săracu' s-a îmbrăcat și l-a' arestat și pe el. Avea vreo 16 ani...

Ne-a' dus la Focșani. În camionul în care eram io mai era Fideliu și încă vreo 10 inși. Eram toți pe burtă și militarii cu armele stăteau pe bănci și de jur împrejurul camionului. Și în urma mea mai era un camion. Nu se vedea absolut nimic. Mai era un băiat cu mine, mai aproape : „Ce-o fi oare în camionul ăla ?”. Că noi când săltam capul, bineînțeles că mai primeam câte-o armă peste cap... „Lasă, bă, capul !” Am trecut prin sat, am văzut casa, zic : „Adio”.

La Focșani m-a' ținut o zi. Ne-a' adunat pe toți din toate zonele și după masă ne-a' dus spre Galați. Eram mulți și ne-a' băgat tot în camioane dintr-astea Studebaker, aruncați ca niște saci. Am suportat foarte greu transportul, mai ales că de la Focșani până la Galați sunt aproape 100 de kilometri, că am plecat prin Tecuci.

La Galați am ajuns la vestita închisoare „Carol I”, pentru bandiții de drept comun, cu celulare, cu saloane, cu patru etaje. Și acolo ne-am dat jos din camioane și a' început să ne distribuie pe celulare.

Norocul meu a fost că eram cu litera B și n-am mai fost acolo când a apărut Goiciu⁸, directorul închisorii, că atunci care cum era strigat și cobora din camion, îl lua la suturi, și vă dați seama ce însemna câteva cizme de-alea peste picioare și pumni în ficat... Și, în sfârșit, ne-am dus, am intrat în celulă. Era un singur om, eram la etajul unu. Întuneric, pe jos beton, un hârdău numit tinetă, care era veceul și lavoarul nostru, și o rogojină de 80 de centimetri pe doi metri, aia era și salteaua, și așternutul, învelitoarea.

În celulă l-am găsit pe domnul Constantinescu, era din Tecuci, care era arestat încă din primăvara lui '49 și pierduse contactul cu realitatea. M-a întrebat : „Ce mai este pe afară ?”. Și la un moment dat : „Domn'e, dar ce-i tatăl dumitale ?”. „Preot.” Și dintr-odată își dă o palmă așa peste frunte. „Doamne, ce inspirație !” „Dar ce s-a

8. Petrace Goiciu, comandant al penitenciarelor Galați (1949-1952), Gherla (1952-1959). Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 319, 332.

întâmpat?” „Fii atent, când vin loturi din astea masive, indiferent când vin, Goiciu vine a doua zi să își vadă marfa.” Așa spunea el, că fusese docher cu Gheorghiu-Dej în port la Galați și aveau marfă de transportat. Și acum noi reprezentam „marfa” lui. „Și pe cei tineri îi întreabă: «Ce-i tact-tu, bă?»”. Dacă îi spui că-i preot, te omoară.” „Cum să mă omoare?” „Da, mă, te omoară.” „Dar ce să spun?” „Păi ce să-i spui? Spune-i și tu că îi podgorean și zici că ai vie multă ca să aibă motiv să îți mai dea un pumn, ca să scapi cu un pumn-doi.”

Și, într-adevăr, a doua zi exact așa s-a întâmplat. A' început să se audă ușile, tranc zăvoarele. Pac, pac. Și când a ajuns la mine. „Cine a venit aseară? Un pas înainte!” Am făcut un pas înainte și: „Ce-i tact-tu, mă?”. Zic: „Podgorean.” „Câtă vie are?” „83 de hectare.” Avea un hectar... „Bă, chiaburule...” A venit, mi-a dat doi pumni în ficat, mi-a dat o cizmă, am căzut jos și a plecat... Nu același lucru s-a întâmplat cu un coleg de al meu⁹, băiatul preotului Dumitru Lupușor din Câmpuri, din satul Moș Ion Roată, de lângă Soveja, care n-a fost în localitate când am fost noi arestați. Și l-a' arestat mai târziu, după vreo două săptămâni. L-a' băgat singur în celulă. A doua zi a venit Goiciu și l-au bătut. Scena mi-a relatat-o un gardian... În momentul când sărea la bătaie, gardienii care îl acompaniau pe director erau pregătiți cu o găleată cu apă. Și, vă dați seama, era aproape de Crăciunul lui '49, frig, frig, nici vorbă de căldură, și l-a' călcat în picioare... N-a mai mișcat. Gardianul a aruncat apa pe el, s-a trezit un pic, l-a mai luat la cizme și-a plecat. Bineînțeles că a rămas pe betonul gol și a fost internat, a făcut imediat complicații pulmonare, a fost dus la secția care aparținea Securității și un coleg, Oto Fornica¹⁰, l-a văzut pe Nelu Lupușor. L-a văzut o dată, de două ori și, odată, când i-a dat drumul gardianul să vină singur la celula lui, Oto l-a strigat: „Nelule, ce-i cu tine?”. Și-atât a apucat să-i spună: „Scuip întruna sânge. Am hemoragii puternice... Spune alor mei să mă ierte. Eu nu mai rezist”. Și, într-adevăr, după vreo două-trei săptămâni a murit. Și stăteam și mă gândeam: „Iacă ce șansă am avut ca să dau de-un cetățean în celulă să mă avertizeze, că practic nu realizam treaba asta, cât puteau să fie de bestii”. Și de-atunci vă spun, Dumnezeu să mă ierte, îmi fac și Sfânta Cruce, când intru în biserică și văd bestiile care ne-au chinuit că-și fac cruce și încep să facă pe creștinii, spun: „Doamne, iartă-mă!” și plec. Nu pot suporta. Nu pot. Când mă gândesc ce-au făcut...

Cum a fost confruntarea dumneavoastră cu anchetatorii ?

Ne-a' ținut în rezervă din noiembrie, de la data arestării, până-n iunie. Șapte luni de zile fără baie, pe beton... Eram într-o situație de cașectici. Eram debilitați în ultimul grad. Și așa ne-a' luat și ne-a' dus la anchetă la Securitate. Aveam pe noi cămașa cu jeg exact cum au ciobanii. Când ne-au dus la Securitate, nici nu știam cum ne mai cheamă, așa eram de epuizați.

9. Nicolae Lupușor (1928-1950). A fost arestat la 2 decembrie 1949 și a decedat în 1950 în anchetă la Galați. Dorin Dobrinu (editor), *op. cit.*, p. 122; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. H, I, J, K, L*, Mașina de scris, București, 2003, p. 412.

10. Octavian Fornica, născut la 13 octombrie 1931 în Soveja, Vrancea. A fost arestat la 28 noiembrie 1949 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Poarta Albă, Valea Neagră și Constanța. A fost eliberat la 19 februarie 1953. A fost rearestat la 19 iulie 1958 și condamnat la 18 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Bacău, Jilava, Aiud și Salcia. A fost eliberat la 8 iunie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANAP.

Și timp de șapte luni nu v-au întrebat nimic ?

În aceste șapte luni au existat chemări la camerele de anchetă ale Securității prin locotenentul Luchian, un băiat tânăr și școlit, dar care era de o bestialitate feroce. Avea o ghioagă exact ca pe vremea lui Ștefan cel Mare, cu niște pintenți, și când te lua la bătaie, dacă-ți dădea două trei ghioage dintr-alea te termina. Nu mai știai ce-i cu tine... Ei practic acumă știau tot. Pe mine m-a' anchetat cu Fideliu Isac, dacă într-adevăr a fost recrutat de mine și am spus : „Nu, domnule, poți să mă și omori”. Ei știau, că nu figur pe lista lui Cristea, și sigur că n-avea' ce să-mi facă.

Când am ajuns la Securitate, a doua oară îngerul păzitor m-a salvat. Prima dată m-a salvat prin avertizarea care mi-a făcut-o cetățeanul ăla cu „fiu' de preot”, iar acumă când m-a' luat la anchetă : „Scrie-i, mă, banditul !”. Era un căpitan, și-am văzut eu că e îmbrăcat mai bine, în costum mai deosebit. „Măi, ce-o fi cu ancheta asta ?” Că de obicei erau în costume mai sportive, să bată cum trebuie. Și m-a luat la bătaie... M-a întins pe masă, m-a bătut cu un pulan de-ăla de nu mai știam de mine. Pe urmă la tâlpi... Și practic nici nu mai puteai să mai urli, să țipi. Și la un moment dat apare sentinela – era ora 10 noaptea, după apreciere mea – și îl trage de mână pe căpitan. Și am auzit : „V-așteaptă soția. I-ați promis c-o duceți la restaurant. Păi cât să mai aștepte ?”. Și ăsta : „'Tu-ți Dumnezeii mă-tii de bandit ! Ia uite, mă, din cauza ta nu-mi țin promisiunea !”. Și-am scăpat de bătaie... A trebuit să plece și s-a dus la restaurant.

Îi țineți minte numele acestui căpitan ?

Nu mai țin minte, că nu-și dădeau ei numele. Și mi-a lăsat 2-3 hârtii acolo : „Să scrii până la ziuă !”. Și până la ziuă m-a ținut acolo sentinela. Am scris o pagină, două, și cu asta basta. Însă oameni care aveau trecut și relații, ca domnul Gheorghe Bălan¹¹ din Soveja, un om la vreo 60 de ani atuncea, în fiecare seară trecea pe lângă ușa celei mele și gemea. Nu mai putea... În fiecare seară îl chema' la anchetă ca să scoată de la el diferite lucruri pe care nu le știau.

Când ne-a' dus de la celular la Securitate, unde stătusem cu nasul în tineta aia unde ne făceam necesitățile, era iunie și ne-a' dus pe un bulevard plin de tei, care erau în floare... Ne-au trântit într-un camion, c-așa ne ducea, și un sfert de oră cât am mers pur și simplu ametisem de la parfumul ăla, și mă gândeam : „Ia uită-te cum e viața și cum trăim noi...”. Aicea în Călărași sunt foarte mulți tei, și ținem ferestrele deschise, pentru că am în memorie mirosul din traseul ăla care l-am făcut.

Familia a aflat ceva despre soarta dumneavoastră ?

În primul rând să spun de mama care a fost o femeie care s-a zbatut și nu a cedat absolut deloc. După ce m-a' arestat, știind că sunt cu capul gol și în cămașa de noapte, a început să vină cu pachete cu îmbrăcăminte până la poarta închisorii. La un moment dat, la vreo săptămână de încercări dintr-astea, un gardian a primit pachetul și a început să le desfacă. În timpul ăsta a apărut Goiciu : „Ce-i cu ăsta, mă ?”. „Păi uite, e o mamă...” „Ce mamă, mă ?” Și a ieșit el cu lucrurile ălea și le-a aruncat în stradă. Sigur, mama și-a dat seama când a auzit probabil „tovarășul comandant”. A luat repede

11. Gheorghe Bălan, născut la 21 octombrie 1893 în Soveja, Vrancea. A fost arestat la 27 noiembrie 1949 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Aiud, Gherla și Jilava. După expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Culmea și Periprava. A fost eliberat la 24 noiembrie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

și a început să strângă lucrurile. Și în timp ce strângea lucrurile, un domn care trecea pe acolo îi spune: „Doamnă, strângeți repede lucrurile și urmați-mă, dar nu vă apropiați mai mult de trei metri de mine!”. Și omul a mers încet, a așteptat-o și a apărut și mama după ce a strâns lucrurile și i-a zis: „Veți merge la gardianul Drăgan”. Era un gardian din generația veche, că încă nu-i dăduse afară pă toți... „Luați legătura cu el și o să vă spună de băiat dacă trăiește, nu trăiește...” Că mama i-a spus: „Domnule, cred c-a murit dacă nu-mi primește lucrurile...”.

Asta era la vreo 10 zile după arestare, deci la începutul lui decembrie, pe un ger puternic. Închisoarea era spre malul lacului Brateș, unul din cele mai mari lacuri asanate de nemernicii ăștia de bolșevici ca să strice mediul, și când venea crivățul peste Brateș el se intensifica, iar pe urmă venea și izbea direct în celularul nostru. S-a dus mama după cetățeanul ăla care i-a spus: „Mergeți pe strada cutare, numărul cutare. Acolo stă moș Drăgan”. Și s-a dus acolo. „Moșul” avea vreo 50 de ani. A intrat în curte și a apărut soția. „Ce e, doamnă?” „Doamnă, primiți-mă în casă...” Și-a dat seama mama că nu poate să stea de vorbă cu ea în curte. Și asta: „Nu vă primesc. Vă rog ieșiți! Vă rog ieșiți!”. Mama i-a spus: „Poți să mă omori, eu intru în casă!”. Și a intrat peste ea în casă. Aia când a văzut a înmărmurit pur și simplu. A dus-o într-o cameră și i-a spus: „Doamnă, de aici nu ieșiți până vine soțul. Când vine soțul diseară, dacă vrea să stea de vorbă cu dumneavoastră bine, dacă nu, nu”. Și atunci mama zice: „Stau cuminte. Din momentul ăsta fac ce spuneți dumneavoastră”. A stat și seara a apărut moșul. Soția i-a spus, și când a intrat în cameră și a văzut-o pe mama: „Doamne!”. Și-a făcut cruce: „Ia uit-o pe mama lui Nicușor!”. Că el ne cunoștea. În fiecare zi venea la celulă acolo, că noi vorbeam pe celular, și în loc să ne lovească, bătea din palme: „Băi, când ți-oi da o palmă acum...”. Și își pleznea palma... așa era de om bun.

Și mi-a spus mama: „Măi, n-am îngenunchiat în fața niciunui bărbat, dar când am văzut că vrea să vorbească cu mine, i-am luat mâna, i-am sărutat-o, și i-am spus: «Ajută-mă, că mor!». «Stai, cucoană, liniștită, că trăiește; într-adevăr, e slăbit, trăiește rău acolo, dar deocamdată e în viață.»”. Și ea n-a crezut, l-a rugat să ia o bucată din cămașa de noapte. A doua seară a venit moșul la mine... A fost și el hoț: aștepta să vorbesc, și în momentul în care vorbeam cu unul Gicu Manea¹², un coleg de-al meu: „Pac, banditule, iar vorbești!”. Și m-a tras afară: „Te bag eu la neagra!”. Și zice: „Iei cuțitul repede și taie, că-i mă-ta la mine. Taie!”. A ținut-o acolo, nu i-a dat drumul... Și am tăiat din cămașa de noapte și în felul ăsta a aflat că trăiesc.

Și de Crăciunul lui '49 mama mi-a pus și mie tacâm la masa lor și lângă tacâm a pus bucata de cămașă...

Cum s-a desfășurat procesul ?

Vă spun imediat. Când ne-a' băgat în sală, eram în boxa acuzaților, în cătușe, în lanțuri, și la un moment dat auzim un scandal. Gură de femeie... Mai multe femei erau, că mama a aflat de proces și le-a spus și celorlalte: „Băi, la data de... e procesul!”. A fost cândva în octombrie '50... Și mama a început să urle și n-a' avut ce le face,

12. Gheorghe „Gicu” Manea, născut la 19 februarie 1930 în Păunești, Vrancea. A fost arestat la 29 noiembrie 1949 și condamnat la 5 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Poarta Albă, Peninsula și Aiud. A fost eliberat la 27 noiembrie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

pentru că se agitase lumea din zonă, venise în fața judecătoriei, tribunalului și le-a' dat voie să stea la proces.

M-au încadrat la articolul 209, uneltire contra orânduirii socialiste (sic !). Cel care a încercat să vorbească a fost Paragină, c-am fost cu toții, și care a spus : „Recunosc, față de legile Republicii Populare Române am greșit, dar eu, care nu recunosc acest stat ca stat al națiunii române, nu am nimic pe conștiință”.

Deci ai fost practic introdus în lotul Paragină-Timaru ?

Da, lotul Vrancea, Paragină-Timaru. Și am fost în lot vreo 80 de inși.

Cum s-au comportat avocații ?

Avocații apărării erau din oficiu și majoritatea erau tineri, probabil stagiați. Pe mine m-a apărut o duduie, cred că n-avea mai mult de 23-24 de ani, care a spus, ca și ceilalți avocați, că suntem nevinovați prin faptul că nu știm ce-am făcut și c-am fost duși în eroare de către profesorii noștri. Și în special îl atacau pe profesorul Zdru, că el i-a atras pe elevi... Adică apărarea nu căuta să ne absolve de pedeapsă, pentru că după ce începeau cu motivația asta de toleranță, pe urmă începeau : „Că au greșit, că au făcut, că a' dres, că a' uneltit împotriva orânduirii...” și nu știu ce. Dar acuma să vă spun un secret pe care nu știu dacă e bine să-l... dar e bine să se știe, pentru că întotdeauna au existat lichele. Și mă refer la cei care au avut o meserie care trebuia să fie demnă. Mă refer la ofițerimea română... Majoritatea șefilor de complet de judecată erau foști ofițeri care au făcut Dreptul și care au pactizat cu bolșevicii. Bolșevicii n-au pus oameni din clasa muncitoare să ne acuze, ei au fost asistenți (asesori – n.n.). Au pus tot dinăștia, ofițeri, care mai luptase' pe front împotriva bolșevismului. Și Bădia Timaru, care a fost comandantul unei unități de motorizate pe frontul de Răsărit, la încercuirea de la Cotul Donului s-a dus cu tancurile, a făcut o breșă în front și a salvat câteva unități românești, printre care și o unitate condusă de... cine? De ofițerul... nu știu cum îl cheamă, care acuma era șeful completului de judecată.

L-a recunoscut pe Timaru ?

Păi cum să nu-l recunoască ? Timaru ne povestea că ăsta n-a vrut să plece spre țară, că unitatea era răvășită, dar l-a scos și nu doar pe el, pe mulți dintre ei. Zice : „Venea, mă săruta ca un copil. Mi-a spus : «Ești salvatorul meu ! »”.

Și ce condamnări s-au pronunțat ?

Au dat condamnări, dar nu atât de grave. Nu știu dacă mă-nțelegi... Condamnarea maximă a fost de 25 de ani. Șefii loturilor care au condus activitate anticomunistă din munți au fost majoritatea executați, Dabija¹³ și mulți alții. Sau cum a fost Gheorghită Bălan, colegul meu... El era mai mare cu vreo 5-6 ani, și a fost executat. S-a angajat

13. Nicolae Dabija (1907-1949). Maior, a luptat pe frontul de Est între 1942-1944, remarcându-se ca unul dintre cei mai curajoși combatanți. A fost rănit de două ori și decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”. La sfârșitul lui 1948 a organizat și condus împreună cu frații Traian, Alexandru, Viorel și Nicolae Macavei grupul de rezistență „Frontul Apărării Naționale (Frontul Apărării Patriei Române). Corpul de haiduci”, care a acționat pe versantul estic al Munților Apuseni. A fost arestat la 21 martie 1949, torturat la Securitatea Sibiu de colonelul Gheorghe Crăciun. A fost condamnat la moarte și executat la 28 octombrie 1949 la Sibiu. Decesul a fost înregistrat la Sfatul Popular al orașului Sibiu în 1963. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. D, E*, pp. 12-13; Dorin Dobrințu (editor), *op. cit.*, p. 120; <http://www.revista22.ro/rezistenta-armata-anticomunista-in-sud-estul-muntilor-apuseni-i-3321.html>, accesat la 5 ianuarie 2009; fișa matricolă penală din AANP.

în acțiunea de rezistență împotriva comunismului în lotul celălalt din Vrancea, în '50, și a fost executat pentru că a fost unul dintre șefii grupului.

Iar nouă, tineretului, ne-a' dat 8 ani, 5 ani, 4 ani, nu 20 de ani sau 15 ani, cum erau ceilalți cu care ne-am întâlnit la Canal. S-a simțit totuși recunoștința ofițerului... Mie mi-au dat 8 ani de zile¹⁴, că eram șeful grupului din Panciu.

Unde ați fost dus după proces ?

Ceea ce m-a impresionat este că după proces, după ce s-au dat condamnările, celularul era cu vederea spre stradă, la vreo 50 de metri de gardul închisorii, și pe la 10 noaptea am auzit bocet exact ca în tragediile vechi grecești. Mamele noastre ne-au bocit 2-3 ore... până când, sigur, exasperați, securiștii s-au dus cu mașinile, le-au luat și le-au dus direct la gară, le-au urcat în tren... direcția Tecuci. Și la câteva zile ne-au dus la salon. Deci nu mai eram pe beton. Fiecare aveam 50 de centimetri lățime spațiu de dormit, și eram pe dușumea... Era o evoluție. Erau toate categoriile sociale acolo, de la preoți până la elevi. Și am început să vedem și să ne însușim din cultura celor care erau cu noi și erau deja instruiți. Însă eram atât de slăbiți încât memoria nu ne prea ajuta. Și a trecut iarna lui '50-'51, iar în '51 am fost bătut de un gardian și băgat la celula neagră, în urma unei discuții...

Care erau condițiile la „neagra” ?

Experiența a fost tristă, cu mizerie pe jos, tineta plină, miros pestilențial de nu mai puteai să-ți tragi sufletul, o bucată de pâine în care era 80% apă și o cană de apă pe zi. Am stat cinci zile. Nu vă mai spun că la un moment dat, după o zi și o noapte, m-am așezat în mizerie și-am stat în mizerie... Când m-au readus la salon, acolo erau două hârdaie mari, că eram 80-100 de inși. Vă dați seama, veceul trebuia să fie mare... Repede băieții m-au luat, mai ales Miti Comșa¹⁵, mare fotbalist de la o echipă din Galați, care era un tip zdravăn, încă nu-și pierduse virilitatea și forța de fotbalist, m-au schimbat, m-au spălat, și-a' început masajele. Și acumă dacă nu-mi face soția un pic de masaj la 2-3 zile, simt că mă pierd... Zilnic, 2-3 inși renunțau la porția lor de pâine și mi-a' dat supliment 2-3 săptămâni, de mi-am revenit. Că deja eram slăbit, și-acolo în cele câteva zile cât am stat m-am epuizat complet. Și nu îl uit nici acumă pe Miti Comșa, ce băiat era, ce suflet avea... Dar și ceilalți care au renunțat la porția lor de pâine să mă reabiliteze fizic...

În primăvară ne așteptam să ne ducă pe toți la închisoarea de elevi de la Ploiești (Târgșor - n.n.). Și directorul Goiciu a zis : „Nu, mă” – că el putea să ia hotărâri diferite de ordinele care le primea, că toată lumea știa că e prieten cu Gheorghiu-Dej și nu putea să treacă nimeni peste el – „pe ăștia îi trimit la Canal, că am numai boșorogi acolo. Îi trimit pe-ăștia tineri ca să am forță de muncă”. Și-ntr-adevăr, în luna iunie, ne-a' urcat în duba CFR și ne-a' dus la Canal. Nu vă mai spun că cei care aveau experiență pe duba CFR ne dădeau sfaturi : „Măi, să nu mâncați. Vă dă pește sărat și nu vă dă apă. Să fiți foarte

14. Inițial, interviueatul a primit o condamnare de 8 ani, însă pedeapsa i-a fost redusă prin recurs la 5 ani de închisoare corecțională.

15. Dumitru „Miti” Comșa, născut la 21 august 1923 în Lipova, Arad. A fost arestat la 24 august 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Poarta Albă și Capul Midia. După expirarea pedepsei, a fost internat administrativ pentru 24 de iuni la Capul Midia. A fost eliberat la 14 martie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

atenți”. Nu ne-a’ dat pește sărat, dar ne-a’ dat șuncă sărată, afumată. Și-am mâncat... Vagonul nostru era lângă locomotivă și când s-alimenta locomotiva s-auzea apa curgând și noi începeam să strigăm : „Apă! Apă! Apă! Apă! ”. Nimic... Nu ne dădea’ absolut nimeni nimic...

Să vă spun o poezie : „O dubă pe roate, pe drumul de fier,/ Ne poartă de zile, e iadul sub cer./ Plecați din Aiud încotro nu știm,/ Spre ce catacombă, spre ce țințirim./ Metalul se-ncinge, trupul ia foc,/ Ca peștii sub soare ne zbatem pe loc,/ Să prindem o gură de aer curat,/ La curbe când aerul intră pe geamul armat./ Sudoarea prelinsă pe trupul uscat,/ Din tălpi se ridică în abur sărat,/ Pe buze e sare, e sare în gură,/ Din sarea pe slănă azvârlită cu ură./ Când trenul prin gări oprește și-așteaptă,/ S-aude cum urcă-n fântân-o găleată./ Și setea ca jarul prin trupuri ne trece,/ Când spune un hătru : „E bună, că-i rece!”/ «Vrem apă!» se strigă, ce urlat stupid,/ Paznici în grabă geamul închid,/ Cerul, pământul, omul și lupul/ Să n-audă setea ce seceră trupul./ Guri însetate, strigați în deșert./ Călăul de pază rămâne inert,/ Dogoarea-l încinge, de trupul meu gol/ S-apropie moartea, dându-i ocol./ Iisuse, pe cruce când ap-ai cerut,/ Nu rănile, setea mai mult Te-a durut./ Și dacă din ceruri pe noi ne-ai uitat/ Și nu auzi glasul în sete-necat,/ Ascultă azi ruga unui schelet,/ Ce nu-și stinge setea măcar cu oțet./ Pământul ce poartă atâta norod,/ Și firul de iarbă, și pomul pe rod,/ Să nu aibă parte de-o zi fără apă,/ Să simtă viața de sete cum crapă/ Să nu treacă norii fără să plângă,/ Seva vieții din plin să le-ajungă./ Iar nouă din dubă din iadul pe roți/ Schelete purtate zile și nopți,/ Stinge-ne Doamne viața oricum,/ Numai de sete iartă-ne-acum”.

Stăteam dezbrăcați în chiloți, schelet lângă schelet... Și am ajuns la Canal, la Poarta Albă, și de-acolo, a doua zi, tinerii au fost duși la Peninsula. Peninsula era o colonie de muncă de 10 000 de locuri pe malul lacului Surghiol, aproape de Mamaia. Brigăzile erau organizate pe profesii : era brigadă de preoți, brigadă de țărani ; noi am fost o brigadă de elevi. Și a început munca pe șantierul de la Surghiol, prin luna iunie '51.

Ce fel de munci prestați acolo ?

Se săpa și se forma taluzul canalului. Norma era de trei metri cubi de cărat. Acolo au început să ne dea scrisori și munceam, că dacă nu făceai norma nu-ți dădea’ scrisoare pentru vorbitor.

Cât ați fost acolo ați avut vreun vorbitor ?

În luna iulie a venit mama la mine la primul vorbitor. Întâlnirea era macabră... Dante dacă ar fi trăit un vorbitor dintr-ăsta cred că ar fi avut descrieri mult mai dramatice despre iadul pe care l-a descris. Era pe mijloc un interval de un metru cu plasă de sârmă : de-o parte eram noi, deținuții, și pe partea ailaltă erau mamele, rudele apropiate. Și se vorbea tare, nu se înțelegea nimic, unii plângeau... Mai mult ne vedeam... Și eu tot timpul o îmbărbătam pe mama : „Stai liniștită, vezi-ți de treabă ! ”. Ce era să-i spun și eu ?

Aveam dreptul la cinci kilograme de alimente și le spusesem ce să ne trimită : miere de albine, șuncă, nucă dată prin mașină *et caetara, et caetara*. Ne împăcam bine, eram toți tineri, făceam norma, deși trei metri cubi era mult. Dar munceam, pentru că vorbitorul și hrana aia de cinci kilograme plus soarele pe care nu-l avusesem atâta timp în celulă și saloane... era pentru noi o revenire la viață, aproape de normalitate din punct de vedere fizic, organic, pentru cei tineri. Cei în vârstă se topeau...

Vreau să menționez că în brigada de preoți care la început era formată din 50 de inși era și părintele Galeriu¹⁶. Ați auzit de dânsul... L-am recunoscut după voce după '89. După jumătate de an rămăsese la jumătate din numărul preoților. Alții nu mai băgau și până la urmă a dispărut brigada, da' nu știu unde i-a mai dus.

În primăvara lui '52 a apărut mazărea și din toamnă am început să mă îmbolnăvesc de dizenterie și ne-a' mutat la șantierul din Mamaia, unde se lucra în terasament, pe nivele, și unde argila cu oxizi de fier era de culoare roșietică, nu se putea săpa decât cu ranga sau târnăcopul, cazmaua nu intra în ea. Și erau norme destul de mari. Trebuia să umpli vagonetul și pe urmă să vii cu el și să-l basculezi în lacul Surghiul, adică lacul unde trebuia să fie Canalul. Și încet-încet a început să se agraveze dizenteria... Aveam un punct sanitar, condus de un doctor, nea' Fănică Brândușoiu¹⁷ – pe-ăștia-l știu că toată lumea vorbea de el și îți circula prin memorie – și doctorul Ahile Sari¹⁸, macedonean. Nu știu dacă știți de el, care fusese prizonier și la ruși, n-a intrat în diviziile „Tudor Vladimirescu” și „Horia, Cloșca și Crișan”, și cum a venit în țară s-a logodit cu iubita lui din timpul când a făcut Medicina. Nu i-a' lăsat să se mai căsătorească și după câteva luni l-a' arestat și bun arestat a fost... Și mă duceam la ei, dar n-aveau ce să-mi dea, și pe măsură ce înainta boala, hemoragia se intensifica...

Și au început căldurile în vara lui '52 și când am văzut că nu mai e nici un rost, zic: „Mă, n-are sens să mai trăiesc...”. Și mi-am pus în gând să mă înec, să mă arunc în lac. Fiecare șantier avea un conducător, un inginer, un specialist deținut, care ținea legătura cu cei civili, pentru că lucrările erau comune. Și la Mamaia șef de șantier era inginerul Vernescu¹⁹. Și el m-a văzut la un moment dat că stau lângă vagonet. Stăteam și așa mă

16. Pr. Constantin Galeriu, născut la 21/23(?) noiembrie 1918 în Răcățău-Răzeși, Bacău. A fost reținut între 7 august și 7 octombrie 1950. A fost internat administrativ la 16 august 1952 pentru 60 de luni în închisorile Peninsula, Văcărești. A fost eliberat la 23 octombrie 1953. A fost preot paroh, lector și profesor titular la Institutul Teologic Universitar, iar după 1990 a fost vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, p. 115. http://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Galeriu, accesat la 18 martie 2009; fișele matricole penale din AANP.

17. Ștefan Brândușoiu, născut la 24 iulie 1913 în Oreavu/Ciorăști, Vrancea. A fost arestat la 2 octombrie 1948 și condamnat la 10 ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Peninsula și Galeș. A fost eliberat la 19 mai 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

18. Ahile Sari (1919-1996), medic militar, prizonier în URSS între 1942 și 1948. A fost arestat la 28 februarie 1950 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Capul Midia, Galeșu, Peninsula, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 26 februarie 1956. A fost rearestat la 5 martie 1959 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 27 aprilie 1964. Dinu Brafman, *Medicul... Zoon Politikòn sau Medicii în jocul „de-a politica”*, Do-minor SRL, București, f.a., pp. 193-194; fișele matricole penale din AANP.

19. Gheorghe Vernescu, născut la 24/26 aprilie 1910 în Ploiești, Prahova. A fost arestat la 25 octombrie 1949 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Peninsula, Cernavodă, Jilava, Craiova și Gherla. A fost eliberat la 7 octombrie 1955. A fost rearestat la 1 februarie 1960 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Constanța. A fost eliberat la 9 octombrie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

gândeam : „Ce să fac ?”. Eram în schimbul doi și era pe seară așa, în luna iunie. Și la un moment dat : „Puștiule ! Puștiule !”. Era la vreo 30 de metri distanță. „Ce-i cu tine ? Ia vino încoace !” Eu am ezitat... Și el : „Bă, tu n-ai ?”. Și-a nceput să vină spre mine. Am așteptat. A venit și când m-a văzut : „Ce ești în halul ăsta, așa ?”. Și când i-am spus : „Vino încoace !”. L-a chemat pe brigadier și i-a spus : „Fii atent, începând de astăzi puștiul este ajutorul meu. Am nevoie de om care să-mi aprindă luminile...” a început el să justifice. „Îl pontezi cu norma realizată.” N-a trecut o săptămână și mi-a adus medicamente din relațiile pe care le-avea cu inginerii din afară. Și după două săptămâni, încet-încet, mi-am revenit... M-a ținut încă vreo lună de zile cu el acolo și pe urmă m-a dat pe mâna unui inginer, Dan Vasile²⁰ – a murit și el, Dumnezeu să-l ierte – ca topometrist. Eu cu mira, el cu aparatul, alergam pe un șantier în apropiere de colonie până în toamna lui '52, când prinsesem un pic de energie.

Când cu alegerile din America, a venit Eisenhower la putere, iar eu m-am apucat și-am vorbit : „Mă, nu se poate. Dacă Eisenhower a greșit-o și nu l-a ascultat pe Churchill să facă invazia în Balcani, ca să-i oprească pe ruși la granițele din '38, cel puțin acum poate ca președinte să-și repare greșeala în fața Europei, a Germaniei și toate țările ocupate de ruși”. Și cineva m-a turnat... Ziua lucram, dar în seara respectivă am fost chemat la administrație, unde era directorul Lazăr Tiberiu²¹, cu comandantul Chirion²² al Securității : „Ascultă, bă banditul, pe cine aștepti tu ?”. M-au bătut și m-a' trimis la carceră. Erau carcere chiar lângă pavilionul administrativ în care încăpea un om normal. Și ne-a' băgat trei inși. Nu stăteau decât în picioare pe o coastă...

Bătaia v-a fost administrată de către cei doi ?

De către cei doi : Lazăr Tiberiu, evreu, și Chirion. Nu știu ce mai era și ăla... Și ceea ce ne-a dat energie este că băieții nu ne lăsau, și prin gârdulețul de sârmă, prin dopurile din scândurile respective ne băgau cuburi de zahăr. Pe vremuri era zahăr cubic... Și băgau 5-6 bucăți de-alea... Le sugeai și îți dădea' energie ca să poți să rezisti. Și toată noaptea și ziua strigam : „Apă ! Apă !”. ăia : „Ce mă-ta ! Ce mănânci, mă, de strigi de apă ?”. Ei, ne mai dădeau ei ceva, dar la un moment dat le-am spus : „Măi, nu mai veniți, că nu mai putem mânca, nu ne dau ăștia apă”. Și după câteva zile

20. Vasile Dan, născut la 18 iulie 1923 în București. A fost arestat la 9 august 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Peninsula. A fost eliberat la 11 august 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

21. Iosif Tiberiu Lazăr, s-a născut la 21 octombrie 1915 la Budapesta, Ungaria. Locotenent major, director al penitenciarului Gherla (4 februarie 1949 – 5 iulie 1950); director al penitenciarului Tecuci (5 iulie – 28 septembrie 1950); director al penitenciarului Făgăraș Central (1 octombrie 1950 – 21 decembrie 1951) și Făgăraș Raional (25 iunie – 21 decembrie 1951). Din cauza evadării a trei deținuți din Penitenciarul Făgăraș a fost destituit și mutat disciplinar în funcția de șef al Serviciului producție al Coloniei de muncă Peninsula – Valea Neagră (21 decembrie 1951 – 25 aprilie 1952); comandant al Coloniei Peninsula – Valea Neagră (25 aprilie 1952 – martie 1953); șef al Biroului producție la formațiunea 0665 Onești (martie 1953 – 1 iunie 1954). Trecut în rezervă la 1 iunie 1954. AANP, Fond Serviciul Cadre și Învățământ, dosar personal 701 – Lazăr Iosif Tiberiu, *passim*.

22. Toma Chirion, născut la 13 februarie 1925 în Podeni, Prahova. Locotenent de Securitate, șeful Biroului Inspecții (care se ocupa cu contrainformațiile) de la Peninsula între 1951-1952. În 1982 lucra în Ministerul Petrolului. Doina Jela, *op. cit.*, p. 69; AANP, Fond Serviciul Cadre și Învățământ, dosar personal 1124 – Chirion Toma, f. 1.

ne-a' dus la brigada de pedepsiți, brigada „O”. Brigada asta era încercuită în interiorul coloniei și separată de restul. Și acolo fără pachet, cu rația de pâine redusă la jumătate și muncă: schimb de noapte, 12 ore. Și în toamna lui '52 am intrat la brigada de pedepsiți... Tragedia nu a fost pentru mine, cât a fost pentru mama, că a venit la vorbitor și au refuzat-o... A început să trimită pachet, pachetul a fost returnat, și nu mai știa ce-i cu mine...

Într-una din dimineți îl vedem pe Lazăr Tiberiu comandând: „Stai, brigadă, stai! La stânga!”. Și ne-am întors la stânga. În ușa pavilionului administrativ era o mogâldeață, plin de sânge, cu ochii pierduți în orbite. Parcă nici nu mai sufla, nici nu mai mișca: „Bă, îl vedeți? Ăsta-i banditul care v-a hrănit pe voi”. Adică era unul din cei care veneau cu zahăr la noi... L-a prins. Și ăsta era o minune de băiat din Maramureș, Minică Ștefan²³. Și pe el l-a' prins și l-a' bătut Lazăr Tiberiu și cu Chirion până a ajuns o masă de carne. Și-a revenit, dar greu de tot, foarte greu. Din ziua aia, ajutoarele aproape că au dispărut. Și doctorul Sari n-a vrut să mai stea ca medic acolo, c-a zis: „N-are rost să stau”, zice, „să văd cum mor colegii de suferință”. Și-a intrat în greva foamei, să ne dea rația de pâine normală. ăia n-au vrut și știu că-ntr-o noapte (el avea experiența Siberiei) au venit vreo 3-4 procurori ca să-l ia de-acolo... Au vrut să-l împuște, să-l ducă în sârmă, și-am sărit cu toții în jurul lui, și-am zis: „Ori toți, ori niciunul!”. Și au plecat, n-au avut încotro.

Într-o seară când plecam la șantier, în grupul celor care încă mai așteptau vorbitor, l-am văzut pe tata... Nu fusese la mine până atunci. Șeful escortei de soldați era Gigi Sfetcu, care era din sat cu mine și mi-a fost coleg de școală: „Uită-te înainte, bă, uită-te înainte!”. Când l-a văzut pe tata, repede a ocolit și a trecut în partea ailaltă, să nu-l vadă, că tata-l botezase... Și când lucram pe șantier noaptea, zic: „L-ai văzut pe tata, măi Gigi? L-ai văzut pe popa meu?”. „Șșș, gura!” Se ferea, vă dați seama... Și de-atunci n-a' mai știut părinții absolut nimic de mine până la eliberare...

Aveați acolo cunoștință de brigăzile 13-14, de studenții veniți de la Pitești?

Da, cum să nu? Erau lângă noi, aproape de brigada de elevi, și am avut colegi care au fost duși acolo la brigada de studenți, la 13-14, unde au fost supuși unui regim aproape ca cel de la Pitești... Ei erau cei care făceau șmotru, care făceau curățenie, le luau din rație. Și au asistat la chinurile la care a fost supus doctorul Simionescu²⁴, care s-a aruncat în sârmele din gard și a fost împușcat. Spre norocul meu, n-am fost dus acolo, am fost dus la brigada de pedepsiți și am stat acolo până la moartea lui Stalin, în martie '53.

23. Ștefan Minică, născut la 17 iunie 1932 în Dragomirești, Maramureș. A fost arestat la 4 mai 1949 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor, Valea Neagră și Aiud. A fost eliberat la 2 mai 1954. A fost rearestat la 28 martie 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă comutată ulterior la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Satu Mare și Aiud. A fost eliberat la 25 martie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

24. Ion Simionescu (1894-1951). Subsecretar de stat la Ministerul Sănătății în guvernul Ion Gigurtu (iulie-septembrie 1940). A fost arestat la 12 iunie 1950 și condamnat la 5 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Poarta Albă și Peninsula. La Peninsula a fost supus la torturi fizice și psihice de către studenții din brigăzile 13-14. Nu a mai suportat regimul și, în 11(12) iulie 1951, s-a îndreptat spre gardul lagărului și a fost împușcat de o santinelă. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 190-191; fișa matricolă penală din AANP.

Ați aflat în colonie de moartea lui Stalin ?

Când a murit Stalin, nu vă mai spun ce-a fost acolo. În ziua aia n-am mai dormit, că noi dormeam ziua... Transpirau știri dintr-astea. A fost de-ajuns un soldat, o sentinelă, să zică : „Bă, s-a dus în mă-sa !”. Plus că aveam ingineri care aveau legătură cu cei din afară.

Ați crezut că se va schimba regimul de detenție ?

Am privit cu optimism. Singurul care n-a privit cu optimism a fost doctorul Sari Ahile : „Băi, Rusia n-are numai un bolșevic, mă, are atâția... Cine știe cine vine-n locul lui. Cine știe dacă n-o fi și mai greu”. La un moment dat am început să privim cu resemnare îmbunătățirea situației în care eram. Ne-a' scos în continuare la lucru, încă vreo lună de zile... Prin mai ne-au lăsat închiși complet. Ne-a' închis colonia, și-n iunie ne-a' dus la Aiud. Au format coloane de trenuri, garnituri întregi și în 12 ore am fost la Aiud. A mers trenul fără oprire...

La Aiud ne-a' băgat pe celulare, era o atmosferă sinistă, de groază, dar eram în tranzit, în sensul că după două luni de zile, în luna august, ne-a' dus la mină la Cavnic, la plumb.

Era mai greu aici decât la Canal ?

Acolo a început marea tragedie, ne-am dat seama că acolo e sfârșitul. În toamna lui '53 ne dădeau varză acră, în loc de pâine dădea' chirpic de mămligă din mălai mucegăit și nu lăseau să se facă aerisirea după explozii. Ne băgau în gaze...

La 400 de metri adâncime, când cobora corfa ne făceam cruce. Unul dintre minerii vechi, perforatori, își alegeau dintre noii veniți ajutoare, să le țină sfrederele. Unul dintre perforatori era o rudă de-a noastră din Beiuș, din Ardeal, și când a auzit de Butnaru : „Nicușor, gata, vii cu mine !”. Și am lucrat cu el. Era de groază... Când începea perforatorul să trepideze în stânca aia... Și a trecut o lună, au trecut două, au trecut trei, nu vă mai spun...

Unde stăteați la Cavnic ?

Stăteam în barăci. Aveam barăci imediat la ieșirea din mină. Erau în jur de 70-80 de oameni în baracă. Dar problema era înăuntru, în mină, că nu lăseau să se facă aerisirea. Artificierii erau civili, băgau explozibil și plecau, iar pe noi ne băga' imediat în mină... Și acolo, din cauza aerului viciat, începeai să vomți tot ce-ai mâncat. Și prin decembrie am zis : „Măi, n-are niciun rost. Decât să murim de mâna lor, mai bine murim de mâna noastră”. Și am intrat în grevă.

Cum a reacționat conducerea coloniei ?

Ajutorul de comandant era un ungur, Fehér. Am intrat de două ori pe mâna lui, pentru că îndemnam băieții : „Hai, mă, să intrăm în grevă !”. Prima dată am zis să solicitem venirea unui procuror ca să vadă condițiile în care lucrăm. Adică noi solicitam să fim băgați în mină în momentul în care este făcută aerisirea. Pentru că ne dădeam seama că în felul ăsta ei ne exterminau. Dacă vomai în fiecare zi și mizeria aia de mâncare care o introduceai în corp...

Și cum s-a comportat Fehér, a fost violent ?

Te chema și : „Ia vino încoa', bă banditul ! Vrei să faci grevă ? Ce-ai vorbit cu ăla ?”. Și gata, începea și te bătea, te călca în picioare, loviturile clasice, în ficat... Mă aștepta când ieșeam din mină și era o colonie mică, eram câteva sute de inși. Cei mai vechi care erau acolo îl cunoșteau... Dădea la întâmplare... Numai că nu făcea spume la gură, așa era. Începea să-și verse toată răutatea... Nu știu ce motivație avea ca să facă

asemenea lucruri. Cert este că el avea dreptate, era bine informat, că pe urmă am intrat în grevă. Ne-au izolat într-o baracă, să nu luăm contact cu alții și am cerut să vină procuror. Asta era prin luna ianuarie '54. Venea' cu rația de mămăligă, o puneam la capul patului, iar ciorba se arunca. Am numărat circa 16-17 chirpici de mămăligi și am intrat în comă. Majoritatea băieților am intrat în comă hipoglicemică. După atâtea zile eram slăbiți...

Cine a mai fost în această grevă a foamei alături de dumneavoastră ?

Era Liviu Brânzaș²⁵, el s-a făcut preot, l-am mai văzut la „Memorialul Durerii”, a murit, săracu'. Era unul Trandafir, era unul Nicu Bujor, Nicu Boșcaiu²⁶, asistent al profesorului Borza²⁷ la Cluj, la botanică. Și-a ajuns profesor universitar, și-a dat doctoratul în Italia, că ai noștri n-au vrut să-l primească la doctorat că nu era membru de partid. A ajuns și rectorul Institutului „Babeș-Bolyai”, la Cluj. M-am întâlnit cu el după închisoare la București.

Și nu știu cum ne-au dus de acolo, dar ne-am trezit la Gherla. Pe urmă am aflat de la cineva: „Bă, ne-a' luat ca pe saci și ne-a' aruncat în camioane...”. De la Cavnic la Gherla sunt vreo câteva sute de kilometri (115 km – n.n.). Și de-acolo m-am trezit după vreo două săptămâni... E drept că la camera la care ne-au cazat, ne-a' făcut perfuzie și ne-am revenit. Știu că-n luna martie ne-am revenit și m-am dus la geam, așa. Mă țineam cu Boșcaiu: „Hai, mă, să vezi și tu ce-i afară...”. Geamurile erau zăbrele, dar se vedea un pic prin ele...

Acolo pentru mine a fost un șoc când am aflat că Goiciu de la Galați este comandantul închisorii. Am înlemnit... Bădia Timaru are un articol, o schiță cu „celula morții”²⁸, în care a fost în timpul „reeducării”, dar acum era spiritul Genevei²⁹ și aveau dispoziții deosebite, începuse' să fie mai civilizați puțin.

Și ne scotea la două săptămâni la baie și mai opream câte un pic de săpun. Spărgeam câte-un geam, și pe bucăți de geam întindeam săpunul. După ce se usca bine săpunul, cu un ac sau cu o sârmă scriam cuvinte ca pe tăblițe, cuvinte pe care trebuia să le

25. Pr. Liviu Brânzaș, născut la 16 decembrie 1930 în Săniob, Bihor. A fost arestat la 15 noiembrie 1951 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Oradea, Jilava, Baia Sprie, Cavnic, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

26. Nicolae Boșcaiu (1925-2008). Biolog, membru al Academiei Române. A fost arestat la 4/15 ianuarie 1949 și condamnat la 6 ani de închisoare corețională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Pitești, Gherla, Peninsula, Aiud și Cavnic. A fost eliberat la 13 ianuarie 1955. http://www.acad.ro/academica2002/pag_academica_crt.htm, accesat la 9 aprilie 2009; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. A, B*, pp. 242-243; fișa matricolă penală din AANP.

27. Alexandru Borza (1887-1971), călugăr greco-catolic, botanist, întemeietorul Grădinii Botanice din Cluj și a Parcului Național Retezat, membru postmortem al Academiei Române. http://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_Borza, accesat la 17 martie 2009.

28. Mihai Timaru a scris mai multe articole și cărți memorialistice, cele mai cunoscute fiind *Amintiri de la Gherla*, Editura de Vest, Timișoara, 1993 și *Memorial din cotul Carpaților...*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului (în continuare INST), București, 2005.

29. Conferința Celor Patru Aliți (Eisenhower, Bulganin, Eden și Faure) unde s-a proclamat destinderea internațională a avut loc la Geneva între 18 și 23 iulie 1955, așadar după eliberarea martorului.

memorăm. Și Nicu Boșcaiu devenise profesorul nostru. Era o enciclopedie... Dacă și-a dat doctoratul la Napoli !...

Și-am început să facem pregătire, și-am învățat până în noiembrie '54, când, cu o săptămână înaintea de-a ne elibera, ne-au chemat în camera de pregătire pentru eliberare, unde pentru prima oară am zis : „Doamne, mai ține-mă aicea !”. Pentru că erau acolo somități din elita României care vorbeau de dimineață până seara și de la care aveai ce să înveți...

Vă mai amintiți numele lor ?

Nu, că unul dintre ei a și spus : „Tinerilor, să nu ne țineți minte numele, vă rugăm. E singura noastră rugămintă. Pentru că dacă ieșiți de-aici veți fi confrunțați cu situații în care nu trebuie să spuneți că de la noi ați învățat sau de la noi ați auzit știu eu ce realitate...”.

Cum a decurs eliberarea ?

Norocul nostru a fost atunci că a apărut spiritul Genevei. S-a' întâlnit la Geneva Eisenhower și Bulganin și s-a produs un dezgheț al Războiului Rece : deținuții care erau eliberați nu mai erau trimiși în Bărăgan la domiciliu obligatoriu, ci acasă. Și am ieșit din închisoare la zi, la termen.

Am venit acasă și ceea ce m-a impresionat a fost faptul că a trebuit să mă duc pe o cărare ocolită de la gară până acasă în zdrențele în care eram... Era duminică și când am ajuns acasă nu era nimeni. M-am dus, m-am așezat pe prispa bucătăriei și lângă mine a venit câțelul Lache, pe care-l aveam înainte de a mă aresta, și-a început să schelălăie, să se dea da rostogolul... Vă spun, o scenă care n-o s-o uit cât oi trăi... Și a apărut mama. Nici n-a mai venit până la mine, s-a dus repede la poartă și a spus la un băiat : „Du-te, mă, și spune părintelui c-a venit Nicușor !”. Că fiind duminică, era la o slujbă de cununie. A venit mama, îmbrățișările de rigoare, că nu mă văzuse din momentul în care am intrat la brigada de pedepsiți, din '52... erau doi ani de zile...

Bineînțeles, în momentul în care băiatul ăla i-a spus lui tata că am venit, sigur, lumea și-a dat seama că e ceva, știa că mă eliberez. S-a terminat slujba, și-au ieșit de la biserică, și-a trecut lumea de la nuntă pe la noi pe-acolo, da' n-a venit niciunul să mă vadă... Și acumă mă gândesc : de ce n-au venit ? De teamă sau să mă lase în pace, să nu mă deranjeze ? Și am zis să cred că mai bine ca să nu mă deranjeze decât de teamă, pentru că e groaznic ca după o suferință dintr-asta să vezi că ești și părăsit... Și m-am autoliniștit cu explicația asta. Ei, a venit și tata... Mama în noaptea aia a dormit lângă mine, pe un divan de la capul patului meu...

Cum v-ați reintegrat după eliberare ?

M-am reintegrat imediat pe un șantier din orașul Panciu. Am început să lucrez... Și m-am dus la liceu, la fără frecvență, în ultimul an. Dar înscrierea a fost dificilă, în sensul că șeful secției învățământ de-acolo din Panciu n-a vrut să mi-o aprobe. Și un coleg de-al meu de școală primară și de liceu, care era director la școala din sat, avea relații la Bârlad – pe vremea aceea Bârladul era regiune – și s-a dus și mi-a luat aprobare. Când a văzut ăla că m-am înscris, a rămas trăznit... Am dat examenele... N-aveam probleme, în sensul că ne formase Nicu Boșcaiu și alții ca el. 6-7 luni a durat toată activitatea asta în închisoare, dar discuțiile pe care le-am avut prin celule, prin saloane, chiar și la locul de muncă, în pauze, când intram în mină... Că erau oameni putrezi de știință, ca să zic așa...

Ați mai avut probleme cu Securitatea ?

Da, deși nu m-au atacat direct. A venit un profesor de fizică la mine și mi-a spus : „Măi Nicușoare, fii atent, mai învață ceva la istorie, că Perjeu” – un nemernic de basarabean devenit bolșevic – „nu vrea să te treacă”. Ce să învăț ? Știam istorie... Făcusem la Liceul Militar, la Focșani, am avut profesori de elită... Dar apoi mi-a zis : „Lasă că-l aranjez eu”. Era un bețiv notoriu Perjeu. Și l-a luat profesorul meu de fizică înainte de-a veni la examen, l-a băgat într-o cârciumă, l-a pilit și au venit împreună la examen. Nu mai rețin, Teodorescu parcă îl chema pe profesorul ăla de fizică, fusese prieten cu Zdru. Și mi-a făcut semn : „Gata”. Când a trecut pe lângă mine a spus : „Să faci orice, numai să vorbești. Să spui orice, numai să vorbești”. Mi-am dat seama că l-a abțiguit un pic. M-am dus, mi-a căzut primul subiect, și dă-i, și dă-i. Îl știam perfect. Țăla s-a uitat la mine : „Treci la întrebarea a doua !”. La întrebarea a doua am zis tot de la întrebarea întâi. El n-a sesizat : „Ia oprește, bă. Ce vrei să urmezi ?”. „Domn profesor, nu m-am hotărât, dar, știu eu, ceva cu chimie, cu vinificația...” Am zis și eu așa. „Bă, să înveți să urmezi istoria, bă, că istoria care o știi tu nu o știe niciunu’...” Și mi-a dat cinci curat. Era nota maximă atunci... În așa tensiune am trecut, că m-am dus până acasă trei kilometri și când am ajuns am făcut criză ca de epilepsie. Am căzut jos...

După evenimentele din '56 ați mai avut probleme ?

Da. Când a văzut Securitatea că mă îndrept spre facultate, era o dispoziție ca cei care au terminat liceul să nu fie luați în armată decât după examenele de la facultate. Și cei care nu intrau la facultate să facă armata în cadrul facultății, erau luați la armată. Am luat examenul și a doua, a treia zi mă duc la Focșani să îmi fac analizele. Când mă întorc de la Focșani, la autobuz era biata mamă : „Nu te da jos. Te duci la Panciu, iei trenul și pleci la Vile Noi, la Gelu Constantinescu !”. Gelu, unul dintre colegi, a fost și el închis. „Ți-a venit ordin de chemare în armată.” „Cum să îmi vină ?” „Măi, ți-a venit ordin de chemare. N-am semnat. Indiferent ce se întâmplă nu semnez. Dar dacă te prinde...” Și așa am făcut, m-am dus la Vile Putnei, între Panciu și Mărășești și am stat două zile acolo. A venit mama cu lucruri de-ale mele, și aveam un unchi, Vasile Popescu, preot. Am luat trenul și m-am dus la el la București. Între timp mama a vorbit cu el la telefon și i-a spus pe ocolite ce s-a întâmplat și m-a ținut bietul unchi până-n luna august. Mă sculam la patru dimineața, că nu puteam să-mi fac viză de flotant și mă duceam în cimitirul Bellu, aproape de unde stătea unchiul meu, și în Valea Plângerii învățam cursurile de anul I de la botanică, fizică, chimie. Când oboseam, treceam pe Aleea Scriitorilor și învățam tot ce era pe crucile scriitorilor.

Și ați reușit să vă continuați studiile ?

În august am dat la facultate și din 500 de candidați am luat primul, iar soția era după mine. Unii, săracii, erau cu trei clase de liceu, nici nu știau despre ce e vorba. La proba orală de botanică, asistentul care ne-asculta m-a oprit după ce am început să-i descriu subiectul, și zice : „Buletinul dumneavoastră”. Zic : „Hai că ăsta o fi de pe la Miliție, știe că am ordin...”. I-am dat buletinul, am înghețat. Când revine zice : „Da, mulțumesc, aveți nota cinci”. „Domnul asistent, nu vă supărați, dar de ce mi-ați cerut buletinul ?” „Am crezut că sunteți student și ați venit la examen în locul unui candidat.” Deci ce învățasem cu Boșcaiu acolo... au rămas trăzniți. În sfârșit, a mers bine anul I, a mers bine anul II, în anul II m-am căsătorit, în anul III am luat numai note mari și m-am trezit și cu bursă de merit. Da' după trei luni de zile m-a' chemat să dau banii înapoi, că și-a' dat seama că n-o să-i dea unui bandit bani.

Și în toamna lui '58, când s-a deschis anul, așteptam și eu să-mi dea o carte. Nimic. „Hopa !”, zic, „nu-i semn bun”. N-a trecut o săptămână și m-a' chemat la secretariat :

„Tovarășu’ Butnaru, sunteți exmatriculat”. Mi-a cerut să dau carnetul, dar nu l-am dat. Și în felul ăsta am ajuns muritor de foame... M-am dus la Buftea, unde făcusem practică și unde cunoșteam conducerea, dar directorul n-a vrut să mă primească la muncă.

Și am luat-o pe moșia lui Știrbei de nebun, să mă apuc să muncesc ca zilier. Și am dat de un grup de țărani pe care îi cunoșteam de când fusesem acolo în practică în anul III, și i-am spus povestea unuia mai bătrân. A zis: „’ai, vezi de treabă, domnule, că nu se-ntâmplă nimic. Și până te mai aranjezi, noi îți facem norma. Mai vii pe-aicea așa vreo 2-3 zile”. Și când a aflat directorul că fac vâlvă pe acolo, m-a angajat ca achizitor la o fermă de zootehnie. N-am stat prea mult acolo, când am văzut că sunt numai hoți, că-și fac vile prin București, și eu eram pus la mijloc. Am plecat pe Bărăgan, la Ciulnița, și am dat de un fost secretar de partid, care era director în locul lui Triță Făniță³⁰, pe atunci directorul întreprinderilor agricole de stat. M-a angajat ca inginer III, mi-a cerut derogare de la minister și pe urmă am trecut pe post de brigadier și-am mers așa până în ’65, când Ceaușescu a făcut un pic de „proces al comunismului”, când l-a dat jos pe Drăghici și au mai îmbunătățit situația.

Și mi-a venit hârtia de aprobare să mă înscriu la facultate și la fără frecvență am terminat în doi ani de zile. Și am dat examenul de stat după o pauză de jumătate de an. Adică nu m-am dus la examen afon, m-am dus pregătit. Dar efortul a fost atât de mare încât nu m-am medic psihiatru m-a simțit că nu mai memorez nimic și mi-a spus: „Pauză!”. Așa că o jumătate de an n-am mai citit nimic, n-am mai înregistrat nimic intelectual, și în ’69, deci abia după 11 ani de la exmatriculare, am dat examenul de stat. Dar în ’65 când mi-a venit aprobarea pentru facultate, a venit și securistul să mă pună la încercare. Și asta trebuie s-o spun, indiferent ce se întâmplă: securistul era unul Ciumacenco, maior, care a găsit momentul propice. Nu mă șantaja cu facultatea, dar în brigada de porcine pe care o conduceam eu la Ciulnița intrase bruceloza. Directorul, care nu făcea grâu, a vrut să facă carne mai multă, și-a adus niște porci de prin Oltenia, necontrolați, și a băgat bruceloza la mine-n fermă. Și în loc de 500 de tone de carne a făcut vreo 200, și era caz de pușcărie grea, chiar și de condamnare la moarte pentru sabotaj în economie.

Și nu mai știam ce să fac, că el a început să spună că: „Pe linie economică Securitatea trebuie să acționeze”. „Da, domnule, colaborăm pe linie economică cât vrei dumneata, abia m-ajuți” – l-am luat sub forma asta – „să redresez sectorul”. Și venea și dădeam note informative în care spuneam că mi-a adus țărățe, că mi-a adus cutare, că lucrurile merg, că nu știu ce... Și-am terminat examenele și când am terminat facultatea se făcea reorganizare. Și directorul de la Dragalina, un neisprăvit, n-a vrut să mă numească șef de fermă. Și-am spus: „Domnule, eu slugă nu mai stau. Am stat atâta, dar acum am facultate, dacă nu-mi dai ferma...”. Și m-am dus la IAS Călărași, că era un loc vacant. Și am intrat șef de fermă aici. Era un sector greu, cu 2 000 de locuri, dar am devenit într-un an de zile primul pe țară. Am vorbit la o teleconferință cu Angelo Miculescu³¹, socrul tovarășului [Adrian] Năstase, și am luat al cincelea premiu. Am luat eu cu soția 50 000 de lei... un Moskvich. Tot Călărașiul vuia.

30. Triță Făniță, fost senator de Buzău din partea PSD (2000-2004).

31. Angelo Miculescu, născut la 4 decembrie 1929 în Constanța. Doctor în agronomie, membru de partid din 1958, membru al Comitetului Central al PCR (1969-1984). A fost ministru al Agriculturii (1972-1981) și vice prim-ministru (1975-1981). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 391-392.

Dar când am venit la Călărași, văd un cetățean că-mi spune : „Tovarășu’, duceți-vă pe alea asta, că sunt două persoane care v-așteaptă de vreo două ore !”. Când mă duc pe alea aia, acolo cine era ? Era Ciumacenco, securistul : „Ai fugit, ă ?”. Zic : „N-am fugit, domnule, mi-am căutat drepturile. Acuma sunt ca mâine inginer și nu mai vreau să fiu slugă”. Mi-a dat numărul de telefon al unui căpitan care răspundea de zona unde eram. „Dacă ai probleme, iei legătura.” Dar cum mi-ați dat dumneavoastră telefon, așa i-am mai dat și eu telefon, și când am văzut că sunt primul pe țară mi-am zis : „Ia stai, bă, să termin eu odată cu ăștia”. Am rugat pe cineva să-mi spună unde e Securitatea, după care i-am spus : „Bă, tu tragi pe dreapta ! Dacă nu mai vin de-aicea, te duci la soție și-i spui s-aștepte că am niște probleme cu Securitatea”. Și mă duc acolo și cer să-l văd pe tovarășul comandant Ungureanu. „Cine sunteți ?” „Sunt inginerul Butnaru”. Și când i-a spus ofițerul de gardă : „A, hai c-a venit ăla să toarne”. Și mă duc acolo. Cred că erau vreo 30 de securiști, 15 pe-o parte, și el în capul mesei acolo. Mă duc : „Să trăiți, tovarășul comandant”. „Ce e, mă ?” „Tovarășul comandant, am venit să vă aduc o veste bună.” „Ce veste, mă ?” Zic : „Nu vă mai pierdeți timpul cu problemele fermei zootehnice de porci de la Călărași, că e prima pă țară. Am făcut onoarea asta. Știu c-aveți și probleme economice...”. E, când i-am zis de probleme economice a înghețat. Și parcă-l văd că odată se scoală așa : „Futu-ți dumnezeii mă-tii, banditul !”. Și a tras pumnul ca să mă lovească și imediat m-am dat mai în spate. „Da’ pentru asta ai venit ?” Zic : „Tovarășu’ comandant, eu am venit să-mi fac datoria. Să trăiți !”. M-am întors stânga-mprejur și-am luat-o încet. Și pe la jumătatea sălii văd pe unul că se scoală în picioare și după ce-am trecut de el mi-a ars un picior în fund, de de-abia m-am ținut. M-am dus la un restaurant și m-am îmbătat... Și îi zic prietenului cu care eram : „Bă, când am luat examenul de capacitate m-am dus cu un coleg acasă, am băut, eram și obosit și am căzut jos și am adormit acolo. Asta-i a doua oară în viața mea când mă îmbăt și ultima”.

Ați mai lucrat și în alte părți ?

Prin primăvara lui '69 mă trezesc cu directorul trustului că-mi propune să fiu director la Ciulnița. „Doamne ferește ! În primul rând”, zic, „nu sunt membru de partid”. El a insistat și, ca să nu-l refuz, am acceptat să mă duc într-o funcție tehnică. Și m-a numit inginer-șef la Ciulnița. Acolo apucă-te de muncă...

Cum ați perceput evenimentele din '89 ?

Domnule, momentul '89 eu l-am perceput ca un om care scăpa de moarte, trupească și sufletească. În sensul că era a patra operație de prostată și piatră la vezică pe care-am făcut-o în luna noiembrie și am stat șase săptămâni în spital, până cu o săptămână înainte de Revoluție. Pentru mine Revoluția a fost un moment care m-a scos dintr-o hăituire continuă, pentru că vreau să spun că am fost obiectivul numărul unu la IAS, la combinatul de porcine „Modelul”. La un moment dat s-a barat drumul spre Apus, s-a primit o dispoziție ca toți cei promovați cu trecut dubios să fie eliminați și să încerce să li se facă procese de drept comun pentru diferite cauze. La mine a venit o comisie cu securiști de la București, că nu veneau locali de-aicea, ca să nu mă cunoască, și trei luni de zile în '82 au încercat să mă bage la-nchisoare. Și n-au reușit, pentru că, din 300 de muncitori cât aveam ca șef de complex acolo, n-au găsit trei inși care să dea declarație că sunt un om care nu muncesc, că fur, că nu știu ce. Veneam acasă seara, îi spuneam soției : „Măi, mă culc, că nu mai pot”. Mă durea capul, că erau anchete, erau... S-au

aplanat până la urmă, dar dac-a venit și Dincă³² să mă termine ? Domn'e, ce să mai...
Și când a venit Revoluția am zis : „Am scăpat de hăituire”.

V-ați implicat în vreun fel în politică după Revoluție ?

După Revoluție m-am angajat la PNT, mai ales când a venit Convenția, am făcut parte din Convenție și AFDPR și am ajuns consilier. Am fost decanul de vârstă al Consiliului Municipal Călărași. Am fost dur, nu am cedat cu nimic. Am fost numit cetățean de onoare al orașului pentru activitatea din cadrul Consiliului, și banii care i-am primit i-am dat starețului de la „Mircea Vodă” să pomenească pe cei morți în închisori.

Și la un moment dat au venit adventiștii cu un predicator, un pastor, fost securist, dus în America imediat după Revoluție ca să-și spele trecutul. Și când s-a întors aici a cerut prin Consiliu jumătate din spațiul grădinii bisericii „Mircea Vodă” să facă un lăcaș de cult acolo. Așa i-am combătut în ședință, că până la urmă au plecat. Și episcopul Nifon³³ m-a chemat la Episcopie și mi-a dat o carte cu dedicație : „Domnule consilier, dacă nu erați dumneavoastră și ăia ridicau casă de rugăciune acolo, eu eram dat afară de Patriarh”.

32. Ion Dincă, născut la 3 noiembrie 1928 în Cobia, Dâmbovița. Strungar, membru de partid din 1947. A deținut numeroase funcții în aparatul administrativ comunist și în stat, îndeosebi pe linie de armată. Membru al Comitetului Central al PCR (1972-1989), al Secretariatului CC al PCR (1972-1973 și 1976-1977) și al CPEx al CC al PCR (1976-1989). În perioada la care face referire interviuatul, Ion Dincă era prim-vice prim-ministru al Guvernului. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 211-212.

33. ÎPS Nifon Mihăiță, arhiepiscopul Târgoviștei.

Paul Negrișanu

S-a născut la 21 decembrie 1935 în Hardoli, Bulgaria. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Profesia : învățător. A fost arestat la 21 decembrie 1969 și condamnat la 8 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Văcărești, Aiud. A fost eliberat la 6 iulie 1976. La data interviului locuia în Călărași. Interviu realizat de Adrian Sandu la 24 iunie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea – Constantin Vasilescu. Editarea interviului – Andrei Lascu. Interviuul se află în AIO-IICCMER având cota 408.

Dumneavoastră unde sunteți născut ?

În Bulgaria. În județele astea care au fost cedate bulgarilor. După aceea ne-a trimis încoară, în '40.

Detaliați-ne puțin situația familiei dumneavoastră. Ați avut proprietăți ? Ce erau părinții ?

Am avut 10 hectare de pământ, colonizați din Bulgaria aicea. Taică-meu a lucrat la primărie, maică-mea a fost învățătoare... Și am fost patru frați : trei surori și io.

Cum îl chema pe tatăl dumneavoastră ?

Negrișanu Paul. Și eu am purtat numele lui. Și a avut și el necazuri cu comuniștii pentru faptul că atunci când a plecat a fost acuzat de un nenorocit care fusese frizer la viața lui și a ajuns mare ofițer de Securitate. Și l-a acuzat că în '44 ar fi ajutat un parașutist neamț... să-l ascundă pe nu știu unde. Eram la Kogălniceanu, în județul Tulcea. Și l-au luat la anchetă și l-a chinuit... Era gata-gata să-și taie venele la mână ca să scape de ăla, că nu putea suporta...

Pe acest ofițer, fost frizer, știți cum îl chema ?

Nu mai știu, că eram puști atuncea... Da' îi știu moaca, o țin minte și acum. Mi s-a întipărit în memorie, că odată m-am dus la primărie, la taică-meu, acolo, și când colo... era ăsta în birou. Am băgat capu' și după aceea mi-a spus la o discuție în familie că ăsta era ofițeru' ăla de Securitate. Asta despre taică-meu și ce-a avut el cu ei. Încolo, surorile mele s-au căsătorit, bărbații lor erau membri de partid, unu' mai era și secretar de partid pă organizație. Deci nu eram într-o familie de disidenți. Dar, sincer să fiu, în interioru' meu nutream ura asta față de Securitate din cauză că-l chinuise pă tata și asta mi-a rămas întipărită în cap. Dar ceea ce propuneau ăștia era, după mine, ceva irealizabil. Și mă gândeam doar să mă arunc ca înecatu-n baltă. Știi ? Și le-am spus : „Nu vreau, domn'e”.

Ce-ați făcut după ce ați plecat din Bulgaria ? V-ați făcut studiile, liceul ?

Am făcut școala pedagogică la Tulcea. De fapt, a murit maică-mea când eram în anu' II. Terminasem, vara, și am întrerupt anu' ăla, că a fost cu boala maică-mii, cu

înmormântarea... S-au cheltuit mulți bani și m-au retras. Și am lucrat la un IAS, p-acolo. După aceea, imediat, în toamnă, am plecat la Galați, c-aveam o soră la Galați, și am stat la ea ca să-mi termin școala, Liceu' Pedagogic. Și după ce am terminat, am fost în învățământ, în Kogălniceanu. Apoi m-am căsătorit și am plecat înspre raionu' Babadag. Am lucrat la cultură, deoarece în timpu' armatei am fost în orchestra Casei de Cultură Brașov și acolo am văzut spectacole de estradă și m-am orientat după alea și am făcut o brigadă artistică cât eram în învățământ. Și ăștia au venit: „Bă, brigadă, ia-l p-ăsta la raion!”. Și am lucrat la raion, la Casa de Cultură. Apoi au desființat raioanele, au desființat regiunile...

Da, când a fost reforma administrativă...

Și trebuia să vin atunci în învățământ. Io pierdusem legătura cu învățământu', iar cu învățământu' erau bani puțini. Atunci: „Ia să mă duc io la Galați, să mă fac siderurgist...”. Și m-am dus la Galați și m-a băgat la un curs de laboranți. Iar dacă nimeream în laboratoru' furnal, ieșeam cu bani mulți, era cu siderurgie.

Când ați venit la Galați? După terminarea armatei?

Păi am făcut armata din '55 până-n '58. Apoi m-am dus la Kogălniceanu.

Și cum s-a întâmplat să fiți arestat?

Am fost arestat de la Galați, din Combinat, da' nu numai io, ci un grup. Grupul Botez era organizat de unu', Botez Toader¹, care mai făcuse pușcărie politică sub Gheorghiu-Dej. Era o nemulțumire acolo, că în loc să fim plătiți pă siderurgie, ne plătea pă chimie, eram în gospodăria de apă furnal. P-ăia de la furnal îi plăteau pă siderurgie, pă noi nu. Și datorită acestui fapt și altele eram nemulțumiți... El avea pușcărie făcută, trecuse prin racila asta... Și printre alții, mi-a spus și mie: „Nu vrei să faci parte dintr-un complot, să-i luăm gatu' lu' Ceaușescu?”. Și eu am spus: „Băi, frate, cum?!” Adevăru' e că am întrebat cum, metoda. Cică: „Păi noi suntem un grup. O să spargem la Gărzile Patriotice, luăm armamentu' de-acolo și îl forțăm pă comandantu' unității militare din Vaslui să pornească marșu' înspre București”.

Asta în ce an se petrecea și cam în ce perioadă?

Asta se petrecea în 1969, la început, sau la sfârșitu' lu' '68, cam așa ceva. Io am făcut armata la aviație, la Brașov. Lângă aviație era un batalion de Securitate, de intervenții. Și am fost mitralior de bord, am zburat cu spatele la pilot. Între noi era un blindaj, atâta, și vorbeam prin laringofon. Și de câte ori decolam, vedeam ce se întâmplă în batalionu' ăla de intervenții. Știam cum sunt puși la punct cu armament, cu câini, cu tot ce vroiai și ce nu vroiai... Și-i spun: „Băi, frate, ceea ce vreți voi e irealizabil, pentru faptu' că ăștia dispun de tehnică modernă. Ne spulberă cu un suflat. Așa, ne-a terminat... Eu nu fac așa ceva”. „Băi, totuși, gândește-te bine, uite...”

1. Toader Botez, născut la 29 februarie 1932 în Poiana Alexe, Vaslui. A fost arestat la 11 iulie 1955 și condamnat la 20 de ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Uranus, Rahova, Jilava, Gherla, Stoenesti, Periprava, Grind, Strâmba, Văcărești, Salcia, Grădina și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 4 octombrie 1964. A fost rearestat la 5 decembrie 1969 și condamnat la 20 de ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Rahova, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 21 iulie 1977. Informații din fișa matricolă penală din AANP. Pentru detalii, vezi și interviul cu Toader Botez în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale în România comunistă* (în continuare: *Experiențe carcerale...*), II, Polirom, Iași, 2008, pp. 327-344.

„Domn'e, nu fac, domn'e!” Atât am făcut io împotriva comunismului... Asta a fost discuția între mine și el.

Și pă ei îi arestează în vara lu' '69, pă mine m-arestează în decembrie. Și dobitocu' ăsta s-a dus la Brașov, c-a avut unu' cu care făcuse pușcărie în timpu' lu' Dej, și i-a spus lu' ăla: „Bă, uite așa, așa...”. Și ăla, când a plecat de acolo, s-a dus la Securitate și a spus. Și i-a umflat pă toți. Pă mine nu m-a umflat, dar stând ei în arestu' Securității, s-a' gândit: „Măi, cu cine am vorbit, mă? ! Cu Negrișanu. ăsta a turnat!”. Și, pac, la o anchetă, când l-a scos pă ăsta sau io știu pă care, a spus: „Și Negrișanu știa despre discuții...”. Și într-o noapte, pă 21 decembrie, chiar de ziua mea, la ușă, cioc, cioc, deschid ușa: „Ești Negrișanu, da?”. „Da.” Civili. „Probabil că s-a-ntâmpat o avarie în Combinat... în laminor, și trebuie să mergeți toți acolo, să ajutați la reparat.” M-am îmbrăcat...

Câți securiști erau ?

Când au venit erau doi civili la ușă. Io nu știam că-s securiști. Am zis că-s din conducere... Și m-au dus jos, la un IMS, și acolo era unu' la volan. Și m-a' luat de aripi și m-a' băgat în spate la IMS, ARO, cum e acuma... Nu m-a bruscă, nimica. Da' la Galați ați fost vreodată? Când ieși din cartieru' ăsta, Țiglina, ca să mergi la Combinat, trebuie s-o iei înspre Brăila. Atuncea nu era un viaduct cum e acuma. Și în loc s-o ia mașina înspre combinat, a luat-o spre oraș. Și totuși m-am gândit: „Mă, poate-și ia țigări sau cine știe ce dracu'...”. Până m-a' băgat la Securitate în Galați...

Nu spun că la Galați băga' și drept comun, și eu am stat cu un criminal din Tecuci, din satu' Fântâni. Și-i aducea lu' ăla de acasă numai păsări prăjite, așa, cu picioarele în fund, rumenite. Și mă invita: „Mănâncă!”. „Nu mănânc.” Și mă întreba: „Da' cum ați făcut?”. Stăteam sub presiune, mă gândeam: „Ăsta e pus?”. Și așa era – era pus să ne tragă de limbă. Și mai ales cu mâncarea acolo... Seara ne dădea' arpacaș, la 12 ne dădea' o ciorbă care semăna cu zeama de la porumb când fierbi... E maro. Nu? Și o singură macaroană în formă de dolar. Turtoi, și diminează un surogat, o cafea. Dădea și pâine, 200 de grame, și mâncam coaja diminează, miezu' la 12 și seara coaja de jos. Ajunsesem suplu de tot... Eram bun de sprint la 100 de metri.

Detaliați puțin cum s-a desfășurat ancheta de la Securitatea din Galați.

M-a' băgat înăuntru, bineînțeles a' urmat niște înjurături, nu le spun eu acuma, niște imbrânceli... M-a' băgat într-un birou... Acolo era o băncuță și aici era birou' anchetatorului.

Îl mai țineți minte pe anchetator ?

Da' sigur că da. Avea un reflector îndreptat înspre mine, io nu-l vedeam. A început: „Ia spune, mă, cum a fost cu Botez?”. „Domn'e, n-am ce să spun.” „Hă, n-ai ce să spui?! Spune, ca să-ți ușurezi situația, că dacă nu, pușcăria te mănâncă!” „Păi n-am ce să spun...” „Da' spune cum te-ai cunoscut cu Botez, ce discuții ai avut...” „Dom'le, era în hală, acolo, ca oricine...” „Da' ați avut discuții, ai fost la Vaslui tu.” „Io n-am fost la niciun Vaslui!” „Băi, nu minți, că noi avem și alte metode! Spune care a fost treaba!” Pân' la urmă m-apuc și-i spun: „Da, domn'e, mi-a spus și n-am mers și cu asta gata!”. „Scrie!” Și-am scris. M-a' băgat la arest, jos, bineînțeles mi-a' luat șireturile, ce-aveam prin buzunare, chei, tot, cureaua. Și la arest, jos. Arestu' Securității Galați era în cameră... În celula unde m-a băgat era un pat de beton pă mijloc, o saltea de paie, da' era pleavă de-acuma, că era tocită, câți s-au tăvălit p-acolo. Era un WC...

M-a' băgat pă la 12 noaptea, cred. În fine, dimineată m-a' sculat : „Hai, adă-l încoace, că te cheamă domnu' ăla de sus ! ”. M-am dus sus. Nu mai era ăla, că ei lucrau în treiture. Primu' era coordonatoru' Ghelt², al doilea era Chicoș, care era căpitan pă vremea aia (după aceea am aflat) și al treilea, unu' Costache. Toți sunt morți. Io i-am căutat, i-am căutat după-aceea să le mulțumesc pentru ce mi-a' făcut. Nu ca să-i bruschez, să fac trântă cu ei... O să spun ce-a urmat și o să vedeți care-i treaba cu Chicoș așa...

Și uite așa a durat, din decembrie, un an și ceva în anchetă la Galați. Și mă anchetau când noaptea, când ziua, când după-masă, când dimineată. Unu' din ei era tot timpu' acolo. Ei ce făceau ? Scriau ei o declarație, pentru a te intimida, în care spunea : „Subsemnatu' Botez Ilie (Toader – n.n.), declar prin prezenta că Negrișanu Paul a fost cu mine la Vaslui și ne-am dus și ne-am orientat unde sunt Gărzile Patriotice...”. Da' asta nu scrisese ăla, ci ei, ca să mă bage pă mine, să spun că ăla a făcut. „Domn'e, chiar dacă spune ăsta, io n-am fost, domn'e, nu înțelegeți ? ! ” „Băi...” Și chinuială din asta până odată, la o anchetă, m-a chemat dă la băncuța aia și m-a pus față-n-față cu el, la un birou solid, din ăsta mare. Și a început cu înjurături... „Deci nu vrei să spui, nu ? ” „Nu am ce să spun ! ” Și în timpu' ăsta, într-o discuție nu știu ce mi-a spus el, i-am dat și eu o replică și m-a pocnit cu pumnul aici. Am semnu' și acuma, c-avea ghiul. Mi-a țâșnit sângele... Când am văzut că simt sângele că-mi venea în gură, m-am ridicat și-am împins birou' peste el.

Peste care dintre ei ?

Chicoș, ăsta era. Și am răsturnat peste el birou' și ei aveau aicea, la birou, un buton. L-a apăsă și a' venit dulăii. Mi-au băgat cătușele și m-au dus la celulă. Ancheta a continuat, da' pă el îl mai evita'... El când era, pă mine nu prea mă scotea, probabil că ăsta era ordinu' comandantului, dacă să făcea dă răs...

În afară de acest episod, au mai existat și alte episoade violente ?

Da, te brusca' când te lua' la anchetă, când te ducea' înapoi, mai ales căteii ăștia, plutonierii. Ei, la anchetă am avut numai treaba asta și după incidentu' care l-am avut, cu mine s-a comportat bine, cel puțin cu mine, nu știu cu alții.

Și ancheta asta a durat așa până când, dup-un an de zile, s-a deplasat de la București Tribunalu' Teritorial Militar acolo. Sala era plină de securiști civili. La judecată a' măsluit ăia cum au vrut, și gata !

Vă mai amintiți data procesului ?

Nu mai îmi amintesc. Îs ani de-atuncea, domn'e. Și în timpu' anchetei îmi spunea' așa : „Dacă ai să fii corect și ne spui tot ce s-a întâmplat, îți dăm 3 ani pentru nedenunțare”. „Da' n-am ce să spun, doar să inventez ceva, să fac...” „Nu, nu, spui așa, cum ai fost la...” Ei tot mă bătea' la cap că eu am fost la Vaslui. Da' io nu fusesem la Vaslui, că altfel spuneam : „Am fost, du-te dracului, la Vaslui ! ” ...numai să scap. Da'... „Spune, că fii atent, că noi știm ! Uite aicea hârtia lu' Botez, uite...” Și n-am spus, domn'e, că dacă n-am fost, n-am fost !

Și la proces avocații ne-au acuzat, în loc să ne apere. Și au spus : „Dați-le pedeapsa exemplară ! ”.

2. Petrică Ghelt, în 1968 era căpitan, adjunctul inspectorului șef al Serviciului I, Securitatea județului Galați. Florica Dobre (coord), *Securitatea. Structuri – cadre, obiective și metode*, (în continuare : *Securitatea...*), vol. II (1967-1989), Editura Enciclopedică, București, 2006, p. 71.

Câți ați fost în lot la proces ?

14, domn'e. Tot grupu'. Atuncea i-am văzut pă ăilalți, că io până atuncea nu-i văzusem. Ne-am văzut unii cu alții, că ne-a' băgat în boxă.

Detaliați puțin cum s-a desfășurat procesul. Ați menționat că avocații în loc să vă apere, vă acuzau mai tare...

Ne-o' acuzat : „Dați-le pedeapsa exemplară ! Țștia sunt trădători de patrie...”.

Câți avocați erau ?

Era vreo patru avocați care au lătrat. Pentru fiecare... unu' apăra trei, noi am fost 14.

Și procurorii ?

Procurorii, bineînțeles, ăia acuza' puternic de tot, da-n instanță erau niște ofițeri d-ăștia superiori care nici nu-i băga-n seamă. Dacă rețeta era făcută... Și când s-a' sculat și a' citit sentința, a' spus : „Negrișanu Paul, 8 ani ! ”. De la 3 ani, ăia care îmi vântura, buf la 8 ani ! După proces, Chicoș mă cheamă pă mine, că anchetatorul îi chema pă toți, pă rând. Și-mi spune : „Vezi ? Dacă colaborai cu noi mai bine, aveai 3 ani. Io n-am ce să-ți fac. Ai văzut dom' procuror ce-a spus...” . Că acolo să vorbea între ei cu „domnu'”, nu era cu „tovarășe”... Afară erau „tovarăși”, acolo... era domneală. „Și io n-am avut ce să-ți fac. Am vrut...” Da', în fond, după aceea am aflat și noi, la Aiud, că ei dictau pedepsele : „Domn'e, le dai atâta și cu asta gata, domn'e. Le dai atât ! ”. Și ne-a' dat...

La ceilalți ce pedepse le-au dat ?

Lu' Botez 20 de ani, alții 14, alții 16 și io... 8. Deci am rămas acolo, că m-a potcovit cu 8 ani. Și vă închipuiți starea psihică care a fost când am auzit 8 ani... ? Mi-a tăiat macaroana, m-a pus la pământ.

Și de la Galați unde v-a dus ?

La București... Ne-a' băgat în dubă : un securist, un arestat, un securist, un arestat. Și coloană cu mașină de deschidere în față, cu sirene, și în spate tot așa, cu o mașină care era încheietor' de coloană. Ne-a' băgat la Rahova cu spatele mașinii în ușă, ne-a' dat jos : „La celulă ! ”.

Știați că sunteți la București ?

Păi ne-a' ținut la București, la Consiliu' Securității Statului. Acolo era un colonel, Dumitrescu, mărunț așa, parcă-l văd și acuma. Țla era tartor'. Da' mai erau și alții ; pă mine, de exemplu, mă scotea unu' cu un defect la ochi, tot colonel. Și ne-a scos în anchete iar : „Bă, poate v-a fost frică acolo. Noi suntem oameni de treabă, vă reducem pedepsele, se face recurs acuma, măi...”.

Deci vă luau cu binișorul...

Aicea, la București, au schimbat metoda ; ăia erau brutali, ăștia au venit cu mângâieri. Da' fiind pârlit, știam acuma ce le poate capu'. Aveau o altă comportare, da' o comportare șireată. Adică foloseau o metodă mai blândă, dar ca să te tragă în cursă...

Spuneți-mi cum au fost la București condițiile de detenție ?

La București am stat în celulă cu un cetățean Lazarovici Dan³. Țsta fusese arestat de la Doicești. În prima perioadă am avut impresia că e sonat, că e ținut la cap. Tot spunea

3. Dan Lazarovici, născut la 17 august 1945 în Lugoj, Timiș. A fost arestat la 30 mai 1970 și condamnat la 7 ani și 6 luni de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Mărgineni, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 22 august 1972. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

că el era Mesia. După aceea mi-a spus el că era evreu. Și, știi, când auzi asemenea afirmații... Iar am intrat la bănuiele, mă gândeam : „Mă, cu ce scop spune treaba asta ? Ce vrea să-i spun... ?”. Și pân' la urmă, când ne-am întâlnit la Aiud, i-am spus : „Bă, tu vorbeai serios atunci sau îți fila' lămpile ? ! Ce Mesia, bă ? !”. Era inginer tipu', era cu cultură...

În fine, scos iară așa din celulă, iară tachinarea aia că : „Băă, uite ăștia ce spun. Și aicea faci ce-ai făcut la Galați ? Aicea ești la București, mă. Ai văzut, ne comportăm frumos. Fumezi un Kent ?”. „Nu fumez, domn'e.” „Dacă vrei o cafea...” „Nu fumez, nu beau nici cafea, nici nimic.” „Îmi pare rău... Să știi, eu vreau să te servesc.” Și tatonări din ăștea : „Mai scrie o dată o declarație ! Ia, cât a fost”. Și uite așa ne-a' chinuit și la București până când ne-a' băgat la 'Tribunalu' Suprem. Acolo același procedeu ca la Galați, trei generali erau în completu' de judecată, un colonel, un procuror și tot așa, avocați care au spus : „Dați-le pedeapsa maximă la tâlharii ăștia care au vrut să dărâme regimu' nostru !”.

Vă mai amintiți data procesului ?

Nu prea... Era vara. Da, vara, că după aceea ne-a' umflat și ne-a' dus la Văcărești. După aceea s-a ținut procesu'... Eram obișnuiți de-acuma, că văzusem mascarada aia care a fost la Galați și s-a repetat figura. Numai că ăștia, completu', moțâiau. La Galați însă ăia erau treji... Încolo, aceeași pedeapsă... Doar că acum eram la „complot împotriva orânduiri”. Adică de la „nedenunțare”, m-a' băgat în complot.

Și tot așa, de la Consiliu' Securității Statului, ne-au luat și ne-au dus la Văcărești.

Descrieți-ne puțin atmosfera de la Văcărești, regimul de acolo.

La Văcărești am stat p-o aripă unde erau numai politici. La politici erau încadrați așa : frontieriștii, ăștia care scriau la „Europa Liberă” că nu le dă voie cu plete și voiau muzică, ăștia cu complot, cu propagandă, și mai erau și din ăia vechi care nu s-au astâmpărat și mai vorbeau pe la cozi : „Uite, bă, ce ne dă de mâncare !”. I-a umflat și p-ăia.

Eram mulți, eram cam 30. La Văcărești ne dădea' aceeași mâncare ca la Galați. Mai dădea' mazăre furajeră, galbenă, parc-o văd și acuma, care era imposibil s-o mănânci, cu toată bunăvoința. Începai, da' nu intra în gură... „Dom' plutonier, când am dreptu' la carte poștală ?” „O dată pă lună !” Asta era lozinca... La Văcărești, era și drept comun, și dreptu' comun erau „fiii poporului” căzuți în greșală, și noi eram „dușmanii poporului”.

Și cât ne țineau acolo⁴, l-a' împușcat pă Râmaru⁵. Și locul unde se făceau execuțiile era pe aripa unde eram noi. Și-ntr-o noapte s-au auzit bubuituri și acuma era câte un plutonier cu care se mai putea vorbi și l-au întrebat ăștia : „Domn'e, ce s-a auzit, domn'e ? Pă cine a-mpușcat, domn'e ?”. „Pă Râmaru, mă, pă Râmaru.”

4. Probabil o confuzie, pentru că Ion Râmaru nu a fost executat la Văcărești, ci la Jilava.

5. Ion Râmaru (1946-1971), criminal ce a terorizat Bucureștiul între 1970 și 1971. A fost arestat la 27 mai 1971 și condamnat la moarte pentru 16 capete de acuzare. A fost executat la 23 octombrie 1971 în închisoarea Jilava. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Unde ai fost după Văcărești ?

Păi ne-a' umflat de la București, ne-a' băgat pă dubă și am plecat la Aiud. Și acolo am intrat la muncă.

Cam în ce perioadă ai ajuns acolo ?

La sfârșitu' lu' 70. Prima dată ne-a' băgat pă celular, ne-a' îngrămădit pe toți în trei celule. Acolo am văzut și eu celular așa cum văzusem în filme, cu terase suspendate, din astea, unde mergea cu cărucioru' cu mâncare, și între ele plase, ca să nu s-arunce vreunu', să nu moară. Da' noi eram tot cu dreptu' comun, numai că eram primele trei celule dă la parter. Acolo era carantina... După aceea ne-a' băgat în Zarcă, o închisoare făcută de Maria Tereza.

La Aiud cum era mâncarea ?

Mâncarea tot așa mizerabilă. Da' în Zarcă nu se făcea mâncare, aducea dreptu' comun. Și un pachet la trei luni. Și le spuneam acasă : „Îmi trimiteți trei bucăți de slănină...”. Și le luam și le împărțeam în 30. Era afumată... și rămânea urma de cuțit. Și o felie pe zi, trei luni dă zile. Țsta era suplimentu' cu care trăiai, că restu'...

Dar vă dădeau voie să scrieți celor de acasă ?

Când am ajuns în Aiud ne-a' dat și le-am spus la ăștia de acasă : „Nu veniți la mine, îmi trimiteți pachet”. Nu voiam să mă vadă „dungat”, să rămână cu imaginea aia. Decât vorbitor... mai bine lipsă.

La Aiud spuneai că v-au scos și la muncă ?

Ne-a' scos la muncă și am muncit prima dată la lădițe pentru fructe. Și lucram 12 ore. În curtea din Zarcă erau 12 circulare care fiecare tăia scândurele, mânere, și fiecare cânta pă tonalitatea lui. Deci, când erai liber și trebuia să dormi, erau circularele care-ți cânta' muzica, 12 ! Și mai furam de acolo seara, când terminam, bucățele din astea de lemn, le băgam pă cracii pantalonilor... fiindcă ei dădeau trei lemne iarna. Domn'e, și pereții erau uzi... Adică se spunea că ei când văruiau băgau sare în var, expre' ca să mențină umiditatea asta pentru plămâni...

Și am lucrat vreo 4-5 luni la lădițe, dup-aia ne-a' băgat în fabrică. Fabrica era înconjurată de clădiri, și noi eram pe aripa din stânga imediat, și încolo era dreptu' comun. În fabrică am lucrat la saltele Relaxa. Erau două rame, le prindea' la colțuri cu arcuri și după aceea arc în arc, până când ajungea la mijloc, aici. Masa era lată și îți rupea mijlocu' când te aplăcai. Și după aceea cu capsatoru', pac, pac, le capsai. Trei din astea era normă. Nu făceai, te ducea la „neagra”. „Neagra” era regim sever, arest : o cană de apă și-o felie de pâine.

Și era un tip care fusese ofițer de Securitate și era maistru acolo, Ciufuteanu Traian, îl țin minte toată viața. Cred c-a murit... Și făcea : „Ce, mă, nu poți să-ți faci norma ? Lasă, mă, c-ai să poți. Uite, îți promit io că-ți aranjez un loc unde să înveți mai bine să faci norma !”. Și își bătea joc în felu' ăsta.

După o perioadă de timp, aproape în ultimul an, '75-'76, ne-a' băgat și-am făcut semnalizări, pentru drum : București-Constanța, 100 de kilometri. Făceam panouri din alea mari, de plastic. Dreptu' comun făcea scheletu' metalic și noi lucram pe plastic... Domn'e, stai la Securitate sau la Miliție sau la Poliție o oră la beci și-ți ies 100 de fire de păr alb în cap. Da' dacă stai mai mult... Am tot numărat anii : „Unu, doi... Băi, glumesc ăștia... Hai că poate ne dă drumu'”. Trei, patru, cinci, șase și jumate. Atâta am făcut !

Și cum se comportau cu dumneavoastră gardienii ?

Domn'e, eram izolați acolo. Plutonierii erau unguri. Era Carabaș, era Sas, era unu' Marcu și pă sală erau tot unguri, da' tot deținuți politici. Și vedeți, era aceeași metodă. Unii gardieni erau blânzi, da' șireți, ca să te tragă de limbă. Alții te bruscau... Bruscau ordinar așa, te înjurau.

Șase ani jumate'... Nu mai spun de percheziții, cum se făceau, că te dezbrăca' la pielea goală... Te puneau să desfăci și fundu'... Te aplecai ca să n-ai creion în fund sau să n-ai un briceag... Îți desfăcea perna, salteaua. La sânge ! Dacă aveai bagaj, îți lua traista aia care o aveai, cu o bucată de săpun, o periută, sau ce dracu' aveai, ți-o răsturna, ți le arunca. La 12 noaptea, la unu, la două, alarmă ! Și veneau toți dulăii la fiecare celulă și ne scotea' cu fața la perete : „Dezechiparea !”. În pielea goală... Țsta era un supliciu... Mai sunt niște elemente pe care nu pot să le spun, cu toaleta, cu nu știu ce...

Descrieți-le, să avem un tablou cât mai complet al acestei perioade !

În celulă era o puțină cu apă și o puțină-hârdău, cu treabă mare. Erau patru paturi și astea erau la cap. Și care dormea la hârdău, trebuia să se schimbe, nu să-l ții tot timpu', că venea mirosu' de clor... Și făceam cu rându'. Vara în geamuri erau obloane, da' cum era oblonu' ? Pornind de la buza geamului în sus și sus era desfăcut puțin. Când nu lucram și ne ținea' la celulă, stăteam ca găinile, acolo, la despicătura aia, să respirăm aer... Și iarna frigu' dracu' în Aiud. Vorba aia, zonă deluroasă, aproape munții, frig cu draci. Și pachet o dată la trei luni, v-am spus. Și mergeam la fabrică încolonați, ne băga' acolo. Șiăștia care stăteau la cameră ziceau când veneam : „Băi, ce s-aude ? Ce s-aude ?”. Ce s-auzi când te duceai tot în pușcărie ? Ce s-auzi acolo ? ! Și erau bătrâni care nu lucrau, nu puteau...

Și care era regimul acestora ?

Nu știu. Io n-am fost cu bătrâni în cameră. Nu le făcea' nimic, îi lăsa', da' nu să se culce. Trebuia să stea pă marginea patului până când să dădea programu' de culcare. Nu e ca să stai ca la hotel...

Și era vara, căldură... Venea plutonieru' : „Negrișanu !”. „Ordonăți !” „Ieși pă sală !” „Cu bagaj ?” „Nu !” Am ieșit. Frizeru' : pac, pac. Chel ! După mine altu', altu'... Iar după ce ne-a tuns, iar zăvoru' : tranc, tranc. „Negrișanu !” „Ordonăți !” „La domnu' comandant !”

Cine era comandantul de la Aiud în perioada asta ?

Colonelu' Moldovan⁶. Și mă gândeam : „Băi, n-am înjurat pe Ceaușescu, n-am vorbit de Partid nimica, de ce dracu' mă cheamă comandantu' ? !”. În loc să mă bage la comandant, m-a băgat la securist. Era un căpitan, Lazăr⁷. Și m-am prezentat : „Domnule căpitan, domnule comandant, sunt deținutu' Negrișanu Paul. M-ați chemat, m-am prezentat la ordin”. Și : „Ia loc”. Foarte amabil, ășta care până atuncea era zbiru'. Adică până atuncea nu să comporta așa : „Drepti ! Stai !”. Asta era tehnica. Și-mi zice : „Ia loc”. M-am așezat jos. „Băi, cică a venit de la București un domn și vrea să vorbească cu tine.” Și spun : „Cu mine ? !”. „Da, da, da. Ce te miri așa ? Vrea

6. Colonelul Traian Moldovan a fost comandant al penitenciarului Aiud între 1973 și 1978. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 102.

7. Lazăr, ofițer politic la Aiud (1970-1973), Doina Jela, *op. cit.*, p. 160.

să vorbească, să te cunoască...” „Bine, dom’le.” A apărut un talan mare, civil, îmbrăcat la trei ace. Și m-am sculat în picioare. Dă mâna cu mine : „Tu ești Negrișanu ?”. „Da.” „Uite, eu sunt de la București, de la Consiliul Securității Statului, și am venit să te anunț că tovarășu’ Ceaușescu dă dovadă de umanism socialist, te pune în libertate.” Făcusem șase ani jumate, deci mai aveam un an jumate pân’ la eliberare. „Ce-ai de zis ?” „Ce să zic ? Mă bucur că plec...” „Stai, uite care e treaba...” Scoate o foaie cu antet, nume și prenume... „Uite, scrii un angajament”, sau nu știi cum dracu’, „că să nu divulgi secretu’ care e acolo, în detenție”. Erau atâta locuri libere și m-a pus să semnez jos, da’ atuncea n-am mai judecat că semnez cu loc gol. Io de bucurie, când am auzit că plec, du-te dracului, am semnat. M-a scos afară, a dat mâna cu mine... „Bei o cafea ?” Tot așa, cu tromboane de-alea : „O țigare, un Kent, dacă vrei...”. „Domn’e, n-am băut de 6 ani jumate, nu mai am antrenament și nici de fumat n-am fumat.” Da’ fumasem, că am uitat să spun că fumam Mărășești. În afară de slănina asta, îmi trimitea’ 30 de pachete sau nu știi câte pachete de țigări. Mărășești erau atuncea.

Și am mai pătit încă o figură acolo la Aiud. La un moment dat, la ușă, sanitaru’ care era tot ungar : „Negrișanu !”. „Da.” „Ieși afară !” Le venise micro-radio-foto... Erau niște caravane. Și ne-a’ făcut radiografie. Și asta vine, cică : „Ieși afară ! Uite fișa ta. Ai să pleci la spitalu’ TBC Jilava !”. „Da’ ce-am ?” „Ai TBC.” Când am auzit, mă gândeam : „Bă, răie am avut în școală, păduchi la internat, deținut sunt, asta era ultima problemă, cu TBC-u’, ca să fiu președintele familiei”.

Și m-a’ luat și am făcut cu duba pân’ la București vreo patru zile, că duba e un vagon-dubă care merge după locomotivă și oprește unde are de luat marfă. Și stăteai câte o zi într-o gară sau două zile. Am făcut vreo patru zile pân’ la Jilava.

Am ajuns la Jilava, m-a’ băgat într-un salon, într-un colț, că acolo erau și dreptu’ comun. Și după vreo câteva zile a apărut o comisie cu un doctor, cu un halat alb pă el. Era îmbrăcat în culoarea de la Miliție, da’ nu era securist, era doctor. Și mi-a luat fișa și întreabă p-ăia : „Ce-i cu ăsta, mă ?”. „Un deținut politic.” „Aha ! Îi faceți tomografia și când o să trec să am tomografia lui.” Și am stat acolo liniștit... Erau oameni care vomitau bucăți de sânge, de cheaguri, și fumau totuși. Da’ io când am auzit că am TBC, în timpu’ transportului cu duba, cum era o celulă mică, atâta, și aicea era WC-u’ și o cană de apă, ruginită, am ridicat capacu’ și am aruncat țigările, ca să nu mai am țigări. Că știam că chiar dacă cer de la plutonier, nu vedeai țigare... Și am răbdat până la București. Și mă gândeam : „Dacă mă bagă în spital TBC, cel puțin nu se fumează”. Când colo, ăștia fumau cu putere...

Dar îi lăsau ? Aveau dreptul să fumeze ?

N-aveau dreptu’, da’ dreptu’ și-l făceau ei. S-aranja, domn’e. Și-n pușcărie e mafie, ș-acolo, dă pă timpu’ comunismului... Ăștia de la dreptu’ comun făceau la strung cuțite, fel de fel de treburi din astea, le dădeau la plutonieri, plutonieru’ le vindea afară și le aducea și lor țuică sau țigări. Îi vedeai p-ăia de la dreptu’ comun cum mergeau, așa, betegi de cap de la băutură...

Și după două săptămâni a apărut din nou doctoru’ ăsta. S-a uitat la fișă și mi-a spus : „Cine crucea mă-tii te-a adus aicea, mă, pă tine, să mănânci mâncarea degeaba ! ? Băi, mâine pă cursă, la Aiud !”. Deci am avut noroc că n-am luat bacilu’ Koch în mine, de la ăia... Da’ n-am mai fumat, de frică. Salut cu fumatu’ ! Venea’ țigări de acasă și le dădeam și eu acuma, pă mâncare. Că acuma era vechime-n producție acolo...

Vă mai amintiți data eliberării ?

Parcă 16 iunie '76. De asta spun, cam o juma' de an a durat. Și m-a scos plutonieru', m-a dus la magazie. La magazie hainele erau de șase ani jumate legate, boccea, boțite. „Îmbracă-te civil !” O juma' de pâine, o cutie de conservă de fasole... Prima dată m-a' băgat la izolare, să ne izoleze de ăștia alți, să nu luăm scrisori de la deținuți, să nu luăm mesaje. Și de-acolo, patru inși în dubă auto, noaptea, pă la nouă seara... la tren la Aiud.

Și în tren să uita ăia la noi ca la jivine. Eram jechoși, îmbrăcați cu hainele alea... Și am ajuns la Brașov. Eram cu unu' dă la București, unu' Irimia, sau Irimescu nu știu mai cum, era șofer. Și Manea Vasile⁸, ăsta, de la Galați, și încă unu'... Le-am spus : „Bă, eu am făcut armata la Brașov. Eu mă dau jos în Brașov. Pentru șase ani jumate mi-a' dat 6 000 de lei, în '76, atunci. Mă dau jos la Brașov, mă-nțolesc și mergem mai departe. Care vreți, bine, care nu, io rămân...”

M-am dat jos la Brașov, m-am dus pă Tâmpa, nu mi-a trebuit băutură, nici pâine, nimic, am stat și am respirat aer, să mă satur de aer proaspăt. Am stat până s-a' deschis magazinele astea cu mărfuri industriale și mi-am luat un costum de haine, o cămașă, o cravată, o pălărie în cap, pantofi și o valiză. Hainele alea împruțite la tomberon, și-napoi în tren. Și am ajuns la Galați după o noapte de mers cu trenu'.

La Galați aveam pă cumnatu-meu care era membru de partid, soră-mea membră de partid și io eram omu' cu firma : deținut politic ! Și nu m-am dus la ăștia, m-am prezentat la Securitate, la ofițeru' de servicii : „Să trăiți !”. „Să trăiți ! Cine sunteți ?” „Sunt văr cu domnu' căpitan Chicoș. Vreau să vorbesc cu el.” „Stați așa, un pic. Da' să știți că nu mai e căpitan, e colonel.” Apare Chicoș, se uită la mine de la distanță : „Băi, Paulică, tu ești ?”. „Ce Paulică, domn'e ? ! Suntem prieteni, amici ? Io sunt deținutu' Negrișanu Paul. N-am un' să dorm, n-am ce mânca, n-am servicii'. Dacă nu-mi rezolvați problemele astea trei, mă duc la Dăscălescu⁹ pă scări și mă culc !” Dăscălescu era prim-secretar acolo (în Galați – n.n.). „Pun valiza sub cap și mă culc. Eu am pierdut tot, și nevastă, și tot, și familie. Salut !” „Băi, ești nebun ? !” „Nu sunt nebun, sunt foarte bun !” „Băi, stai așa că rezolvăm.” „Rezolvați-o !” S-a urcat sus în birou și zice : „Hai, mă, cu mine, poate bei o cafea...”. „Nu beau, domn'e, nici o cafea... Da' îmi arde de cafea ! ?”

8. Vasile Manea, născut la 11 august 1937 în Tudor Vladimirescu, Galați. A fost arestat la 6 decembrie 1969 și condamnat la 8 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 6 iulie 1976. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

9. Constantin Dăscălescu (1923-2003). Om politic comunist român, a ocupat mai multe funcții de partid și de stat printre care : secretar pentru probleme organizatorice al CC al PCR (1978- 1979), șef al Secției Cadre a CC al PCR (1979-1982), prim-ministru al Guvernului (1982-1989), prim-secretar al Comitetului Regional de partid Galați (8 iunie 1965 – februarie 1968), prim-secretar al Comitetului Județean de Partid și președinte al Comitetului Executiv al Consiliului Popular al Județului Galați (februarie 1968 – 26 noiembrie 1975). La data eliberării lui Paul Negrișan, Constantin Dăscălescu era președintele Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție, dar probabil dl Negrișan nu era la curent cu acest lucru, având cunoștință doar de funcțiile deținute anterior. Florica Dobre, *Membrii CC al PCR...*, pp. 202-203 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_D%C4%83scu%C4%83lescu, accesat la 11 martie 2011.

Și mă ia cu IMS-u' și mă duce la un hotel mare, în centru, prin Țiglina, acum-a spune „Regina”, atunci era „Turist”. Și-mi spune : „Stai tu aici, la recepție !”. Stau jos, acolo. Se duce ăsta la recepție și sușotește cu aia, ce dracu' i-a spus... După cinci minute : „Ți-am aranjat cazarea, tot. Io plec. Dacă ai nevoie de mine știi unde mă găsești”. Recepționera acolo iar a început cu coniac, cu cafele... „Lasă-mă, domn'e, cu coniac...” Și recepționera în loc să-mi dea camera 706, mi-a dat 607. M-am urcat sus, am văzut o valiză acolo, m-am dezbrăcat, mi-am luat banii, da-n timpu' ăsta era una cu un minijup p-acolo, se învârtea. Cred că era cameristă, mă-sa pă gheață... Nu-mi ardea mie nici de minijup, nici de maxijup, de nimica. Mi-am luat banii și i-am băgat în fața de pernă. Și când m-am băgat în pat, ea a deschis ușa și-a plecat. Da' am adormit așa de adânc, că n-am mai simțit nimica, decât când au venit în cameră doi inși și au început pă rusește : „Ce caută ciocârlanu' ăsta în camera noastră ? !”. Ăștia erau inginerii care construiau Slebingu' pă platforma Galați. Și au început să-mi spună că aia e camera lor și de ce am intrat acolo ? Și-i spun : „Mi-a dat, mă, cheia de la recepție, n-am intrat de nebun, așa !”. M-am enervat, am luat valiza și-am plecat. Când să caut banii, banii salut ! Nenorocita aia a venit și mi-a ușchit banii din fața de pernă. M-am dat jos, nici n-am mai vorbit cu aia de la recepție. I-am aruncat cheia acolo, m-am dus la Securitate, iar la ofițeru' de servicii, că era în cursu' aceleiași zile, și-i spun să vină văru-meu din nou. Vine Chicoș : „Ce-i, mă ?”. „M-ați băgat acolo ca să-mi fure banii !” „Ce bani, mă ? !” „Banii care mi i-a dat de la pușcărie pentru 6 ani de muncă mi i-a speriat una de-acolo.” Și l-a chemat pă un maior, Dedu, îl țin minte după nume și-acuma, și i-a spus : „Într-o juma' de oră îmi raportezi unde sunt banii, că ăsta e omu' nostru !”. Io omu' lor... Și într-adevăr, după juma' de oră a venit ăla și mi-a dat banii. Mă pune să dau declarație, și i-am spus lu' aia : „Băi, femeie, du-te învărtindu-te ca ciocârlia, măi, că dacă dau o declarație nu te mai scoate ăștia nici cu KGB-ul, mă. Cine dracu' te-a pus să-mi iei banii, mă ?”. Și plângea, îi curgeau lacrimile : „Du-te dracului... !”.

În fine, am plecat din nou la cameră, mi-a dat 706 acum. Astea erau camerele conspirative ale lor unde chemau ciocârlanii și dădeau note informative, și-n cazuri din ăstea speciale când veneau musafiri, îi culca' acolo. După trei zile m-a chemat de la recepție : „Duceți-vă la domnu' Chicoș !”. M-am dus la Chicoș și mi-a spus : „Te prezinți în laminoru' de tablă groasă și o să muncești acolo, dar ți-a spus domnu' ăla de la București ceva : fii atent cu gura”. Că atunci când am semnat, mi-a spus : „Fii atent, dacă spui ceva din ce s-a întâmplat aici, garsonierele au rămas libere... Revii !”. Și mi-a repetat ăsta, Chicoș, acum. Și mi-a dat cheia de la o garsonieră, la G-uri, da' nu cu toaletă, cu bucătărie... era comun. Și m-am dus la G-uri. Da' înainte de asta l-am întrebat : „Ați băgat pă unu' să mă ciulească, să mă asculte cumva ?”. „Nu, nu, nu, vezi de treabă, că ești singur.” Bun.

Și am plecat d-acolo, m-am dus în laminor și m-am prezentat. Știți ce este calea cu role, la laminor ? Sunt sulurile ălea pe care merge tabla. Jos e un șanț, sub ele, acolo cade țunderu', zgura de pe tablă. Și io lucram acolo cu încă trei inși, cu lopata umpleam roaba, venea macaraua, legam cu șufa și roaba în benă la basculantă o răsturna și iar încărcam. Am muncit așa trei luni de zile, ca robu'. După ce că era cald, venea tabla aia, vă-nchipuți, cald în tot laminoru', da' când lucram acolo nu trimitea tablă pă artera unde lucram. Da' căldură infernală. În trei luni de zile m-am prezentat la directoru' laminoare, ingineru' Moldovan, și i-am spus : „Domnu' inginer, vă rog

să-mi dați transferu', să-mi dați drumu'. Plec!". „Unde pleci, mă?" „Plec în port, docher. Ia uitați-vă ce spate am aici! Car un sac lejer, da' nu mai stau aici, să fie clară treaba!" „Băi, stai așa, că o să facem..." „Ce să facem, domn'e? Aicea m-a băgat domnu' secretar de partid, domnu' Popoiu, mi-a repartizat loc de muncă. Plec!" „Nu pleci!" „Și, într-adevăr, după aceea m-a băgat la expediție. Da' era muncă... Aicea, când am venit la Galați, ăștia erau pe investiții, care mai de care se plimba', fără niciun dumnezeu, așa. Acolo țineai mapa aici pe mână, și erau trei stive sau patru: SN¹⁰ Brăila, SN Galați, SN Turnu Severin, SN Giurgiu. Astea erau stivele aici, veneau macaralele-n portal, cu magneți, și tu-i indicai macaragiului: „La vagonu' trei". Că tabla venea amestecată, și de Giurgiu, și de Brăila, și io știam, că prima dată o luam la sortat. Și-i spuneam: „La vagonu' trei". Să ducea la vagonu' trei. Și dacă era pilit și-ți băga un teanc de tablă din ăsta la vagonu' cinci, ajungea tabla acolo, când i se făcea verificarea trebuia să te duci cu traileru' s-o aduci înapoi de acolo...

Ați menționat că ați fost căsătorit înainte să fiți aruncat în închisoare. Ce s-a întâmplat cu soția dumneavoastră?

Eu am un băiat, e inginer la Constanța. Și pe fosta mea soție a' chemat-o la Securitate și i-a' spus: „Dacă continui cu ăsta... băiatu' va fi proscris pentru toată viața, să știi. ăsta a vrut să-l omoare pă Ceaușescu. Termin-o cu el!". Și, io știu, femeia mai ușoară cu capu', ce-a făcut, s-a dus, a divorțat... Am avut o casă și 2 000 de metri de vie pă arac. A vândut, și-a luat apartament la Constanța, și eu am venit cu izmenele pă mine, și asta a fost. Și am luat-o dă la capăt...

V-ați recăsătorit?

M-am recăsătorit. Am luat de la Galați. De ciudă că fosta mea soție a fost învățătoare, am spus: „Dacă asta care a avut cap, atâta cap nenorocit a avut, iau o muncitoare". Și am luat o muncitoare din fabrică, de la pâine. După aceea și-a făcut și ea o școală tehnică, a ajuns și ea tehnician în industria alimentară.

Cum v-ați simțit în decembrie '89?

În '89, ca un făcut, soția mea mi-a făcut ziua, pă 21 decembrie. Mi-am făcut ziua în familie, bineînțeles, fără musafiri, fără nimica, de bucurie. Și când am auzit ce se întâmplă, că începuse frământările de pe 16, domn'e, sincer să fiu am băut și strigam: „Jos Ceaușescu!".

De la eliberare până în '89 ați mai avut probleme cu Securitatea, v-au mai tracasat?

Am fost chemat de unu' Găgeanu. ăsta stătea la Galați la bloc și socru-meu, Ilie Toderiță, la casă, aici. Socru-meu a fost și el, la viața lui, pă la Canal, pă timpu' lu' Dej, și când se-mbăta, având curtea lui, începea: „Comuniștii...!". Dumnezei și nu știu ce... Și ăsta știa și o întreba pă nevastă-mea: „Mai cântă taică-tău, mă, comuniștii?". Deci știa de unde mă trag... Și mă chema Găgeanu și făcea: „Măi, tu ești băiat cu școală, ai trecut, ai văzut pă unde... Păi ca să fii bine văzut, spune-ne și nouă, e cineva care vrea să fugă?". I-am spus: „Domn'e, de mine să feresc ca de dracu'. Știu că am fost deținut politic, domn'e, toți, și știu dă la dumneavoastră, nu dă la mine, că eu am tăcut din gură, de frică. Io nu pot să vorbesc cu cineva, că-mi întoarce spatele și pleacă". „Băi, nu se poate, bă, trebuie să auzi tu pe cineva care vrea să fugă în Occident." „Domn'e, vă spun încă o dată, se feresc de mine!" După '89 același

Găgeanu mă cheamă: „Măi, în timpu' lu' Ceaușescu n-ai vrut să ne dai nicio informație, nimic, da', uite, acum spune drept, nu vrei să colaborezi cu noi?”.

După '89, în ce structuri era acest Găgeanu ?

La SRI. Și-i spun: „Adică ce să fac?” „Să ne informezi și pă noi cu ceva.” „Da, domn'e, vă informez. Cât plățiți?” „Adică cum?!” „Adică cum spun. Păi cum, de-a moaca, așa?! Păi dumneavoastră luați salariu țăpănos și eu ciripesc... Dacă dați bani...” „Ieși afară! Du-te dracu'!” Și am plecat și cu asta gata. A murit, nenorocitu', e la trei metri sub pământ...

Bine, eu vă mulțumesc frumos pentru interviu.

A fost hazliu, nu?

Da, a fost de ținut minte...

Nicolae Stamu

S-a născut la 15 aprilie 1928 în Livezi, Grecia. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : 7 clase. Profesia : croitor. A fost arestat la 29 noiembrie 1957 și condamnat la 15 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Aiud, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 23 iunie 1964. La data interviului locuia în Călărași. Interviu realizat de Adrian Sandu la 24 iunie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea – Andrei Lascu. Editarea interviului – Constantin Petre. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cota 404.

Pentru început dați-ne câteva date despre familia dumneavoastră...

Părinții mei au fost crescători de oi, agricultori, Gheorghe și Dafa. La început am fost în Cadrilater, iar în '40 am venit în comuna Mihai Viteazu din județul Constanța. Și-am stat în localitatea aceasta până în '53 când am venit în Călărași. Aici am fost salariat la „Argevacoop”, la albine, până în 1957, când am fost arestat și judecat de Tribunalul Constanța.

Pe ce motive ați fost arestat ?

În '57, acolo, la Mihai Viteazu, s-a constituit un grup din oameni mai bătrâni, mai tineri și printre ăia am fost și eu. A fost considerată organizație contra orânduirii socialiste.

Cum s-a desfășurat arestarea ?

În 1957, pe 29 noiembrie, a venit un jeep de la Pitești, noaptea pe la 12 jumate – 1 : „Cum te cheamă ?”. „Stamu Nicolae.” „Zis Nicolache, da ?” ...așa-mi spunea mie în comună. Mi-am dat seama că-i treabă rea. M-a' luat de-acasă noaptea și m-a' dus la Pitești. Dimineată eram într-o cameră de anchetă și, cum stăteam eu așa cu mâinile pe masă, cu caralii care se plimba', vine un locotenent-major, cu o freză linsă, așa bine, și cum intră : „Ce faci, banditule, aici ? De-aia te-am adus aici, ca să stai ? Ia scoală în picioare !”. M-am sculat în picioare. „Hai, vino cu mine încoace !” M-a luat și m-a băgat într-o cameră înaltă, în suprafață cam de un metru jumate pe-un metru jumate, nu scaun, nu nimica, unde am stat în picioare toată ziua.

Seara, pe 30, pe la ora 12 noaptea, a intrat un gardian, mă duce la toaletă și vine un jeep de-ăla, cu trei persoane, mă ia și m-a dus la Constanța la Securitate. Mă bagă acolo, imediat mi-a' făcut percheziție corporală, mi-a' dat efectele, m-am îmbrăcat și mi-a' pus în ochi niște ochelari ca de cai așa, negri, de nu vedeai nimic cu ei. Un caraliu mă ia de mână : „Urcă, sus, mai jos, mai sus !”. M-a urcat pe scări, mă ia la dreapta, la stânga. Când ajungem, mă-mpinge-n cameră : „Dă ochelarii !”. Dau ochelarii jos și-nchide ușa. Era o cameră mică cu trei paturi și acolo mai era un cetățean, Ion Ungureanu. Eu stăteam în mijlocul camerei, nu știam ce să fac. Omul ăla zice : „Bună

seara ! Pe aici trec paznicii. Treci aici și te culcă ! ”. În fine, dimineața când m-am trezit l-am întrebat de unde este, mi-a spus că e din Almălu¹. Imediat vine gardianul, „Pss, pss”, pe vizetă. Nu-ți spunea pe nume, să nu audă celelalte camere. „Pss, pss, ia ochelarii ! Pune ochelarii ! ” M-a dus la anchetă, și-a nceput. Locotenent-major Pricop², așa îi spunea ofițerului care în fiecare zi, dimineața, cum se lumina, timp de o lună de zile, m-a anchetat.

Cum se desfășura ancheta ?

Dacă-l cunosc pe cutare, pe cutare, din comună. „Cum să nu-i cunosc dacă-s oameni din sat ? ” „Păi când te-ai întâlnit cu el ? ” „De multe ori și în fiecare zi, altă dată așa...” Și după ce scria’ ei acolo, ce mă-ntreba, îți dădea și semnai declarația. Dar scriau ce voiau ei. Ei bine, trei luni de zile a durat ancheta. După anchetă am fost dus la proces la Mamaia, în Constanța.

Ancheta a avut și momente de violență ?

Nu, nu. Anchetatorul doar ridica mâna să dea, dar nu... Mai mult ne amenința. Nu, dar la început a luat pixul și a zis așa : „Vezi, domnule Stamu, pixul ăsta ? ”. „Da.” Zice : „E, ăsta te eliberează pe tine. Dacă ești om curat și cinstit și spui tot, ăsta-ți dă drumul acasă”.

Deci, după trei luni de zile ne-a’ dus la proces. Ne-a’ băgat în boxă pe vreo 15 inși...

Vă mai aduceți aminte cine era judecătorul, procurorul ?

Nu mai știu. Am o carte care-a scris-o un coleg de-al nostru, Ion Pală³, și îi are pe nume acolo pe toți, dar eu nu-i mai țin minte. Când a luat cuvântul procurorul ne-am îngrozit și noi de ce zicea. În lot am avut și un ofițer⁴ din București, cu care eram prieten, eram crescuți împreună, fusesem colegi, am mers la școală împreună și a fost arestat și el. Când a luat procurorul cuvântul, prin colegul ăsta ne acuza și pe noi că vrem să facem, să dărâmăm Partidul Comunist, și... E, în fine.

Și după proces unde v-au dus ?

De la judecată, de-acolo, nu ne-au mai luat la Securitate, ci direct la penitenciar, în Constanța. Acolo am stat vreo 15 inși într-o cameră mică și era foarte cald. După vreo 30 de zile, ne-au anunțat sentința. Într-o seară ne cheamă gardianul, ne-a scos din celulă, și o grefieră începe să citească. „Cine-i Buțu Constantin⁵ ? ” „Eu.” „20 de ani

1. Localitate în județul Constanța.

2. Posibil Pricop(?), anchetator de Securitate, originar din Pipirig, Neamț. La un moment dat a fost închis pentru delapidare. Doina Jela, *op. cit.*, p. 236.

3. Ion Pală, născut la 15 aprilie 1928 în Livezi, Grecia. A fost arestat la 29 noiembrie 1957 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 23 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

4. Stere Copaciu, născut la 28 decembrie 1926 în Atmacea, Tulcea. A fost arestat la 2/30 decembrie 1957 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța și Jilava, Aiud, Ostrov și Căvnic. A fost eliberat la 25 iunie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. C, Mașina de Scris, București, 2002*, p. 211 ; fișa matricolă penală din AANP.

5. Constantin Buțu, născut la 10 aprilie 1922 în Grecia. A fost arestat la 24 octombrie 1957 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța și Aiud. A fost eliberat la 26 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

de muncă silnică și 10 ani degradare civică.” A rămas uluit. Ginara Hristu⁶, la fel. „Stamu Nicolae, 15 ani de muncă silnică, 10 ani degradare civică.” „Doamne! 15 ani? Când facem noi 15 ani? Mai trăim 15 ani noi în pușcărie?” În fine, s-a terminat... Acolo aveam niște băieți care nu făcuseră nici armata, începuse⁷ să se vaiete, să plângă... Dimineată, când a venit mâncarea, toată înapoi, nu mânca nimeni. Nu mai... S-a închis inima, stomacul... Asta vreo trei zile a durat. După trei zile ni s-a adus un cetățean din Viile Noi, nu mai știu cum îl chema, un băiat cu zeghe pe el, tuns în cap. L-a' adus la Constanța ca martor, de la Aiud. Noaptea, deschide. „Bună seara!” „Bună seara!” „Mă numesc... cutare, am făcut 6 ani pușcărie și mai am 8”. „Aoleo...” Când a auzit lumea așa... A văzut situația care-i cu noi, și dimineată: „Bă băiatule, mă băieți, sunteți băieți tineri”, că eram tineri, 30 de ani aveam atunci. „Sunteți toți băieți tineri. Rămâneți p-aicea toți dacă nu faceți ce vă zic eu. Gamela, când vine, o iei și-o mănânci, nu te gândești acasă. Acasă la părinți, la mamă, la tată, la soție, la copii, nu te gândești, c-acolo ei își face drumul lor, viața lor. Gândește-te aici la gamelă și atâta tot. Dacă nu mănânci ce-ți dă... Indiferent ce, să mănânci!”

Și nu vă mai amintiți cum îl chema?

Nu mai ții minte. Dar am avut noroc cu el, că a mers cu noi până la Aiud. În fine, am stat la închisoarea de la Constanța vreo lună de zile, și-ntr-o seară: „Bagajele, toți!”. Vine o mașină și ne duce la tren în gară. Am pornit la București și de acolo la Jilava. Dar unde trebuia să coborâm noi era un deal, un dâmb și de-acolo vreo 30 de metri până la mașină. Când să coborâm din tren acolo era polițai lângă polițai. Din metru în metru, cu pistoale toți și, așa, nu puteai să te-ntorci, că-ți băga pistolul la tâmplă. „Doamne, ce-am făcut mă noi de ne chinuiescăștia așa, domnule?” În fine, ne-a dus la Jilava și am stat acolo toată noaptea până ne-a' triat. Când ne-a' băgat în celulă la Jilava, băiatul ăsta care a venit cu noi ne-a încurajat. Zice: „Măi, la Jilava, pe holul mare, cum te duci drept înainte, sunt două camere în fund, 0-0. Acolo îs condamnații. De la 0 începe, 1, 2, 3, ...până la 8, așa, sunt legionarii. Pă urmă încep apoliticii, țărăniștii, liberalii și comuniștii”. Că era și Vasile Luca⁷ pe timpul ăla acolo. În fine, pe la 12 noaptea mă bagă-n camera a opta. Mă bagă acolo, că toți erau acolo. Bagajul civil ni l-a' luat, dar nu ne-a' dat nici zeghe. Stăteam în cămașă și-n indispensabilii de-acolo. Am stat la Jilava 15 zile și apoi iar imbarcarea... Ne bagă-n dubă și direcția Aiud. Dacă mă duc acuma la Aiud nu știu nimic din traseu, nu cunosc nimic, că n-am văzut, iar mașina a dat cu spatele și ne-a' băgat în secție...

-
6. Hristu Ginara, născut la 9 iunie 1915 în Grecia. A fost arestat la 31 iulie 1952 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Baia Sprie, Aiud, Gherla și Ostrov. A fost eliberat la 14 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
7. Vasile Luca (1898-1963). Membru al Partidului Comunist din România din 1924. A fost arestat și închis pentru asta în perioada 1924-1928, 1933-1939. În 1940 a fost arestat pentru tentativă de trecere a frontierei în URSS și internat pentru 8 luni la închisoarea din Cernăuți, de unde a fost eliberat de sovietici în iunie 1940. A revenit în România în septembrie 1944 și a ocupat mai multe funcții importante (ministru al Finanțelor, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri ș.a.). La Plenara CC al PCR din 29 februarie – 1 martie 1952 a fost acuzat de deviaționism de dreapta. A fost arestat la 14 august 1952 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Râmnicu Sărat, Jilava și Aiud. A decedat la 27 iulie 1963 în închisoarea Aiud. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 365; fișa matricolă penală din AANP.

Mai Țineți minte data când ați ajuns la Aiud ?

În '58. Nu mai țin minte data exact, cam după trei luni de zile de la proces ne-a' dus la Aiud... Acolo ne-a' băgat iar pe toți într-o secție, într-o cameră acolo. Pe hol ne-a' pus doi câte doi, iar ofițerii care ne-a' luat în primire acolo călcau pe vârfuri, așa, să nu audă cei din celule. Și cum stăteam așa : „Ooo...”. Iar : „Ooo...”. „Băi, ce dracu' să fie aicea ? Au oi ăștia aicea la Aiud ?” Iar, de 5-6 ori... dar imediat melodia parcă s-a schimbat. „Mă, nu, nu-s oi.” Dar băiatul ăsta care era cu noi, care mai fusese la Aiud, zice : „Nu, aici sunt două camere... la 10... sunt nebunii. Nebunii, care au înnebunit și-i bagă aicea.”

Și ne-a' băgat iar pe toți într-o secție, într-o cameră acolo. E, a fost mai bine că eram cu toții la un loc, mai vorbeam, mai glumeam, mai nu știu ce.... În fine, perioada care a fost la Aiud a fost foarte grea. Fără foc, fără nimic, mâncarea proastă... Dacă găseai o varză ziceai că e bucatăică de...

Mai Țineți minte ce vă dădeau de mâncare ?

Păi, ce să ne dea ? Zamă de varză, arpagic, dar nu găseai nici arpagic. Cartofi... iar când băga' cartofi, dacă găseai un cartof, doi, în aia, ziceai că... ai mâncat bine. Și am stat acolo vreo două luni de zile împreună cu ceilalți, dup-aia ne-a' despărțit. Ne-a' luat și ne-a' băgat doi acolo, doi dincolo... Într-o cameră mare ne-a' dus pe vreo șapte-opt inși. Am dat de unul acolo care avea vreo 10 ani de zile pușcărie. Când a început să ne spuie, ni s-a' tăiat și picioarele, și mâinile. Am stat acolo... Ne încuraja' ăștia, că noi eram tineri, ei erau bătrâni, trecuți prin... În fine...

Cât v-au ținut acolo, la Aiud ?

Am stat la Aiud în '58, '59, '60, '61. Când ne-am dus noi, era comandant Koller⁸. După el l-au adus comandant pe Crăciun⁹. Era un om înalt, așa... Și Crăciun ăsta

8. Ștefan Koller, născut la 2 august 1916 la Huedin, Cluj. Fost voluntar în războiul civil din Spania în 1936. Colonel de Securitate. A făcut parte din conducerea Direcției Lagăre și Colonii de Muncă și a fost responsabil cu reeducarea. A fost comandant al închisorii Aiud (1953-1958) și al închisorii Văcărești (1958-1967). Doina Jela, *op. cit.*, pp. 155-156; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 102.

9. Gheorghe Crăciun, născut la 24 iulie 1913 în Mintiu Gherlii, Cluj. Cazangiu. După instaurarea comunismului a ajuns chestor de poliție la Polițiile Sibiu, Cluj și Constanța (1945-1947). A fost inspector în cadrul Inspectoratului Regional de Siguranță Sibiu (1947 – august 1948). La înființarea Securității a fost avansat la gradul de locotenent-colonel și numit șef al Direcției Regionale de Securitate Sibiu (1948-1951), unde s-a remarcat prin anihilarea mai multor grupuri de partizani. Între 1951 și 1952 a fost șeful Direcției Regionale de Securitate Craiova, fiind mutat apoi la Direcția Lagăre și Colonii de Muncă, cu sarcini administrative la Canal. Șef al Grupului operativ din Munții Făgăraș (1954) și locțiitor al șefului Direcției Regionale Brașov, a fost promovat șef al Direcției Regionale MAI Brașov (1956-1958), cu gradul de colonel, pentru capturarea membrilor grupului „Ion Gavrilă”. Între noiembrie 1958 și decembrie 1964 a fost responsabil de „reeducare” în calitate de comandant al penitenciarului Aiud. A lucrat la Direcția a III-a Informații Interne din 1964 până în 1967 când a fost îndepărtat din sistem. Andrei Muraru, „Profilul reeducatorului. Biografia lui Gheorghe Crăciun”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Forme de represiune în regimurile comuniste*, Polirom, Iași, 2008, pp. 109-117; Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbescu, *Dicționarul ofițerilor și angajaților civili ai Direcției Generale a Penitenciarelor. Aparatul central (1948-1989)*, Polirom, Iași, 2009, pp. 171-177.

formase câțiva ofițeri și venea din celulă în celulă și făcea propagandă cu noi că : „Uite, statul se gândește la voi. Partidul vă scoate la muncă. La primăvară, care vreți să mergeți la muncă, acolo-i soare, mâncare mai bună...”. Chestii... de-astea.

Cum se purtau gardienii cu dumneavoastră ? Au existat violențe în perioada aceasta la Aiud ?

Violențe, așa să zic, nu, dar se purtau urât. Într-o seară, așa, chiar eu am fost autorul, io și încă cu un băiat cu care eram prieten. Am început să fredonăm în celulă acolo și-a auzit gardianul că el asculta. Pac ! Deschide ușa : „Cine-a cântat ?”. Am zis : „Nu. N-a cântat nimeni, domnule”. „Cum n-a cântat, că eu am auzit. Cine-a cântat ?”. „N-a cântat nimeni.” „Bine”. Pac ! Închide ușa și pleacă. N-a durat câteva minute și vine un ofițer care era de serviciu cu 3-4 carali. Deschide ușa : „Cine a cântat ?”. Dacă am zis nu, am ținut-o pe nu... Maiorul ăsta din București care era cu noi, dacă a văzut că noi am luat pe „nu” în brațe, zice : „Domnule, tovarăși”, c-așa... ziceam, „eu am cântat”. El și-a luat asupra lui... „Păi de ce ?” „De ce ? Stând așa am uitat că sunt în pușcărie și am...” Zice : „Bine, bine, dar să nu mai faceți treaba asta”. Dacă te prindea cu ceva, așa, cu un ac, cu o andrea... În celula asta unde ne-am dus acum am găsit un vechi pușcăriaș și ăsta știa să îndeplinească. Când se făcea schimbări și dacă lăsa cineva o pătură în plus acolo, când pleca, pătura aia imediat, nu dura o jumătate de oră... era praful... o făceam ghem și aveam andrele ascunse, și până dimineață o făceam plovăr sau făceam genunchiere. Ne-a învățat ăla să facem... Dacă te vedea caralii cu ploverul pe tine, că făcea control în fiecare lună, nu-ți făcea nimica, dar dacă-ți găsea în celulă o andrea sau un ac te pedepsea’.

Și am stat la Aiud până în primăvara lui '61, când a venit Crăciun ăsta și ne-a scos într-o sală mare pe vreo 300 de inși : „Hai, la muncă !”. Ne-au dus până la Dunăre și de acolo ne-au imbarcat pe un bac mare care avea trei guri. În bac erau niște scări, așa, drepte, iar jos avea patru paturi suprapuse. Ne-a’ băgat acolo... Nu știi exact unde era bacul, probabil pe la Turnu Severin, iar de acolo ne-am îndreptat spre Brăila, să ne scoată la Balta Brăilei...

Gardienii stăteau sus pe bac, iar de la noi ieșea câte unul-doi dimineața de lua tineta în care ne făceam nevoile. O scotea’ afară și o arunca’ pă Dunăre. Santinelele erau acolo, și n-aveai voie să stai pă bac, sus.

Oamenii mai bătrâni ne întrebau pe cei care eram de servici’ să aruncăm tineta : „Băi, încotro merge bacul, merge în josul apei sau în sus ? Ne duce, cine știe, în Rusia sau în Crimeea...”. Unii zicea’ că ne duce în Rusia, alții... Nu știa nimeni unde... era totul secret. Bacul mergea în jos... Trei zile am făcut cu bacul de-acolo până la Salcia. În fine, am ajuns acolo într-o dimineață. „Hai, jos toată lumea.” De unde am coborât, de la Dunăre și până la Salcia, dacă era’ șapte-opt kilometri. Am făcut de dimineață până seara. Nu mai putea’ să meargă oamenii, nemâncați, flămânzi... Erau oameni care cădea’ și ăștia care era’ mai tineri făcea’ mâinile așa, doi-doi, și-i luam, îi duceam în fața frontului 20-30 de metri, îi lăsam, după aia îi luam pe alții. Deci de dimineață până seară am ajuns la Salcia... Acolo la Salcia ne-a’ băgat în niște grajduri de oi, făcute așa cu stuf, acoperite până jos... Și acolo avea’ paturi suprapuse făcute cu sârmă. În fine, ne-a’ dus acolo...

La Salcia regimul alimentar era deosebit de Aiud ?

Acolo, la Aiud, o pâine de un kilogram se dădea la 10 inși. Se tăia’ 100 de grame pentru fiecare. Dimineața, când se aducea în camere suta de grame de pâine, se puneau

la rând. Erai cinci sau zece inși în cameră, se punea așa... Și cine era de servici' te uitai să vezi care-i pâinea mai mare, dar toate erau la fel. O puneai în gură și terminai. O dată mușcai din ea...

Aicea, la Salcia, ne dădea' la patru inși o pâine, ne dădeau arpacaș cu carne, mâncare de șantier, pentru muncă. În schimb, apă deloc. Muream de sete...

Nu-ncepușem încă munca, dar mâncarea o dădea'. Și după trei zile fără apă, fără nimic, vine o căruță cu boi. Avea un butoi de 1 000 de kilograme... Hăă, de-abia venea. L-a' băgat în colonie... Atunci toți ne-am repezit. Și stătea' ei rând pe rând, așa cum era, dădeai gamela... Eu am băut vreo trei gamele atunci. A-nceput să iasă din mine și prin gură și prin tot, că am dat stomacul peste cap... În fine, pe urmă s-a făcut repartizarea și aicea unde eram am lucrat la dig toată iarna... Căram cu roaba de-aicea la 20 de metri, urcam pe niște scânduri și aruncam pământul acolo...

Primăvara ne-a' luat și ne-a' băgat în agricultură. Acolo era mai bine. La semănat, la săpat, la... Am lucrat toată vara acolo până toamna când s-a făcut porumbul. În porumb, acolo, în baltă, se făcea toamna „turbarea câinelui”, o buruiănă care avea ciorchini ca strugurele. Doctorii noștri spunea': „Mâncați cât de mult, că conține zahăr!”. Și cum dădeam de o tufă de-asta, mâncam. În fine, am dus-o bine acolo cu mâncarea...

Cadrele cum se comportau cu dumneavoastră ?

Era un comandant, locotenent-major Ciurea¹⁰, ne-a adunat și a zis așa : „Mă, io n-am nimic cu voi, nu mă interesează ce-ați făcut, ce-ați dres. Eu nu mă uit în dosarele voastre. Eu vreau un lucru : să nu-mi dați de lucru mie, să nu încercați să evadați sau să vă certați cu oamenii mei. Că aici o s-o duceți bine. Eu o să pui grădină pentru voi, o să fac așa...”. Și într-adevăr așa a fost. A făcut grădină pe care o lucram noi și peste porția de mâncare venea și ne dădea și zarzavaturi în plus...

Ați stat mult la Salcia ?

Până toamna, când au venit și au zis : „Bagajele ! Toată lumea, bagajele !”. Ne-am dus la magazie, am luat bagajele... „Ce-o' să facă cu noi ? Unde ne duce ?” În mașină, iar la bac. Nu pune pe bac : „Unde dracu' ne duce ? Precis ne duce în Siberia acuma, la ruși”, gândeam noi. Nu știa nimeni. Unde crezi că ne-a' dus ? Ne-a' dus la Periprava, la stuf.

La stuf acolo mulți dintre noi au zis c-al doilea an nu se mai duc. Ori își ia zilele, ori nu mai pot... Acolo a fost cel mai mare chin pe care l-am avut noi în toată perioada de pușcărie. Ca la Periprava nu a fost...

Dar care a fost specificul lagărului de la Periprava ?

Eram cazați tot pe un bac de-ăsta mare, cu paturi suprapuse. Și când era gerul și frigul cel mai mare... atunci te scotea', te băga' pe un canal la tăiat stuf. Norma era de opt maldări de stuf, cu o circumferință de un metru. Ne-au dat tarpane pentru tăiat, și în picioare niște papuci din cauciuc, dar alea în prima zi s-a' rupt în țâpușii rămași de la stuf și, în plus, de multe ori gheața se spărgea și te udai la picioare. Asta era cum era, dar cel mai greu era să cari maldării de unde-i tăiai la vreun kilometru jumate-doi. Îl luai după tarpan, așa, și te duceai cu el, îl lăsaai acolo, veneai, luai altul...

10. Nu am identificat în literatura de specialitate nici un ofițer cu numele Ciurea. După 1960 colonia Salcia a fost condusă de căpitanul Marin Nica (1960-1963) și maiorul Vasile Coșeru (1963-1966). Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 145.

„Asta era cel mai mare chin, când căram maldăre... Țștia care eram de la țară făceam norma, dar erau mulți dintre intelectuali care nu putea' să facă. Și cine nu făcea norma, seara îi chema' sus, îi bătea, și când le dădea drumu' pe scara aia așa, venea' de-acolo grămadă...

Ați văzut episoade de genul acesta ?

Păi da. Eu aveam un coleg din Constanța, îl chema Varsami¹¹. Și l-a' luat sus acolo, l-a' bătut, și când i-a' dat drumul pe scări... trei zile nu s-a sculat din pat, n-a putut să se miște. Și care făcea' norma îi chema și le dădea câte un polonic de mâncare în plus. În fine, am stat toată iarna acolo. Veneai ud de-acolo, cu obielele ude, n-aveai unde să le usuci... Le puneai sub pernă și dimineată iară le încălțai tot ude.

Și munca la stuf a durat până în primăvară, când ne-a' dus în altă parte, dar tot Periprava se numea și zona aceea... Acolo era' 5-6 barăci mari și ne-a' băgat acolo într-una din ele. Apoi ne-a' dat hainele civile, pe care le-am avut cu noi aicea la baracă. Și acolo fiecare om avea câte un plovăr, câte un ciorap, pe care-l scotea... Eram vreo 5-6 înși care împlTEAM; doctorii noștri ne ținea' aici, ne dădeau scutire că eram bolnavi...

Era un locotenent-major, nu mai știu cum îl chema, dar îl văd și acum, așa, cum arăta... La 2-3 zile venea beat, cu garda lui cu tot, și începea să-i scoale la 12-1 noaptea pe deținuți. Într-o seară vine beat: „Hă !”. Țipă acolo... chestii. Ne sculăm noi toți. „Brigadierul să vie încoace !” Brigadierul era un băiat de lângă Ploiești, de la Puchenii Mari, așa îi spunea comunei lui. Ioniță-l chema¹². Dacă nu l-a bătut, l-a snopit, domnule... Noi toți în față înmărmuriți, și el dădea în el. Dar ăsta n-a făcut păc. Cu cât nu zicea nimic, cu atât îl bătea mai mult. Și l-a bătut săracu până l-a... S-a legat de paturi, că de ce la unii e mai jos, la alții mai sus ? „Ce, n-ai văzut chestia asta ? Peste o oră vin și... dacă nu, te...” Ce mai, cum au plecat ei, noi care eram pe aici am făcut cum a zis el...

Acolo am dus-o mai bine, la Periprava. Lucram în agricultură la ceapă... Era bine când nimeream la muncă la ceapă, acolo luai un pumn de arpagic d-ăla, puneai în supa care ți-o dădea', și mâncam. A-nceput să se mai amelioreze treburile, nu ne mai zicea' bandiți ca până atunci. Chiar începuse cu : „Domnul deținut, domnul deținut”. Ne-am dat seama că trebuie să fie ceva la mijloc... Și am stat acolo până a început sapa la porumb. Atunci ne-aduce iară' la Salcia. Aicea, când să plecăm la bac vine comandantul¹³ de la Periprava, un colonel brunet, zicea că-i scos din pământ. Și el s-a urcat pe scări și a început să ne vorbească : „Uite, Partidul și Guvernul s-a' gândit la voi și lucrează la dosarele voastre. Să fiți cuminți pe unde vă duceți !”. În fine, noi

11. Nicolae/Niculae Varsami, născut la 14 septembrie 1915 în Varia, Grecia. A fost arestat la 10 ianuarie 1951 și reținut la Securitatea din Timișoara până la 26 aprilie 1951. A fost rearestat la 19 iulie 1952 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Peninsula, Aiud, Căvnic, Baia Sprie și Salcia. A fost eliberat la 16 iulie 1962. Informații din fișele matricole penale din AANP.

12. Alexandru Ioniță, născut la 11 iulie 1923 în Puchenii Mari, Prahova. A fost arestat la 27 februarie 1957 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Mărgineni, Ploiești, Aiud, Jilava, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 27 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

13. În perioada octombrie 1960 – septembrie 1963 comandantul formațiunii Periprava a fost maiorul Ion Ficior. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 139.

știam lozinca asta și că ei de multe ori mințeau. Și ne-a' dus la Salcia, iar în agricultură, și ne duceam la câmp, la cules de porumb...

Când ați fost eliberat ?

Era prin iulie '64 când au intrat trei ziare în colonie. Acolo unde lucram, căruțașii care aduceau mâncarea pe câmp ne-a' lăsat ziarele și am citit : „Toți deținuții politici, până pe 23 august, ziua eliberării de sub jugul fascist, vor fi eliberați”. O... dar cin' să creadă? Noi nu credeam. Nu credeam nimic.

A doua zi vine de la Piatra Frecăței comandantul¹⁴ cu toată suita, ne-a strâns și a-nceput să ne spună... Dar noi aicea aveam juriști, avocați, procurori, arestați cu noi. Și ăștia și-au dat seama că ăsta e cu adevărat decret dat de Consiliul de Miniștri și nu de Securitate. Că dădea Securitatea în fiecare an decret¹⁵, pentru cel care dă dovadă de reeducare. Poa' să dea toți, poa' să nu dea nici unul dovadă... Ehe, și stăteam așa seara, și vine un caraliu în baracă acolo : „Atențiune, liniște ! Cutare, cutare, cutare, cutare, cutare... Stamu Nicolae !”. Stăteam alături de un nepot, Dumitru Stamu¹⁶, eu în patul de jos, iar el în cel de sus. Când a auzit „Stamu Nicolae”, s-a aruncat jos, a venit și a zis : „Bă, pleci !”. „Hai, să stai liniștit...” Că mulți care pleca'... în fiecare an pleca' cu o listă, dar îi aducea' la loc. Îi ducea' pe la Gherla, pe la Aiud, și peste un an de zile, doi, iar îi aducea' înapoi. Dar, cum vă spuneam, noi nu credeam... N-a durat mult și peste o oră : „Toți care-ați auzit numele, afară ! Afară !”.

Dimineată, în zori, am fost urcați pe un bac deschis, nu ca celelalte. A venit un caraliu cu noi, care era unul dintre cei mai buni, că și-acolo caralii era' în două tabere : era' caralii de-ăștia duri care făceau rău și ăștia care erau mai... blânzi. Și ăsta, blându', ne-a dus până-n Brăila. Ne-a dus în Brăila : „Băieți, sunteți liberi”. „O, cum liberi ?” Noi am rămas așa... Am dat o declarație la Piatra Frecăței că n-avem voie să spunem nimic din ceea ce s-a întâmplat în închisoare și că nu divulgăm secretul...

Ne-am dus la gară, aveam tot ce ne trebuie. De la Brăila vine trenul. „Unde ne duce, măi fraților ?” Și eram patru inși, doi unguri, un doctor¹⁷ din București și eu. „Unde ne duce, măi fraților ?” Eu trebuia să cobor de la Slobozia, mai încolo. Pe unde-s ȋiganii ăia, acolo, satul ăla al lor... acolo trebuia să cobor. Trenul merge acolo. Am coborât, când am intrat în gară, doi inși acolo. „Măi fraților, zic, trenul de Călărași ?” „Da.” A venit trenul de Călărași. Mă urc. „Unde mă duc eu acum ? Șapte ani de zile

14. În perioada 1961-1966 comandantul formațiunii Piatra Frecăței a fost căpitanul Constantin Ene. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 141.

15. Pentru eliberarea deținuților politici necondamnați, depuși de Securitate și deținuți administrativ, Securitatea putea să dea decizii de eliberare sau putea să prelungească detenția.

16. Dumitru Stamu, născut la 5 martie 1932 în Bulgaria. A fost arestat la 31 ianuarie 1958 și condamnat la 12 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Aiud, Salcia, Periprava, Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

17. Gheorghe (Gioga) Parizianu, născut la 25 septembrie 1925 în Gornadunia, Bulgaria. În 1940 s-a stabilit la Moinești. A fost arestat la 15 mai 1948, pe când era student în anul II la Medicină, și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Baia Sprie, Căvnic, Bacău, Iași, Aiud și Ostrov. A trecut prin reeducare, fiind bătut de foștii colegi din lotul în care fusese condamnat. A fost eliberat la 23 iunie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. P, Q*, p. 63 ; fișa matricolă penală din AANP.

eu n-am știut de-acasă... n-am știut de părinți. Mama trăiește, tata trăiește ? Oameni bătrâni. Femeia o fi plecat înapoi la Mihai Viteazu¹⁸ ? ” C-acolo avea frați, surori...

Nu ai putut în toată această vreme să luați legătura cu cei de acasă ?

În șapte ani fără trei luni eu n-am știut nimic de-acasă. Dacă sunt în Călărași sau au plecat înapoi în comună. Nici pachete, nici scrisori, nimic, nimic.

În fine, am ajuns la Ciulnița, unde mă găsește un nepot, mă ia... de-acolo am venit acasă. Copiii pe care i-am lăsat mici, erau mari acuma... Părinții sănătoși, femeia cu servicii'... Eh, dar chinul a fost chin... Și astăzi picioarele mă dor de la apa aia de unde culegeam stuf ; au început să iasă toate la suprafață...

Când erai închis, ai avut momente de optimism privind posibilitatea de eliberare ?

Păi, la un moment dat era și de așteptat chestia asta, că acolo unde eram la Salcia, erau doi băieți tot din lotul nostru, care a' fost pe la Gherla și prin alte părți, și i-a' adus aici și pe ei dup-un an. Era un băiat tânăr, Ionescu¹⁹ și zicea : „Bă băieți, stați liniștiți, măi, noi nu facem 15 ani”. „Păi de unde știi tu ? Poate că facem. Avem atâția ani...” „Nu facem, măi, că la ăia a venit nu știu cine de la ONU și dacă-i pace scăpăm, și dacă-i război, iar scăpăm. Nu se poate. Situația este așa de învrăjbită că trebuie să scăpăm...” Și-ntr-adevăr așa a fost. S-a dat amnistia aia în '64 și prima dată ne-a' dat drumul nouă, ăștia care nu eram intelectuali propriu-zis, iar intelectualii au rămas mai târziu, până-n 23 august, când au ieșit toți... Mai târziu Ceaușescu a început s-aresteze și el oameni pe motive politice, dar mai puțini.

Rețineți din perioada detenției vreun episod care v-a marcat în mod deosebit ?

Sunt multe... Odată am făcut cinci zile de izolare la Salcia. Pentru ce ? Un pictor de-acolo mi-a făcut un portret, și un băiat din Târgoviște se elibera. Eu fiind prieten bun cu el, zice : „Mă, dă-mi pânza asta, că ți-o duc eu acasă ! ”. Și l-au prins la poartă... „Cine ? ” „Cutare.” Și m-a' luat și mi-a' dat cinci zile de izolare. Acolo îți dădea o dată mâncare pe zi și apă. Atât.

Multe sunt de povestit, mai ales de la stuf. Rămâneam câte-odată peste program până seara, că nu se termina norma, și ne luam de mână că ne era frică, că ziceau ăștia care erau mai vechi : „Măi, nu vă dați nici în dreapta nici în stânga, că dacă părăsești drumul te-mpușcă ! ”. Nu se vedea, nu lumină, nu nimic, doar când ajungeam în colonie se-aprindea lumina și făcea numărătoarea. Cam asta este toată povestea...

După eliberare ai mai avut necazuri ?

După eliberare, cum știți, erai observat tot timpul... Dimineața, în zori, în prima zi de la eliberare, m-am prezentat la Miliția din Călărași. Era acolo un locotenent-major pe care nici azi nu știu cum îl cheamă. „Ce-i cu tine ? ” Păi zic : „Uite-așa, așa”. „Stai acolo jos ! ” Și a-nceput să mă-njure, să mă drăcuie : „Ce-ați vrut să faceți voi mă, pleava societății... ? ”. Eu tăceam, iar el a zis ce-a zis, cât a vrut el acolo. Au venit salariații și a trebuit să mă prezint la camera nu știu care, șase sau șapte... M-am prezentat acolo și ofițerul de serviciu mi-a cerut să dau o declarație. Am dat declarația

18. Localitate în județul Călărași.

19. Hristu Ionescu, născut la 14 septembrie 1927 în Paticina, Grecia. A fost arestat la 24 octombrie 1957 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Gherla, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 24 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

și de-acolo a trebuit să mă duc la Securitate, care era în clădirea unde este Poliția acum. Acolo, un băiat tânăr, așa, înalt ca dumneavoastră, dar blond : „Ce-i cu dumneavoastră ? Stați jos ! ”. O vorbit destul de frumos : „Domnule Stamu, stați jos. Știm prin ce ai trecut. Fii atent la mine ce-ți spun aici. Dacă cineva zice ceva, se leagă de tine și-ți zice «Măi deținutule sau banditul sau pușcăriașule...», vii la mine ! ”. Dar și dacă am avut ocazia să mă duc la el nu m-am dus, că știam pe urmă că dacă te duci la el, el căuta să ia ceva de la tine.

Ați reușit să vă găsiți de lucru după eliberare ?

Da, după ce m-am eliberat m-am angajat la fabrica de confecții. Și-acolo am stat... Trei colegi de-ai mei din fabrică erau chemați în fiecare lună de dădea' declarație despre mine, dar n-avea' ce să dea, că eu aveam purtări foarte bune... Unul, membru de partid, ăhă, mare, se dădea pe-acolo, vorbea prost când venea aicea... Ceilalți colegi, cum venea' de la Securitate venea' la mine : „Măi Nicule, ce-au ăștia cu tine, mă, de tot întreabă că ce faci, dacă citești ziarele, dacă vorbești, dacă... ? ”. Dar eu îmi vedeam de treabă, că știam care-i treaba, că dacă vorbeai ceva, ăștia știau...

Dâmbovița

Alexandru Alexandrescu

S-a născut la 14 iunie 1928 în Priboiu, județul Dâmbovița. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceale. Profesia : agricultor. A fost reținut la 5 noiembrie 1959 și eliberat la 15 iulie 1960. A fost rearestat la 30 decembrie 1960 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești și Mărgineni. A fost eliberat la 18 aprilie 1962. La data interviului locuia în Priboiu. Interviu realizat de Constantin Vasilescu la 28 iunie 2008. Transcrierea și tehnoredactarea – Constantin Vasilescu. Editarea interviului – Alin Mureșan. Interviuul se află în AIO-IIICMER, având cotele 421, 422.

Domnule Alexandrescu, pentru început v-aș ruga să ne faceți o scurtă prezentare a dumneavoastră și a familiei.

M-am născut la 14 iunie 1928 în comuna Tătărani, satu' Priboiu, fiu' lui Ioan și al Elenei. Tatăl meu a fost arestat în '50 și adus la Canal pentru împușcare. A fost chiabur. Dă ce? Pentru că bunicul meu și tatăl meu, după ce s-a închis mina Mărgineanca și minerii nu aveau unde să mai trăiască, cumpărau păduri și i-a' adus la tăiat dă lemne, în pădure. A făcut și cantină pentru ei... În 1933 s-a închis mina și atuncea bunicu' meu și cu tata i-a luat pe toți de la mină, 300 și ceva dă muncitori, și i-a dus la pădure. Tăia' lemne cu toporu' și făcea' mangal, făcea' lemne pentru București. Trimiteam câte 50-60 de căruțe la București. Și datorită faptului că a exploatat, l-a' dus la Canal pentru împușcare, la Capu' Midia.

Am avut un frate mai mare care a murit din cauza meningitei. Mergea și la Liceu' Teoretic și la Liceu' Comercial. Sora mea a fost preoteasă la Dragodănești¹, a murit, iar sora cealaltă s-a dus la Ierusalim, acolo a murit, și acolo a' îngropat-o.

Dumneavoastră câtă școală ați apucat să faceți ?

Am luat bacalaureatul la Târgoviște, la Liceu' Teoretic „Ienăchiță Văcărescu”.

Ce v-a rămas în minte despre apariția comuniștilor în sat la dumneavoastră ? Ce fel de oameni au fost cei care au aderat primii la comunism ?

A fost Iancu Marica și alți comuniști. Țsta a fost secretar dă partid. El a adus pă tata la Canal, a adus pă preotu' Popescu dă la Gheboieni, tot din comuna Tătărani, și l-a' împușcat la Canal. Și încă doi inși, unul tot din Gheboieni, i-a' dus la Canal și i-a' împușcat acolo. Unu' era negustor, ălalt preot, și aveau valoare în sat. Ei spunea' : „Nu vă înscrieți la colectivă...”, și atunci i-a' dus la Canal și i-a' împușcat acolo, lângă tata.

1. Localitate în județul Dâmbovița.

Când a fost arestat tatăl dumneavoastră ?

În 1950. L-a' dus la Canal, la Capu' Midia, și nu l-a' împușcat, pentru că mama mea lua semnături dă la mineri că dacă nu era tata mureau dă foame, și s-a dus la Ministeru' dă Interne și atunci l-a' dus la Fundulea. Și a făcut patru ani din colo-n-colo, da. Tata spunea că mânca și cojile de cartofi, că tăia' cățaii, că cea mai bună carne de pe fața pământului era, tată, carnea dă cățel dă trei luni ! Și făcea ciorbă din ei, făcea... da.

A putut să-l viziteze cineva din familie cât timp a fost închis sau să-i trimețî pacheț ?

I-am dat pacheț la Fundulea. Când am fost acolo, scria : „Nu cu ajutoru' chiaburimii facem Canalu', cu ajutoru' Uniunii Sovietice”.

Rușii cum erau priviți în sat ?

Când au venit rușii peste noi, ne-a' luat calu' d-aicea și ne-a' lăsat o mârtoagă. Pentru că ei mergeau călare. Pricepi ? Intra în curte forțat și-ți lua calu'. Și să-i dai băutură... Păi da' ce, mai era cineva în sat atunci ? Toată lumea, mai ales fetele, erau la pădure, că vine rușii... Se purtau rău, rău ! Nemții erau eleganți, frumoși îmbrăcați, umblau cu respect, nu făcea' prostii. Trecea' cu mașinile p-aicea, te saluta' frumos, îi salutai, da' rușii erau periculoși, domn'e. „Koni, koni ?” Unde e calu' ? Îți dădea' pumni dacă nu spuneai. „Nu e...” „Pfu, futu-ți... !” Te bătea' dacă nu spuneai dă cal.

Erau zvonuri atunci că vin americanii, că se schimbă regimul ?

Domn'e, mulți au fost băgați în pușcărie pă chestia asta. Venea' noaptea la noi, în spatele casei, dădea' mâncare la câini și asculta' dacă vorbim la aparat. Comuniști din sat, domn'e, aveau echipă... Și după aia ciripeau : „Uite, am fost în seara cutare la Alexandrescu sau m-am întâlnit cu Alexandrescu și am vorbit cutare...”. Erau plătiți de Securitate, domn'e, și venea' la tine ba că ar vrea să cumpere o dublă dă porumb, un kil dă țuică, și te trăgea' dă limbă.

Ce puteți să-mi spuneți despre oamenii care au fost implicați în mișcarea de rezistență din zona Muscelului ?

Atunci era unu' din Boteni² în echipă cu colonelu' Arsenescu³. Să îmbolnăvise și era rudă cu cumnatu-meu, cu preotu' dă la Dragodănești. Și l-a adus, a stat o iarnă la cumnatu-meu și l-a adus și la mine, aicea. Și a stat vreo doi ani dă zile, da' cu tata vorbea mai mult. Da' mi-era frică...

El ce făcea în timpul zilei ?

Dormea, stătea prin pod ziua.

În ce an era asta ?

După ce a venit tata dă la Canal. În '54.

Și oamenii nu v-au reclamat ?

Păi nu știa' cine e. Ziceam că e o rudă d-a noastră. El nu prea ieșea afară să discute. L-a' chemat și pe tata pă chestia asta la Securitate. „Domn'e, nu-l cunosc, a venit pă la mine... Fusesse rudă cu nemurile noastre.” Da' el plecase între timp. „Nu știu, domn'e, a venit pă la noi în vizită, da' nu știu cine e.” Da' ce se întâmplă ? Le ducea' ciobanii

2. Localitate în județul Dâmbovița.

3. Vezi nota 10, la pagina 16.

mâncare în pădure, le ducea' brânză, dă toate și lui îi aduceau aicea. Venea un cioban d-acolo, că avea avere multă, și-i aducea brânză, mâncare, dă toate. Nu mai ții minte cum îl chema, eram copil atunci...

Ce știți să-mi spuneți despre Traian „Geagu”⁴, care are o cruce la Izvoare ?

Traian „Geagu” a fost un om... dacă aveam patru ca ăsta în țară, terminam cu comunismu' ! În timpu' alegerilor, primele alegeri care s-au făcut acolo, la Izvoare, în '46, au ieșit țărăniștii. S-a desființat procesu' verbal și au trecut că a' ieșit comuniștii. Și când a văzut el, a dat foc la urne, a dezarmat polițiștii și i-a luat la bătaie ! Pă urmă a venit la Priboiu. A cerut procesu' verbal : „Dați-mi aia !”. Și când a văzut că tot așa, ieșise' țărăniștii și a' trecut comuniștii, i-a bătut și p-ăștia, le-a dat foc la urne și aici ! Fugea polițistu' în comună !

Era voinic ?

Voinic, domn'e, era dă două ori cât dumneata ! Păi te ridica uite așa... Cinci kilograme dă țuică le bea și nu să ducea beat el ! Era un om revoluționar, domn'e, era contra comunismului el. Era din familie bună. Dă la ei am luat eu moara... Oameni dă valoare, cei mai dă valoare oameni în Izvoare.

Ei, a dat foc la urne, a venit Securitatea, a' dat grenade peste el, într-o cameră, a dat și el peste ăia și a scăpat. Păi n-aveau curaj ăia să-i facă ceva, decât să-l împuște ! Pă urmă l-a' dibuit într-o cameră la Izvoare, a' dat cu grenade și l-a' prins, l-a' arestat.

Asta în ce an se întâmpla ?

Cred că-n '47. Și l-a' legat, și după trei luni dă zile l-a' adus și l-a' împușcat acolo unde e moara mea... I-au dat drumu' și au spus că : „Ești liber !”. A plecat și a' pus pistolu' mitralieră pe el și l-a' împușcat acolo... Am ridicat noi o troiță.

Și la înmormântare, la care am fost, la toți ne-au făcut dosare ! Eu n-am fost, dar tata a fost. Familia Geagu au fost țărăniști, toți...

Dumneavoastră ați avut simpatii politice ?

Da. Moștenire de la tatăl meu. Adică țineam cu țărani, vedeam că moșierimea era cei care-i încărca pă țărani. Muncea' țărani, îi dădea' pământ și mai făcea' și 15 zile dă lucru. Și nu era moșieru', logofătu' era periculos acolo... Bunicu' meu tot țărănist a fost. Deci țărăniștii țineau cu țărani. Reprezentanții Partidului Național Țărănesc erau oameni mai înstăriți și moșierimea ținea cu liberalii...

Pe dumneavoastră când v-au arestat ?

Eram ultimu' an de studii și au venit doi soldați și m-au dus la Regimentu' 22 în Târgoviște. M-au luat dă la liceu, când am ieșit în recreație : „Domn'e, hai, mergi cu noi !”. Și m-a' luat unu' de-o mână, unu' de-o mână, și m-au suit într-o mașină, un GAZ d-ăla. Și m-a' dus la Regimentu' 22. Eram bolnav deja. Nici nu m-a-ntrebat nimic, m-a' suit într-o mașină și m-a' dus la Șuța⁵, la muncă.

4. Traian „Geagu” Marinescu (1923-1950). Membru PNT, funcționar, student la Academia Comercială. A participat la protestul față de falsificarea alegerilor din 1946, iar din 1948 s-a alăturat grupului de rezistență condus de Gheorghe Arsenescu. A fost arestat la 19 martie 1949, torturat la Securitatea din Pitești și executat la marginea satului Izvoarele la 4 februarie 1950. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. M*, p. 111 ; ACNSAS, Fond Penal, dosar 261, vol. 4, ff. 11, 367.

5. Șuța Seacă, localitate în județul Dâmbovița.

Nu v-au spus pe ce motiv ?

Nimic, n-am știut. Și ne-a' dus la muncă acolo. Șuța e între Târgoviște și Găești, era petrolu' acolo. Era un detașament de muncă forțată. În 1950 s-a înființat detașamentu' dă muncă forțată, DGSM-u'. În toată țara au fost arestați fiii de chiaburi, cei care n-au vrut să se înscrie la colectiv, fiii dă negustori, și ne-a' dus la muncă pă toți. Aveau surplus dă contingent.

Ne-a' dus la Șuța și după câteva zile mi-a' dat voie și am terminat liceu'. M-am dus înapoi la școală, am terminat liceu', am dat bacalaureatu', mi-a' dat voie și să dau admitere la facultate, la Medicina Veterinară. La Medicina Veterinară am luat cu 10 scrisu', dar la oral nu mai m-a' primit, că n-am scris în declarație că tata e la Canal. M-a cunoscut unu' și m-a' dat afară.

Pă urmă am venit înapoi aci, la Șuța. Mergeam, săpam șanțuri, băgam conducte dă petrol. Și acolo erau vreo 360 de oameni. După ce m-a' dus la regiment, am oprit la gazdă, am dat servieta și am spus : „Spune-i mamei că sunt la Șuța !”. Mama a venit la mine să-mi spuie că l-a' arestat pă tata. „De ce plângi, mamă ? Nu-i nimic, m-a' luat militar.” „Păi l-a' arestat pă tatăl tău”. „Lasă, mamă, că fac armata și... du-te acasă...”

Dumneavoastră puteați pleca acasă seara ?

Nu, dormeam acolo. Era ca și detenția, domn'e. Mâncam prost, mâncam dă la cantină, ce mâncau muncitorii. Noi aveam regim aparte. Ce ne dădea' ? Bandișii opreau ei mâncarea. Și noi mâncam ce mâncai și dumneata care erai muncitor acolo. Apă chioară, mâncare proastă. Muncitorii mai aveau mâncare d-acasă, da' noi...

Cum era cazarea ? În ce condiții vă țineau acolo ?

Foarte grele. Aveam cabane d-alea dă blană (scândură – n.n.). Și dormeam foarte prost, vara era căldură, iarna era frig...

Câți erați într-o încăpere ?

Păi cam 40 într-o încăpere d-aia. Unele mai mari, unele mai mici... Eram 360 dă inși acolo în toamna lu' '50. Și pă urmă a' început în toată țara și a' luat cu nemiluita.

Și cât v-au ținut acolo ?

N-am stat mult, că pă urmă m-am îmbolnăvit dă inimă. 17 inși ne-am îmbolnăvit : unii dă plămâni, unii dă inimă... Și ne-a' dat acasă.

Ce-ați făcut după ce ați venit acasă ?

Am intrat în învățământ, învățător suplinitor la Raci⁶, aproape dă Șuța, decât la vreo doi kilometri distanță una dă alta. Era unchiu' meu șefu' secției învățământ la Târgoviște, că dacă nu era, nu mă primea'. Țsta a fost norocu' meu. Și am stat acolo la Raci, pă urmă am dat un examen și m-a' trecut la ciclu' doi, la Bărbuleț⁷. La Bărbuleț, datorită faptului că eu trebuia să iau conducerea ca director și eram la ciclu' I, fostu' director Isbășescu⁸ m-a reclamat că tatăl meu e la Canal. Și când am văzut că trebuie să mă dea afară, am băgat demisie. Și pe urmă l-a' arestat și pe el și l-a' dus lângă tata. Și tata a fost șefu' lui acolo la Canal. L-a' dus și pă el, că era legionar înfocat și ăsta.

6. Localitate în județul Dâmbovița.

7. Localitate în județul Dâmbovița.

8. Traian Isbășescu, născut la 4 martie 1900 în Lăicăi, Argeș. A fost arestat la 15 aprilie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Mănăstirea, Borzești și Onești. A fost eliberat la 16 aprilie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Deci dumneavoastră ați plecat înainte să vă dea ei afară.

Da, în '52.

Și ce ați făcut mai departe ?

Din învățământ am trecut inspector la Sovrompetrol Târgoviște.

Cum ați reușit să ajungeți în postul acesta ?

Aicea n-aveau oameni și acolo ne-au băgat [pe] toți fii' de chiaburi. M-a' ținut revizor, aveam bunuri comune de la Cobia⁹ pân' la Râmnicu Vâlcea. Aveam 125 dă cantine și bufeturi, aveam și bufeturi dă vindeai salam, vindeai pâine... Și io revizor. Deci dă două ori pă săptămână făceam verificări la cantinele astea. Am ieșit în '55, că erau hoți mulți. Te asociai cu negustorii și trebuia să faci pușcărie. Și când am văzut că peste tot să fura mult... Apăruse penicilina atuncea și verificam și dispensarele. Găseam o grămadă dă penicilină pă care o vindeau ei, că era scumpă. Eu îl verificam : „Cui i-ai dat, mă, penicilina ?” „Cui ? Ne uităm pe registru.” Întrebam p-ăla : „Păi nu mi-a făcut nimeni, domn'e !” Și atuncea ? Ce să fac, să-i bag în pușcărie ? Mă omora'... Așa că am fugit de acolo.

Ce vă mai amintiți despre moartea lui Stalin ? Cum au reacționat oamenii ?

Foarte bine, toți eram mulțumiți ! Toată lumea eram mulțumiți c-a murit Stalin. Toată lumea eram veseli c-am scăpat comuniști. Da' dă unde ? N-a venit ăl'lalt ? Da, toată lumea eram mulțumiți c-am scăpat dă comunism... Pă față, domn'e, toată lumea, că-i mai aresta' [pe] care-i vedea'. Mulți au fost arestați pă chestia asta...

În momentele acelea, sperați că o să se schimbe lucrurile ?

Da, domn'e, că niciodată un guvern n-a rămas veșnic în istorie. Oamenii să sature. Pricepi ? Când mănânci carne, carne, carne, te sature, și pă urmă mănânci ciorbă.

Dumneavoastră când v-ați căsătorit ?

Ulterior m-am căsătorit, în '55. După asta am cumpărat o moară la Dragodănești, dă la o rudă d-a mea dă la Voinești¹⁰. Și am făcut iazu', am canalizat toată lunca Dragodăneștilor, că nu mai mergea, și atuncea, după ce am canalizat-o, toată lumea făcea cânepă, zarzavat, porumb. După aceea am luat și moara la „Geagu”, la Izvoare¹¹. După ce am cumpărat moara la Izvoare[le], gata, după patru luni m-a' arestat !

Când v-au arestat ?

Pe 4 noiembrie 1959¹².

Cum s-a întâmplat ?

Eram la moară la Dragodănești și pe la ora patru au venit doi securiști, unu' Paraschiv, și un altu', pe care nu l-am cunoscut. Era' soția și copiii acolo. După ce m-a' arestat pă mine, m-a' adus aicea. Mi-a' făcut percheziție la moară, după aceea mi-a' făcut percheziție aici, mi-a' găsit niște fotografii, mi le-a' luat. Au căutat în toată gospodăria, fotografiile, tot, tot, tot. Aveam niște poze de când eram străjer¹³.

9. Localitate în județul Dâmbovița.

10. Localitate în județul Dâmbovița.

11. Izvoarele, localitate în județul Dâmbovița.

12. Conform fișei matricole penale din AANP, a fost arestat la 5 noiembrie 1959.

13. Straja Țării - organizație de tineret înființată de Carol al II-lea la 24 noiembrie 1934. Oficiul de Educație a Tineretului Român, *Directiva generală nr. 1*, M.O., Imprimeria Națională, București, 1935, p. 29.

Ați fost străjer ?

Da, da, am și acuma poze. Și aveam baionetă, insignă, și o carabină care m-am fotografiat cu ea. „Dă unde ai, mă, carabina asta, futu-ți...” Carabina o luasem dă la șefu' dă post d-aicea. Că ce se întâmpla ? Înainte Miliția lăsa la oamenii înstăriți câte 2-3 carabine, că-n caz că îi atinge pă ei cineva, să aibe... Și erau două carabine ale lor acolo.

După ce m-a' percheziționat, m-a' băgat într-un GAZ d-ăla, m-a' legat ca p-un câine în spate, m-a' legat la ochi... Nu mi-a' spus nimic, nu mi-a' dat ordinu' dă arestare. Am venit la Voinești, nu știu pă cine a mai luat dă la Voinești, și pă urmă ne-a' băgat la Securitate la Târgoviște. M-a' băgat la beci într-o cameră.

Erați singur ?

Singur. Și pă la ora 10-11 noaptea, ne-a' băgat vreo 14-15 inși în GAZ-u' ăla și ne-a' dus la Securitate la Ploiești. Până-n Ploiești, pă la Caragiale¹⁴, s-a' pus cu bătaia : „De ce am vorbit ? Dă unde ? !”. S-a' pus cu pulanele pă noi și ne-a' bătut dă ne-a' găsit dracii ! Eu luam 10, ăla lua trei ! Și am capu' spart aici de la bătăile alea...

Ne-a' dus la Ploiești. Ne-a' ținut două zile și două nopți nemâncați, nebăuți. Legați la ochi, cu capu' în jos, până când au făcut ei unde să ne repartizeze. Pă urmă, după asta, ne-a' repartizat. Când intru în cameră, acolo găsesc lotu' de la întreprinderea „1 Mai” din Ploiești. Era unu' Săseanu¹⁵ dă la țără[niști]... Ei avea' 80 de salariați arestați acolo.

Acolo v-au anchetat ?

Da. Dă vreo două ori a venit unu' d-aici din Târgoviște, colonelul Modoran, și m-a scos la anchetă. El m-a anchetat. Mi-a dat vreo 10-15 pulane pă spate să recunosc ce-am vorbit. Că i-am dat ajutor lu' Spineanu¹⁶ o pătură și două cearceafuri. El reprezenta Partidu' Național Țărănesc pă județ.

Io fiind în petrol, am stat la Iubu Ștefan¹⁷. ăsta cine e ? A fost în celulă cu Spineanu, cu Diaconescu¹⁸, cu toți țărăniștii ăștia. Și Iubu, cu care am stat în camera aia cu chirie, spune : „Domnu' Bebe, știi ce te rog eu ? Uite, a' pus în libertate pă Spineanu, n-are ce mânca...”. Și mi-a citit o scrisoare. Și toți țărăniștii i-au dat ce-a' putut și i-am dat și eu două pături și două cearșafuri.

Când l-a' arestat : „Cin' ți-a dat să mănânci ?”. „Cutare” ...m-a spus pă mine. Și io nici nu știam cine e ăla. „Uite, mi-a dat și Bebe Alexandrescu...” Dă unde ? ! Că

14. I.L. Caragiale, localitate în județul Dâmbovița.

15. Tudor Săseanu, născut la 25 noiembrie 1905 în Calvini, Buzău. A fost arestat la 21 noiembrie 1958 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

16. Cezar Spineanu (1888-1972). Unul din întemeietorii PNT, profesor de matematică, deputat, senator, președinte al PNT Dâmbovița. După alegerile din noiembrie 1946 s-a ascuns. A fost arestat în 1947 și reținut la Aiud. A fost judecat și achitat la 8 iunie 1948, dar a primit domiciliu obligatoriu în Bărăgan. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar. S*, Mașina de scris, București, 2008, p. 312.

17. Ștefan Iubu, născut la 9 februarie 1903 în Gura Fcii, Dâmbovița. A fost arestat la 15 februarie 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Galați, Botoșani, Periprava și Jilava. A fost eliberat la 24 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

18. Vezi nota 12, la pagina 52.

io nici nu știam cine e Spineanu. Pricepi? „Cine a mai dat?” „Neguț¹⁹.” „Cine a mai dat?” Cumnatu-meu, Marcel Mihălcescu²⁰, și el țărănist, șefu' tineretului pă județ. El a fost condamnat 8 ani dă zile. Ne-a spus pă toți, până l-a' pus în libertate, și am făcut noi pușcărie. Pricepi? Ne-a demascat, că nu știa nimeni ce i-am dat lu' ăsta...

Deci la anchetă v-au bătut ca să recunoașteți ?

M-au bătut atunci să recunosc că am dat... „Nu știu, domn'e, nu-l cunosc. Eu i-am dat lui, dar ce-a făcut el, nu știu.”

Cum decurgeau anchetele ? Vă anchetau ziua, noaptea ?

Te chema' 'colea, dăschidea' vizeta la celulă, îți dădea' ochelarii și puneai ochelarii la ochi. Și până sus îți dădeau 20-30 dă pumni ! Când ajungeai acolo erai bătut deja dă caraliu. Și acolo trebuia să semnezi, că dacă nu semnai, iar te omora'. Deci acolo te chema pă dumneata că te-ai întâlnit cu mine și ai înjurat partidu'. Pricepi? Și nu-i adevărat. N-am dat declarație la nimeni : „Nu-i adevărat, domn'e !”.

Ați fost anchetat de un singur om ?

Nu... După ce m-a' bătut, m-am dus la comandantu' Securității²¹, mi l-a' schimbat și am avut unu' Barboș, foarte cumsecade : „Domnu' Alexandru, ce să vă mai spunem ? Trebuie să vă luăm ! Că ești vinovat, că nu ești vinovat, noi trebuie să vă luăm, că d-aia nu putem face colectivizarea. Recunoști, nu recunoști, noi tot te luăm, pentru că ești om văzut bine în comună și trebuie.”

A fost sincer.

Da, domn'e : „Și dacă nu recunoști, noi tot te condamnăm. Asta e. Noi avem dispoziție să vă luăm toți cum au făcut în Rusia”.

Și dumneavoastră n-ați recunoscut nimic ?

Nimic, nimic, nimic.

Cât au durat anchetele ?

Păi nouă luni ancheta. Nouă luni și m-a' pus în libertate²², că n-am recunoscut. M-a' și judecat după șase luni.

V-au inclus într-un lot ?

M-a' băgat într-un lot cu 12-13 inși.

19. Ion Neguț, născut la 26 august 1905 în Tătărani, Dâmbovița. A fost arestat la 4 decembrie 1958 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Mărgineni, Ploiești, Jilava, Galați, Luciu-Giurgeni, Ostrov și Botoșani. A fost eliberat la 13 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

20. Marcel Mihălcescu, născut la 15 noiembrie 1920 în Voinești, Dâmbovița. A fost reținut la 20 octombrie 1952 la închisoarea Ploiești și eliberat în același an. A fost rearestat la 6 martie 1958 și reținut la închisorile Ploiești și Târgoviște. A fost eliberat la 5 martie 1960. Informații din fișele matricole penale din AANP.

21. Șeful Direcției Regionale Ploiești în 1960 era colonelul Mauriciu Ștrul. În 1948 era comandantul Securității Galați, iar ulterior a participat la înăbușirea revoltelor țărănești din Vrancea. Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol I, p. 219 ; Doina Jela, *op. cit.*, p. 275.

22. Conform fișei matricole penale din AANP, a fost eliberat la 15 iulie 1960.

Îi cunoșteai pe respectivii ?

Era' din județ, îi cunoșteam. Un profesor, doctoru' Filip Bărbulescu²³, Greceanu, ingineru' Constantinescu – el a făcut hala la Târgoviște, Iorga ăl bătrân.

De ce v-au acuzat ?

C-am înjurat Partidu'. „Uneltire contra orânduirii sociale”. I-am dat lu' Spineanu ajutor și ne-a' băgat că am înjurat Partidu', că am spus că nu mai e mult până când comuniștii nu vor mai fi la putere și când mi-oi lua pământu' înapoi, îl voi ara cu cei care mi l-au confiscat.

Au fost oameni din sat care au dat declarații împotriva dumneavoastră ?

Da, dar acolo n-a mai recunoscut niciunu' și d-aia m-a' pus în libertate. Din 15 martori a rămas unu' singur. Toți sunt morți : Haralambie Călin, Lunescu, Petre, Toma Vintilă...

Avocat ați avut ?

Da, ne-a' băgat un avocat din oficiu.

Și cum s-a comportat pe parcursul procesului ?

Un avocat dă milioane, da. Cumsecade.

Dar a putut să vă apere în vreun fel ?

Mă apăra : „Domn'e, are doi copii mici...”. Nu știu dacă mai trăiește, săracu'. Țsta vedea că nu e adevărat, pentru că toate sunt minciuni... Că fac propagandă să nu se dea mere la cooperativă, să le ducă la București că acolo ia' bani mai mulți... Chestii d-astea.

Cine era președintele Tribunalului ?

Nu știu. Era un complet de judecată din București, de la Tribunalu' Militar, în deplasare la Ploiești. Erau cinci ofițeri, militari toți.

A fost proces cu public ?

Numa' cu familia, atât. Și ostași de la o unitate militară. Când ne-a' luat, ne-a' legat la ochi și ne-a' suit în mașină. Am venit la Judecătorie, ne-am dat jos, ne-au dat cu spatele acolo și din mașină am intrat direct în cameră, legați la ochi.

Și care a fost sentința, v-au achitat ?

M-a' achitat. M-au achitat și pe urmă mi-au făcut recurs. Numa' pă mine m-au pus în libertate, m-a' scos din lotu' lor. Era un lot puternic, era o organizație.

Și la ceilalți din lot ce condamnări s-au dat ?

17 ani, 18 ani, condamnări mari.

În ce organizație erau ?

Partidu' Național Țărănesc, toți. Erau țărăniști toți. Da' nu era nimic adevărat, că aducea martori care a' spus că s-a' întâlnit și a' făcut... Minciuni ! Domn'e, nu făcea nimeni atunci, domn'e. Făcea cineva prostii d-astea ? Decât ăia în munți...

(citește din sentință – n.n.): „În aceea s-a manifestat inculpatu' că a spus că și-ar mai cumpăra încă o moară, pentru că nu mai e mult până când actualu' regim va fi

23. Filip Bărbulescu, născut la 24 ianuarie 1905 în Botești, Argeș. A fost arestat la 4 noiembrie 1959 și condamnat la 9 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești și Botoșani. A fost eliberat la 15 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

răsturnat [de] la conducerea țării și vor veni iarăși timpurile din trecut când el o să-și facă o fabrică de cherestea la locu' unde era moara în comuna Dragodănești, lângă Târgoviște. Asemenea manifestări dușmănoase inculpatu' a mai avut și-n perioada sus menționată. A spus că o să răsară un alt soare și pentru el și atunci o să pună la plug pe toți romii și pe cei care i-au luat averea și o să-i mâne din urmă cu mărăcini. Că el ține morile pentru ca să-i poată ține pe comuniști, căci stofele de astăzi sunt inferioare celor din trecut și că regimul actual a fixat cote prea mari țăranilor, denumite cote de distrugere." Am zis-o asta... că dădeai 2 000 dă kilograme de lapte...

Ce-ați zis din toate astea ?

Pă toate le-am zis !

Deci ați vorbit prin sat ?

Le-am vorbit, domn'e, cinstit ! Da' n-am recunoscut... (râde - n.n.) N-am recunoscut ! (citește din sentință - n.n.) „De notorietate este faptul' că inculpatu' a mai fost judecat în acest dosar prin sentința numărul... din 4 iunie 1960, Tribunalul' l-a achitat.”

Ce s-a întâmplat după ce s-a terminat procesul ? Ați mers acasă ?

Am mers acasă și am dat drumu' iar la cazan, la Dragodănești. Și pă 31 decembrie m-a' arestat din nou. Mi-a făcut recurs Procuratura Militară.

De acasă v-au luat ?

De acasă, da. M-a' chemat la Procuratura Militară la Ploiești și acolo m-a' arestat. Am fost un prost că n-am băgat și eu un pachet dă țigări în buzunar... Le-a dat nevastă-mea acolo și mie nu mi-au dat nimic, bandiții. Le-a dat țigări, le-a dat mâncare, și au oprit bandiții la poartă, nu mi-au dat nimic.

Unde v-au dus după ce v-au arestat ?

La Securitate la Ploiești. Acolo a doua zi m-au chemat iar la anchetă. Iară bătaie, iară anchete...

Cine vă ancheta de data asta ? Aceiași oameni ?

Barboș, ăla care m-a anchetat și înainte, da' băiat cumsecade. Nu mi-a dat o palmă sau să mă înjure, nu. Da' bătea' caralii până sus ! Păi până sus îmi dădea 20-30 dă pumni, 20-30 dă pulane pă spate (râde - n.n.). Și acolo spuneai că ai regulat și pe mă-ta... (râde - n.n.). Semnai dă frică. Mi-era teamă că mă omoară și ăsta, ce să mai discutăm...

Cât a durat ancheta de data asta ?

Păi vreo patru luni dă zile. Și p-ormă m-a' judecat tot la Ploiești.

V-au judecat singur sau v-au băgat iar într-un lot ?

Nu, eram singur atuncea, eram singur.

Și ce sentință ați primit ?

Doi ani dă zile, în care mi-a' pus și p-ălea 9 luni dă zile din urmă. Pedepsa era 3 ani în articolu' care eram băgat, deci mi-a' dat sub minimum dă pedeapsă cu 1 an, ca să nu ne ridicăm noi cu pretenții pentru timpu' care l-am stat acolo prima dată ca fiind nevinovat. Și pe urmă, ca să motiveze într-un fel arestarea mea, mi-a' dat cu 1 an sub minimum dă pedeapsă. Deci în total : 2 ani pedeapsă.

La judecată nevastă-mea a avut aprobare de la procuror să-mi lase copiii să vorbesc cu ei. Și mi-a dat copiii acolo într-un garduț cu patru polițiști la capăt : unu' cu

carabina în partea aia, unu' cu carabina dincolo... Când eram în închisoare, când veneau citații că nevasta divorțează dă tine, te distrugeai, da' nu știam noi că nevasta divorțează dă noi ca să-și ia servicii'... Și am luat copilu' ăl mare, pă Ionel și i-am zis : „Să-i spui mamei să nu divorțeze dă mine, că viu acasă”. Și atunci ea, când a auzit, a intrat prin cordon, mai s-o împuște ăia și am luat-o în brațe, am pupat-o și i-au zis : „Jeși, fir-ai a dracu', că te împușc ! Afară ! ”.

[Soția] : Eu n-am mai ținut cont de ei. Am intrat prin ei, am luat copiii în brațe și pe el și i-am spus să-și mențină curaju', că nu voi divorța niciodată.

După proces unde v-au dus ?

Înapoi la Securitate. Și de la Securitate, la o săptămână, ne-a trimis pă [Strada] Rudului, unde era pușcăria la Ploiești. Acolo eram vreo 50-60 dă inși într-o cameră mare și la fiecare două-trei zile îi repartiza' : „Tu te duci la pușcăria cutare ! Tu te duci la pușcăria cutare ! ” Eu am rămas aici toată pedeapsa...

Care erau condițiile la Ploiești ?

Dormeam doi într-un pat. Erau paturi suprapuse, de fier. Mâncarea era vai de noi ! Ne dădea' arpacăș, varză care puțea... Vai de noi ! Mâncarea dintr-o zi o pune a doua zi și făcea ciorbă din ea...

Îl întrebam pe comandant²⁴ : „Bine, domn'e, noi suntem deținuți politici, ce spui societății că mi-ai dat de mâncare ? ”. „Ce vrei, bă, să-ți dau pui ? ! ” „Da' nici mâncarea asta, domn'e, dă regim dă moarte ! ” Era numa' cât să trăiești, atât. Nu puteai să mergi, trebuia să stai toată ziua în pat, că dacă mergeai, ți-era foame. Și erai unu' într-o margine, unu' în altă margine, că era' paturi d-ălea strâmte dă armată.

Aveați voie să stați în pat în timpul zilei ?

Da, după ce te judeca, gata, stăteai. Doar la Securitate stăteai la capu' patului de dimineața dă la 5 până seara, la 10, la 11. N-aveai voie să te culci. Aveam un WC în cameră. Eram 15 inși în celulă și am dormit trei inși cu picioarele în WC și cu capu' afară, că n-aveam loc. Și-n rest dormeam pă jos până când ne-a' repartizat.

La închisoare noi n-am știut că are (sic !) niște aparate, ai dracu'. Sub paturile astea avea' niște aparate și înregistra' tot ce-am vorbit. Peste o săptămână ne muta' în altă celulă, lua' aparatele, pune a' altele și știa' tot ce s-a vorbit acolo...

Când ați ieșit din pușcărie ?

În '62.

Vă mai amintiți ziua eliberării ?

A fost vara cândva, prin iunie²⁵. Și după ce-am venit din pușcărie, am intrat în învățământ și eu, că nevasta era deja. M-a' trimis la Bărbuleț, unde s-a înființat clasa a V-a. Tot suplinitor...

Cum de v-au primit în învățământ ?

Era unchiu-meu inspector (râde - n.n.) ! Dar ne-a' dat afară pe toți deținuții politici peste câteva luni și am intrat la spital, salariat intendent. Am mai fost

24. Între 1953 și 1967 comandant al închisorii Ploiești a fost locotenent-colonelul Gheorghe Drăghici, fratele ministrului de Interne Alexandru Drăghici. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 437.

25. Conform fișei matricole penale din AANP, a fost eliberat la 18 aprilie 1962.

merciolog principal la combustibil, la Șotânga²⁶. Trimiteam cărbune dă la mină în toată țara.

Ați mai avut probleme cu Securitatea ?

Da. La Șotânga vine un securist la mine : „Cine pizda mă-tii te-a trimis pă tine, mă ? Trimiți cărbuni la americani ? ” (râde – n.n.). Și m-a obligat să fac o declarație... „Vezi-ți dă treabă, nu fac eu asta, domn’e. Mă trimiți la ăla și pă urmă...” Și m-a dat afar’.

Pe urmă am trecut la ICIL. Mă duceam și controlam laptele la toate CAP-urile. Tot a venit o jigodie, dar eu : „Fugi, domn’e, nu fac eu asta ! ”. Afar’ și d-acolo ! La spital am mers 2-3 ani și pă urmă m-a’ dat afar’ și d-aci. Se țineau securiștii după mine să mă facă informator. Cât am fost merciolog principal la uniune, n-au mai venit. Dar era un post foarte greu Am găsit foarte mulți magazionieri cu multe plusuri alimentare, și atunci am băgat demisia, am plecat de la ei.

După aceea mi-am cumpărat o moară la Dragodănești, apoi am cumpărat-o și p-aillaltă. Și am avut două alambice. Mergeam cu cazanele în tot județu’ ca țiganu’ cu cortu’. Că nu era’ cazane în județ. La noi se făcea cu căzănele d-alea proaste. Era’ foarte mulțumiți oamenii...

Și v-au lăsat să desfășurați activități din acestea ?

Pân’ la urmă, de prin ’67, s-a’ legat de mine, mi-a’ oprit toate cazanele, nu mai mi-a’ dat voie să mai merg cu cazanele. Dar am avut plantație, am avut avere multă de la tata și am făcut o casă în Târgoviște. Și ăștia a’ întrebat : „Dă unde pizda mă-sii are ăsta să facă casă, că i-am confiscat ? ”. Ei n-au știut că eu am avere de la nevastă-mea și de la tata, da’ nu erau trecuți în registre. M-a judecat Curtea Supremă la București, că ăștia mi-au făcut recurs că n-am plătit impozitu’. Păi dacă pământu’ era la tata ? A plătit tata impozitele, e pă numele lui averea...

Deci dumneavoastră nu v-ați mai angajat ?

Nu, am văzut dă avere, că aveam avere destulă. Dădeam fân la 5-6 CAP-uri, pentru că era îngrășământul ieftin. Aveam mai mulți bani atunci decât am azi...

În toată perioada asta ați simțit că mai sunteți urmărit ?

Cum să nu ? ! Păi 130 dă declarații am contra mea. Le-am găsit... Mai mă chema’ pe la ei...

Și când vă chemau ce vă spuneau ?

C-am vorbit aia și aia... „Nu-i adevărat, domn’e.” Mă chema’ să viu la dumneata ca să discut cu dumneata că ce părere ai și pă urmă mă băga-n proces cu dumneata...

Au mai încercat să vă racoleze ca informator ?

Da, da, da. În celulă toți informatorii erau organizați, erau puși acolo. Ei ziceau să mă duc la mata, mata ai spus ceva, eu spuneam dă dumneata c-ai înjurat Partidu’, dumneata îi spui dă mine și gata, a’ făcut organizația. Așa făcea’ ! Că dacă te lega’, spuneai și dumneata : „Te-ai întâlnit cu Alexandrescu ? ”. „Cu el am vorbit.” Și ne-aresta’ pe amândoi. Pricepi ? Întâi te-aresta’ pe dumneata și pe urmă mă aresta’ și pe mine că declarai contra mea...

26. Localitate în județul Dâmbovița.

Familia a mai avut de suferit datorită arestărilor dumneavoastră ?

Păi după arestarea mea a' dat-o afar' din casă pe nevastă-mea. Și a venit pă bicicletă, opt kilometri, de-acolo până aici...

Și la un moment dat m-a pârât unul că am 10 kilograme dă aur și am fost arestat și eu, și nevastă-mea și copiii, să dăm 30 dă kilograme de aur. Dă unde aur ? ! Am stat vreo 30 dă zile în arest...

Când s-a întâmplat asta ?

După '70, în '74 mi se pare c-a fost. Io am stat 33 dă zile și ea 30 în arest la Ploiești.

Și cum de v-au eliberat așa repede ?

Păi s-a' convins, n-au avut dovezi. M-a' întrebat dă unde are fiu-meu dinții, că cel mare a avut patru măsele îmbrăcate în aur și când îi lua' declarație s-a' uitat în gura lui. Și a' cerut actele pentru aurul ăla, pe care îl aveam de la tata. Pentru aurul ăla ne-a' pus să plătim 6 000 dă lei. Noi am lucrat la un tehnician, la Târgoviște, și l-a' arestat și p-ăla (râde - n.n.). I-a' făcut percheziție și i-a' găsit un caiet cu pacienții. L-a' luat și pă el...

Copiii au avut probleme la școală ?

Pe copii nu i-a' făcut pionieri pă niciunu'. Ți mare s-a dus la facultate, la București, la Stomatologie, și știa' că e fiu dă chiabur. A luat cu medie mare, dar n-a' vrut să... Și pă urmă l-am dus la Cluj și a intrat al doilea.

Și la facultate n-a avut probleme ?

N-a avut, n-a avut, n-a avut. Acolo dacă învățai... Pă timpu' lu' Ceaușescu era asta, că după ce-a venit Ceaușescu nu s-a' mai agățat dă copii. Dar îi mai întrebau una, alta... Au reușit să termine facultățile. Toți colegii celui mare au plecat în America, în Franța. Au rămas numa' patru persoane aici. Cel mare e medic stomatolog la Pitești.

Unde v-au prins evenimentele din '89 ?

Eram aicea... Io eram la cazan, la Dragodănești. Toată lumea era bucuroasă, da' dăgeaba ne-am bucurat, că tot comuniștii a' pus mâna pă noi. Văcăroiu și bandiții ăștia...

Să înțeleg că sunteți dezamăgit acum ?

Atâta timp cât în Parlament avem comuniști, n-ai ce face. Păi pui pă Văcăroiu, banditu' ăla, care și-a cumpărat avere destulă... Păi dă unde ? Dumneavoastră știți ce are la Pitești ăsta ? Deci ce-a' făcut comuniștii... burghezia proletară. A spus Lenin : „Să te ferească Dumnezeu dă burghezia proletară !”. Țștia au venit la putere și au furat tot ce-au făcut comuniștii. Iliescu ce-a făcut dă prima dată ? A dat blocuri pă nimica la oameni, ca să-l simpatizeze... A adus minerii, a distrus Bucureștiu' : „Vă mulțumesc, domnilor mineri !”.

După '89 ați activat în vreun partid politic ?

Păi în '90 n-am făcut Partidu' Național Țărănesc în Târgoviște ? Eu am înființat partidu'. Nu știe domnu' Ticu Dumitrescu, da' eu am înființat Partidu' Național Țărănesc. Și atuncea ăștia ne-a' devastat partidu' dă trei ori. Am avut probleme mari de tot cu ei...

Cine vi l-a devastat ?

Muncitori dă la toate întreprinderile, dă la uzină, a' venit toți. Ne-a' luat banii, ne-a' devastat partidele, ne-a' dat foc la urne. A' făcut cum a' făcut în '44 când a' venit comuniștii.

Și când am fost la DGSM pă toți i-a' făcut sergenți-majori, i-a' făcut sergenți, pă mine nu m-au gradat, că știa' că l-am avut pă tata la Canal... Și acuma sunt președinte pă județ la Asociația Foștilor Soldați în Detașamentele dă Muncă. Am avut vreo 6 000 dă membri, da' nu mai avem, c-au murit. Vreo 4 500 mai am...

V-a rămas ceva mai deosebit întipărit în minte din toată perioada dumneavoastră de detenție ?

Acolo în celulă stăteam pă pat, pă margine și ne uitam în colțu' celulei... Și dă multe ori nu mai știa nimeni ce a vorbit... Așa și acum, dă multe ori stau așa și nu știu ce vorbește nimeni în casă. Asta a rămas... Dacă-ți aduci aminte cum te bătea', cum te schinjuia'... P-ăștia care erau considerați mai răi, te dezbrăca' la pielea goală, te lega' așa, băga un drug p-aicea și te bătea' până când spunea că te-ai întâlnit cu mine și gata ! Și dacă nu recunoști, te bate rău, leșini, vine doctoru', te bagă în spirt și revii, iar te ia la bătaie până când spui că m-am întâlnit cu dumneata... Am pățit-o și eu la Securitate la Ploiești. Numa' la unu noaptea să făcea asta...

Regrețați ceva din tot ce s-a petrecut ?

Păi cum ? ! Tinerețea acolo mi-au mâncat-o...

Dacă ați avea posibilitatea să schimbați ceva în trecutul dumneavoastră, ați schimba ?

Da, cum să nu ? Da. Adică omu' să fie stăpân pă tot ce este, libertate, ce vorbește... Și aș lua pensia la securiști, să n-aibe niciun fel de pensie, căăștia a' bătut...

Acum vi se pare că ați suferit degeaba ?

Da, păi cum să nu ? Nu, nu. Nu poți să uiți... A fost în zadar, da, că n-a avut niciun efect ce-am spus eu... Da' acuma a avut efect, vedeți ? Că oamenii și-au luat pământu', ce-am prevăzut atuncea...

Deci considerați că ați făcut un sacrificiu inutil ?

Da. Degeaba am făcut. Degeaba am făcut pușcărie, că nu să vede nimic în urma noastră, pentru că au venit tot securiștii la conducere...

Vă mulțumesc mult.

Ilie Bănculescu

S-a născut la 10 mai 1927 în Calafat, județul Dolj. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Biologie, 2 ani. Profesia : asistent medical. A fost arestat la 16 august 1948 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud și Târgu Ocna. A fost eliberat la 1 februarie 1952. La data interviului locuia în Târgoviște. Interviu realizat de Alexandru Matei la 3 iunie 2009. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Alin Mureșan. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 587, 588.

Vă rog să vă prezentați în câteva cuvinte.

M-am născut în orașul Calafat în 1927. Mama a fost casnică, tatăl meu a fost militar de carieră. De la Calafat am plecat de mic, tatăl meu fiind mutat din garnizoană în garnizoană, și am ajuns în final la Râșnov. Aici tatăl meu deja era pensionat și s-a angajat la fabrica de armament Tohanu Vechi. Și ne-am stabilit la Râșnov. La Râșnov am făcut școala primară, iar liceul l-am făcut doi ani la Făgăraș și restul de ani l-am făcut la Sighișoara. Din ce cauză? Tatăl meu fiind scutit de anumite impozite și taxe, eu trebuia să fiu scutit de taxele școlare, că aveam media peste 7,50. Așa era legea atuncea. Și cei de la Sighișoara n-au vrut să mă scutească și-atunci m-am transferat la Liceu' „Radu Negru” din Făgăraș. Acolo am făcut doi ani, după care am revenit la Sighișoara. Am terminat liceu' la Sighișoara, am luat bacalaureatu' la Brașov și m-am înscris la Facultatea de Biologie, unde am ajuns până în anul II, când am auzit că încep arestările printre studenți.

Ce simpatii politice aveau dumneavoastră ?

Eu propriu-zis, inițial, n-am avut nicio simpatie politică, dar era opoziția puternică împotriva ocupației sovietice și a comunismului. Simțeam nevoia să ne încadrăm, cât de cât. N-am să fac comentarii, părerile mele... Eu vă spun ce s-a-ntâmplat exact. Și-atunci am fost încadrat la Sighișoara în Frățiile de Cruce, deci tineretu' legionar. Părinții n-au făcut politică, nici nu puteau să facă, că militarii n-aveau voie să facă politică...

Deci am făcut liceu' la Sighișoara, am dat bacalaureatu' la Brașov, am picat în primăvară la bacalaureat la Sighișoara, foarte surprinzător, fiindcă nu eram un elev slab și a fost o surpriză pentru toată lumea. Între timp, după ce am dat bacalaureatu', am continuat să stau câteva zile în Sighișoara. Mă plimbam pe bulevard și mă întâlnesc cu profesorul meu de filosofie, dirigintele : „Ce faci, măi Bănculescu?”. „Ce să fac, domnu' profesor? Știi ce s-a-ntâmplat.” S-a uitat așa la mine : „Sunt niște lucruri pe care tu nu le poți înțelege încă...”. Eu avusesem probleme și cu poliția de-atuncea, fiindcă erau manifestații politice în oraș pe vremea aceea și am participat, ca tot tineretul și toți elevii, și bineînțeles că am fost luat în evidența Poliției. De unde știu

lucrul ăsta ? Fiindcă studiind dosarul de la Securitate, la CNSAS, acum, am văzut că eram luat în evidență încă de când eram elev acolo.

Cum a fost cu această încadrare ? În ce împrejurări s-a produs ea ?

M-am încadrat în '45, pentru că paralel cu noi se ducea și o activitate comunistă, sprijinită de niște oameni politici, oameni de cultură, printre care era și N.D. Cocea¹ – ăsta a fost un mare pamfletar și un scriitor mediocru. Avea o locuință la Sighișoara și a reușit să coopteze niște colegi de-ai mei. Noi știam lucrul ăsta, da' nu știam ce fac ei acolo. Ne ziceau : „Mă, uite, vino să te înscrii și tu la Tineretu' Comunist, că-ți dăm bocanci, că facem...”, multe ne promiteau. Și N.D. Cocea ăsta a început să pregătească colegi de-ai mei și alții mai mari. A cooptat un elev mai mare, băiatu' poștaşului din Sighișoara, care-a ajuns crainic la emisiunea „Pentru patrie”, cum era pe timpu' comuniștilor. A cooptat un alt coleg de-al meu, Mircea Ieparu, care-a ajuns spion, a cooptat încă unu' care a ajuns ofițer de Securitate, Șipoș. ăsta era din Sighișoara și era mai mare ca mine cu doi ani. Au ajuns mari când au venit comuniștii la putere.

Așa, și odată înscris la Facultate de Biologie, cum v-am spus, au început arestările. Am simțit ce se-ntâmplă, știam că am probleme, m-am întâlnit și cu alți colegi : „Măi, uite care-i situația, trebuie să dispărem !”. Și-am venit la Râșnov, acasă, că stăteam la Râșnov cu părinții. În naivitatea noastră credeam că dac-am plecat din București, nu ni se mai prinde urma, da'... Și într-o bună zi a venit un cetățean. Cu cine-o fi venit, nu știu, că m-a recunoscut, adică a venit direct la mine pe bancă, în parc. Zice : „Tu ești Bănculescu ?”. „Da.” „Te rog să ne urmezi.” M-a dus la postul de Miliție, cum era pe-atuncea, era o Volga neagră, n-a zis nimic și m-a dus la Securitate la Brașov. La Securitate la Brașov m-a' băgat într-o celulă, în beci, și m-a' ținut vreo două zile. De amintit că în beciu' ăsta era o celulă în care a stat părintele Arsenie Boca², dac-ați auzit de el. ăsta a fost o mare figură. A fost preot călugăr la Mănăstirea Sâmbăta de Sus și era un om cu multă doxă, foarte înțelept, spiritualizat. Avea o figură așa, de parcă era desprins dintr-o icoană. Și auzise toată zona aia din Făgăraș că părintele Arsenie Boca e închis la Brașov. Securitatea nu era bine organizată atuncea, n-aveau cadre, foloseau și cadre vechi. Și părintele Boca primea pachete. Primea pachete de la diverși țărani, oameni din zonă, să-l ajute. Și el, când ne desfăcea' celulele, venea și ne împărțea la fiecare din pachetele lui.

Și-am stat acolo vreo săptămână la anchetă. Eu știam despre ce va fi vorba. La anchetă : „Cunoști pe cutare, cutare ?”. „Pe unii-i cunosc, pe unii nu.” Puneau o lampă puternică în ochi și începuse' să mă-njure. Eu am zis : „Domn'e, poate-i numa' atâta...”, dar nu știam că ce m-așteaptă.

Erau brutali doar verbal sau și fizic ?

Nu, n-au fost brutali cu mine, fiindcă după vreo săptămână, după vreo 10 zile de stat acolo, mi-am dat seama că, de fapt, pe ei nu-i interesa' prea mult persoana mea, ci

1. N.D. Cocea (1880-1949), scriitor, jurnalist și publicist român, cunoscut îndeosebi pentru pamfletele sale.

2. Pr. Arsenie Boca (Zian Boca), născut la 29 septembrie 1910 în Vața de Sus, Hunedoara. Ieromonah, teolog, pictor, unul dintre cei mai importanți duhovnici români. La 19 ianuarie 1951 a fost internat administrativ pentru 12 luni într-una dintre coloniile de muncă de la Canal. A fost eliberat la 17 martie 1952. A fost rearestat la 11 noiembrie 1955 și ținut în închisorile Timișoara, Jilava și Oradea, se pare că fără condamnare. A fost eliberat la 7 aprilie 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

persoana mea interesa Securitatea din Sighișoara. A venit un reprezentant al Securității din Sighișoara și m-a luat. Mi-a pus cătușele la mâini, m-a băgat într-un autobuz: un autobuz din ăsta comun, al orașului, că toată lumea te compara cu un criminal, cu un infractor. Și m-a dus la gară, în cătușe. La gară m-am urcat în tren și m-a dus până la Sighișoara.

La Sighișoara iau o trăsură, că era' pe-atuncea trăsură cu cai. Eram încă un copil, ca să zic așa... Nu-mi dădeam eu seama ce se petrece și nu credeam că acești oameni poa' să fie atât de cruzi cu noi. Am zis: „Domn'e, am făcut. Știm ce-am făcut, ce să ne facă?” La Sighișoara eram în trăsură, mă uitam în dreapta, în stânga să văd colegi, fete, băieți, lume care mă cunoștea, să vadă. Și mergem la Securitate. La Securitate m-a' băgat sub o scară, pe ciment. Și am stat acolo sub scară, că aveau o încăpere așa, ca o cușcă. Și am stat acolo cam vreo săptămână. Între timp, auzeam din altă cameră când ieșeau colegii mei, zice: „Măi, am văzut că ai venit, da' să știi că auzim discuțiile în birou la ei: «Pune-i, mă, cătușe la ăsta, că ăsta-i boxer!»”. Ei știau ceva de mine, că eu am fost sportiv de performanță, și ei auzise' că eu fac sport și își închipuise' că fac box. E, nu făceam box... Și de-acolo a început ancheta... Ne-a' adunat pe toți, de pe toate părțile pe unde-am fost: București, Cluj, Sibiu. De unde-am fost ne-a' adunat acolo – știu eu? – vreo 20 de inși, cât a' putut să adune. Și au început anchetele...

Ne-a' ținut acolo în anchetă, cu bățai, într-un beci, într-o pivniță și dormeam pe priciuri toți grămadă într-o cameră. Măncarea era o zeamă de cartofi... A' adus și fetele acolo în altă cameră... Și ne-a' anchetat, ne-a' anchetat... Și de-acolo m-a' scos și m-a' adus la Cluj, unde trebuia să mă confrunte cu alți prieteni de-ai noștri... Și am stat la Cluj vreo trei zile și m-a' întors iar la Sighișoara. Printre prietenii mei buni cu care am lucrat, ca să zic așa, și am învățat, a fost și Marcel Cornea³, care a fost executat în luptă în Munții Apuseni.

Și după ce v-au adus înapoi la Sighișoara ?

După ce m-a' adus înapoi la Sighișoara, ne-a' mai ținut acolo în anchetă, a' adus soțiile unor dintre noi... Nu-mi amintesc exact datele. După ce-am stat acolo vreun an și ceva, ne-a' dus la proces la Sibiu.

La Sighișoara anchetele se țineau ziua sau noaptea ?

Și noaptea, și ziua.

V-au și bătut în timpul anchetelor ?

Da. Nu rău... Mi-a' dat palme și cu pumnii în față.

Vă cereau să recunoașteți ceva ?

Da, să spunem adevăru'. Da' noi îl spuseseam de la început, fiindcă eram atât de naiv, că... Și mi-era frică: „Dacă nu spun eu, spune celălalt...”. Aicea era treaba. Și zi și noapte te chema'. Ne dădea' câte o juma' de oră voie să ieșim la toaletă, în curte, și acolo controlam prin gunoaie să vedem câte-un muc de țigare, ca să ne facem câte-o țigară cu jurnale, că rupeam și jurnale... Și de-acolo ne-a' dus la Sibiu, la proces.

3. Marcel Cornea (1927-1950). Student, în 1949 s-a înscris în mișcarea de rezistență armată din Munții Făgăraș. A fost prins și ucis în noaptea de 6/7 noiembrie 1950 alături de Virgil Radeș. Tatăl lui Marcel Cornea s-a sinucis după ce a văzut cadavrul fiului său. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. C*, p. 219; Florica Dobre (coord.), „*Bande, bandiți și eroi*”, p. 114.

Procesul a fost public ?

Numai cu familie.

Câți ați fost în boxa acuzaților ?

Știu eu ? Vreo 15... Să fi fost vreo 15, primu' lot ?

Cum s-a purtat avocatul apărării ?

Vă spun eu cum a fost. La procese nu putea să facă nimic... Am văzut-o pe mama și am spus : „Mamă, nu cheltui niciun ban, că nu faci nimica. Nu faci nimica cu niciun avocat”. Pentru că știam ce se-ntâmplă... La rechizitoriu ne-a' întrebat printre altele ce profesie avem. Noi auzisem ce se-ntâmplă prin închisori : „Măi, studenții sunt la Pitești, muncitorii sunt la Gherla...”. Și atuncea ne-am gândit noi ce să spunem ? Unde-o fi mai bine ? Nu știam ce se-ntâmplă. Și unii o' spus muncitori, alții studenți... Și am spus fiecare cum ne-a venit în minte. Eu am spus că-s muncitor. Un coleg de-a' meu a zis că student, altu' a fost nu știu ce... Dar ce se-ntâmplă ? Când ne-a' arestat pe toți, ne-a' făcut procesu' la Sibiu, da' n-a' mai ținut cont că ăla ce e, că ce e... Ne-a' judecat pe toți...

Pe dumneavoastră de ce vă acuzau ?

M-a' acuzat că am participat la construcția unei cabane, ceea ce era o mare prostie. Ce cabane să construim noi, niște copii ? Încercasem noi să ne ducem la pădure, să facem o colibă din frunze, să ne jucăm... Nu era nimic organizat... Și că am citit cărți legionare... ăsta a fost actul meu de acuzare : că am făcut parte din organizația fascistă și reacționară, că am citit cărți, că am vândut măștișoare, că am vândut lămâi... Colegele noastre, care erau și ele încadrate, făceau măștișoare de 1 martie, și-atuncea ne dădea' nouă să le vindem. Le vindeam și banii îi depuneam... Și a venit odată un băiat de la Constanța, cu un rucsac de lămâi, c-atunci nu se găseau lămâile. „Măi, dacă puteți să vindeți lămâile...” Am vândut lămâile și el a luat banii... ăstea a' fost capetele de acuzare. C-am cotizat... Avocatu' tremura de frică că îl ia' și pe el, c-așa era atunci... Și avocatu' că : „Circumstanțe atenuante, dacă puteți”, nu știu ce... N-a' făcut nimic avocatu'. Așa. Și a' împărțit pedepsele de la 15 ani până la 1 an...

Dumneavoastră cât v-au dat ?

Mie mi-a' dat doi ani. Mi-a' dat doi ani... Și ne-a' dus pe toți, absolut : studenți, muncitori, elevi, ne-a' dus pe toți la Aiud. Și ne-a' băgat într-o o cameră de vreo 25 de inși. Dormeam pe paturi suprapuse cu rogojini, nu era' saltele, nu nimic.

Mâncarea cum era ?

Mâncarea era... nici nu se poate spune... Zeamă de varză, câte-o frunză mare de varză, câteva boabe de fasole, arpacăș... și o bucățică de pâine care nu știu cât avea... Dacă avea 200 de grame de pâine, 100 de grame... Nu mai ții minte.

Ca o paranteză : ne scotea' la spălat într-o curte comună, cu o chiuveță, și acolo ne spălam, ne făceam toaleta intimă, și din curte puteam să ajungem la o fostă capelă care era deja făcută magazie de cărți. Și atuncea când n-o observat gardianu', am văzut că sunt cărți acolo și-am găsit un băț și îmi scoteam cărți de-acolo... Am sesizat într-o zi că este și Biblia. Am scos Biblia, am făcut-o fascicule și am băgat-o în sobă. Și de acolo, seara sau când se putea, când știam noi că nu ne vede nimeni, scoteam câte o foaie și citeam...

Acolo io dormeam la parter, pe o rogojină care era spartă și era curent... Și am răcit. Am început să fiu bolnav... Colegii din cameră au hotărât : „Măi, uite, e bolnav.

Hai să îi dăm câte-o lingură de zeamă! ". Nesemnificativ, da' simbolic, așa... Și rău, rău, temperatură, temperatură... Auzisem noi că la așa zisa infirmerie e mai bine. Și am ieșit la raport : „Tovarășu' șef” – c-așa se vorbea atunci – „uite-așa și-așa, sunt bolnav...”. A venit un medic a doua zi, un fel de Quasimodo așa. Cred că era sifilitic... Era cu un cap așa mic și cu nas turtit... Ce putea să facă omu'? Poate era bine intenționat, da' n-a putut să facă nimica, nu-ți dădea nimica... Era păzit de un gardian și atâta mi-a spus, zice : „Îți trăiești drama ta acuma”. Și, către gardian, zice : „Să-l mutăm la infirmerie!”. M-am bucurat. Zic : „Domn'e, la infirmerie poate o fi mai bine...”.

Și, într-o zi, m-a luat gardianul și m-a dus la infirmerie, la etaju' II, pe așa-zisul celular. Deci i-am părăsit pe colegii mei, care erau 20 și ceva de inși, și m-am dus în celular, la o celulă. Acolo am întâlnit un muribund, care zăcea pe o saltea de paie. Mi-amintesc ca și-acuma... Îl chema Iova⁴, croitor din Turda. Era foarte grav bolnav de inimă... Și am stat așa vreo lună de zile cu el. La un moment dat : „Domnu' Bănculescu”, zice, „io-am să mor”. Stătea tot timpu' cu niște mătănii, o cruce în mână, și spunea „Tatăl nostru”. Și zice : „Io am să mor. Te rog, caută în căptușeala hăinii și ai să găsești acolo un inel de aur masiv. Și dacă mai scapi de-aicea, te rog să-l cauți pe nepotu' meu din Alba Iulia, Iova, și să-i dai inelu' ăsta, și să-i spui cum am murit...”. Și-ntr-o bună noapte, a murit Iova... Neștiind protocolu', programu' pușcării, am început să bat cu pumnii în ușa celelei. „Ce este! ? Ce este! ?” „A murit un deținut.” „Stați până dimineața. Să zacă acolo...” Am tăcut din gură. Dimineața au venit cu o targă, l-a' luat pe Iova și-am rămas singur. Vă puteți închipui? Singur, un tânăr, un adolescent, prin ce moment am trecut?

Și ați luat inelul până la urmă ?

Am luat inelu'. Am rupt căptușeala hainii și am luat inelu'... Și vă spun și partea romantică mai încolo... Am mai stat vreo săptămână, așa, se deschide ușa celularului, apare o figură impunătoare, cât era el de bătut și schingiuit : „Sunt Paul Iordăchescu⁵”. Parcă îmi amintesc că a fost instructor legionar, doctor în istorie, licențiat în nu știu ce... S-a băgat cu mine acolo în patu' de alături și cât am stat cu el povestea multe lucruri, despre istorie, ideologie. Știa multe lucruri, foarte multe, și îl ascultam cu multă, multă răbdare, fiindcă mi-am dat seama că îi mult mai deștept decât mine. Și era bolnav de tuberculoză... Tușea când a venit. După 10 zile a început să tușească și să scuie sânge. Tușea așa de rău, că tușea peste mine și arunca sângele și pe pereți. Împroșcase pereții de sânge... Și așa s-a chinuit săracu' Paul vreo 3-4 zile. Între timp, într-o noapte, a murit și Paulică... A murit Paul Iordăchescu. Iară să bat noaptea. Am bătut în ușa celelei... Nimic. „Lasă-l să stea acolo!” Dimineața au venit doi gardieni cu o targă. „Unde-i?” „Uite-l acolo.” L-a' luat și l-a' pus invers, cu picioarele la cap și cu capul la picioare, deci cum o' observat ei. Unu' din ei zice : „Băi, vezi că l-ai pus

-
4. Ioan Iova (1902-1949). Croitor. A fost arestat la 15 iunie 1948 și condamnat la 10 ani de închisoare. A decedat la 30 octombrie 1949 în închisoarea Aiud de „insuficiență mitrală”. Dorin Dobrinu (ed.), *op. cit.*, p. 117; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste...* *Dicționar. H, I, J, K, L*, p. 190.
 5. Paul Iordăchescu (1924-1950). A fost arestat la 23 iunie 1948 și condamnat la 10 ani de închisoare. A decedat la 11 februarie 1950 în închisoarea Aiud de „TBC pulmonar”. Dorin Dobrinu (ed.), *op. cit.*, p. 127.

invers”. Ȃlalalt zice : „Dă-l în aia a mă-sii ! Ce dacă l-am pus ? ”. Și i-a dat cu picioru’, așa, în cap, și l-a’ luat... L-au luat cu targa și a plecat și Paulică...

Și de-acolo începusem să tușesc și eu. Am avut o congestie... Rău, rău, temperatură... Și am mai stat... nu mai șiu minte câte luni de zile, da’ între timp s-a auzit că vin să adune pentru Canal. Pentru asta a’ început să ne reorganizeze în celular, să ne adune în grupuri. A venit un doctor și cu stetoscopu’ să ne-asculte. Eu eram bolnav, și zic : „Acuma mă depistează și mă dă înapoi...”. Dar era hărmălaie mare sau poate era bine intenșionat doctoru’... Și zice : „Ȃi bun”. Deci ne-a’ verificat medical, eu scuipam sânge în batistă, de era roșie batista, da’ doctoru’, nu știu de ce... Cred că a știut că sunt bolnav, da’ o fi zis : „Să-i dăm drumu’ să moară la lumină”.

Și înainte de-a ne strânge pe toși într-o cameră, m-a’ mutat în altă celulă unde erau vreo 7 inși. Cam atâta șineau într-o celulă, 7-8 inși. Nu puteai nici să sufli. N-aveai paturi, dormeau pe podea, că nu era loc de paturi... Și acolo m-am întâlnit cu un grup de la Turda. Zic : „Măi, uite, eu am stat cu Iova și uite ce am pășit. Iova a murit. Ce ani de pușcărie aveși ? ”. Unu’ 7 ani, altu’ 8 ani, altu’ 15 ani. Aveau ani grei de pușcărie. Și zic : „Uite ce am pășit cu Iova, m-a rugat să-i caut inelu’ ăsta de aur. Eu n-o să mai scap, că sunt bolnav. Vi-l las vouă. Care ieșii de-aicea, să îl căutași pe nepot și să i-l dași”. Deci, oarecum, m-am descărcat de această povară.

Și ne-a’ dus atuncea la o cameră comună. Acolo erau vreo 20 de inși... Acolo m-am întâlnit cu tatăl⁶ lu’ Eugenia Vodă⁷, care e acum la televiziune. El a fost avocat, a fost și el internat cu mine acolo. Și Vodă avea o pungă de calciu, nu știu de unde îi rămăsese, și zice : „Ia, mă, și tu”. Am luat, da’...

Și v-au dus la muncă, la Canal ?

Da. Într-o bună zi ne-a’ încolonat... Am ieșit pe poarta Aiudului și ne-a’ dus la gară. Ne-a’ dat câte o bucată de salam și un sfert de pâine, ne-a’ băgat într-o dubă și ne-a’ dus la tren. La tren ne-a’ băgat într-un vagon dubă, clăie peste grămadă, acolo. Și-am mers, am mers, am mers până la București. La București ne-a’ oprit, ne-a’ făcut transbordarea în alt vagon, am trecut, îmi amintesc, pe pasarela de la Barasab, toși amărâși, toși rupși, nemâncași... și ne-a’ transportat în alt tren. Și cu trenu’ ăsta ne-a îndreptat direct spre Nazarcea, deci la Canal, în Dobrogea.

Cât a durat călătoria ?

Nu mai șin minte cât am făcut : două zile, trei zile... Nu mai șiu minte. Da’ în orice caz eram epuizași. Apă n-aveam și ne-a’ dus pe platou acolo la Poarta Albă, în satu’ Nazarcea. Și acolo a’ oprit vagoanele, am coborât, și era o masă întinsă pe platou, cu niște gardieni și cu un doctor. „Dezbrăcarea ! ” Ne-a’ dezbrăcat. Eu șineam respirașia ca să nu își dea seama... Mi-a pus stetoscopu’ și : „Domn’e, îi bun”. A, m-am bucurat. Zic : „Chiar dacă mor aicea, mor, da’ mor în libertate...”.

Și ne-a’ repartizat la o cabană la Poarta Albă. Acolo trebuia să muncim, și ne-a’ făcut pe brigăzi... Aveam brigadieri dintre deșinuși, dar și gardieni. Și eu eram bolnav,

6. Alexandru/Alexe Vodă, născut la 26 februarie 1917 în Sânmarghita, Cluj. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare coreșională. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră și Poarta Abă. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră, Borzești și Onești. A fost eliberat la 13 mai 1954. Informașii din fișele matricole penale din AANP.

7. Realizatoare de emisiuni la Televiziunea Română.

scuipam sânge... da' trebuia să nu renunț la muncă, că mă trimitea' înapoi. Măcar 2-3 zile de muncă trebuia să fac la colonie... Între timp au aflat despre mine niște prieteni, niște colegi care erau acolo, și mai trimiteau câte ceva mâncare, de unde puteau să procure și ei. Și, la un moment dat : „Măi fraților, ce fac ? ”. Zice : „Mă, uite, când să ieșiți din colonie, înainte de-a ieși pe poartă, simulezi un leșin”. Că ne puneau' să ieșim din colonie cu lopețile pe umeri, cântând...

Ce vă puneau să cântați ?

Păi d-astea comuniste, bineînțeles. Și eu nu mai puteam... Adevăru' e că nu mai puteam. Într-una din zile, când puteam să ies la muncă, m-a' repartizat mai departe, așa, pe-un platou. Și tot platou' ăla era înconjurat de soldați de Securitate cu mitraliere. Și la un moment dat, domn'e, nu mai puteam și am lăsat lopata și m-am așezat jos. Țăla : „Ieși, băi banditul, scoală-te și muncește ! ”. I-am spus : „Domn'e, nu mai pot”. Nu știu ce moment de sinceritate a avut ostașu' ăla de Securitate, că zice : „Măi, și eu am un frate care-i în pușcărie, tot politic, și are 9 ani”. Țăsta-și făcea stagiul militar... Nu l-a' anchetat că „cine-s rudele tale sau frații ? ”. Și a doua zi, vă spun, am simulat leșinu' și m-a' băgat la infermerie... Și era o aglomerație în infermerie... M-au așezat lângă un criminal, fotograf ambulant. Omorâse pe o femeie... Îmi spunea, zice : „Am omorât-o pentru niște zdrențe”. Și, chipurile, acolo ne dădeau o cănuță cu lapte la fiecare... El îmi dădea în fiecare dimineață laptele lui să-l beau, că zicea că el îi mai bine. Și acolo nu mai puteam. Mă duceam la WC în coate, în brânci... Și mâncarea era în loc de un polonic, să zicem, un polonic jumate, da' tot aceeași mâncare era...

Și ce rău îmi pare că nu mai ții minte cum îl cheamă pe doctoru' ăsta, c-a ajuns director la Sanatoriul Pantelimon... Și ne-au văzut la raze : „Domn'e, îi infiltrat pulmonar, tuberculos. Trebuie să-l trimitem la Târgu Ocna”. Și-am mai stat acolo vreo 2-3 săptămâni și într-o bună zi a' venit și ne-a' imbarcat. Mie îmi era frică să nu mă trimită înapoi la Aiud, că eram pierdut... Și m-a' trimis la Târgu Ocna.

Erau condiții mai bune la Târgu Ocna ?

La Târgu Ocna există o închisoare făcută de Antonescu specială pentru legionari. Adică erau două camere, cu un grup sanitar comun, deci nu ieșeau afară, și cu geamuri mari, cât un perete. Deci era mai umanizat. A fost și mai umanizat pe vremea lui Antonescu, că am găsit acolo șezlonguri, niște mobilier din ăsta mai... Dar ăștia au șters tot de-acolo, au lăsat doar cimentul pe jos și paturile. Deci eu am ajuns la Târgu Ocna. De ceilalți n-am mai știut nimica, fiecare unde s-a dus... Că pe urmă Securitatea a venit și a controlat fiecare ce-a mărturisit și ce-a fost de fapt, a simțit că unii au mințit. Și eu am stat la Târgu Ocna. Între timp vine un lot de la Pitești de studenți tuberculoși. Nu erau printre ei colegi de-ai mei sau alte cunoștințe. Ei erau înaintea noastră arestați. De fapt, când am venit noi, unu' dintre deținuții ăștia a venit lângă mine, că aveam libertate să stăm toată ziua în curte, până la închidere, și era bine în privința asta, s-a apropiat și ne-a zis : „Fiți atenți, că printre noi sunt torționari de la Pitești, să nu vorbiți nimic, să nu faceți nimica”. Și într-adevăr așa a fost...

Vă amintiți cine erau ?

Era un grup venit de la Pitești. Îmi scapă numele lor acum... Și se organizaseră într-o cameră vreo 10 inși. Cântau „Internaționala”, aveau cărți comuniste, îi vizita Securitatea... La 2-3 nopți, să zicem, chema' câte unu' dintre noi. Și-i băga' acolo la ei în cameră și ăștia se puneau cu bătaia, îi puneau pătura în cap și-l bătea' până îl lăsa'

lat acolo. Mie încă nu îmi venise răndu', dar așteptam din moment în moment. Între timp un student⁸ la Medicină care stătea în cameră cu mine și-a tăiat venele. Mă uitam așa pe sub pat, curgea sângele prin salteaua de paie, umpluse cimentu' de sânge.

Și nemaiputând noi suporta, a început o revoltă. Noi care eram în curte, unii care erau la pat, unii care erau înăuntru, am început să țipăm... Închisoarea e hotar cu un drum de pietoni și am început să zbierăm, să țipăm: „Nu mai putem suporta!”. Și imediat s-a anunțat Securitatea, a venit Securitatea, a venit comandantu' închisorii. Mie mi-a dat o palmă, unuia care trăiește, Guță⁹ de la Craiova, la fel... Da, și ne-a' închis în camere și de-acolo nu ne-a' mai dat drumu' să ieșim afară. A venit Securitatea, l-a' luat pe Virgil să-l ducă la spital, cu venele tăiate, a' mai luat pe unii...

Aveam o doctoriță¹⁰ foarte drăguță, dar iar nu putea să facă mai nimic, și aveam doctorii noștri, dintre deținuți. Da' nu puteam să facă nimic nici ei... Era o pază mai puțin severă acolo. A venit Securitatea, anchete, a luat p-ălă, p-ăla, p-ăla, p-ăla. I-a' luat și pe ei și s-au mai potolit lucrurile.

Între timp, nu știi ce s-a-ntâmpat, da' am aflat că părinții mei trimisese' pe la Aiud niște PAS sau ceva medicamente. Și m-a' anunțat la Târgu Ocna că am niște medicamente. Ce-aveam? Două grame de ampicilină, de penicilină. Păi ce să faci cu două grame? Doctoru' zice: „Măi, dă-i și lu' Fănică Miere¹¹ o sticlă!”. „Ia, domn'e!” Avea tuberculoză testiculară, Fănică, dar bineînțeles că nu mi-a ajutat nici mie, nici lui. Pe mine și pe Fănică odată ne-a' chemat la eliberare.

Cum a decurs eliberarea?

Au mai trecut luni de zile. Eu trebuia să mă eliberez... Eu aveam doi ani de pușcărie. Făcusem trei ani și ceva deja, stăteam în pușcărie și nu mă eliberam. Și, într-un târziu, a venit un gardian: „Să veniți la grefă!”, cum spuneau ei. M-am dus la grefă să ne facă eliberarea. Ne-a' căutat în dosar, ne-a' scris pe eliberare la fiecare profesia... Deci aicea n-am putut să mai mințim nimica, că nu mai conta. Ne-a' făcut și o foaie de eliberare și ne-a' dat, când am plecat, câte o pâine și niște salam, parcă.

8. Virgil Ionescu, născut la 30 decembrie 1914 în Amărăștii de Jos, Dolj. A fost arestat la 21 mai 1948 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Târgu Ocna, Văcărești, Jilava, Gherla, Aiud și Culmea. A încercat să se sinucidă la 26 septembrie 1950, ca să scape de agresiunea fizică a studenților „reeducați” veniți de la Pitești. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea și Periprava. A fost eliberat la 21 mai 1962. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 55, 63; fișele matricole penale din AANP.
9. Aurelian Guță, născut la 3 noiembrie 1925 în Dobridor, Dolj. A fost arestat în 1948 și închis la Târgșor, Jilava, Pitești și Târgu Ocna. La 14 aprilie 1952 a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Capul Midia și Onești. A fost eliberat la 8 mai 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, p. 29; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. F, G*, pp. 318-319; fișa matricolă penală din AANP;
10. Margareta Danielescu, doctorița sanatoriului TBC Târgu Ocna.
11. Ștefan „Fănică” Miere, născut la 24 mai 1927 în Vadu Crișului, Bihor. A fost arestat ca elev la 25 mai 1948 și condamnat la 2 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Cluj și Târgu Ocna. Potrivit mărturiei lui Ilie Bănculescu, s-a eliberat la 1 februarie 1952. A fost rearestat la 30 decembrie 1958 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Dar, între timp, când am auzit că suntem eliberați, ne-am lăsat tot ce-am avut mai greu pentru iarnă, echipamentu', celor care rămăneau. Eu mi-am lăsat bocancii, mi-au dat o pereche de pantofi... deși era în plină iarnă, în ianuarie-februarie¹².

Și băieții din cameră, care mai aveau bani, mi-a' băgat banii în pâine, și-am trecut... Ne-a' dus la gară. La gară zice : „Domn'e, păi, ăștia nu sunt bani buni”. Se schimbaseră banii... N-am mai putut să plecăm. Culmea, ne-am dus iar la pușcărie ! „Domn'e, n-avem un' să dormim.” Era frig... „Ce să căutați la pușcărie ? Ați fost o dată eliberați, cum să dormiți aici ? ” Nu s-a mai pomenit treaba asta în istoria detenției... Și nu mai știu minte cum a fost, da' am aflat că aveam niște bani depuși la CEC de părinții noștri, nu mai știu cum...

Și am dormit la o femeie și a doua zi ne-am dus la CEC să ne luăm banii. Apoi ne-am dus la Securitate. Acolo tot așa : „Domn'e, n-avem bani, n-avem un' să dormim...”. Și Securitatea ne-a băgat la arestul lor, cu geamuri sparte și cu priciuri. Eram într-o haină, n-aveam paltonu', pardesiul era lăsat acolo, bocanci n-aveam... Și cu Fănică Miere am stat pe prici noaptea la Securitate și a doua zi am plecat la tren.

Cum am ajuns pe peronu' gării, imediat securistu' cu bicicleta a apărut să ne vadă ce facem. Ne-am luat bilete și ne-am urcat în tren. În tren o forfoteală, o mizerie, fum de țigare, lume multă, eu cu temperatură, toată lumea vorbea cu „tovarășe” în sus, „tovarășe” în jos. Pentru noi era ceva deosebit. Cum să vorbești cu „tovarășe” după ani de zile de pușcărie ? Și am ajuns la Brașov, unde eu trebuia să schimb trenu' spre Râșnov. Și îi spun lu' Fănică : „Fănică, hai ca să te refaci, stai și la mine 2-3 zile și p-ormă te duci...”. El era din Teiuș. Și n-a vrut să stea, a plecat Fănică Miere mai departe și eu am ajuns acasă dimineața pe la 5. Era o zăpadă... scârțâia sub pantofi, că v-am spus că n-aveam bocanci, că îi lăsasem acolo. Și am ajuns acasă, am bătut la poartă : „Cine-i ? Cine-i ?”. „Mamă, sunt eu...” Mama mai să leșine, să-i vină rău... Am intrat în casă, tata se trezise, în sfârșit, plânsete, țipete acolo... „Mamă, asta a fost... Eu sunt foarte rău bolnav.” „De ce ? ” „Tuberculoză.” Și de-aicea un lanț întreg de consultații și tratamente și internări pentru tuberculoză...

Și cum v-ați vindecat ?

Păi pân' la urmă n-am avut ce face și a trebuit să mă operez. M-am operat de tuberculoză și am mai continuat să stau prin spitale, dar până la urmă m-am restabilit. Și apoi trebuia să-mi fac un rost, să lucrez. La facultate nici vorbă, că nu ne-a' mai primit... Și am intervenit la minister ca să-mi calculeze acești ani făcuți la biologie și să mă califice ca asistent medical, cum se făcea pe-atunci. Și-ntr-adevăr, cu intervenții, am avut și pe cineva, și-am primit diplomă de asistent medical... Între timp am mai progresat și-am obținut cea mai mare treaptă, de asistent medical principal de specialitate biologie, care învășasem io... Și cu asta am continuat meseria.

V-a mai urmărit Securitatea după eliberare ?

Bineînțeles... Securitatea era tot pe urmele mele. Și am lucrat la Sinaia, la sanatoriul de TBC de la Sinaia, 12 ani. N-am mai fost arestat, dar în orice caz am fost tot timpu' urmărit.

Au încercat să vă racoleze ca să fiți informator ?

Vă spun, vă spun imediat. Un prieten de-al meu, Costică Cicoș, și el fugar de la Craiova, care ajunsese la spitalu' ăsta ca funcționar, îi căzuse' pe mână cadrele... Zice :

12. Potrivit fișei matricole penale a fost eliberat la 1 februarie 1952.

„Măi Dorule” – c-așa-mi spunea el mie – „fii atent aicea, că ți-am găsit dosaru’ și ți-am scos filele care trebuie... și ți-am pus altele, cu alte referințe, cu alt număr”. Costică trăiește și acum la Craiova, are 85 de ani.

Vă mai amintiți dacă s-a întâmplat ceva deosebit la moartea lui Stalin ?

La moartea lui Stalin ? Eu în niciun caz n-am plâns, cum plâneau ăia de acolo... Am făcut o prostie mare înainte de-a muri Stalin. Directoru’ de la Sanatoriul din Sinaia, Fermo, care era un evreu, un domn, director administrativ-politic, a văzut că eu scriu bine, desenez bine, și zice : „Tovarășu’ Bănculescu, uite, de 1 Mai vrem să facem tablou’ lu’ Stalin și să-l expunem aicea în parc”. Și mi-a adus un panou de placaj cât ușa asta de mare și fotografia ilustrată a lui Stalin. Eu am zis : „Domn’e, poate fac un bine, poate...”. Și mi-a adus cărbuni, mi-a adus tot ce trebuie... Și am făcut tablou’ lu’ Stalin, în cărbune, la scară, tot, perfect a ieșit. Urma să fie expus pe suportu’ unei table din astea școlare. Și l-am și pus. L-am înconjurat de ghirlande de brazi... Era secretara de bază doamna Bârsan, care fusese dansatoare într-un bar, cred că prostituată fusese. De altfel era o femeie de treabă. Și a venit de la raion un tovarăș ca să vadă că-i vopsit p-acolo gardu’. Și cu mare fală, Fermo, directoru’ : „Uite, un salariat de-al nostru a făcut tablou’ ăsta”. Domn’e, vine un tâmpit dintre ei, și zice : „Domn’e, păi nu vezi că tovarășu’ i-a făcut nasu’ nu știu cum ?”. Aoleo, domn’e, gata, vin și ăia, și secretaru’ de partid : „Domn’e, trebuie dus tablou’ la raion la Sinaia”. N-aveau cu ce-l duce, decât să-l punem în căruță. Să pună placaju’ în căruță – cum să spun ? – cu tovarășu’ Stalin... (râde – n.n.). Va dați seama în ce situație eram io. P-ormă am realizat : „Măi, ce prostie am putut să fac, că acumă să vezi ce se-ntâmplă...”. Și au venit, au comentat ei acolo, dar tovarășa Bârsan, cum îi spuneam noi atunci, nu știu ce-o fi spus : „Domn’e, îi tovarăș de-al nostru...”. Nu știau ei povestea mea. Și m-am gândit : „Aoleo, încape pe mâna Securității”. Și a rămas că nu mai ia tabloul ăla să-l ducă la raion, să vadă Partidul și să mă cheme și pe mine. Cred că și-acumă mai am o poză acasă cu niște colegi și cu tabloul ăla. Și am scăpat de povestea asta.

Despre evenimentele din Ungaria ce vă amintiți ?

După evenimentele din Ungaria, din ’56, imediat a venit la mine alt director administrativ, care nu știu ce jocuri făcea, Pospescu îl cheamă. Zice : „Măi, vezi că, uite, s-au făcut arestări și...”. El știa dosarul meu. „N-am nimic, tovarășu’ Pospescu. N-am probleme...” „Poa’ să fie arestări. L-a’ arestat pe doctoru’ cutare, pe doctoru’ cutare...” M-am gândit că acest administrator vrea să mă provoace. Credea că mă sperii, fug... N-aveam pentru ce fugi, că n-am depus nicio activitate. Din contră, culmea, am fost președintele societății ARLUS (râde – n.n.). Mă făcuse’ președintele instituției la societatea ARLUS. Și bineînțeles că mi-am zis : „Mă, iar se ia’ ăștia de mine”. Da’ n-am pățit nimica.

Și am stat aicea destul de liniștit așa, nu m-au mai căutat. Sau m-or fi căutat, dar n-am aflat până acumă nici din documentele CNSAS-ului nimic... Și m-am transferat la Spitalul Balotești. Soția mea fiind bolnavă, nu mai putea suporta altitudinea și a trebuit să plecăm la Balotești. La Balotești m-am încadrat foarte bine, dar și acolo am simțit că sunt urmărit și provocat. Eu am fost compunător de jocuri de-astea distractive, careuri de cuvinte încrucișate, și eram colaborator la toată presa centrală și la toate revistele de specialitate. Și zilnic mă duceam la Casa Scânteii, la redacția *Flacăra*, cu materiale. Din documentele mele de la CNSAS am aflat acumă că unu’ dintre turnători

spunea : „Domn'e, se duce în fiecare săptămână cu servieta plină de acte la București”. Nu știa el unde mă duc, că aveam materialele mele de publicație. Și fiind și membru al unor cluburi de-ăstea de schimbări de mărci poștale, sigur că eram înregistrat la Securitate...

Între timp mă îmbolnăvesc și iau legătura cu un corespondent din Germania, și în Germania îmi trimit radiografiile cu mare greutate, cu aprobare de la Securitate și asta îmi spune: „Te așteptăm în Germania. Ți-am făcut rost de un pat la clinica din Göttingen, nu te costă nimic, te așteptăm să vii”. E, da' Securitatea îmi spune: „Domn'e, trebuie reabilitare...”. Reabilitare ce-nsemna? Șefu' de secție să dea o referință, șefu' de scară să-ți dea o referință, președintele de sindicat să-ți dea o referință, directoru' să-ți dea o referință. Asta însemna când te duci la proces, să le ai, ca să spună că... E, și cine-ți dădea? Cine făcea treaba asta? Și nu m-am dus, nu m-am putut duce...

Între timp corespondenții pe care i-am avut eu prin străinătate au ajuns în România. Și primu' a venit din Franța. Bineînțeles că au făcut o invitație să plecăm și noi. E, da' de un' să plec io, că Securitatea nu îmi dădea drumu'... A plecat soția mea, i-a' dat drumu' soției mele. Dup-aceea am stabilit legătura și cu unu' în Italia. Au făcut invitație și din Italia, iar când să plec io, nu mi-a' dat voie, i-a' dat soției mele... De ce vă spun lucrul ăsta? A plecat soția mea în Italia. Bineînțeles, rapoarte după ce-a venit... E, într-o bună zi, sosește la spital securistu', un maior: „Tovarășu' Bănculescu, sunt informat că în spital intră persoane străine și în special mașini cu străini. Negri vin la asistente”. Și zice: „Domn'e, ar fi bine... Nu te rugăm să faci mari servicii, ci să notezi numerele de mașină”. Am stat și m-am gândit. Oarecum frică aveam, de ce să nu spun, dar parcă presimțeam că e pe sfârșite sistemu', pe terminate...

Dar când se întâmpla acest episod?

Prin '87-'88. Și zice: „Ar fi bine să-i urmărești și să...”. Zic: „Păi nu sunt paznic, nu sunt portar...”. „Da, domn'e, da' sunt bețivi.” Într-adevăr, erau niște bețivani. „E bine să ne dai dumneata aceste informații...” Zic: „Domn'e, dacă ăștia vin aicea, într-adevăr chiar deranjează” – mă gândeam eu în mintea mea – „și nu fac un rău dacă...”. Și m-a chemat în bibliotecă, mi-a dat o foaie, și am început să scriu: „Subsemnatul cutare, cutare, cutare, îmi iau angajamentu' să cutare și cutare, să demasc pe cutare și cutare...”. Întâi mi-a făcut el o prelucrare, că doctoru' nu știu care vorbește și așa... Și zic: „Tovarășu' maior, nu pot să fac treaba asta”. „Din ce cauză?” „Din cauză că eu am stat în pușcărie, am stat cu oameni nevinovați, care-au fost condamnați numai pe o declarație răutăcioasă. În al doilea rând, dacă vrei să vă slujesc, scoteți-mă din producție și faceți-mă ofițer de Securitate și vă slujesc cu credință.” A zis că-mi bat joc de el, că asta nu se putea face niciodată. Zice: „Bine, tovarășe Bănculescu”. A luat foaia, a făcut-o așa, bucățele, și a băgat-o în buzunar. „Gata, suntem terminați, nu mai avem ce discuta. Da' nu spuneți nimic din ce s-a întâmplat.” ăsta a fost momentu' când au vrut să mă racoleze. Bineînțeles că am tremurat... nu pentru mine, că mai făcusem pușcărie, dar aveam o soție ideală și o iubeam foarte mult, și mă gândeam: „O las singură...”. Și avusese necazuri și cu tatăl¹³ ei. A fost arestat și sub presiuni a ajuns informator al Securității. Și l-au trimis

13. Felix Klain. A fost arestat ca legionar și internat în lagărul de la Târgu Jiu. Nu deținem informații despre perioada detenției.

peste frontieră, în Germania, la Freiburg, să caute pe unu', Vălimăreanu¹⁴, fost prefect de Muscel, să-l aducă, da' nu a reușit.

V-ați mai întâlnit cu foști securiști sau cu foști gardieni din închisoare ?

Nu. Am fost la Aiud acu' vreo 10 ani și-am întrebat de unu' Chioreanu. Era unu' Chioreanu la Aiud, care mi s-a părut mie că face jocu' dublu... Mai zbiera, mai înjura, mai trăgea cu ochiu'... Și i-am întrebat pe localnicii din Aiud, acolo : „Mai trăiește gardianu' ăsta, Chioreanu' ?”. Și mi-a' spus că trăiește. Alții au fost brute. Unele lucruri sunt nemaiîntâlnite. Nici nu se pot scrie toate câte s-a-ntâmplat și ce-au făcut acești criminali. Cel mai odios regim care a fost vreodată... Nu vă pot spune ce-au făcut cu noi, ce chinuri, ce foamete am trăit și ce frig !

Unde v-au prins evenimentele din decembrie '89 ?

Aici în Târgoviște. Eu locuiesc la 20 de metri de cazarma unde a fost Ceaușescu. În blocurile care-au stat chiar în hotar cu cazarma... localnicii s-au suit pe acoperiș, pe bloc, ca să vadă întâmplările din cazarmă. N-aveau ce să facă... Ce s-a-ntâmplat ? Ascultam la televizor ce se-ntâmplă, elicoptere p-aicea, oameni pe blocuri, ostași, a ieșit lumea în stradă, strigau : „Ceaușescu nu mai e !”. S-au dus în stradă, la centru acolo, că din centru s-a tras împotriva mulțimii... Au fost și aicea câțiva revoluționari. Eu nu puteam să ies, că deja eram în vârstă și nu mai îmi ardea de treburi din ăștea. Și n-aveam niciun scop, adică când faci o acțiune, tre' să te gândești în final, unde poți ajunge. Scoteam capu' așa de frică... Unii au scos capu' pă geam și au fost împușcați pe geam. Se trăgea din toate părțile, mai ales acolo la noi în alee. Cazarma e expusă și se făcea tragere simulată și lângă alee, și din partea gării. Nu se cunosc urme în cazarmă, da' se trăgea...

După '90 v-ați înscris în vreun partid politic ?

Nu. Am intrat în AFDPR. Adică m-am înscris în Partidu' pentru Patrie, da' nu am participat activ, fiindcă a fost unu' care s-a ocupat și m-a trecut așa, în mod arbitrar. Am și candidat pe listele electorale (râde – n.n.).

Copii ați avut ?

Copii n-am avut... Aici în Târgoviște m-am recăsătorit și soția de-a doua a avut un copil, care trăiește în Italia. Da' ce vroiam să vă mai spun... La AFDPR am depus o muncă susținută. Eu și domnu' Tocan¹⁵, care-i profesor de matematică, am susținut această AFDPR. Am vrut s-o facem cum trebe, da' președintele n-a prea avut inițiativă și n-am putut să facem mare lucru. Îl menținem pe linia de plutire și activăm cât putem. Dar, între timp, la consfăturile Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, am întâlnit pe soția unuia de la Turda care-a fost împușcat, și i-am spus : „Doamnă, uitați cine sunt... Sunt cutare, am stat în pușcărie cu un oarecare Iova din județu' dumneavoastră. Am căutat să iau legătura cu ei, am o poveste cu un inel... Am dat inelu', vreau să știu dacă a ajuns. Poate dați de el”. Peste doi ani de zile ne-am întâlnit la un congres, i-am dat toate datele, văd că nu mi-a răspuns. Și era o doamnă foarte activă...

14. Petre Vălimăreanu, născut la 29 iunie 1909 în Țigănești, Argeș. Licențiat în teologie și doctor în drept. A fost șeful organizației legionare din Muscel între septembrie 1940 și ianuarie 1941. Editor, începând din 1951, al ziarului *Vatra*, inițial la Roma, apoi la Freiburg. Duiliu T. Sfîntescu, *Răspuns la întrebări ale tinerilor care doresc tot adevărul despre Mișcarea Legionară*, Crater, București, 1996, pp. 334-340.

15. Pentru detalii vezi interviul cu Ion Tocan, în prezentul volum.

Din lotul dumneavoastră mai există supraviețuitori ?

Da, mai trăiește un Niculiță Băia¹⁶ de la Sighișoara, cumnatu' lui Vodă, adică văru' primar a' lu' Eugenia Vodă. Trăiește la Sighișoara, trăiește foarte bine, sănătos, și Ticu Nanu¹⁷, care-a stat cu noi. Securitatea, cum v-am spus, ne-a despărțit. A' venit la verificări și-au văzut : „Domn'e, stai puțin, că ăsta a mințit, că e student și n-a fost muncitor”. Și l-a' luat pe Ticu Nanu de la Aiud și l-a' dus la Pitești. Și la Pitești, Ticu Nanu, care era un om deosebit, coleg de-al meu, a picat în „reeducare”. A picat în „reeducare” și de-acolo l-a' mutat la Gherla. Și ce-a făcut el? Acolo n-a putut să reziste șocului care l-a primit. De-asta nu trebuie să-i condamnați pe acești oameni... Să-i condamnați pe cei care au dat din coate să se ridice în afară, dar cei care au fost supuși unor chinuri îngrozitoare...

Și ne-am întâlnit cu el aproape în fiecare an, toți colegii. Lui i-a fost jenă să ne spună ce-a pățit. Da' l-am întrebat pe Niculiță Băia, ăsta care trăiește : „Mă, ce s-a-ntâmpat cu Ticu ?”. Zice : „Măi, mi-a spus : «Niculiță, bine că n-am stat cu tine în închisoare, că trebuia să te bat și pă tine...»”. Sigur, nu conta, da' apare într-o carte... Ticu Nanu a reușit, totuși, să-și facă facultatea, nu imediat, că nu i-a' dat voie, ci după ce s-a angajat. S-a înscris la fără frecvență și a terminat Dreptu'. Da' nu e de condamnat. Nu ăștia trebuie condamnați, care au fost forțați prin bătaie și prin chin... Și săracu' a murit acum un an de zile, la 81 de ani... Ticu.

A, și ce-am vrut să vă mai spun. Asta e foarte important ! Imediat după ce a venit Revoluția, m-am apucat și am scris un articol la *Gazeta de Vest*. Și-am arătat ce-am pățit, cu cine-am stat în pușcărie, și am amintit și de Paul Iordăchescu și de croitorul Iova. Și am rugat dacă mai trăiește cineva din urmași, să mă contacteze, că pot să le dau amănunte despre cum au murit. Și mă trezesc după vreun an de zile c-o scrisoare din Germania. „Domnu' Bănculescu, am primit un articol din *Gazeta de Vest* cu articolul dumneavoastră de la un prieten de-al meu din America, care la rândul lui a făcut pușcărie. Și îndrăznesc să vă trimit această scrisoare să-mi spuneți cum putem lua legătura, ca să-mi spuneți ce s-a-ntâmpat cu fratele meu”. Paul Iordăchescu era fratele ei. Foarte interesant ce s-a-ntâmpat. Doamna Iordăchescu s-a căsătorit cu un securist, care era și însoțitoru' lu' Ceaușescu pe unde se ducea. Și mi-a scris nenumărate scrisori, deși mi-a fost jenant s-o întreb, dar ea s-a destăinuit : „Domnu' Bănculescu, l-am iubit, ne-am căsătorit din iubire, a fost o mare dragoste. N-am știut unde lucrează decât după Revoluție... Am avut din căsătoria aia un copil, care acum îi student, care

16. Nicolae „Niculiță” Băia, născut la 5 decembrie 1928 în Sângeorgiu de Pădure, Mureș. A fost arestat ca elev la 17 iunie 1948 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor, Peninsula, Poarta Albă și Capul Midia. La data eliberării a fost internat administrativ pentru 12 luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Castelu, Galeșu și Onești. A fost eliberat la 7 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

17. Silvestru „Ticu” Nanu, născut la 16 mai 1928 în Feliceni, Harghita. A fost arestat ca elev la 28 iulie 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Pitești, Gherla și Jilava. La data eliberării a fost internat administrativ pentru 12 luni la Bicaz. A fost eliberat la 29 ianuarie 1953. Alin Mureșan, *op. cit.*, p. 159 ; fișele matricole penale din AANP. Pentru detalii, vezi interviul cu Silvestru Nanu în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale...*, I, Polirom, Iași, 2007, pp. 236-244.

s-a îndepărtat de mine, l-a crescut în spiritul lui și a trebuit să divorțez de el când am auzit că a fost ofițer de Securitate, și am emigrat în Germania”. Și-a plecat în Germania doamna Iordăchescu, și de-acolo am corespondat mult cu ea, i-am dat toate datele, i-am povestit ce s-a întâmplat cu Paul. Și s-a dus la Aiud să-l caute pe Paul și a’ dat-o ăia afară... Cum a murit, nu i-a spus nimeni nimic. I-am spus eu cum a murit. S-a legat de mine, oarecum, prin corespondență. N-a ajuns la mine încă, deși a venit în România și trăiește la Sibiu.

Eu vă mulțumesc frumos pentru interviu.

Cu multă plăcere.

Ion Tocan

S-a născut la 23 septembrie 1926 în Moreni, județul Dâmbovița.

Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Matematică. Profesia : profesor. A fost arestat la 15 mai 1948 și reținut până la 30 septembrie 1948 la Securitatea Ploiești, iar apoi la Târgșor. A fost rearestat la 2 septembrie 1958 și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Mărgineni, Jilava, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 28 iulie 1964. La data interviului locuia în Târgoviște. Interviu realizat de Alexandru Matei la 3 iunie 2009. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Constantin Vasilescu. Interviu se află în AIO-IICMER, având cotele 586, 587.

Domnu' Tocan, pentru început vă rog să-mi spuneți câte ceva despre familia dumneavoastră...

Domn'e, tatăl meu era un mic negustor, provenea dintr-o familie de țărani cu 12 copii, iar mama era casnică și se trăgea dintr-o familie cu patru copii. Eu am urmat cursurile Liceului „Radu Negru” din Făgăraș, iar după aceea Facultatea de Matematică din Iași. În liceu l-am cunoscut destul de bine și pe Gavrila-Ogoranu¹, care era cu patru ani mai mare decât mine...

La vremea aceea aveai simpatii politice ?

Nu pot să spun că la vârsta pe care o aveam atunci am avut simpatii, însă am fost acuzat că aș fi făcut parte din Mișcarea Legionară, respectiv din Frățiile de Cruce. Dar eu nu am făcut parte din Frățiile de Cruce. Am obținut chiar de la CNSAS fișa de anchetare din care rezultă că s-a constatat că n-am făcut parte din Mișcarea Legionară și că în 1948 trebuia să fiu pus în libertate.

Cum ați perceput instalarea comunismului în România ?

Eu știam că înseamnă comunismul. În timpul războiului, tatăl meu s-a găsit într-o acțiune de românizare la Tighina, în Basarabia, iar în cadru' acestei acțiuni era mobilizat pe loc. Am trăit și io o parte din timp în acest oraș, iar de la cetățenii cu care eram în

1. Ion Gavrila-Ogoranu, născut la 1 ianuarie 1923 în Gura Văii, Brașov. Liderul unuia dintre cele mai longevive grupuri de rezistență care a acționat pe versantul nordic al Munților Făgăraș. Din 1956, după capturarea grupului său de către Securitate, a trăit ascuns timp de 21 de ani în Galtiu, Alba, adăpostit de familia Anei Săbăduș, care îi va deveni și soție. A fost arestat în 1976, la 27 de ani de la condamnarea sa la moarte în contumacie. După șase luni de anchetă, și datorită intervențiilor din străinătate, a fost eliberat. Ion Gavrila-Ogoranu, Elis Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc, VII. Rezistența anticomunistă din Munții Apuseni*, Marist, Baia Mare, 2007, pp. 389-391.

contact, fie în Tighina, fie în așa-zisa Transnistrie, am putut să percep ce înseamnă comunismu'. Deci nu a fost pentru mine o surpriză când au venit rușii sau când au venit comuniștii aicea. Știam ce ne așteaptă...

Când ați fost arestat ?

Prima dată am fost arestat pă 15 mai 1948, când au fost arestate circa 15 000 dă persoane bănuite că ar fi legionari sau, mă rog, care au fost legionari... Eu nu mă așteptam să fiu arestat, pentru că știam că n-am dus nicio activitate din asta, contrarevoluționară, cum spuneau ei. Atunci eram acasă, la Moreni, pentru că locuiam cu părinții. Eram profesor suplinitor la liceu' din Moreni, fiind în același timp și student la facultate. Și noaptea m-am trezit cu bătăi la ușă : erau jandarmii cu fosta Siguranță... Și pă 15 mai m-au ridicat și m-au dus la Securitatea din Moreni, unde aveau un birou. A fost o întâlnire foarte succintă cu ei, propriu-zis m-a' pus să-mi fac autobiografia.

Îi mai țineți minte pe cei care v-au arestat ?

Da. Era un cetățean pe care îl cunoșteam destul de bine dinainte de a fi el securist, unu' Nicu Popa. Și mai era un cetățean, Nicolae Coliban, care mai târziu a devenit ofițer de Securitate. Pă urmă pă Nicu Popa l-a' scos din Securitate, că atuncea el era în Siguranță. Însă a avut un comportament foarte urât față dă toți cei arestați.

Și ca să vă dați seama la ce tratament am fost supuși, ne-au introdus într-un beci, pentru că acolo era ceva improvizat. Și au luat un camion diesel, au poziționat camionu' cu țeava de eșapament către camera respectivă și-a' dat drumu' la motor. Și tot timpu' a mers acel motor și toate gazele erau îndreptate către noi, în camera respectivă. Atuncea am văzut ce înseamnă duritatea lor... Și ne-au ținut până a doua zi, la orele 5-6 după-masă, după care au venit, ne-au ridicat și ne-au dus la Siguranță la Ploiești, unde era o brigadă mobilă, și ne-a' băgat iarăși într-un beci. Știu că acolo n-am stat de vorbă cu nimeni, nici cu anchetator, cu nimica, iar la vreo 3-4 zile m-a' luat și împreună cu alții ne-a' dus la închisoare, pă [Strada] Rudului, în niște condiții total inumane. Ne-au dus și ne-au izolat într-o cameră care se afla într-o curte separată de dreptu' comun. Și acolo ne-au ținut, însă în niște condiții de neînchipuit... Dormeam pă priciuri, iar priciurile acestea erau insuficiente pentru câți eram acolo și erau pline dă păduchi dă lemn. Ca să ne putem întoarce de pe o parte pă alta, trebuia s-o facem la comandă ! Iar mâncarea era sub orice critică, nu să putea mânca. Cât am fost pă Rudului nu aveam dreptu' la pachet, nu aveam dreptu' la nimica...

Părinții au aflat unde sunteți ?

Nu, nu știa nimeni... Cât am fost pă Rudului, la Ploiești, n-au știut unde sunt, că nu le-a spus absolut nimeni. După aceea s-a mai putut și cam pă la vreo două săptămâni dă zile au aflat, da' n-au putut să vină, că nu le permiteau. Au putut doar să ne trimită pachete cu alimente și rufărie, eventual, da' nu să stăm dă vorbă cu ei sau ceva... Legătura cu familiile unora dintre noi se făcea prin intermediu' celor de la drept comun. Era în închisoare unu', Tibi Raicovici, care la vremea respectivă era un celebru inamic public numărul 1 și el deținea toată închisoarea. Și prin intermediu' lui au putut să mai ia legătura cu familiile. După o anumită perioadă, nu mai știu precis, dar știu că erau teii înfloriți, ne-au mutat la Târgșor, tot în depozitu' Siguranței. Acolo nu era nimeni, am fost duși numai noi și am stat până la 30 septembrie când am fost pus în libertate.

Cum a fost la Târgșor ?

În toată această perioadă regimu' a fost dăstul dă bun la Târgșor. În închisoarea respectivă eram semiliberi. Adică ușile nu erau încuiate, ne puteam duce dintr-o cameră în alta, puteam să ieșim afară când voiam, să intrăm când voiam... Printre altele au fost și vreo două spectacole organizate dă conducerea închisorii. Însă aveam să aflăm ce va urma... Într-una din zile un caporal (probabil jandarm, că era cu ceva studii) a venit și a stat de vorbă cu noi și ne-a spus : „Domn'e, cei care sunt elevi vor rămâne la Târgșor, cei care-s studenți se vor duce la Pitești, iar ceilalți vor merge la Aiud sau vor merge la Gherla”. Și m-am eliberat d-acolo, din închisoare...

Cum a decurs eliberarea dumneavoastră ?

M-a ridicat Securitatea, că acumă deja nu mai era Siguranța. Ne-a ridicat și ne-a dus din nou la brigada mobilă și acolo ne-a băgat în beci. Eram vreo cinci inși, iar către miezu' nopții, pă mine, au venit, m-au legat la ochi, m-au ridicat și m-au suit într-o mașină. Am mers mai mult cu mașina și la un moment dat s-a oprit mașina : „Te dai jos aicea și stai cu fața îndreptată încolo !”. Eu eram legat la ochi și am stat în locu' respectiv fără să fac nicio mișcare. Nu știam dacă mă împușcă sau ce să întâmplă, n-am știut absolut nimica... Și dimineța vine un cetățean și mă ia dă mânecă : „Da' ce cauți dumneata aicea, domn'e ? !”. Zic : „Stau aicea”. Când dau jos aia dă la ochi... eram la marginea unui lan dă porumb, pă șoseaua Ploiești-Băicoi, pă partea stângă, spre Câmpina. M-am dezmeticit, m-am uitat în stânga, în dreapta, am văzut că nu e nimeni și atunci am plecat pă jos, până la Băicoi, și de-acolo am căutat o mașină și am mers la Moreni. Asta a fost eliberarea mea. N-am avut niciun act că m-a' arestat, că mi-a dat drumu' sau ceva... Nimica. Și s-a terminat, în perioada care a urmat, n-am mai avut absolut nimic.

În martie '53, când a dispărut Stalin, s-a întâmplat ceva deosebit ?

Nu știu, că atunci eu eram la școală. Au bătut clopotele la biserică, unii au plâns, alții mai puțin... Eu am fost pasiv.

Cât timp nu ați mai fost deranjat de Securitate ?

10 ani de zile n-am mai avut absolut nimica, până-n '58. În perioada asta am terminat și facultatea, la Iași, iar în '52 m-am și căsătorit. Însă, ce se întâmplă ? În acești 10 ani avea să se cristalizeze și viitoarea mea arestare. Și atunci am simțit că sunt urmărit. În primu' rând, toată corespondența îmi venea desfăcută.

Se vedea clar că era desfăcută ?

De multe ori era tăiată și venea așa, nu o mai lipeau la loc, sau ceva... Erau pă față, și am simțit lucru' ăsta, însă nu mă așteptam să fiu arestat. Totuși mă mai gândeam, datorită faptului că am fost arestat în '48... Și, la un moment dat, am simțit că voi fi arestat. Acumă eu nu mai eram la liceu' din Moreni, că să desființase, dă șapte ani eram profesor la o școală. Și un coleg care era la o școală medie dă petrol, îmi zice prin '58 : „Am aflat că ăștia au început să aresteze”. Și-n momentu' în care am auzit asta, venind acasă, am văzut că întotdeauna la vreo câțiva metri în fața porții stătea un tânăr. Dar în fiecare seară îl găseam acolo și dă multe ori și dimineța. Seara încuiam poarta și dimineța o găseam deschisă. Și-mi dădeam seama că ăsta mă urmărește, că eram filat de el.

Mai țineți minte cum arăta tânărul, cum era îmbrăcat ?

Era îmbrăcat în civil, iar eu prima dată mi-am spus : „Mă, e vreo fată p-aicea căreia îi trage el clopotele...”. Da' dă unde, că el mă urmărea pă mine ! Ca după aceea să plec

la București, pă 2 septembrie 1958, fiindcă soția era din București. Și noaptea m-am trezit că mă ia Securitatea din pat, de-acolo, de la socri ! În clipa respectivă eram cu un fost cumnat care era colonel și dormeam amândoi în pat. Au fost doi inși. Pă unu' îl cunoșteam, că era securistu' din Moreni, un anume Pandele. Însă am rămas surprins că au venit acolo ca și cum au venit la ei acasă, parcă știa' și unde sunt... M-au ridicat din pat și m-au dus la Securitate la Ploiești, m-au băgat într-o celulă, și de aici a început supliciul...

Au început să vă ancheteze ?

Momentan n-a început ancheta, a început cam la vreo săptămână zile. Atunci am fost chemat de către un securist și mi s-a luat un interviu, ca să-i spun așa, cu date despre familie, despre mine, simpatii politice... mă rog. Anchetatoru' respectiv a fost foarte blând, după câte îmi aduc aminte îl chema Farago. Și după ce mi-a luat acest interviu și mi-au făcut fotografiile dă rigoare, m-a' dus din nou la beci. Aicea eram într-o celulă dă doi inși unde ne aflam nouă persoane. Și am stat în această celulă din septembrie 1958 până în octombrie '59, aproape 13 luni...

Anchetele care să făceau cu mine parcă erau dă rutină și aveau loc în cursu' zilei... Mă duceau la anchetă cu ochelari, însă eu puteam să spun tot ce e acolo, pentru că datorită conformației nasului ochelarii nu se așezau prea bine pă ochi. Și dacă ridicam puțin capu' vedeam absolut tot ce e în juru' meu. Pot să descriu Securitatea de la Ploiești foarte bine.

Ce vă întrebau în anchetă ?

La anchetă îmi puneau niște întrebări banale. Printre altele, mă întreabă : „Mai faci sport ?”. „Păi, unde să fac ? ! Da' io n-am făcut niciodată sport, fratele meu a fost sportiv...” Și asta a durat un an dă zile. Da' în timpul acesta eram sub teroare, într-un stres nemaipomenit, pentru că cei care erau anchetați erau bătuți. Dădeau drumu' la așa zisa „moară”. Aveau un ventilator puternic, cu motor, care făcea un zgomot infernal. Și-n momentu' în care începeau bătăile, dădeau drumu' la acest ventilator, ca să nu s-audă afară. Dar înăuntru s-auzea dăstul dă bine. Și parcă auzi și acuma toate anchetele : „Spune, bă ! Zi, mă !”. Și, printre altele : „Unde e auru' ?”. Cu interviuri din acestea a durat un an dă zile. După un an dă zile mă trezesc că mă cheamă la o confruntare cu un coleg, profesor de limba română.

Cum îl chema ?

Butoi Ion². Și zice anchetatoru' : „I-ai dat niște bani lu' Butoi”. Da' Butoi zice : „Nu mi-a dat niciun ban ; nu i-am cerut și nu mi-a dat niciun ban”. Atunci s-a enervat : „Mă, i-ai dat sau nu i-ai dat ?”. „N-am dat.” „Vă bat, vă bag p-amândoi la bătaie !” Și pă urmă m-a băgat la bătaie... M-a luat imediat d-acolo și m-a scos afară, pă sală. Am văzut că să duce la al patrulea birou și vine înapoi cu o țidulă, iar apoi merge cu mine jos. Când am coborât scările mi-am dat seama că nu mă mai duce la celulă, mă duce în altă parte. Și m-a dus într-o cameră, probabil că acolo era camera dă încălzire cu boileru' respectiv... Și acolo avea două capre din alea, care să folosesc la zidărie. Parcă

2. Ion Butoi, născut la 6 februarie 1916 în Răzvadu de Jos, Dâmbovița. A fost arestat la 9 septembrie 1958 și condamnat la 22 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

le văd și acuma pă sub nas, pline dă var... Și m-a suspendat pă caprele respective cu mâinile între genunchi și după aceea m-a luat la bătaie. Și mi-a tras 25 dă lovituri la fund cu un cablu dă curent, din acela cauciucat, dăstul dă gros. Simțeam că mi se rup oasele! Și după ce a terminat: „Recunoaște, bă, c-ai dat!”. „N-am dat...” Mi-a mai dat la tălpi până când am leșinat. După aceea m-au luat caralii care făceau serviciu în tura respectivă și am fost dus în celulă și aruncat jos... Cei de-acolo au turnat apă pă mine, iar după aceea s-a deschis vizeta și a venit cu un șomoioag mare dă vată îmbibată în spirt, să-mi pună pă fund și pă spinare, că mă lovise și pă spinare.

Și d-aici a început... O zi am fost lăsat, apoi am fost luat iar în primire. Și am fost bătut 12 zile, 12 reprize, până când n-am mai putut să rezist și am zis: „Dă, domn'e, să semnez, că dacă vrei semnez că am omorât-o și pă mama!”. Pă Butoi nu l-a băgat la bătaie, dar el a zis o vorbă: „Domn'e, Tocan trebuie să înțeleagă că, atâta timp cât este aicea, trebuie să facă pușcărie!”. Și anchetatoru' mi-a spus: „Domn'e, noi am umblat să-ți căutăm nod în papură; nu ți-am găsit, da' îți găsim aicea!”.

Și perioada dă bății s-a încheiat dăstul dă repede, după ce am semnat. Am avut impresia că toate actele erau făcute dinainte, că joi s-a încheiat ancheta, iar vineri m-au și luat dă la Ploiești și m-au dus la Caragiale³...

Unde anume la Caragiale ?

E o închisoare⁴ la Caragiale, fostă Haimanale⁵, unde aveau ei un depozit. Și m-a' ținut acolo până luni, când a avut loc procesu'. Însă vineri, la Caragiale, au venit doi securiști să stea dă vorbă cu fiecare. Și mi-a zis unu' din ei: „Luni o să aibă loc procesu', ce-ai dă gând să faci?”. Zic: „Să spun care e adevăru'!”. „Păi, care e adevăru'?” „Păi, nu știi dumneatale care e adevăru'?! Să spun că m-ați bătut și că m-ați pus să semnez acolo.” „Faci rău, pentru că dacă recunoști o să iei 2-3 ani dă zile. Așa, o să te trezești cu o pedeapsă foarte mare.” „Domnu', nu îmi mai spuneți mie verzi și uscate, pentru că în '58, prin iulie, a apărut o hotărâre a Comitetului Central în care, printre altele, se spunea că să modifcă Codu' Penal. Și s-a modificat Codu' Penal și pedeapsa cea mai mică este 15 ani. Cum poți să-mi spui mie că îmi dai trei ani când cea mai mică pedeapsă este de 15 ani?! ” „Da' ce te-a interesat Codu' Penal?! ” „Adică cum? Dacă e publicat în ziar, n-aveam voie să-l citesc?! ”

Unde s-a desfășurat procesul ?

La Ploiești. Au venit și ne-a' dus direct la Tribunal. În public erau numai familiile, iar în boxa acuzaților eram 17 inși, pentru că ei căutau să judece în lot, nu căuta' să judece pă nimeni individual. Erau oameni pe care nu i-am cunoscut și care nu m-au cunoscut... Îi cunoșteam doar pă unii din ei, dar nu pă toți. Era Butoi, care era profesor, și mai aveam încă un un coleg, Mișa Andreescu⁶, care era învățător. Pă altcineva n-am mai cunoscut...

3. Localitate în județul Dâmbovița.

4. Este vorba de închisoarea Mărgineni, situată în localitatea I.L. Caragiale.

5. Vechea denumire a localității I.L. Caragiale.

6. Mihai Andreescu, născut la 16 noiembrie 1923 în Moreni, Dâmbovița. A fost arestat la 7 ianuarie 1959 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Mărgineni, Aiud, Ostrov și Giurgeni. A fost eliberat la 26 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Care au fost acuzațiile care v-au fost aduse ?

Am fost acuzat că am dat ajutor legionar. Și știu că acolo eu nu am recunoscut absolut nimic. La Tribunal am spus exact ce este. Am spus președintelui că am fost torturat, că am fost bătut, iar acesta s-a și ridicat : „Nu ți-e rușine să spui lucru' ăsta ? Dai cu noroi în obrazu' unor lucrători cinstiți dă Securitate care n-ar omori nicio muscă !”. Zic : „Eu pot să mă dezbrac, să vă arăt că și acum am urme dă bătaie...”.

În fine, asta s-a întâmplat în prima zi a procesului. Seara nu ne-a' mai dus la închisoare, ne-a' dus din nou la Securitate și-am mai luat o repriză dă bătaie. Dar am luat bătaie numai cu pumnii, nu m-a' mai bătut în alt fel, pentru ce am spus la Tribunal... A doua zi am mers iarăși la Tribunal și după ce mi-a luat declarația zice : „Semnează acolo !”. Zic : „Vă rog, nu semnez absolut nimica până nu citesc !”. Și iar s-a supărat președintele (era un ofițer), pentru că io am vrut să citesc dacă a scris acolo ce-am declarat, că am fost torturat. Scrisese... Și atunci am semnat.

Ați avut avocat al apărării ?

Am avut, era un evreu, da' nu știu cine l-a angajat... Am stat dă vorbă cu el circa două minute, în prezența securistului, bineînțeles. Da' n-am putut să vorbesc mai nimica cu el, că un martor al Securității a spus despre mine : „Eu am auzit c-a fost în Frățiile de Cruce”. Și l-a întrebat avocatul : „De la cine ?”. Și a zis un nume, un călugăr... Și atunci avocatul a spus : „Să fie chemat în instanță”. Da' președintele a spus : „Nu e cunoscut”. Da' era cunoscut. Și s-a terminat procesul, iar după ce s-a terminat, la ceilalți le-a' dat voie să ia legătura cu familiile, dar mie nu mi-a' dat ! Și era acolo securistu' care m-a arestat, Pandele, și zice : „Stai aicea, lângă mine. Fumezi ?”. „Nu fumez, că dacă iau o țigară de la dumneata, ajungi lângă mine, că dai ajutor legionar...” Și când au dat drumu' să se ducă acuzații la familie, eu am sărit peste balustrada aia dă la boxă și m-am dus și am stat și io dă vorbă cu familia. Nu mi-a' mai făcut nimica, n-a' putut să mai zică nimica...

Câți ani de pușcărie v-au dat ?

Numai 18 ani... Eu cred că mi-a' dat 18 pentru atitudinea din proces, că n-aveam eu o culpă chiar atât dă mare.

Dar care a fost ce mai mare condamnare ?

Cea mai mare pedeapsă din lot a fost dă 22 dă ani. Au fost unii cu doar 6 ani, care erau acuzați cam de același lucru ca și mine. Da', mă rog, probabil că pedepsele erau dozate dă la Securitate.

După ce s-a terminat procesul ne-a' dus și ne-a' încarcerat pă Rudului, la Ploiești. Și când am intrat acolo ne-au primit foarte dur, cu lovituri, cu înjurături...

V-au făcut o primire călduroasă...

Foarte călduroasă primire... Era un locotenent care înjura dă mamă, dă tată, mă rog... Și ne-au ținut dă la 3 octombrie până pă 20 noiembrie. Aici eram izolați, nu aveam legătură cu nimeni. Nu ne scotea' nici la aer, decât la baie ne scotea', atâta. Aicea am avut ocazia să-l întâlnesc pă Butoi, căruia i-am zis : „Bine, măi nenorocitul, cum te-ai apucat să spui că ți-am dat eu 30 dă lei ?”. La care el zice : „Aaa, nu-ți fă griji, că mai mult dă trei ani dă zile nu ne dau”. Probabil că el a fost montat dă Securitate că i se dă drumu' sau că primește o pedeapsă mai ușoară, iar când i-a venit condamnarea... i-au venit 22 de ani ! Și zic : „Cum e acuma cu trei ani ? ! Da' io te-aș strânge dă gât acuma, cel puțin să știu dă ce stai 18 ani în închisoare !”.

Și pă 20 noiembrie ne-a' luat și ne-a' dus la Jilava, la celula 20, unde am stat până în mai.

Ați întâlnit persoane deosebite acolo ?

Păi, cea mai cunoscută persoană de acolo era Petre Țuța⁷. Am stat cu el în toată această perioadă, din noiembrie și până în mai. Mai era un singur cetățean, un inginer, Nicolae Giosanu⁸, care afirma că ar fi fost în guvernul legionar, p-acolo, pă la Viena... Dar era o fabulație, pentru că după câte am aflat io n-a fost așa. Mai târziu, în '64, l-am văzut că a făcut parte dintr-o comisie dintr-asta, dă reeducare, la Aiud.

Cum a fost detenția la Jilava ?

A fost destul dă grea încarcerarea acolo, la Jilava. Am fost primiți cum aveau ei obiceiul. Când am ajuns la Fortu' 13, ei să uitau după dosare, ca să ne facă intrarea în Fort. Și unii erau luați la bătaie, șuturi, mă rog... Pă mine nu m-au bătut. Probabil că nu eram chiar atât dă încondeiat în dosaru' respectiv. Dar cineva mi-a dat un borcan cu miere și nu știu ce s-a întâmplat că s-a spart borcanu'. Și atunci eu l-am luat, l-am aruncat pă Reduit și m-am tăiat la mână. Când am ajuns în celulă toți erau speriați când m-au văzut plin dă sânge. Și am spus : „Domn'e, nu vă închipuiți că m-au bătut ca să mă umple dă sânge sau nu știu ce...”. Și le-am explicat, iar Petre Țuța zice : „Domn'e, de ce n-ai adus borcanu' încoace, de ce l-ai aruncat ?”. „Păi, bine, da' era doar sticla respectivă...” „Mă descurcam eu cu sticla respectivă...”

Nu ați fost bătut cât ați fost închis la Jilava ?

Cât am stat în Jilava am fost bătut de vreo 10 ori. Și bătaia o luam pentru că dormeam în timpu' zilei. N-aveai voie să dormi în timpu' zilei și m-a' prins dă câteva ori dormind. Și luam bătaie când mergeam la baie. Erau mulți gardieni, dar era un schimb acolo, a lu' Ștefan⁹... Cred că ați mai auzit dumneavoastră dă Ștefan, care era cu plutonu' dă execuție, cu lamandache¹⁰. Și mai era unu' Purcică, altu' Florea, de prin Ghildoveni¹¹, alături dă Moreni... Mai era unu' mic, da' p-ăla nu știu cum îl chema.

7. Petre Țuța, născut la 6 octombrie 1902 în Boteni, Argeș. Eseist, filosof, economist și om politic. A fost arestat în aprilie 1948, iar la 29 noiembrie 1950 a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile MAI și Ocnele Mari. A fost eliberat la 29 mai 1953. A fost rearestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. În 1959 a fost re judecat și condamnat la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Văcărești, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

8. Nicolae Giosanu, născut la 22 iunie 1920 în Măgura, Buzău. A fost arestat la 22 mai 1948 și internat administrativ până în 1955, când a fost judecat și condamnat la 7 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Capul Midia, Borzești, Onești, Poarta Albă și Jilava. A fost eliberat la 29 octombrie 1955. A fost rearestat la 23 iunie 1959 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

9. Ștefan, locotenent-major la Jilava în 1959, fost căruțaș. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 274-275.

10. De fapt, lamandi, cel care executa sentințele de condamnare la moarte prin împușcare, în celula 0, la Jilava. Violent și brutal, bătea deținuții cu ranga și cu lanțul, ucigând astfel mai mulți arestați. *Ibidem*, p. 140.

11. Localitate în județul Dâmbovița.

‘Ăștia m-au bătut tot timpul’, pentru că ‘ăștia erau cu bătaia. Când mergeam la baie erau toți cu ciomegele și ca să mergi cât mai repede, dă-i, dă-i, dă-i, dă-i! Iar când ajungeai, nu știi dacă dura baia două minute... Și iar bătaie până când ajungeai în cameră...

Din Jilava unde v-au trimis ?

La Aiud. Aici am stat un an de zile, din mai ’60 până în iunie ’61. Aici am stat la celula 323, unde eram circa 60 de inși. Odată m-au prins dormind, mi-au luat salteaua și-am dormit fără saltea tot timpul’ cât am stat la Aiud...

La Aiud ați întâlnit pe cineva cu notorietate ?

Dintre personalități am stat cu poetu’ Vasile Voiculescu¹². Era un om foarte suspicios, nu avea încredere în nimeni. Totuși, în mine a avut încredere și am putut să discut mult cu el datorită faptului că am avut un săculeț de vitamine pe care i le-am dat. El era bolnav, avea uree în sânge și nu putea să mănânce nici mămligă. Și-i dădeam bucățica aia de pâine pe care o primeam io. Și cu asta și-a mai deschis sufletu’ față de mine. Mi-a povestit despre sonetele pe care le-a scris el...

Mâncarea era mai bună decât la Jilava ?

Nu, aș putea să spun că la Jilava era, oarecum, mai bună. Acuma am stat cu un evreu care fusese la bucătărie, la Jilava, și-mi povestea că venea comandantului’ și dacă găsea ceva negreală pe un cartof, îi lua și-i bătea! Deci aici mâncarea era mai bună. Evreul era implicat într-o afacere cu niște ceasuri, aduceau ceasuri din străinătate printr-o filieră. Au fost prinși și arestați și nu au putut să-i mai condamne de drept comun, și i-au băgat la politici.

Dup-aia, în iunie, de la Aiud ne-a’ trimis în Baltă. Prima dată am mers la Grădina. Drumu’ de la Aiud până la Grădina l-am făcut cu trenu’, cu vagon celular. Și eram nouă inși într-o celulă, au fost condiții grele... Drumul a durat două zile și am ajuns la Brăila ziua, apoi ne-au dus și ne-au îmbarcat pe niște bacuri trase, de cărau ei nisip, cereale, ce știi eu? !

Cu aproximație, cam câți erați în bac ?

Cam vreo 200, poate și mai mulți. Aici am mers și cu Ion Ioanid¹³. Săracu’, el fusese mult timp la Aiud și l-am reținut că tușea foarte mult, avea ceva cu plămânii și tușea. Când eram la Aiud la un moment dat a fost scos din celulă și dus în niște camere... Și tușea toată noaptea, săracu’, de nu puteam să dormim...

Mă rog, am ajuns la Brăila, ne-au îmbarcat pe bacurile respective și ne-a’ dus la Grădina. Acolo ne-a’ ținut izolați vreo lună de zile, nu ne-a’ băgat la lucru. Făceam

12. Vasile Voiculescu, născut la 27 noiembrie 1884 în Pârscov, Buzău. Medic, poet, prozator și dramaturg. A fost arestat la 5 august 1958 și condamnat la 5 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 28 aprilie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

13. Ioan Ioanid, născut la 28 martie 1926 în Ilovăț, Mehedinți. A fost arestat la 21 iulie 1952 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. La 6 iulie 1953 a evadat din închisoarea de la Căvnic. A fost prins la 10 noiembrie 1953, iar la 25 august 1954 a fost condamnat la încă 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Căvnic, Oradea, Aiud, Timișoara și Ostrov. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP. Autor al volumelor de memorialistică *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, I-V, Albatros, București, 1991-1996; I-III, Humanitas, București, 1999-2002.

numai munci dă interior, în colonia respectivă. Regimu' alimentar era destul dă prost, îmbrăcăminte era proastă... Îmi venea să plâng când îmi luam bocancii pe care mi-i dăduseră. Cred că n-avea loc petic lângă petic, nici pă talpă, nici pă piele. Mai mult mergeam desculț decât încălțat.

Cine era atunci comandant la Grădina ?

Era un locotenent, da' nu-mi mai aduc aminte cum îl chema. Eu am mai prins două zile dă bătaie la Grădina... Adică, dacă mergeai la lucru și nu făceai norma, când veneai în colonie te oprea în poartă (nu individual, ci cu brigada) și îți dădeau câte 25 dă lovituri la fund. Dar eu am mai prins numai două zile, după aceea s-a terminat, nu s-au mai produs bătăi d-astea.

Hrana cum era la Grădina ?

Cât n-am lucrat a fost slabă...

Și ce lucrați acolo ?

Agricultură, la prășit porumb... La diguri, la făcut șosele...

Aveați normă de lucru, nu ?

Normă ? Păi, ei ziceau că norma e republicană, da' știu eu cât dă republicană era ? ! Că era dă exterminare, nu republicană. La diguri aveam ca normă patru metri (cubi – n.n.) dă pământ săpat, încărcat în roabă și dus pă dig la o distanță, ziceau ei, dă 90 dă metri, da' erau 120 dă metri. Și pă urmă veneai cu roaba înapoi. Patru metri, asta era grozav dă mult, nu să putea face... Bineînțeles, operațiile astea nu le făceai tu singur. Era o echipă dă 4-5 inși ; unu' făcea transportu', altu' făcea săpatu', altu' încărcatu'... Da' tot nu să făceau normele. Acum am văzut în dosar, la CNSAS, că aveam o scrisoare dă la colonie către Securitatea dă la Ploiești, în care cereau date despre mine. Și se spunea acolo că „nu ne-a făcut problema, dar nu face norma”.

Ce însemna normă republicană ?

Adică să aplica în toată țara, nu numai la noi. De exemplu la fân adunat de pe câmp. Deci, îl adunai, îl făceai căpiță, îl urcai pă platformă și pă urmă trebuia să-l dai jos, când te duceai cu el la gospodărie. Dura asta cam o oră, cu încărcat, descărcat... Și norma era 12 tone dă om ! 12 tone dă fân, închipuiți-vă dumneavoastră ! Făceam 0,2 % din normă...

Ați mai fost și în altă colonie de muncă sau doar la Grădina ?

La Grădina am stat din iunie și până în octombrie, iar apoi am fost dus la Salcia, unde am făcut tot munci agricole. Însă cea mai mare tracasare de acolo erau perchezițiile. La percheziții ne scotea' afară în pielea goală, dezbrăcați... Dar prin '63 s-au mai rărit, nu mai făceau treaba asta. Atunci au început s-o înmoaie și ei. Bătăi nu mai aveau loc, puteai să te speli, puteai să dormi când veneai în colonie... Mă rog, era mai liber, să mai îmbunătățise regimu'. Să îmbunătățise și mâncarea... Dar asta prin '63, că până atuncia te forța' să muncești.

Când ați fost eliberat ?

În '64, pă 28 iulie¹⁴. Ne-a' imbarcat în niște camioane și ne-a' dus la Ostrov, unde era comandamentu' penitenciarelor de-aicea, din Baltă. La Ostrov ne-a' dat țidula dă eliberare și ne-am imbarcat într-un bac cu care ne-a' dus la Brăila, noaptea. Și acolo

14. Conform fișei matricole penale din AANP, a fost eliberat la 30 iulie 1964.

ne-a' dat drumu' : „Plecați !”. Înainte de asta ne-au pus să scriem acasă, ca să ne trimită bani pentru drum, să plătim biletu'.

Când ați ajuns la gară, oamenii din jur și-au dat seama de unde veniți ?

Eh, știau, da' să fereau dă noi. N-a venit nimeni să stea dă vorbă cu noi... Noi am plecat trei inși de la Brăila. Mai eram cu un profesor din lot cu mine, Dogărescu Laviniu¹⁵, și cu Opreș Constantin¹⁶, care era din Ploiești. Când am sosit în autogară la Ploiești, o fostă elevă d-a mea m-a cunoscut : „Ce faceți, domn'e ? !”. „Păi, uite viu și eu, acum...” Mă rog, a fost prima persoană cu care am intrat în contact după detenție...

Soția n-a avut de suferit în timpul detenției dumneavoastră ?

Ba, a divorțat dă mine la scurt timp după ce a avut loc procesu'. La proces io i-am spus să divorțeze, dar e sub semnu' întrebării, pentru că ea deja se încurcase cu cineva. Și când am venit din detenție cumnații îmi spuneau : „Ooo, cât te-a așteptat !”. Da' n-a fost chiar așa... Și am terminat cu ea și m-am recăsătorit destul dă repede. La un an dă zile după ce am venit m-am recăsătorit cu o colegă profesoară, cu care eram la școală.

V-au reprimat în învățământ ?

Nu, toată lupta lor a fost ca să nu mă primească în învățământ. În momentu' în care ajungeai acasă ei căutau să-ți asigure serviciu', da' io n-am vrut să iau niciun serviciu : „Domn'e, vreau să ajung în învățământ”. Dar, de exemplu, dacă fusesei în învățământ, decretu' de eliberare spunea că nu poți reintra în învățământ. Și am stat așa : august, septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie, fără nimic... Tot timpu' se întrebau vecinii, ce fac, cum fac, din ce trăiesc, mă rog... Și m-a chemat inspectoru' care era la secția dă învățământ Câmpina, Boboc, și mi-a spus : „Domnu' Tocan, faci aici cerere, iar noi o să te primim să te titularizezi p-un post, undeva...”. Și i-am spus : „Domnu' Boboc, eu vă mulțumesc pentru intenția dumneavoastră, da' mâine o să vină altcineva să vă spună să nu mă primiți !”. Și așa a fost, că la o săptămână m-am dus să stau dă vorbă cu el și mi-a zis : „Ai avut dreptate, a venit și a spus ca nu cumva să te primim !”.

Și unde v-ați angajat până la urmă ?

Păi, în ianuarie '65 m-am angajat la inspectoratu' pentru controlu' prețurilor, la Târgoviște. Aici am stat doi ani dă zile, după care am venit la serviciu' dă prețuri într-o cooperativă dă la Moreni. Și d-acea m-am pensionat, în '86.

În toată această perioadă, până la pensie, ați fost chemat la Securitate ?

Dă multe ori. Eram chemat la trei luni, la șase luni și îmi propuneau să fiu informatoru' lor. Să vă mai povestesc un fapt care pă mine m-a șocat... După ce am fost eliberat, Securitatea era tot timpu' pă urmele mele. Și la un moment dat mă trezesc că

15. Laviniu Sergiu Dogărescu, născut la 18 iulie 1917 în Telega, Prahova. A fost arestat la 6 ianuarie 1959 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Mărgineni, Jilava, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

16. Constantin Opreș, născut la 17 noiembrie 1922 în Ploiești, Prahova. A fost arestat la 18 octombrie 1949 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Poarta Albă și Peninsula. A fost eliberat la 18 octombrie 1954. A fost rearestat la 29 iulie 1958 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Mărgineni, Galați, Jilava, Botoșani, Aiud și Ostrov. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

vine un cetățean la mine, lângă serviciu. Era vară, era ora două și nu era nimeni păstradă, mă rog... Și zice : „Domnu’ Tocan, mă numesc maioru’ Baltag, de la Securitate, de la Ploiești. Vreau să stau de vorbă cu dumneavoastră”. Zic : „Da, domn’e, unde mergem să stăm dă vorbă ?”. „Nu, veniți la Ploiești.” „Unde, pă Vasile Lupu ?” „Nu, ne întâlnim la Ploiești într-un loc.” „Și la ce oră ?” „La ora 4 să ne întâlnim.” Îmi dă un punct lângă halele din Ploiești, și zic : „Domn’e, da’ ce vreți cu mine ? !”. „Vă spun eu acolo ce avem...” Și mă duc în ziua respectivă la Ploiești. El m-a chemat după masă, da’ eu am plecat dă dimineață. Și ce să fac eu în Ploiești acuma ? N-aveam ce să fac, așa că m-am dus pă la două filme, iar la ora 1 m-am dus și m-am instalat la hală, vizavi dă unde trebuia să ne întâlnim. Și mă gândeam : „Domn’e, ce are ăsta dă mă cheamă pă mine aicea ? !”. Și pă la ora 3 îl văd că vine călare p-o bicicletă și începe să meargă în diverse locuri. Și în fiecare loc era un securist. Toți securiștii care erau aicea erau din Moreni ; mă cunoșteau și știau că-i cunosoc. Și erau cinci înși, câte unu’ în fiecare punct dă intersecție. Și ăsta s-a dus și a stat dă vorbă cu fiecare dintre ei. Acolo era și o mașină, un GAZ, iar el s-a dus și a stat dă vorbă și la GAZ-u’ respectiv. Atunci mi-am dat seamă că ceva e în neregulă, e o capcană, ceva... Și la ora respectivă m-am dus și m-am întâlnit cu el : „Domn’e, ce dorești ?”. Zice : „Domn’e, nu doresc nimica... Ce se întâmplă ? L-am chemat pă Opriș să se ducă la comisariat și aicea, în drum, matale, să te întâlnești cu el. Mata nu trebuie să-l întrebi ceva, doar să dați mâna, să vă sărutați, că nu v-ați văzut, nu știu ce... Și altceva nu-ți cerem nimica”. Zic : „Domnu’, uite ce este, nu mă întâlnesc cu niciun Opriș ! Eu am mașină la ora 5. Dacă cumva nu mă duceți acuma pă Vasile Lupu, lăsați-mă să plec la mașină, că eu nu mă întâlnesc cu Opriș, fiindcă dumneavoastră v-ați pus în gând să mă arestați !”. Și i-am povestit ce am văzut : „Uitați-vă, acolo îl aveți pă Țuțu Predu, ’colo-l aveți pă Nedelcu, ’colo-l aveți pă Pătrașcu și ’colo aveți mașina ! Ce rost a avut ? Că v-ați dus pă la toți ăștia, iar ultima dată la mașină. Iar mașina pentru ce stă acolo ? Ca să ne încălze că ne-am întâlnit ?”. „Nu, domn’e, nu te...” „Mă duci pă Lupului ?” „Nu.” „Am plecat !” Și m-am dus acasă...

Nu vă închipuiți, că eram alb ca varu’ ! Ce să fac eu, să-i spui soției tărășenia, să nu-i spun ? Până la urmă i-am spus : „Uite ce s-a întâmplat... poa’ să vină să mă ridice la noapte”. Însă n-au venit. A trecut o lună, au trecut două, au trecut trei, da’ n-au venit. Însă în timpul ăsta eu nu mai puteam nici să vorbesc ! La serviciu toată lumea mă întreba ce-i cu mine, ce s-a întâmplat, iar eu nu puteam să spun nimic. Asta era în ’66. După aceea, în ’68, un cetățean care s-a recomandat anchetatoru’ Anghel, sau cam așa ceva, a încercat să mă lămurească că m-am înșelat când am crezut că atunci au vrut să mă aresteze. Dă unde, că n-a putut să mă lămurească. „Domn’e, dumneavoastră o credeți p-a dumneavoastră, eu o cred p-a mea...”

Însă ce să întâmplă ? În momentu’ în care s-a întâmplat toată chestia asta, eu am făcut o sesizare către președintele Consiliului Județean, în care am arătat chestia asta. Ca acuma s-o găsesc în dosar, la CNSAS ! A ajuns mai departe...

Când a fost ultima dată când v-au mai chemat la Securitate ?

Cam prin ’80, iar de-atuncea m-a’ lăsat în pace. Însă am simțit că sunt urmărit în continuare, până-n ’89.

Cum ați privit căderea comunismului ?

Cu teamă, cu teamă... Vă spun, atunci, în momentu’ când s-a produs asta, mi-a fost teamă. Chiar vorbiseam cu nevastă-mea : „Mă, uite ce se întâmplă, dacă vin ăștia să mă

aresteze, eu fug ! ”. Credința mea este că dacă n-ar fi reușit așa-zisa Revoluție, aș fi fost arestat...

După '90 ce-ați făcut, v-ați înscris în vreun partid politic ?

M-am înscris la țărăniști, da' eu sunt țărănist d-a' lu' Maniu, nu dintr-ăsta, d-al lu' Miluță, pentru că am văzut că ăștia nu sunt țărăniști, sunt...

După '89 ați mai reîntâlnit foști securiști ?

M-am întâlnit cu securistu' care m-a arestat în '48, cu Coliban. Și mi-a spus : „Domn' Tocan, ai ceva cu mine ? ”. „Nu, personal n-am nimica cu dumneata. Vreau numai să-l întâlnesc pă anchetatoru' care m-a bătut...” Și zice : „Păi, nu mai poți să-l întâlnești, că a murit”. Dar cred că asta cu moartea era o diversiune, pentru că după aceea am stat dă vorbă cu colegi dă la alte județe și mi-au spus că toți cunoșteau povestea asta cu „a murit”.

Vă mulțumesc pentru interviu.

Da, domnu'...

Giurgiu

Ioan Cioară

S-a născut la 25 martie 1918 în Bârlad, județul Vaslui. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Școala militară de ofițeri. Profesia : ofițer. A fost arestat la 21 iulie 1950 și condamnat la 1 an de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Galați. A fost eliberat la 20 iulie 1951. La data interviului locuia în Giurgiu. Interviu realizat de Alexandru Matei și Constantin Petre la 1 octombrie 2009. Transcrierea și tehnoredactarea – Alexandru Matei ; Editarea interviului – Constantin Petre. Interviuul se află în AIO-IIICMER, având cotele 623, 624.

[Alexandru Matei] : *Domnule Cioară, ce ne puteți spune despre familia dumneavoastră ?*

Eu sunt dobrogean, după tată, iar mama venise din Austria, era nemțoaică. Amândoi părinții erau ortodocși, chiar și mama, pentru că așa a fost botezată. Am avut vreo șapte frați, dintre care eu eram penultimu'. Acum au murit toți, am mai rămas doar eu.

[Constantin Petre] : *Tata ce meserie a avut ?*

Tata a fost funcționar la poliția orașului Bârlad, dădea buletinele de identitate, însă politică n-a făcut.

[A.M.] : *Dumneavoastră unde ați făcut școala ?*

Am făcut cursurile primare și liceul la Bârlad. Apoi am absolvit Școala militară de doi ani jumătate la Pitești, de unde am ieșit cu gradu' de sublocotenent. Apoi am plecat pe front, deși era ordin ca toți cei care ieșeau în anu' ăla cu grade să nu plece pă front. Eu am cerut să plec voluntar. Era în anu' 1941...

[C.P.] : *Dar de ce ați vrut să plecați voluntar ?*

Pentru că țineam foarte mult la Basarabia. Nu sunt basarabean, da' țineam foarte mult la Basarabia. Am fost la Țiganca cu Regimentu' 23 Artilerie ; au fost lupte foarte grele acolo, regimentul a fost decimat... Pe front l-am văzut și pe Ion Antonescu. O dat peste mine într-o biserică, în Transnistria, când botezam un rus de 14 ani. O dat mâna : „Bravo, bravo !”.

După un timp ne-am dus cu regimentu' în refacere și în ziua de 23 septembrie 1942 m-am întors iarăși pă front și am mers până la Cotu' Dönului. Apoi am căzut prizonieri la ruși. Întâi ne-au dus într-un lagăr de concentrare, la Tambov, lângă Moscova, lagăru' 54, care era unul de triere. Ajunsesem noaptea și era ger și zăpezi mari de tot. S-a bătut la poartă până a venit ăla și a deschis. Erau foarte mulți degerați, c-am mers pă jos tot timpu', nu ne-a' dus cu mașini sau cu trenu'...

[C.P.]: *Erați numai români sau și nemți ?*

Nu, eram amestecați, italieni, români. Tot ce găsea' în cale îi lua' în convoi. Nu eram împărțiți pe națiuni.

De acolo am mers un timp pă jos și după aceea, într-o stație de cale ferată, ne-a' suit în vagoane din astea, bou, câte 100 de bucăți... Erau foarte mulți bolnavi și chiar morți în vagon. Până venea sentinela aia, ca să-i dea jos, că nu puteam să stăm cu morții, trecea' zile întregi !

Și ne băga'... câte 30 la baie. Și baia rusească știți cum este ? Cu aburi. Grătare, cu niște pietre care se încălzeau dedesubt și cădea apă rece și se făceau aburi. Mulți mureau în baie... Ei erau degerați de frig și când veneau în contact cu aburii calzi...

[C.P.]: *Cât ați stat la Tambov ?*

La Tambov n-am stat decât vreo două-trei săptămâni. După aceea, cum am spus, ne-o' suit iarăși într-o garnitură de asta și ne-a' dus la Nijni-Novgorod. Acolo ne-a' băgat în lagăre unde eram la un loc toate naționalitățile. Santinele erau femei, rusoaice. Foarte rele erau... Acolo am muncit un timp la pădure, tăiam lemne de plop pentru fabrici de chibrituri.

Și să vă spun un episod de-acolo. M-a schimbat în alt loc de muncă și eu am dat să fug, să ajung înapoi în locu' ăla vechi, că mă acomodasem acolo. În sfârșit, mi se părea mie că era mai ușor acolo. Și rusoaica din fața mea, care era cu armă și cu baionetă din alea lungi, de-ale lor, o venit că o crezut că... am vrut să o atac din spate. Și m-o tăiat, c-am și acu' semnu' de-aici până aici, cu baioneta. N-a tras cu cartușe, dar m-a rănit. Eh, da' mergând pă drum, ne mai și împușca'. Noi mai căutam locuri pe unde puteam călca mai bine, că era' bălți, erau movile de pământ, alunecai... Și dacă ieșeau din rând, femeile astea trăgea' cu arma din spate. Și în brigada asta, care era condusă tot de un prizonier, la un moment dat am început să facem o grevă. Și o venit un general și o întrebat de ce nu vrem să mergem la muncă : „Pentru că ne împușcă santinelele pă drum”.

[A.M.]: *În lagărul ăsta cât ați stat ?*

La Nijni-Novgorod am stat cam un an și ceva, la munci. După aceea ne-a dus la Oranki, unde era o mănăstire... Asta era în '43. Acolo comandant era un maior, Iliescu. Om dintr-o bucată și care avea mult curaj. El ne susținea în ceea ce privește mizeriile care erau : lipsă de una, de alta, munci grele, în sfârșit... Unii stăteau în chilii și alții în niște șoproane care erau adecvate situației, cu paturi, cu două sobe, la un cap o sobă, alta la altu'. Se băga' câteodată bușteni ca să mai încălzească, că era' geruri mari. Am apucat și -49 de grade. Știu că am făcut Anu' Nou la Oranki, în '43-'44, și după aceea ne-am mutat la schit, unde am stat foarte puțin pentru că începuse o mișcare în ceea ce privește formarea Diviziei „Tudor Vladimirescu”, care să lupte contra nemților. Așa s-a spus la ședințe și în conferințe, că erau agitatori din ăștia care încercau să ne atragă și să ne facă să luăm hotărâri. S-au înscris mulți de la Oranki, din toate gradele.

La Oranki am lucrat un timp și conductor de căruțe, făceam aprovizionarea lagărului cu vreo 4-5 căruțe. Aici mai era un profesor din Botoșani, Josmir, apoi am mai stat cu prefectu' de Tecuci, Doniga.

La Oranki am stat până în anul 1944. Între timp ne-a' scos din lagăr și la ăștia care înclina, oarecum, să se înscrie în divizie (Divizia „Tudor Vladimirescu” – n.n.) ne-a' făcut niște bordeie lângă râu' Oka. Se găsea acolo, aproape, râu' ăsta... O' venit ofițeri

din ăștia, basarabeni, politrucii, și încetu' cu încetu' a început să se formeze unitatea asta, cu Cambrea¹...

Și s-a' format atunci trei regimente, unu' de artilerie și două de infanterie. Comandantu' nostru de artilerie era un ofițer cu carte. Și în acest grup eram doi colegi de an, Bodea Aurelian și eu, care eram cu Școală militară. Ne-a chemat și ne-a spus: „S-aveți grijă ce faceți, ce vorbiți, pentru că toți ceilalți sunt băieți fără carte și nu-și dau seama ce fac”. Adică ne-a' pus în gardă.

[A.M.]: *Care a fost motivul pentru care v-ați înscris în Divizie ?*

M-am înscris... c-am mâncat pământ până am ajuns în Basarabia... Am mușcat pământ, când am venit cu divizia...

[C.P.]: *Era un regim de exterminare acolo ? Au murit mulți ?*

Mulți, foarte mulți ! Dar un lucru să vi-l mai spun... Atât cât ne-a' ținut la Oranki, jos erau niște chillii, și pe toți care mureau în lagăr, îi puneau în căruțe, așa, ca lemnele. Unde-i ducea, nu știu, da' un timp îi ținea' în niște pivnițe. S-a ajuns până acolo încât, vă rog să credeți un lucru care e de necrezut, niște italieni care făceau de planton noaptea, în hardughiile alea, unde ne ținea' câte două-trei sute de inși... s-a' dus, a' coborât și-a tăiat pulpe de carne de om și când era' focurile mari, mari de tot în sobele alea două de la capetele șoproanelor... a' fript carne de om...

[C.P.]: *Ați văzut dumneavoastră asta ?*

Da, asta am văzut eu...

[A.M.]: *Și ce-au pățit ?*

Ce-au pățit ? S-au făcut cercetări și i-a' prins pă cei care au făcut treaba asta. I-a' dus și am auzit că ar fi fost împușcați.

[C.P.]: *Erau soldați sau erau ofițeri respectivii ?*

Gradați erau, și soldați...

Și acolo, la Oranki, a fost și un fel de grevă, în '43. O venit atunci generalu' Malinovsky². Era un om solid, purta o pelerină mare și căciulă brumărie, cu fundu' roșu... Da' am participat cu toții la greva-ia, pentru că la un moment dat nu se mai putea, nici ca muncă, nici ca îmbrăcăminte, că eram ruși, goi, în sfârșit... Și după chestia asta Malinovsky a stat de vorbă cu unii din noi prin intermediul traducătorilor. După vreo 2-3 săptămâni s-au mai schimbat puțin lucrurile și ne dădea' o mâncare mai consistentă, adică... murături, iară fierte, cu tărâțe, amestecătură, foi de varză...

1. Nicolae Cambrea (1900-1976), colonel. A luptat în al Doilea Război Mondial și a fost luat prizonier în URSS în 1942. Comandant al Diviziei „Tudor Vladimirescu”. Împreună cu generalul Mihail Lascăr a condus Comisia Electorală a Armatei la alegerile din noiembrie 1946, falsificate de comuniști. Avansat general, a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa III cu spade, în 1946 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Cambrea, accesat la 14 ianuarie 2010.

2. Rodion Iakovlevici Malinovsky (1898-1967), comandant militar sovietic în al Doilea Război Mondial și ministru al Apărării în URSS (1950-1960). A avut o contribuție deosebită în bătăliile de la Stalingrad și Budapesta. În perioada postbelică a jucat un rol important în afirmarea URSS ca superputere militară ; http://en.wikipedia.org/wiki/Rodion_Malinovsky, accesat la 14 ianuarie 2011.

Da' Malinovsky era foarte impunător și părea un om crud! Totuși, a luat niște hotărâri atunci și ne-a mai schimbat regimu'...

Și în 1944 am plecat de la Oranki. Ne-am mai oprit prin diferite sate... Mergeam pe jos. Care avea putere să meargă avea, care n-avea, n-avea...

[A.M.]: *V-au dat mâncare mai bună după ce v-ați înscris în Divizie ?*

A' dat ceva mâncare mai bună, în sensu' că dădea' cașă, niște semințe de mei... Haine nu ne-au dat, dar mai lua' din depozit, probabil, rămase de la morți, capturate pe front...

Eu am fost ofițer de artilerie, tehnic, specialist în pulberi și explozivi, că din Școala militară am fost împărțiți pe specialități. Și știu că odată m-a' luat cu mașina ca să mă uit la niște obuziere rusești, dacă mai pot fi reparate sau... în sfârșit... întrebuințate ! Și știu că mi s-a dat o manta de neamț și când am trecut printr-un sat... m-au omorât cu pietre și cu tot felu' de obiecte când m-a' văzut îmbrăcat... Civili! Copii și femeii, în special...

Unele femei ne mai puneau în cale ceva de mâncare, altele ne blestema', altele arunca' după noi, ne scuipa', în sfârșit... asta când veneam și făceam aprovizionarea lagărului cu căruța. Aveam acolo un „nacialnik”³, Budalov, și ne spunea : „Să nu încercați să fugiți, că n-aveți unde. Îmi faceți și mie rău, vă faceți și vouă rău, că vă împușcă sigur ! ”.

[C.P.]: *În cadrul lagărului erau unii mai rău văzuți ? Aveau necaz rușii pe cineva anume ?*

Pe nemți aveau necaz mai mult, da... Mai puțin pe români... Mai puțin. Da' e un fel de-a zice, că mâncarea era aceeași, poate că bruscările erau mai puține...

[A.M.]: *Din punctul de vedere al comportamentului erau acolo diferențe între diferitele grupuri etnice ?*

Italianii au lăsat o impresie detestabilă din toate punctele de vedere ! Făceau în gamelă treaba mare și din gamelă mâncau... când venea mâncarea. Am avut și câțiva ofițeri japonezi care au stat un timp scurt. Aceștia se comportau foarte frumos și se uitau cu oarecare mirare și în același timp cu milă la noi, românii, pentru că noi eram mai liniștiți, mai docili, mai muncitori.

Dar am uitat să vă spun că înainte de a ajunge în Oranki ne-am oprit și în Donbas, unde erau mine de cărbuni, și am lucrat și acolo vreo două luni. Ei, și ne-a' mai mutat, înainte de a se forma Divizia și-n alte lagăre, pe care nu le mai țin minte. Pe o parte din noi ne-a' dus în niște păduri de plop din care se fac chibrituri... Și trebuia să trecem apa pân' la brâu, ca să ajungem la copacii ăia. Apoi treceam înapoi prin apă, cu trunchiurile. Asta era în nord, spre peninsula Kola, unde am apucat și -42 de grade.

[C.P.]: *Nemții cum se purtau față de români ?*

Nemții aveau ură pe noi. Eram pe la bucătărie, ne mai duceam și noi pe-acolo, poate că mai prindeai o coajă de pâine sau ceva, în sfârșit, un morcov sau, știu eu, o foaie de varză... Așa : „Weg ! Weg ! Weg !”⁴.

[A.M.]: *Pleacă ! Pleacă !*

3. Șef (în rusă).

4. Pleacă ! Pleacă ! Pleacă ! (în germană).

Da. Și ne gonea'. Cred că simțise' ei ceva, știu eu... Sau șefii lor simțeau că românii s-o' lăsat pe tânjală în ceea ce privește ajutoru' care l-o' dat pe front.

Da' la început, când am căzut prizonieri, eram vraște, nu eram împărțiți nici pe nații, nu pe nimic... Vă spun un episod interesant în ceea ce mă privește pe mine. Veneau cesavoi⁵, un fel de paznici din ăștia, tineri, cu arma, și mergeau printre prizonieri. Și dacă se uita la unu' care nu-i plăcea : „Davai, davai, davai !”⁶. Îl lua' și-l ducea' în spatele unor șoproane din astea cum erau la țară acolo și-l împușca'.

[C.P.] : *Adică ce nu-i plăcea ?*

Nu-i plăcea figura, nu-i erai simpatic lui, probabil. Sau din plăcerea de a împușca. Erau uzbeki... Asta era, pur și simplu. Șefii lor îi îndoctrinau, le impuneau...

Și eu m-am retras, la un moment dat, acolo, într-un colț. Era o fostă sobă de pământ prin bucătărie. Făcuse cineva foc, iar eu, obosit, ca un prizonier, m-am întins pe sobă. Eram degerat la picioare, frig... și dând de căldura aia m-am moleșit. Și la picioarele mele era un cadru dreptunghiular de lemn pe care era o lumânare aprinsă, de cine, nu știu... Și o lumină difuză, de tot. Ce putea o lumânare la imensitatea aia ? Și am simțit că a venit un cesavoi din ăia spre mine. Zic : „Gata, până acu' mi-a fost !”, am judecat eu. Vă spun, și acuma tremur când îmi amintesc. A dat cu picioru' în cadru' ăla de lemn care a căzut jos, iar lumânarea s-a stins. El o rămas puțin cam dezorientat, iar eu am coborât și m-am amestecat așa, pe semiîntuneric, prin mulțime, ca să-mi piardă urma, figura... Și am scăpat. Da' sigur putea să mă întrebe... de ce m-am suit acolo și ce caut eu acolo ? !

[C.P.] : *La Oranki cum vă înțelegeați cu celelalte nații, în ce limbi ?*

O parte mai știam din liceu franceza, alții dintre noi știau italiana, că erau foarte mulți italieni. Și nemțește mai știa câte unu'. Față de italieni, nemții au fost mai sobri, mai calculați, mai demni... mult mai demni. În ceea ce privește curățenia, ordinea în comunitate...

A' căzut mulți prizonieri atuncea la Cotu' Donului și cei mai mulți erau italienii, câteva mii. Au fost și unguri, dar foarte puțini, dar cu ei n-am avut nicio contingentă.

Și să vă mai spun o chestie foarte importantă, că nu pot să ajung să o spun în față la acest Petre Roman. Taică-său, care o luptat în Spania, Valter Roman⁷, la Oranki m-a dezbrăcat. Când am ieșit ofițeri, în anu' ăla am și plecat, ne-a' făcut echipament nou. Și aveam, când am plecat, o ladă de campanie, cum era pentru ofițeri. Și aveam în lada aia 16 cămăși, flanele, chestii, daravele... Și aveam ordonanță, că așa era pe vremea aia, care avea grijă de acea ladă. Era un țigan care mi-a fost foarte credincios : „Domnule sublocotenent, au venit, au tăbărit pe mine...”. A' luat și două sticle de coniac... Eu nu beam, da' am luat pă front. Și s-a' îmbrăncit toți și a' început să ia din lenjerie... El când o văzut așa, s-a îmbrăcat cu vreo 6-7 cămăși, țiganu', să mai

5. *Santinela, strajă* (în rusă).

6. *Haide, haide, haide !* (în rusă).

7. Valter Roman (Ernst Neuländer, 1913-1983), comunist, voluntar în brigăzile comuniste din Spania (1936-1938). S-a retras apoi în URSS și a venit în România cu Divizia „Horia, Cloșca și Crișan”. După 1946 a deținut mai multe funcții, cum ar fi șef al Direcției Superioare Politice a Armatei, ministru al Poștelor și Telecomunicațiilor (1951-1953), membru al CC al PCR (1965-1983), directorul Editurii Politice (1954-1983). CPADCR, *Raport final*, pp. 803-804 ; Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 516.

salveze... Așa era atunci, purtam cămăși albastre cu cravată. În lagăr, la Oranki, sigur, cu timpu' ele s-au murdărit... și nu mai vorbesc, că păduchii ne omora' ! Făceam baie... și de unde, păduchi cu miliarde ! Păduchi ! Păduchi ! Păduchi ! Când am desfăcut cravata, în nodu' ei era cuibu' ! Aaa, m-am dus și am spălat cămășile ălea... așa cum s-a putut. Mai puneam cenușă, că să mai găsea la bucătărie, făceam leșie din aia și spălam cămășile, că săpun de unde ? Și am pus cămășile alea la uscat pă niște crengi și tatăl lu' domnu' Roman a trimis pe un cetățean și mi-a luat cămășile. El era cu propagandă din asta comunistă. Era comandantu' lagărului la Oranki și era civil. Da' ce, știe lumea asta ? Nu știe. Și avea oamenii lui, pe unu-l chema Nilă. Striga în curtea aia mare : „Nilă ! ”. Și apărea Nilă...

I-aș fi spus acestui individ (lui Petre Roman – n.n.) : „Domn'e, îmi ești dator, că taică-tău...”.

Și când s-a format Divizia „Tudor Vladimirescu” am avut un coleg de an care o ieșit sublocotenent cu mine, în '40, atunci, Constantin Șandru⁸. Acest Șandru era mare agitator pentru înființarea Diviziei. Și nu numai el, că au fost mai mulți ; unu' Orban, care era ungur de origine. Eu, în regimentu' de artilerie din Divizia „Tudor Vladimirescu” la care am fost repartizat, eram ofițer tehnic. Și acolo, la ruși, această funcție era foarte apreciată, fiindcă eu mă legam chiar de politrucu, dacă făceam control la bateria cutare unde era politrucu' cutare și găseam sabia, că se purta sabie sau stilet, sau arma în neregulă, făceam raport...

Și am avut un conflict cu un cesavoi din ăsta, rus-basarabeian, care știa românește, pe chestia unei mașini. Că mașina era dată în primire secției mele, și hodoronc-tronc se suia el în față și – era încă frig, martie, când se înființase Divizia – și ducea materiale, chestii. Și eu am întrebat : „Ce cauți tu aici-șa ? ! ”. Am avut curajul ăsta. N-a vrut să coboare, n-am plecat nici eu. Și a venit un rus mai mare și ce-o' fi vorbit, nu știu, da' o coborât. Da' nu m-a uitat până când am intrat în Ardeal.

[C.P.] : *Cine nu s-a înscris în Divizie ce a pățit ?*

A rămas pe loc. A rămas prizonier. A venit mai târziu... Da' dacă treceam pe undeva, când ne mai ducea' la munci, și mai era câte o cale ferată... mulți se închinau și pupau calea ferată, că, în gându' nostru, mergeam undeva...

[C.P.] : *Ați fost încadrat în Divizie ca ofițer ?*

Da, da, ca ofițer, da' ofițer mic de tot. Erau unii care fuseseră soldați, iar acum erau căpitani și eu eram sublocotenent.

[C.P.] : *Dar pe ei cum de i-au făcut căpitani ? S-au înscris în partid mai repede sau cum ?*

Da, domnule, da ! Păi Șandru cum o ajuns general ? !

Și am mai fost camarad acolo cu un artilerist, Constantinescu Petre⁹, care o făcut metrou', mi-o fost cel mai bun preten. O murit de cancer. Îmi pare rău de el... El a fost

8. Posibil Constantin Șandru, născut la 2 martie 1919 în Valea Mare, Gorj. În 1941 a absolvit Școala Militară de Artilerie din Timișoara. În 1941 a plecat pe front și în noiembrie 1942 a fost făcut prizonier la Stalingrad. În noiembrie 1943 s-a înrolat în Divizia „Tudor Vladimirescu” și a continuat războiul pe frontul de Vest. Ulterior a fost avansat până la gradul de general ; <http://www.baretsrl.ro/gsibalta/personalitati.htm>, accesat la 10 februarie 2011.

9. Generalul-locotenent Petre Constantinescu, numit în 1975 la conducerea Întreprinderii „Metroul”. A ocupat funcția timp de 15 ani ; <http://forum.lokomotiv.ro/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&t=7582>, accesat la 24 ianuarie 2011.

cu detașamentele care a' făcut metrou', comanda unitățile militare de geniu de la muncă, pe urmă a fost înaintat în grad.

[C.P.] : *Ați avut regrete că v-ați înscris în Divizia „Tudor Vladimirescu” ?*

Bineînțeles ! Bineînțeles ! Dumneavoastră n-o să știți niciodată ce înseamnă doru' de țară, doru' de ai tăi... Foamea ! Foamea te dărâmă ! Nu poți să te mai abții...

[C.P.] : *Cum ați venit înapoi în țară ?*

Păi am venit cu trenul până la Prut și de acolo pe jos, că am mărșăluit apoi cu Divizia trecând pe la Sfântu Gheorghe, în direcția Arad spre Ungaria, Debrecen, și spre vest am mers cu frontul până aproape de Munții Tatra. Și acolo, la un bombardament mare, câțiva din noi, nu mai știu câți, au fost îngropați din cauza unor obuze lansate de avioane. Da' norocul meu a fost că o' venit români, ruși, nu știu ce nație, de ne-a' dezgropat. Căzuse un mal de pământ pe mulți. Și mulți au murit, nu s-a putut să-i mai scoată vii. Înțelegeți ?

Întotdeauna noi eram în linia întâi. Noi făceam tranșeele, noi aranjam, noi eram trimiși ca agenți de cercetare, fie ofițer, fie soldat. Rușii nu se uita'...

[C.P.] : *Nemții tot așa făceau ?*

Nu, atunci eram intercalați. Nu, nu, făceau o distincție. Ei erau loiali și corecți, întrucât nu abuzau că ei sunt mai puternici sau că ei conduc. Da' la ruși mai erau ofițeri din ăștia basarabeni, care știau românește. Era un maior, Chiroșca îl chema. Un om extraordinar de fin. Era ofițer sovietic și care, oarecum, ne proteja pe noi românii. Mai era unu', Brânză, și altul, o să râdeți când o să spun, Mămăligă ! Da' erau răi, domnule, cu românii. Mămăligă ăsta o vrut să mă împuște pe mine, că o zis că l-am dat jos din mașină și am avut conflict cu el...

Pe colonelu' nostru, care era comandantu' regimentului de artilerie din divizie, îl chema Petrini, era neam de italian. Și ăsta mi-a dat multe sfaturi. Eu și cu încă unu, Bodea, eram dragostea lui. A văzut el ceva în noi. Și când a plecat : „Copiii mei, eu, în curând, voi fi mutat de aici. Să vă păziți de... cutare, să vă păziți de... cutare...”.

Pe colonelul Petrini l-a' acceptat, c-a' avut nevoie de comandant, din ăștia, mai mari, că noi eram tineri atunci, abia ieșisem ofițeri. Aveam ceva experiență, pentru că ne mai trimisese în anu' II de Școală militară pe front, așa, ca să luăm contact, da' efectiv n-am luptat. În schimb, cum am ajuns acolo, ne-a' băgat în munci din ăstea, cu aprovizionarea. Ne-a' dat șapte mașini americane și căram muniție pe primele linii ale frontului. Am dat și peste cetățeni din ăștia, care erau partizani sovietici, și au fost și răniți... Au aruncat cu grenada acolo unde eram cantonați noi, într-un sat. Noroc că n-am dormit în noaptea aia... O' aruncat pe geam, s-o făcut pulbere camera și mașina. Țăla a fost un noroc.

[C.P.] : *Când ați fost rănit în Cehoslovacia cum ați scăpat ?*

Pe mine m-a' băgat într-un prim-ajutor rusesc, un fel de spital, și acolo am dat peste o rusoaică-uzbecă, tânără, doctoriță, și tot m-a ascultat la inimă și : grav, grav, grav. De atunci am rămas cu afecțiunea asta.... Mi-a făcut bilet de transfer, în rusește, să mă întorc în orice spital. Și i-am spus : „Vreau acasă în țară”. Foarte cumsecade, mi-o dat hârtie și o spus : „Poți să pleci”. Probabil a scris că am libertatea de a mă întoarce de pe front, înapoi, spre casă, sau știu eu ? Asta era în '45. Nu exista' trenuri, că până se înființa câte o garnitură din asta de tren pentru mărfuri... Am mers pe jos mult, mult,

ne-am mai rugat de unu', de altu' cu mașini românești, rusești chiar... și așa am ajuns în București la Spitalu' Militar. Numai eu știu cum am ajuns... Și m-am dus la directoru' spitalului, generalu' doctor Staicu. M-a primit și am fost tratat mult timp, multe luni...

După asta am stat până s-au întors unitățile de pe frontu' din Cehoslovacia. Între timp am luat contact cu familia, că eu nu luasem leafa, și noroc de frații mei că m-a' ținut cu bani, că n-aveam nimic. Eram sus, la „Leu”, deasupra la Cotroceni, că acolo o fost sediu' Diviziei „Tudor Vladimirescu”. Eu eram locotenent, că mi-au dat un grad, dar ceilalți erau căpitani și maiori... Și îmi amintesc cum am ajuns după-aiia la Bârlad. Era un instructor din ăsta, un politruc, Antoniu sau Antonescu, nu mai știu... Eram pe sălile Ministerului Armatei și m-o văzut: „Ce cauți pe aici?”. „Vreau să ajung la Bârlad.” Că acolo erau unități de artilerie, depozite... Și mi-a făcut mutație el, că altfel nu puteam să ajung. Și m-a pus comandantu' depozitului de muniție din Bârlad, fără să fiu, măcar, membru de partid...

[A.M.]: *În ce an se întâmpla asta ?*

Era în '47. Că din '45 până în '47 am lucrat în București la Divizie. Dormeam în regiment... Și la Bârlad răspundeam de bateria de specialități, de reparații, goniometre, lunete, binocluri, aparate din ăstea... Făcuse un fel de atelierăș de armurărie.

Și în '47 știu că m-a făcut atent despre abdicarea Regelui. Eu nu știam și purtam coroana regală pe caschetă.

[C.P.]: *Dar simpatii politice aveau în perioada aceea ?*

Nu am făcut parte din niciun partid, iar la școală am stat în bancă cinci ani de zile cu un evreu. Eu am fost mare sportiv al orașului. Dacă o să citiți monografia județului Tutova, cum era atunci, mă găsiți acolo ca sportiv, alergări și fotbal. Și mă chema' unii și îmi reproșau: „Cum, mă Jane, mă, tu, mă, care ești în oraș aici cunoscut, ești fiu al orașului, stai cu jidanii...?”. Moscovici Marcu îl chema, da' e poveste lungă cu el... Când am venit în țară l-am găsit muncind la șosele. Și venea acasă la mine și-mi arăta: „Uite, măi Jane, cum îmi curg puroaie pe aicea-șă... că muncesc la șosea...”. Am făcut tot ce am putut pentru el și l-am scos de-acolo și l-am făcut om de serviciu la o întreprindere oarecare, să nu mai muncească la șosea. Da' ca să vedeți recunoștința... Mai târziu, când eu am căzut, de m-o' scos din armată și m-o' arestat și după ce mi-am terminat pedeapsa... m-am dus la el: „Mă Marcule, ce faci?”. Ce era Marcu acum? Era directoru' Băncii Naționale din Bârlad! Asta se poate verifica, domn'e. Deci putea să-mi găsească și mie un loc de portar... (plânge - n.n.). Dar nu a făcut nimic... Pentru că făcusem greșeli mari... Da' ce greșeli am făcut? Că m-am dus la cinematograful într-o seară și-o' intrat 30-40 de elevi, buluc, în sală, o' dat peste mine, m-o' călcat în picioare, nu știu ce... Și m-am luat cu unu' la harță: „Las' că să face lumină, ai să vezi cu cine stai de vorbă!”, îmi spune el mie... „Da, să se facă lumină!”. Și io n-am știut, da' Securitatea o făcut de n-a mai rulat filmul. S-o făcut lumină... Eu nu plecam fără pistol la mine. ăsta era pur și simplu un cetățean care vindea pălării la o prăvălie în oraș, da' era agitator din ăsta... O început să fie obraznic cu mine și io am scos pistolu'. Atuncea lumea s-o sculat, partea asta s-o dat la perete, încolo... o fost un hai mare chestia. Și partea asta la peretele celălalt. Singuru' care mi-o luat apărarea a fost un plutonier dă la grăniceri, că acolo, la Bârlad, era' și grăniceri. O apărare așa, oarecum... Și o venit de la Securitate, nu știu ce... Și io îi cunoșteam pe mulți din ei, că erau, în general, evrei.

Și Marcu o zis atunci, s-o mirat : „Cum, mă, tu ai făcut scandalu’ ăsta ? ”. „Care scandal, mă ? Mă, uite-te aicea, eu țin la astea ! ” Și nu a făcut nimic.

[C.P.] : *Dar erați îmbrăcat militar ?*

Bineînțeles. Eu aveam jurământ față de Rege și de țară. Și mie nu mi-a convenit chestia asta. Și atunci fotografia Regelui sau chiar o icoană, de multe ori, le dădea’ jos și le călca’ în picioare. Eu am văzut și știu câțiva evrei în orașu’ meu natal, unde am copilărit.

Dar eu am fost om care am avut suflet. În perioada de după rebeliune m-am dus de trei ori în ghetou la Huși, unde erau ghetouri de jidani, cu pachețele din partea lor, la Bârlad, cu pachețele de la fete... Și mă uitam și eu la ele, ca tânăr, deși erau evreice... Și mi-o fost rușine să nu le ajut. Ziceau, cică : „Poți să te duci ? Că avem siguranță în dumneavoastră”. Dar ce era în pachețelele ăla, nu pot să știu... bănuiesc că erau bijuterii.

[C.P.] : *Să ne întoarcem la Bârlad. Cum au început problemele dumneavoastră, de ați ajuns să fiți arestat ? Are legătură cu incidentul de la cinematograful ?*

Off... da, asta mi-a’ stricat cariera ! După ce s-a întâmplat chestia cu cinematograful... Și eram căsătorit din ’47, când a fost foamea aia, și aveam și doi copii...

Și o mai fost atunci o problemă. În țară este un mare sculptor, Guguianu¹⁰, care mi-o fost coleg de liceu și prieten. El vorbea cu o elevă. Și zice : „Măi Jane, eu aș vrea să scap de ea”. Era o fată foarte frumoasă... Fac cunoștință cu ea, neștiind că asta era agent pus de Securitate. S-a împrietenit cu mine, mă duceam în toate părțile cu ea, îi mai spuneam și eu câte o chestiune, o mai ajutam cu ce puteam și cu ce nu puteam... Da’ de unde am știut că a fost agentă de Securitate ? Am fugit de la Bârlad și am venit la Giurgiu. Și o venit după mine într-o zi. Și când am văzut-o... mi s-au tăiat picioarele ! De unde a aflat că eram aicea ? Și o vrut să stea de vorbă cu mine : „Nu, nu, nu ! ”. Chiar așa am făcut... „Cu mine nu vorbești ! ” „Nu, vreau să-ți spun adevăru’...” „Ce adevăr ? ! N-ai niciun adevăr de spus ! ” Și n-am mai vorbit cu ea, numai de frică !

[A.M.] : *Cum o chema ?*

Zaharia Elena. Era din Bârlad. Dar eu fiind însurat, asta era ca o aventură. Dar fiind prieten cu Guguianu...

[C.P.] : *Și cum ați ajuns să fiți arestat ?*

Vă spun eu. Nu stăteam bine cu informatoru’ unității și cu politicu’. Fiind depozit dă muniție, noi primeam comenzi pentru unitatea cutare, cutare... Eu aveam oamenii mei. Unitatea care păzea era alta decât aia care o conduceam io. Era o unitate specială, cu un comandant special, informator. Și înainte de arestare a fost un control la unitate. O venit până și ministrul Armatei pe vremea aia, Bodnăraș¹¹, însoțit de

10. Marcel Guguianu, născut la 28 iunie 1922 în Bârlad, Vaslui. Membru al Uniunii Artiștilor Plastici, a participat la numeroase expoziții naționale și internaționale de sculptură. În Bârlad s-a înființat Muzeul „Marcel Guguianu”, care adăpostește colecția sa, iar liceul la care a învățat îi poartă numele ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Marcel_Guguianu, accesat la 25 ianuarie 2010.

11. Emil Bodnăraș (1904-1976), membru PCR din ilegalitate (1940). General, ministru al Apărării Naționale (1947-1950), ministrul Forțelor Armate (1950-1955), vicepreședinte (1954-1955, 1957-1965) și prim-vicepreședinte (1955-1957, 1965-1967) al Consiliului de Miniștri. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 104.

consilieri sovietici. O' văzut unitatea mea și a zis : „Gde comandant ? Unde e comandantu' ? ”. Și eu m-am sculat și zic : „Eu sunt”. Zice : „Unde ai fost dumneata până mai înainte ? De unde ai văzut conservarea care se face cu armamentele și cu munițiunile ? ”. „Unde am văzut ? La dumneavoastră am muncit la depozit.” Îmi amintesc că amândoi inspectorii ăia ruși aveau nume românești, Ciornei.

Că eu am avut unele discuții cu unii gradați, care erau și informatori, că de multe ori venea și zicea : „Păi, noi nu suntem de acord cu chestia asta”. „Nu sunteți de acord ? Poftiți, semnați dumneavoastră ! ” „Păi noi nu, n-avem voie să semnăm...” „Atuncea lasă-mă pă mine, eu sunt comandantu', răspund.” Și am ajuns la conflict cu ei. Țștia mi-a' făcut mereu hărtii... Între timp a fost și chestia cu cinematograful'...

Și atunci la Bârlad a venit de la Comitetu' Central un cetățean și a stat 10 zile. Și venea în fiecare zi la unitate la mine, mă lua cu mașina, mă ducea la sediul partidului și de fiecare dată dădeam declarații. Scriam ce s-a întâmplat. Da' nici eu nu eram prost. Era ușa deschisă și dincolo stătea domnu' Marcu, colegu' meu pe care-l ajutasem, care acum era șefu' secției de propagandă a partidului în orașu' Bârlad. Ajunsese acolo, deci putea să mă ajute.

Și asta a fost a doua problemă care m-o apăsă, c-am spus către comandantu' unității : „Tovarășe căpitan... nu vreau la ora asta să fiu cu tine tovarăș ! ”. Asta a fost fraza care m-a nenorocit. Și toate lucrurile ăstea s-au terminat după 10 zile. Asta era în '49. S-o' adunat, probabil, cum s-o' adunat anumite lucruri, că m-o chemat comandantu' care l-am avut la București, colonelul Neagu, care ținea depozitele. O venit special la Bârlad, într-o seară, și mi-o dat un telefon acasă, și îmi spune : „Vreau să vorbesc ceva cu dumneata, da' nu mă găsești decât în restaurantu' gării din Bârlad”. Și o zis așa : „Ori ești nebun... De ce te agăți de toți cei din jur ? ”. „Nu mă agăț de nimeni. Atâta timp cât sunt comandantu' unității, comandant sunt ! ” Dumneavoastră știți că eram dat pe ordinu' de zi de către generalu' Bălănescu, la Bârlad, și spunea că unitate ca a mea nu există ! ? O zis că greșesc. „Domnu' comandant, ăsta sunt ! ” Că eu m-am bazat și pe faptul că am venit cu Divizia „Tudor Vladimirescu”.

[C.P.] : *Și cum s-a desfășurat arestarea ?*

Pă ziua de 20 iulie 1950 vin de la București doi ofițeri, amândoi colonei de la Informații, și a' adus trei plicuri. Am adunat personalu', toate cadrele, gradații, că vrea să le vorbească ceva. „Tovarăși, am venit pentru următoru' lucru. Azi, în loc să vă fac o bucurie, am să vă fac o supărare... Am trei plicuri în mână. Primu' plic, tovarășu' comandant – adică eu – vă rog, poftiți, citiți-l ! ” L-am desfăcut, l-am citit... Și acolo scria : „Începând de la citirea prezentului ordin, sublocotenentu' Matei Gheorghe sau Ion, este scos din cadru' armatei pentru abaterile și actele de indisciplină... anunțate de comandantu' unității”. Adică de mine... „Nu va pleca din unitate fără să fie degradat.” Țșta era un politruc, și a fost degradat...

Că le-am făcut raport numa' atuncea când mi-au făcut ei mie, ca să mă apăr. „Stați, domn'e, că nu-s curați cu sufletu' nici ei. Eu ce-am făcut ? Arată-mi ce-am făcut eu...” Că ei nu-și făcea datoria, a' lipsit, a' jucat table, a' adus femei în unitate... și am scris asta în rapoartele mele. Da' și eu am avut probleme în urma rapoartelor lor, că a fost o luptă. Al doilea plic, același conținut, pentru informatoru' unității, care era locotenent major. „Se degradează...” și nu știu ce...

Și-al treilea a fost pentru mine : „Comandantul unității va fi la dispoziția colonelului Ungureanu”... cel care mi-a dat plicu'. Și m-o luat deoparte și mi-o spus : „Nu pleci

nicăieri, n-ai voie să ieși din unitate, nu faci nimic". Și n-am avut voie să plec nicăieri, nici până acasă. Că eu stăteam chiar lângă gară, la Bârlad.

A urmat apoi să așteptăm rapidu' de Iași-București, care era la patru după-masă. Nevastă-mea n-a știut nimica când am plecat, copiii erau mici... acum amândoi sunt ingineri. M-au suit în rapid și la București ne-a așteptat o mașină în gară și m-a' dus, legat la ochi, pe Știrbei Vodă, în spatele Cișmigiuului. A băgat mașina într-un subsol. Și pă urmă m-a' dat jos de acolo, mi-a' deschis o celulă. Gălăgie de fiare, de astea... și m-a' băgat acolo. M-a' lăsat un timp, pă urmă a' început cercetări, cereri, cutare...

[C.P.]: *Și ce vă cereau ? Ce vă reproșau ?*

În fond, ce mi-a' reproșat ? Că nu am fost sincer față de regim. Și că am avut relații cu oameni care făceau parte dintr-o organizație... Ideea era că eu, fiind comandantu' depozitului de muniție, am avut posibilitatea să distribui, să dau armament, muniție, chestii...

A apărut și un maior care fusese soldat la mine și căruia îi făcusem acte ca să intre într-o școală politică. El era maior, eu eram căpitan. I-am zis : „Georgescule, ce faci cu mine ?”. „Tovarășe comandant, nu pot să fac nicio intervenție pentru dumneavoastră, pentru că n-avem voie.” „Păi, bine, da' măcar țigări...” Că fumam pe vremea aia... „Măcar niște țigări și nu mă mai țineți prea mult aici-șa”. M-o' mutat de-acolo pă urmă...

Și de unde știu că eram pe Știrbei Vodă ? Erau niște păuni care cântau în Cișmigiu și i-am auzit... Apoi mi-am dat seama și după o cruce de la o biserică din zonă pe care o vedeam de la WC.

[C.P.]: *Dar ce voiau să obțină de la dumneavoastră ? Ce să recunoașteți ?*

Să obțină adevăru'. Ce adevăr ? Că nu aveam nimic de spus, absolut nimic ! M-a' ținut vreo două săptămâni și în fiecare seară mă ancheta... Nici nu știu cum îl chema pe anchetator.

[C.P.]: *Cum se desfășurau anchetele ?*

Mă scotea' noaptea, cât am stat acolo, legat la ochi, mă suia' pe o scară, am numărat nouă trepte. Iar jos, sub scară, aveai impresia că te găsești într-o peșteră, undeva, unde curge o apă... Era un zgomot de apă ca să mă impresioneze... „Mai ridică, mai ridică, ridică, ridică, ridică-te, ridică-te !” Până ce amețeam.

Și după ce mă ancheta unu, altu' lua de pe birou o linie și mă lovea cu ea. Și după două săptămâni m-a' dus sus la Uranus, singur. Pă urmă m-a' mutat cu alți doi-trei ofițeri. Și acolo iară cercetări, iară legat la ochi...

La început m-a' dus la subsol, iar acolo în scurt timp mi-a venit rău, că aveam un bec așa de puternic care era aprins zi și noapte, încât mă înnebunea... Îmi încălzea capu', că nu puteam nici să dorm, nici nimic, până când odată am leșinat. Și când a' văzut așa, m-o' schimbat de acolo.

[C.P.]: *La Uranus cât v-au ținut ?*

Vreo trei săptămâni am stat la Uranus. M-au tot anchetat... Atât că nu mă lega' la ochi când mă aducea, pentru că anchetele se făceau noaptea... Și pă urmă m-a' mutat la Ministeru' de Interne, unde am stat, probabil, vreo două săptămâni. Au continuat anchetele, în schimb nu m-au bătut. Când eram în anchetă, anchetatorul primea, de regulă, telefon. Și am tras două concluzii : era cineva care urmărea felu' cum merge

ancheta mea, probabil. Că a spus, zice : „Da, alo ! Să trăiți ! Da, chiar aici e, chiar aici este.” Era vorba de mine. „Cum merge treaba ? Bine. Bine, bine, vă mai anunț eu...” Și de câte ori mă ancheta aici, de atâtea ori primea telefon.

[C.P.] : *Cum erau condițiile de detenție la Ministerul de Interne ?*

Nu grele, foarte grele ! Nu-ți dădea voie să te duci la toaletă... A fost mai greu ca la Uranus. După asta m-a' luat într-o noapte și m-a' dus cu mașina la Bârlad. Întâi m-au dus la Securitate, și m-a' băgat într-o celulă care nu era terminată, netencuită, unde curgea apă. Era, de-acu', toamnă târzie. Comandant' Securității de acolo, nu știu ce fel de comandant o fost, că stătea nopți întregi de vorbă cu mine, ca să aflu pă urmă, după ce plecasem eu de acolo, că a fost și el arestat, pentru că a avut porumbei călători și trimetea mesaje.

Și în scurt timp m-a' trimis tot în Bârlad, dar la penitenciar. Norocu' meu a fost cu comandant' de acolo, Manolescu, care mă cunoștea. Era un om cumsecade, dintre funcționarii cei vechi, și o dat zvon acasă că sunt sănătos. Cum ? Prin cine ? Nu știu...

Și la Bârlad am stat în penitenciar cam tot vreo două-trei săptămâni și m-a' luat într-o noapte și m-a' suit într-o mașină. N-am să uit noaptea aia... Locuiam aproape de gară, cum v-am spus, și am trecut cu mașina prin fața casei mele... Securistul din mașină m-a avertizat : „Să nu faci vreun gest, că eu știu pe unde trecem acum ! Să nu aud țipete, sau urlete, sau strigături, sau ceva...”. Și m-am uitat la casă... întuneric.

În gara din Bârlad m-au urcat în tren, singur într-un compartiment golit special pentru asta. Eram îmbrăcat tot militar, da' cu cătușe la mâini tot timpu' și fără șireturi curea sau cravată. Și m-au dus la Galați. Și de la gară am luat un tramvai cu care am mers până la poarta închisorii.

Da' ceva nu pot să uit... era o doamnă în tramvai. M-am dat aproape de ea și am stat cu mâinile așa, sub manta ca să nu le vadă lumea, că se făcuse ziuă, de-acuma. Gardianul era mai în urmă, fiindcă eu m-am strecurat mai înaintea altora și l-am lăsat între mine și doi-trei inși... Și i-am spus : „Doamnă, nu vă întoarceți, fiți atentă ce vă spun : anunțați acasă, eu am număr' de telefon... Că sunt la Galați și că sunt sănătos, atâta spuneți...”. S-a întors : „Bine, domnule...”. Mi-a promis că dă telefon acasă, da' n-a dat nimic, niciun telefon. Ori o uitat număr', ori n-a vrut să se bage.

[A.M.] : *Asta când se întâmpla ?*

Asta era prin 1950, toamna... La închisoarea Galați m-a' luat în primire și m-a' băgat într-o celulă cu Vărtosu¹², șefu' Partidului Țărănesc din Galați, avocat de meserie. „Ce vină ai ? Ce-ai făcut ?” Și i-am spus : uite, așa, așa, așa... I-am spus tot, tot, tot. „Nu te îngrijora, domn'e, asta e nimica toată. Ce poa' să-ți aducă dumneata vină ? ! Nu, nu...” Și m-a încurajat, omu', dar lucrurile n-au stat așa. M-o judecat Tribunalu' Militar...

[A.M.] : *Procesul a avut loc la Galați ?*

Da, pe 7 februarie '51. O' dat voie numa' lu' maică-mea. Și eu am fost singur în boxă.

12. Petre Vărtosu, născut la 6 decembrie 1898, în Galați. A fost arestat la 16 august 1949 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați și Jilava. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă majorată ulterior cu încă 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești și Fundulea. A fost eliberat la 30 iunie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

[A.M.] : *Ce condamnare ați primit ?*

M-a' condamnat la un an de zile închisoare pentru divulgare și pentru intenție de răsturnare a regimului, pentru uneltire contra orânduirii socialiste.

[C.P.] : *Când ați fost la Galați cine era comandant, Goiciu¹³ ?*

Da.

[C.P.] : *Puteți să-l descrieți puțin ?*

Era un om obișnuit, nu excela în nimic, decât cu severitatea și regulamentul'. Era de statură destul de înaltuță, parcă blond... Venea în control cu o mutră... și era foarte sever din punct de vedere al conduitei noastre în dormitoare. Era un om ordonat, așa. Și ne scotea la tăiat lemne. Tăiam lemne acolo și zi și noapte pentru pușcărie. Penitenciaru' din Galați cică a fost făcut de către o ingineră franțuzoaică, și toate instalațiile de apă, radiatoarele... sunau. Puneai gamela și s-auzea de la etaju' doi, trei, patru... Cinci etaje avea.

[C.P.] : *Și numai la Galați ați stat, cât ați executat pedeapsa ?*

Da, la Galați am stat un an de zile.

[C.P.] : *De cine vă mai amintiți dintre colegi ?*

Am mai stat în cameră cu încă vreo doi-trei preoți. L-am văzut și pă... deși lumea spune că nu e adevărat, da' l-am văzut pe Iuliu Maniu. Sunt convins că el a fost ! Și se ruga într-o dimineață : „Nu ies afară la aer, că n-am ce îmbrăca, am numa' rogojina asta pă mine...”. Avea o rogojină, și am văzut că-l împingea din spate, atâta cât am putut trece, că n-am putut să stau...

[C.P.] : *Câți erați în cameră acolo ?*

Eram 20, cu hârdău' de necesități în mijloc. Și în fiecare zi un gardian mă scotea afară și trebuia să stau într-un picior cam o jumă' de oră, o oră, ca să mă chinuiască... Gardianu' ăsta era un tip brunet, fusese cioban, atâta aflasem despre el. Da' eram totdeauna corect și, când nu mai puteam să stau, cădeam în genunchi... Vreo trei săptămâni de zile a durat chinul. Aveam groază dimineața, că iar mă scoate... N-am mai văzut să mai facă și cu alții așa...

Apoi, la un moment dat, o venit un civil : „Care e Cioară ?”. Munceam la lemne : „Eu sunt”. „Du-te cu dumnealui...”, era un milițian. M-a' luat și m-a dus cu mașina la Securitatea Galați, pe strada Domnească.

[C.P.] : *Ce vroiau de la dumneavoastră dacă erați deja condamnat ?*

Ziceau că să le spun tot ce știu. Acolo mi-au reproșat și că sunt antisemit pe chestia cu incidentu' din cinematograf... Că așa i-am zis ăluia, la cinematograf, atunci : „Mă, nu ți-e rușine obrazului, mă pălărierule ? ! Vinzi pălării acolo, evreu împuțit !”. Da' vă spun dumneavoastră, domn'e, eu n-am fost antisemit... Eu i-am ajutat. Eu nu am fost, da' acumă sunt antisemit ! Și-am avut discuții chiar pe probleme din ăstea... Acumă am devenit, pentru că am văzut că nu m-a ajutat niciunu'. Niciunu' nu m-a ajutat, și eu i-am ajutat pe ei. Ca să te duci la Huși, de trei ori, să duci pachete pentru niște evrei, în ghetou, fiind îmbrăcat militar... Îmi riscam, pe vremea aia, cariera.

13. Vezi nota 8, la pagina 75.

[C.P.]: *Printre anchetatorii pe care i-ați cunoscut erau și evrei ?*

Majoritatea anchetatorilor erau evrei ! Pe unu' îl chema acum Negrilă și era cumnat cu pretenu' meu cu care am stat în bancă, cu Marcu Moscovici. Avea o prăvălie de papetărie, librărie. Da' îl chemase Mecheson sau Medelsohn, așa. Și de unde știu de el ? Știu pentru că noi mai făceam cu o sârmă câte o găurică la vizetă, și când venea masa, venea căpitanu' ăsta securist, care fusese librar și spunea : „Vezi că eu am să lipsesc câteva zile...”. Și o făcut semn către celula mea. De ce ? Nu știu...

[C.P.]: *De la penitenciarul Galați v-ați și eliberat ?*

Da. La eliberare o ieșit o fată, mi-o aruncat o hârtie și un stilou, și zice : „Ai să dai o declarație !”. „Pentru ce declarație ?” ...am întrebat eu. „Ai să vezi acuș !” Și începe să-mi dicteze : „La plecare, subsemnatul” cutare, „unde voi ajunge, nu voi sta de vorbă, nu voi spune nimic din ce-am văzut, din ce-am pățit, din ce-am...”. Dar ce folos că mi-o' dat pedeapsă doar un an de zile ? ! Că n-am avut voie nimic pă urmă. Că d-aia m-a' pus să dau declarație, că nu plec nicăieri, că nu spun nimic, că nu fac nimic... Și am zis : „Eu nu scriu chestiile ăstea !”. Știi ce-a făcut fata aia ? S-a dus și a venit cu o vergea și... mi-o dat două la testicole... Și ea era evreică... blondă. Și nu mi-o dat ceasu', nu mi-o dat inelu' (verigheta – n.n).

[C.P.]: *Dar de unde știți că și ea era evreică ?*

Domn'e, am daru' ăsta... în Bârlad îi simți, domn'e ! E imposibil ! Am... ceva aparte. Și nu uit figura unui om. Dacă l-am văzut astăzi, și după 20 de ani îl știu că ăla este.

Și eu până la proces mai făcusem două luni de închisoare, da' mi-o' dat drumu' peste termen. Da' nu scrie nicăieri că m-a' ținut mai mult¹⁴. Și, deci, n-am vrut să dau declarația aia atunci... Și mi-a' dat drumu' de la Securitate (sic !). M-a' scos în stradă fără nimic, absolut. Nicio hârtie la mână n-am avut ! Nici bilet de tren... Eram îmbrăcat militar, domn'e, da' fără epoleți, și pe cap am avut o căciulă dată de cineva. Și culmea culmilor, mergând pe strada Domnească în Galați, m-am întâlnit cu un subofițer al meu care era din oraș, cel mai bun băiat care l-am avut la Bârlad. Și ăla a căzut jos când m-a văzut în halu' în care eram. „Domnule căpitan, ce faceți ?” Tocu îl chema, Gheorghe sau Ion... nu mai știu. Și mi-o dat 100 de lei cu care mi-am luat bilet. El mi-a povestit și ce-a fost în urmă, după arestare.

Și în gară la Bârlad m-a' așteptat vreo doi-trei vecini care erau impiegați de mișcare, că eu stăteam lângă gară. Știi ? Și când au văzut că vin, bucurie mare ! Stăteau după stâlpii de gară, că la gară sunt un fel de stâlpi, și se uitau, se benoclau. Ba unii au luat și poze... Și știu că am ajuns după-masă la ora patru.

[C.P.]: *Familia cum v-a primit ?*

Familia n-a știut nimic despre mine. Au rămas... muți. Apropos, am fost acuzat și de faptu' că atunci când mi-a murit tatăl, înainte de a mă aresta, am fost îmbrăcat militar și am mers după dric, după coșciug, și c-am avut trei preoți... Nu era voie să fii îmbrăcat militar la înmormântare.

14. Potrivit fișei matricole penale a fost eliberat la 20 iulie 1951, adică la 1 an de la arestare.

[C.P.]: *Acum erați fără serviciu. Ce ați făcut ?*

Da' cât am umblat după servici'... Prima dată m-am asociat cu niște vecini de-ai mei care erau zugravi. „Hai, hai cu noi ! Mai câștigi și tu un ban.” Eram preteni, era' de seama mea. Și ne-am dus la fabrica de rulmenți, am dat peste niște colegi de-ai noștri, ca să zic așa, și ne-a' încadrat acolo ca echipă de zugravi-vopsitori. Se uita lumea așa la mine, unii să fereau să nu-i murdăresc... ca zugrav, vopsitor. Râdea lumea... Am muncit cu mâinile, am cărat moloz. Și comandantu' fabricii de-acolo era un fost coleg... Și trecea pă lângă mine și spunea : „Nu-mi vorbi, nu...”. Așa, speriat...

[C.P.]: *Vă evita după ce v-ați întors din închisoare...*

Da. Și n-aveam lemne... M-am dus la țară și am luat o căruță de crengi, de la cineva. Și când să intru în oraș, cum s-a știut, cum nu s-a știut, o' venit câțiva indivizi cu o mașină și-o' luat căruța și mi-o' răsturnat-o cu tot cu lemne în șosea. Io am bănuit când am văzut c-o' oprit mașina că sunt securiști, și m-am ascuns după un canton, iar căruțașu' a lăsat calu' și căruța...

[C.P.]: *Familia cum s-a descurcat în timpul cât ați fost închis ?*

Greu. Am avut o mamă cum nu a existat pe suprafața pământului... A fost pân' la Bodnăraș, și i-o spus : „Bătrânico, du-te acasă, că băiatu' dumitale o să vină și el !”. Atât a zis. Mama i-a chemat pe toți ceilalți frați ai mei și-a zis : „Ce facem cu el ? El a făcut războiu', e bolnav, ce facem ?”.

[A.M.]: *Ați mai avut probleme după eliberare ? Să vă mai cheme pe la Securitate ?*

Păi după eliberare a spus să mă prezint în fiecare săptămână la un birou special... Și am avut domiciliu forțat în Bârlad 3 ani de zile. Da' nu scrie nicăieri, fir-ar al dracului !

Da' totuși, Securitatea era lângă mine și, când plecam la servici', mă întâlneam cu câte unu care ieșea' de la servici sau se ducea' la servici, și zicea : „Domnule... sau tovarășe... nu mai știu cum... ce-ți face băiatu' ?”. Zic : „Care băiat ?”. „Ăla care a plecat în Grecia.” Că unul din băieți s-a căsătorit cu o grecoaică. Ea a fost foarte insistentă, s-a ținut scai și nu l-a lăsat pă Ceaușescu până nu i-a dat aprobare să plece. „Eu n-am bărbat de lăsat în România ! Eu am copil, vreau să mă duc acasă la mine !” Cum o făcut, ce-o făcut, prin ambasadă, cu ce pile o mai umblat, că i-o' dat aprobare și o plecat băiatu' meu legal ! Și acuma e tot acolo, în Atena, și are absolut de toate... Dacă ar fi stat în România 20 de ani, cât a stat acolo, nu făcea nici jumătate. Și o lucrat la Combinatu' Siderurgic Galați, și a fost membru de partid, într-adevăr. A fost un băiat foarte corect și muncitor și nu avea' nicio hibă și n-au avut ce să-i reproșeze.

Și după ce mi-o dat drumu', într-o seară o venit la mine acasă un colonel, unu' Ungureanu. O bătut la poartă. Zic : „Pe cine căutați ?”. „Pe familia Cioară. Dumneavoastră sunteți ?” „Da, eu sunt.” „Aș vrea să vorbesc ceva cu dumneavoastră.” Zic : „Eu vă potesc în casă, da' dacă vorbiți politică, ceva, cu mine, nu vă primesc...”. A stat puțin, așa, pă gânduri și zice : „Atuncea vorbim afară”. Știți ce mi-a spus ? Mi-a spus următoru' lucru : „Te apuci și scrii dă la data de când ai ieșit ofițer și până în ziua când te-a arestat... Facem memoriu, îl scrii și dai amănunte cât mai multe. Îl cere ministeru'”.

[C.P.]: *A fost o provocare ?*

Nu știu ce-a fost. Dumneavoastră nu știți cum era... Că treceai pe stradă și dădeai „bună ziua” la stâlpii de telegraf, așa groază băgase în noi. I-am zis: „Domnule colonel, unde am scuipat nu mai ling!”.

[C.P.]: *Cum ați ajuns la Giurgiu ?*

Și aici e o poveste. Multe povești am avut pe capu' meu. În Bârlad se înființase un Centrofarm, adică un depozit de medicamente. Directoru' era un evreu care fusese coleg cu un frate de-al meu, care era farmacist ca și el. „Cum, mă, tu ești frate cu...?” Zic: „Da”. „Și n-ai servicii?” „N-am...” „Păi, de ce n-ai?” „Uite, așa, așa.” „Dă-i în pizda mă-sii!” Mă iertați... „Vii la servicii!” Și-mi dă un serviciu' extraordinar de bun.

[C.P.]: *Deci ați găsit și un om cumsecade. Cum îl chema ?*

Edelstein. Da' înainte de asta am mai avut un evreu cumsecade, Moscovici, care m-o băgat la un cumnat al lui, ca după trei luni de zile – ca să vezi cât de bun a fost cu mine – după trei luni de zile primesc hârtie: „Începând de la citirea prezentului... vă declarăm ca incapabil dă serviciu care-l aveți”.

Ei, dar directorul Edelstein mi-o dat un serviciu nu bun, foarte bun! Mi-o dat toată regiunea asta pentru control și inventariere. Am lucrat vreo câteva luni de zile și-o venit desființarea județelor și s-a' înființat regiunile, în '53.

[C.P.]: *Și ați rămas din nou fără serviciu ?*

Am rămas fără servicii', da' cum am rămas? Ca să vedeți și cum am ajuns la Giurgiu. Io, când am venit în țară, după război, am vorbit cu o fată. Șapte ani de zile am vorbit cu ea, și am găsit-o apoi măritată cu cel mai bun prieten al meu. Era farmacistă de meserie. Și s-o întâmplat ca la acest Centrofarm de la Bârlad să fie și ea și să facem servicii' împreună, lucru care mie, într-un fel, nu prea mi-a convenit, din mai multe motive, care nu le mai expun, ca să nu pierdem timpu'. Da' între timp o venit de la București secretaru' de partid care o asistat la desființarea întreprinderii Centrofarm, care nu era o întreprindere oarecare. Și ce se întâmplă, domnii mei? Dacă se mai pot întâmpla și minuni din astea... Ăla care o venit, o fost tot ostaș în unitatea mea. Și m-o oprit într-o sâmbătă când terminasem lucru': „Domnu'... ia stai puțin! Dumneata cum te numești?” „Cioară.” „Și n-ai fost, cumva, militar?” „Ba da.” „Și nu mă cunoști pe mine?” Îl cunoșteam, că fusese la mine sergent-major și-i făcusem niște acte bune pentru a intra într-o școală de poliție. Că e muncitor, că e nu știu ce... El m-a recunoscut. Știți ce mi-a zis? „Ai buletinul la dumneata?” „Da, am buletinul...” „Dă-mi-l și mie, că luni viu înapoi.” I-am dat buletinul' și când vine... pe o filă era o ștampilă: „Angajat de Oficiu' Farmaceutic numărul 1 București”. Asta se întâmpla în 1954.

Acolo la Centrofarm mai era o bârlădeancă, tot farmacistă, secretară de partid. În ea am avut iar un sprijin enorm. Ea m-a ajutat, pentru că familiile noastre, părinții ei și cu părinții mei erau foarte buni prieteni.

[C.P.]: *Și din București ați venit în Giurgiu ?*

La un moment dat m-am mutat în Giurgiu, pentru că nevastă-mea era giurgiuveancă, și făceam naveta, Giurgiu-București. Mai stăteam și dormeam și prin birouri, pe-acolo. Da' până la urmă mi-o' dat un serviciu aici, pentru farmaciile din județ. Cu leafă mai

mică, fără perspective de avansare... S-a desființat apoi și postu' ăsta al meu și m-am luptat mult ca să mai gălesc servicii'. Și am lucrat la URCAB, un atelier mare care făcea cabine pentru tractoare Steagu' Roșu. Da să știți un lucru, că și acolo greu am intrat. Și cum am intrat? Șefu' Foșelor de Muncă nu-mi dădea niciun serviciu care să mi se potrivească, într-o oarecare măsură, conform studiilor. Și într-un final am reușit să gălesc servicii', și vă spun cum. Când eram în lagăr în URSS, venea de multe ori Borilă¹⁵, în civil, care a fost în Comitetu' Central. Venea în controale, ca și Valter Roman. Și-a prins o oarecare... nu simpatie, da' ca prizonier, știind că am făcut sport, iar lui îi plăcea foarte mult asta, m-a scos de foarte multe ori și m-a pus de am concurat într-o asociație sportivă rusească la anumite concursuri. Că eram mare alergător de cursă lungă. Și pentru un polonic de mâncare m-am dus... în plus, m-am și nenorocit, că am făcut aproape un infarct. Nemâncat, slăbit...

[C.P.]: *Și v-a ajutat Borilă ?*

Să vă spun. Se desființase Centrofarmu', și iar n-aveam servicii' ! Era în '58... Nu mă primea nimeni, fost deținut, chestii, daraveli.... Și mi-o venit în cap : „Ia să mă duc eu la Borilă”. Avea casă în Primăverii. Și m-a' agățat niște polițiști și m-a' întrebat : „Ce tot te plimbi dumneata p-aici-șa ?”. I-am arătat legitimația, că sunt și io fost militar, că am venit cu „Tudor Vladimirescu”. Și un polițist, mai cumsecade, zice : „Vezi că iese o mașină neagră cu numărul 101, aia e mașina lu' Borilă”. Am ajuns la ușă... și aud dintr-o dată, ca din senin, așa : „Împinge ! Împinge ușa !”. Atuncea să înființase celula foto. Eu n-am știut că există interfon d-ăsta... Am împins-o și am intrat și i-am spus despre ce-i vorba. „Cum, mă, Cioroiule”, c-așa îmi spunea, „tu, care ai fost în lagăre... Ce-ai făcut ? Unde este, deputatu' Stoica ?”. Că Stoica o fost deputat de Giurgiu. „Păi, nici nu-l cunosc...” A pus mâna pe telefon și-o vorbit cu cine o fi vorbit, la Consiliul de Stat, cu secretara de acolo, care i-o spus că Stoica nu este momentan. „Bine, dă-mi pe... cutare.” I-a dat pe... cutare. Nici n-am ajuns bine acasă în Giurgiu, că venise deja în control o mașină de la București, la cadre. Și mi-o dat imediat serviciu' ăsta la URCAB, la contabilitate. A spus : „Nu e un serviciu mare, da' se poate câștiga un ban bun”. Și se dădea' prime mari. Și în '69, la URCAB, ajunseseam contabil principal. Da' să vedeți ce carte de muncă mincinoasă am... în primu' rând că nu-mi sunt trecuți toți anii de armată, Școala militară trei ani, apoi perioada cât am lucrat în închisoare. Pentru că n-am lucrat pe nasturi, am lucrat pe bani, și mi s-a' făcut rețineri. E trasă bine cartea de muncă... De asta vă spun că sunt îndârjit, că am o pensie de mizerie. Am... documente, că am păstrat cupoanele : am fost căpitan, comandant de unitate și am 400 de lei pă lună !

[C.P.]: *Vă mulțumim...*

15. Petru Borilă (Iordan Drăgan Rusev, 1906-1973). A luptat în brigăzile internaționale din Spania; reprezentantul politic și militar al grupei de voluntari români pe lângă Comandamentul Brigăzilor Internaționale (1937). A îndeplinit misiuni cu caracter politic și militar la Moscova în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a participat la crearea Diviziei „Tudor Vladimirescu” și a fost locuitorul politic al Diviziei. Membru CC al PMR/PCR (1948-1969); membru al Biroului Politic al CC al PMR (1952-1965), membru al Comitetului Executiv al CC al PCR (1965-1969). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 108-109.

Mircea Gebăilă¹

S-a născut la 26 decembrie 1930 în Silistra, Bulgaria. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceale. Profesia : contabil. A fost arestat la 28 martie 1949 și condamnat la 8 luni de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești și Jilava. A fost eliberat la 13 decembrie 1949. La data interviului locuia în Giurgiu. Interviu realizat de Alexandru Matei la 9 septembrie 2009. Transcrierea și tehnoredactarea – Constantin Vasilescu. Editarea interviului – Cosmin Budeancă. Interviu se află în AIO-IICCMER, având cotele 621, 622.

Pentru început, domnule Gebăilă, câteva date biografice...

Sunt născut în 1930 în orașul Silistra, Bulgaria, adică în Cadrilater, care era compus din două județe : Durostor și Caliacra. Durostor cu capitala la Silistra și Caliacra cu capitala la Bazargic. Am avut cinci frați, între care patru băieți și-o fată. Un frate-al meu a fost funcționar la Banca Federală din Silistra.

Școala unde ați făcut-o ?

Am făcut școala primară la Silistra. În școală am avut naționalități conlocuitoare, bulgari, turci, macedoneni, lipoveni din cartierul de la Dunăre. După asta, în clasa a VII-a, am trecut la Liceu' Comercial Giurgiu, de unde am fost exmatriculat.

Ce simpatii politice aveți atunci, după război ?

Prima dată, ca elev, am participat la alegerile din '46, de la 15 noiembrie. Eram pe strada Droc Barcian, strada pe care se afla Liceul „Majorescu”, când veneau tinerii și alegătorii și să duceau la o secție să voteze. Și majoritatea tinerilor era' dă la țară, cu cojoace din astea albe. Și zic : „Ăsta e partidu' care îmi place mie !”. Că era tinerețea și elanu' tinerilor de atunci, țărani, flăcăi dă la țară. Ei, și de-atunci am simpatizat cu PNT-ul.

Cum s-a întâmplat că ați ajuns să fiți arestat ?

În vara lui '46, în vacanță, cu un coleg de la Liceu' „Ion Majorescu”, am inițiat un grup considerat de Securitate subversiv, dar care avea un caracter cultural. Eram prieteni, era tot de aceeași vârstă cu mine, eu la Liceu' Comercial, el la „Ion Majorescu”.

Cum îl chema pe acest prieten ?

Sandu Alexandrescu². Și din prietenia respectivă, noi am inițiat Asociația „Amicii Americii”. Am fost la București, el a fost la ambasadă, a luat de la ambasada americană

-
1. Interviu la beneficiat de câteva completări făcute în scris de domnul Mircea Gebăilă la 31 ianuarie 2011.
 2. Alexandru Alexandrescu, născut la 5 decembrie 1929 în Rucăr, Argeș. A fost arestat la 22 martie 1949 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Târgu Ocna, Caransebeș, Gherla, Pitești, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 20 martie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

aprobarea, așa, și-n momentu' în care s-a făcut ședința de constituire a venit fosta Siguranță și ne-a ridicat pă toți.

Când se întâmpla asta mai exact ?

În '46. Vara, cam în august. Oricum, înainte de începutu' anului școlar.

Și câți erai arestați pentru această asociație ?

Eram peste 20. Am fost mulți, am făcut tabele cu cei care aderă la asociația asta și au fost sute. Da' dintre toți, a fost arestat ăsta, Alexandrescu, eu și alți vreo 20, dintre care acum mai trăim câțiva.

După ce v-au arestat unde v-au ținut ?

La Siguranță la Giurgiu.

Și cum era Siguranța ?

Siguranța de atunci nu era cum e Securitatea. Era într-o casă, într-o vilă, ca să zic așa. La parter erau săli... cum e sufrageria. Director era Marin Dumitru.

Mai există acum clădirea aceea ?

Există. A revendicat-o proprietaru' care a fost inițial și e persoana respectivă acolo. Atunci era naționalizată.

Și la Siguranță acolo cât ați stat ?

Vreo șase luni am stat.

Cum erau condițiile ?

Ce condiții ? ! Că nu-ți dădea nimeni nimic, trimiteam acasă să-mi aducă mâncare.

Deci, totuși, aveai legătură cu familia în perioada asta ?

Da. Adică decât venea un frate și aducea mâncarea. În rest nimic. Numai te ducea' la WC, însoțit, și atâta tot. Nu te puteai plimba sau ceva... Și îi vedeam pe geam pe colegii mei când plecau, când să duceau la liceu.

Acolo am stat un timp, după care ne-au eliberat. Și după aia ne-a' strâns din nou și ne-a' imbarcat în camioane și ne-a'dus la București și ne-a' judecat pentru asociație.

Unde v-au dus să vă judece ?

La București, la Curtea Marțială. Și am stat nu știu câte luni acolo până ne-a' judecat și ne-a' eliberat... Și mi-amintesc că ne-au dus să ne judece și ne-au legat cu sârmă.

Mai țineți minte unde era închisoare asta ?

Pă Uranus. Eram vreo 30 și ceva de inși în niște camere foarte mari, cu paturi din ăstea suprapuse. Acolo erau numai militari care păzeau. Și ce credeți c-am făcut ? Și după mine au făcut și alții. În exterior la închisoare era trotuar și era voie să treacă lumea. Și eu mă urcam la o fereastră care era foarte sus, ca să privesc afară. Lumea, ca și acum, ca și atunci și oricând, își vedea dă treabă, traversau, să duceau la treaba lor. Da' faptu' că i-am văzut, domn'e, îți schimbă moralu'... Da. Și după aceea, când am fost la Jilava, în situația aia, cu aproape 10-15 metri cât sunt malurile alea de înalte... acolo n-aveai siguranța vieții. În câteva minute se putea întâmpla să te împuște sau să te lovească.

Și în lipsa mea au fost acasă și au găsit într-o noptieră niște gloanțe. Erau de la unchiul meu, care stătea în gazdă la noi, și mi le-a' pus mie în seamă și mi-a'

consemnat în dosar. Și după aceea, mai târziu, la judecată, când am spus judecătorilor că unchiul meu a fost ofițer și avea încărcătoare, și avea gloanțe în noptieră, atunci și-au dat seama că asta nu e o probă reală. Și ne-au dat drumu', nu ne-au condamnat.

Ei, da' pentru că am avut acuzații grave, nici nu să încheiase procesu' și am fost dat afară de la liceu. Adică nu mi-au încheiat situația școlară. Și când m-au dat afară nici nu să terminase procesul. După aceea eu, netermindu-se procesu' și neîncheindu-mi situația școlară la Giurgiu, am plecat la București ca să continui școala... Că nu mai eram primit nicăieri, am fost dat afară din toate liceele. Și am plecat din Giurgiu și m-am înscris la Liceu' Comercial „Nicolae Krețulescu” din București. Pă Hristo Botev era. Și am stat în internat acolo până în 1949, când m-au arestat iar. Era înainte de Paști, când am primit citație. De la liceu m-a' arestat. Am fost dus la Tribunalu' Militar București, am fost judecat și condamnat. Imediat, dă la Tribunal, am fost imbarcat în dubă și dus la Văcărești.

Când a avut loc procesul acesta, la Tribunalul Militar ?

În '49. A fost un complet dă cinci ofițeri dinăștia, care a' început să mă judece cu jignirile... Da' am avut un avocat, Fierescu, care i-a spus lu' taică-meu că nu poate să mă apere și trebuie să mă apăr singur. Și așa am spus c-am fost elev, nu știu ce... Da' ei : „Nu, c-ai fost golan, ai fost...”. Au început cu jigniri.

Vă judecau pentru că ați participat la formarea asociației ?

Nu, nu. Asta e a doua oară când am fost judecat, că prima dată, cu asociația, am fost eliberați iarna dă la Curtea Marțială. După-aceea, a doua oară, am fost arestat pentru instigație publică. A doua arestare nu are nicio legătură cu prima. Am fost arestat singur, pentru instigație, adică pentru difuzare dă manifeste și – cum îi zice ? – incitare.

În cadrul celui de-al doilea proces ați fost singur judecat sau ați mai fost cu altcineva ?

Nu, singur.

Procesul a fost cu public ?

Da, a fost public, da' numai taică-meu a fost. Da' în sală au fost și soldați, care voiau să-mi dea țigări, da' veneau politrucii și spunea : „Să nu faceți nicio mișcare, că e bandit !”.

Și ce condamnare v-au dat atunci ?

M-au condamnat la opt luni și jumătate închisoare corecțională pentru instigație. Când am fost judecat, s-a dat sentința acolo. Și-am făcut, aproape, în juru' la doi ani. Dă la Paște din '49 până în decembrie, înseamnă opt luni.

Dar ați făcut, totuși, doi ani...

Păi, da, doi ani, cu ce-am mai stat la Giurgiu în '47... Cam asta este toată detenția, da' care n-a fost consemnată, pentru căăștia de la Giurgiu nu mă aveau numai pă mine, că aveau tot felu' de arestați din punct de vedere politic. Pă unii i-aducea' și-i bătea' și le dădea' drumu' dimineața, la alții le făcea' proces, în funcție de gravitatea faptelor.

Și în cele opt luni de zile pe unde ați fost închis ?

Prima dată la Curtea Marțială, apoi la Văcărești. La Văcărești am stat cu multe grupuri... și cu sabotaj, cu nu știu mai ce... Multe.

La Văcărești cât ați stat ?

Am stat câteva luni. Câteva luni am stat... Și după aceea ne-a' trimis la Jilava.

Puteți aproxima când ați ajuns la Văcărești ?

Prin mai... aprilie, mai '49 am ajuns. Închisoarea Văcărești a fost înainte mănăstire. La intrarea în închisoare era poarta mare de la intrare, apoi în partea stângă erau celulele cu infractori de drept comun și se continua cu închisoarea pentru deținuți politici și apoi se continua cu spitalul Văcărești, iar în partea dreaptă a spitalului era mănăstirea, unde gardienii depuneau decedații din timpul detenției. Și în permanență veneau acolo deținuți. Și acolo primirea ne-a' făcut-o la frizerie. Erau numai d-ăștia de drept comun, solizi, matahale, care ne tundeau la piele. Da. Și printre ei am zărit și mulți dinăștia, de drept comun din București, care cam făceau presiuni asupra băieților de familie și le luau taxe din astea, de protecție.

Mai țineți minte vreun nume de deținut ?

Nu mai țin minte, că... vă dați seama, sunt zeci dă ani de-atuncea.

La Văcărești unde ați stat ?

La primu' etaj. Erau niște paturi dă fier, pe care erau mulți foști fabricanți, foști nu știu ce, care aveau pachete și trăiau bine.

Câți erați într-o cameră ?

Aaa, eram vreo 50-60 cu paturi din astea suprapuse.

Ați întâlnit acolo personalități politice ?

Am stat în celulă și-am făcut cursuri dă filosofie, așa, în surdină, cu Ioan Petrovici³, fostu' ministru al Educației în perioada aia. Dă cinci ori a fost ministru...

Asta se întâmpla la Văcărești ?

Nu la Văcărești, la Jilava. La Jilava am avut personalități foarte importante. Acolo au fost majoritatea personalităților din toată țara, mii, dintre care Ioan Petrovici, filosoful, care a participat la foarte multe congrese internaționale... Și dânsu' a fost cel care a deschis congresele.

După aceea am avut pe un apropiat, pe un sculptor și caricaturist, Calafeteanu Florian⁴, care avea 40 de ani în timpu' ăla. Și am fost în aceeași cameră și am participat la diferite munci, când ne scotea' să ducem cartofi, sau nu știu ce. Și ăsta a fost foarte chinuit de gardieni, pentru că prima dată le-a făcut din creion din ăsta negru portretele. După aceea s-a apucat și a făcut din pâine... cum aveam 150 de grame, a făcut o tablă

3. Ion Petrovici (1882-1972), eist, memorialist, filosof, profesor universitar și om politic, licențiat al Facultății de Drept (1903) și al Facultății de Litere și Filosofie (1904), doctor în filosofie în 1905, membru corespondent al Academiei Române (1927) și membru activ (1934), ministru al Învățământului și al Lucrărilor Publice (1921, 1926, 1937, 1938), ministru al Culturii Naționale, Cultelor și Artelor (1941). A fost arestat la 28 noiembrie 1948 și condamnat la 10 ani de temniță grea pentru că „a participat la începerea războiului”. A executat pedeapsa în închisoarea Aiud. Ioana Diaconescu, „Ion Petrovici la Reeducare”, în *România Literară*, nr. 27/7 iulie 2006 ; fișa matricolă penală din AANP.

4. Florin Calafeteanu, născut la 23 martie 1917 în Tulcea. A fost arestat la 28 decembrie 1947 și condamnat la 4 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Făgăraș. A fost eliberat la 20 aprilie 1952. Informații din fișele matricole penale din ANP.

d-asta de rummy. Și au făcut o percheziție și iarăși l-a' bătut... După aceea am dus tinete cu el. El fiind mai în vârstă, fiind și ziarist și cunoscând și de alți arestați, intram pe secțiile care erau lungi dă zeci dă metri, și în loc să luăm primele tinete de la intrare, în ordine, el mă ducea cu el mai încolo. Și gardienii din ăștia, înalți, ne sculau la două jumate, trei noaptea și ne băga' să luăm tinetele. Și ăsta a observat tot, și-l lua' la pumni... Mie nu mi-a' făcut nimic, că știa' că eu eram însoțitoru' lui. Așa. Am avut multe situații din astea.

Am fost și cu mulți generali, printre care foarte apropiat, care m-a ajutat și m-a primit în pat cu dânsu' la Văcărești, că n-aveam pat, era generalu' Ciupercă Nicolae⁵, care a fost ministru de Război în '37. Da. Și cu dânsu' am stat în pat, la Văcărești. Și la Jilava am fost în aceeași celulă cu mai mulți generali, cu mulți profesori de istorie și cu diverși țărani, care, în afară că erau în situația de acolo, dezastruoasă, mai primeau și vești că i-a despărțit de soție, dă nu știu ce.

Și de la Văcărești spuneți că v-au mutat la Jilava...

Da, de la Văcărești ne-au luat în camioane și ne-a' dus la Jilava. Nu știam un' ne duce. Și ne-a' făcut o primire acolo... Cum ne-au coborât din dubă, din camioane, ne-au luat în primire gardienii și ne-au fugărit. Noi, ăștia care eram mai tineri, puteam să fugim, da' p-ăștia bătrânii a' dat cu patu' armei în ei, cu picioarele, și așa mai departe...

La intrarea în Fortu' 13 Jilava era comandantu Maromet⁶, cel mai mare criminal dintre toți comandanții. Și el a citit lista cu respectivii, care am fost aduși, și pe urmă, pe la intrarea pă secții erau și p-o parte și pă alta numai gardieni care ne loveau. După aceea ne-a' repartizat la secția a IV-a, în care am stat peste 80-100 de oameni într-o cameră.

La secția a IV-a, de unde au fost transferați deținuții la Reduit și la munci au venit foștii demnitari din ministere care fuseseră arestați în costumele negre ce le purtau la servicii în anul 1948. Era un efectiv de aproximativ 1 000 de deținuți, care toți au fost transferați la Canalul Dunăre – Marea Neagră, unde au fost decimați. Printre deținuți se mai aflau și mulți elevi și studenți, dar și naționalități conlocuitoare.

Cum era mâncarea la Jilava ?

În ultima perioadă, adică după câteva luni dă zile, eram 80-100 de oameni cu un terci dimineata, cu o ciorbă plină de mizerii... c-aducea' de la abator niște resturi din astea pline de păr în care erau și câte ceva metal. Și făcuse' o baie acolo, și când ne-a' dus la baie ajunsesem toți piele și os.

5. Nicolae Ciupercă (1882-1950). General, comandantul Diviziei 9 Infanterie (1933), general al Corpului 3 de Armată (1938), comandant al Armatei a IV-a (1941), ministru al Apărării Naționale (1939). A demisionat din armată pentru că nu a fost de acord cu continuarea războiului dincolo de Nistru. În 1946 a aderat la organizația „Graiul Sângelui”. A fost arestat la 21 aprilie 1948. A fost deținut în închisoarea Jilava și a decedat înainte de pronunțarea sentinței, la 25 mai 1950, în spitalul închisorii Văcărești. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar*. C, pp. 155-156; Dorin Dobrinu (ed.), *op. cit.*, p. 125.

6. Nicolae Moromete, născut la 3 mai 1912 în Valea Ungureni, Argeș. Comandant al penitenciarului Jilava între mai 1949 și iunie 1952. Între 1952 și 1958 a fost comandant al penitenciarelor Caransebeș și Galați, la formațiunea Chilia Veche, precum și locțiitor de comandant pentru pază și regim la Văcărești. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 362-363.

La Văcărești mâncarea era mai bună decât la Jilava ?

Puțin mai bună. Da' la Jilava a fost mizerabilă. Ajunsesem toți slabi... După câteva luni să lăuda gardianu', un țigan, că ai lui sunt cei mai slabi. Ne-a' încolonat odată pă două rânduri să ne ducă la baie, că era departe baia, că era la Reduit, și-a căzut generalu' Ciupercă. Ei, vă spun că nu s-a oprit nimeni, a' mai călcat și pă el... Singuru', când l-am văzut, l-am ridicat. Era rănit. Așa. Am strigat la ei : „Bandiților ! ”. Am fost foarte virulent, n-am fost un băiet calm, m-am aruncat în tot timpu' cu capu' înainte. Am sărit din trenuri, am sărit când eram elev și din tramvaie, la Filaret, ca să ajung la Giurgiu. În Dunăre la fel, c-am avut barcă vreo 14 ani și am făcut sport foarte mult. Adică m-am născut la Dunăre, am învățat la Dunăre înotu'. Ați fost vreodată la Siliștriu ? Acolo e cetatea lu' Mircea cel Bătrân, sus, pă deal. Și au fost porți la Dunăre care au fost distruse și au rămas mari blocuri de piatră și apa venind cu viteză a făcut acolo calapoade... Și vă spun c-am făcut sport foarte mult. Treceam două calapoade din alea, da' al treilea nu puteam, că era foarte mare. Și vasele să înclinau acolo... Am practicat și boxul mulți ani, și în liceu, da' ca amator, nu dă afirmare.

Să revenim puțin la Jilava. Câți deținuți erați într-o cameră ?

La Jilava eram peste 100 și ceva. Erau vreo 14 000-15 000 de deținuți în perioada cât am fost io, că era închisoare de triaj.

Și, vă spun, am avut o situație foarte grea la Jilava. Ce-am văzut acolo... Și p-ăștia de la munci, când să întâmpla câte ceva, îi bătea' gardienii. Să strâneau câțiva gardieni și dădea' în ei cum dai în animale ! Când mă întorceam seara după ce terminam tăiatul lemnului pentru bucătăria închisorii, la suprafață erau posturi fixe cu soldați din trupele de Securitate, iar în interior erau gardienii, care seara erau înarmați cu pistoale-mitralieră și umblau disperați pe aleile din jurul închisorii și era un mare pericol dacă li se părea ceva suspect. Și abuzurile gardienilor erau permanente, că scoteau deținuți din celule și îi băteau.

Ați spus că la Jilava vă scoteau la diferite munci ?

Da, cu tinetele, eu spărgeam lemne, alții făceau alte munci. Să făceau multe. Și dacă nu le convenea lor, să întâmpla ceva, îi strânea', bătea' totă și-i bătea' dă-i rupea. Înțelegeți ? Și eu am avut norocu' că am dus cu targa lemne la brutărie și am scăpat. Ția la care eram voia să ne ducem... „Băi, mergem înainte că ăștia ne omoară ! ” Da. Și m-a ascultat... Era un fost comisar.

Cum îl chema ?

Nicolae Orghidan⁷. A fost și pă la Giurgiu. Așa-mi amintesc eu...

Ce alte munci ați mai făcut acolo ?

Tot felu'. Eram vreo 30-40 de deținuți într-o cameră de munci. Noi fiind mai mulți frați acasă, mie îmi venea răndu' să sparg lemne de mai multe ori. Ția mai mari îmi dădea' câte doi lei să mă duc la cinematograful și să sparg lemne și pentru ei. Și eu am învățat să sparg lemne foarte bine, și la Jilava am spart lemne pentru brutărie. Și șef la

7. Nicolae Orghidan, născut la 6 decembrie 1913 în Buzău. A fost arestat la 27 septembrie 1951 și internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu încă 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Făgăraș, Galați și Cernavodă 3. Informații din fișele matricole penale din AANP.

brutărie știți cine era? Generalu' Mociulski⁸, care căra saci, la vârsta lui... Și el era șef la brutărie. Și el le-a spus la brutari: „Dați-i și lu' băiatu' ăsta, că merită!”. Că eu spărgeam lemne.

Și era culoaru' ăla în fața celulelor, până la gardu' care ducea în Valea Piersicilor era dat cu var, aranjat, nu știu ce... Și pe-acolo trecea de multe ori în inspecție Maromet. Aaa, păi nu mișca nici musca când trecea ăsta cu pistolu'.

Și cum am fost la lemne acolo, a trecut Maromet odată pe lângă mine când s-a întors, așa, și a aruncat o țigare. Eu din liceu mai fumam câte o țigară la WC. Și eu am aruncat toporu' și m-am întins. El când a auzit zgomotu' a pus mâna la pistol. Și când a văzut că iau țigarea, și-a urmat cursu', și-a urmat drumu'.

Și dă la Secția a IV-a am fost transferați la Reduit. Și de la Reduit mă trimitea la bucătărie să iau hârdaiele. Am avut din celulă la bucătărie pe un fost moșier din Bărgan, Ranatescu⁹. Era un bărbat solid. Și el mai îmi dădea gamele în plus și îl mai serveam pă generalu' Ciupercă. El mai venea la policlinică, acolo. Că era o cameră unde ne dădea' aspirină pentru orice, și altceva nimic. Și dă la Giurgiu pă mulți i-am ajutat, le-am dat ce aveam în plus. Așa.

Ranatescu, care îndeplinea funcția de bucătar, mă trimitea să aduc hârdaiele de la celule. Da' și de-acolo m-au scos, că eram slab. Și când mă trimitea, pă culoar întâlneam camere unde erau bătuți cei dă la Reduit. Și acolo erau majoritatea ofițerilor, jandarmilor, cei care pă nedrept i-au condamnat și i-au denumit ei criminali de război. Da' a fost numai elita armatei române, care și-a făcut datoria față dă țară. Și comuniștii au fost niște bestii. Bestii! Și am întâlnit pă culoar, când ieșeau din camerele astea, nici nu mai distingeau pă unde merg. Erau bătuți crunt! Și erau numai strigăte... Da. Am stat o dată la intrarea într-o celulă să aștept hârdăul și erau 6-7 care îl răzuiau, curățau pe margini pojghița rămasă. Erau băieți condamnați la moarte...

Tot la Reduit am stat într-o celulă cu un fost ambasador în Marea Britanie, Atta Constantinescu¹⁰, care povestea că avea mai mulți cai albi la diligență și când se împărțea ciorba de cartofi în gamelă nu avea decât un cartof.

Și la Secția a IV-a a' făcut o percheziție și a' găsit o mină de creion. Și pă unu' Florescu, care a fost unu' din furnizorii Curții Regale... Florescu Ion, mi se pare, sau Nicolae... a fost bătut până și-a făcut nevoile pe el. Și l-a' dus în cameră așa. Am auzit când îl băga' pă hol și-l bătea', și striga': „Bă, mai vine Regele Mihai! ? Mai vrei să vină Regele Mihai? Și-l bătea'...”. Vă dați seama, îl dădea' pă ciment și-l băteau...

8. Leonard Gh. Mociulski (1889-1979). General de divizie, arestat și învinuit pentru crimă de război, a fost achitat în ședința Tribunalului Poporului din 31 mai 1946. A fost rearestat în 1948 și au urmat o serie de internări administrative. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Castelu, Galeșu și Onești. A fost eliberat la 10 octombrie 1955. Ioan Ciupea, Virgiliu Țărău, Florentin Olteanu, Andrea Dobeș, Robert Fürtös, Cosmin Budeancă, *Făgăraș - închisoarea polițiștilor*, III, Mega, Cluj-Napoca, 2007, p. 432; fișele matricole penale din AANP.

9. Alexandru Ranatescu, născut la 4 aprilie 1910 în Urziceni, Ialomița. A fost arestat la 16 noiembrie 1949. Nu deținem informații despre condamnare. A fost deținut în închisorile Jilava și Aiud. La 23(?) octombrie 1951 a fost predat la Securitatea Cluj. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

10. Constantin „Atta” Constantinescu, născut la 23 decembrie 1896 la Paris. Ministru al Lucrărilor publice între 1943 și 1944. A fost arestat la 21 august 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud și Văcărești. A fost eliberat la 25 septembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

După aceea, odată, după amiaza, când eram într-un repaos până începeam iarăși munca la tăiat lemne, am fost singur în celula dă la munci, unde dormeam noi, și m-am uitat pe vizetă și am văzut un deținut care era cu un veston militar și fără mână¹¹. Așa. Și l-a' dezbrăcat, s-a uitat aicea unde avea operația și i-a' scos un bilețel de-acolo. Doamne, l-a' luat cu niște răngi la bătaie și când a' observat că eu sunt acolo, că știau toate mișcările, au adus niște fân și l-a' luat de-acolo, că n-am mai văzut pă nimeni când am ieșit. Da' aveau metode foarte, foarte ascunse... Și cimitiru' ăla dă la Jilava e plin numai dă foști deținuți. Avem aici la Asociație¹² multe persoane care au venit ca să-i înscriu, că soții lor au decedat la Jilava.

Ați vorbit mai devreme de un gardian care se lăuda cât de slabi erați ? Mai țineți minte cum îl chema ?

Îi am aicea consemnați pe toți criminalii, în cartea lu' domnu' Ticu Dumitrescu. Îl am pe Maromet, care era din găgăuții (sic !) din Moldova, de etnie turcă, așa, pe Ivănică¹³, plutonier, care era un zbiri. Ivănică era din Răsucenii de Sus¹⁴. Erau gardieni din comuna Jilava și satele apropiate, că sâmbăta plecau acasă și se întorceau la program luni.

După aceea mai era un țigan mai tânăr... Dădea câte o alarmă și era cu pistoalele, așa, și numai dacă ziceai ceva sau făceai ceva, te împușca imediat, pă loc. Da. Și au mai fost și evadări de-acolo... Și-n tot timpul' erau în mișcare ăștia. Că erau în exterior păzit de militari. Sus erau puncte fixe și ostașii de acolo vedeau în închisoare. Și acolo era, cum v-am spus, un loc foarte nesigur pentru toți deținuții politici.

Jilava a fost cea mai periculoasă închisoare. Și Aiudu' a fost, da' Jilava a fost mai periculoasă...

Dumneavoastră ați luat bătaie în aceste opt luni ?

Nu, nu...

N-ați făcut nici carceră ?

Nu, nu.

Când v-ați eliberat vă mai amintiți ?

Prin decembrie.

În timpul ăsta ați primit pachet sau vești de la părinți ?

Nu, nu, nu, n-au știut luni de zile de mine. Ultima dată, adică aproape de eliberare, mi-a' dat o carte poștală pă care am scris-o și mi-a' trimis un colet prin care mi-a trimis paltonu', c-am fost luat în haină, când m-au arestat. Și mi-a' băgat într-o pastă de dinți 500 dă lei pentru drum, da' pă care nu i-am găsit. Erau băgați de sora mea acolo, da' eu n-am știut dă ei. Cu toate că verificau orice, nu i-au găsit. Și am adus pasta dă dinți acasă și i-a scos ea de-acolo.

11. Probabil Vasile Crețoiu, născut la 16 iunie 1890 în București. General. A fost arestat la 3 aprilie 1948 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Lugoj și Gherla. A fost eliberat la 13 noiembrie 1957 cu domiciliu obligatoriu pentru 36 de luni la Bumbăcari, Brăila. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

12. Asociația Foștilor Deținuți Politici din România.

13. Ilie Ivănică, născut la 24 februarie 1910. Plutonier-adjutant, șeful gardienilor din penitenciarul Jilava în perioada 1950-1954. A rămas în memoria foștilor deținuți ca unul dintre cei mai cruzi gardieni din Jilava. Doina Jela, *op. cit.*, p. 150.

14. Localitate în județul Giurgiu.

Mai țineți minte ziua eliberării ?

În decembrie era, înainte de Crăciun. Când am plecat de la Jilava a venit în fugă gardianul Pădureanu care mi-a spus că nu cumva să povestesc ce am văzut la Jilava, că va fi vai de mine când mă voi întoarce.

Cu ce-ați venit de la închisoare până acasă ?

M-am dus la „Krețulescu”, că eu nu știam că am bani acolo, în pasta de dinți. Și din foștii colegi care erau la etaj, la cursuri, mi-a’ aruncat și mie niște bani. Și am avut și un profesor de contabilitate care mi-a dat și el ceva, și așa am ajuns la Giurgiu.

Cum se uitau oamenii la dumneavoastră ?

Nu-i interesa, nu mai era ca înainte. Fiecare avea cursu’ lui dă viață.

Nu se vedea că veneați din închisoare ? Nu erați slăbit ?

Păi, vă spun, aveam 40 și ceva dă kilograme... După aceea am început să iau în greutate.

Și după ce-ați venit de la închisoare ce ați făcut ?

După ce am venit de la închisoare am stat șomer, că n-am mai fost primit la liceu. Am făcut zeci dă memorii, dă nu știu ce. Și abia în 1973 am terminat studiile, după ce mi-am dat diferențele de la Liceul Comercial la Liceul Teoretic „Ion Măjorescu”, unde mi-am luat și bacalaureatul.

Dar când s-a înființat Întreprinderea Comercială dă Stat, am găsit un post și am fost contabil o perioadă, dă’ m-au dat afară, pentru că m-au turnat colegii. Asta a fost în ’50, și tot în ’50 m-au turnat colegii. După ce am fost dat afară, am intrat la un contabil care a fost la Banca Federală, foarte bun, cu care am constituit o asociație dă construcții. Am fost și acolo practicant, așa. După aceea am găsit un post dă contabil la Casa Autonomă a Monopolurilor. Apoi am fost în armată.

Armata unde ați făcut-o ?

La detașamente dă muncă. Păi, sigur, la detașamente dă muncă, și am plecat cu dosar la Fălfani, lângă Pitești. De acolo foarte greu am plecat la Craiova, la Valea Feti, unde erau regimentele. Și acolo am lucrat la terasament, dă la Banu Mărcine, că s-a făcut podu’ cu linia ferată spre Calafat. Și-am lucrat acolo, și-n iarnă am fost luat la evidență de către căpitanu’ Șomlescu, care a fost șef în Poliție. Și am fost luat la evidență și prezentat ostașilor. Și mă duceam, îmi dădea o ceapă și-o bucat’ dă pâine și plecam în delegație la punctele dă lucru, că ăștia n-aveau fișe completate.

Și la un moment dat s-a hotărât ca să se facă un transfer la Sibiu. Și am făcut mare greșală atunci c-am plecat la Sibiu, unde era o Securitate mult mai severă. Și acolo, pentru că aparțineam de lucrări de terasamente de CFR, am fost dat la șanțuri. După aceea am fost chemat la contabilitate și am lucrat la contabilitatea detașamentului de-acolo, de la aeroport. Duceam contabilitatea, adică balanța de verificare și tot ce aveam în evidență detașamentului dă la aeroport, o duceam la Brașov, la DRM4 – Direcția Regională de Muncă. Și în ’52, din cauza serviciului, am suferit un accident grav de mașină și am fost internat în spitalul din Sibiu. Și acolo am stat aproape nouă luni cu aparat ghipsat, că am avut fracturi de femur. Și am suferit foarte mult, că să stai imobilizat aproape un an de zile e foarte rău. Norocu’ meu c-am avut niște medici foarte bine instruiți.

În ’53, când a murit Stalin, unde erați ?

Eram la Craiova, la comandamentu’ detașamentelor dă muncă. Eram în sala dă mese unde aveam un registru.

Cum s-a desfășurat ziua aceea ?

Erau niște nemernici la care le părea rău. Și pă la Giurgiu erau mulți care au vrut să se sinucidă, nu știu ce. Și după revoluție la fel, au fost foarte mulți d-ăștia... Și atunci, în '53, erau mulți analfabeți d-ăștia care să suiau pă bănci și strigau dă nebuni.

Ați mai fost șicanat de Securitate după eliberarea din închisoare ?

Aaa, toată viața! Toată viața.

Nu au încercat și să vă racoleze ca informator ?

Nu, nu s-a putut cu mine! Și veneau de la București ca să mă interogheze. Și le spunea'ăștia, dă la Securitate: „Nu te duce la banditu' ăla, că nu scoți nimic!”. Da.

Cine erau cei care încercau să vă racoleze, mai țineți minte numele lor ?

De la Securitatea Giurgiu... Au fost foarte mulți comandanți aici, printre care unu' Mocanu, pă care-l mai rețin. După aceea, ultimul a fost... ăsta, cum îi zice? Sebe, din Găujani, sat Petrișu¹⁵, care a făcut cinci clase la Liceul Industrial Giurgiu. În fine, mulți, mulți dinăștia care au fost agenți ai Securității, și erau împărțiți pe întreprinderi, pe sectoare, au murit toți dă cancer, și soțiile lor, și copiii lor... Da. Vă spun, că eram chemat la Securitate, într-o cameră mare, în care erau toți sergențiiăștia și începeau să mă insulte. „Păi, nu scapi! Nu faci! Avem noi metode!”

Și eram urmărit în permanență. Aveam și pă scară informatori ai Securității. Și la colț, dimineța, te întâlneai cu ei, că-i cunoșteam. Și îi montau pă elevii de la diverse școli d-ăștea, dă meserii, și făceau tot felu' de unelte d-astea mecanice. Și la cei care erau vizați de Securitate le zgâriau hainele dă piele, paltoanele dă stofă... și pă cămașe puneau mizerie. Până când, într-o zi, în autobuz, l-am prins pă un agent d-ăsta, un informator d-ăsta, și l-am lovit cu capu' de o bară din aia...

V-ați căsătorit după eliberare ?

Nu, pentru că n-am putut, pentru că Securitatea iniția tot felu' de informații false și făceau un fel de presiune. L-am avut coleg pă Brișcă¹⁶, și la fel, ieșit din închisoare nu-l băga nimeni în seamă. Singuru' care m-am apropiat dă el eu am fost. Și și-a adus aminte că a fost o ridicare dă moral, că am putut să iau legătura cu el și nu mi-a fost frică dă nimeni. Da.

Familia dumneavoastră a avut de suferit ?

Sigur c-a avut. Frații au suferit, sigur, și la fiecare familie se întâmpla așa.

Dar frații au putut urma școala ?

Ei erau mai mari și erau contabili deja. Da' au fost și ei șicanați din cauza mea. Da, da, sigur, sigur. Un frate a fost șef contabil la Liceu' dă Marină, altu' a fost șef dă tură la Romtrans. După aceea altu' a fost revizor contabil, și eu, la fel, contabil la CAM. După aceea s-a transformat CAM-u' în ICRA și de acolo am ieșit la pensie. Și acolo am fost foarte terorizat. Îmi dădea' un volum mare de operațiuni și nu puteam să dorm decât câteva ore pe noapte.

15. Localități în județul Giurgiu.

16. Adrian Brișcă (1931-2010). A fost arestat la 10 august 1949 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră și Gherla. A fost eliberat la 5 august 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP. După 1989 a publicat mai multe volume, în special pe problema rezistenței armate anticomuniste.

Când v-ați pensionat, în ce an ?

În '90 am terminat. În '90 am spus : „Nu se mai poate !”. Că nu mai era posibilitate, așa, să mai continui cu atâta volum de operațiuni.

În '89, Revoluția v-a prins în Giurgiu ?

Da. Eram la contabilitate și am fost de servici. Și am plecat la Tribunalul' Giurgiu, unde să strânseșe' câteva mii dă oameni. Așa. Și cum au fost grupuri din astea, unii din ei, mai îndrăzneți, s-au urcat sus la primu' etaj, la balcon, ca să țină discursuri și nu știu ce. Da' majoritatea erau comuniști.

Dumneavoastră ați participat la manifestațiile de atunci ?

N-am fost. Începând din liceu am refuzat... Am refuzat UAER-u', am refuzat UTM-u', UTC-u'. După aceea nici de sindicat n-am vrut să aud, nici în sindicat n-am vrut să fiu, da' pân' la urmă mi-am dat seama că trebuie să fiu. Și ca membru dă partid am fost chemat la aștia, la partid, ca să le spun de Asociația „Amicii Americii”. Și să duceau colegi și aștia care, v-am spus, turnau. Și : „Câți ați fost ?”. „Sute am fost ?” „Și mai reții ?” „Nu mai rețin pe nimeni.” Și ziceau : „Hai să uităm !”. Da' eu am zis : „Eu nu uit nimic și nu particip la nimic !”. Și atunci plecam și-mi vedeam de treabă.

Și după Revoluție, când am venit la birou, i-am găsit pă director și pe comercialu' ascunși într-un birou. Când m-au văzut : „Mirceo, ai venit să ne împuști ?”. Că ei știau cât rău mi-au făcut, ce criminali au fost cu mine. „Mă, păi noi suntem cu mintea voastră dă criminali ? ! Noi suntem democrați, nu suntem criminali.” Da. Ai noștri și-n munți și peste tot, nu au omorât pe toată lumea, numai pe cei vizați, când erau atacați...

V-ați mai întâlnit cu foști securiști, dintre cei care v-au șicanat ?

Păi, foștii securiști care... când traversam și mă duceam acasă de la birou, opreau mașina și mă injurau. Și după aceea, după Revoluție : „Să nu îndrăznești să ne faci ceva, că tot noi suntem !”. Înțelegeți ?

Vă pare rău că ați participat atuncea la asociația respectivă ?

Păi, îmi pare, nu-mi pare, m-a' luat și gata ! Asta e suferința, da' în fața faptului împlinit nu mai poți să faci nicio mișcare. Este ? Într-o secundă poți să te cureți. Poți să judeci și înainte, dar după nu să mai poate. Vorba lu' domnu' Olăeru¹⁷ : „Bătrânețea nu se poate trata”. Este ?

Ați fost despăgubit acum, după Revoluție, pentru ce vi s-a confiscat în urma arestării ?

Mie nu mi-au luat, că n-avea' ce să-mi confişte. Da' familia a avut avere în Bulgaria, la 30 de kilometri de Silistra, 19-20 dă hectare de pământ, cam o juma' dă pogon de vie nobilă, curte mare, o casă foarte mare, în care depozitam grâu' pe care îl duceam cu turci și bulgari la Silistra, unde era taică-meu salariat la Banca Federală. Am făcut dosar la Legea 9/1989 și-avem atâția ani de-atunci și încă nu ne-a' băgat la drepturi. Noi nici până acuma nu ne-am luat drepturile. Și-au murit atâția frați și sunt singurul urmaș. Da. Am foarte mare revoltă și nemulțumire.

17. Marin Olăeru, născut la 14 iunie 1919 în Giurgiu. A fost arestat la 24 aprilie 1953 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava, Oradea, Baia Sprie, Satu Mare, Aiud și Gherla. A fost eliberat la 6 octombrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Aveți o zi deosebită din închisoare care v-a impresionat cel mai mult, care v-a rămas în minte ?

Vă spun, toate au fost foarte grele, foarte grele. Viața dă toate zilele a fost cruntă, pentru că nu puteai să faci nimic. Și a fost regim de exterminare, n-a fost altceva. Ne scotea, câteodată, la plimbare, așa, da' ca să ne facă percheziție, din cauza asta, nu pentru alte scopuri. Și cât am lucrat la spartu' lemnului și la cărat tinete d-astea cu fecale, vă spun, n-a fost ușor... Să iei hârdaie din alea mari, să le cari... și dacă se vărsa din ele vinovații erau bătuți. După aceea și la cărat cartofi... Și erau în Reduit, în partea cealaltă, numai deținuți politici, criminali dă război, din asociații de tineri care să duceau la baie și strigau : „Libertate ! Libertate !”. Erau mai mici ca mine, 14-15-16 ani, da. Au fost și de 9 ani. Nu vă mai spun, că pe toți au început să-i plimbe, să-i ducă... Și să bucurau că-i duce la Canal. Și acolo ce-au suferit... Da. Jilava a fost cea mai neagră închisoare. Nu puteai să mergi prin închisoare, să nu te vadă cineva. Și mai erau când te duceai pă undeva și mai erau băieți din ăștia, deținuți politici, care ziceau : „Fii atent, că noi ne strângem și plecăm în munți !”.

În AFDPR când ați intrat ?

După ce am ieșit la pensie am intrat la asociație. În 1990. Atunci am înființat și AFDPR-ul. Domnu' Marin Olăeru, a fost președinte și eu am fost secretar contabil, din 1990 până-n prezent. Și acuma participăm la congresu' al XVI-lea. Am fost la majoritatea congreselor Asociației.

Și cu Brișcă și cu nu mai știu cine am reînființat și PNT-u' la Giurgiu, și am fost vicepreședinte de două ori, și după aceea președinte aproape patru ani.

Și am avut coleg, cum v-am spus, inițiatoru' la Asociația „Amicii Americii”, pe Sandu Alexandrescu – prin anu' 2000 trăia, era în viață. El era din Câmpulung-Muscel, acolo avea părinții. După ce ne-am 'liberat toți care am fost arestați pentru asociație, ne-am întâlnit într-o dimineață în grădina publică și am stat de vorbă. Și el mi-a spus : „Mirciulică, eu plec în munți !”. Și așa a făcut. Din partea mea n-a avut nicio contră, nimic. Și după Revoluție am vrut să facem un monument la Giurgiu, ne-a' aprobat, nu știu ce. Am stabilit toate întreprinderile și s-a dus domnu' Olăeru cu circulara la ei. Nimic ! Și n-am reușit, pentru că nu ne-au dat concursu'. Singurii care ne-a' dat trei milioane a' fost ăștia dă la poliție. Și am rămas așa, cu trei milioane care le-a' pus în cont și un milion a dat un medic care e la noi vicepreședinte, Pinciu, medic legist. El ne-a mai ajutat și-am mai luat rechizite și nu știu ce.

Și vreau să vă mai spun că eu am fost turnat chiar dă colegii de clasă. I-am și auzit când vorbeau. Și zice acum domnu' Olăeru : „Nu te duci să-ți iei dosaru' ?”. „Ce să-mi mai iau, că majoritatea au decedat. Îi cunosc pă toți ce-au făcut și ce-au dres.” Da' Dumnezeu, puterea divină, i-a lovit pă majoritatea, să știți. Da. Da' și eu am suferit foarte mult... Și după aceea, după mai mulți ani, mi-am dat diferențele la liceu.

Eu vă mulțumesc frumos pentru interviu...

Și faceți investigații multe ? Ați fost în multe asociații ?

Da. Am fost în toată țara, de la un capăt la celălalt...

Da, și ați luat material mai mult...

Paul Pencea

S-a născut la 20 octombrie 1935 în Oinacu, județul Giurgiu. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : cinci clase primare. Profesia : agricultor, dulgher. A fost arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 9 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Periprava, Salcia, Galați, Luciu-Giurgeni, Văcărești și Jilava. A fost eliberat la 13 ianuarie 1963. La data interviului locuia în Oinacu, Giurgiu. Interviu realizat de Alexandru Matei și Constantin Petre la 1 octombrie 2009. Transcrierea și tehnoredactarea – Alexandru Matei. Editarea interviului – Constantin Petre. Interviu se află în AIO- IICCMER, având cotele 624, 625.

[Constantin Petre] : *Vă rugăm să vă prezentați în câteva cuvinte pe dumneavoastră și familia.*

Sunt originar din comuna Oinacu, iar părinții mei, Tănase și Rada, erau agricultori.

[Alexandru Matei] : *Simpatii politice ați avut înainte de arestare ?*

Nu am avut de unde să am simpatii politice pentru că eram tânăr pe atunci. Nici părinții mei nu au făcut politică.

[C.P.] : *Unde erați când ați fost arestat ?*

Când am fost arestat eram militar în termen, în primul an.

[C.P.] : *La ce armă ați fost ?*

La artilerie terestră, transmisionist-telefonist. Eram la unitatea militară de la Prundul Bârgăului, din Bistrița-Năsăud. Și s-au întâmplat evenimentele din Ungaria¹, contra-revoluția care s-a petrecut atunci în octombrie. Noi, cei care am fost condamnați, eram comandanți de grupe, sergenți, caporali ; eu eram caporal. Și mai era un ofițer care era la noi în unitate, comandantul plutonului de transmisiuni...

[C.P.] : *Cum îl chema ?*

Mărgineanu Teodor². Era de lângă Reghin, comuna Cașva. Și atunci ofițerii locuiau în comună, nu în unitate, ca noi, și probabil că aveau mai multe informații de

1. Revoluția ungară s-a declanșat la Budapesta la 23 octombrie 1956.

2. Teodor Mărgineanu (1932-1957). Locotenent la UM 03425 Prundu Bârgăului, conducătorul grupului care dorea să se opună regimului cu armament din unitatea sa militară. Răscoala urma să aibă loc în noaptea de 17/18 decembrie 1956. A fost arestat la 20 decembrie 1956 și condamnat la moarte. A fost executat la Gherla la 26 iunie 1957. CPADCR, *Istoria comunismului din România. Documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)* (în continuare *Istoria comunismului...*), Humanitas, București, 2009, pp. 597-601 ; <http://www.romanalibera.ro/actualitate/eveniment/povestea-locotenentului-margineanu-99387.html>, accesat la 29 aprilie 2010 ; fișa matricolă penală din AANP.

la radio, că televizoare nu era' pe timpul ăla, în '56. Și ce ne povestea el? Ce se aude acolo și nu știu ce... Păi o idee i-a răsărit și lui prin cap că s-ar putea să se facă și la noi o mișcare sau nu știu ce. Nu s-a făcut nicio mișcare. El a vorbit cu unul, a vorbit cu altul, dar până la urmă a fost descoperit și arestat. Și odată cu el ne-a' arestat și pe noi.

[C.P.]: *Cine l-a descoperit ?*

Au turnat cei din unitate de la noi.

[C.P.]: *Aveați CI-st acolo ?*

Aveam, bineînțeles, Biroul de Contrainformații. Aveam ofițer de contrainformații.

[C.P.]: *Și pe dumneavoastră de ce v-a luat ?*

Pentru ca nu l-am denunțat pe el că ne-a spus... Da' noi, propriu-zis, n-am plănuit nimic. Probabil că el s-a gândit, da' noi nu. Doar că el a avut legătură cu mai mulți băieți dintre noi. Și probabil că n-a spus la toți ce a avut în gând, ci doar la câțiva. Ce mi-a spus mie sau la încă doi-trei băieți care era' acolo : „Este vorba dacă se dă o alarmă...”, că noi deja eram în alarme atunci. Că în perioada aia din '56, când a fost contrarevoluția din Ungaria, am fost zilnic în alarmă, pentru că nu se știa ce unitate va pleca înspre Ungaria și ce va urma. Și asta a fost toată treaba. Noi, ca oameni de bună credință, am ascultat și noi, am înțeles... Și cum era toată lumea... și noi tinerii nu eram chiar așa de atașați cu lucrurile astea.

[C.P.]: *De regim ?*

Da, nu prea eram atașați. Erau alții, cei care erau propriu-zis interesați, care aveau niște beneficii. Și după două-trei zile l-a' prins pe el. Adică, cred, că el a fugit, băiatul...

[C.P.]: *A simțit ceva ?*

A simțit ceva, că îi turnat, și a fugit, dar l-a' prins, și după aia am căzut și noi cu el.

[C.P.]: *Cam câți apreciați că ați fost arestați atunci ?*

Cred că am fost vreo 15-16 inși, numai din unitate și doar din corpul gradaților : sergenți, caporali, comandanți de grupe, cum se zicea... Soldați n-au fost, iar el a fost singurul ofițer.

[C.P.]: *Dar dumneavoastră, practic, ce v-a spus Mărgineanu ?*

Mie mi-a spus că : „E o situație deosebită. Vor fi niște alarme și vă rugăm când se va da alarma să vă prezentați în toate condițiunile care le avem noi în unitate”. La toți ofițerii din unitate periodic le venea rândul să facă de servicii' pe unitate. Și el a avut intenția să facă treaba asta în ziua când i-a fost lui misiunea de ofițer de serviciu pe unitate.

[C.P.]: *El, așa, ca om, cum era ?*

Era un băiat tânăr, mai mărunț ca mine. În viața civilă a fost pădurar. Îi plăcea armata pe care o făcea, dar influențat, probabil, de posturile străine, de evenimentili (sic !) care se întâmpla'...

[C.P.]: *Nu era un tip certăreț sau, așa, mai impulsiv ?*

Nu, nu. Dar i-a fulgerat și lui prin minte, probabil, atunci, o idee...

[A.M.]: *Arestarea dumneavoastră cum s-a petrecut ?*

Prima dată pe mine m-a' luat direct. Veneam din câmpul de instrucție și, când intram pe poarta unității, m-a' zis : „Tovarășul caporal Pencea Paul, după ce își depune

armamentul, să vină la...". Eu mi-am dat seama despre ce este vorba. Am dat pistolul la un băiat să mi-l ducă acolo și m-am prezentat imediat. M-a și arestat ăla, ofițerul de la contrainformații al unității, pe loc.

[C.P.]: *Îl cunoșteai ?*

Da, îl cunoșteam, dar nu mai știu cum îl cheamă și n-aș putea... Nu mi-a pus cătușe, m-a arestat și m-a băgat la izolare. Acolo erau două feluri de izolare : simplă și severă. În fiecare unitate era așa. Pe mine m-a băgat la izolare severă. N-avea voie să vină nimeni la mine decât ofițerul de servicii'. Și încolo nimic... Am stat acolo vreo două zile, după aia a venit duba Securității de la Cluj, mi-a' pus ochelari la ochi, dar nu de ăștia... de ăia prin care nu se vedea, de tablă. Adică avea' și sticlă, dar peste lentilă era tablă. Și m-a' dus la Cluj, singur în dubă. Pe mine m-a' ridicat primul, dar după aia i-a' adus și pe ceilalți. Și pe locotenent cred că îl luase' înainte.

[C.P.]: *Și unde v-au dus la Cluj ?*

La Securitate. Acolo, bineînțeles, m-a' băgat într-o celulă în care era' două sau trei persoane, printre care unul din ei probabil era și informator. Pentru că așa s-a procedat atunci. Adică eu spuneam probabil acolo la anchetă ceva și alta puteam să îi spun omului din cameră, că credeam că-i de bună-credință cu mine.

[C.P.]: *Și ceilalți colegi de celulă pentru ce erau arestați ?*

Ceilalți erau arestați în alte cauze, dar tot politici. Iar noi ăștia care am căzut cu ofițerul ăsta am fost băgați separat, dar cu toții am fost aduși la Cluj.

[C.P.]: *Și discutați cu cei din cameră ?*

Ba da, dar, sincer să fiu, pe mine atunci, decepționat cum eram, nu mă interesa... Să vă spun un singur lucru : un cuvânt dacă vorbeai împotriva statului, regimului de atunci, erai considerat... împotriva orânduirii sociale. Și bineînțeles că ne era teamă unul de altul. Dar pur și simplu nu făcusem aproape nimic decât că nu l-am denunțat pe acel ofițer.

[C.P.]: *Anchetele când se făceau, ziua sau noaptea ?*

Ziua. Anchetatorul meu a fost un locotenent major, Macovei Ion³, cu epoleți din ăia albaștri de Securitate.

[C.P.]: *V-au bătut ?*

Nu, nu m-a' bătut. Am stat trei luni de zile în anchetă la Securitate, da' nu m-au bătut. Ofițerul Mărgineanu o fi avut intenții, să zicem, pe care nu mi le-a spus mie, da' el căzând pentru intențiile alea, eu am fost arestat pe urmă și acuzat că nu l-am denunțat la CI-st... Și după trei luni de zile de anchete ne-a' dus la judecată, la Tribunalul Militar de la Cluj.

[C.P.]: *Cum a fost la proces ? V-ați văzut toți camarazii ?*

Ne-am văzut toți, dar în sală. Ședința a fost secretă și am fost acuzați de activitate contrarevoluționară, împotriva securității statului. Am avut și un avocat din oficiu care apăra trei deodată. Și avea voie să vorbească doar cinci minute pentru fiecare. Apărarea, cum s-ar zice... Părinții noștri nu au avut voie să intre în sală și nici nimeni altcineva decât numai completul de judecată : judecători, procurori, care erau toți militari. Judecătorul militar se numea Finichi Paul, cred că era de la Tribunalul Militar Cluj.

3. Posibil Ioan Macavei, ofițer la Securitatea din Cluj. Doina Jela, *op. cit.*, p. 166.

[C.P.] : *Cât a durat procesul ?*

Procesul a durat trei zile. Ne-a' luat pe fiecare în parte, am fost și confrunțați în instanță unii cu alții, că poate n-a' ieșit declarațiile la fel. S-a încheiat apoi procesul, iar după trei luni de zile ne-a venit condamnarea și ne-a' dus la Gherla. Și condamnarea mea a venit cu nouă ani.

[C.P.] : *La toți a fost aceeași condamnare ?*

Depinde. La mine a fost cu nouă. Încă la vreo 2-3 inși cu nouă, la unii cu 15, la unii cu 25. Ofițerul, locotenentul Mărgineanu Teodor, a fost condamnat la moarte. Că l-a' executat sau nu... asta n-aș putea să vă mai spun. Probabil mie și la alți 2-3 ne-a spus mai puține. Ăluia care i-a dat 25 de ani i-o fi spus mai multe... El, după cum s-a judecat procesul, ar fi avut intenția să facă o contrarevoluție și la noi... Da' i-a' fi fost greu să îi reușească, pentru că... chiar dacă a avut el ceva intenții, nu putea să declanșeze o contrarevoluție la noi pe timpul ăla. Că se luase' niște măsuri serioase.

[C.P.] : *Mai știți cum îi chema pe camarazii dumneavoastră ?*

Pe puțini îi mai știu. Erau doi din comuna Întorsura, nu departe de Segarcea, olteni. Pe unul îl chema Ruslan Constantin⁴ și pe unul Dinuț Ioan⁵. Ăstia au luat amândoi aceeași condamnare ca și mine, nouă ani. Eh, au mai fost băieți, tot olteni, dar nu-i îi prea țin minte eu cum îi chema. Unul era Coșereanu Spiridon⁶, tot de acolo din Oltenia. Ăia era' tot la transmisiuni... era' unu' genist, că noi în unitatea militară eram geniști, telefoniști, transmisioniști și așa mai departe. Da' pe toți nu pot să îi mai știu. Am fost în orice caz vreo 15-16 băieți⁷. Toți cei care au fost condamnați în afară de ofițer erau militari în termen.

[C.P.] : *După proces spuneți că v-au dus la Gherla ?*

Da. Prima dată ne-a' băgat pe toți în aceeași cameră. Numai pe noi, lotul ăsta care venisem... Asta se întâmpla în aprilie '57, cam așa ceva. Și am stat o perioadă de timp acolo. Pe urmă au început să ne disperseze. Gherla era o pușcărie foarte mare, în formă

-
4. Constantin Rusan, născut la 26 septembrie 1935 la Întorsura, Dolj. A fost arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Periprava, Salcia și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 18 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
 5. Ioan Dinuț, născut la 23 aprilie 1935 în Întorsura, Dolj. A fost arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 7 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Periprava, Salcia și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 17 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
 6. Spiridon Coșereanu, născut la 21 octombrie 1935 în Soarș, Brașov. A fost arestat la 18 decembrie 1956 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Luciu-Giurgeni și Ostrov. A fost eliberat la 3 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
 7. Au fost 13 persoane arestate și condamnate. Pe lângă cei amintiți deja de dl Pencea, au mai fost: Achim Mitrache – 7 ani de temniță grea, Ilie Iordănescu – 15 ani de muncă silnică, Nicolae Ghiță – 20 de ani de muncă silnică, Gheorghe Neagoe – muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică, Nicolae Iancu – 7 ani de temniță grea, Ion D. Popescu – 9 ani de temniță grea, Gheorghe Diaconu – 10 ani de temniță grea și Mariana Hodoș – 10 ani de temniță grea ; <http://www.romanalibera.ro/actualitate/eveniment/povestea-locotenentului-margineanu-99387.html>, accesat la 4 mai 2010.

de L, avea trei etaje și 107 camere. Ne-am despărțit, ne-a' mai mutat pe unii într-o cameră, pe alții într-alta...

[C.P.]: *Ce categorie de deținuți erau la Gherla ?*

Erau condamnații pentru activitate contrarevoluționară, organizație subversivă împotriva statului...

[A.M.]: *Partizani ați găsit pe acolo ?*

Nu. Partizanii, săracii, s-au terminat mai dinainte... Mai erau legionarii la Aiud. Am găsit din cei care erau condamnați pentru favorizare, care i-au ajutat pe cei care au fost fugari. Și pentru că l-a favorizat pe cutare și cutare care a fost fugar, au ajuns să ia 10 și 15 ani condamnare. Am întâlnit mulți, dar nu îi mai țin minte pe toți, că sunt ani de zile.

[C.P.]: *Pe director l-ați văzut vreodată ?*

Eu, personal, nu l-am văzut, cât am stat acolo, din '57 până în '59, deși avea obiceiul să vină în camere. Era un comandant foarte sever. Goiciu era atunci directorul de la Gherla.

[C.P.]: *De la Gherla va mai amintiți nume de gardieni ?*

Erau mulți gardieni... N-aș putea să îi numesc. Să vă spun cinstit, gardienii de acolo erau în majoritate vechi. Își făceau datoria lor de gardieni. Unii dintre ei mai veneau și mai deschideau ușa și mai vorbea' cu noi, alții nu. Dacă ne prindea' că facem joc din asta, de țințar, de table, că făceam și noi table din pâine... Într-o anumită perioadă, dacă ne prindea' cu astea, ne pedepsea'.

[C.P.]: *Dar un regim de exterminare puteți spune dacă a fost ?*

Regim de exterminare, în perioada aceea, nu. Asta a fost mai înainte... Era mai relaxat atunci. În '59 au fost niște evenimente în Franța⁸, o chestiune cu comuniștii de atunci, și a' început să facă un pic de represiune. Mai scotea' pe unul, îi mai bătea, dar nu pe oricine... Acuma să vă spun un singur lucru: erau acolo și foarte mulți intelectuali. Și cu ăștia aveau ce aveau... Știți ? ăștia erau oameni cu influență, care cunoșteau și politica comunistă, cunoșteau și politica cealaltă. Unii dintre ei au fost țărăniști, liberali, mă rog. Și pe unii dintre ei îi mai scotea' și-i mai ciondănea'.

Pe mine, cel puțin, nu vreau să vorbesc lucruri care nu-mi aparțin, nu m-au persecutat, nu m-au bătut.

[C.P.]: *Mâncarea cum era ?*

Senzația foamei o aveam tot timpul. Am trăit-o acolo pentru că era un regim alimentar fără calorii. Aveam dimineța 100 de grame de pâine, cu cafea din aia surogat. La 12 ni se dădea o bucată de turtoi, cum se zicea la pușcărie, de 500 de grame și o porție de ciorbă. Iar seara o porție de mâncare, acolo, ce era. Asta era mâncarea. Deci am trăit totdeauna sub influența foamei...

[C.P.]: *Cu frigul cum v-ați descurcat ?*

Domn'e, acolo la Gherla era încălzire centrală. Avea' la cele 107 camere încălzire prin calorifer. O duceam mai rău vara, pentru că s-a' astupat geamurile cu obloane

8. La 8 ianuarie Charles de Gaulle a devenit primul președinte al celei de-a cincea Republici Franceze.

speciale, făcute așa, sistem gură de lup, și lăsate numai sus deschidere de 60 de centimetri. Geamurile erau puțin mai late decât astea și mai înalte, dar aerisirea se făcea de sus în jos. Și în timpul verii când era cald, aveam probleme. Ne apăruse pe piele, de la căldură, urticarie, niște bășicuțe... Stam pe două paturi și făceam ventilație cu păturile. Aveam apă curentă, dar nu era bună de băut, ci sărată, la WC-ul de tip turcesc și la chiuvetă. Și în acei ani în care am stat acolo ne-a' oprit apa două luni în perioada de vară...

[C.P.]: *Fără explicații ?*

Ce explicații să cerem noi ? Și n-aveai cu ce să speli nicio batistă. Nici la WC să îți tragi apa, nici să speli un castron. Era ghișeu tăiat în ușă pe care îți dădeai castroanele și îți puneai în ele.

[C.P.]: *Și cât timp ați stat la Gherla împreună cu camarazii de armată ?*

Cu băieții ăștia n-am stat mai mult de un an de zile și după aia ne-a' dispersat în camere diferite. Așa era metoda acolo. Și nu numai pentru noi, pentru toată lumea. Te ținea' în camera asta cât te ținea', apoi te muta' în altă cameră. Noi, totuși, vorbeam prin Morse, prin ciocănit, pe țeava de calorifer... Dacă era calorifer, băteam cu coada lingurii... Linia o făceam din două ciocănituri și punctul, punct. Eram toți specialiști la așa ceva. Mai ales că învățasem Morse și în armată. Mai veneau din ăștia noi și aflam și noi câte ceva ce se petrece afară... Da' dacă ne prindea', ne pedepsea' pentru așa ceva, cu cinci sau șapte zile de izolare. Am fost dus odată la izolare pentru că am jucat „Omule, nu te supăra !”. Era un joc pe o bucată de cârpă, că noi nu aveam altceva, și mutam și noi niște boabe pe care le făceam din pâine...

[A.M.]: *Zaruri de unde aveau ?*

Făceam din pâine neagră, o amestecam cu salivă și mai aveau unii dintre noi carbocit de ășta, care îl folosea' pentru stomac. Și coloram punctele alea și jucam și noi să ne treacă timpul. Și m-a' prins pe mine și pe încă unul. Am făcut cinci zile de izolare în toamna aceea. „Neagra” la Gherla era la parter. Te băga' singur la izolare. Îți lua' salteaua de pe pat, îți lăsa' numai grătarul ăla de tablă, iar seara îți băga' o rogojină pe el și altceva nimic, fie iarnă, fie vară. O zi îți dădea' mâncarea normală din cameră. Două zile îți dădea' o bucată de pâine de 300 de grame fără cealaltă mâncare și apă caldă. Țăsta era regimul...

Acuma să vă mai spun un singur lucru. Noi atunci înduram și frigul, și căldura pentru că n-aveam ce face. Eram și mai tineri, bineînțeles, la 25-26 de ani.

[A.M.]: *La muncă v-au scos ?*

În cei doi ani cât am stat în Gherla pe noi nu ne-a' scos la lucru, deși am ieșit la raport. Abia în '59 ne-a' scos și pe noi, da' ne-a' dus din Gherla la Periprava. S-a' făcut atunci un lot mare pentru Periprava. Deocamdată ne-a' băgat în camera de triere acolo la Gherla și trebuia să stăm 21 de zile în carantină la fosta pușcărie veche, Zarca. Pușcăria aia era în curtea pușcăriei noi. Da' n-am stat în Zarca decât atunci, cele 21 de zile. Dar acolo a fost un dezastru, o nenorocire. Să fii 200 de oameni într-o cameră, fără paturi, numai saltele băgate pe jos și hârdaie în care îți făceai nevoia. Și nu ne scoteau decât dimineața... Iar oameni, săracii, dormeau care cum au apucat. Hârdaiele dădeau... Curgea pe jos, pe saltele... Ni s-a' făcut atunci antitifice, vaccinuri, să nu ne îmbolnăvim acolo.

[A.M.] : *Cum a fost drumul până la Periprava ?*

Ne-a' urcat în tren și am mers o zi și o noapte, cred eu. În vagon nu eram prea înghesușiți. Înghesușiți tare am fost acolo, în Zarcă. Pentru necesități au pus un hârdău căruia îi aruncau conținutul între stații. Am coborât din tren la Chilia și de acolo ne-a' dus imediat la Periprava cu un bac. Nu mai țin minte numele bacului, da' era din asta de transport. Nici pe comandant nu-l mai țin minte...

[C.P.] : *Acolo ce ați muncit ?*

Acolo am lucrat la agricultură, la sapă la porumb, pentru că terenul era îndiguit. Înainte fusese trestie și după aia se arase. Am ajuns acolo în '59, primăvara. Azi îl săpam și după trei zile îl săpam din nou, că trestia creștea iar. Munca asta a durat până înspre toamnă, când ne-a' mutat din nou. Nu știu de ceilalți, dar eu cel puțin am ajuns la colonia Salcia, cu alt lot de deținuți.

Salcia este pe aicea, pe lângă Luciu-Giurgeni, Vadu Oii, pe acolo. Acolo am lucrat la dig unde s-a făcut o porție de doi kilometri. Eram mulți pentru că era o colonie mare Salcia. Căram cu roabele pământ pe dig...

[C.P.] : *Dar nu făceați vreo șmecherie să îi faceți fund dublu sau ceva de acest fel ?*

Nu se făceau șmecherii când aveam lângă noi în afară de gardieniăștia, gradați... Aveam militari în termen de la Securitate care ne păzeau...

[C.P.] : *Militarii în termen cum se comportau ?*

Ei nu aveau treabă. Stăteau la o distanță oarecare, asigurau paza. Brigadieri erau sergențiiăștia majori, plutonieri... N-avea' încredere să pună brigadieri dintre deținuți. Și aveam normă de cărat cu roaba acolo pe dig, pe scânduri. Și la agricultură am muncit... cam din aprilie până mai târziu de iunie... După aia am lucrat la dig.

[C.P.] : *Și dacă nu făceați norma la dig ce se întâmpla ?*

Păi eram obligați să o facem, că putea' să ne pedepsească. Și apoi eram tineri. Ăilalți mai bătrâni nu prea puteau să o facă, oamenii, și îi pedepsea cu izolare. Îi băga' la izolare o zi și iar...

[C.P.] : *Dar nu îi mai ajutați dumneavoastră, cei tineri ?*

Dacă puteam, îi ajutam, dacă nu... nu. Că vezi, nu poți să faci și pentru altul o treabă grea și cu mâncare proastă. Neavând o alimentație suficientă, ca să depui efort mare, era greu. Și acolo ne-am îmbolnăvit... vreo 50 și ceva dintre noi, de febră tifoidă. Tifos la mațe... Ne-am îmbolnăvit din cauza apei, că noi beam apa dintr-un braț de Dunăre, pe care nu mai circula apa și care seca toamna. Și pe lângă infirmeria coloniei erau băgați și doctori dinăștia, condamnați, care mai făceau servicii' la infirmerie. Da' bineînțeles că erau subordonați doctorului militar. Din moment ce făcea servicii' acolo, el depusese un jurământ... Erau medici-medici, nu că era securist, dar era încadrat acolo. Și ăla le-a spus : „Asta e febră tifoidă. Duceți-i, că mor toți ! ”. Au murit câțiva, 5-6 inși. Ne-a' dus și ne-a' imbarcat pe vreo 40 de inși pe un bac, și de la Salcia ne-a' dus până la Brăila. Apoi ne-a' suit într-un camion marca Carpați și ne-a' dus la Galați, la spitalul civil. Eram morți de bolnavi toți... Și pe drum ne-a' dat hrană rece, mămăligă, cu șuncă de aia... Când am ajuns acolo, vă dați seama, că era toamnă târziu, frig... Să mergi de la Brăila la Galați, cred că e vreo 30, poate 40 de kilometri... Când ne-a' dat jos acolo, pe holurile alea, la spitalul civil din Galați, am căzut cum cad găinile alea bolnave... N-am mai fost în stare nici să ne ducem la baie, să ne spălăm. Ne-a luat personalul de acolo pe cei care n-am mai putut să ne mișcăm... Și, bineînțeles,

ne-a' îmbrăcat în pijamale și ne-a' băgat acolo în saloane. Au umplut două saloane cu noi. Și în fiecare salon era paznicul, caraliul... Stătea' în mijlocul camerei cu pistolul la piept și ne păzea. Da' la spital ne-a' tratat, ce-i drept. Am scăpat cu toții de acolo din boala aia, deși era foarte avansată și a durat o lună de zile...

Între timp venise iarna și ne-a' dus la penitenciarul din Galați unde am stat până în primăvară, când au format loturi pe care le-au dus la muncă la o colonie de muncă pe marginea Dunării, Luciu-Giurgeni, și am fost cazați acolo. Asta era în '60...

[C.P.]: *Era și sat acolo, nu ?*

Erau din alea făcute de cei care fusese' deportați. Mai rămăseseră unii dintre ei pe loc... În Bărăgan satele erau rare, și pe ăia [pe] care i-a' dus acolo... le-a' dat domiciliu forțat. Deci erau centre la colonii și pe noi ne-a' dus acolo la colonia aia de muncă, la Luciu-Giurgeni.

[C.P.]: *Dar la Periprava în ce dormeați ?*

În niște barăci din scândură căptușite pe mijloc cu trestie. Era un fel de termoizolație. Nu știu cât de eficiente erau, că n-am stat iarna acolo. Mâncarea era proastă tot timpul, da' și dacă era un pic mai bună, datorită efortului, nu îți ajungea. La Gherla ne dădea' turtoi și pâinea aia de 100 de grame dimineața, vara ciorbă de teci... Acolo, la colonia de muncă, ne dădea' mămăligă, care se făcea și se întindea la blană, pe o masă lungă. O făcea' în ceaune mari... Să nu mai mănânce nimenea ce am mâncat eu sau alții acolo... Opt grame de zahăr pe zi era porția, iar ulei tot așa, foarte puțin.

[C.P.]: *Dintre colegii de armată ați mai întâlnit la Periprava pe cineva ?*

Nu, pe niciunul. De la Gherla ne-am despărțit total. Am mai avut și un coleg, un băiat din satul Chiriacu, comuna Beiu, din Giurgiu, Beizadea Aurel⁹. Tot nouă ani condamnare a avut ca și mine. N-aș putea să vă spun dacă mai trăiește... Într-un timp mai țineam legătura cu el, a mai stat în sat, dar apoi a plecat, s-a mai dus pe la Constanța. Ce o fi făcând... nu mai știu de el.

[A.M.]: *Comandantul de la Luciu-Giurgeni, mai știți cine era ?*

Era unul Ioanițescu¹⁰. Eu am fost cazat atunci la un bac pe Dunăre. Un șlep, propriu-zis, la care îi zicea „Gironde”. Aveam paturi acolo în el, pe patru rânduri, unul peste altul, în interiorul lui, atât era de înalt. Și unde lucram? Acolo era orezărie... și lucram la orez. După ce îl semăna', băga' apă, și când începea să răsară orezul,

9. Aurel Beizadea, născut la 16 noiembrie 1935 în Beiu, Teleorman. A fost arestat la 22 decembrie 1956 și condamnat la 9 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Periprava, Salcia și Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 17 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

10. Alexandru Dumitru Ioanițescu. Maior. Născut la 10 iunie 1925 în Băiculești, Argeș. Tehnician tâmplar, a absolvit școala de ofițeri MAI de la Deva în 1950 și a lucrat în cadrul MAI ca și comandant de companie, șef de birou de pază, șef de birou Informații Frontieră. În martie 1956 a fost transferat în cadrul Direcției Generale a Penitenciarelor, ca locțiitor al comandantului pentru pază și regim la închisorile Cluj-Tribunal (1956-1956) și Aiud (1956-1958). A fost comandantul coloniei de muncă de la Culmea (1958-1960) și comandantul coloniei Luciu-Giurgeni (1 mai 1960 – 30 noiembrie 1962). Suspectat că sustrăgea alimente de la cantina unității și că folosea metode „neregulamentare” față de subordonați, a fost retrogradat și numit locțiitor al comandantului pentru pază și regim la Periprava. În 1964 a fost trecut în rezervă și a revenit 3 ani mai târziu în cadrul MAI ca ofițer de serviciu, apoi ca locțiitor al comandantului pentru pază și regim la penitenciarului Pitești. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 128-129.

răsărea' și buruieni. Și pe noi ne ducea' acolo să jumulim buruienile alea din orez. Era o primăvară cam răcoroasă, prin aprilie, și acolo eram îmbrăcați într-o pereche de pantaloni de zeghe și o bluză de zeghe din aia... Și stăteam în apă, desculți. Și acolo, pe lunca aia a Dunării, cam bate vântul dintotdeauna... să stai în apă o zi întreagă... Am îndurat cât am îndurat și m-am îmbolnăvit. Bacul, șlepul era cazat pe apă. Colonia era în sat, și acolo funcționa și infirmeria, unde era o felceră din asta, care poate era – nu știu – securistă. Era sau nu, da' era angajată la infirmerie. M-a' bănuț că am congestie pulmonară. A venit și mi-a luat temperatura și s-a pus cu penicilină pe mine. Mi-a făcut câteva zile penicilină, temperatura nu scădea de la 40 de grade. Făcându-mi zilnic penicilină, temperatura nu scădea. Atunci și-a dat seama că nu e congestie pulmonară, ci TBC. M-a luat de acolo de la bac și m-a dus la centru, la infirmerie. Și am stat la infirmerie câteva zile. Iar ca să îmi dea streptomicină a trebuit să se facă raport la comandantul unității pentru aprobare. Așa era atunci și mi-a aprobat și mie câteva grame. Îmi aduc aminte, atuncea, în '60, nu apăruse streptomicina românească, era streptomicină franceză. Și îmi făcea de două ori pe zi dintr-un flacon de ăla. Și după a doua zi am început să înviez... am început să mănânc. La infirmerie, bineînțeles, era mâncare un pic mai bunicică, față de la muncă. Și m-a ținut la infirmerie cât m-a ținut, și a făcut demersuri și m-a trimis la spital la Văcărești.

[C.P.]: *Dar voiam, până la spital, să îmi spuneți cum era munca ?*

Păi vă dați dumneavoastră seama... Nu era zi lumină, dar să stai în apă toată ziua desculț... Și trebuia să rupi buruieni, mohorul ăla din apă. Da' acolo nu putea să îți dea normă. Și cu bocancii nu puteai să intri în apă, trebuia să mergem cu picioarele goale și tinerii, și bătrânii, nu conta... Era' acolo decantări, așa, făcute pentru orez, și băga' apă în ele, după ce îl semăna. Că așa se seamănă orezul... Îl seamănă, bagă apă și îl întreține pe urmă...

[C.P.]: *Înseamnă că mulți s-au îmbolnăvit acolo...*

Da, mulți s-au îmbolnăvit, foarte mulți... Am văzut și morți, la infirmerie, unde am fost eu. Am văzut un mort, dar nu din cauza aia... era bolnav de tebecită, de tuberculoză... la cap adică. Dar stai, că nu știu cum îi spunea la asta... Și nu mai era în stare de nimic, săracul. El nu mai putea să urineze, nu mai putea să facă nimic. Eu îi băgam sonda, săracul, zilnic cât am stat acolo, ca să își dea urina afară. Și la un moment a murit. Nu mi-aduc aminte cum îl chema...

[C.P.]: *Dar personalități, oameni mai cunoscuți ați întâlnit ?*

Am stat cu foarte mulți. Îmi aduc aminte, era un profesor, un avocat din Brașov, Albu Serafim¹¹. Am mai fost cu unul din București, Pâslaru Serafim¹², care era inginer, omul.

11. Posibil Ieronim Albu, născut la 11 decembrie 1908 în Părău, Brașov. Avocat. A fost arestat la 30 aprilie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Castelu, Galeșu și Onești. A fost eliberat la 13 mai 1954. A fost rearestat la 9 decembrie 1956 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Gherla, Salcia și Galați. A fost eliberat la 17 aprilie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

12. Posibil Serafim Pâslaru, născut la 1 iulie 1911 în Câmpulung-Muscel. Medic. A fost arestat la 24 decembrie 1957 și condamnat la 15 de ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Jilava, Pitești, Gherla și Dej. A fost grațiat la 2 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

[A.M.]: *Dar scriitori sau poeți ați întâlnit ?*

N-am stat în cameră cuăștia... Dar am învățat multe poezii de la ei în pușcărie pe care nu le mai țin minte. Dacă n-am avut curaj să le pun pe hârtie, că știți dumneavoastră cum a fost perioada... Că eu am fost monitorizat de când am venit acasă, prin '63, până în timpul Revoluției. Eram chemat lunar la Poliție (sic!) aicea de către ofițerii de Securitate, care mă întreba 'și îmi spune' că știa' tot despre mine, că avea' informatori de aicea, care le spunea'.

[C.P.]: *V-ați văzut dosarul la CNSAS ?*

Nu, nici n-am cerut să mi-l văd...

[C.P.]: *Nu vă interesează ?*

Nu mă interesează. Dacă vreți, vă arăt sentința judecătorească. O am acilea...

[C.P.]: *Să revenim la Văcărești...*

La Văcărești am stat 10 luni. Acolo m-a' tratat cu streptomycină, cu hidrazidă, mă rog, cu ce se trata TBC-ul. Și într-adevăr m-am remontat, m-a' pus pe picioare. Era și o alimentație mai bună 'colo... Doctorii erau români de naționalitate și personal civil, dar erau supravegheați de caralii. Dar ei nu puteau să îți facă niciun fel de înlesnire sau altceva, pentru că dacă îi prindea' cu ceva, ajungea' acolo. Asta era treaba. Și după spital m-a' trimis la Jilava.

Dar când m-a' dus de la Luciu-Giurgeni la spitalul Văcărești, eram bolnav, eram însoțit de doi sergenți deăștia, unu' în spatele meu, unu' în fața mea, înarmați cu pistoale, deși eu eram un om terminat. Dar asta era regula la ei atunci...

[C.P.]: *Părinții au știut de dumneavoastră cât ați fost închis ?*

Părinții au știut doar că am fost judecat. Atât. Încolo n-am avut legătură cu familia. Nu mi-au dat dreptul la pachet sau vorbitor. Nimic, nimic, nimic. Numai după ce am ieșit la muncă, atuncea aș fi avut dreptul. În '59 nu se permitea, da' în '60 s-a dat dreptul la un pachet la trei luni. Dar dacă eu m-am îmbolnăvit nu m-am mai încadrat în asta, și n-am putut să am legătură cu familia. N-a știut nimic nimeni. Nimeni, nimeni, nimeni.

[C.P.]: *La Jilava când ați ajuns ?*

La Jilava am ajuns după ce m-a' scos de la spitalul Văcărești. M-a' dus la Jilava pentru tranzit și am stat trei zile. După care m-a' luat cu duba tren și m-a' dus în colonia de unde am venit, la Luciu-Giurgeni.

[A.M.]: *La Jilava mai țineți minte camera unde erați ?*

Nu mai țin minte. Dar era în fort, jos, însă camerele nu mai erau cum au fost înainte, cum se zicea că... erau camere amenajate. Cu toate că acolo nu aveau WC-uri, aveau tot hârdău din ăsta, tinetă.

[A.M.]: *Câți erați în cameră ?*

Eh, eram mai mulți. Eram mulți. Însă nu mai era atmosfera de groază despre care mi-a' povestit mie alții. Așa a fost în '49, '50, '51, '52 până în '53, când a' fost „reeducările”... Am stat numai trei zile acolo, nu-mi mai amintesc nici cine a mai fost comandant. Apoi m-a' dus înapoi în colonie la Luciu-Giurgeni, declarat inapt de muncă. Când am ajuns acolo, întâmplarea a fost că eu am avut un frate, care a făcut armata, a fost paznic, din ăsta, la deținuți, la Securitate în Dobrogea.

[C.P.]: *Dar l-au acceptat la Securitate dacă dumneavoastră erați arestat ?*

Păi stați să vă spun ! Încă era în funcție, când eu am ajuns îndărăt la Luciu-Giurgeni. Era angajat, plutonier, la Securitate.

[C.P.]: *Nu l-a' dat afară imediat ?*

Nu. Întâmplarea a făcut că în perioada aceea s-au făcut niște mutări de cadre de la Poarta Albă la Luciu-Giurgeni. Și au ajuns acolo vreo 4-5 cadre din astea, subofițeri, care făcuseră servicii' cu frati-miu. Și căpitanul de la cadre fusese trimis și el la colonia asta. Eu, adus acolo, am ajuns și cu dosarul, pentru că dosarul însoțește pe oricine... Și căpitanul ăsta, Liptich, îl cunoștea foarte bine pe frati-miu, Anghel, care făcuse servicii' cu el la Poarta Albă. Când mi-a văzut numele și pe al părinților și-a dat seama imediat că sunt fratele lui.

Am ajuns azi, iar a doua zi dimineața mă pomenesc cu un cadru din ăsta din colonie. „Deținutul cutare ?” „Prezent !” „Să nu ieși pe poartă.” Adică pe poartă ieșea cel care pleca la muncă. Am rămas. După un timp a venit, m-a luat și m-a dus în afara coloniei unde aveau ei niște camere, unde făceau anchete. Deci mă cheamă ăla acolo și mă întreabă : „Dumneata cum te numești ?”. „Păi... cutare, cutare.” „Pentru ce ești condamnat ?” „Păi...” I-am explicat, adică așa, în mare. El avea dosarul în față, bineînțeles. Știa tot și, până la urmă, nici una, nici două : „Ce să mai lungim vorba”, zice, „eu am făcut servicii cu... frati-tu”. Despre frate-meu știam că plecase la școala asta de Securitate... când eu am fost luat în armată, dar nu știam că a ajuns sau n-a ajuns la Securitate, ăla mi-a spus. Am plecat de acolo și am stat în colonie o lună de zile până când mi-a venit transferul din nou pentru Gherla, care se declarase pușcărie de inapți.

[C.P.]: *Dar v-a protejat ofițerul ?*

Păi pe mine au vrut să mă scoată din nou la muncă ăștia, bolnav așa, deși eram declarat inapt. Eu m-am cam opus... Comandantul ăsta a vrut să mă scoată și băieții ăștia au vrut să mă ducă la comandant să mă tortureze, să mă facă să mă ducă la muncă. Și întâmplarea a făcut sau poate Dumnezeu, că m-a' luat și m-a' dus la poartă acolo... Cine o fi venit atuncea în control la ei, nu știu, că n-am apucat să mă mai prezint în fața lui și m-a' dus înapoi la baracă. Mă cunoștea' ăia toți, dar niciunul nu mi-a spus că a făcut servicii' cu frati-miu Anghel, doar ofițerul ăla mi-a spus. Și am stat o lună de zile, și îi auzeam eu de pe acolo, pe la poartă. Că mă mai scotea' să adun și eu hârtii pe o fâșie cu sârma ghimpată acolo. Eh, ăștia mă scotea' de al dracului, ca să mă vadă. Și îi auzeam eu când zicea' : „Uite, bă, ăla e frate cu Pencea”. Și dinadins mă scoteau, ca să mă vadă. Da' nu mi-au făcut nimic, e adevărat, de ce să zic... Unul dintre ei m-a bruscă că nu am vrut să mă duc la muncă atunci și a vrut să mă ducă la raport la comandant, dar am scăpat că cine știe cine o fi venit atunci...

Da' fratele meu a fost dat afară imediat, că ofițerul a făcut imediat raport. Păi, nu putea să nu facă raport când venise dosarul în mâna lui și mai erau încă 4-5 cadre din astea inferioare care îl cunoșteau pe frati-miu... Și după aia mi-a venit transferul și am ajuns în Gherla unde am stat până când am fost pus în libertate.

[C.P.]: *Vă mai amintiți cam când s-au întâmplat aceste mutări ?*

Deci în februarie '60 eram încă la Văcărești, iar prin mai, cel târziu în iunie, am ajuns înapoi în colonie, iar prin august-septembrie deja eram la Gherla. Și a fost un pic mai bine, că eram împreună cu alți deținuți declarați inapți...

[C.P.]: *A fost mai bine ca în prima etapă, mâncare ceva mai bună ?*

A fost un pic mai bine, dar mâncare bună n-a putut să fie niciodată.

[A.M.]: *Ați început să primiți pachete ?*

Nu. Eu nu am avut legătură cu familia niciodată, v-am spus. Timp de șase ani și 20 de zile...

[C.P.]: *Nu erați căsătorit ?*

Ba da. Mă căsătorisem în toamna lui '55 și apoi am plecat militar. Copiii i-am făcut ulterior, după ce am venit din pușcărie.

[A.M.]: *Când v-ați eliberat ?*

Păi, în '63, pe 5 ianuarie a fost decretul ăla și eu am fost pus în libertate pe 13 ianuarie. Se făceau loturi de eliberare, pe zone, pe județe. Deci au format un lot înspre București. Am venit cu trenul, ne-a' dat niște bani la unul din noi de am plătit biletele. Am ajuns la București, cum spusei, în 13 ianuarie. Taman atunci a fost o zăpadă mare... Trenul n-a putut să ajungă din Nord, dar eu trebuia să ajung la Progresul cu tramvaiul, ca să vin încoa' spre Giurgiu.

[A.M.]: *Cu ce haine ați venit îmbrăcat de la închisoare ?*

Cu hainele care mi s-a' dat. Niște trențe, bocanci, o pereche de cioareci, o zeghe din aia, o căciulă, mă rog. Probabil de la cei care au murit.

[A.M.]: *Pe drum oamenii nu se uitau ciudat la dumneavoastră ?*

Da. Ne-au văzut de când ne-am urcat în tren...

[C.P.]: *Vă compătimeau sau vă disprețuiau ?*

Ne compătimeau.

[C.P.]: *Știau despre ce e vorba ?*

Ne-au cunoscut de când ne-am urcat în tren (plânge - n.n.).

[C.P.]: *Dar v-au dat ceva de mâncare, țigări, ceva...*

Câte un măr, ceva. Țigări nu. Ne dezvățasem de fumat, că dacă n-aveam...

[A.M.]: *Dar când ați părăsit închisoarea ați semnat acel, să spunem, angajament care vă obliga să nu spuneți nimic ?*

Da. Am fost chemat înainte de a fi pus în libertate la un birou de anchetă, tot așa la un fost securist și ni s-a' făcut un instructaj: „O să fiți puși în libertate”. Mie, cel puțin, mi-a spus... Cred că și la ceilalți, că nu ne chema în grup. „Eh, vezi că o să te duci acasă, zice, acolo n-o să mai fie cum a fost...”.

[A.M.]: *Dar ați aflat înainte că veți fi eliberat, cu câteva zile înainte sau... ?*

Nu. Inopinat, așa. Nu aveam de unde să aflui. Am simțit noi ceva mișcări, că aveam și noi simțurile noastre, dar nu știam chiar ce se petrecea în realitate.

[C.P.]: *Cum adică a zis ofițerul că „nu mai era ca înainte acasă” ?*

Păi, da: „Mata să nu crezi că mai e acolo ce a fost”. Când am plecat eu de aici, încă nu se înființase întovărișirile. În '55 era pe cale să se înființeze prima întovărișire. Când am venit era CAP în toată regula, nici vorbă...

Am venit cu trenul la Frătești și s-a' mai dat oameni jos din tren la Frătești și am avut și eu impresia, zic: „Mă, o fi cineva de la noi din sat să mă duc și eu cu el până acasă”. Până când am ieșit din Frătești n-a mai rămas nimenea pe drum. Am rămas singur. Și era zăpadă... Eu știam drumul, că nu îți pieri din minte niciodată drumul,

șoseaua... Și am ajuns la șoseaua București-Giurgiu, și era un rând de telefoane, pentru primării, pentru Miliție cum era atunci. Și zic : „O iau și eu pe lângă telefoanele astea și mă duc acasă”. Apoi să fac la stânga înspre sat, când veneam de la Frătești. Acolo erau niște barăci pe care eu nu le știam înainte, că se făcuse o stație de bitum, de ăsta pentru șosele. Telefoanele se lăsau nițel așa (într-o parte – n.n.) și am intrat într-un canal. Zăpada mare, am intrat până aicea (până la brâu – n.n.)... M-am retras. Zic : „Nu se poate, am greșit drumul”. M-am întors înapoi pe șoseaua de asfalt și zic : „O iau... ocolesc barăcile astea și revin la telefoane”. Era noapte, că am venit cu trenul de șase din București, ajungi la opt și ceva... și iarna în ianuarie la opt e târziu. Un „Kirov” din ăla mare deja făcuse un drum cu lama, fusese până în sat la noi și se întorsese îndărăt cu șenilele alea late. Dacă mai stăteam nițel și mă duceam la băieții ăia, poate mă ducea ăla acasă cu „Kirovul”. Deci am luat-o pe dâra aia și am ajuns acasă. Am intrat în sat și în marginea satului am văzut CAP-ul. Acuma nu mai e, că a venit „bombardamentul” și s-a’ distrus CAP-urile, care era’. S-a sfărâmat tot, nu mai e nimic. Era’ niște felinare așa, în grajdurile de boi. Mă miram și eu. „Ce o fi, Doamne, asta ? ” În sat m-am întâlnit cu câțiva copii, din ăștia tineri. Am întrebat și eu unde șade cutare... adică taică-miu. Copiii mi-au spus, dar vezi, și-au dat seama, m-au urmărit. Au văzut că am intrat aici, că era o casă veche atuncea. Tatăl meu era bolnav la Medgidia, la frati-miu Anghel. Io mai aveam un frate la București și o soră la Oravița... Am intrat în casă, m-am apucat să mă dezbrac de alea, și nu știu dacă am apucat să mai bag pe mine pantaloni sau nu știu ce, că m-am pomenit că... a venit lume... Trei zile la rând a venit... (plânge – n.n.). Era’ curioși să mă vadă după atâția ani. Și femeii, și bărbați, neamuri...

[C.P.] : *Nu le era frică ?*

De mine ? De ce să le fi’ frică ?

[A.M.] : *De ceilalți, de milițieni, de securiști...*

Nu s-au ferit, nu. Nu.

[C.P.] : *Și ce le spuneai ?*

Le spuneam și eu că : „Sunt bucuros că am venit și...”. Despre ce a fost la închisoare nu, bineînțeles.

[C.P.] : *Nu le spuneai că a fost greu, că era să muriți ?*

Nu puteam să fac lucru ăsta atunci. Vă spun, am fost monitorizat până în ’89... Vreau să vă mai spun că mi s-a propus în ultimul an, în ’89, să devin turnător. I-am spus în față ofițerului de Securitate, Coporan : „Eu așa nu pot să fac, domn’e”. Acuma e avocat la Giurgiu, în baroul avocaților. Toți securiștii ăștia dinainte au avut grijă... să își facă Dreptul. Adică după ce n-or mai fi acolo să aibă altă meserie.

[A.M.] : *Ce ați făcut când ați ajuns acasă ?*

Păi, prima dată m-am dus să îmi îngrijesc sănătatea. Am mers la Policlinică, la secția de TBC. Am avut TBC, cavernă. M-am tratat, un an, doi ani de zile până m-am vindecat și uite că mi-a dat Dumnezeu zile. Acum am foarte mari probleme cu ochii. Probabil că și din neam, dar și din necazuri. Am glaucom. Cu ochiul stâng nu mai văd deloc. Nu se poate opera. La dreptul, cu care mai văd, mi s-a propus acum să fac operație. Dar sincer să fiu, mi-e frică să o fac pentru că dacă aveam și pe stângul era mai ușor, dar așa risc să îi pierd pe amândoi.

[C.P.] : *Când ați venit acasă ce-ați lucrat ?*

Prima dată la câmp, la CAP, la sapă. Unde era să lucrez ? Unde era să mă duc ? Că nu mă primea' nicăieri. Unde să mă duc ? Deci am lucrat la munca câmpului, 10 ani. După aia am lucrat tot la CAP ca dulgher. Meseria o știam din familie, de la un unchi. Și am lucrat încet-încet, și de la CAP am ieșit la pensie prin '93, cam așa ceva.

[C.P.] : *Ați primit ceva compensație pentru anii de închisoare ?*

A fost greu să primesc pensie de deținut politic pentru că n-am avut documente și a trebuit să umblu doi ani de zile până le-am obținut. Se putea proba cu martori, dar martorii mei erau prea departe ca să pot să îi aduc, să documentez că am făcut. Atunci era și mică indemnizația și bineînțeles că nu mi-a' dat din urmă banii... Am fost obligat să ajung și la Ministerul Justiției. Am făcut acolo cerere... n-aveam biletul de ieșire din penitenciar. Acuma s-a rezolvat.

[C.P.] : *Dar nu v-au dat nici un document la eliberare ?*

Ba mi-a' dat. Dar atunci când am venit, a trebuit să îl prezint la Securitate, a doua zi după ce am ajuns, iar ăia mi l-au luat. Între timp arhivele Securității din Giurgiu s-a' mutat de unde era' în altă parte...

[C.P.] : *Soția sau copiii au avut probleme ?*

N-a' avut de pățimit. Păi ce să pătimească ? Am fost oameni simpli. Pedeapsa era însoțită de confiscarea averii. Ce avere aveam eu atuncea ? Eram copil, vorba aia... Iar fata mea s-a născut mai târziu, în '65. Și cu toate că eram în perioada comunismului, n-a' avut repercusiuni. Probabil că și informațiile de aicea care s-au dat. Adică... nu m-am ocupat de anumite treburi. Nici n-am avut de ce și îmi dau seama că era greu să lupt împotriva tăvălugului.

[A.M.] : *În '89 v-a prins Revoluția aici ?*

Da, eram acasă. Am primit-o cu foarte mare entuziasm. Am crezut cu adevărat că va fi bine... Dar n-a fost așa.

Mi-aduc aminte că primul președinte de Senat a fost Bărlădeanu. Și într-o ședință de asta de Parlament se ridică un parlamentar și zice : „Facem, dregem. Acuma am scăpat de comunism și mergem înainte... și facem, și dregem, și nu știu ce”. Dar Bărlădeanu, cum era el cu gura aia a lui puțin... că avea o pareză, zice : „Îmi place de entuziasmul dumitale. Ce bine ar fi așa ! Dar n-ați scăpat...”, zice. Și n-am scăpat nici acum, că o spun eu asta. Pentru că ei s-au menținut unii pe alții și se mențin în continuare.

[C.P.] : *Ce ați mai aflat despre locotenentul Mărgineanu ?*

Ce s-a întâmplat cu el... n-aș putea să vă spun. L-or fi executat...

[A.M.] : *L-au executat.*

Era un băiat bun...

[C.P.] : *Dar ați avut resentimente, v-ați gândit că : „m-a băgat în necaz” ?*

N-am avut. Pentru că dacă aveam îl denunțam pe el, cu ceea ce am știut eu. N-am vrut să îl denunț. Am fost un om care n-am vrut să fac rău nimănui. Cum i-am spus lui ăsta care îmi propunea să devin turnător : „După atâția ani de zile, domn'e, eu așa ceva nu pot să fac, că pentru asta am fost condamnat”.

[C.P.] : *Erați credincios atuncea ?*

Credincios, cum sunt și acum... Cred în Dumnezeu. Nu sunt așa bisericos, așa ca alții, dar am o credință a mea și o frică de Dumnezeu și un respect față de oameni.

[C.P.] : *Noi vă mulțumim.*

Gorj

Andrei Balif

S-a născut la 21 ianuarie 1942 în Târnăveni, județul Mureș. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Hidrotehnică. A fost arestat la 8 noiembrie 1958 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Jilava, Ocnele Mari, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat la 14 noiembrie 1962. La data interviului locuia în Târgu-Jiu. Interviu realizat de Constantin Petre la 26 septembrie 2010. Transcrierea și tehnoredactarea – Constantin Petre. Editarea interviului – Constantin Vasilescu. Interviu se află în AIO-IICMER, având cota 648.

Înainte de toate, aș vrea să vă întreb ce fel de nume este „Balif” ?

Franco-elvețian. Cum se zice la noi : „Tata rus, mama rus și Ivan moldovan”. Bunicul era născut la Paris, iar ai mei veniseră din Franța, de undeva. Erau moșieri, erau fermieri, plus intelectuali. Erau... de toate ! De exemplu, bunicul din partea tatălui o fost general, mareșal al Curții Regale și aghiotant al Reginei Maria. Și ăsta o fost unul dintre motivele pentru care am fost așa „bine văzuți” de către tovarăși. Fratele tatei¹, nașul meu, a fost ofițer de cavalerie, iar în momentul venirii la putere a comunismului i s-o cerut să depună jurământ pentru republică. El o spus că n-a depus decât un singur jurământ, față de Rege și față de țară, iar altul nu mai depune. L-o’ dat afară și n-o mai găsit serviciu până când o murit, la 80 și ceva de ani. În fine, tata o fost medic, iar mama farmacistă – Lucien² și Rodica. Eu m-am născut la Târnăveni, tata fiind refugiat acolo la data respectivă.

Mama dumneavoastră era româncă ?

Da, numai că tatăl mamei era grec ! (râde – n.n.). Eh, unul parizian, celălalt grec, așa că eu am zis că fac parte din ONU, unde sunt din toate neamurile...

Și cât ați stat la Târnăveni ?

Păi, din ’42, cam până prin ’46, pentru că după aceea ne-am întors la Iași, unde părinții mamei și ai tatei aveau case. Atunci acestea erau un pic stricate după război,

-
1. Henry Ballif, născut la 22 aprilie 1906 în București. A fost arestat la 24 noiembrie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Iași și Gherla. A fost eliberat la 22 noiembrie 1963 cu domiciliu obligatoriu în comuna Rubla, Brăila. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
 2. Lucien Ballif, născut la 1 decembrie 1908 în Iași. A fost arestat la 15 noiembrie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Gherla și Dej. A fost eliberat la 13 noiembrie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

deoarece în curtea caselor mamei intraseră tancurile sovietice, fuseseră garate acolo. Și n-au putut intra pe poartă, au trebuit să dărâme gardul din beton și plasă ! Mă rog, până l-am refăcut din scândură, o mai durat. Și casa era stricată, că n-o întreținut-o nimeni în timpul războiului. N-o căzut nici o bombă pe ea, da' au fost dărâmături de tencuieli din cauza zguduieilor.

Și apoi ce a urmat ?

Am urmat școala la Iași. Primele cinci clase le-am făcut la Școala „Spiru Haret”, care pe vremea aceea se numea Școala numărul 4 de băieți. După care am făcut liceul, până în clasa a XI-a, adică până în 1958, la Liceul Național din Iași, care atunci se chema Liceul „Mihail Sadoveanu”. Pe firma de afară era scris Liceul nr. 1 „Mihail Sadoveanu”, iar dedesubt, când reconșiau firma, apărea imprimat în zid Liceul Național. Acum se numește Liceul Național, pentru că au dat jos „Mihail Sadoveanu” de-acolo...

Și în clasa a XI-a au venit tovarășii să mă trimită la „studii înalte”, având în vedere că am scris niște poezii anticomuniste, antisovietice, antievreiești, anti-tot ce vreți... Că m-am trezit și eu mare poet ; vorba 'ceea : românul se naște poet, trăiește ca funcționar și moare ca pensionar.

Caragiale parcă zicea asta...

Da. Și un coleg de clasă care mi-a citit poeziile, fiind agent de Securitate, s-o dus frumușel și le-o spus băieților...

Cum îl chema ?

Îl chema Cosma Lucius. Și când or chemat martori, pe Cosma nu l-o chemat nimeni, deși eu l-am cerut de mai multe ori. Și atunci m-am lămurit cine ne-a turnat. Și or chemat evrei, fiindcă m-au scos antisemit. Au văzut poezia împotriva evreilor și au zis : „Domn'e, ăsta e antisemit”. Pe cine să întărate ? Pe evrei ! C-așa era pe vremea aceea, dacă cineva te reclama că l-ai înjurat pe Ițic și doi confirmau, te închideau fără nici o discuție ! Și toți vecinii noștri erau evrei ; în curte la noi aveam mulți vecini evrei cu care ne-am împăcat foarte bine, n-am avut nimic de împărțit. Și ei au venit și mi-au luat apărarea, au spus că nu i-am jignit niciodată, nici eu, nici tata...

Dar, în realitate, dumneavoastră erați antisemit ?

Nu. Doar că mă întrebam ca toată lumea, cum de sunt băgați în toate funcțiile de conducere. Dar când am crescut mai mare m-am întrebat și eu : „Domn'e, cine l-o oprit pe român să se ducă în locul lui Ițic ? De ce nu s-o dus el ? !”. Că eu mă uitam la vecinii mei care erau mici comercianți... cât i-am apucat eu, că după aceea n-au mai fost nici ei mici comercianți... Vecinul care stătea pe coridor cu noi era un amărât care vindea lapte și brânză în piață și îngheța de frig. Că mai băga și apă în lapte, asta e altă treabă... Și eu mi-aduc aminte că, săracii, domnu' și doamna Știrbu, înghețau de frig în piață. Dar cine l-o pus pe Ion să nu să ducă și el să vândă ? ! Nu l-o oprit nimeni...

Și după ce mi-au luat apărarea toți evreii, s-o' gândit să aducă și un coleg de clasă pe care-l chema Moishe Shneiderman. Și-l întreabă președintele de instanță : „Îl cunoști pe inculpatul Balif Andrei ?”. La care ăsta foarte nedumerit zice : „Păi, cum să nu-l cunosc dacă-i colegul meu ? !”. Și l-o întrebat câte ceva despre mine la care el n-a avut nimic negativ de spus.

V-au chemat la Securitate înainte de arestare ?

Nu m-au chemat nicăieri, m-au arestat de pe stradă. Întâmplarea a făcut că în ziua de 8 noiembrie 1958 am ieșit la plimbare prin oraș, că era duminică, cu prietenul meu,

coleg de bancă... domnul Cosma Lucius. Noi doi ne plimbam pe strada Lăpușneanu. Carnețelul meu cu poezii era la colegu', mi-o făcut semn ca să mi-l deie. L-am luat, am plecat, și când am trecut mai încolo, unu' o venit și o dat peste mine. Mi-am cerut scuze, mă rog, că era un om mare, avea vreo 30 și ceva de ani. Țsta : „Vagabonzilor, derbedeilor, treceți la Miliție ! ”. Și a venit Miliția și zice : „Scoate ce-ai prin buzunare ! ”. Și când o' dat peste carnet : „Nu mai este treaba dumneavoastră, e a noastră ! ”. Și l-o' luat...

Și pe colegul dumneavoastră pentru ce l-au arestat, de fapt ?

Pentru că citise și el poeziile. Și pe motivul ăsta au mai luat încă doi colegi... Unul dintre ei scrisese și vreo câteva versuri acolo, în continuare... Și ne-au făcut organizație, au spus că ne-am dus pe dealul Repedea, de lângă Iași, și că eu aș fi spus că Iașul are poziție strategică. Și anchetatorul m-o întrebat, ironic : „De la cine voiati să luați Iașul, de la turci ? ”. Și am zis : „Domn'e, nu-l iau de la nimeni, dar toată lumea recunoaște că are o poziție foarte bună”.

Dar toată scena cu arestarea a fost o provocare ?

Da, sigur că da, o fost un motiv. O' găsit poeziile și o' zis : „Haide ! ”. Nu le publicasem, nu le afișasem pe stradă, dar ei o' zis că le-am afișat... Eh, și de acolo a început cu boala secolului din vremea aceea : „organizațiile subversive”. Cum nu erai de acord cu conducerea, îi găseau organizație...

Și ne-au arestat, ne-au exmatriculat din toate școlile din România, pe mine și pe colegul meu... Nici n-au mai stat de vorbă cu noi. Problema este că după aceea s-au gândit ei și l-o' luat și pe tata ! Făcând percheziție pe-acasă, o' găsit niște hărți de la fratele tatii care fusese ofițer de stat-major în timpul războiului. Și pe ele erau marcate acțiunile respective, de când erau trupele române prin Odessa, prin Rusia, și pe unde au mai fost...

Erau hărți militare ?

Hărți militare, da' o' rămas și nu mai erau utile, pentru că din '43-'44 până în '58 trecuse vreme. Eh, și o' mai găsit și niște afișe cu Hitler, niște afișe cu nu mai știu ce... Astea erau în casă, da' eu nici n-am știut, numai la Securitate am dat cu ochii de ele. Și le-am văzut iarăși acum, când am fost la CNSAS. Și o' mai găsit la tata o pușcă de vânătoare, pentru că era vânător ; avea una cu permis și una fără permis, rămasă de la bunicu', cu două țevi, pentru animale și păsări, pe care o păstra pentru momentul în care aș fi devenit eu major, chipurile... Și așa au zis că avem armament ! C-am mai avut discuții și cu „domnii” colonei de pe la Securitate : „Domn'e, ce-i cu povestea asta cu pușca de vânătoare, asta e armă ? ! ”. Zice : „Păi, da' ce e ? Se poate face revoluție cu ea ! ”. Zic : „Ce vorbești, domn'e ? ! Păi, cine e nebun să iasă cu pușca cu două țevi când s-a inventat mitraliera ? ! Păi, ce facem ? ! Trag și eu două focuri și pe urmă ce zic, stai un pic, să mai pun cartușe, sau cum ? ! ”. „Păi, zice, nu, că e armă...” Zic : „De asta vă temeți, că e armă ? Păi, și astea-s tot armă ! ” (arată mâinile – n.n.). „Și încă face și liniște ! Adică sar în capul unuia și îl strâng de gât și l-am omorât ! Ce facem, nu ne tăiem mâinile ? ! ” La care mi-a răspuns râzând : „Sunteți periculos, știți prea multe. Ați citit prea multă literatură polițistă”.

Și după arestare unde v-au dus ?

La Securitatea din Iași.

Cum a decurs ancheta ?

Nu m-au bătut. Anchetă : „Cu cine ai făcut ? Cum ai făcut ? ”. Trebuia să semnezi ce spun ei, altfel te țineau de dimineată și până seara fără mâncare, fără apă, fără

nimic ; stăteai pe scaun cu lumina în ochi. La un moment dat, văzând că nu o mai scot la capăt cu ei am spus : „Domn’e, cine știe adevărul, dumneata sau eu ? ”. Că zicea c-am făcut organizație subversivă cu numele de „Mugurul albastru” ! Fusesse o astfel de organizație, de care am auzit și eu pe urmă, dar nu era făcută de noi ! Și insistau : „Domnule, unde ai documentele acestei organizații ? ”. „Domn’e, nu înțelegi că n-am nici o organizație ? ! ” „Ba ai, da’ nu vrei să spui adevărul ! ” Și dacă am văzut că a ținut o oră de-a rândul așa și nu ne înțelegem, i-am zis : „Domn’e, știi ce ? Scrie acolo, pe hârtie, ce vrei dumneata, eu semnez și lasă-mă Dumnezeuului în pace să mă duc și eu să mă odihnesc, că nu mai pot să stau pe scaun ! ”. Și nici n-am citit ce-au scris ei acolo. Până la urmă în hotărârea Tribunalului așa scria, c-am făcut organizație cu tata, cu fratele tatii și încă trei colegi de-ai mei. Formasem o organizație foarte periculoasă... „Mugurul albastru”... (râde – n.n.). Da’ de ce era albastru și nu portocaliu, nu știu ! Necazul o fost altul, că de unde a pornit toată povestea asta cu „Mugurul albastru”, de unde au făcut-o ei ? Eu am scris într-una din poezii : „Jos teroarea comunistă,/ Care-n lume azi domnește,/ Jos puterea bolșevică,/ Ce poporul asuprește”. Șiăștia s-au legat de enunțul „teroarea comunistă”, pentru că apăruseră niște fițiuci pe hârtie pelur, în care scria cu litere de tipar, făcute de mână, „Jos teroarea comunistă”. Și pe verso aveau semnul legionar, gardul. Atunci am aflat și eu ce semnifica... Și am găsit și eu un de-ăla pe stradă, da’ când l-o văzut mama o înlemnit ! L-o luat și l-o băgat în sobă, bineînțeles.

Eu, nu vă mai spun ce m-o’ întrebat și cât o putut să mă plictisească la Securitate : „Unde este, unde este ? Cum ai făcut ștampila ? ”. Dacă eu văzusem caracterele și făceam tot felul de jucării pe acasă, mi-a fost ușor să spun că am făcut-o pe o radieră și nu știu ce, numai ca să mă lase în pace. Degeaba : „Și unde e ? ”. „Am aruncat-o.” „Unde ai aruncat-o ? ” „În canal.” „Și dacă ne ducem la vărsare și n-o găsim, ce facem ? ” Ce să mai găsești ? Până la urmă i-am spus că am aruncat-o în pod și s-au dus acasă unde o’ răsturnat tot podul cu fundu-n sus ! O’ venit înapoi și o început să mă injure. Zic : „Domn’e, nu înțelegi că nu este făcută ? ! Dacă dumneata zici că vrei să o găsești, eu îți spun ca să mă lași în pace, să nu mă iei la bătaie, da’ n-ai s-o găsești niciodată, pentru că n-am făcut-o eu ! ”. Era un locotenent major, David Isidor, care fusese ceasornicar. Bine, s-o purtat frumos, că-l cunoștea pe tata și mi-o spus și tata că și-o cerut scuze, la un moment dat, când or rămas singuri : „Dom’ doctor, îmi pare rău, că vă cunosc, da’ asta-i misiunea și trebuie s-o fac...” . Când ne-am întors de la închisoare tot ceasornicar era dom’ David Isidor.

În ce condiții v-au ținut la Securitate ?

Mâncarea nu era cine știe ce, da’ nici nu mureaui de foame. Gardienii te lăsau în pace atâta timp cât nu-i supărai cu nimic. Adică nu-ți deschideau ușa ca să te bată sau să te injure...

Povesteți-mi, vă rog, cum s-a desfășurat procesul...

La proces ne-o citit acuzațiile domnul procuror Iacob, unul peltic căruia i se împleticea limba în gură. Președintele acuza și el, bineînțeles, pentru că toată lumea trebuia să acuze. Nici avocații nu aveau voie să spună prea mult, fiindcă dacă erau prea vigilenți îi băgau și pe ei cu noi ! În final ne-o întrebat și pe noi dacă avem ceva de spus. Ne-am sculat și am spus că n-avem nimic de completat...

Din cine era format lotul ?

Păi, era tata, Ballif Lucien, nașul meu, Ballif Henry, prietenul meu Sava Valeriu³, colegii Căzănuș Leonida⁴ și Ovănescu Gheorghe⁵ și cu mine. Țista era teribilul lot „Mugurul albastru”...

Ați avut public în sală ?

În sală o fost public selecționat, rudele noastre și cine o' mai considerat ei că trebuie să vadă ce pătește familia Ballif, că toată familia era cunoscută în Iași precum calul cel breaz.

Ce pedepse ați primit în urma procesului ?

Aaa, mici, mici... Tata 25 de ani de muncă silnică, fratele tatei 25 de ani de muncă silnică, eu 15 ani de muncă silnică... ca șef de lot (sic !).

Aaa, dumneavoastră erați șeful ! Erați șeful tatălui...

Da, da, eu eram șeful ! Nașul meu fusese ofițer de stat-major, iar eu eram șefu' ! Eram mai ceva decât un ofițer de stat-major... Ceilalți au primit opt, șase și patru ani, nu mai știu exact...

S-au luat și de faptul că aveți origini străine ?

Nu, da' s-o' agățat de bunicu', că o fost general și „o servit cu mare ardoare monarhia”. Păi, da' ce voiau să facă, dacă Țista era serviciul lui ? !

Să servească PCR-ul !

Da, când nici nu exista PCR-u' pe vremea bunicului...

Unde ați fost transferați după proces ?

După ce s-a terminat ancheta ne-au transferat la Penitenciarul Iași. Erau două camere alăturate, mici și o cameră comună, mare. În cele mici erau aproximativ 38-40 de oameni, că nu mai rețin exact... Dar, în orice caz, noi făcusem calculul că nu ne-ajungea nici un metru cub de aer... Erau trei rânduri de paturi: trei rânduri pe verticală, trei pe orizontală. În fiecare pat dormeau trei oameni. Și jos, la șerpărie, între paturi, erau încă nouă oameni cu picioarele sub un pat și capul și umerii sub patul celălalt. Așa că am stat eu odată și mi-am făcut socotelile, da' n-am mai reținut exact câți or fost...

Fuseseră valuri de arestări atunci, în '58 ?

Da. Probabil pe considerentul „Ungaria”, că în celulă, la Securitate, m-am întâlnit cu un preot care făcuse și el, chipurile, organizație, părintele Apostol de la Hârlău.

-
3. Valeriu Sava, născut la 15 februarie 1942 în Tomești, Iași. A fost arestat la 10 noiembrie 1958 și condamnat la 6 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Jilava, Ocnele Mari și Aiud. A fost eliberat la 29 august 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
 4. Leonida Căzănuș, născut la 13 ianuarie 1941 în Segarcea, Dolj. A fost arestat la 16 decembrie 1958 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Gherla și Salcia. A fost eliberat la 2 septembrie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
 5. Gheorghe Ovănescu, născut la 10 februarie 1942 în Iași. A fost arestat la 10 noiembrie 1958 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Jilava, Ocnele Mari și Aiud. A fost eliberat la 29 august 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Părintele muncea să facă o monografie a Hârlăului. Mi-am adus aminte de el, pentru că-l văzusem vara, umblând într-o haină albă... Și avea o barbă frumos îngrijită, mică, și purta potcap. Și probabil că l-am întâlnit pe stradă întâmplător și mi-o rămas întâpărită figura lui din cauza hainei așteia albe. Și l-am întrebat: „Ce-ai făcut, părinte?”. „Uite, am umblat pe la biblioteci, peste tot, ca să fac monografia. Am vreo 2 000 de fișe și acuma, când s-o redactez, trebuia să-l pun pe primul secretar să fie autor, nu știu pe mai care ca și coautor, și eu eram numai așa... Și n-am vrut. Și atunci eu «am făcut organizație subversivă»... Da' să mă ierte Dumnezeu, nu cunosc pe nici unu' din ăștia cu care-s băgat! Și când ne-am întâlnit la proces și mi-au dat ultimul cuvânt, m-am sculat și am zis: «Domnule președinte și onorată instanță, vă mulțumesc dumneavoastră, partidului și guvernului că mi-ați dat posibilitatea să mai cunosc încă cinci oameni pe care nu i-am întâlnit în viața mea!»” S-o dus și o dat mâna cu ei în plină instanță și o stârnit un hohot de râs în toată sala. Și cred că era capabil de așa ceva... Mânca bătaie la tâlpi, săracu', de nu se vedea, că venea plângând din Securitate. Nu era mai mare ca mine cu mult; eu aveam 16 ani, el să fi avut vreo 25-26...

Puteți descrie penitenciarul din Iași ?

Acolo, în partea din clădire în care am fost noi, era un hol, așa, un fel de sas unde într-o parte era un WC turcesc cu un singur loc, iar afară o chiuveță. Când intrai era o cameră în față, iar a noastră era pe dreapta, cu vizetă, cu tot ce trebuie. În camera din față intrase tata, Ovănescu, Sava și Căzănu, iar dincoace intrasem eu cu nașu'. Eram înghesuiți ca iepurii într-o cușcă. Și culmea stupidității, deși eram condamnați, n-aveam voie să deschidem vizeta și să discutăm cu cei de dincolo. Fiind pedepsiți, nu puteam să ne mai înțelegem între noi asupra procesului.

Ei, și acolo, că să treacă timpul, toată lumea spunea câte ceva: unu' spunea povești, altul ce-a citit, altul, cum era nașul meu, povestea din istoria militară... Și odată l-o auzit caraliu' pe nașul meu povestind despre von Hindenburg⁶ și despre bătălia de la lacurile Mazuriene⁷: „Aaa, filogerman!”. L-o luat și l-o trimis șapte zile pe celular. Și acolo era mâncarea și mai proastă, că nici nu știu ce dracu' era pe acolo...

Fiind iarnă și frig, dimineața, când se deschidea geamul acela mititel, ieșea un abur ca dintr-o spălătorie. Și noi râdeam: „Domn'e, o să vină pompierii până la urmă, când or vedea cât fum iese de la noi”. N-aveam apă caldă, n-aveam nimic; aveam doar o puțină în care ne făceam nevoile și care se chema chibblă.

Și într-o bună zi ne-am trezit că ne scot din camere claie peste grămadă și ne-o' dus frumușel în camera mare unde aveam voie să ne vedem și să stăm de vorbă. Era o cameră mare, cât un grajd de vite, iar acolo eram 139 de oameni. Camera avea deja un WC care n-avea cabină, da' avea două locuri. Dincoace, de-a lungu', era un spălător

6. Paul Ludwig Hans von Beneckendorff und von Hindenburg (1847-1934). Feldmareșal al armatei imperiale germane. A luptat în războaiele austro-prusian, franco-german și în timpul Primului Război Mondial, când a devenit comandant suprem. Între 1925 și 1931 a fost președinte al Republicii de la Weimar, fiind reales în 1932. Ian V. Hogg, *Dicționarul marilor bătălii*, Artemis, București, p. 220.

7. Confrontările dintre trupele imperiale germane și cele rusești în timpul Primului Război Mondial (5-15 septembrie 1914 – februarie 1915), desfășurate în zona dintre Lacurile Mazuriene – regiunea Mazowsze din Polonia – și Königsberg, în Prusia Orientală, soldate cu victoria germanilor. În urma celor două bătălii, aceștia au reușit să stabilizeze linia frontului în interiorul granițelor rusești. *Ibidem*, p. 109.

unde erau un fel de separeuri cu zid, și acolo se putea și fuma. Acum nu mai aveam restricție, puteam să stăm de vorbă...

Vă aduceți aminte cine era comandant la Iași ?

Pe comandantul penitenciarului îl chema Pandele⁸, parcă. Era unu' negricios la față ; să mă bată Dumnezeu, io n-am văzut cum arată dracu' decât în poză, da' ăsta avea mutră de drac ! Avea o mutră îngrozitoare, fioroasă, încât dacă-l visai, săreai din somn ! Când m-am întors acasă am auzit c-ar fi fost și el condamnat vreo 25 de ani tot pentru organizație subversivă. ăsta era un zvon, n-am verificat... Cert este că atunci când m-am întors, domnu' Iacob, fostul procuror militar, își căuta pâinea pe la Suceava, pentru că fusese dat afară pentru incompetență. Iar domnul Hociung... pardon, tovarășul Hociung, fostul meu coleg de liceu care ne făcuse pe noi albie de porci și era șef la UTM, fusese și el dat afară.

Cu cine ați mai fost închis la Iași ?

La închisoarea din Iași era un domn avocat Dimitriu, care era fost vânător și pe care îl cunoscusem și eu când mergeam cu tata la vânătoare. Și el avea un frate care era preot. Și cum în perioada aceea era o vânătoare de preoți, i-o' făcut și lui organizație. Și cine să-l apere la proces ? Frate-său. Iar frate-său i-a luat apărarea, ca unui frate, și-au intrat amândoi ! A intrat pentru „favorizare” și „complicitate”. N-au ținut cont că e avocat, că e datoria lui să facă treaba asta, că pentru asta ia bani. Nu. Dacă avocații erau prea binevoitori, ajungeau și ei alături de clienți...

A intrat în pușcărie pe baza exercitării meseriei...

Da, da. Și mai e ceva ce-am ținut să povestesc la multă lume. Tot în penitenciarul Iași am întâlnit un lot de foști ceferiști din vremea aceea, care erau de la Ițcani, de la Suceava, de la Pașcani, de la Iași. Se formase un lot de vreo 24 de oameni închiși din motive politice, pentru că denigraseră pe-un tovarăș, Roșu. Care tovarăș Roșu fusese trimis în străinătate, pe la Moscova, pe nu știu unde dracu', și o făcut o școală de partid. Și când s-o întors... Roșu s-a întors „roșu”. Și ăștia s-o' gândit să ceară referințe despre el de la ceilalți. Și fiecare o declarat ce știa : c-o făcut parte din Frățiile de Cruce. Și atunci ăștia 24 o' fost închiși pentru denigrarea tovarășului Roșu. Da' el fusese în Frățiile de Cruce ! Atunci am aflat și eu cum a fost cu grevele de la Pașcani, cât o' fost de „schingiuiți” de regimul regal... o invenție. Mi-o' spus că, într-adevăr, o' fost niște mișcări, un fel de grevă și manifestație, ca și în ziua de astăzi, după care o' intervenit trupele de jandarmi, ca să potolească treburile, că asta se face oriunde. Și nici nu i-o' băut, nici nu i-o' omorât, doar o' arestat pe câțiva, pe care-i știau capii mișcării... Și ăia erau marii martiri care au fost chinuiți și schingiuiți. Așa că am mai aflat și câte ceva autentic de prin istorie.

A mai fost adus la Iași un om care se chema Stângă Ilie⁹ și care zicea că a fost chestorul Capitalei, al Bucureștiului.

8. Probabil Nicolae Pandele, locotenent-colonel, șef al direcției regionale a Securității din Iași la data de 30 august 1948. În anii 1967-1968 a fost eliminat din Securitate, fiind deconspirat ca informator al Serviciului Special de Informații – SSI. Doina Jela, *op. cit.*, p. 212.

9. Ilie C. Stângă, născut la 2 februarie 1910. A fost acuzat în procesul din iulie 1941 pentru asasinat de la Jilava și achitat. Nu deținem informații despre data arestării și dacă a fost condamnat, dar în 1949 este menționat în Aiud. A fost deținut în închisorile Jilava, Aiud și Făgăraș. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Ioan Ciupea *et al.*, *op. cit.*, II, p. 648.

A fost chestor în '40 ?

Cam așa ceva, pentru că în '59, când ne-am întâlnit noi, el spunea că era închis la Aiud de 12 ani ! Și fusese adus pentru o confruntare cu unii care fuseseră într-un lot, da' el o negat că-i cunoaște. Fusese adus numai pentru confruntare !

Și de la Iași unde v-au dus ?

La Iași n-am stat decât vreo două luni, până prin martie, după care ne-o' luat frumușel într-o zi pe Ovănescu, pe Sava și pe mine, ne-o' urcat în tren și-am aterizat la Fortul numărul 13 Jilava. Numa' noi trei, în afară de Căzănuș care mai avea vreo săptămână sau două și ajungea la majorat. N-am stat decât o săptămână în tranzit, iar la intrarea în Jilava ne-au făcut primirea normală...

Cu bastoane ?

Nu, nu, foarte politicoși ăștia de la intrare... Ne-au dus într-un fel de hangar mare, boltit, din cărămidă ; avea vreo 5-6 metri lățime, vreo 8 metri adâncime și 5-6 metri înălțime. Dumnezeu știe ce-o fi fost acolo, depozit de muniții... Era ud pe dinăuntru, curgea apa pe pereți, iar jos era beton. Fiind un pic bombat, numai sus, la mijloc, era mai uscat, că restul se scurgea în lături, erau niște rigole... Nu curgea ca la robinet, da' se scurgea apa...

Se făcea condens...

De unde, ce condens ? ! Că nu erau oameni acolo, nu era nimic, era gol-goluț. Și sus, în mijloc, era un bec chior. Și o' închis și ne-o' lăsat acolo numai pe noi... cei trei mușchetari. Am ajuns la poartă pe la ora 10 și ne-o' ținut în picioare pân' pe la vreo 9-10 seara, că n-aveam unde să stăm jos, pentru că era ud. După care ne-o' luat și ne-o' băgat într-o cameră cu vreo 15 paturi și cu niște gratii zdravene. Oricum, camera era văruiță, aveam și așternuturi... Și de acolo am intrat în programul Jilava, unde am avut fericirea să avem gardieni colorați. Unu' mai colorat ca altu'...

Iamandi¹⁰ mai era atunci la Jilava ?

Doamne iartă-mă, da' cine dracu știa cum îi cheamă ? ! Că noi trei eram singuri și n-aveam de la cine să ne informăm, pentru că n-am stat cu majorii.

Și presupun că încă nu învățaseși Morse până atunci...

Nu, de unde să știm noi Morse ? ! Iar de când am plecat de la Iași n-am mai stat cu majorii, n-au trimis numai în penitenciare de minori.

Și cu tatăl dumneavoastră ce s-a întâmplat ?

Tata, fratele tatei și fratele mamei, Vintilă Georgescu¹¹, pe care l-au arestat mai târziu, au rămas la Iași, iar apoi i-au trimis la Gherla.

Unchiul din partea mamei a fost conexas tot cu lotul dumneavoastră ?

Nu, l-au arestat pentru că o ascultat posturi străine și o comentat. Că n-aveai voie nici să vorbești, trebuia să-ți pui scotch pe gură !

Așa... revin la Jilava. La un moment dat ne întoarcem de la plimbare și fiecare dintre caralii ăștia era curios în privința noastră, mai ales când vedeau că suntem copii.

10. A se vedea nota 10 de la p. 150.

11. Vintilă Georgescu, născut la 27 august 1908 în Iași. A fost arestat la 16 februarie 1959 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Iași, Gherla, Dej și Jilava. A fost eliberat la 13 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Și era un plutonier care avea o coadă de mătură pe care o ținea la spate, așa, foarte afectuos... Și i-o întrebat pe fiecare dintre noi câte ceva. Și când l-o luat pe Ghiță Ovănescu la întrebări, ăsta i-o răspuns: „Da' ce vrei să răspund ? !”. Atunci ăsta o deschis ușa camerei și i-o tras o cizmă în fund de s-o dus bietul Ghiță tocmai în perete ! La fel l-o întrebat și pe Tuțu, iar când el s-o întors să plece în cameră, i-o dat un pumn după cap de l-o prins Ghiță care ajunsese la perete ! Și acum stăteau amândoi acolo, ca să nu mai încaseze vreo lovitură... Și m-a întrebat și pe mine cum mă cheamă și pentru ce sunt condamnat. I-am spus, pentru că altfel luam bătaie. Nici nu mai știai cum să faci : dacă-i răspundeai zicea că de ce i-ai răspuns, iar dacă nu-i răspundeai, zicea că de ce nu i-ai răspuns ! ! Oricum luai bătaie la Jilava... Și la un moment dat mă întreabă unde stau. I-am spus : „Pe strada Anastasie Panu, din Iași.” „La ce număr ?” „Cinci.” „Întoarce-te cu spatele, apleacă-te și uită-te la mine printre picioare !” Eu am stat așa o fracțiune de secundă și m-am gândit : „Dacă nu mă întorc, zice că n-am executat ordinul și bate la mine de nu mai termină... Dacă mă întorc, zice că de ce m-am întors cu spatele... Hai mai bine să mă întorc, că mi-o da și mie un șut în fund și văd eu cum scap...”. N-am apucat să mă aplec bine și să mă uit la el pe dedesubt, că a scos coada de mătură și mi-o cărat cinci bețe de-alea pe fund, de nu m-am văzut ! Și pe urmă m-o trimis în cameră...

V-a lovit cu cruzime sau numai așa ?

Nu, nu, cu toată încrederea ! Mi-o dat ca să țin minte. Banditu' trebuia să țină minte... Și am zburat și eu în brațele celorlalți, frecându-mă pe fund de la coada aia de mătură... După ce o închis ăla ușa, eu am început să râd de durere, iar cei doi colegi m-o' întrebat : „De ce râzi ?”. „Băi, stau să mă gândesc : dacă stăteam la numărul 50 cred că bătea ăla la mine și acum !” Ce vină aveam io că stam la numărul 5 ? !

Vă mai ardea de râs în condițiile acelea ?

Da' ce poți să mai faci ? Haz de necaz...

Ați fost scoși la plimbare la Jilava ?

Ne scoteau la plimbare prin fața geamului nostru, pentru că acolo era curtea de plimbare, da' nu se putea vedea afară, pentru că terenul era mai jos decât geamul. Plus că era liniște, fiindcă n-aveai voie să vorbești...

Geamurile nu erau văruițe ?

Nu, da' aveau gratii și aveau și niște jaluzele. Se vedea lumina, da' nu se vedea nimic în curte. Și într-o noapte ne-am trezit cu zăvorul : tronc-tronc. Toți trei am sărit în sus imediat, că așa era sistemul acolo, trebuia să te scoli și să iei poziția de drepti. Și ne-am trezit că încep să zboare în cameră câte un copil... Opt. În fine, după ce ne-am dezmeticit noi din somn și ei de la lumina în care intrau – probabil că și ei stătuseră la întuneric – am început să ne lămurim. Era un lot venit de la Timișoara, care era compus din : Pisoschi Ștefan-Cristian¹² din București, care era nepotul șambelanului lui Cuza,

12. Ștefan Cristian Pisoschi, născut la 25 decembrie 1941 în Botoșani. A fost arestat la 21 august 1958 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 3 ani. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Ocnele Mari, Aiud, Mărgineni și Văcărești. A fost eliberat la 19 august 1961 cu domiciliu obligatoriu în comuna Rubla, Brăila. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

colonelul Pisoschi, era Marius Păunoiu¹³ din București, Török Ștefan¹⁴, Moritz Carol¹⁵, Oberten Ioan¹⁶, Demartini Eduard¹⁷ și Patco Iuliu¹⁸, toți din Timișoara. Demartini era un tip foarte hărtăgos, foarte irascibil, nu știu de ce. I se părea că veșnic vrei să râzi de el sau să-i faci ceva...

Și ei erau arestați tot în legătură cu revoluția din Ungaria ?

Nu, tot lotul era condamnat pentru trecerea frontierei. Au vrut să treacă dincolo prin Jimbolia și s-o' cunoscut la Timișoara. Tot așa, nici ei nu știau unii de alții... Așa că am făcut foarte frumos acolo un lot de 11. Și eu, foarte încântat după ce ne-am cunoscut, am zis : „Ei, acuma avem un avantaj”. O sărit unu' : „Care avantaj ?”. Zic : „Nu mai rămânem numai noi să luăm bătaie, împărțim bătaia la toți !”. Și-apoi s-a săturat să ne mai bată pe toți... De altfel nici n-am mai stat acolo, pentru că în Jilava am stat în total o săptămână, după care ne-au imbarcat într-o noapte și ne-au cărat la Ocnele Mari, unde am ajuns într-o seară a anului 1959.

Acolo era colonie de reeducare ?

Era penitenciar de drept comun și colonie de minori contrarevoluționari, bandiți... Și pe noi ne-o' băgat într-o cameră. Corpul de clădire unde eram noi era la etaj.

Ați trecut pe sub turn când ați intrat în penitenciarul de la Ocnele Mari, nu ?

Poate c-o fi fost, da' cine Dumnezeu a văzut, că am venit noaptea ? ! Din Râmnicu Vâlcea până în Ocnele Mari ne-au cărat pe jos, cu caralii înarmați cu mitraliere după noi.

Și dumneavoastră îmbrăcați în zeghe ?

Noi eram îmbrăcați în hainele noastre, nu în zeghe, pentru că la Jilava am stat în hainele noastre, fiind penitenciar de tranzit.

13. Marius Dumitru Păunoiu, născut la 5 decembrie 1941 în Drobeta-Turnu Severin, Mehedinți. A fost arestat la 27 septembrie 1958 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Ocnele Mari, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat la 17 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

14. Ștefan Török, născut la 26 aprilie 1942 în fosta Iugoslavie. A fost arestat la 18 martie 1959 și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Arad, Oradea, Jilava, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

15. Carol Moritz, născut la 17 aprilie 1942 în Timișoara. A fost arestat la 18 martie 1959 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Arad, Oradea, Jilava, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

16. Ioan Oberten, născut la 8 aprilie 1944 în Herneacova, Timiș. A fost arestat la 9 septembrie 1958 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Ocnele Mari, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat la 3 septembrie 1960. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

17. Eduard Demartini, născut la 30 august 1943 în Jucu, Cluj. A fost arestat la 9 septembrie 1958 și condamnat la 2 ani și 6 luni de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Ocnele Mari, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat la 2 martie 1961. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

18. Iuliu Patco, născut la 28 februarie 1942 în Timișoara. A fost arestat la 2 septembrie 1958 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Ocnele Mari și Aiud. A fost eliberat la 29 august 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Nu le era teamă că puteţi fi văzuţi de trecători ?

Păi, cine să ne vadă? Noaptea erau puţini oameni pe stradă, iar cei care erau nici nu îndrăzneau să se uite.

În fine, la Ocnele Mari ne-a' urcat la etaj, acolo, unde aveam scândură pe jos. În partea dreaptă, cum am urcat scara, era camera, iar în stânga nu era nimic, era numai un coridor lung de vreo 30 de metri. Acolo erau alţi copii, politici şi frontierişti, tot aşa, pe două rânduri. Aici erau tot trei rânduri de paturi.

Administraţia închisorii făcea diferenţe între frontierişti şi ceilalţi deţinuţi politici ?

Nu, erau trataţi la fel. Probabil unii mai aveau rude prin străinătate şi de-asta voiau să plece... De exemplu, Ştefănică Pisoschi povestea că avea o mătuşă în Kuweit şi voia să treacă dincolo, spre Triest şi de acolo să ia un vapor, cumva, ca să ajungă la destinaţie...

Şi acolo iarăşi am făcut cunoştinţă cu toţi cei care erau veniţi înaintea noastră. Erau destui, şi unguri şi români, de toate felurile. Ne-am împăcat foarte bine şi n-am avut niciodată altercaţii. De fapt noi nici nu discutam politică, ne vedeam de treabă, ne jucam... Eram copii.

Ce vă jucaţi ?

Jucam table cu zaruri şi pucuri de săpun pe nişte cârpe pe care desenasem tabla cu cenuşă, cu funingine de prin horn, de la sobă... De altfel, acolo era şi ascunzătoarea ; puteam băga mâna în horn, iar alea erau băgate sus. Aşa au scăpat de toate percheziţiile.

Şi pe urmă aşteptam masa, care consta dintr-o mâncare foarte proastă. Era numai zeamă, ca să nu zicem că nu ne dau nimic... Şi aveam şi o bucată de mămăligă căreia îi spuneam „chirpic de mămăligă”. Când primeai „chirpicul” trebuiai să-l rupi înainte de a-l mânca...

Ca să vedeţi ce conţine...

Da, pentru că se puteau găsi sfori, cuie... Am găsit şi gândaci, da' nu-ţi permiteai acolo să arunci chirpicu', aruncai gândacu'. Iar dimineaţa dădeau pâinea din resturi tăiate, chipurile ca să fie cele 200 de grame, sau cât Doamne iartă-mă erau, 125... Erau resturi, bucăţele triunghiulare, rombice, cubuleţe, iar între ele erau înfipite nişte beţe, ca să se țină unele de altele. Parcă era un arici ! Când ni le dădeau, nu ştiu dacă ei cântăreau şi beţele alea... Şi astea se mâncau dimineaţa, de cum soseau, pentru că aia era pâinea de dimineaţă până seara. Şi serveam chirpicu' la amiază, iar seara ce mai rămânea... Dar nouă ne prindeau bine beţele alea, că făceam tot felul de năzbâtii cu ele.

Să înţeleg că dumneavoastră, cel puţin, nu eraţi pesimist în condiţiile respective...

Nu, marea majoritate nu era pesimistă.

Aţi suportat detenţia mai bine ca cei maturi ?

Nu ştiu cum or fi fost maturii, dar pe noi ne şi lăsau în pace... În privinţa noastră ei manifestau şi curiozitate : ce-i cu noi acolo ?

Deci pentru dumneavoastră era şi un soi de distracţie, până la urmă...

Da, păi, toată ziua era o distracţie... Noi ne şi jucam acolo, eram ca într-un fel de internat, numai că n-aveam voie afară. E adevărat că ne scoteau la plimbare, dar când ne scoteau se striga în capătul coridorului : „Atenţiune !”. Când spunea ăla „atenţiune” fugeau ăia de drept comun ca împuşcaţi ! Şi cine n-apuca să fugă trebuia să stea cu nasul la perete, pentru că pe unii îi mai apuca pe scări, făcând curăţenie pe jos.

Cei de drept comun erau tot minori ?

Tot minori. Și odată, când o strigat „atențiune”, copilu’ ăla o sărit la perete și o lăsat pe scară instrumentele de curățenie. Noi n-am băgat de seamă obstacolul, pentru că pe noi ne fugăreau din urmă cu ciocane de-alea cu care băteau ca să încerce gratiile, să vadă dacă nu cumva le-am tăiat. Și ieșind din cameră, n-am văzut ce dracu’ e pe scări, iar unu’ dintre noi o călcat în căldarea de apă cu care spăla ăla pe jos. Bineînțeles, că am venit buluc unii peste alții ! Iar la plimbare... ca la plimbare. „Lasă vorba ! Ține pasul ! ” Dacă făceai vreo trăsnaie mai luai și câte o palmă, câte un șut în fund așa, amical.

Aveați și celule de izolare ?

Or fi fost, da’ noi n-am ajuns pe acolo, că am zis că n-are rost să ne luăm la harță cu ei, pentru că tot noi o tragem. Pe mine m-a învățat domnu’ Stângă, Dumnezeu să-l odihnească : „Niciodată să nu te gândești la ceea ce ai fi putut să faci dac-ai fi fost liber, pentru că asta te dărâmă ! Tu trebuie să te gândești, ca să ieși întreg la cap, măcar. Ai să ieși mai slab, dar să fii întreg la cap. Să nu te iei la harță cu ei, că ăștia te schingiuesc. Să respecti regulamentul...”. Și pentru asta i-am mulțumit întotdeauna, că așa am trecut mai ușor prin astea. N-am fost pedepsit decât o singură dată, la Mărgineni, 7 zile de celular, pentru că, vezi Doamne, aș fi dormit în pat. Da’ de fapt eu și cu un coleg doar ne așezasem pe marginea patului... Noi aveam mozaic pe jos și făceam curat, iar cei care erau atunci de rând frecau pe jos, printre paturi, cu rumeguș și cu apă. Și, normal, unde era să ne poziționăm ? ! În paturile de sus n-aveam voie, iar jos ne-o’ apucat între paturi, așa că ne-am lăsat pe spate și am ridicat picioarele. Plutonierul s-o uitat pe ușă : „Aaa, dormiți în pat !”. „Să trăiți, nu dormim, da’ facem curățenie...”. „Cee, mie îmi spui ?”. Atotștiutorul... „Domnu’ plutonier, da’ cum să dormim cu genunchii la gură ?”. „Lasă vorba !”. Jula Victor¹⁹, colegul meu de pedeapsă, s-o luat la ceartă cu el și atunci ne-o luat pe amândoi și ne-o făcut raport. Eu, fiindcă l-am lăsat în pace și am fost politicos, am luat 7 zile, iar Jula, pentru că s-o certat cu el, o luat 5 zile. Și am zis : „Măi, trebuia să-i dau vreo două palme, poate luam 3 zile !”.

La Ocnele Mari în ce consta programul de reeducare ?

Da’ nu era nici un program, nici o reeducare. Stăteam acolo, în cameră, și zăceam ca mormolocii.

Nici măcar nu vă scoteau la treabă ?

Nu făceam absolut nimic toată ziua. Mâncam și dormeam. Dormeam la program, bineînțeles, că nu puteam dormi toată ziua.

Iar mâncarea spuneți că era destul de slabă...

Mâncarea nu era destul de slabă, era foarte slabă. N-aveam decât niște zeamă fiartă, zeamă de fasole, de mazăre sau de varză, fără nimic în ea. Întotdeauna era distracție când unul dintre noi găsea câte o coajă de mazăre sau de altceva, pentru că atunci anunța în gura mare în toată camera : „Am o coajă de mazăre !”. Nu mazăre... o coajă de mazăre !

19. Victor Jula, născut la 10 decembrie 1941 în Câmpina, Prahova. A fost arestat la 30 mai 1957 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Cluj-Minori, Ocnele Mari, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat 28 mai 1961. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Atunci mai erau maturi închiși la Ocnele Mari ?

Nu, era numai penitenciar de minori : drept comun și noi.

Deși nu mai era pușcăria, în '90 am văzut o placă memorială la Ocnele Mari, pentru că am lucrat acolo un timp, și pe ea scria : „Aici au suferit eroii clasei muncitoare persecutați de guvernul exploatare...”. Dar altceva nu scria nimic. Și cât ați stat la Ocnele Mari ?

Am stat vreo trei luni : martie, aprilie, mai. Și apoi ne-o' luat, pentru că s-o desființat penitenciarul de minori în '59 și atunci trebuia să ne împrăstie. Pe minorii de drept comun i-au dus la penitenciarul de drept comun, iar pe noi ne-au luat care-încotro... Și de data asta ne-o' luat ziua, încolonați precum soldații, în haine civile, și cu traistele în spate. Ne-au dus în gară la Râmnicu Vâlcea, ziua în amiaza mare, și ne-au pus să stăm într-o parte, pe peron. Ne-au înconjurat frumos tovarășii paznici cu puștile și ne-o' pus să stăm pe traistele noastre. Bineînțeles că n-o' lăsat pe nimeni să se apropie de noi. Lumea s-o uitat mai ca la urs, mai cu compasiune sau fără compasiune... nici nu mai știu ce-o fi fost în capetele și în sufletele lor. După care o venit trenul, ne-o' băgat frumos în vagonu' dubă, care avea o cămăruță foarte mică. Nici nu știu dacă o mai fi avut și alte încăperi, că stăteam înghesuți unu-n altu' acolo. Și pe banca din fața mea, adică spre marginea exterioară a vagonului, era un capac unde era closetul. Și pe el bineînțeles că stătea cineva, pentru că nu aveam loc să-l mutăm în altă parte. Da' cât am mers până la Aiud am transpirat ca dracii, că acolo era cald, iar noi eram vreo 30. Dormeam așa, unii pe alții și pe urmă făceam schimbu'. Dacă eu dormeam deasupra, pe urmă treceam dedesubt și dormea colegu' pe mine. Vă dați seama, după ce că ne era cald, mai venea și celălalt cu căldura... Da' nu puteai să-i spui nimic, pentru că și el era în aceeași situație.

N-au fost situații conflictuale ?

Nu ne-am încăierat niciodată. Când am ajuns la Aiud eram așa de slabi, încât dacă bătea vântul mai tare ne dădea jos. Nu știu dacă pe vremea aia aveam vreo 20-22 de kile... Iar alții erau și mai slabi ca mine. Și acolo ne-au băgat într-un fel de curte interioară, apoi ne-au dus să ne spălăm la un spălător de tablă cu țâșnitori. Apoi s-o deschis o ușă și un plutonier mai micuț de statură, politicos, ne-o făcut semn să intrăm acolo. Acolo era carantina : o sală mare, cu beton pe jos și fără niciun pat. Pe jos erau numai saltele puse una lângă alta, ca la sălile de sport, iar în colț era chibla, cu capacu' pe ea, fără nimic despărțitor. Și am stat noi ce-am stat acolo, dar pe urmă ne-am luat la hârjoană, la trânte, la lupte, jucam leapșa, prinsa... Făceam ce puteam pe acolo, fără gălăgie, în liniște că...

Aveați în jur de 17-18 ani atunci...

Aveam 17 ani și două-trei luni, că m-au luat la 16 ani și 10 luni... Dar erau și mai mici și mai mari decât mine... da' nu cu mult. Erau diferențe de câteva luni între noi, pentru că pe cei care erau mai aproape de majorat, cum o fost Căzănarul, i-o' ținut acolo. „Mi-a plăcut” că nu ne-a' lăsat împreună cu politiciii, ca nu cumva să învățăm doctrină legionară, țărănistă sau liberală. În schimb, în Aiud ne-o băgat cu dreptu' comun, cu hoți, cu criminali, cu perversiuni sexuale, cu tot ce vreți ! Aveam profesori foarte buni...

Ce s-a întâmplat după ce v-au introdus în carantină ?

Noi am intrat în camera aia și acum așteptam să vedem ce se întâmplă : nu tu pat, nu tu nimic... Și la amiază o venit tot plutonierul ăla cu un hârdău plin ochi cu mâncare... O țin minte și acum : era o mâncare de cartofi cu carne. Da' cu carne, nu

cu miros de carne! Noi nu mai văzusem așa ceva de când plecasem de acasă. Și după ce ne-a lăsat un maldăr de gamele și lingurile de rigoare, o trântit ușa și o plecat. Nouă ne era foame, dar știam ce fală avea Aiudu'... Și am zis: „Domn'e, asta e o treabă suspectă... Ăștia vor să ne bată acum, să ne iasă ochii, așa că nu ne atingem de mâncare!”. Ne chiorăiau mațele, dar stăteam foarte liniștiți, pentru că mai aveam câte ceva rămas de pe drum. Și după vreo trei sferturi de oră se deschide ușa, apare plutonierul și dă cu nasu' de hârdău acolo unde-l pusese: „Păi, ce faceți, greva foamei?”. „De ce să facem greva foamei?”. „Păi, de ce n-ați mâncat?!” „Păi, am așteptat, că noi așa suntem învățați, să așteptăm să vină cineva care să ne pună în castron; n-am știut că trebuie să ne împărțim noi mâncarea...” „Voi trebuie să luați, să vă puneți în gamelă și să mâncați!” Și atunci noi, cu toții, în cor: „Tot?!”. Era și de câte două porții și ceva la fiecare! Ăla a început să râdă: „Tot!” Și o plecat... Și ei tâmpiți, și noi tâmpiți – iertați expresia – pentru că după atâta înfometare puteam să facem o încurcătură de mațe, încât să ne dăm și duhu'. Noi ne-am repezit ca lupii și am mâncat... După ce am făcut burți fiecare, ne-am dus să ne lăfăim... Ei, după aceea nu vă mai spun ce-o dat peste stomacurile noastre... O dat o diaree de nu-i mai dădeam rând la chibla aia, care să se ducă mai repede. Aproape să intrăm în dizenterie cu drăcia asta. Dar cel mai rău și cel mai mult o ținut la mine și la un coleg de-al meu, Digulescu Mihai²⁰. Noi făceam cu schimbul pe chibla. Am dus-o așa vreo două săptămâni și am primit mâncare excelentă, fără exagerare. Vă spun, când am venit eram ca scobitorile. S-au speriat și ei, or fi crezut c-am scăpat dintr-un lagăr de concentrare...

Și cât a durat carantina ?

Asta a durat vreo două săptămâni, după care am intrat în altă curte interioară, care avea în mijloc un teren de volei... Parcă-l văd și acum, mai în partea dreaptă cum intram pe poartă... În stânga erau niște garduri de sârmă ghimpată, așa cum erau pe front, de vreo doi metri jumate înălțime, apoi niște clădiri care dădeau în altă poartă, în partea cealaltă. Și acolo era altă clădire, vizavi de astalaltă, de aici, din capăt, tot cu sârmă ghimpată împrejmuită, dar care avea o curticică mai mică. Acolo erau infirmeria, izolatorul și o cameră mai mică, cu spălător, cu tot ce ne trebuia. Noi când am văzut, nu ne-a venit a crede: „Ce-i cu terenul ăsta de volei aici?!”. Apoi niște porți și restul clădiri, în partea dreaptă... Atunci nu știam că acolo e și fabrică...

Și ne-au dus împreună și ne-au băgat grămadă în camera mare, unde era izolatorul. Ceilalți, din partea cealaltă, erau dreptul comun. Toți erau majori, n-am văzut nici un minor de drept comun. Atunci nu știam unde Dumnezeu ajunseseră cei de drept comun de la Ocnele Mari. Abia pe urmă am aflat că au ajuns la Mărgineni. Și nu știu ce s-a întâmplat, că s-au purtat foarte frumos cu noi și am început și noi să ne relaxăm. Noi respectam programul, iar ei s-au purtat omenește...

Cine era comandantul penitenciarului atunci ?

Nu mai știu cine era²¹, dar, din câte am înțeles, parcă fusese copil de trupă pe la Botoșani, sau așa ceva, și ajunsese colonel...

20. Mihail Digulescu, născut la 21 septembrie 1942 în Novaci, Gorj. A fost arestat la 15 mai 1959 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat la 13 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

21. Vezi nota 9, la pagina 108.

Și am fost repartizați câte doi-trei în halele de lucru. Acolo se lucra la metalurgie. Aveau ajustură, strungărie în metal, turnătorie de fontă, suduri, polizoare, nichelaj. Erau o mulțime de secții. Și eu cu încă vreo doi colegi am ajuns la ajustură. Intram printr-un gang, iar în dreapta erau polizoare. Când ieșeam din gang era un fel de alee, iar pe dreapta și pe stânga erau sudurile. În față erau hala de ajustură, strungărie și prese mecanice. Și în capătul lor de tot era turnătoria. De la turnătorie veneau piesele la noi, iar noi le fasonam. Și ne-au dat în grija a câte unui deținut de drept comun mai vechi. Și ne-am împăcat foarte bine cu ei, pentru că au văzut că suntem copii. Ne țineam numai de drăcii pe-acolo, de joacă... Da' bineînțeles că și munceam...

Nu vă influențau negativ cei de la drept comun ?

Nu, pentru că noi eram cu „gașca noastră”, vorba românului, nu ne băgam în ciorbă cu ceilalți. Sigur, vorbeam omenește, că și ei erau oameni, da' nu-i întrebam ce au făcut; dacă îți povesteau ei, bine, dacă nu... nu. Rar întrebam pe câte unu' pe care-l simțeam mai binevoitor. Eu lucram cu unu' de la drept comun, mititel de statură, Andrușca. Acolo aveam niște mese mari și niște dulapuri care aveau uși jos, iar dedesubt erau cârpe, lavete. Deasupra erau menghinele, ciocanele și toată sculăria. Și după ce ne-am cunoscut mai bine, Andrușca fiind mic de statură se uita și zicea: „Vezi că io mă bag aicea, să mă culc. Dacă vine majurul, dai cu piciorul”. Și-a venit majuru': „Unde-i Andrușca?”. „Păi, cred că e la Sculărie.” „Păi, nu-i la Sculărie.” „Păi, o venit, cred c-o fost pe la strunguri, pe acolo...” Și apoi Andrușca spunea: „Să trăiți, am fost la strunguri...”. Doar nu era să spună că a dormit.

În cameră ați stat numai cu ai dumneavoastră sau și cu ceilalți ?

Nu. Am fost și cu ei, da' mai târziu. Și aveam două rânduri de paturi, în capăt aveam spălător și WC, iar dincoace era cabinet medical. În stânga mai erau vreo două camere care erau celular, unde cât am stat noi acolo n-am văzut pe nimeni, nici de la drept comun, nici de la noi. Pe culoarul acela, care era în fața țarcului nostru, era iar o poartă rotundă care dădea afară. Știu că pe acolo ne aduceau alimentele, că ne-au dat voie să facem cumpărături. Probabil că ne dădeau bani pentru ce lucram acolo. Și veneau și ne anunțau câți bani are fiecare și lista cu ce aveam dreptul să cumpărăm. Acolo am dus-o dumnezeiește. Nici de tuns nu ne-au tuns, nici de bățut nu ne-o' bățut... Făceam toate trăsnaile de pe lume, cu condiția să nu facem gălăgie și alte minuni... Jucam și „lapte gros”, iar cei de la drept comun stăteau la gard și râdeau de se prăpădeau. La un moment dat, în timp ce eram foarte antrenați în jocul de „lapte gros”, am văzut că se face liniște, da' n-am știut de ce. Când ne-am uitat, comandantul și adjunctul stăteau în colțul gardului celor de la drept comun, foarte aproape de noi și râdeau de le curgeau lacrimile. Când i-am văzut acolo, noi am înlemnit. Și atunci ne-o spus: „Puteți să vă jucați, numai să nu urlați, că-și închipuie ăia de afară că cine știe ce vă facem...”. Și cu asta, basta. Asta o fost toată morala care ni s-o făcut. După aceea, când ieșeam de la lucru, ne duceam și jucam volei. Ei veneau la schimburi, ne socoteau și pe urmă ieșeam iar afară. Numai că nu ne duceau afară la cinematograful și la femei, că în rest aveam acolo tot ce ne trebuia.

Țin minte că la un moment dat au adus căruțe întregi cu săbii, ca să oțelească fonta. Toledo, Solingen, hangere turcești, tot ce vreți. Erau niște bijuterii. Și era un plutonier major, mititel, bătrân, cu mustață albă, pe care chiar l-am întrebat: „Dom' plutonier, e păcat de astea, uitați-vă și dumneavoastră ce bijuterii... Decât să le tăiem noi aici ca

să oțelim fonta cu ele, nu mai bine le ducem la Muzeul Militar?”. La care el îmi răspunde: „Sunt destule”. „Bine...” Au tăiat în neștire...

Dar de unde le aduceau ?

Le confiscaseră de la foștii ofițeri. Păi, scria pe ele, că una o țin minte și acum... Era unu' de la drept comun pe care îl chema Aramă și lucra la strungărie. În hală era un culoar, iar noi eram la ajustură, iar strungăria era dincolo. Și era liber, fără garduri sau ceva. Și într-o dimineață, în timp ce ne jucam de-a pirații, am tăbărit acolo. Fiecare aveam câte două săbii și era tot o fugăreală prin halele alea...

Deși era periculos să vă jucați cu ele...

Da' cum ? ! Da' majurul râdea de se prăpădea, că doar noi nu aveam chef să ne batem cu el, ne băteam între noi. Și, la un moment dat, văzând ăla că nu mai terminăm și nu trecem la lucru, a început să ne spuie : „Măi, treceți la lucru odată ! Lăsați dracu' alea, că vine comandantul acu' și dă peste noi aicea și mă pedepsește pe mine”. Da' ne-a zis pârintește, nu brutal. Și când tăiau săbiile făceau „clin, clin, clin, clin...”. Și luam și noi dintre alea și ne făceam cuțite. Da' nu aveam voie să avem cuțite... Aveam tot ce voiam în cameră, numai cuțite nu. Și mi-am luat un cuțit în cameră. ăia ni le confiscau, noi făceam altele, iar le confiscau, iar făceam altele...

Dar nu vă pedepseau când vi le găseau ?

Nu, ni le confiscau și cu asta, basta. În altă parte ne-ar fi bătut de ne-ar fi rupt și ne-ar fi trimis și la celulă. Acolo se făceau de toate, din bucăți de plexiglas, din sârme, din table și din nu știu ce... Se făceau spițuri, port-țigarete... Băgai țigara și fumai. Făceau la strung bușele, țevișoare cu filet, băgau țevișoara în fundul bușei, turteau puțin ca să nu iasă, iar pe urmă noi puneam bucățele de plastic, le înșurubam, le înfiletam și le băgam pe ăsta. Erau doi foști bijutieri care scoteau, într-adevăr, niște port-țigarete la polizor și la perie... Și Andrușca le făcea, încât erau o bijuterie. Erau și unii care gravau în metal. Am văzut o tabacheră făcută din aramă. Cred că-i dăduse cineva tabla de aramă, că veneau și majurii și-l rugau să le facă. Și ăia fiind cumsecade, ca să-și piardă și ei vremea, făceau cu plăcere.

Aveați fixată normă la lucru ?

Nu, făceam câte puteam. Eu îmi aduc aminte că am stricat șablonul, că am zis că-s mai deștept decât ceilalți. Și când s-o dus ăla cu lotul la probă, ciocanele mele erau mai mici. O venit, s-o uitat și o zis : „Ce fel de șablon ai tu aici ? Cum ai făcut ?”. I-am explicat și a început să râdă : „Mă, tu nu te-ai gândit că dacă îl polizezi îl strici ?”. Dar asta a fost toată pedeapsa. ăsta fiind major ar fi putut să-mi tragă și o pedeapsă zdravănă pentru prostia pe care am făcut-o. Încolo, am dus-o dumnezeiește acolo...

De citit aveai ?

Da, ne-aduceau și cărți. Bineînțeles că nu ne aduceau *Mein Kampf* sau alte drăcii, dar ne aduceau romane. De exemplu, am citit la Mărgineni, că și acolo aveam voie să citim, *Epopoea Sevastopolului*²². Altele nu erau. ăștia n-aveau *Povestea vieții mele*, a Reginei Maria ! Asta n-am văzut-o decât când am venit acasă... Și seara intram într-o cameră, unde era vestiarul, lăsam hainele de lucru, iar dincolo aveam locurile în care ne depuneam zeghele. Și pe spatele și pe fața lor scria D.C. – „Drept Comun”.

22. S.N. Sergheev-Tenski, *Epopoea Sevastopolului*.

Da' vă spun acum un episod hazliu. Aveam un sergent-major mititel căruia i se spunea „Bijutieru”. Și asta avea pasiunea să confişte lucrurile. Iar ăştia, ca să scape de el, îi puneau câte ceva unuia ca el să găsească, iar ceilalţi treceau prin spatele lui. Că el ameninţa că face raport, da' ce era prost să facă raport? Dacă făcea raport trebuia să dea obiectul. De exemplu, ca să-mi acopăr colegii eu ieşeam şi mă duceam la majur, că erau mai mulţi care percheziţionau. Dar eu mă duceam la majur, că pe ceilalţi nu-i interesa... Mă duceam la el, ăla îmi băga mâinile în buzunar, găsea obiectul şi începea să discute. Iar ceilalţi care veneau după mine şi aveau obiecte, treceau pe lângă el şi se duceau înainte. Da' vă spun, mulţi dintre gardieni veneau să le facă ba un joc de remi, ba nu ştiu ce... Şi singura noastră cerinţă era s-aducă material, că noi n-aveam de unde să-l scoatem. Şi dacă omul se comporta frumos, ne purtam şi noi frumos...

Practic, toţi băieţii deveniseră meseriaşi...

Da, fiecare a învăţat câte o meserie acolo, fără diplomă. Unii au învăţat să lucreze pe strung, alţii, cum este cazul meu, au fost la ajustură... Eu am învăţat să trag cu pila şi să lucrez cu bormaşinile şi cu toate năzbâtiile. Alţii, precum Marius Păunoiu, erau la presă...

La un moment dat, fiind vară şi jucându-ne noi acolo, un sârb, coleg de cameră cu mine, Stoicsici Miodrag²³, de prin Moldova Nouă, o ieşit din cabina de WC şi un tembel de coleg l-o pândit cu o cană de apă rece. Şi când o ieşit ăla o dat pe el, că era dezbrăcat până la brâu, din cauza căldurii. Şi luat prin surprindere şi speriat de duşul ăla cu apă rece, sârbul o început să urle. Da' o urlat de parcă-l schingiuia cineva. Şi o auzit majurul, iar pedeapsa transmisă de comandant a fost să ne tundă pe toţi... Ne-am rugat ca de Cristos, dar tot ne-au tuns. Asta o fost singura şi cea mai straşnică pedeapsă care am primit-o la Aiud.

Altădată ne-am trezit acolo cu încă unu', tot un copil, pe care l-au scos de pe celular şi l-au adus în camera noastră. Cu trăistuţa în mână, îmbrăcat în haine civile, s-a așezat pe pat. Şi noi, fiind curioşi, l-am asaltat cu întrebări. ăsta arţăgos, la început nu răspundea: „Măi, n-auzi, ce-ai făcut, ești mut, ce ai?”. „Lăsați-mă-n pace, eu sunt condamnat politic!” Atunci s-o stărnit un hohot de râs în toată camera aia: „Ce dracu', crezi că noi nu suntem?”. Noi aveam hainele noastre cu D.C., iar asta l-a descumpănit: „Păi, voi ce sunteți?”. „Păi şi noi suntem tot așa, cu frontieră, cu organizații...”. Şi el era tot pentru organizație, îl chema Mocanu Adam²⁴, de la Roman.

El era mândru de asta, că era politic...

Da, el era mândru că-i deţinut politic şi voia să fie la distanţă de hoţi. Şi zice, așa, neîncrăzător: „Da' ce-i cu alea? Pe voi de ce scrie D.C.?” „Las' că mâine ai să ai şi tu tot din alea, că ăştia n-au din alea cu C.R. pe ele.” Apoi s-a integrat imediat când a auzit ce s-a întâmplat cu toată banda aia de acolo, că nu era nici unu' delapidator, hoţ, criminal sau mai ştiu eu ce... Dup-aia o fost primit cu urale în rândul nostru.

23. Miodrag Stoicsici, născut la 6 noiembrie 1941 în Belobreaşca, Caraş-Severin. A fost arestat la 30 mai 1958 şi condamnat la 5 ani de închisoare corecţională. A executat pedeapsa în închisorile Timişoara, Jilava, Ocnele Mari, Aiud, Mărgineni, Gherla. A fost eliberat la 28 mai 1963. Informații din fişa matricolă penală din AANP.

24. Adam Mocanu, născut la 17 aprilie 1942 în Negri, Bacău. A fost arestat la 29 aprilie 1959 şi condamnat la 8 ani de închisoare corecţională, pedeapsă redusă ulterior la 3 ani şi 6 luni. A executat pedeapsa în închisorile Bacău, Jilava, Aiud şi Mărgineni. A fost eliberat la 24 octombrie 1962. Informații din fişa matricolă penală din AANP.

Spuneai că aveai dreptul să faci cumpărături. Ce puteai cumpăra ?

Făceam cumpărături lunar. Ne dădeau lista și suma în care să ne încadrăm. Și acum aveam tot ce vreți și ce nu vreți. La un moment dat eu și Digulescu am avut stomacul deranjat. Am venit de la izolatorul unde era carantina, în camera asta nouă de lucru, în aceeași situație, cum v-am spus. Și o durat vreo trei săptămâni în care am încercat să fac de toate. Fiecare făcea ce știa și ce nu știa... Cum dracu' să potolești asta, că nu se mai potolea ! De mâncat trebuia să mănânc, că mi-era foame, da' cum mâncam, cum ieșeam afară. N-am mai mâncat nimic două zile. Când am mâncat a treia zi, iar a luat-o ! Mi-au spus unii să mănânc pastă de dinți... Am mâncat pastă de dinți, da' stăteam cu limba afară, că mă ustura... N-o trecut. Și când am făcut primele cumpărături, ce nu văzusem noi de aproape un an de zile ? Franzele. Albe, mari, proaspete, calde... Am sărit ca lupu' și am zis : „Ori mă ia dracu', ori mă fac bine !”. Și am mâncat trei sferturi din pâinea aia goală, fără să beau apă, iar a doua zi n-am mai avut nimic. Vreo patru zile nu am mai ieșit afară... Acum intrasem la idei, că nu știam ce dracu' am făcut, mi s-au înnodat mâțele sau ce-am pățit ? În fine, pe urmă s-a reglat toată treaba și-o dat Dumnezeu de o venit 23 august 1959 când s-o dat un decret și pentru drept comun și, probabil, și pentru unii dintre politici, pentru că Valeriu Sava și Ghiță Ovănescu, care erau cu mine la Aiud, au plecat. În rest n-a mai plecat nici unu' dintre ai noștri, dar de la drept comun o' scos foarte mulți. Și atunci, reducându-se forța de muncă, ne-o' scos și pe noi din camera noastră și ne-a' băgat în camerele alea sub formă de „L”, împreună cu tot dreptul comun. Dar bineînțeles, noi eram așezați compact într-un colț. Care o mai nimerit cu câte unu' de drept comun, a stat și cu ei, că nu era nici o problemă. Adică ei nu s-au purtat urât, ne tratau ca pe copiii lor, deși toți eram majori.

După un timp ne-au imbarcat iară și am plecat în satul I.L. Caragiale, fost Haimanale, unde s-a născut Caragiale. Când am ajuns la Mărgineni și ne-o' văzut caralii, s-au uitat la noi mirați. Toți aveam părul mare cu niște chici... Iar așa ceva nu exista la închisoare, în mod normal erai tuns zero, ca la armată. Șiăștia : „Da' voi de unde veniți, de la Securitate ? !”. „Venim de la Aiud.” Le-o căzut fața când au auzit : „Cum, de la Aiud veniți așa ? !”. „Da.” „Păi, cum o fost la Aiud ?” Și-am început să povestim...

Și aveai și condiție fizică bună...

Aaa, eram bine întreținuți, că munceam și ne dădeau două feluri de mâncare, ciorbă și felul doi. Și era întotdeauna foarte consistentă, cu carne. Și de acolo ne-am trezit la Mărgineni unde ne-au luat și ne-au tuns. Încolo nu ne-o' făcut nimic...

La Mărgineni cum era închisoarea ?

Acolo era un corp de clădire înalt, cu un etaj, camere jos și sală de mese în dreapta. Sus erau camere pentru deținuți de drept comun, majori și minori. Da' noi nu ne-am întâlnit cu minori care să fi fost la Ocnele Mari, nu ne cunoșteam, pentru că ăia erau fugăriți când ieșeam noi. Oricum, ne-am împăcat bine și cu majorii de drept comun, n-am avut conflicte sau discuții. Era acolo și un major afurisit, mic și slab, pe care îl chema Neagu.

Și în final noi am rămas la camera 10 pe stânga, jos, în margine. Și, bineînțeles, și noi ai dracului... Ne apucam să cântăm încet, așa, să fluierăm... Și vine Neagu ăsta, la geam, ne ascultă și pe urmă începe să urle la noi : „Bandiților, tâlharilor, n-aveți voie să cântați !”. Da' noi ce cântam ? „Porniți înainte tovarăși !”. Și-i ziceam : „Domn'e, noi

suntem aici la reeducare...". „Da, dar n-aveți voie să cântați.” „Păi, astea-s cântece comuniste, nici cu astea nu-i voie?” „Nu-i voie, să nu mai cântați!” „Să trăiți, am înțeles, n-am știut.” Noi îi făceam lui necazuri, iar el se răzbuna pe noi, pentru că ne trăgea niște percheziții...

Dar acolo erați în program de reeducare ?

Eee. Era un educator, zis Bâcu, un om foarte cumsecade și la locul lui. Ne-o' primit foarte frumos. Ne vorbea frumos, se purta frumos cu noi și ne-o spus că s-ar putea să intrăm la lucru... S-o interesat câte clase avem și văzând că suntem, vorba aia, un fel de intelectuali față de cei de la drept comun care aveau numai trei-patru clase... Dintre noi cel mai puțin educat era unul cu șapte clase. Și văzând că noi suntem respectuoși, o fost și el respectos, și-o dat seama omu' că nu se poate apuca să facă marxism-leninism cu noi, că n-o scoate la capăt. Așa că și-o văzut de treabă și le fel am făcut și noi... Și nu după mult timp domnu' Bâcu o plecat și o fost înlocuit cu un tovarăș, Lungu, un tinerel dintr-asta care cred că era activist de partid sau ce dracu' o fi fost, că de când o venit o intrat în divergență cu noi... Adjunctul comandantului acolo era un maior, Sântion Ion. Domn'e, ăsta era zbir și pentru cadre și pentru deținuți. În schimb, era un om foarte drept. Dacă atunci când raportai ceva aveai dreptate, nu-ți dădea dreptate pe față, da' imediat după te trezeai cu majuru' băgat în turelă! Și ăștia fugeau ca de dracu' de statul în turelă...

Ce anume era turela ?

La pază, în foișoare. Și noi am prins figura asta... Și când o venit domnu' Lungu, el fiind tânăr, noi tineri, a început să ne întrebe pentru ce suntem condamnați și prin ce închisori am mai trecut. Și a povestit fiecare, da' așa, cu bunăvoință... Și când a aflat că am fost și la Jilava ne-a întrebat: „Cum o fost la Jilava?”. „Păi, acolo am mâncat bătaie să murim!” Pentru că dintre cei care fuseseră, fiecare luase cel puțin un pumn sau un șut în fund. El când a auzit asta, ne-a spus: „Jilava este cea mai bună închisoare pentru voi!”. Noi, când am auzit asta, am bufnit într-un hohot de râs, crezând că glumește. Da' cred că mai degrabă îi băgam un ardei iute în fund domnului Lungu, c-așa o sărit în sus: „Bandiților, ticăloșilor! Am să vă raportează!”. Și o început s-o ieie de-a-ndăratelea, crezând că-l luăm la bătaie. Și a plecat fără să ne lămurim despre ce-i vorba. Și n-o trecut mult, că o apărut maiorul Sântion Ion. „Ce s-a întâmplat, de ce l-ați supărat pe tovarășul Lungu?”. „Nu i-am făcut nimic, nu l-am jignit...” Și i-am povestit etapă cu etapă ce s-o întâmplat. Zic: „Noi am crezut c-o glumit. Cum adică să fie cel mai bine acolo, când noi am mâncat bătaie acolo? ! N-am mâncat bătaie nici la Ocnele Mari, nici la Aiud, n-am mâncat bătaie nici la dumneavoastră, cum să fie cel mai bine pentru noi acolo?”. „Așa o fost?”. „Așa o fost!” Și o plecat. Și apoi Lungu a dispărut de acolo. Nu l-am mai văzut nici la noi, nici la dreptu' comun.

A dispărut din închisoare ?

A dispărut de acolo. Cu noi n-o mai scotea la capăt, pentru că pur și simplu nu-i mai răspundeam, vorbea cu pereții. Nu era să-l luăm la bătaie, pentru că n-avea nici un rost.

La Mărgineni ați mai lucrat ?

La Mărgineni era o fabrică de mobilă, iar aici a fost locul unde am stat cel mai mult – din august '59 până în septembrie '62, când am plecat. Trei ani și vreo câteva zile. Acolo ne-o' repartizat pe hale. Era hala 1 uscătorie, hala 2 tâmplărie mecanică, hala 3 manuală, hala 4 manuală, hala 5 strungărie, hala 6 era cu perne de-alea făcute din

arcuri, hala 7 lustru, hala 8 tapițerie, hala 9 montaj și restul funcționa ca magazie. Și eu cu încă vreo doi am ajuns la hala mecanică. Am lucrat pe abricht și am învățat și noi un fel de meserie, fiindcă nu se știa ce ne aștepta afară. Liceul nu-l terminasem, meserie n-aveam, ce dracu' făceam, din ce trăiam? Tăiam frunză la câini? Și conducerea unității s-a gândit să facă cursuri de calificare la locul de muncă. Și s-a pus problema: „Ce facem, participăm sau nu participăm?”. Bineînțeles, toată șleahta: „Hai să participăm!”. În primul rând că era o trecere plăcută de vreme și te scotea din cameră. Mai căpătați o hârtie, un creion și exersai în scris, că ne dădea să scriem. Aveam și caiete de pe care citeam, da' creioanele ni le luau, nu ni le lăsau.

Și în primul an am făcut tâmplărie mecanică, calificare, iar în al doilea an am făcut tâmplărie manuală. Asta era calificare la locul de muncă, deși eu n-am dat cu rindeaua în viața mea. Acolo n-am tras nici o rindea... Și în anul III am făcut tapițerie. Da' ce tapițerie? Era deja un fel de aiureală, pentru că erau perioade în care nu ne mai scoteau la muncă, după cum li se năzărea lor... Pe urmă iar ne scoteau, apoi iar ne duceau înapoi... În fine, m-o dat la tapițerie, la un foarte bun meseriaș care era și foarte cumsecade. Da el, săracu', lucra la normă, ca să câștige o zi, două... și nu le convenea să piardă vremea cu noi. La mecanică luai, băgai acolo și mergea mașinăria. Da', în general, muncitorii trăgeau să câștige două zile la fiecare zi lucrată. El îmi arăta, că avea bunăvoință, da' nu mă lăsa pe mine să lucrez. Și nu mi-am format mâna niciodată. Și am lucrat și la tâmplărie mecanică, după aceea am lucrat la tapițerie și apoi la lustru... Și acolo tot sub supravegherea și îndrumarea unor meseriași. Și aici, datorită unui meseriaș, Toma, am învățat șmecheriile acestei meserii.

Pe urmă o dat Domnu' de am ajuns la majorat și au început să dispară băieții unu' câte unu'. Eu fusesem al cincilea. Și ce să facă cu noi? Neprimind nici o indicație, ne-o' luat și ne-o' dus la camera 13, la etaj. Când ne-am trezit acolo, nu tu muncă, nu tu mâncare, nu tu nimica... Dacă nu eram la muncă, nu mai primeam două feluri de mâncare la masă. Felu' doi, ciorba, nu mai venea. Nici afară nu mai aveam voie, ne scoteau la plimbare într-un spațiu din spatele penitenciarului, într-o curte interioară mică, unde ne plimbam încolonați. Și atunci noi am întreat: „Domn'e, totuși, nu putem să ieșim la lucru? De ce ne țineți aici? Până ieri am lucrat în fabrică și am fost buni, am ajuns la majorat sub ochii dumneavoastră. N-am făcut nici un fel de infracțiuni, de ce nu ne scoateți la muncă? Mâncăm și noi mai bine, facem și noi o treabă, trece timpul mai ușor...”. La care ăștia ne-au răspuns: „Nu avem instrucțiuni de la centru, nu știm ce să facem cu voi”.

Erau și doi gardieni de treabă acolo. Pe unu' dintre ei îl chema Mareș. Și la un moment dat am rămas fără țigări, pentru că nu ne dădea nimeni și de unde să iei? ! Cei de la dreptul comun n-aveau voie, că dacă-i prindeau era vai de ei, iar ai noștri erau jos și n-aveau nicio posibilitate să ne dea, nici cu sfoară, nici fără sfoară, pentru că alături, în fața geamului camerei noastre, era turelă. Mai găseam chiștoace din care făceam țigări... Ne făcusem și niște pipe din pâine. Mestecam bine-bine, frământam pâinea și le dădeam exact forma celor din lut. Îi băgam în coadă un bețișor sau un pai, băgam tutun și fumam precum cu pipa. Și la un moment dat ne-a văzut Mareș înfundând pipa și ne-a întreat ce facem acolo. „Fumăm și noi că astea ne-au mai rămas...” N-o zis nimic. Dimineața, în tura următoare, a apărut Mareș, a trimis „hoțălăii” la muncă și ne-a făcut cadou 10 pachete de Mărășești!

Pe urmă mai era unu' care era poreclit „Moșu'”. Nu era bătrân, da avea mustață mare și răsucită, ca Franz Josef. El voia să facă pe durul, da' nu știa nici el când trebuia să fie dur sau când nu trebuia... O venit la un moment dat și stătea proptit în ușă, se uita la noi și asculta. Și ne întreba cum ne cheamă, de unde suntem, ce studii avem. El nu știa ce școală avem și la un moment dat zice, așa, dus pe gânduri : „Nouă clase, zece clase, unșpe clase, ce frumos sună...”. Fără să vrea vorbea cu glas tare... parcă era un câțel, săracu'... Și într-o zi ne-au pus porția de mâncare băieții de la drept comun cu care ne cunoșteam foarte bine. Aveam câte un polonic de fiecare, atât aveam voie. Și o rămas jumătate de hârdău, iar noi ne-am dus repede cu gamelele crezând că ne mai dă. La care Moșu', care probabil că era supărat, da' nu știu de ce : „Ce faci acolo ?”. „Păi, să le mai dau la băieți...” „Marș la bucătărie, ticălosule ! Porția și atât ! Ieși, cară-te !” Și a închis ușa. Noi am rămas dezamăgiți... N-o apucat Moșu să închidă bine ușa că noi am început cu înjurături în gura mare : „Păi, ce, dă de la tat-său ? Ce e așa de greu să ne deie mâncare, că doar am muncit aici !”. Și el ne-a auzit că l-am înjurat... După episodul ăsta, într-o zi, a venit Moșu' cu același hoț, cu hârdăul, ca să ne dea de mâncare. Ne dă mâncarea și apoi hoțul dă să ia hârdăul, că era niște fasole, mâncare bună. Și când dă să plece cu hârdăul, Moșul îl întreabă : „Unde pleci ?”. „Păi, le-am dat porția și acumă plec.” „Mama mă-tii, dă la băieți de mâncare, că nu pe tine te înjură !”

Și după câțva timp, când am ajuns să fim vreo 12-13 în cameră, s-au gândit și tovarășii de la București și ne-au băgat cu minorii din nou. Și am plecat iarăși la lucru...

Vă mai aduceți aminte momentul eliberării ?

Domn'e, când am plecat a început să dispară unu', câte unu'. Intra și ne striga pe rând... Și azi așa, mâine așa, am tot văzut noi că tot dispare câte unu', câte unu'... N-aveam niciun criteriu după care să ne orientăm în legătură cu plecările, nu puteam să ordonăm deloc socotelile. Da' până la urmă ne-am lămurit noi că oricum pleca câte unu, nu plecau mai mulți. Și din lotul meu eu eram singur. Erau discuții aprinse în cameră în legătură cu plecările. Eram 48 în cameră, pe trei rânduri de paturi. Și la un moment dat eu le-am zis în glumă : „Eu știu că plec singur data viitoare”. Eu aveam 15 ani condamnare și mai fuseseră doi prieteni de-ai mei, Glăvan²⁵ și Hiloti²⁶, din Botoșani, care erau condamnați câte 18 ani tot pentru organizație subversivă. Și le-o' redus pedepsele la 5 și respectiv 4 ani și tot nu plecaseră. Ei când m-au auzit, au început să râdă. Și de Ziua Crucii, pe 14 septembrie 1962, a venit majurul și mi-a zis : „Nu trebuie să spui nimic. Treci în cameră”. M-o băgat în cameră : „Ia-ți lucrurile !”. După ce mi-am luat lucrurile : „Treci pe celular !”. „Păi, dom' major...” „Treci pe celular !”

25. Constantin Glăvan, născut la 14 februarie 1942 în Botoșani. A fost arestat la 28 octombrie 1958 și condamnat la 18 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Botoșani, Jilava, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat la 22 octombrie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

26. Eugen Hiloti, născut la 15 decembrie 1942 în Mihăileni, Botoșani. A fost arestat la 24 octombrie 1958 și condamnat la 18 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 4 ani. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Botoșani, Jilava, Aiud și Mărgineni. A fost eliberat la 22 octombrie 1962 cu domiciliu obligatoriu la Rubla, în Bărăgan. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Am trecut pe celular. Când s-o' întors băieții, eu am plecat pe celular da' am uitat să-mi iau țigări și chibrituri. Și m-am rugat de ăla : „Da-ți-mi voie să mă duc până în cameră să-mi iau țigările și ceva de mâncare, că nu mi-am luat decât hainele, fiindcă așa ați zis”. M-o' dus cu pază, i-o dat pe ălalți la o parte și mi-am luat țigări, dar am fost așa de deștept încât nu mi-am luat chibrituri... Și tocmai când mă întrebam ce-i de făcut, m-au chemat să-mi iau hainele de la magazie și să-mi dea biletu' de eliberare. Și când m-am întors înapoi în celular, eu abia așteptam să le spun colegilor, deși mi-au spus să nu divulg nimic. Când am plecat era într-o după-masă și toți erau în curte... Se făcuse un zid în dreapta și în stânga alcătuit din deținuții noștri, iar când am trecut printre ei am mârâit la unu' : „Plec acasă”. Și am plecat... M-au scos după masă, după ce mi-au dat toate actele, țidulele și banii... vreo 374 de lei. Erau bani pe vremea aia, în '62.

Era plata pentru ceea ce ați muncit...

Da. Nouă ne dădeau bani, dar era un fel de salariu onorific. Și când m-au scos afară m-am gândit să mă duc la gară, la Caragiale, dar nu știam pe unde e. A doua variantă era să ajung la Ploiești, da' până acolo erau 25 de kilometri. Îmi dăduseră mâncare de drum, așa că am plecat cu sarsanalele pe umăr... Și pe drum m-am întâlnit cu cei de drept comun, care erau la muncă. Și un major care mă cunoștea îmi zice : „Ei, ce faci, pleci acasă ?”. „Plec, da !”. „Ei, acum ai grijă să nu te mai întorci !”. „Nu mai vin.” Și-am plecat mai departe și, într-un final, am ajuns în Ploiești-Vest. Când am ajuns în gară prima grijă a fost să-mi iau un pachet de țigări Lux... Parcă-l văd și acuma... Era un pachet verde, mirosea frumos... o splendoare ! Apoi, când să mă sui în tren, urcă-te dacă ai unde... și asta deși aveam bilet. Era o înghesuială cumplită, dar am intrat cumva și am ajuns acasă.

Când am ajuns, am bătut la ușa din față, dar n-o venit nimeni. Atunci am luat-o prin spate, iar mama era acolo și întindea rufe. Zic : „Domn'e, da-n casa asta nu mai deschide nimeni ușile ? !”. A fost o mare bucurie, pentru că tata, fratele tatei și fratele mamei nu veniseră. Abia pe urmă, încet, au început să vină și ei, unu' câte unu...

Dar cum de v-au eliberat înainte de termen ?

Mi-au redus termenul. Probabil că au făcut ei cerere, pentru că am înțeles c-așa o fost conjunctura, a spus tovarășul Gheorghiu-Dej ca până în '64 să nu mai rămână niciun deținut politic. Și mie mi-o' redus pedeapsa la 3 ani și jumătate. Abia atunci mi-am explicat eu de ce era așa de mare zor să mă găsească și nu știau cum să scape mai repede de mine, ca să nu ne găsească vreun control acolo.

Părinții au știut unde sunteți în tot acest timp ? Ați corespondat, ați primit pachete ?

Mama știa. Fiind la muncă aveam voie să scriem, lunar aveam dreptul la pachet, iar la trei luni aveam dreptul la vorbitor. Dacă nu lucram aveam dreptul la un pachet la trei luni, vorbitor la șase luni și carte poștală la trei luni.

Cu tatăl dumneavoastră ce s-a întâmplat ?

Tata, după ce a făcut 5 ani o apărut, dar când a venit... mai să nu-l cunosc. Eram obișnuit cu mustățile răscute ale tatei, à la Franz Josef, și m-am trezit cu unu' fără mustăți, fără nimic. Mă și întrebam : „Ce dracu' mai vrea ăsta ? !”. Abia când s-a apropiat mi-am dat seama cine e...

A suferit mult pe unde a fost închis ?

Nu. A zis că o singură dată a făcut ocluzie intestinală, dar fiind doctor a știut ce are și le-o spus ăloră că trebuie operat în trei ore, că altfel e de rău. Și l-o' operat. La

Gherla era fabrică de mobilă, dar tata n-o lucrat. Fratele tatei mi-o zis că o lucrat acolo. Și ne-am lămurit despre ce-a fost vorba cu arestarea... Problema o fost că trebuia să dea un exemplu în Iași și căutau un motiv. Și l-o' găsit : originile și trecutul nostru.

V-ați continuat studiile după eliberare ?

Da. În septembrie, când am venit acasă, mama, Dumnezeu s-o odihnească, o făcut toate demersurile și intervențiile să mă primească la școală. Mă rog, îi mai cunoștea pe cei de la secretariatele liceelor. Și m-o' acceptat da' numai la „fără frecvență”... Noi îi spuneam la „fără prezență”, pentru că nu te duceai la cursuri, te duceai numai să dai examenele. Numai din când în când ne mai făceau un fel de pregătiri. În fine, obligația era să lucrez, să fiu în câmpul muncii. Și nu știam unde să mă duc, că nimeni nu mă primea. Și o vecină de-a mea care lucra la o cooperativă de mobilă și tapițerie o vorbit cu domnul Felix Bech, președintele de acolo, și el i-a spus că nu mă poate angaja ca meseriaș calificat. În fine, m-au angajat acolo și mi-am văzut de treabă, m-am înțeles cu toți, n-am avut dificultăți la muncă. Încet-încet am făcut și clasa a XI-a și am dat și bacalaureatul. Într-o timp mi-a venit și hârtie de recrutare de la comisariatul militar, dar eu fiind în câmpul muncii și elev scăpasem.

Și pe urmă m-am gândit să mă înscriu și la facultate. Unde să mă duc ? La Electrotehnică la Iași. Mă duc, mă înscriu, îmi primesc cererea... Mă duc frumos la examen, mă uit pe toate listele, de jos în sus, de sus în jos... eu nicăieri. Și apare unu' care cred că era politruc : „Căutați ceva ?”. „Da.” „Cum vă cheamă ?” Îi spun. „Sunt înscris la Electrotehnică.” „Și ?” „Nu mă regăsesc pe tabel.” „Păi, n-ai scris nimic în autobiografie ?” „Ba da.” „Și atunci de ce te miri ?” „Păi, mi se pare ceva anacronic...” „Cum adică ?” „Foarte simplu... Comisariatul militar mă cheamă să-mi dea mitraliera în mână, deci are încredere în mine, iar aici mă pedepsiți, nu-mi dați condeiul... Dracu' mai înțelege, că eu nu mai înțeleg nimic !” Și am plecat, pentru că n-avea rost să mă cert cu el. În anul următor m-am dus iarăși. Am dat examen și cum tovarășii de la Securitate erau omniprezenți și omnipotenți, dădeau telefon și spuneau : „Vezi că vine ăla și se-nscire ! Trebuie să pice !”. Puteai să știi dumnezeiește, degeaba... M-am dus acolo și am căzut cu 20 de sutimi sub linie. Și m-am dus la Hidrotehnică, pentru că erau aceleași materii și se dădea în toamnă. În schimb, acolo eram 26 pe un loc ! O loterie... Așa că m-am dus și mi-am văzut de treabă, n-am mai pus mâna pe nicio carte. Și am intrat al doilea ! De ce ? Acolo eu eram chiorul în țara orbilor... Toți erau băieți care nu intraseră la altă facultate și erau în pericol să fie înhățați la armată.

În ce an se întâmpla asta ?

În 1966. Da' până să intru la facultate m-am mai mutat și eu de colo-colo, mi-am făcut lichidarea la mobilă și tapițerie, după care mama o pus o vorbă bună la Uzina Electrică, unde fratele ei fusese inginer, și m-o' primit acolo ca ajutor de șef de tură. Și între timp s-o făcut un curs de calificare și la energie electrică, iar eu văzând opoziția tovarășilor m-am dus și acolo și mi-am luat a patra calificare. Acum sunt policalificat... vorba lui Ceaușescu, Dumnezeu să-l ierte.

Pe urmă am intrat la facultate, am terminat Hidrotehnica, m-am însurat și-am fost repartizat în Gorj.

După ce ați venit în Gorj ați mai avut probleme cu Securitatea ?

Da' cum să nu ? Am avut probleme, că eu nu mi-am ținut gura niciodată. Odată, de 1 Mai, secretarul de partid, care știa prin ce am trecut, o vrut să-mi dea să duc steagul partidului... și am zis : „Nea Costică, dacă-mi dai steagul partidului, îl las alături de

gardu' ăla ! ”. „Trebuie să duci ceva...” „Dă-mi drapelul țării.” „Păi, da' n-am decât un steag al partidului...” „Ăla să-l duci dumneata, nu mi-l da mie ! ” Zice : „Vă dau portretul lui Ceaușescu... Ori îmi dai steagul țării, ori nu îmi mai dai nimic ! ” În fine, mi-o dat un tricolor și l-am cărat pe ăla, pentru că trebuia să fiu și eu în rând cu lumea.

Când discutam cu colegii de serviciu habar n-aveau cine e Regele Carol I, cine e Regele Ferdinand... Ei îl confundau pe Carol al II-lea, care o plecat cu un tren de bunuri, cu Mihai, care o plecat cu trei mașini într-un vagon... Eu sunt și colecționar de monede și le arătam monedele... Nici nu știau despre ce e vorba. Ș-apoi le spuneam tot ce știam și eu de pe acasă. Și povestea cu Grivița, și că țarul Rusiei îl chema pe Regele Carol să-l ajute, că altfel mânca bătaie... Bineînțeles că au aflat tovarășii și m-am trezit chemat la Securitate și muștruluit că de ce nu-mi țin gura. Comandant al Securității ajunsese un oarecare tovarăș colonel Bucura Vasile, care era provenit din pepiniera Iași și îmi știa familia. Și atunci îi puneam pe ăștia să-mi facă mie zile fripte. Dar cu el nu m-am întâlnit decât ultima dată, pentru că în rest m-am întâlnit numai cu aghiotanți de-ai lui. Și o adunat toți șefii de ateliere de proiectare și le-a spus că eu sunt un dușman al poporului și că am avut în familie numai spioni...

La un moment dat, prin '88, un colonel, Enoiu, o avut un moment de sinceritate, probabil pentru că știa ce urmează. Și zice : „Tovarășul inginer, de ce nu vreți să înțelegeți că noi suntem organ de ordine ? De ce vreți să ne puneți în situația neplăcută de a lua măsuri și să ne facem datoria strictă ? Tovarășul inginer, de ce nu vă gândiți la o treabă ? Dacă-ar vorbi Ionescu sau Popescu nu l-ar asculta nimeni. Da' vă dați seama că dacă vorbiți dumneavoastră vă ascultă toată lumea ? Aveți mai multă carte decât ceilalți și asta ne deranjează. Acum, când o să vină tovarășul colonel Bucura, să nu-l contraziceți, chiar dacă n-are dreptate...”. Și o venit Bucura și mi-o zis : „Eram tânăr lucrător, organ de securitate la Iași, și de acolo știu de familia ta...”. Și zic : „Domnu' colonel, în măsura în care ofițerii armatei române sunt spioni, am avut spioni în familie, c-am avut o mulțime de ofițeri. Aveți dreptate”. Am zis asta de față cu toți și l-am dezumflat, n-a mai avut ce să spună. Și i-o pus pe colegi să-și spună părerea, iar secretarul de partid m-o vorbit de bine.

Dar altfel ați simțit și că sunteți urmărit ?

Da', cum ? ! Păcăiau telefoanele când vorbeam și îl înjuram de fiecare dată pe ăla care și-o băgat urechile pe fir...

Având în vedere că pentru dumneavoastră, personal, perioada detenției n-a fost foarte grea, se poate spune cumva și că închisoarea v-a maturizat, v-a ajutat într-un fel ?

Da' nu mi-a făcut niciun bine, pentru că anii pe care i-am pierdut nu se mai pot recupera niciodată. Și oricum între vârsta de 16 ani și jumătate și 20 de ani și jumătate e multă pierdere... Nu se compensează prin toate recompensele pe care le oferă ei acum.

Față de comunism ce atitudine aveți ? Vă întreb pentru că încă există oameni care afirmă că marxismul a fost aplicat greșit...

Probabil, da' nu știu, e greu de judecat. Pentru unii a fost bine, fiindcă au primit loc de muncă, mâncare, de toate și s-or învățat leneși. Dar pentru alții... De fapt statul a exploatat oamenii. S-a terminat exploatarea omului de către om și a început exploatarea omului de către stat...

Tatăl dumneavoastră v-a reproșat vreodată arestarea ?

Păi ce să-mi reproșeze ? ! Că doar el m-o învățat să fiu cinstit și să nu mint...

Vasile Brânzan

S-a născut la 8 septembrie 1935 în Târgu-Jiu, județul Gorj. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Medicină. Profesia : doctor. A fost arestat la 30 noiembrie 1956 și condamnat la un an de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 29 noiembrie 1957. La data interviului locuia în Târgu-Jiu. Interviu realizat de Alexandru Matei la 22 noiembrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea – Adrian Sandu. Editarea interviului – Alin Mureșan. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cota 275.

Cum ați ajuns să vă împotriviți regimului comunist ? Aveați opțiuni politice ?

Înainte de '47 eram foarte mic, deci n-aveam nicio opțiune. Tata mi se pare că a fost membru PNL sau PNT, o perioadă înainte de război, dar nu-s foarte sigur. Drept să vă spun, în familia mea, pentru că m-ați întrebat ce politică a făcut tata, auzeam destul de frecvent discuții între tata și rude mai apropiate împotriva bolșevismului care se apropia de noi. Auzeam aceste discuții după anul '48, '49, când au început crimele împotriva poporului român, ca să spun așa, și se asculta Radio Londra și posturile de radio străine. Deci tata era clar ostil comunismului. Nu cunoscuse comunismul, deoarece el a luptat în Primul Război Mondial, da' probabil din bun-simț... Noi susținem că suntem la origine greci, unu' din revoluționarii lui Alexandru Ipsilanti s-a rătăcit acolo într-un sat de munte după răscola lui Tudor [Vladimirescu].

Eu m-am ocupat cu sportul, de la 13-14 ani am jucat fotbal, am făcut gimnastică în echipa Liceului „Tudor Vladimirescu”, am făcut multe excursii în țară, deci mă preocupa' sportu' și cartea, atât.

Am două surori, amândouă mai mari decât mine, au terminat și ele facultăți, dar cu greu, pentru că tata era destul de amărât, era sanitar de meserie, iar mama casnică, deci ne-a ținut foarte greu în facultate. Surorile mele au avut tot timpul burse.

Dumneavoastră unde ați făcut facultatea ?

Eu am început Facultatea de Medicină la Cluj în anul 1953. Am reușit destul de bine și am făcut doi ani și jumătate, apoi s-a dat un examen – pentru că aveam condiții materiale destul de slăbuțe – s-a' făcut recrutări pentru Institutul Medico-Militar din București. Pe atunci se numea Cursul Central de Pregătire a Medicilor și Farmaciștilor. Și acolo ni se asigura casă, masă și uniformă. Deci în anul III m-am transferat la București, în anul 1955. În 1956 am trecut în anul IV, cu note destul de bune, și din sublocotenent ne-au avansat la gradul de locotenent. Stăteam atunci în spatele Gării de Nord, unde e și acuma Institutul Medico-Militar.

Care a fost motivul pentru care v-au arestat ?

În 1956 eram cu niște colegi cu care am și intrat după aceea în închisoare și mai comentam anumite evenimente politice, ca să se ivească la un moment dat manifestația studențească din Ungaria, unde în urma unei manifestații de revendicări pentru studenți a urmat o revoltă sângeroasă. Ei, la noi în țară s-a găsit momentul prielnic ca studenții să facă o manifestație de protest pentru revendicări, deși erau crescuți, vorba aia, în comunism. Și în Timișoara a fost o revoltă mare, nu-mi mai amintesc, iar la București trebuia să aibe loc pe 5 noiembrie 1956 în Piața Universității la ora 14, dar n-a mai avut loc. Inițiatorul era Alexandru Ivasiuc¹, Sașa îi ziceam noi, în legătură cu cineva care mai făcuse închisoare înainte. Însă cum suntem noi, o parte din români, s-a aflat de această chestie și a' fost arestați înainte Petrișor², Alexandru Ivasiuc și încă Mihai Serdaru³, o serie de colegi de-ai mei care, într-adevăr, erau inițiatori. Am știut și noi, o parte din studenții militari : Petcu Remus⁴, Brânzan Vasile, adică eu, și Iliescu Paul⁵. Și bineînțeles c-am mai spus și la alții, însă n-au venit acolo, ne-am dus numai noi la ora respectivă prin piață. Toată piața era înconjurată de tancuri blindate, pline cu securiști înarmați până în dinți. Ne-am reîntors la cămin ca după aceea din trădare în trădare să fim și noi arestați și condamnați.

Cum s-a desfășurat ancheta ?

Am făcut primele cinci luni în anchetă la Ministerul de Interne, de unde a zburat tovarășu' Ceaușescu. Acolo jos sunt două nivele sub pământ în care se introduce aer cu ventilatorul. Și bineînțeles că eram despărțiți. Eu am stat singur în celulă aproape 40 de zile. Nu era ușor la 21 de ani să stai singur, să te trezești în salopetă și desculț pe ciment

1. Alexandru „Sașa” Ivasiuc (1933-1977), prozator și romancier. A fost arestat la 4 noiembrie 1956 ca student la Facultatea de Medicină din București și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Periprava, Stoenesti și Salcia. A fost eliberat la 2 noiembrie 1961 cu domiciliu obligatoriu pentru 2 ani la Rubla, Galați. Informații din fișa matricolă penală din AANP. A decedat în urma cutremurului din București de la 4 martie 1977.
2. Marcel Petrișor, născut la 13 aprilie 1930 în Ocișor, Hunedoara. Scriitor. A fost arestat la 17 aprilie 1952 și condamnat la 1 an și 6 luni de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 20 ianuarie 1954. A fost rearestat la 5 noiembrie 1956 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP. A scris mai multe cărți de memorialistică de detenție, printre care *Memorii I : Fortul 13 Jilava. Convorbiri din detenție*, Meridiane, București, 1991 ; *Memorii II : Secretul Fortului 13. Reeducări și execuții*, Timpul, Iași, 1994 ; *La capăt de drum*, Institutul European, Iași, 1997.
3. Mihai-Victor Serdaru, născut la 7 mai 1936 în București. A fost arestat la 4 noiembrie 1956 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Salcia, Periprava și Galați. A fost eliberat la 2 noiembrie 1960 cu domiciliu obligatoriu la Rubla, în Bărăgan. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
4. Remus Petcu, născut la 29 iulie 1935 în București. A fost arestat la 12 noiembrie 1956 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 11 noiembrie 1958. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
5. Paul Iliescu, născut la 7 august 1934 în București. A fost arestat la 12 decembrie 1956 și condamnat la 1 an de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 11 decembrie 1957. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

după ce înainte ai purtat uniformă. Să stai 40 de zile fără să-ți vorbească nimeni decât cei care te trezeau și cei care te duceau cu ochelari negri la ochi la un etaj...

Știați dacă era zi sau noapte când vă duceau la anchetă ?

Da, da, cu aproximație da. În momentul când îți dădeau ochelarii jos se mai zăreau geamuri, vedeai dacă-i zi. Da' știai, pentru că-ți făceai socoteala că noaptea dormi : stingerea era la ora 10 și te trezeau la ora 5. Trebuia să stai la marginea patului, să nu te miști. N-aveai voie să dormi, n-aveai voie să stai culcat în pat, numa' dacă erai bolnav și se dădea pat de către medic, adică să stai întins. Restul, tot timpu' în picioare, să te plimbi printr-o celulă în care abia făceai 3-4 pași. Și asta o făceai de mii de ori. Pe noi ne-a' amenințat ca militari, printre care era renumitul ăla Enoiu⁶, care a bătut de rupea. Eu am fost anchetat de un oarecare locotenent major Dumitrescu⁷. S-a purtat așa, și-așa, pentru că n-avea prea multe ce să ia de la noi.

L-ați putea descrie ?

Avea ochi albaștri (râde - n.n.), talie medie, freză peste cap... Părea manierat, dar foarte dur în același timp.

Ați suferit coerciții de la anchetatori ?

Nu, nu prea. De ce să mint ? Nu. Câteva castane așa, pentru că n-am vrut să recunosc nimic vreo săptămână. Până la urmă mi-a adus pe colegul meu de grupă la confruntare, pe Petcu Remus. Pe el l-au păcălit : „Hai, mă Bebe, spune, mă, că ei știu totul și așa. N-are rost să negăm. Uite, mi-au promis mie că ne dau drumul”. „Dom'le”, zic, „o fi ceva și asta”. Și atunci am vărsat și eu tot ce-am știut despre manifestație, adică ce ne privea pe noi, nu ? „Bine, măi banditul”, mi-a zis Dumitrescu ăsta, „păi tu ce ai, mă ? Erai ofițer al statului, era o adunare programată de Partid, de organizația de UTM ? Ce-ai căutat acolo ? Nu știai ce-a fost în Ungaria ? Ești împotriva noastră 100 % !”. Da' în fine, ce să mai zici ? Avea dreptate omu' în felul lui... Și apoi a' urmat anchete peste anchete, fel și fel. Băga' în celule fel și fel de turnători ca să vadă ce mai gândești, ce mai zici. Și a urmat procesul, unde Ivăsiuc și-a luat toată răspunderea asupra lui.

Când a avut loc procesul ?

Păi după cinci luni de la arestare, deci prin luna aprilie a avut ultima înfățișare, c-a avut două înfățișări.

Procesul a fost public ?

Cu public, cu rude, dar mai mult comuniști de-ai lor de pe la UTM, de pe la Comitetul Central...

Cum s-a purtat avocatul apărării ?

Avocatul apărării a fost pus de tata. Era cineva din Târgu-Jiu, de aicea, dar care era mare șef prin UTM. Mă amenința că eu băiat bun, liceu sportiv, ce mi-a venit să fiu anticomunist ? Și într-adevăr i-am mirat pe toți. Da' totuși au vrut să mă testeze și prin mai am fost depuși la Jilava. Și sentința ne-a venit când eram la Jilava...

6. Gheorghe Enoiu, șeful Serviciului Anchete Penale din cadrul Direcției a VIII-a a Securității Statului între 1950 și 1960 ; http://www.iiccr.ro/pdf/ro/sesizare_penala_gheorghe_enoiu.pdf, accesat la 28 septembrie 2008.

7. Vasile Dumitrescu, locotenent-major în Securitatea București, unul dintre anchetatorii loturilor de studenți arestate în urma evenimentelor din noiembrie 1956. CPADCR, *Raport final*, p. 686.

Ce condamnări s-au pronunțat în proces ?

Lotul nostru a fost format din 10 oameni⁸, 6 studenți la Medicină, parcă, și restul de la alte facultăți. Am fost întâi introduși într-un articol grav din Codul Penal, cu pedepse de la 5 la 10 ani, ca apoi, nu știu ce s-o fi întâmplat, să fim încadrați de la 1 la 5 ani. Ivasiuc a fost condamnat la 5 ani și restu', gradat, până la 6 luni. Eu am avut condamnare un an de închisoare corecțională la articolul 327, partea a III-a, „agitatie publică”.

Restul detenției unde ați făcut-o ?

La Jilava, într-o cameră cu 60-70 de oameni, claie peste grămadă. Era o cameră din secția a II-a, pe stânga cum intrai. Acolo era secția cam de eliberare, în care mai veneau și alții din alte părți pentru a fi trimiși la București la alte anchete. Jilava era o închisoare de tranzit mai mult, nu de execuție, da' în cazul pedepselor mici, cum era a mea, nu te mai mișcau de acolo. Pe colegii mei i-a' dus la alte închisori, cei mai mulți pe la Gherla.

Cum era alimentația din închisoare ?

Mă întrebați și îmi vine să oftez. Nu se poate numi alimentație... Dimineată era o cafea care nu era cafea, era un lichid de culoare neagră, fără zahăr ; eventual o bucătică de pâine cu marmeladă. Dacă nu, ne mai dădea' din când în când un castronel de cir fiert, cum se dă la porci. Era bun că era cald... La prânz aveam un singur fel, care la Jilava era din copite de cal, din oase luate probabil din resturile de la abatoare. Găseam în farfurie și mațe necurățite, cum le iei din animal... Știți dumneavoastră cu ce erau pline... Am găsit și cuie din potcoava de cal în castron. Mâncam de foame, că eram tineri, aveam 21 de ani. Bătrânii, săracii, unii bolnavi, îți mai dădeau și ei mâncare : „Mănâncă, eu nu mai pot”. Acolo era' mulți oameni și erau numai două tinete pentru necesități, unii bătrâni își făceau nevoile după rogojina colțului... În fine, era o promiscuitate extraordinară.

Țin minte c-am fost cu un ȋigan, săracul de el, și ăsta era și sifilitic, avea gome pe el ; era lustragiu. A fost cea mai comică situație. El trebuia să ne bărb'erească pe noi... să ne contamineze, în fond, că avea gome. ăsta a fost arestat și i s-a' dat 10 ani. Și am zis : „Dom'le, dacă lui i s-a' dat 10 ani, ce a făcut ăsta ?”. Păi ce credeți ? Făcea ghetete pe stradă și a strigat odată beat, că era și bețiv : „Trăiască republicanii până vin americanii !”. 10 ani ! Și atuncia am zis : „Vai ce puternici sunt comuniștii ăștia ! Bă, dacă le e teamă și de omul ăsta, păi atunci ce să vorbim dacă ar fi o mișcare ca lumea ?”. Dar ei aveau mulți informatori și pe mișcările ălea ca lumea din fașă le jugulau. Ca dovadă, mișcările studențești din '56.

V-ați întâlnit și cu personalități cât timp ați stat la Jilava ?

O groază. De exemplu, pe Paul Goma⁹, cu care am corespondat multă vreme după '90. Profesori, ingineri, preoți, studenți foarte mulți... Ne ținea' izolați de cei „contagioși”,

8. În afara celor menționați de interviu, au mai fost condamnați, prin sentința nr. 481 a Tribunalului Militar București, Dan Stoica (4 ani), Mihai Rădulescu (4 ani), Constantin Iliescu (2 ani), Alexandru Tătaru (2 ani) și Christl Depner (6 luni de închisoare corecțională). CPADCR, *Raport final*, p. 687.

9. Paul Goma, născut la 2 octombrie 1935 în Vatici, Basarabia. Scriitor. A fost arestat la 22 noiembrie 1956 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Codlea și Gherla. A fost eliberat la 21 noiembrie 1958 cu domiciliu obligatoriu la Lătești pentru 36 de luni. Ulterior i s-a prelungit perioada cu încă 24 de luni. A fost eliberat în 1964. În 1977 s-a solidarizat cu mișcarea „Charta '77” din Cehoslovacia,

adică de legionari, care erau pe secția I numa' în lanțuri, și de partizanii din munți, „criminalii de război”, cei care luptaseră împotriva Uniunii Sovietice. Noi eram în jur de 40 de oameni într-o cameră lungă cât un vagon de tren și aveam o viață destul de aspră. Mai erau și ciudățenii, unii din noi primeau niște porții de regim TBC, cu carne, grăsimi multă în castron... Ne uitam așa... Erau suspiciuni de tot felul și turnători câți vrei în cameră, cel puțin 1-2 erau sigur, ca să afle tot ce se vorbește, probabil pentru o porție de mâncare mai bună sau cine știe ce.

Cât timp ați stat la Jilava ?

7 luni. Într-o zi, mai aveam nicio lună până mă eliberam, am făcut o chestie : nu m-am sculat la timp din pat. M-au dus împreună cu un student, Marian Rosenzweig¹⁰ – nu știu dacă o mai trăi, dacă trăiește, îl salut – și m-au pedepsit trei zile la neagra, unde îți dădea' să mănânci o dată la trei zile. Restul numa' apă... Și mâncarea era un terci din acela de care v-am spus, și o ciorbă, o fiertură din ceva, dacă ți-o mai dădea la prânz. Eu băteam foarte bine Morse... Învățasem de la unii chiar când eram la Interne să bat Morse și vorbeam foarte repede. Și mă pomenesc cu bății în zid din partea aia... deci mai era cineva dincolo de zid. Și-am început să conversez. Cel de dincolo s-a recomandat și v-a spus c-am luat plasă. Este un inginer... nu dau nume, că poa' să aibă familia chiar în Gorj și m-aude (sic !). Mi-a spus că e inginer din Gorj, de la sonde, că e legionar și că e în tranzit, că face închisoare de vreo 10 ani. M-a întrebat și pe mine : „Sunt student la Medicină în anu' IV”. Și începe să mă tragă de limbă : ce gândesc eu despre regim, care e atmosfera printre studenți. I-am spus foarte sincer. „Dom'le, pe legionari vă cunoaștem mai puțin, doar din ce-am aflat aicea de la alții. Dar știam c-ați luptat și voi pentru o cauză antibolșevică. Studenții de afară sunt foarte tineri, nu au prea multe cunoștințe despre dreapta, că s-au ținut că voi sunteți pericolul numărul unu pentru comuniști. Nici mie nu-mi plac comuniștii, deși am fost ofițer...”. Și i-am spus despre viața mea, că m-a întrebat mult. Dom'le, și m-am cam destăinuit...

Ca după aceea, înainte cu o săptămână de eliberare, să mi se întindă o provocare. Interesant. Tot unu' dintre deținuți, care era omu' lor, a început în fața mea și-a lu' Marian Rosenzweig să-i înjure pe comuniști și pe militari. „Voi”, zice, „care aveți hainele pătate cu sângele copiilor din Ungaria...”. Și înainte de a pleca cu o săptămână, am fost chemat împreună cu Marian la un ofițer. Și v-a spus ce mi-a zis mie un ofițer de la Ministerul de Interne, un băiat foarte drăguț, foarte deștept mi se părea. A vorbit foarte frumos cu mine, dar ei deja știau cine sunt eu, pentru că îmi dădusem arama pe față bătând Morse cu inginerul acela. De un' să știu eu câte capcane îmi întind ? Ofițerul m-a întrebat ce vreau să fac, că peste câteva zile, o săptămână, mă eliberez. „Vreau să continui Medicina. E normal, nu ?” „Da, foarte normal, și noi o să te

adunând mai multe persoane în jurul său. A fost arestat și bătut o lună de zile de generalul Nicolae Pleșiță. După eliberarea din 6 mai 1977 a plecat în Franța, unde Securitatea a încercat fără succes să-l asasineze. Paul Goma, *Culoarea curcubeului '77. Cod „Bărbosul”*, Polirom, Iași, 2005, pp. 283-285 ; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. F, G*, p. 251 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Paul_Goma, accesat la 25 septembrie 2008 ; fișele matricole penale din AANP.

10. Marian Rosenzweig. A fost arestat la 15 noiembrie 1956 ca student la Facultatea de Construcții din București și condamnat la 1 an de închisoare corecțională. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. R*, p. 178.

sprrijinim. Acuma știi ce ? Avem o problemă de lămurit.” Zice : „În ziua de cutare, ai fost și-ai auzit ce s-a vorbit. Știi când ăla îi înjurase pe comuniști... Te rog frumos să scrii ce ai auzit acolo.” Da' eu zic : „Nu știu despre ce vorbiți”. L-am prostit în față. „Da' ați fost atunea, dumneavoastră și cu studentul Rosenzweig.” Deci îmi cerea prima declarație de colaborare... Mi-am dat seama și am zis că nu știu nimic, n-am auzit nimic. La care ăla din domnul politicos, odată s-a schimbat cum se schimbă cameleonul. Mi-a tras o înjurătură, două, trei de Dumnezeu și de mai rău, și-a zis : „Bă banditul, ai să vezi tu facultate când mi-oi vedea eu ceafa ! ”. Asta țin minte cât oi trăi. Și, într-adevăr, nu mi-au dat voie să continui facultatea nouă ani după asta.

Cum a decurs ziua eliberării ?

Hainele mele militare erau la magazie. Mi le-au dat înfășurate într-un balot, că mă arestaseră militar, locotenent cu două stele, cu șarpele și cu epoleții aceia mov. Am ieșit afară de la Jilava, am semnat acolo la ieșire pentru ceva, nu știu ce, și mi-a' dat un bilet de eliberare care-l am și acum... Mi-a' dat drumul pe 29 noiembrie, deci după exact 1 an. Și se înserase... Deci era cam 5, așa. Nu era nimeni să mă aștepte, așa că am luat tramvaiul până pe Rahova, la un unchi al meu. Tata stătuse, săracul, de dimineată și se plictisise stând acolo și plecase acasă la fratele lui în Rahova, pe strada Vicina. Și atunci îmi vine o idee. Ia să îmbrac eu uniforma, dom'le, că pe tramvai mergi pe gratis. Dacă te vedea' militar pe vremea aia nici nu-ți lua' bani, nici nu te întreba' de bilet, nimic ! Nu știa' ce ești, că ești securist, că ești polițist. Am aruncat hainele de civil acolo pe câmp, m-am îmbrăcat în locotenent. Act de curaj, că dacă mă prindeau ăia, făceam pușcărie iară pentru fals. Nu ? M-am îmbrăcat frumos în locotenent, am stat pe scaun... Am ajuns acasă în Rahova. Acolo m-a așteptat unchiul meu cu tatăl meu, care a suferit foarte mult de pe urma asta... Și am tras puțin la măsea (râde - n.n.).

Ați avut dreptul la pachet cât timp ați fost închis ?

Nimic. N-a știut nimeni unde sunt. N-am știut de afară nimic, nimic, nimic.

Dar tatăl dumneavoastră a aflat unde ați fost închis ?

Tatăl meu a aflat după proces că-s la Jilava. Atunea i s-a spus. Până atunea nu i s-a spus unde sunt. N-a știut nimeni cinci luni unde suntem.

Ce-ați făcut după ce-ați fost eliberat ?

Ce să fac ? Am venit în Târgu-Jiu și m-am angajat ca soră (sic !) medicală la o secție. Am înființat cardiologia împreună cu un doctor, maestru al meu, Ilarie Popescu. Deoarece nouă ani nu mi-a' dat voie să termin facultatea, am făcut și școala asta de asistenți, am fost șef de promoție pe regiune - să mă laud și eu acum - și am ales în Târgu-Jiu. Pe urmă m-am căsătorit.

Și până la urmă ați terminat facultatea ?

Da. În '65 am reînceput-o și în '68 am terminat-o. După aia am fost medic la o circă rurală în comuna Bălănești¹¹, apoi am stat doi ani și mi-am făcut specializarea.

În timpul acesta ați mai fost șicanat de Securitate ?

O perioadă. După ce m-am eliberat, ei au primit o notă despre mine nu că aș fi periculos, dar că sunt ostil categoric. Și atunea sigur că te mai chemau, te puneau să ieși chiar și un angajament... Nu știu dacă a scăpat vreunul. Cred că foarte puțini au

11. Localitate în județul Gorj.

scăpat. Știți probabil despre ce e vorba, nu e cazul să vă mai spun eu... Dar, totuși, trebuia să nu te ții de el ; chiar dacă l-ai dat, trebuia să nu te ții. Pentru că ei de fapt nu atâta căutau să stoarcă de la tine informații, să devii tu informator, cât să te țină sub control. Această șicanare a lor era una din metodele de a te ține pe tine în permanență sub control.

Că mai trimetea' pe cineva care încerca să te tragă de limbă și după aia te chema pe la el și : „Hei, ce-ai mai făcut ? Cum a mai mers ? Și în ziua de cutare nu v-ai întâlnit la cârciumă sau la meci cu cineva ? ”. Și dacă nu spuneai... „Tu-ți...” Începea să te înjure și spunea : „Da' ăla ce ți-a spus ? ”. Și îți dădea seama... Își dădea seama că tu n-ai nicio legătură sufletească sau de ordin politic cu ei. Aveau grijă să ne ia angajamente, să ne urmărească, să ne cheme, să ne întrebe, să ne trimită provocatori... Eu am avut norocu' mare c-am intrat medic al echipei Pandurii. Fotbalul era în mare vogă pe vremea aceea. Am avut antrenori mari aici : pe Titus Ozon, pă Tudor Paraschiv, el a înființat echipa, de aia se numește Pandurii lu' Tudor, pe [Ion] Oblemenco, pe [Ion] Pârcălab... Aicea l-am primit eu pe [Victor] Pițurcă. L-am apropiat de mine, am căutat să-l și educ chiar, și vedeți că și-a făcut carieră mare, pentru că are ceva în capul ăsta al lui... A luat o soție de la noi de aicea, cu care eu l-am cununat, și a dovedit că e o fată minunată, Mia Băbuți...

Și a trecut timpul așa, mi-am făcut familie, un copil, doi, trei, m-am dus la facultate, am continuat-o... ăsta sunt.

Copiii au avut de suferit de pe urma dumneavoastră ?

Păi n-au avut de ce să sufere, că s-au născut încoace. În '64 Gheorghiu-Dej a dat un decret prin care s-au eliberat toți deținuții politici și în '65 am ajuns student, pentru că s-a aprobat la toți studenții care mai cer să fie reprimiți. Eu am făcut iar cerere, deși făcusem în fiecare an. Eu acuma n-ar trebui să vă spun, dar n-am nici un secret. Le-am spus : „Vreți să fiu omu' vostru ? Lăsați-mă să mă întorc în facultate...”. Vă spun omenește, poate să audă țara toată. M-a îndemnat diavolul să mă vând lor să pot să-mi continui facultatea, așa de mult am vrut să ajung medic. Dar pentru că ei știau că eu mint și că nu-s omu' lor, nu mi-au dat drumul. Și atuncea nici eu nu mi-am dat drumul pentru ei. Știți ? A fost un meci nul, ca să zic, dar în '65 când s-a dat drumul la toți studenții, mi s-a dat și mie voie cu condiția să dau niște diferențe.

Și a fost greu. Aveam doi copii acasă... Noaptea lucram ca asistent la un spital și ziua eram la cursuri. Am fost coleg de grupă cu Bogdan Marinescu, fiul fostului ministru al Sănătății Voinea Marinescu¹². E un băiat foarte bun, acu' e șeful clinicii Maternitatea Giulești. Am avut o grupă bună, am luat note foarte bune... De ce să nu mă laud ? Am avut prima medie la Gorj.

Unde v-au prins evenimentele din decembrie 1989 ?

În Târgu-Jiu. M-a' prins la televizor. Am scos o sticlă de whisky pe care o mai aveam și am băut-o toată. Am plâns puțin... Eu plâng foarte rar, mai mult dacă beau ceva plâng, dar am zis că va începe pentru România o epocă nouă... Nu știam că, de fapt, a fost lovitură de stat, programată bine de prietenii noștri de la Răsărit împreună

12. Voinea Marinescu (Marinoff) (1915-1973). Medic, ministru al Sănătății (1954-1957), ministru al Sănătății și Prevederilor Sociale (1957-1966), membru de partid din 1944, membru supleant al CC al PMR (1955-1960). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 379-380.

cu băieții lor de aicea. Și am ajuns astăzi să nu mai cred că forțele benefice sunt ale noastre.

V-ați înscris într-un partid politic ?

Da. Sunt în PNT. Când eram la Interne am stat în celulă cu doi oameni : cu un student care a luat până la urmă 4 ani c-a scris versuri de Eminescu pe zid – el era de pe la Mecanică, la Politehnică, și a scris „zdrobiți orânduirea cea crudă și nedreaptă”, din Eminescu – și cu un domn de la PNT, Marinache¹³. A murit săracu’... A fost secretaru’ lu’ [Ion] Mihalache. El mi-a povestit de PNT, că toată ziua stăteam de vorbă. Pe el îl anchetau sus... Și lui i-am spus : „Te rog să mă consideri acum, aici, că sunt membru al partidului vostru”. Și în ’91 m-am făcut membru PNT.

V-ați mai întâlnit cu foștii anchetatori după eliberare ?

Nu. M-am întâlnit mai des cu cei care mă urmăreau de aicea, băieții cu ochii albaștri de aicea. Unu’ a murit în chinuri, a avut un cancer, l-a uscat ca o broască, iar celălalt mi se pare că a murit și el recent paralizat sau cam așa ceva. Dar ăsta care a murit mai demult era un dur și nu prea mă înțelegeam cu el, că era un fel de tocmeală. Știți ?

Puteți să-mi povestiți o zi de detenție care v-a marcat în mod deosebit ?

Of, Doamne. Dacă ar fi să ne gândim, fiecare zi de detenție a avut câte ceva. Eu am făcut închisoare... a fost ca o zi pe lângă alții care au făcut ani grei de temniță. Dar ceva care m-a marcat a fost convorbirea cu acel ofițer de la Interne care după ce s-a purtat cu mine cu mânuși și mi-a dat încredere că voi fi student foarte curând, fără alte compromisuri, deodată, când n-am vrut să intru în jocu’ lui și să dau prima mea declarație de turnător... Atunci mi-am dat seama și am plecat de acolo și m-am gândit tot timpul cât sunt de nemernici și ce școală au. Cât sunt de perversi... N-au niciun pic de caracter. Aveau numai o „cultură” îndreptată spre a se menține la putere. Caracter deloc ! S-a dovedit că Armata și Securitatea l-au trădat pe bunul lor Ceaușescu, nu ? Nu l-au trădat ei ? Și prietenii de partid, domnul Ilici Iliescu. Deci iată ce caracter aveau... Cu ăștia să te faci tovarăș, să pleci la drum ? Știi povestea cu tovarășul de drum ? Unu’ își vânduse ceva și s-a întâlnit cu cineva într-o pădure și-au mers împreună pe drum, au vorbit, au mâncat ceva. Țla i-a spus : „Am vândut o vacă, am luat și eu niște bani, mă culc, că-s obosit”. Și tovarășul de drum care vorbea foarte frumos până atunci, de-abia aștepta să se culce, i-a dat cu toporul în cap, i-a luat banii și a plecat. Exact așa s-a întâmplat și cu tovarășu’ de drum Iliescu, al tovarășului Ceaușescu. Așa că ce încredere poți să mai ai ? Și poate că nu spun ceva foarte plăcut : nici acum nu-mi plac cei care guvernează, cei care sunt în Parlament, oameni fără cuvânt, fără nimic omenesc și care-și văd numai interesul lor material. Și este un mare păcat. Vorba unui polițist : „Cu cât cunosc mai mulți oameni, cu atât mai mult îmi iubesc câinele”.

13. Ion Marinache, născut la 22 decembrie 1909 în Țigănești, Teleorman. Avocat, fruntaș PNT. A fost arestat la 20 septembrie 1949 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Craiova. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 24 de luni la Ocnele Mari și Văcărești. A fost eliberat la 20 martie 1954. A fost rearestat la 14 noiembrie 1956 și condamnat la 22 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Galați, Botoșani și Văcărești. A fost eliberat la 19 septembrie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Victor Pătruț

S-a născut la 4 septembrie 1932 în Bumbești-Jiu, județul Gorj. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceale. Profesia : tehnician constructor. A fost arestat la 26 august 1953 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Jilava, Valea Nistrului, Baia Sprie și Alba Iulia. A fost eliberat la 25 august 1955. La data interviului locuia în Bumbești-Jiu. Interviu realizat de Constantin Petre la 26 septembrie 2010. Transcrierea și tehnoredactarea – Constantin Vasilescu. Editarea interviului – Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cota 650.

Spuneți-mi la început câteva cuvinte despre familia dumneavoastră.

Părinții mei, Petre și Maria, au decedat de când eram eu copil. Mama a murit când... n-aveam eu decât doi ani, în '34, da' nu prea știu exact motivu', iar tata a murit de TBC, că nu era' medicamente atunci pentru asta. Tata fusese negustor, cârciumar. Pe locu' unde s-a făcut Uzina Sadu avea el o cantină, da' dacă a murit, totul a rămas baltă.

Și cine v-a crescut ?

Păi după moartea mamei, tata s-a recăsătorit. Și am avut o mamă vitregă. Și mai am doi frați, un frate și o soră, vitregi, numai pentru tata. Ulterior, când aveam 11 ani, a murit și el și io atunci m-am mutat la bunicii din partea mamei. Nu puteam să mai stau acolo, că nu eram agreat de mama vitregă. Asta se întâmpla prin '44, tocmai când se mutau bucureștenii la nou-înființata uzină Pirotehnia Armatei¹, în Bumbești-Jiu. Uzina Sadu... Și bunicii au avut o cameră de închiriat pentru o familie. Și unu', Mototolea, m-a luat ucenicu' lui în uzină. Când aveam 11 ani, terminasem patru clase primare, în '43, tata a vrut să mă dea la Liceu' Militar „D.A. Sturdza”, la Craiova, dar acolo m-a' respins la vizita medicală, că n-aveam 24 de kilograme. Eu eram pipiriu, mă și mir că am ajuns la vârsta asta, că bolnăvicios am fost de mic... Și m-am întors acas' atunci, când să dădea' examenele, că era' la toate liceele, și am pierdut anu' ăla. Și tata a murit chiar în anu' ăla...

Și cum spun, chiriașu' care era la bunicii mei m-a luat în uzină ucenic strungar. Eram ucenic extern, adică stăteam acas' și primeam... nu mai țin minte câți bani, da' probabil că jumate salariu' unuia. Lucram pă strung și după un an îmi strânsesem niște

1. Pirotehnia Armatei Sadu a fost înființată prin Înaltul Decret Regal nr. 3010/1939.

bani să plec la Petroșani, de capu' meu, să mă înscriu la liceu. Am luat admiterea și mi-a' dat și bursă, fiind orfan.

Când era asta ? Câți ani aveai ?

Păi în '44 aveam 12 ani... Și fără niciun ajutor m-am dus la Petroșani, am dat examen și în '51 am terminat Liceu' Teoretic Mixt Petroșani. Așa. Și ținea directoru' la mine ce nu s-a pomenit. Am fost un băiat bun... (arată o fotografie – n.n.). Ăștia sunt profesorii, ăștia elevii promoției. Eu nu sunt între ei, eu sunt aici: Liceu' Teoretic, anexa 3: „Colegi ai promoției '51-'52, care, grăbiți să intre în ritmu' vieții, au absolvit liceu' în '51, terminând două clase într-un an de studiu în baza susținerii unor examene”. Că am dat și clasa a XII-a în clasa a XI-a. Uite-mă aici, din 137!

Și a mai fost perioada '44, când eram în liceu, și rușii să stabiliseră în sat la mine. Era un teren de păscut și ei avea' o turmă de... poate de 1 000 de vite, din care tăia' și trimitea' la unitățile lor militare.

Aveau o bază în sat ?

O bază-n sat, da... Și au făcut numai prostii.

Și când au venit rușii în '44 unde s-au instalat ?

Au venit în trecere, pă defileu, da' aci s-au stabilit. Și luase', probabil, din țară turmele de vite... Și a' lăsat 10 prăpădiți de ăștia, cu pistolu', care le păzea pă luncă și atâta tot. Soldați ruși care-și făceau de cap.

Cine au fost primii comuniști din sat, vă mai amintiți ?

Aaa, primii au fost d-ei' veniți. Că a venit Pirotehnia Armatei și i-a ales de la București... Mama dracului, ce știu io ? ! Era Marin Friptu, unu Ivan Iordan...

Ei erau din sat ?

Păi din ei a pus primar...

Au mai fost oameni arestați din sat ? Chiaburi sau alții ?

A' fost trimiși la Canal, da' i-a' luat în alte perioade, când eu eram în închisoare. Cam în perioada când eram închis. Ori dacă i-a' luat înainte, eu nu știam, că eram la București, student sau la Petroșani, elev. N-aveam așa legătură cu satu'.

Și ce ați făcut dumneavoastră după absolvire ?

M-am înscris la București, la Institutul de Comerț Exterior. Și am luat examenu'... Păi, d-aia m-a' arestat în '53!

Deci voiați să vă faceți economist, contabil.

Atuncea îți alegeai orice facultate, liceu' să-l ai ! Că doar nu să ducea' numa' ăi' cu liceu' comercial. La toate institutele din țară te duceai dacă aveai studii medii, studii liceale. Și am luat examenu' acolo, la Institutul de Comerț Exterior. Și am început facultatea. Și nu știu de unde și până unde m-am pomenit în vara lu' 1953 – era după 23 august, terminasem anu' II de facultate, eram în vacanță – că vine Securitatea la mine și mă arestează. Și dus am fost până-n '55!

Dar de ce v-au arestat, ce ați făcut ?

Păi io venind acasă de la liceu, m-am înțeles cu niște colegi de școală primară, Drăghicioiu Petre², ăsta, cu Enea Nicolae³, cu unu' Manițiu⁴, unu' Popescu Petre⁵, cu unu' Popeci Gheorghe⁶... ăsta era mai bătrân, da' la el acasă ascultam radio. Știi? Mă rog. Toți is morți, afară de Drăghicioiu. Și: „Bă, fir-ar ai dracu', hai să facem ceva!”. Și eu știu că am făcut niște manifeste.

Asta când se întâmpla ?

În '48 am făcut. Eram elev la liceu când le-am făcut. M-a' și arestat pă timpu' ăla, da' n-au știut cine le-a făcut. Au făcut cercetări pân' la dracu' ! Degeaba. Și am mai făcut niște afișe care Drăghicioiu cu Enea le-a' lipit pă stâlpi în sat.

Și ce scria pe ele ?

Păi, vă și spun exact... „Cetățeni ! Țara noastră de eroi/ Cu terenuri cotropite/ De un rus cu ordinii noi/ Nu-l lăsați să ne înghită/ Învățați-i pe toți, voi/ Ordinele lor tâmpite/ Să le-arunce la gunoi ! Organizația Tineretului Democrat Național-Țărănesc.” Astea le-am făcut cu indigo, cu plumbagină.

Câte ați făcut ?

Nu știu câte, vreo 10, nu mai țin minte... Și trei ani n-au știut cine le-a făcut. Au arestat niște chiaburi din zonă, i-au bătut... pă urmă le-a' dat drumu', că ăia nu știa' nimic. Până la urmă, unu' din noi, Enea Nicolae, care pălăvrăgea cam mult, a vorbit cu alții, dintr-o altă organizație : „Bă, uite ce-am făcut noi, cu Pătruț, cu Drăghicioiu...” . De aceea pă Enea când l-a' arestat i-a' și dat 10 ani ! Pentru că el era în două organizații...

Adică au făcut conexiunea, că a vorbit cu ceilalți.

Da. Așa.

-
- Petre Drăghicioiu, născut la 25 martie 1934 în Bumbești-Jiu, Gorj. A fost arestat la 26 august 1953 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Craiova și Baia Sprie. A fost eliberat la 15 octombrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.
 - Nicolae Enea, născut la 15 mai 1933 în Bumbești-Jiu, Gorj. A fost arestat la 14 iunie 1953 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Baia Sprie, Gherla și Caransebeș. A fost eliberat la 11 iunie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.
 - Ioan Manițiu, născut la 9 ianuarie 1928 în Poiana Sibiului, Sibiu. A fost arestat în 1953 și condamnat la 1 an de închisoare corecțională. Potrivit lui Cicerone Ionițoiu, a fost arestat la 12 iunie 1954, dar apreciem că este foarte probabil o greșeală de tipar, iar anul corect ar fi trebuit să fie 1953. A executat pedeapsa în închisoarea Târgu-Jiu. A fost eliberat la 12 august 1954. A fost rearestat la 22 februarie 1955 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Craiova. A fost eliberat la 29 octombrie 1955. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. M*, p. 53 ; fișa matricolă penală din AANP.
 - Petre Popescu, născut la 20 august 1933 în Bumbești-Jiu, Gorj. A fost arestat la 26 august 1953 și condamnat la 1 an de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Craiova. A fost eliberat la 25 august 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.
 - Gheorghe Popeci, născut la 25 martie 1909 în Bumbești-Jiu, Gorj. A fost arestat la 26 august 1953 și condamnat la 10 luni de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Craiova. A fost eliberat la 21 iunie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

De ce vă numeați PNȚ ? Aveați vreo legătură cu PNȚ sau așa, pur și simplu ?

Care PNȚ, domn'e ? Păi nu mai era PNȚ-u'atuncea ! I-am zis „Tineretul Democrat Național-Țărănist”, pentru că la alegeri în '48 ăia ieșiseră. Nu aveam nici o legătură cu ei ! De unde să fie legătură, când eram și minori ? ! Și după redactarea afișelor eu am plecat la Petroșani unde dădusem admiterea și începeau cursurile la vreo 2-3 săptămâni... și am și pierdut legătura, n-am mai discutat niciunu' ! Și a' trecut cinci ani până ne-a arestat ! Atât ! Și numa' pentru asta ne-a' condamnat !

Dar cum au început problemele ? Cum s-a ajuns să vă aresteze ?

Păi, fiind în vacanță, nu mă așteptam la chestia asta. Era în ziua de 24 august⁷, zi liberă. Jucam fotbal pă teren, eu eram în poartă, eram portar. Și a oprit o mașină la marginea drumului. Și culmea e că era un șofer care era vecin cu casa mea. Era cu doi inși, și zice : „Uite, ăla e”. M-a arătat el. Vin ăia și zic : „Ia-ți lucrurile și vino cu noi până la mașină !”. „Păi, le las aici...” „Nu, nu, ia-le cu tine !” M-am dus acolo, la mașină : „Intră înăuntru !”. Mi-a' pus cătușele de ușă și de mâna mea și direct la Craiova la Securitate.

Și acolo ce a urmat ?

A urmat ancheta... Vreo două luni, nu prea mult, atât a durat.

Erați închis la Securitate, da ?

Da, în Securitate, pe strada Calomfirescu... numărul nu-l știu foarte bine.

Ați fost singur acolo în celulă ?

Nu, eram cu un avocat în celulă, l-am găsit singur acolo. Păi, da' nici n-avea unde să ne bage mai mulți, că celula era de un metru jumate pă doi jumate. Și patru' suprapus. Nici pe lângă el nu era loc, că era un pat de-un metru jumate. Și i-am spus la avocat : „Domn'e, mie-mi dă drumu' imediat, e o greșeală !”. Ce greșeală... ? De unde să-mi dau eu seama care era situația ? ! Da' ăla : „Vezi de treabă ! Eu stau aici de 10 luni și nu m-a' întrebat nici de ce mi-e pielea”.

Cum au fost anchetele ?

Ah, pe anchetatoru' meu îl chema Petrescu Vasile, că mi-a spus un deținut pe care îl chema Petre Dudău⁸, că era de pe lângă Craiova, din Galiciuica, și-l cunoștea. Fusese strungar. Și când am ieșit din închisoare, la mulți ani după aia, cerusem reabilitarea și m-am dus să-mi iau dosaru', nici eu nu știam ce. Și el era colonel la Craiova : „Marș, mă, de-aci !”. M-a dat afară din întreprindere. Da' atunci, când m-a anchetat, era locotenent.

Și ce voia de la dumneavoastră să recunoașteți ?

Întreba : „Cine v-a învățat să scrieți afișele ?”.

Deci aflaseră că atunci, în '48...

Păi, sigur că da ! Păi, dacă de-aia mă arestaseră... că aflaseră că suntem noi care le făcusem.

7. Potrivit fișei matricole penale a fost arestat la 26 august 1953.

8. Petre Dudău, născut la 21 iunie 1915 în Galiciuica, Dolj. A fost arestat la 16 iunie 1953 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 9 octombrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Dar cum au aflat ?

Pă Enea Nicolae l-a' arestat cu trei luni înaintea noastră. Vă spusei că el intrase în altă organizație, numită „Vulturii”. Nu mai știu cu cine...

Organizația asta era tot din zonă ?

Tot din zonă, da. Și l-a prins cu ăia, și ăsta le povestise : „Aaa, păi eu cu Pătruș și cu Drăghicioiu și cu Popescu, uite ce am făcut...”.

Și ăștia, Drăghicioiu și cu Enea, au făcut și-o prostie, și de-aia au și luat mai mult. Când au lipit afișele eu nu eram acolo, într-adevăr, da' eu le făcusem. Eu eram atunci la Petroșani, la liceu, că vă spusăi că le-am făcut în perioada vacanței, și ei le-a' lipit când începuseră cursurile. Da' pă stâlpu' pă care le lipise, ei a' tăiat și firele! Gândul lor, că cică să nu se anunțe telefonic. Și le-a' băgat și asta... Era gravă treaba, că telefoanele le-a' tăiat pe toate. Și lu' Enea i-a' dat 10 ani, lu' Drăghicioiu 5. Mie mi-au dat mai puțin, cu toate că le făcusem, și am recunoscut că „da, domn'e, le-am făcut”, dar n-am fost când le-a' pus. Și aveam dovadă, era imposibil, că eram prezent în catalog, la liceu, nu puteam fi și aci, și acolo... Și nici nu puteam să vin, că-s 40 de kilometri și tren nu să făcusea...

Să revenim la Craiova, la Securitate. Descrieți puțin cum erau bățiile...

Ne plesnea, așa... Bătea cu pumnul până la dracu', unu' Timofte, îl țin minte ca și acum. La fiecare chestie : ba că nu deschiseși bine ușa când scoți tineta, ba că nu știu ce... Aaa, la Securitate ? La Securitate era un prăpădit, care mă ducea la anchete, că ancheta era la etajul doi și noi eram la subsol. Și cu ochelari din ăia, care nu vezi ne ducea'. Da' vedeam jos vârfulurile bocancilor și ne mai împiedicam. Și când ne împiedicam mai dădea' și ei cu un picior... Și râdeau până îi lua dracu' !

Mâncarea cum era ?

Păi, ce vorbim, doar apă chioară ! În afară de... ce dracu' era ăla ?

Arpacaș ?

Arpacaș ! Nu îmi mai aduceam aminte cum dracu' îi zice... În afară de arpacaș nu exista nimic ! Sau, la anumite sărbători, mațe, mama dracului, ce băga prin mâncare... Da' era aceeași mâncare tot timpul, niciodată schimbată.

Gardienii cum să purtau ?

Ne mai înjurau : „Ce te urcași pă pat, mă, dă-te jos !”. Ne mai urcam așa, da' vă spun că normal n-aveam voie.

Și cam cât a durat ancheta, la Craiova ?

Păi, m-a' luat la 24 august și în octombrie am avut procesul. Până-n octombrie ne-a' ținut la Securitate, când a venit procesul... Așa, și stând acolo, l-a' executat pă unu' Trocan⁹, pe care l-am și văzut¹⁰. Da' procesul a fost la Craiova, că s-a deplasat

9. Nicolae Trocan (1923-1953). Partizan anticomunist. A fost condamnat la moarte în contumacie la 5 iunie 1950. A fost arestat la 27 august 1952 și condamnat din nou la moarte. A fost deținut în închisoarea Craiova. A fost executat la 20 iulie 1953 în închisoarea Craiova. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Dicționar...* Ș, T, Ț, U, V, W, X, Y, Z, Mașina de Scris, București, 2010, p. 253 ; fișa matricolă penală din AANP.

10. Este posibilă o confuzie. Potrivit fișei matricole penale, Nicolae Trocan a fost executat cu mai bine de o lună înainte de arestarea lui Victor Pătruș.

Tribunalu' Teritorial Militar București. Așa știu că să deplasa o dată la două luni și atunci îi judeca pă toți câți avea' dosarele terminate. Și am auzit atunci că pe președintele completului de judecată îl cheamă generalu' Petrescu¹¹. Că întâmplător și pe anchetator îl chema tot Petrescu Vasile.

La proces ați avut avocat din oficiu ?

Din oficiu, da.

A zis ceva sau mai nimic ?

Aproape ne-a acuzat. „Domn'e, înțeleg că ăștia... da' să vă gândiți că-s prea tineri și nu le-a mers mintea. Sigur că e gravă treaba...”. Cam așa.

Ați fost mai mulți în boxă ? Erați un lot ?

Da.

V-au conexat și cu „Vulturii” sau erați numai colegii ?

Nu, numa' noi. I-a' judecat și p-ăia, nu mai știu dacă în aceeași zi, dar separat de procesu' nostru. Noi n-am fost decât, vă spusei, colegii ăia...

Cum se numea lotul dumneavoastră ? I-au dat un nume ?

Organizația Tineretului Naționalist Român.

Și a fost proces cu public sau cu ușile închise ?

Păi lume era destulă, da' se pare că nu era decât securiști... nu știu ce fel de oameni. Ce puteam să știu când eram așa aiurit ? !

Și care au fost condamnările ?

A' citit condamnările... mie 2 ani. Și după proces nu ne-a' mai dus la Securitate. Ne-a' urcat direct în dubă, să ne ducă la penitenciar. Când am ajuns... penitenciaru' din Craiova e semirotund. O potcoavă cu trei etaje și fiecare etaj are cam 90 de celule, cam așa ceva. Și țin minte că din curte... deținuții de drept comun, că erau și de-ăia, trebuia' să întoarcă capu', să bage capu-n zid, că trec deținuții politici ! Să nu-i vadă... Și io cu ceva pus în cap, ca să nu văd, am ridicat aia și-i spun lu' nea Gheorghe Popeci, care a luat și el un an pentru că ne duceam la el acasă, că la el ne întâlneam, și era vecin cu mine. Și zic : „Mă, nea Gheorghe, ia uite 'icea, scrie «intrarea în temniță»”. Atunci mi-a dat unu' un pumn după cap : „Da' ce crezi, bă banditule, că e intrarea în rai ?”.

Cum a fost regimul de detenție acolo ? Câți erați în cameră ?

Eram în jur de patru. Eu am stat cu... îl chema Camil Bărbulescu¹². Era maior magistrat la Curtea Regală și era nepotu' lu' Rădescu¹³, din Vâlcea, care a fost

11. Alexandru Petrescu. Magistrat militar. A prezidat cele mai importante procese : procesul lui Iuliu Maniu, din noiembrie 1947, al „Marii Finanțe”, din noiembrie 1948, al lui Eugen Țurcanu, din octombrie 1954, cele două loturi de „sabotori și diversioniști de la Canal”, din 1952, procesele lui Ion Ioanid, ș.a. A decedat în noiembrie 1977 la București. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 221-222.

12. Camil Constantin Bărbulescu, născut la 20 martie 1907 în București. A fost arestat la 29 iulie 1949 și condamnat la 5 ani de temniță grea, iar ulterior la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Făgăraș, Aiud, Baia Sprie, Gherla, Cluj-Tribunal, Jilava și Craiova. A fost eliberat la 17 august 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

13. Nicolae Rădescu (1874-1953), general și om politic, fost șef al Marelui Stat-Major al Armatei și prim-ministru (7 decembrie 1944 – 6 martie 1945). http://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_R%C4%83descu, accesat la 3 noiembrie 2010.

prim-ministru al României. Deci eu am stat cu nepotu' lui în celulă și cu un profesor, Paralescu Cicerone¹⁴, de aici, din Târgu-Jiu. Când a venit s-a făcut popă, parcă, nu mai știu... Era profesor de muzică. A murit, parcă... Și întâmplător și cu Popeci Gheorghe, asta, care era din sat. Că-mi aduc aminte c-a venit un control, și auzeam celulele deschizând și întrebând : „Tu pentru ce ești ?”. „Pentru...” cutare, ce știu eu. Ăla-și nota... Nu știu cine era. Și vine și la noi și întreabă : „Pentru ce ești ?”. „Domn'e, pentru organizație subversivă.” Da' îl întreabă pă Popeci : „Dumneatale pentru ce ești ?”. „Eu le-am făcut mâncare !” Că ne duceam pe la el pe-acasă de-ascultam „Europa Liberă”.

Mâncarea la închisoare era diferită sau nu ?

Același terci, același arpacaș, nu exista vreo modificare.

Și disciplina ? Vă pedepseau, vă băgau la izolare ?

Deschidea' tot timpu' vizeta să vadă : „Băi, ce stai pă pat ? E ora de dormit ?”. Sigur, trebuia să stai tot timpu', da' cred că mai închidea' și ei ochii...

Deci nu vi s-a părut că vă urmăreau să vă persecute...

Nu, părerea mea.

Așa. Și cât ați stat la Craiova ?

Am stat la Craiova vreo... cam două luni, zic eu. Nu mai țin chiar minte, da' cam între două luni și trei... da' două luni, cam atâta. Nu zic de ălalți, da' eu am stat cam atâta, pentru că a venit o dispoziție ca toți care au mai mult de 1 an condamnare, să-i ducă la mina de plumb de la Baia Sprie. Dar din câți eram la Craiova n-avea' suficient de un lot pentru Baia Sprie, așa că ne-a' mutat la Jilava întâi, ca să facă lotu' întreg.

La Jilava... nici acolo n-am stat mai mult de două luni. Eram într-un salon 200 de inși, pă puțin 200. Salonu' era lung de 40 de metri pă 15, trei tinete, hârdaie... tinete le ziceam noi : două erau pentru necesități și una pentru apă de băut. Era o mizerie noaptea... puțea de nu știu ce mama dracului ! Și era' paturile suprapuse : sus era cam semioval, și care era' pe la mijloc erau pe trei paturi suprapuse, care era' la margine era' două paturi suprapuse.

Și stând acolo l-a' executat... pă alea Piersicilor, că acolo e locu' de execuție... (se gândeste – n.n.) nu pă Antonescu, pă Pătrășcanu¹⁵. Da.

În '54.

În '54. Că în '53 m-a' arestat, toamna, și asta a fost după...

Cum ați aflat că a fost Pătrășcanu ?

Păi nu ne-a' dat terciu' dimineața : „Bă, ce nu ne scoasă ?”. Nu scoasă bucătării. „Au o execuție.” Și am aflat că îl împușcară pă Pătrășcanu și încă doi. Și mă uitam la

14. Cicerone Paralescu/Părălescu, născut la 14 decembrie 1919 în Vierșani, Gorj. A fost arestat la 26 iunie 1953 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Jilava, Aiud și Gherla. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea, Periprava și Salcia. A fost eliberat la 9 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

15. Lucrețiu Pătrășcanu (1900-1954). Jurist, lider comunist și fost ministru al Justiției (1945-1948). A fost arestat la 27 aprilie 1948. A trecut ca reținut pe la Băneasa, Snagov. A fost condamnat la moarte în 14 aprilie 1954 și executat la 16/17 aprilie 1954 în închisoarea Jilava. A fost reabilitat la Plenara CC al PCR din 22-25 aprilie 1968. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 457 ; Cicerone Ionițiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. P, Q*, pp. 114-118.

deținuți, că ăia zicea': „Bine că să mai împușcă și între ei!”. Că știi, că Pătrășcanu fusese comunist...

Remus Kofler¹⁶ a fost împușcat cu el.

Da, mă rog...

Dar de unde ați aflat? Cine v-a spus, gardienii, sau cine?

Păi, eu știu, domn'e? ! Că-n 200 de inși... ieșea cu hârdău', se afla imediat! Păi deținuții vorbeau tot ce era... Și ziceau: „Bine că se mai împușcă și între ei.”

La Jilava l-ați prins pe Moromete?

Pe Moromete¹⁷... l-a' mutat la Poarta Albă (sic!). Io nu l-am prins acolo, plecasă.

Și cine era comandant?

Era unu' Crăciun¹⁸, tot al dracului...

Crăciun? Care a fost după aceea la Aiud?

Nu, altu'! Și de ăla auzisem, că la Gherla (sic!) l-a' dus pă Enea din lotu' meu. Adică nu la Gherla, la Aiud. Și acolo a stat zece ani.

Zece ani pentru manifestele alea?

Da. Cu manifestele ăstea și cu tăierea firelor, mai ales...

Nu era legionar? Că la Aiud mai mult pe legionari i-au dus...

Nu, nici vorbă de legionar!

Și ziceți că nu ați stat mult nici la Jilava.

Da' prea mult n-am stat nici aci, vreo două luni și ceva am stat, până s-a făcut lotu' pentru mina de plumb, unde nu ducea' decât sub 30 de ani. Și s-a făcut lotu'. Venea: „Cutare, cutare, cutare... Pregătește-ți bagaju'! Ieși afară!”. Ne-am dus într-o hală mai mare, acolo, unde ne-a' dat o bucătică de slănină sărată, cât cutia de chibrituri, și o pâine. Nu mai țin minte ce ne-a' mai dat atunci... (se gândește – n.n.). Marmeladă. Exact! Deci să vedea că ne duce undeva...

Vă pregăteau de drum...

Să ne pregătească, da. Și ne-a' scos afară, unde așteptau niște mașini cu prelate pă ele și ne-a' dus într-o gară. Nu știu în care gară, da' acolo ne-a' urcat în vagoane și am făcut vreo două zile pe drum, că nu ne duceau direct. Chinu' dracului!

Știați unde vă duc?

Vedeam că ne duce undeva, înspre Ardeal, că mai erau locuri pă care le vedeai pe traseu... Spunea' câteunii: „Bă, suntem în gara... cutare”. Și am ajuns la Baia Mare. De acolo ne-a' luat tot în autobuze și ne-a' împărțit. Erau trei colonii de mine de

16. Remus Kofler/Koffler (1902-1954). Comunist român din 1937, asistent al lui Ștefan Foriș. A fost înlăturat din PCR, arestat în 1949 și condamnat la moarte în procesul lui Lucrețiu Pătrășcanu. A fost executat la 17 aprilie 1954 în închisoarea Jilava. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. H, I, J, K, L*, pp. 282-283; http://ro.wikipedia.org/wiki/Remus_Kofler, accesat la 4 februarie 2011.

17. Vezi nota 6, la pagina 180.

18. În perioada iunie 1952 – aprilie 1954 comandant al penitenciarului Jilava a fost maiorul Ion Ciachi. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 361.

plumb : la Cavnic, Baia Sprie și Valea Nistrului. Pă mine m-a' dus la Valea Nistrului. Eu numai la Valea Nistrului am fost¹⁹.

Acolo la mină erau și civili și deținuți ?

Nu, civili nu era' decât artificierii. Da' aveau orele lor separate, nu ne întâlneau cu ei. Artificierii nu era' deținuți, că nu dădea' ei pă mâna noastră dinamită. Însă rămâneau găuri neexplodate și scoteau ăștia patronuri. Și așa a' și evadat doi sau trei, fiind eu acolo. Era unu' Tucă²⁰, nu mai știu ce era... Până la urmă i-a' prins²¹, da' ăia a' făcut de-a explodat un vagonet cu minereu la ieșire și așa a' evadat. Da' i-a' prins... după câteva luni.

Cum au făcut de a explodat vagonetul ?

Domn'e, noi umpleam vagonetele cu minereu. Unde exploataam dădeam minereu' pă o gaură numită rostogol. Abataju' creștea pă zi ce trece, că tăiam din tavan și-l umpleam cu rambleu'... Și ce aruncam pă rostogol cădea în galeria principală, unde era' vagonetele. Și acolo umpleam vagonetul, și puneam numărul' nostru, ca să știe că e de la echipa cutare, că trebuia să facem planu'. Și Tucă și cu ăia a' pus dinamita în vagonet... nu mai știu cum o fi făcut... Cred că au pus-o jos de tot și a acoperit-o cu minereu. Și s-a' rugat de unu' de la transpoarte (sic!), că și la transpoarte era' tot deținuți, să-i scoată până la ieșirea din mină. Acolo, la ieșirea din mină, era o ușă din sină de cale ferată la care se deschidea când venea trenu' cu minereu pentru flotație. Și

19. Potrivit fișelor matricole penale a fost și la Baia Sprie, unde a fost transferat la 22 octombrie 1954 de la Valea Nistrului.

20. Marin Tucă (1921-1954). A fost arestat la 2 iulie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Craiova, Jilava, Aiud, Baia Sprie și Valea Nistrului. A evadat la 5 iunie 1953 de la Valea Nistrului. A fost prins la 29 august 1953, condamnat la moarte și executat la 29 mai 1954 lângă satul Leș, Bihor. Cicerone Ionițoiu *Victimele terorii comuniste... Dicționar. Ș, T, Ț, U, V, W, X, Y, Z*, p. 319 ; fișele matricole penale din AANP.

21. Împreună cu Marin Tucă au mai evadat Ioan Coșofan, Miron Nicolae, Petre Românu. Ioan Coșofan(ă), născut la 9 ianuarie 1930 în Soroștin, Sibiu. A fost arestat la 20 octombrie 1949 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisoarea Nistru. A evadat la 5 iunie 1953. A fost prins și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Oradea, Jilava, Gherla și Craiova. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Miron Nicolae, născut la 12/13 octombrie 1925 în Târgu Trotuș, Bacău. A fost arestat la 28 noiembrie 1949 și condamnat la 15 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Gherla și Nistru. A evadat la 5 iunie 1953 din colonia Nistru. A fost prins și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Oradea, Craiova, Jilava, Pitești, Târgu Ocna, Dej și Văcărești. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP. Petru Românu zis „Budu” sau „Budiu”, născut la 18 iulie 1921 în Domașnea, Caraș-Severin. A fost arestat la 30 ianuarie 1950 și condamnat la 15 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla și Nistru. A evadat la 5 iunie 1953. A fost prins și condamnat la 25 de ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Oradea și Gherla. A fost eliberat la 3 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. R*, p. 173 ; fișele matricole penale din AANP.

ăștia n-aveau voie să iasă după poartă, dădea drumu' numa' la mecanic cu vagoanele. Ei a' dat foc la fitil, că vă spusei că avea', că rămâneau găuri neîmpușcate. Și rămânea fitil, dinamită cu capsă, cu tot. Și noi găsam, da' le lăsam, nu ne ocupam de treaba asta. Da' Tucă ăla era militar. Era tot de aici, din Gorj, da' nu mai țin minte de unde. Fusesse căpitan pă timpu' lu' Antonescu. Și în poartă a dat foc la fitil și a dat drumu' la tren. Trenu' a ieșit și la poartă a explodat vagonu' cu dinamita. Și a omorât și un polițist care stătea la ieșire, un gardian. Era acolo un prepeleac mare, i-a rupt ăluia picioarele... Șiăștia trei inși a' ieșit prin praf, prin fum'u' care era. Și era pădure la Valea Nistrului. S-a' dus. Da' i-a prins dup-ăia.

Altfel nu puteai să ieși din mină că era gardian în foișor...

Da. Și te vedea.

Unde erați cazați acolo ?

În niște barăci înconjurate cu sârmă ghimpată de 5 metri înălțime, cu două-trei rânduri de sârmă. Și printre ele circula polițaiu'. Plus gherete, prepelece le ziceam noi. Da' nu aveai voie să te apropii de sârmele alea, de gard. Era o altă sârmă pe care scria din loc în loc „Trecerea interzisă. Împușcare fără somație”. Ăla era un loc arat și mai era' 3 metri până-n sârmele astea de 5 metri. A și fost unu' împușcat acolo. L-am și văzut personal împușcat. Nu am fost de față când l-a împușcat, da' l-am văzut mort acolo, că nu l-au luat imediat. Da' bănuiesc eu că n-a vrut, nu s-a băgat el. Suferea de epilepsie și-a căzut... și ăla din prepeleac a tras în el.

Ce colegi ați mai avut acolo ?

Domn'e, echipa la care am lucrat eu era' toți studenți, da' era' din Alba Iulia, absolut toți. Era cre' că și nemți. Io 'icea scriu și numele lor, da' nu le mai țin minte așa. Da' în celulă eram cu unu' Mihăilescu, din... cu unu' Măgureanu²²...

Dar cu personalități ? Nu vă mai aduceți aminte ?

Nu mai rețin. Din baraca în care am dormit plecase Ion Diaconescu²³ cu trei zile înainte să vin eu. Că a venit un ordin să nu mai țină la mina de plumb oameni care-s peste 30 de ani. El era mai în vârstă, și p-ăștia i-a' mutat pă toți. Zicea unu' : „Mă, n-a stat în patu' tău, a stat în patu' ăla”.

Era cunoscut încă de atunci că e Ion Diaconescu ?

Cum să nu fie cunoscut ? ! Cum să nu fie ? Era supercunoscut ! Că doar nu era' d-ăi proști, era... politician.

Cum erați îmbrăcați acolo ?

În zeghe.

Ați făcut slujbe de sărbători, la Paști ?

Făceam, cum să nu ? Făceam, că aveam popi destui. Cam plecaseră ăi' peste 30 de ani, că acuma, când am venit, ei căuta' să oprească numai tineret. Că în mină de plumb nu poți să ții... Nu rezistă și nici nu poate să producă, să dea randament...

22. Posibil Dumitru Măgureanu, născut la 1 martie 1930 în Miclăușeni, Iași. A fost arestat la 28 martie 1948 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră, Aiud, Gherla, Baia Sprie și Valea Nistrului. A fost eliberat la 25 martie 1959. Informații din fișele matricole penale din AANP.

23. Vezi nota 12, la pagina 52.

Deci era riscul să moară sau să se îmbolnăvească...

Nu riscu', da' ei avea' interesu' productivității, pentru că Ministeru' Securității Statului încasa pentru ce producea cu minerii... adică cu noi, care eram mineri. Ei încasa' bani pentru toată producția. De-aia și nouă, dacă dădeam peste normă, ne dădea' în plus un pachet de unt, un pachet de țigări, depinde cât făceam...

Mâncarea era mai bună ca la Jilava ?

Mâncarea era mai bună, de ce să zic ? Eh, nu era procopsită, da' era mai mult. Era o juma' de pâine... pă toată ziua, bineînțeles.

Și acolo v-au băgat direct în mină, fără să știți meserie, fără să vă instruiască ?

Păi, ce jmecherie ? ! Doar te duce' la dispensar să vadă dacă ești sănătos. Și acolo te dezbracă în pielea goală, te întoarce pă față, pă aia, vede că nu-ți lipsește o mână sau un picior : „E bun !”. Atât ! Dup-aia-n șut ! Aia era, domn'e.

Au fost cazuri de accidente ?

Erau destule cazuri. Și pă mine bănesc că de-aia m-a' scos. M-am accidentat și plumbu' ăsta, pe unde-ți rupe carnea, rămâne negru... Era o bucată foarte grea de minereu și când s-o arunc... m-a lovit în picior. Și am stat o zi în infirmerie și dup-aia m-a' propus să plec... Bine, că mai aveam o lună până când să-mi dea drumu', și bănuiesc că și de-aia m-a' făcut să plec cu primu' lot.

Deci cât ați stat acolo, la Nistru ?

Aproape doi ani. Un an și vreo 6-7 luni. Că vă spusăi că m-au scos cu o lună înainte de a-mi da drumu', de expirarea pedepsei, și m-au mutat la Alba Iulia la penitenciar. Unde mi-a' făcut hârtiile și actele pentru plecarea acasă. Și în '55, exact în ziua în care trebuia, mi-a' și dat drumu'.

Pe timpul iernii cum era în închisori ?

Păi eu am fost la mina de plumb și numa' la Craiova am mai stat pă timpu' iernii. Nici geam, nici fereastră n-am avut acolo. Norocu' că n-am stat decât vreo două luni. Tușeam și altceva ce ? Stam cu o pătură ruptă în spinare, era vai de capu' ei, că fiecare care i se rupea' pantalonii, lua fire din pătură și cu o sârmuliță, cu aia îi lega, dom'le...

Și la Valea Nistrului, în barăci cum era iarna ?

La Valea Nistrului aveam căldură.

La Alba Iulia cum era pușcăria ?

Pușcăria era de pe timpu' lu' Maria Tereza, exact ce făcuseră ei atunci... Nu era' celule, era' saloane de câte 10-15 inși... Și nu era nevoie să umble prin fața lor, pe la toate saloanele astea. Gardienii sta' jos, și de la masă vedea la fiecare ușă, pă trei etaje ! Era grilaj metalic în fața... și mai umbla' ei să controleze, da' ăla stătea jos și vedea toate ușile. Era unu' singur.

Cu cei cu care ați fost în același lot, v-ați mai întâlnit în închisori ?

Nu. Pe Drăghicioiu l-a' dus la Căvnic. El n-a fost nici la Jilava cu mine. Nu știu când l-a' luat și nu știu când l-a' adus, da' pă el nu l-a' adus la Valea Nistrului. L-a' dus la Căvnic... Tot plumb era și acolo, același filon, numa' că era' colonii diferite.

Bătăi în închisoare au fost ?

Bătăi luai dacă nu te grăbeai. O luai... Dacă greșeai, poc ! Numa' ca să-ți arate că ești la închisoare. Altfel, bătăile numa' la anchetă...

Vă aduceți aminte din detenție vreun fapt mai deosebit, care v-a rămas în minte, care v-a marcat ?

Nu, decât împușcarea colegului de la Valea Nistrului. A fost... așa... ceva care te șochează. Că nu eram prea departe de el, știam că-i bolnav, epileptic și cade... inconștient, fără să-și dea seama.

Și de la Alba Iulia ați fost eliberat.

Da.

Cum a fost cu eliberarea ? V-au anunțat înainte ?

„Bă, îți faci bagaju' ! Vino încoace ! Semnează aici ! ” Mi-a dat biletu' de eliberare, bilet de tren și gata... M-am dus după-aia de-am văzut câteva lucruri, că nu mai fusesem niciodată la Alba Iulia, și am plecat acasă.

Acas' aveam obligația să mă duc să mă prezint la Poliție (sic !). M-am dus... Acolo mi-a fixat termen : „Vii o dată pe lună, să știm dacă te muți în altă parte”.

Dumneavoastră n-aveați familie... Cine v-a primit ? Unde v-ați dus ?

La bunici, că trăiau bunicii... Și nu numa' atâta, da' mama mea avusese și frați...

Și ce-ați făcut, v-ați căutat serviciu ?

Păi am schimbat trei întreprinderi. Că-n Uzina Sadu nu mă primea', că acolo era' muniții și era tabu pentru mine. Pă unde găseam cu greu servici'... după o lună mă da afară ! Găseau motive, ba una, ba alta...

Și n-am stat acas' nicio lună, că m-a' luat imediat. Mi-a venit ordin de încorporare și-am fost trimis militar, la roabă, la MFA Construcții, în București. Da' normal nu trebuia să mă mai cheme la armată, că eu făcusem instrucție. Eram instruit, pentru că în cadru' facultății, atunci, în vacanța de vară, făceam câte-o lună de instrucție la o unitate militară, la Câmpulung-Muscel.

La Vânători.

Da. Unitatea era la Vânători, da' a noastră erau specială, pentru studenți, nu pentru vânători. Nu știu cum... așa, pentru instrucție. Plus orele de ALA²⁴ [pe] care le făceam în cadru' studenției, pe săptămână. Da' n-aveam livret militar, că îți dădea' dacă terminai și facultatea.

Și cât ați făcut armată ?

Doi ani !

Mai erau acolo și alții tot așa, cu probleme ?

În compania în care am fost eu nu, că erau mai mulți lipoveni, din Deltă. Eu știu cum ne-o' fi ales ? ! Eu aveam comandantu' companiei care ținea foarte mult la mine. Stătea pe Șoseaua Giurgiului. Și i-am făcut câteva avantaje, că-i mai trimiteam 2-3 muncitori, de i-a' făcut ba o sobă, ba nu știu ce. Că eu eram la construcții acuma. Și, fiindcă îi care îi aveam mă considerau pregătit, mă pusese pe mine un fel de normator la ei.

Dar au aflat că ați fost deținut ?

Păi, da' niciunu' nu era în regulă acolo... Toți care venea' la roabă erau cu bube-n cap ! Ori fii de chiaburi, ori nu știu ce. Păi, bineînțeles, noi nu eram oameni care să ne

încorporeze, să facem armata. Domn'e, unitățile de roabă să știa care e treaba cu ele : ori eram sași, și nu trebuia să facă armata română, ori eram d-ăi' care nu trebuia să punem mâna pă armă ! Eu am fost la o unitate care erau numai români, dar de obicei pe sași îi dădeau la DGSM – Direcția Generală... Serviciu' Muncii, sau... nu mai știu care e treaba.

Și cadrele erau tot așa, cu probleme ?

Bănuiesc că erau ofițeri ca lumea, dar bănuiesc că nu erau văzuți prea bine, de-i puneau la unitățile de muncă.

Dar cât i-ați văzut dumneavoastră, erau oameni serioși ?

Erau oameni foarte serioși, dar era' bătrâni, era' d-ăi' vechi. Io aveam un căpitan, comandant' companiei, care, vă spusei, stătea pă Șoseaua Giurgiului și ținea foarte mult la mine. Da' să vede că era de-ăla de-a' lu' Antonescu, că nu dăduseră cu toți afară...

Unitatea militară o aveam în Militari, da' șantieru', că eu am fost cel mai mult ca un fel de șef de șantier, era la Tânganu, dincolo de Cernica. Acolo am stat, cre' că aproape un an, până am terminat. Dup-aia m-am mutat la Ciorogârla o lună și la Pasărea încă 2-3 luni și mi-a dat drumu'. Până am terminat armata am făcut numai aia... Și așa am construit în juru' Bucureștiului, la Pasărea, la Tânganu, la Cernica, clădiri pentru apărarea antiaeriană a Bucureștiului.

Și după doi ani ați scăpat...

După doi ani mi-a' dat drumu' acasă...

Când a fost problema cu Revoluția din Ungaria erați în armată...

Da, eram militar.

S-a auzit ceva ? Au fost ceva activități mai speciale ?

Nu... Cel puțin eu nu știam, că eram la limita Bucureștiului, pe la comunele alea.

Și după ce v-ați eliberat ce ați făcut ?

După armată m-am dus și m-am angajat la CRR²⁵ Oltenia – baza de cote Târgu-Jiu, unde să făcea colectarea cotelor de la țărani. M-am angajat acolo, upleam sacii... Da' n-am stat nici acolo. Nu m-a prins un an și m-au dat afară !

În '58 m-am mutat la IRIL Târgu-Jiu – Întreprinderea Regională de Industrie Locală, ici, peste pod. În '61 m-a' dat afară de la Spitalu' Sadului, în '62 m-a' dat afar' de la CENTROCOOP Gorj, în '63 de la Ocolu' Silvic...

Dar când vă duceați să vă angajați nu vă întrebau unde ați fost până atunci ?

Cine să mă întrebe ? Păi să știa, domn'e, dă toată lumea...

Și cu toate astea vă angajau...

Mă angajau... Păi, atunci înseamnă că trebuia să ne împuște ! ? Da' mă dădeau afară că erau oamenii partidului... Cum dracu' le ziceau ? Activiști de partid ! Cum a fost și la Spitalu' Sadu. Păi directoru' spitalului ținea cu mine. Și-acuma-mi scrie, că stă-n București, pă Floreasca. El ținea cu mine. Luasem postu' de contabil al spitalului și am stat trei ani acolo, da' a venit activista la primu' secretar, că să mă dea afar' de la spital, că : „Ce, domn'e, ține un legionar ? !”. Mă făcea și legionar ! „Ține un

legionar acolo în loc să-l dea afar' ? ! ” Și doctoru' Constantinescu, directoru', era și el fiu de chiabur, din Argetoaia, din Dolj, și ținea la mine. După-aia șefu' secției medicale, doctoru Dascăl, are fiu-său clinica lui în Elveția acu'... Am mai ținut legătura cu ei prin scrisoare. Da' m-au dat afară, că n-a' avut ce să facă.

Și a trebuit să mă adresez Comitetului Central printr-o scrisoare, și am arătat că ducându-mă în audiență la primu'-secretar raional, Cârstea, acesta m-a dat afară spunându-mi că : „În raionu' meu, nu te las nici la târnacop ! ”. Era' raioane atunci. Raionu' ținea 20-30 de comune. Târgu-Jiu era raion. Io, la Bumbști, țineam de raionu' Târgu-Jiu. Tot Gorju' de-acum n-avea decât trei raioane : Motru, Novaci și raionu' Târgu-Jiu.

Și în petiția adresată CC-ului ceream : dacă opinia dâșilor coincide cu a primului secretar raional, să-mi fie permisă plecarea din țară mie, soției mele, și fiilor mei, unul de doi ani și unul de două luni.

Când era asta ?

În '63. Că până atunci m-a' dat afară din șapte întreprinderi ! Și după o lună și ceva a venit unu' de la Comitetu' Central, îl chema Ion D. Ion. M-a chemat la Târgu-Jiu... chiar în clădirea asta, în prefectură, da' era jos, la parter. A trimis o Volgă după mine, la Bumbști. Eu am crezut că m-arestează ! C-am spus lu' nevastă-mea : „Pune-mi, mă, o cămașă mai groasă, dă-mi un flanel mai gros, că Volga asta... dă-o dracu' ! Ce, mă cheamă pă mine primu'-secretar, când m-a scos afar' ca pă un porc ? ! ”. Da' soferu' : „Nu, domn'e, mergeți la primu'-secretar, sunteți chemat”. Zic : „Stai să vezi...”. Mă gândeam că m-arestează, că în urma scrisorii mele trecuseră vreo două-trei luni...

Și am venit aci, în fața prefecturii, a oprit mașina : „Duceți-l la primu'-secretar”. Am intrat, îi spun la secretară : „Uite, sunt chemat la...”. „Intră ! ” Am intrat. Acolo era un om străin – nu era primu'-secretar – să uita pă niște hârtii. Când am văzut că a ridicat una, și era chiar scrisoarea mea ! „Eu sunt Pătruț Victor...” „Da ? De când ai plecat de la IFET ? ” Că ultima dată fusesem la IFET, când m-a' dat afară. „Păi, de vreo lună...” „Și ai mai primit salariu ? ” „Am primit, dacă am muncit...” Că am fost angajat muncitor necalificat, sortator în pădure. Nu puteam, că aveam copii și eu de crescut... Și zice : „Bine că ai primit salariu, că altfel îi obligam să ți-l plătească cineva. Stai aci până vine tovarășu' prim-secretar, că trimisei după dânsu' ! Așteaptă la secretară sau afară ! ”. Am stat, l-am văzut pă Cârstea, că a trecut pe lângă mine, bineînțeles că nu m-a băgat în seamă. A intrat, a stat cu ăla de vorbă vreun sfert de oră și apoi iasă la mine. Eram la secretară în birou : „Acu' ai servici, mă, undeva ? ”. „Păi, n-am... am fost muncitor la pădure...” „La pădure ? ” Îi spune secretarii : „Dă-i telefon lu' Bunăiaș ! Dacă nu-i la ei, la IFET, caută-l și acas' și să vină imediat la mine ! ”. Bunăiaș era directoru' IFET-ului. Eu nu-l cunoșteam, deși lucrasem la ei o lună, da' lucrasem în pădure.

A venit directoru', a intrat la ei, a stat... Iasă și el după un sfert de oră la mine : „Ce, bă, trebuia să vii, să reclami la ăștia ? De ce n-ai venit la mine ? ”. „Fir-ați ai dracu' să fiți ! ”... în gându' meu. „Măine să te duci la personal, că vei primi o decizie.” Și am primit o decizie de șef de șantier construcții. În armată mi se dăduse adeverință că sunt atașamentist, că așa să numea coordonatoru' de lucrări. Vorba aia, aveam pregătire față de alții. Și m-a' numit șef de șantier. Aveam și doi ingineri în

subordine. Și nu m-a mai schimbat nimeni! Asta să întâmpla... cam în '63-'64 și de-acolo am și ieșit la pensie în '91.

Dar studiile nu le-ați mai reluat ?

Nu, nici pomeneală! Păi fusesem exmatriculat! Ce, mă mai primea'? ! Și după-aia aveam copiii, trebuia să întrețin copiii. Unde plecam la studii'? ! Da' nici nu știu dacă mă primeau undeva...

Și ceilalți colegi din lot tot așa au avut probleme ?

Tot așa. N-au vrut să-i primească... Drăghicioiu, că era electrician de meserie, a găsit un post la IRE și a rămas pe acolo până la pensie. Fiecare s-a descurcat cum a putut.

La Revoluția unde erați ?

În IFET eram. Am primit cu bucurie, bineînțeles. Atunci mă aleseseră și pe mine... Îl știți pe Greblă²⁶ ?

Deputatul ?

Parlamentaru', deputatu'. El era pe județ ales, nu știu ce, și pe mine m-a' ales pe întreprindere, doi ani... Nu mai știu cum să numea' atunci conducerile în cadru' întreprinderilor, că era' niște comitete. Da' n-am făcut mare lucru, că am ieșit la pensie.

Și după ce ați ieșit la pensie ați scris cărțile astea²⁷ ?

Da, după Revoluție. A fost o chestie personală. Țasta e al cincilea volum al meu, *Blestemu'*. A apărut acu' patru zile...

Toate tratează despre detenție ?

Nu. La asta scrie prefața... cred că-l și cunoașteți, Paul Lăzărescu²⁸. A fost directoru' ziarului *Dreptatea*.

Aha, de la București ? Când a fost director ?

Păi, după '90 a fost, că *Dreptatea* e ziar al PNȚCD-ului.

Bine... Eu vă mulțumesc frumos.

26. Toni Greblă, senator de Gorj ales în 2008 din partea Alianței politice Partidul Social Democrat + Partidul Conservator ; <http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura.mp?idm=54&cam=1&leg=2008>, accesat la 4 februarie 2011.

27. Volumele semnate de Victor Pătruț sunt : *Injustiție și efecte – romanul unei vieți, După 16 ani sau Percepția Schimbării, Fără milă, Balada unei promoții, Blestemul*.

28. Paul Lăzărescu, născut la 6 februarie 1926 în Herța, Ucraina. A fost arestat în 1947 și condamnat la 1 an de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Văcărești, Uranus și Aiud. A fost eliberat în martie 1949. A fost rearestat la 15 august 1949 și condamnat la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla, Peninsula, Baia Sprie și Satu Mare. A fost eliberat la 31 martie 1956. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. H, I, J, K, L*, p. 326 ; fișa matricolă penală din AANP. Directorul cotidianului *Dreptatea*, după 1989.

Prahova

Octavian Anastasescu

S-a născut la 28 noiembrie 1929 în Moreni, județul Prahova. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Profesia : economist. A fost arestat la 7 august 1949 și condamnat la un an și șase luni de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Poarta Albă, Văcărești și Târgu Ocna. A fost eliberat la 13 iunie 1951. La data interviului locuia în Ploiești. Interviu realizat de Andrei Lascu la 17 aprilie 2007. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Andrei Lascu. Interviu se află în AIO-IICMER, având cotele 72, 73.

Spuneți-mi vă rog câteva date despre dumneavoastră, despre familie...

Statutul familiei mele, din punct de vedere material, a fost modest, tatăl meu fiind croitor, cu cinci copii. Eu m-am născut în Moreni, și acolo am făcut trei ani de școală primară, fiind în același timp copil de altar la biserică, unde ieșeam cu sfintele daruri, cu lumânarea. Am urmat până la ultima clasă la Ploiești, la școala de aplicație a Școlii Normale, după care am dat examen de admitere la Liceul Militar „Mănăstirea Dealu”. Am obținut o medie prin care eram plasat al 15-lea din vreo 600 de candidați din toată țara, media 7,13, dar am fost refuzat să intru în rândul fiilor elitei românești, formată din fii de boieri, de ofițeri superiori și alte clase sociale sus-puse. Tatăl meu a primit o scrisoare din partea comisiei de admitere în Liceul Militar, care e foarte importantă pentru ceea ce doriți dumneavoastră să aflați, ca să vă explicați de ce eu eram socialist înainte de a cunoaște termenul socialist. Scrisoarea zicea așa : „Domnule... vă felicităm pentru frumosul rezultat obținut de fiul dumneavoastră XY în Liceul Militar «Mănăstirea Dealu», însă, din cauza situației dumneavoastră sociale, nu îl putem primi într-un liceu unde sunt numai fiii elitei românești. Vă putem oferi un loc la unul din cele două licee militare din Chișinău și Cernăuți”.

În posesia acestei scrisori, tata, care era destul de ambițios, s-a dus la directorul școlii de aplicație, care ținea foarte mult la mine, și ăla a rămas uimit de conținutul și mesajul acestei adrese. În 48 de ore, tata i-a făcut un costum de haine, și-a făcut și el un costum de haine nou, și s-au dus la București în audiență la Armand Călinescu, care era prim-ministru. Tata n-a scos o vorba datorită incapacității lui de a contacta un prim-ministru sau de a fi contactat, și toată vorbirea a aparținut institutorului. În această situație, în cinci minute au obținut legătura cu comisia de la Liceul „Mihai Viteazul” din București, unde se ținuse concursul, și Armand Călinescu a vorbit cu directorul sau cu președintele comisiei și i-a expus cazul. S-a recomandat cine e, la care nu știu ce o fi răspuns Pavelescu, președintele comisiei, da’ ordinul lui Armand Călinescu a fost : „Măine, în același ziar în care au apărut cei admiși în Liceul Militar «Mănăstirea Dealu», să apară și Anastasescu ca admis”. Și a doua zi a apărut în ziar și

numele meu, trecut ultimu', deși înaintea mea erau zece inși care nu obținuseră mai mult de nota 5,00. Asta ca amintire de... elev.

Nu m-am împăcat cu colegii mei, cu marea majoritate, întrucât mulți din ei erau crescuți în familii care îi priveau de sus pe cei mai neînstăriți. Și m-am aflat în situația să fac față unor insulte, jigniri, porecle, unele legate de meseria tatălui meu, ca de exemplu: tibișir, ață, ac și așa mai departe.

Un episod care ar putea să fie interesant e că am fost coleg de clasă cu Alexandru Boabă¹, delegatul României la Teheran, cel care avea să ajungă ministrul Petrolului, și când veneau rușii în legătură cu exploatarea din România, se ducea' la ministru de pe vremea aia, Florescu², și refuzau să vorbească cu el. Zice': „Noi nu stăm de vorba cu nimeni decât cu Bobiță”. Care Bobiță, pe vremea aceea era director la rafinăria Teleajen. Altfel, era un tip înalt, cuminte, așezat și nu era el prea bun la carte, nu era prea deștept. Și rețin o întâmplare la ora de franceză, cu profesorul Ioanid care l-a întrebat ceva și răspunsul lui era inexact, alături de drumul... Cum localul Liceului Militar fusese ocupat de Comandamentul Sovietic, noi ne-am mutat într-o cazarmă și în clasă era o sobă mare, înaltă. Și-i spune profesorul lui Boabă: „Băi Boabă, băi, ești înalt cât soba aia, dar mai prost ca ea”.

E, și după liceu am dat examen la Filosofie la București, unde am intrat primul. Și când i-am spus lui tata, care era un om simplu, îmi zice: „Bă, dacă intrai la medicină îmi puneam eu pielea la saramură și te întrețineam. Dar la filosofie... noi n-am avut filosofi în neamul nostru, neam de neam”. El, care ținea la croitoria lui, la atelierul lui, ce i-a venit în gând? „Îl fac croitor.” Aveam deja 19 ani jumate și îmi face această propunere: „Uite, ai o săptămână liber, îți faci de cap, și după aia iei acul și ața, și înveți meserie. Și-așa eu nu am cui să-i las atelierul ăsta”. Că tata era patron. Am încercat, totuși, să mă duc la Filosofie. Nu m-am bucurat de sănătate fizică care să mă încurajeze la efortul navei, și-am vrut să obțin un loc la căminul studentesc prahovean, unde șăf era Dumitru Popescu „Dumnezeu”³. M-a întrebat: „Ce este tatăl tău?”. „Croitor.” „A, croitor. Da' ce fel de croitor? E-n cooperativă?” „E patron.” „E patron? Du-te și înscrie-l pe taică-tu la cooperativă și vii cu adeverință că s-a înscris și te bag în cămin.” Mi-a fost imposibil să-l bag în așa ceva... Ar fi fost un act

1. Alexandru Boabă (1927-1995), membru CC al PCR (1969-1974), ministrul Petrolului (1965-1969; 1970-1971), ministrul Industriei Chimice (1969-1970), ambasador în Iran și Sultanatul Oman (1974-1978). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 100-101.
2. Probabil Mihail Florescu (Iacobi Iancu, 1912-2000), membru PCR din 1934, a luptat în Războiul Civil din Spania în 1936 și de partea partizanilor francezi în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. A fost membru al CC al PMR/PCR (1955-1989), general-maior și șeful Direcției Superioare Politice a Armatei (1949-1951), ministrul Industriei Chimice (1953-1957), ministrul Industriei Petrolului și Chimiei (1957-1965), ministrul Industriei Chimice (1965; 1970-1980). *Ibidem*, pp. 266-268.
3. Dumitru Popescu „Dumnezeu”, născut la 18 aprilie 1928 în Turnu Măgurele, Teleorman. Ziarist, economist, membru PCR din 1955. A fost membru al CC al PCR (1965-1989), membru al Secretariatului CC al PCR (1969-1974), membru al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR (1974-1989). Redactor la revista *Contemporanul* (1950-1956), redactor-șef la *Scânteia Tineretului* (1956-1960), redactor-șef la *Scânteia* (1965-1968), președinte al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă (din 1971), rector al Academiei de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu”. *Ibidem*, pp. 480-481.

antipărintesc să-i spun eu lui tata să se înscrie la cooperativă. Și nevoind să împlinesc voința lui tata de a mă face croitor, am fugit de-acasă, și am stat pă la rude...

Cum ați ajuns să intrați în contradicție cu regimul ?

Între timp, împreună cu alți câțiva, am pus la cale o organizație subversivă care se numea Partidul Național Român, dar eu nu știam cât de socialist eram. Și meditănd eu mai târziu asupra socialismului meu, mi-am dat seama că eu nu pot să aparțin decât unui socialism în a cărui ideologie cu stăruință mare rezidă morala creștină. Nu concepeam un alt fel de socialism...

Dar despre grup vă mai spun că introdusesem sistemul ca numai unul să se cunoască cu altul, nu și pe-al treilea, tocmai pentru menținerea unei stări de conspirativitate mai accentuate, accesibile scopului nostru.

Înainte noapții de a fi arestat, am avut un vis. Se făcea că am intrat într-o biserică și am privit toate picturile cu sfinți. Și-am făcut ocolul bisericii, bineînțeles, pe dinăuntru, de la dreapta spre stânga, și am rămas în biserică. M-am mai uitat o dată spre altar și m-am trezit. Îi povestesc visul mamei mele, care era o credincioasă, nehabotnică, dar în simplitățile pe care le poate oferi patru clase primare... Și ea îmi spune : „Dă-l încolo de vis, maică, asta-i pușcărie”. Arestase' vreo 3-4 prin organizație și eu mă așteptam. M-am dus imediat, am căutat carnetul de PSDR și i-am dat foc, de frică să nu dea de el, deși ăștia știau tot.

Și-n noaptea următoare, la ora unu, bătați în gangul de la ușă. Se duce tata, deschide : Securitatea. „Fiul dumneavoastră-i acasă ?” Eu eram deja îmbrăcat. Și ce crezi că mi-a dat prin cap ? M-am dus, am luat *Capitalul* lui Karl Marx, din care n-am priceput niciodată nimic, pentru că n-am putut să citesc mai mult de 30 de pagini, l-am pus pe masă și am așteptat cu coatele pe măsuta din cămăruța mea. Și-a intrat căpitanul Cobzaru, împreună cu alți trei inși. „În numele legii ești arestat !” Zic : „Cum ? De ce ?”. Zice : „Ai să răspunzi și o să ți se spună de ce”. Și s-a dus ăla, s-a uitat la *Capitalul*, și zice : „Aaa, studiem *Capitalul*. Știm că ești de concepții socialiste, dar invers.” Am ieșit afară și Cobzaru îi spune tatălui meu, care era la fereastră, la etaj acolo : „Bătrâne, așteaptă că mâine dimineată ți-l aducem înapoi”. Tata nu știa nimic de activitățile mele subversive.

M-au băgat într-un jeep, m-au legat la ochi și-am luat calea... Și după un anumit timp de mers, oprește mașina și spune : „Dă-te jos !”. Mi-a luat basmaua aia de la ochi, și zice : „Banditul, ori spui tot acuma, ori te-mpușcăm !”. Și-mi pune pistolul la tâmplă. Și zic : „N-am ce să spun”. Care a fost faptul... Am ajuns la rafinăria Ploiești, unde stătea Cobzaru. M-au luat, și după ce m-au băgat în mașină, zice : „Lasă c-ai să spui tu tot !”. Și m-au dus.

Unde ați fost dus ?

La vechea Securitate, pe Democrației, unde comandant era Coco Mănescu⁴, fratele lui Mănescu⁵ ministrul. M-a' luat și m-a' băgat într-un beci. Era o putoare acolo de-ți

4. Racovschi Mănescu, maior, șeful Direcției Regionale de Securitate Ploiești de la înființarea ei în august 1948. În 1956 era locotenent-colonel, locțiitor șef de direcție în cadrul Direcției a V-a Contrainformații în armată. Doina Jela, *op. cit.*, p. 176 ; Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, pp. 17, 79.

5. Manea Mănescu (1916-2009), membru PCR din august 1944, economist. Membru al CC al PMR/PCR (1960-1979 ; 1982-1989), secretar al CC al PCR (1965 ; 1969-1972), membru al Comitetului Politic Executiv (1974-1979 ; 1984-1989), șeful Diviziei Cadre (1948-1950),

venea rău... Căutam să văd prin întuneric p-acolo, dacă există sau nu oameni pe care-i cunosc. Nu cunoșteam pe nimeni. După vreo 3 zile, într-o noapte, mă aud chemat la anchetă. Și-am fost anchetat timp de vreo trei ceasuri numai sub reflector. E înnebunitor să stai și să ți să ceară să nu închizi ochii și să te uiți numa' în direcția de unde vine lumina aceea năprasnică. N-au scos nimic de la mine. Nimic ! Am aflat după aceea și numele maiorului care m-a anchetat : Sârbu⁶. Cine era acest Sârbu ? Un fost legionar, septembrist, când Horia Sima a deschis porțile Legiunii la ordinul lui Antonescu și când au intrat toate mizeriile societății, probabil în scop de compromitere...

După asta nu m-a mai anchetat el niciodată. Probabil că a văzut că n-are cu cine conlucra. După un timp îndelungat am intrat pe mâna unui alt anchetator. Cred că acesta era un pseudonim : Gherea. Trebuie să spun că, în ciuda faptului că aveam un comportament cu totul neașteptat, n-am primit la anchete nici măcar o palmă. Înjurături am primit cu duimul, dar probabil că slăbisem și le era milă.

Din momentele deosebite ale anchetei rețin confruntarea mea cu unul din organizație. Nu-i dau numele, dacă mai trăiește să fie sănătos și iertat, dacă a murit, Dumnezeu să-l ierte. Și el a spus tot. Tot ! Îl văd ca și-acuma... Îl ținea Gherea cu capul în colțul pereților și zicea : „Cum, măi, nu-ți aduci aminte că tu ai fost șef ? Că tu ai fost organizatorul ? Că tu... ?”. Ce se-nâmplase ? Deși nu am practicat conspirația și nici n-am fost ajutat de cineva în ducerea la îndeplinire a unor acțiuni, prima și cea mai importantă acțiune era construirea unui aparat de radio-emisie ca să spunem în străinătate ce se întâmplă-n România, fapt care nu s-a realizat, deși puseseam mâna pe un radiofonist. Am avut toți însă un agent de Securitate, care m-a indus și pe mine în eroare, și care după ce și-a terminat misiunile cu Securitatea a intrat pe la Politehnică, cu electrotehnica, cu chestii de-astea...

În fine, toată confruntarea s-a terminat cu niște pumni pe care i-a dat Gherea lui Zamfirescu⁷, care era un actor comediant de meserie. E bine să nu te bagi cu actorii, că ei joacă roluri duble : rolul lor ca oameni pă scenă și rolul lor ca oameni în societate, și de multe ori le confundă. Pentru că din toți ceilalți scosese ră tot ceea ce voiau anchetatorii sau nu voiau, dar și în plus...

Și nu putea să-i ducă peăștia la penitenciar până când eu nu dădeam declarație, că eu refuzam. Ei doreau doar o declarație finală, care era și singura pe care o scriam. Eu ziceam : „Domnule, eu nu știu câți înși sunt, nu știu”. Și era unul mărunțel, simpatic, locotenentul Simion, care s-a purtat așa mios : „Că sunt atășia înși care așteaptă să plece de-aici unde-i măncarea proastă, unde au venit păduchia...”. Că, vai, ce păduchia erau în beci, că îi luam așa, cu palma, îi striveam în mână și-i aruncam. Era o stare de

ministrul Finanțelor (1955-1957), vicepreședinte al Consiliului de Stat (1969-1972 ; 1982-1989), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1972-1974), prim-ministru (1974-1979). A fost arestat și condamnat în 1990, dar eliberat pe motive de sănătate. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 387-388 ; CPADCR, *Raport final*, pp. 796-797.

6. Probabil Ion Sârbu, în 1949 era căpitan de Securitate la DRSP Ploiești. Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 271.

7. Constantin Zamfirescu, născut la 15 aprilie 1925 în Bârlad, Vaslui. A fost arestat la 30 iulie 1949 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Brașov, Aiud, Poarta Albă, Valea Neagră, Gherla, Oradea și Aiud. A fost eliberat la 27 iulie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

mizerie cumplită. Și zic : „Domn'e, uite, eu dau declarație, da' scrii dumneata ce vrei și-o semnezi”. „Ei, cum, nu se poate așa ceva.” Și-n fine, am dat o declarație seacă, nenorocită. N-am pomenit de numele niciunuia de-acolo și s-a terminat...

V-au dus de-acolo ?

Da, ne-a' imbarcat și ne-a' dus la penitenciarul Ploiești. Acolo ne bagă pe toți într-o cameră unde mai erau vreo trei inși de drept comun, un spărgător de case de bani, un om foarte cumsecade, un țigan, Bobea. Doamne, ce le mai țin minte, lucruri petrecute cu 60 de ani în urmă... (râde – n.n.).

Acolo aveam un nepot de gradul patru, care era dintr-o altă organizație, pârât și adus și el. Că ei aveau nevoie de cât mai mulți, pentru sperietoare. Și-ntr-o zi vine un băiat din organizație de la mine, băiat bun, fost aviator, curajos, tip de caracter, dar de-o naivitate pe care și-a repetat-o de multe ori în activitățile lui, și-mi spune : „Unchiule” – că nimeni nu-ndrăznea să-mi spună pe nume – „diseară evadăm !”. „Poftim ?” „Diseară evadăm. E organizat tot.” „Păi cum ?” „Ne-așteaptă afară două camioane...” „Păi da' ăștia o' să doarmă, gardienii ?” „Totul este aranjat. Singurul lucru este ca tu să ordoni evadarea.”

Acuma eu bănuiam că printre noi este unul care dinainte de arestare lucra cu Securitatea, un așa-zis țărănist, fost marinar. Vezi că nu-i dau numele... Numele țiganului ți l-am spus, da' pe ăștia nu îi spun. Da' marea majoritate a turnătorilor și-a oamenilor care s-au dus și au colaborat, au devenit turnători, au murit de-o boală comună : ciroza.

E, să revin. Chestia fusese pusă la cale de marinaru' ăsta. Pe la miezul nopții, așa, vine băiatul și spune să ne pregătim. Zice : „Tu te duci la gratiile de la fereastră și forțezi și vezi cum e, și ne spui și nouă !”. Zic : „Hai să-i fac pofta”. Mă uit prin gratii la foișor, că așa-i spunea acolo unde stătea o santinelă și ne păzea, mă uit prin curte să văd dacă există vreo mișcare... Nimic. Pun mâna pă gratii și văd că una din ele deja era scoasă din lemn, din ramă. Și am văzut figura asta, și lipsa oricărei mișcări de gardieni p-afară... Toți se-mbrăcaseră înăuntru. Și, domnule, nu știu ce îți vine în minte în momentele alea, că faci ceva care trebuie, dar fără să te gândești sau fără să mai fi făcut vreodată așa ceva, lipsit total de experiență. Și m-am dus la pat, mi-am luat prosopul, și-am șters urmele de pe porțiunea de fier pe care pusesem mâna. Și zic : „Toată lumea se dezbracă și la pat !”. Toată lumea a executat ordinul „unchiului”. Bobea, care stătea sub mine, tăcea chitic cu capul sub pătură. L-am văzut și m-am gândit : „Să știi că cu Bobea e ceva...”. Și-nainte de-a mă urca în pat la mine, care era deasupra lui, m-am pus cu pumnii pe capul lui. Și dă-i, și dă-i. „Mi-ai furat medicamentele, mă !” De unde, că n-aveam niciun medicament, da' am inventat. Și-a-nceput ăla să urle. Urlând, n-a venit nimeni, că la orice fel de zgomot suspect, gardienii săreau ca pompierii la foc... Nimic.

A doua zi dimineața vine primul gardian : „Ce s-a-ntâmplat aseară aici ?”. „Nimic.” „Ia zi, Bobea !” Bobea a avut, probabil, un moment de inteligență suplimentară și zice : „M-a bătut nenorocitu' ăla de sus. A zis că i-am luat medicamentele, că i le-am furat”. „Păi, unde sunt medicamentele ?” Zic : „Păi, eu nu le mai am”. „Și ce-aveai ?” „Niște vitamina C.” Nu erau decât doi inși care aveau, că le primise' pă șest. Și vine primu' gardian către mine, îmi dă o palmă ca un baros, mă ia de mână și mă bagă la „neagra”. „Neagra” era celula de pedeapsă. Singur, mâncare jumătate... Mă rog, un regim plin de restricții. Dacă îmi pare rău de ceva, e că în ălea două săptămâni cât am

fost acolo, cu lanțuri, că mi-au pus lanțuri și la mâini, și la picioare, în zilele alea a trecut Ticu Dumitrescu și n-am avut posibilitatea să îl cunosc în timpul detenției. De altfel, nu l-am cunoscut nici până astăzi, să stau de vorbă cu el.

Ce personalități ați întâlnit în cursul detenției ?

Păi pe Valeriu Gafencu⁸ și pe Ion Ianolide⁹. Căutați să puneți mâna pe cartea asta, *Întoarcerea la Hristos. Document pentru o lume nouă* și citiți-o ! Este, după mine, care sunt un cititor fervent – că asta mi-a mai rămas, cititul – este cea mai bună carte... nu de la '89 încoace, este cea mai bună carte pe care am citit-o în ultimii 50 de ani. Cartea asta a fost zămislită din manuscrisele lui Ioan Ianolide, care au luat drumul străinătății pentru a nu pune Securitatea mâna pe ele. Niște maici, în frunte cu maica Antuza de la Mănăstirea Diaconești, a' făcut rost de toate manuscrisele, le-a' pus cap la cap și le-a' dat o cursivitate extraordinară, ca și când ai spune că este făcută de-un singur creion de Ion Ianolide. Eu, care l-am cunoscut pe Ion Ianolide la Târgu Ocna, mi-am dat imediat seama că nu era chiar stilul lui, dar eu nu puteam să-mi dau seama perfect despre cum scrie Ianolide, pentru că era un fel de crai al închisorii de la Târgu Ocna. Mi-aduc aminte de călcătura lui în cizme, că avea niște cizme scurte... se zguduia pământul sub el. Iar când urca scările la etajul doi, unde era el la închisoare, se auzea de la distanță, și spuneai : „Ăsta este Ion Ianolide”.

Nu prea l-am auzit vorbind, deși nu cred că toată vorbirea lui de la Târgu Ocna s-ar fi redus numai la ce a vorbit cu Valeriu Gafencu, „sfântul închisorilor”, al cărui acatist îl scrie tot această maică Antuza de la Diaconești. Sunt convins, totuși, că nu este stilul lui, și că acolo undeva cineva și-a pus pixul lui sau pixul ei de aur, așa, l-a băgat între rândurile scrise de el... Da' asta are foarte puțină importanță.

Unul dintre eroii, dintre personajele despre care Ion Ianolide vorbește în această carte, este prietenul lui cel mai bun, cunoscut în lagărul Galda¹⁰, de la Aiud, pe vremea lui Antonescu, în perioada 1941-1945, unde au stat împreună. Acolo s-au conceput o serie întreagă de lucruri, că exista nișică libertate, aveau și dreptul la slujbă religioasă... N-aveau pază și n-a evadat niciunul, niciunul.

Pe Gafencu în ce condiții l-ați cunoscut ?

Pe Valeriu Gafencu l-am cunoscut datorită lui Dumnezeu. Scurt pe doi. Și cum : eram la Canal, după ce-am primit condamnarea, și-n prima zi ne-a' luat sânge pentru

8. Valeriu Gafencu (1921-1952). A fost arestat la 23 martie 1941 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă în 1946 la 6 ani și 3 luni. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Galda de Jos, Pitești, Văcărești și Târgu Ocna. A decedat la 18 februarie 1952 de TBC pulmonar în închisoarea Târgu Ocna. *Sfântul închisorilor. Mărturii despre Valeriu Gafencu*, adunate și adnotate de monahul Moise, Reîntregirea, Alba Iulia, 2007 ; fișa matricolă penală din AANP.

9. Ioan Ianolide, născut la 27 ianuarie 1919 în Dobrotești, Teleorman. A fost arestat la 19 octombrie 1941 ca student în anul I la Facultatea de Drept și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă în 1946 la 18 ani și 9 luni. În 1959 i s-au mai adăugat încă 7 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Târgu Ocna, Caransebeș, Aiud, Gherla și Văcărești. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos. Document pentru o lume nouă*, Christiana, București, 2006 ; fișa matricolă penală din AANP.

10. La Galda de Jos, Alba, a funcționat o secție a penitenciarului din Aiud destinată deținuților care nu aveau de executat pedepse grele. Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 75-76.

analiză, și mi-aduc aminte că n-a ieșit sânge, a ieșit numai niște spumă roz. Nu mai aveam sânge în noi... Da, numai spumă. Ce s-ar fi făcut românul prin nenorocirile prin care a trecut dacă nu era glumeț și n-avea glumele cu el? Praful s-alegea de neamul ăsta. Și m-a' scos la muncă... Lucram eu la un cap și unul Cocos¹¹ la capătul celălalt, descărcam dintr-un vagon șină de cale ferată venită din Ungaria. Era ceva de speriat. Niște greutăți... Și nu știu cum a apucat Cocos ăsta, care era mai scurt decât mine, s-a dezechilibrat, și mi-a scăpat șina de cale ferată pe planta piciorului stâng. De-aici s-a pornit o gangrenă care conducea la tăierea piciorului.

Asta e-un fel de premers la ceea ce urmează să vă spun despre minunile făcute de „sfântul închisorilor”, de Valeriu Gafencu. Și m-au scos la muncă și cu piciorul zdrelit. Sângele curgea întruna, bandajul cu praful de pe șantier se făcuse beton. Și s-a făcut o infecție... Și am avut norocul să dau acolo de un medic conferențiar universitar, Brândușoiu¹², și el condamnat. Am avut noroc și cu șeful dispensarului, al punctului medical, un evreu cumsecade, Hartman¹³. Ce să-mi facă? Ce să nu facă? Și după aceea un doctor emerit ungur, Laszlo baci, de la Târgu Mureș, mi-a scos unghia. Și atunci am văzut și eu ce înseamnă să fii doctor-doctor. Când mi-a dat unghia peste cap era cu fața spre deget și i s-au umplut ochii, gura, nasul de puroi... N-a încetat lucrul său, să se șteargă, ci lucra acolo la rană, la plaga care se formase. Dar mi-a spus: „E rost de tăiat picior' aici. Antibiotice n-avem...”. Și mi-a pus un bandaj, după care după vreo săptămână de zile am venit cu el la doctorul Brândușoiu. El a văzut că este exclus să-mi poată scoate bandajul, decât numai forțat. Durerile erau cumplite. Și-atunci intervine mâna cerească, ca să vedeți cum intervine Dumnezeu... Și-odată văd că în fața lui Laszlo baci, care îmi trăsesese de unghie ca să iasă toată infecția, s-așează un evreu, săracu'. Acolo deținuții lucrau și în pantaloni scurți, soarele de-acolo era groaznic, și-a făcut insolatie, și acum trebuia să-i dea cu bisturiul, să-i taie din mușchi. Și pe ușă vine unul cu o găleată cu apă fiartă, dar atât de mizerabilă era găleata aia, încât un om cumsecade nici la porci nu s-ar duce să dea apă sau să dea de mâncare. Și evreul, săracul de el, rezistent... A pus Laszlo acolo niște hipermanganat de potasiu, i-a luat piciorul și i l-a băgat în apa aia fiartă. Eu eram cu ochii ațintiți către ce se întâmplă. Și când am văzut că-i dă cu bisturiul în halca de carne, taie și o aruncă așa cum arunci un os la câine, am leșinat... Și atât am mai auzit, vocea lui Brândușoiu care a zis: „Ăsta e momentul!”. Și-atunci mi-a scos pansamentul de la picior. ăsta a fost primul semn. Domnule, era un legionar convins, un creștin desăvârșit acest doctor Brândușoiu. M-a luat, m-a dezinfectat și m-a dus la baracă. Și mi-a spus: „Să știi că n-ai decât o singură scăpare, dar depinde de noroc”. „Care, domn' doctor?” Zice: „Să-ți lași descoperită

11. Posibil Dumitru Cocos, născut la 23 februarie 1899 în Bugeac, Constanța. A fost arestat la 19 august 1950 și condamnat la 3 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră și Găleșu. A fost eliberat la 20 august 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

12. Vezi nota 17, la pagina 82.

13. Pincu Hartman/Hartmann, născut la 23 noiembrie 1903 în Haci-Lespezi, Iași. A fost arestat la 7 martie 1948 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională, pedeapsă majorată ulterior cu încă un an. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră, Poarta Albă și Castelu. Potrivit fișei matricole penale a fost eliberat la 12 ianuarie 1954. Potrivit lui Cicerone Ionițoiu a decedat în 1953 la Peninsula. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste...* Dicționar. H, I, J, K, L, p. 28; fișele matricole penale din AANP.

plaga, să vină o muscă și să-și lase ouăle. Dar musca aia să fie sănătoasă, să nu fie infectată”. Baraca mea, baraca 44, era așezată chiar lângă gropile de WC. Când am intrat cu Brândușoiu în baracă, era puzderie de muște, te loveai de muște. Veneau pe tine ca albinele pe fagure... Și îmi spune Brândușoiu : „Să te rogi până când transpiri, până când leșini, până când nu mai știi de tine !”. Mi-a urat succes și m-a lăsat. Și-am început să mă rog, dar mă rugam, așa, în sec, pentru că nu mai aveam speranțe. Mă gândeam numai la tăiatul piciorului.

Și la vârsta aceea de 21 de ani, eu, care am fost un tip cochet, elev de liceu militar, nu mă vedeam sub nicio formă infirm. Și mi-am zis că mai bine mor ! Dar după cum vedeți, n-am murit. După ce m-am rugat un timp, stăteam cu bărbia pe genunchi, ridic ochii, din baracă dispăruseră toate muștele, nu mai era o muscă. Zic : „N-am noroc”. Și-am stat și m-am rugat iar. Și cum stăteam cu capul așa, aplecat pe genunchi, simt o gâdilitură. Deschid ochii, o muscă, din cele care nu mai erau, a apărut și taman își lăsase mușuroiul de ouă. M-am bucurat foarte... Am lăsat-o să-și facă treaba acolo, a zburat, și-am pus cârpa peste și-am adormit. Dimineața când mă trezesc după un somn chinuit, că nemișcând piciorul... Făceam orice fel de mișcare, dar piciorul ăsta nu-l mișcam, ca nu cumva să se întâmple ceva cu el. Ce să vedeți ? Din ouă se și formase viermii. Era mușuroi de viermi, roi, pe toată plaga. Și vine Brândușoiu la mine și spune : „Cum e ?”. Zic : „Au ieșit...”. Desfac, se uită Brândușoiu și zice : „Cred c-ai avut noroc. O să mă duc la doctorul Hartman să-ți obțin o scutire de-o zi”.

În fine, s-a dus. Era un sufletist extraordinar. De altfel, trebuie să vă spun că eu nu am fost și nu sunt legionar, dar cu oricare legionar cu care m-am întâlnit în pușcărie, nu mi-a fost decât exemplu de bunătate, de dăruire, de caracter, de tot ce vrei mai bun. Și mi-a obținut două zile. Și a treia zi, a fost pentru prima dată în viața mea când mi-am văzut osul. Viermii aceia atât de mult au pătruns, până la rădăcina plăgii, a gangrenei, și n-acept să mă lase durerile și mi-am revenit.

Ce muncă ați făcut după aceea ?

M-au scos de la roabă sau de la alte munci pe șantier și m-a' făcut vidanjour. Acolo, în colonie, erau niște gropi cu niște tălpici, și când bătea soarele tare, așa, în cap, mulți coloniști leșinai și cădeau în groapa cu excremente, și-abia îi scoteai de-acolo. Am stat o săptămână la vidanj și în timpul ăsta mă îmbolnăvesc de icter, da' fac un icter ca lumea. Și de el nu că m-a vindecat, dar m-a scăpat de criza lui tot doctorul Brândușoiu. Zice : „Măi Octaviene, medicamente aicea contra icterului n-avem, dar io-ți dau un sfat. Dar să nu râzi”. „Care sfat, dom' doctor ?” „Să bei un litru de apă fiartă pe zi !” „Cum, apă, așa ?” „Nu. Fiartă !” Dacă vrei să vă scârboșiți de ceva pe lumea asta, beți apă fiartă simplă. E ceva extraordinar de scârbos. Și după ce s-a înmuiat icterul, dau de o enterită de tip malaric. Au fost una după alta...

Să vă mai povestesc ceva interesant. În ziua de 21 decembrie 1950, de ziua lui Stalin, că atunci s-a născut această zeitate neagră a omenirii, când ne-a' ținut la poarta închisorii... Mă scosese pe șantier și, după o zi de 10 sau 12 ore, nu ne-a' dat drumul să intrăm în colonie la barăci să ne schimbăm, pentru că lapovițase toată ziua, și ne-a' ținut acolo ca să ne percheziționeze și să scoată ultima surcea, ultimul lemnșor cu care veneam ca să ntețim focul în barăci. Și-am stat vreo trei ore acolo. Și în acea noapte, Dumnezeu, ca să mă-ndrepte către Târgu Ocna, să-l cunosc pe Valeriu Gafencu, mi-a tras o hemoptizie de clasă. Am crezut că în noaptea aceea este sfârșitul, și tot un

legionar, din Râmnicu Vâlcea, a venit și-a făcut de gardă lângă mine să mă încurajeze. Îl chema, dacă nu cumva îl mai și cheamă, Mimi San Francisco¹⁴. Și la încurajările și la mângâierile lui am rezistat în acea noapte. Și am intrat pe mâna lui Hartman, care era radiolog, și aud sentința : tuberculoză incipientă, ambele vârfuri. Deci, icter, cangrenă, enterită și tuberculoză la condițiile de-acolo... când pentru unul în libertate nu-nseamnă decât moarte sigură.

Și de-asta spun că Dumnezeu mi-a dat bolile astea și așa am ajuns să-l cunosc pe Valeriu Gafencu. Și am fost trecut pe lista celor care să fie trimiși la Târgu Ocna. Am trecut prin spitalul Văcărești, unde-am stat două săptămâni, și unde am cunoscut un sionist de la care am aflat multe, foarte multe și de-acolo m-au dus la Târgu Ocna.

Cum a fost la Târgu Ocna ? V-au băgat direct la tratament ?

Da, după două zile de stat în carantină, m-au trecut la camera 16, mi se pare, de la etajul doi, pat lângă pat cu Aurel Caramitru¹⁵, un machidon venit de la Pitești, și care nu era altul decât fratele ministrului¹⁶, care n-a recunoscut c-a avut un frate în pușcărie... Acest Aurel Caramitru avea chip de înger, însă venise foarte înfricoșat de la Pitești și nu mi-a spus prea multe, cred c-a și murit acolo la Târgu Ocna. Și m-am odihnit o zi, pentru ca în următoarea să mă ia de mână și să zică : „Vino să te prezint cuiva !”. Și m-a dus la cine credeți ? La Valeriu Gafencu. Și-am văzut întins pe pat un arhanghel... De prima dată mi-am dat seama că am în față ceva cu totul neobișnuit, ceva care nu mai văzusem. El n-a știut că acest Aurel Caramitru va veni cu cineva, dar știu doar atât, că la primul contact ne-am zâmbit. El mi-a zâmbit, eu i-am zâmbit... Parcă ne-am fi cunoscut de nu știu când și ne revedeam după nu știu câtă vreme. Întins, imobilizat, galben spre alb, subțirăteț, cu o frunte excepțional de frumoasă, ochii albaștri, mâinile cu degetele lungi... Și zice : „Stai !”. Și m-am așezat pe pat la el.

Și din acea zi până când am ieșit din Târgu Ocna am tot discutat. Și în curte, era o tufă de crini albi, imperiali, de care el știa, el care nu se mai dăduse jos din pat de nu știu când... Și mă-ntreba în fiecare zi : „Ce fac crinii ?”. Zic : „A mai crescut un boboc”. „Da, da, știam. L-am văzut, l-am văzut.” Și io ziceam în capul meu : „Cum l-ai văzut ?”. Dar el vedea, vedea ceva ce tu nu vedeai.

Aveți un moment care să vă fi rămas mai puternic întipărit în memorie ?

Un moment emblematic în legătură cu facerea de minuni, lăsând la o parte toate farafastăcurile paranormalilor, a psihologilor, că, mă rog, eu n-am încredere în asta...

14. Emil „Mimi” San Francisco, născut la 6 ianuarie 1923 în Râmnicu Vâlcea, Vâlcea. A fost arestat la 2 mai 1949 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Poarta Albă și Capu Midia. La 28 octombrie 1951 a primit o condamnare administrativă de 12 luni, iar la 23 octombrie 1952 încă una de 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Găleşu și Onești. A fost eliberat la 13 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

15. Aurel Caramitru (1921-1953). A fost arestat la 23 august 1949 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Timișoara și Târgu Ocna. A decedat în închisoarea Târgu Ocna la 1 august 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP. Dată fiind diferența de vârstă semnificativă între Aurel și Ion Caramitru, ne manifestăm prudența față de eventuala relație de rudenie dintre cei doi.

16. Ion Caramitru, născut la 9 martie 1942, actor, regizor, directorul Teatrului Național din București, fost ministru al Culturii (1996-2000). http://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Caramitru, accesat la 15 noiembrie 209.

În noaptea de Înviere eram de servici' la el. O seară făceam io, o seară făcea Caramitru, și mai făceau și alții. Închisoarea era așezată la poalele Cireșoaiei, și pe vârful Cireșoaiei, în amintirea eroilor din Primul Război Mondial, s-a făcut un schit, și marea majoritate a ocnelor se duceau acolo la schit. Auzeam jos și clopotele de la schit și el era încântat. „O, s-a terminat slujba.” Avea o față care strălucea, ieșea din el o lumină... Și, la un moment dat, eu sărăcisem în povestiri, nu mai aveam ce să-i povestesc, și el zice: „Uită-te acolo, uită-te! Nu-i așa că bate vântul acolo?”. „Păi, știu eu?” Zice: „Uite, s-au stins toate lumânările!”. Că oamenii veneau cu lumânările aprinse... Zice: „Uită-te, uită-te!”. El se uita în ochii mei, eu mă uitam acolo, și el îmi spunea ce vedeam io... dar eu nu-i spuneam. Deci un lucru extraordinar! Cum să nu ingenuchez în fața unor astfel de minuni?

Dar să v-o spun pe-aialaltă. Pe ziua de 1 mai, la zidurile închisorii se ținea o sărbătoare de-asta muncitorească. În camera de lângă unde stăteam eu, era un student băgat la camera de „reeducare”. Cine erau „reeducatorii”: nepotul lui Lucrețiu Pătrășcanu, anume Pafnutie Pătrășcanu¹⁷, de-și mângâia diminutiv numele prin Nuti, un student la Medicină, Formagiu¹⁸, și unu care era în cameră cu mine, Ioan Maniu¹⁹. Ion Ianolide i-a spus lui studentu' ăsta: „Băi, în momentul când vezi că te ia' la pumni, scoți pantoful din picior și-l arunci în fereastră, s-auzim cu toții ce se întâmplă acolo, și om reacționează și noi cum om reacționează”. Eu, care nu trecusem prin Pitești, aveam curajul intact, ceilalți toți erau cam înfricoșați... Unu' Panait Trihan era bătrân, mai era un făranoi, Istrătescu²⁰, dar restul venise' din Pitești și n-aveau curaj săracii să scoată o vorbă de ce pățiseră. Erau muți... Da' fusesem preveniți că în momentul când auzim spargerea geamului, să mergem să deschidem geamurile, că erau cu gratii, dar aveam geamuri ca să intre aer, că, vorba aia, era sanatoriu TBC.

Și erau două aripi, una a politicilor și una a dreptului comun. Și când am auzit că au început, ne-am repezit la geam și, în cor, cu toții am început să facem gălăgie... Hoții au luat parte la manifestația noastră. Au ieșit și ei cu gurile la ferestre și au

17. Pafnutie „Nuti” Pătrășcanu (1923-1960). A fost arestat la 18 iunie 1948 ca student la Facultatea de Medicină din București și a fost condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Târgu Ocna, Văcărești și Aiud. A fost unul dintre liderii încercării de „reeducare” de la Târgu Ocna. A fost condamnat la moarte în procesul „Turcanu Eugen și alții”, dar i s-a comutat pedeapsa în muncă silnică pe viață, pentru a putea fi folosit ca martor în procesul „Negulescu Valeriu și alții”. A decedat la 3 februarie 1960 în închisoarea Jilava. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 166-171; fișele matricole penale din AANP.

18. Dumitru Formagiu, născut la 30 august 1924 în Dorohoi, Botoșani. A fost arestat ca student în anul III la Facultatea de Medicină din Cluj la 28 noiembrie 1948 și condamnat la 2 ani și 30 de zile. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Târgu Ocna. Nu deținem informații despre data eliberării. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

19. Ioan „Nelu” Maniu, născut la 27 iunie 1925 în Sebeș, Alba. A fost arestat la 3 iunie 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Brașov, Târgu Ocna, Jilava și Caransebeș. A fost eliberat la 18 noiembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

20. Probabil Ion Istrătescu, născut la 18 aprilie 1915 în Măgurele, Prahova. A fost arestat la 31 iulie 1949 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Brașov, Târgu Ocna, Jilava și Caransebeș. A fost eliberat la 29 (?) decembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

început să strige : „Libertate ! Libertate ! Dreptate !”. Mă rog. Io m-am dus și am strigat, și domnu' Ioan Maniu, care era agentu' lu' Pafnutie Pătrășcanu, m-a turnat. Și ne găseam în ziua de 12 iunie, când se întâmplă ca prin Ioan Ianolide să ajungă la urechile mele că eu voi urma la „reeducare” după studentul care fusese scos cu o lună și ceva în urmă. Politruc acolo era un evreu, Slanski, de-și zicea pe românește Victor Slamescu²¹. Era un om al regimului, mă rog, un păcătos. Și mă duc la Valeriu Gafencu și-i spun : „Valeriu, dacă mă sinucid, e ceva rău ?”. „Cum să te sinucizi ?”. „Măine voi intra la camera de *reeducare*. Dacă se întâmplă ceva, să nu pot să rezist, nu pot să fac altceva decât să mă sinucid...” „Cum ? Cu ce ?” „Nu știu.” Îmi zâmbește Valeriu și îmi spune : „Să iei amintirea veșnică : tu mâine te vei elibera, nu vei intra la camera de *reeducare*.”

Semeșii de Pafnutie și de Formagiu deja aranjase totu' ca eu să ajung acolo, dar Dumnezeu a vrut altfel. M-a apucat un zămbet, așa, un râs. De altfel, prin cele prin care trecusem îmi era foarte indiferentă moartea... Am văzut în fața mea murind oameni, nu mai mă impresiona. De altfel, să știi că pe 11 iunie am avut un vis, contrar visului pe care îl avusesem în noaptea când mă arestase'. Și i-am spus lu' Valeriu de visu' ăla și uitasem apoi de el. Ce visasem : că eram în aceeași biserică și că am luat iarăși picturile de pe ziduri la rând și le-am recunoscut după doi ani de zile și-am ieșit din biserică. Și zice : „Vezi c-am avut dreptate, că mâine te vei elibera”. Și-ntr-adevăr, în jur de orele 14, un maior de Securitate de la Bacău, întovărașit de reprezentanții închisorii, într-o celulă și zice : „Care ești, bă... ?”. Și îmi spune numele. Zic : „Io sunt”. „Îmbracă-te și mergi cu noi !” Am crezut că de acum încolo introducerea în camera de „reeducare” se face cu niște tam-tamuri. Da' de unde ! În loc să mă ducă acolo, m-a' scos la grefă, de acolo m-au urcat într-o mașină, jeep sau nu știu ce era, și m-au dus la Bacău, la Securitate unde mi-au făcut acte de eliberare. Deci s-a împlinit și minunea asta...

Da' ce vreau să vă spun și să rămână în capul celor mai vârstnici despre Gafencu. Mi-a destăinuit ceva, și asta cred că trebuie adăugat la o ediție a doua la *Întoarcerea la Hristos*, pentru că din tot ce-am citit despre Gafencu acest lucru lipsește. Ce-mi spune Gafencu : „Frate Octavian, nu-mi pare rău c-am fost legionar și c-am purtat haina legionară, dar de-mi va părea rău de ceva până la sfârșitul vieții mele, va fi faptul de a nu fi purtat încă de la începutul începuturilor o singură haină : haina lui Hristos”. În asemenea măsură acest om se înduhovnicise pe el însuși, încât nu pot să cred altceva decât că a fost darul lui Dumnezeu. Harul pe care l-a primit a fost al lui Dumnezeu...

Spunea Nae Ionescu, marele filosof al acelei perioade interbelice și al secolului XX : „Profesor adevărat nu este acela care varsă din el, din depozitul lui de cunoștințe lecții după lecții elevilor sau studenților. Profesorul adevărat, cu chemare, este acela care te învață cum să înveți”. Că degeaba știu eu anii de domnie ai lui Alexandru cel Mare, ai lui Napoleon, ai lui cutare și cutare, dacă atunci când eu m-am eliberat de obligația de-a fi elev sau student, nu știu ce să fac cu cărțile.

Și să mai spun două vorbe despre Gafencu și am încheiat, că eu nu sunt Florin Piersic, așa, să-mi meargă gura, tura-vura... Vizavi-ul lui era Wurmbrand²². Io nu l-am

21. Augustin Sleaf, sublocotenent, șeful Biroului Inspecții din Târgu Ocna în perioada „reeducării”. Doina Jela, *op. cit.*, pp. 272-273.

22. Richard Wurmbrand, născut la 20 martie 1909 în București. Pastor evanghelic. Membru UTC și PCR în tinerețe, a fost închis pentru convingerile sale comuniste la Doftana între 1929 și

auzit niciodată vătându-se pe Valeriu Gafencu, deși avea pe spinare niște scare extraordinare și cred că erau dureroase. Povesteau asta medicii care-l pansau... Nu mai spun de operația care a făcut-o de apendicită și doctoru' a crezut că l-a anesteziat, da' îi făcuse injecție cu altceva și-a suportat și tot timpul operației a zămbit. Și l-a întrebat doctorul: „Nu-i așa că nu te-a durut?”. Și el a zis: „Domnule doctor, în loc de anesthetic mi-ai făcut injecție cu altceva, am simțit tot de la început pân' la sfârșit”. Dar n-a zis un „Au!”. Ce puteri... Dumnezeu, un om extraordinar! Și vroiam să vă spun că acest Wurmbrand, luteranul, protestantul, era vizavi de el și discuțiile teologice dintre cei doi erau foarte interesante, iar Valeriu al nostru, neînstituit teologicește, fără învățătură expresă la Institutul Teologic sau la vreun seminar, îl „zdrobea” pur și simplu pe Wurmbrand. Și Wurmbrand recunoștea acest lucru... Vai de capul ăluia care o luat parte la emisiunea lu' Liviu Mihaiu, nu știu cine a fost, care l-a apărat pe Wurmbrand și a inversat rolurile: a zis că Wurmbrand a primit streptomicină și i-a dat-o lu' Gafencu, când lucrurile au stat cu totul invers. Mă rog, trebuia să ne întrebe și pe noi, ca să afle adevărul²³... Era întotdeauna un învins Wurmbrand, dar avea această putere să recunoască, așa cum a spus și împăratul Iulian Apostatul: „M-ai învins, Galileanule”. În felul acesta îi spunea Wurmbrand: „M-ai învins, Valeriu!”. Dar Wurmbrand nu s-a ținut cu nimic de cuvânt din ceea ce îi promisese lui Ion Ianoșide în închisoare. Pentru că e de-un alt neam... În orice caz, cei care sunteți adulți, luați-l pe Valeriu drept sfânt. Sfântul Sinod ar trebui să-i canonizeze atât pe Valeriu Gafencu, cât și pe părintele Arsenie Boca²⁴.

După eliberare ați mai avut probleme cu autoritățile, cu Securitatea ?

În anul 1995, într-o zi de august, nu-i dau numele zilei, că ar fi o deconspirare către Securitatea de azi, care tăinuie și stăpânește și amenință, m-am întâlnit pe stradă cu un securist, care după ce ne-am văzut și ne-am privit, eu m-am oprit și m-am întors, el s-a oprit și s-a întors... și mi-a lansat această amenințare, care nu m-a înfricoșat, dar care îmi creează o stare de îngrijorare, pentru că n-aș vrea să mor ca un prost. Mi-a zis: „Banditul, tot de mâna mea ai să mori...”. Și asta era în anul 1995.

1931. Este botezat în 1938. A fost arestat la 29 februarie 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Târgu Ocna, Jilava, Craiova, Poarta Albă și Gherla. Grav bolnav de TBC din cauza primei detenții, și-a petrecut aproape toți anii în sanatorii. A fost eliberat la 12 iunie 1956. A fost rearestat la 15 ianuarie 1959 și condamnat la 25 de ani de detenție grea. A fost eliberat în 1964. A figurat în actele Securității ca Vasile Georgescu. A emigrat în 1965, fiind răscumpărat de către o organizație creștină. A dus o bogată activitate de dezvăluire a brutalităților comise în statele comuniste, fiind considerat unul dintre personajele cele mai incomode pentru regim. A scris numeroase cărți despre detenția sa, cea mai cunoscută fiind *Cu Dumnezeu în subterană*, Stephanus, București, 2007. ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 33446, ff. 1-2; *ibidem*, dosar nr. 7084, f. 17; Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. II, pp. 431, 568; CPADCR, *Istoria comunismului...*, pp. 632-636; fișa matricolă penală din AANP.

23. În realitate, ambele episoade sunt veridice: Valeriu Gafencu primise streptomicina de la un deținut și i-a oferit-o pastorului Richard Wurmbrand, iar mai târziu pastorul însuși a primit streptomicină de la familie, oferind o parte lui Gafencu. Informații de la Ioan Popescu, căruia îi mulțumim.

24. Vezi nota 2, la pagina 131.

Tiberiu Beșchea

S-a născut la 11 iunie 1926 în Mărăcineni, județul Buzău. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Biologie. Profesia : medic/biolog. A fost arestat la 10 iunie 1948 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Poarta Albă, Peninsula și Văcărești. A fost eliberat la 8 iunie 1954. La data interviului locuia în Ploiești. Interviu realizat de Alin Mureșan la 18 februarie 2009. Transcrierea și tehnoredactarea – Andrei Lascu. Editarea interviului – Alin Mureșan. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cota 555.

Spuneți-mi la început, vă rog, câteva date despre dumneavoastră.

M-am născut în comuna Mărăcineni, la 5 kilometri de Buzău. Tatăl¹ meu era preot și mama învățătoare în sat, membră a Uniunii Scriitorilor. Tata a scris un articol în timpul lui Antonescu în revista *Îngerul*, la care era redactor-șef.

Unde apărea revista ?

La Buzău, la episcopie. Și a scris un articol despre țigani, nu mi-aduc aminte exact, dar a fost considerat împotriva lui Antonescu. Și a fost arestat, luat preot militar și trimis în Cotul Donului, în linia întâi. În '42 a căzut prizonier și-a stat la Oranki tot prizonieratul lui. Era socotit unul dintre stâlpii morali pentru credincioșii de-acolo. Avea și o voce foarte frumoasă, vorbea frumos, predica foarte frumos, are vreo cinci-șase cărți scrise. Era un mare intelectual. După ce-a ieșit din prizonierat, în mai '48, la nici trei săptămâni m-a' arestat pe mine. Eu știam că eram urmărit, dar n-am vrut să fug.

Liceul unde l-ați făcut ?

Liceul l-am făcut la „Hasdeu”, în Buzău. Am terminat ca unul dintre cei patru șefi de promoție în '44.

Și la ce facultate v-ați înscris ?

M-am înscris la Medicină. Eu nu vroiam să fac Medicină, vroiam să fac Conservator și Filologie clasică. Mi-a plăcut latina formidabil, dar mama a zis la plecarea tatei pe front : „Te duci, dar tu știi ce-a zis taică-tu...”. Adică să fac Medicina militară. Ei, asta

1. Pr. Gheorghe Beșchea (1902-1986). Prizonier în lagărul de la Oranki, a refuzat să se înscrie în Divizia „Tudor Vladimirescu”. A fost arestat la 29 noiembrie 1958 și condamnat la 15 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Deși ținut la pat în urma unui accident vascular cerebral, a fost supravegheat de Securitate până la moartea sa, la 25 mai 1986. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 48 ; fișa matricolă penală din AANP.

n-am putut să fac, și militară. Medicină am făcut, dar la Medicina militară n-am putut să merg. Ei, și când am terminat anul IV, chiar în 8 iunie, am fost arestat. M-a' luat de la cămin, n-am mai vrut să fug. De ce? Pentru că era obiceiul ăsta : nu te găsea' pe tine, lua' pe cineva. Și m-am gândit că tata era victima cea mai la îndemână. El era slab, prăpădit, după șase ani de prizonierat, vă dați seama... Mi-a fost frică că o' să-l aresteze pe el și atunci am zis : „Mă, io am făcut, io trag”. Pentru că am făcut, de ce să mint ?

Dar de ce ați fost arestat ?

În liceu la Buzău am intrat în Frățiile de Cruce. Am organizat acolo un mănunchi de prieteni.

Din mănunchiul acesta a mai fost arestat și altcineva atunci sau mai târziu ?

N-a picat niciunul. Numai eu știam și n-am spus nimic.

La facultate ați continuat să activați ?

La facultate chiar Turcu² mi-a făcut legătura cu organizația de-acolo. După 15 mai m-a chemat șeful regionalei Medicină, Nae Nicolau³, la el și m-a lăsat în locul lui, pentru că eu n-aveam cazier. El avea și se temea că o să fie arestat. Cine era în regională : era Medicina, Medicina militară, Institutul Medico-Legal, c-aveam unite și-acolo. Pe urmă era Veterinara, era Farmacia, și încă șase erau ; mă rog, n-are importanță...

Înainte de arestarea dumneavoastră, mai fuseseră arestați dintre colegii dumneavoastră ?

Da, îi arestase' pe cei din serviciul de informații legionar.

Dumneavoastră aveați legătură cu acest serviciu ?

Eu personal am avut foarte puțin timp, doar ultimele trei-patru luni. Și am fost arestat și am stat la Jilava în cămașă și pantalon, așa cum fusesem arestat.

De unde v-au arestat ?

De la cămin. N-am mai plecat din cămin. Dar știam că sunt urmărit. Era un tip blond, cu șapcă, nu-l uit niciodată. Nu dormeam la cămin, ci la un unchi al meu în București, ca să nu mă ia noaptea. Dar dup-aia nu m-am mai dus de frică să nu-l ia pe taică-miu și am spus : „Domnule, asta este, eu am făcut-o, tre' să trag”. Așa trebuia să se întâmple. Și m-a' umflat.

V-au dus direct în Jilava ?

Nu, la Ministerul de Interne întâi. La beciuri, acolo ne-au anchetat.

Cât timp v-au anchetat ?

Cred că vreo lună jumătate.

-
2. Constantin Turcu, născut la 26 octombrie 1925 în Slatina, Olt. A fost arestat ca student în anul V la Facultatea de Medicină la 1 mai 1949 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Târgu Ocna, Aiud și Timișoara. A fost eliberat la 19 martie 1957. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa la Culmea. Nu deținem informații despre eliberarea lui. Informații din fișele matricole penale din AANP.
 3. Nicolae Nicolau, născut la 2 august 1922 în București. Doctor oftalmolog. A fost arestat la 31 martie 1950 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Constanța și Gherla. A fost eliberat la 1 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. N, O, p. 112 ; fișa matricolă penală din AANP.*

Și ce vă întrebau ?

De serviciul de informații nu vorbeau, îi interesa' oamenii pe care îi aveam în subordine.

V-au bătut ?

Ei, bineînțeles ! Ce să mai vorbim de asta, că mă și jenez... Da, așa cum se făcea, cum se întâmpla.

Mai țineți minte pe vreunul dintre anchetatori ?

Nu, nu, nu. Nu i-am cunoscut niciodată. Unul din ei știu că era licențiat în Drept, cel puțin așa îmi spunea el. „Un tip de valoarea ta”, îmi zicea mie ca să mă flateze, „să te înhăitezi cu ăștia ?”, nu știu ce și nu știu cum. Deci prima dată au apelat la coarda asta sensibilă, dar după-aia s-a trecut la bătăi, cum era normal. Adică n-am făcut vreo excepție din chestia asta.

Cum ați scăpat de anchetă ?

Am spus cine era în an.

Știați dacă erau sau nu arestați ?

Unii erau deja arestați. Cu Lefa⁴ am vorbit atunci. El era în celula de lângă mine. Am bătut prin Morse „TICU” în perete și pe urmă mi-a răspuns el. Asta a fost singura legătură. Lucrurile se știa' deja.

Și după anchetă v-au dus la Jilava ?

După anchetă la Jilava, la camera 9. Am stat în camera 9 pe celular, nu în Reduit. Cum intrai, era a treia cameră pe dreapta. Aici am stat cu Mihăiță⁵, care fusese comandant legionar. Dar omul căruia îi păstrez o amintire deosebită din acea perioadă este un fost comandant al Școlii Superioare de Război de la noi, Socrate Mardare⁶. Socrate era condamnat pe viață... Adică l-a' condamnat după-aia, că chiar atunci el își aștepta procesul. Era un tip de o cultură ieșită din comun : dacă ne-a putut vorbi o

4. Aristide Lefa, născut la 20 ianuarie/17 februarie 1923 în Cârja, Vaslui. A fost arestat la 22 mai 1948 ca student la Facultatea de Medicină din București și intern la Spitalul Militar și condamnat la 8 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Târgu Ocna, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 29 mai 1956 cu domiciliu obligatoriu la Rubla, în Bărăgan. La 12 septembrie 1958 a fost internat administrativ și a primit două pedepse succesive de câte 36 de luni. A executat pedepsele la Culmea și Periprava. A fost eliberat la 9 mai 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. H, I, J, K, L*, pp. 334-335 ; fișele matricole penale din AANP. A publicat o carte despre experiența sa, *Fericiți cei ce plâng*, Eminescu, București, 1998.

5. Probabil Marin Mihăiță, născut la 25 septembrie 1912 în Crețești, Ilfov. Nu deținem informații despre data arestării, dar la 15 august 1951 a fost internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa la Ocnele Mari. După expirarea pedepsei, i s-a reactivat o pedeapsă de 25 de ani de muncă silnică din 1941. A executat pedeapsa în închisorile Ocnele Mari, Jilava, Aiud, Gherla și Văcărești. A fost eliberat la 3 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

6. Socrate Mardare (1894-1954). General, aghiotant regal, subșef al Marelui Stat Major între 1943 și 1944. A fost arestat la 8 aprilie 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A decedat la 9 februarie 1954 în închisoarea Aiud. Octavian Roske (coord.), *Mecanisme represive în România. 1945-1989. Dicționar biografic. M*, INST, București, 2005, p. 101 ; fișa matricolă penală din AANP.

săptămână despre mănăstirile din Moldova! Ne-a vorbit trei zile despre bătălia de la Austerlitz, care-i socotită de el și de toată lumea culmea geniului militar.

Deci era o atmosferă relativ relaxată pe atunci ?

Da, relaxată, era la început. Vorbeam tot timpul. De Crăciun, nu știu cum, unul a făcut rost de-o bucățică de slănină și de-o bucățică de brad. Și ne-a dat așa, ca la împărțășanie.

Cât ați stat la Jilava ?

Am stat în Jilava de pe la sfârșitul lui iulie până-n martie 1949. Înainte de proces ne-au dus la Uranus, dar a fost o zi. Tot procesul nostru a durat trei ore, cred (râde – n.n.).

Ați fost încadrat în lotul de la Facultatea de Medicină ?

Lotul „Medicină”, da. Procesul a fost o formalitate. Mi-aduc aminte procurorul : „Să nu vă impresioneze că sunt băieți buni la școală, că sunt premianți. Priviți-i ! Sunt ca niște șerpi cărora li s-au scos colții”.

Pe cine mai țineți minte din lot ?

Din lot eu am avut 6 ani de închisoare corecțională. Au luat muncă silnică numai cei patru care fuseseră în serviciul de informații. Cei din grupa de informații fuseseră colegi de an cu mine. Comandantul grupei⁷ a avut 15 ani, Calciu⁸ a avut 8 ani, Lefa 7 ani și Stamatoiu⁹ 5 ani. A mai fost Luca Chițulescu, cu care am stat mai târziu în aceeași cameră.

-
7. Ion Păunescu „Daia”, născut la 10 aprilie 1922 în Daia, Giurgiu. A fost arestat la 1 iunie 1948 ca student în anul IV la Facultatea de Medicină și condamnat la 12 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Jilava, Aiud, Galați și Periprava. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 48 de luni, dar nu deținem informații în ce închisori a executat această pedeapsă. A fost eliberat la 8 mai 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
 8. Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa (1925-2006). A fost arestat ca student în anul II la Facultatea de Medicină din București la 22 mai 1948 și condamnat la 8 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Jilava și Aiud. După ce a fost crunt torturat, a acceptat să colaboreze cu echipele de agresori din Gherla, rolul său fiind acela de a strânge informațiile de la victime. În 1957 a fost implicat în procesul „Negulescu Valeriu și alții”, moment în care și-a revenit și a acuzat autoritățile comuniste de înscenarea întregii acțiuni. A primit o nouă condamnare de 15 ani, care s-a contopit cu prima. A fost eliberat la 18 mai 1963, cu domiciliu obligatoriu la Vișoara, Teleorman. După eliberare a absolvit Facultățile de Filologie și Teologie Ortodoxă. A predat la Seminarul Ortodox din București, iar în 1978 s-a împotrivit public regimului comunist ateu și demolării bisericilor din București. A fost rearestat la 10 martie 1979 și condamnat la 10 ani de închisoare, sub pretextul participării la înființarea Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România (SLOMR). A fost închis la București și Aiud, și s-a încercat fără succes exterminarea lui. A fost eliberat la 21 august 1984 în urma presiunilor externe, iar la scurtă vreme după aceasta a plecat în SUA. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 117-118; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 155109, vol. 1-24, *passim*.
 9. Virgil Stamatoiu, născut la 23 august 1924 în Arcani, Gorj. A fost arestat ca student în anul IV la Facultatea de Medicină la 1 iunie 1948 și condamnat la 5 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Poarta Albă, Peninsula, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 23 iulie 1953. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. S*, p. 329; fișa matricolă penală din AANP.

În afara lor, eu am avut cel mai mult, 6 ani, pentru că figuram în schemă ca cel mai mare. Pe urmă a fost Valerică Popa¹⁰ cu 5 ani, Floricel¹¹ din anul VI a luat și el 6 ani, și pe urmă mulți din anul VI au avut un an. Eu nu-i știam pe ei, nu-i cunoșteam, dar unul din ei era băiatul unui colonel magistrat și de-aia le-a' dat câte-un an și doi ani.

Mi se pare că eu am luat cuvântul la urmă când am spus câteva lucruri : că nu regretăm nimic din ce-am făcut, că nu putem acuza pe nimeni, am făcut totul pentru că așa am vrut și așa am gândit. Noi tipărisem și niște manifeste, dar n-au aflat de ele. Turcu le făcuse, eu le-am luat fără să mai știe nimeni, le-am multiplicat și le-am trimis tuturor notabilităților din Buzău. Am trimis unul episcopului, unul primarului, altul prefectului...

Ce fel de manifeste erau ?

Anticomuniste. Încercam să mobilizăm oamenii să nu uităm să ne-ncredem în Dumnezeu, că Dumnezeu n-o să ne lase țara... Și le-am trimis în plic, cu adresă, cu litere decupate din ziar și lipite.

După proces unde ați fost depus ?

Ne-am întors la Jilava, unde l-am cunoscut pe Vică Negulescu¹², care era șeful cercurilor studențești județene. Nu am stat cu el în cameră, dar m-a întrebat la plimbare cum a fost, dacă am reușit să trecem onorabil peste anchete. În primăvara lu' '48 se făcuse o organizare paralelă a studenților, pe județe. De exemplu, în organizația din Buzău, pe care o conduceam eu, aveam șase oameni, toți studenți la diverse facultăți. Unul din ei, cu care am fost pe urmă coleg la Medicină, n-a vrut să mai vină nici la întâlnirea de 25 de ani de la terminarea facultății, de frică. Dar nimeni nu s-a legat de ei, toți oamenii ăia ai mei au rămas în libertate, pentru că doar eu știam și n-avea' cum să ajungă la ei.

Cât ați stat în Jilava existau discuții despre o posibilă „reeducare” în închisori ?

Auzisem foarte puțin, că s-ar fi încercat ceva prin Moldova, pe la Suceava. Dar nu știam, nu era sigur. În perioada aceea încă nu se organizase' ei, eram primele loturi importante. Dacă am avut brad și slăninuță de Crăciun... Și-am făcut slujbă. Era un student de la Teologie în anul III, nu mai știu cum îl chema, era moldovean. Și el : „Cum să ții slujba ?”. „Mă, uite, Dumnezeu ne iartă. Suntem în situația asta...” Eu m-am dus la el și zic : „Uite, cânt eu cu tine”.

10. Valeriu Popa, născut la 13 august 1924 în Dumitrești, Vrancea. A fost arestat la 21 iunie 1948 ca student în anul VI la Facultatea de Medicină și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Peninsula. A fost eliberat la 27 (?) iulie 1953. A fost rearestat la 14 decembrie 1959 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisoarea Jilava. A fost eliberat la 16 ianuarie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

11. Nicolae Floricel, născut la 10 noiembrie 1922 în Calafat, Dolj. A fost arestat la 21 iunie 1948 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Târgu Ocna. A fost eliberat la 19 iunie 1954. A fost rearestat la 17 ianuarie 1959 și condamnat la 18 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava și Aiud. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

12. Valeriu „Vică” Negulescu (1905-1959). Avocat. A fost arestat la 14 mai 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Aiud și Jilava. A fost judecat a doua oară în 1957 în cel de-al doilea proces al „reeducărilor” (deși nu avea nicio legătură cu ele) și a fost condamnat la moarte, pedeapsă comutată ulterior în muncă silnică pe viață. A decedat la 19 mai 1959 în închisoarea Jilava. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 100-102 ; Gheorghe Jijie, *Vică Negulescu – monografie*, Vicovia, f.l., 2009 ; fișa matricolă penală din AANP.

Când ați fost mutat la Pitești ?

N-aș putea să vă zic... Nu-mi mai amintesc datele, dar înainte de Paști, că Paștele știu că l-am petrecut la Pitești. Ne-a' băgat pe toți la corecție și pe cei din grupul de informații i-a' dus pe coada T-ului¹³, că erau toți cu muncă silnică. Noi am fost primul lot care-am venit acolo.

Ați găsit pe cineva în cameră ?

Nu-mi mai aduc aminte, dar a fost acolo și Nuti Pătrășcanu¹⁴. Atunci am discutat mai mult cu el. Dar, de fapt, eu am stat mai mult cu cei [pe] care-i cunoșteam bine, cu Valerică Popa, cu Tudorică Corneliu¹⁵ și cu Boncea¹⁶.

Cum era regimul când ați ajuns în Pitești ?

A, era o viață... Aveam dreptul la pachet, de Paște am făcut tórturi, iar Boncea sculpta. Nu știam c-avea talentul ăsta. Ne-a sculptat cozile de la periutele de dinți. Nu mai spun ce mărtişoare putea să facă... Avea un talent nemaipomenit. Sculpta lemnul pe care îl găseam prin curte. Își făcuse scule din cuie bătute și ascuțite, din sârmă, din fel de fel de lucruri. El era campionul cu chestiile astea. Am dus o viață, dar în iulie ne-a' dezbrăcat de-am rămas numai în chiloți, maieu, gamelă și lingură. Asta era tot ce-aveam. Plus că ne-a' închis ferestrele, le-a' pus obloane... A fost o nenorocire.

Pe urmă a venit Țurcanu la noi în cameră, împreună cu Lulu Gebac¹⁷, cu Negură¹⁸, Istrate¹⁹. Și cu Băgu²⁰, care vorbea cu Țurcanu, că taică-su avea o funcție politică mare...

13. Închisoarea din Pitești avea forma literei T, iar secția de muncă silnică se găsea pe latura mică, cunoscută printre foștii deținuți drept „coada T-ului”.

14. Vezi nota 17, la pagina 264.

15. Corneliu Tudorică, născut la 26 februarie 1923 în Soveja, Vrancea. A fost arestat ca student la Facultatea de Medicină. Nu deținem informații despre data arestării, dar a primit o condamnare de 15 ani de muncă silnică, iar în 1957 a primit o nouă condamnare de 6 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Gherla, Târgu Ocna, Jilava și Aiud. În 1961 a primit o internare administrativă de 48 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Galați și Periprava. A fost eliberat la 6 mai 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

16. Andrei „Drinu” Boncea, născut la 9 ianuarie 1924 în Rudeni, Argeș. A fost arestat ca student în anul III la Facultatea de Medicină la 10 (?) iunie 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla și Jilava. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 12 luni. A executat pedeapsa la Bicaz. A fost eliberat la 7 martie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

17. Leonard „Lulu” Gebac, născut la 1 iunie 1925 în Iași. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Peninsula. A fost eliberat la 11 august 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

18. Probabil Ion Negură, născut la 1 septembrie 1926 în Scheia, Suceava. A fost arestat la 27 mai 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Peninsula, Jilava, Baia Sprie și Aiud. A fost eliberat la 24 mai 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

19. Constantin Istrate, născut la 17 ianuarie 1926 în Vaslui. A fost arestat la 16 iunie 1948 ca student în anul I la Facultatea de Litere și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Peninsula, Văcărești și Târgu Ocna. A fost eliberat la 1 august 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

20. Gheorghe Băgu, născut la 21 aprilie 1921 în Dorohoi, Botoșani. A fost arestat la 14 octombrie 1948 ca student la Facultatea de Științe și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Cernavodă, Poarta Albă și Peninsula. A fost eliberat la

Un unchi²¹ de-al lui era comunist.

Sau unchi. Mare, mare de tot.

Puteți să-l descrieți pe Țurcanu ?

Avea niște ochi albaștri. Masiv, solid, înalt, un tip d-ăsta musculos, dar pe care când l-am cunoscut atunci... orice ne-ar fi trecut prin cap, dar nu că va face ce avea să facă. Mie mi-a plăcut să citesc și cu el am discutat mai mult literatură.

Era un tip citit ?

Citit, un tip citit, să știți. Băiat de cultură, da. Și cu cultură mare. Cu el am discutat Dostoievski... Dar părerea mea este că el a fost nebun. Patologic. Nu ne-am dat seama. El a înnebunit în chestia asta. El îți spunea povestiri cum a fost el la Iași... El terminase deja Dreptul.

Nu cred că îl terminase.

În '46 cică a terminat el.

Așa v-a zis ?

Da. Terminase Dreptul și el întrerupsese legăturile cu Mișcarea [Legionară]²². Iar pe fata lui o chema Cătălina, ca pe fata Căpitanului.

Cătălina ?

Da.

Eu știam că o cheamă Oana.

Cătălina. Îmi pare rău. Mi-a zis el. Și-am vorbit cu el, iar eu nu m-am ferit cu el deloc. Nici n-auzisem despre el, nici nu știam cine e.

S-ar putea să vă fi mințit, să știți. E o minciună bună ca să capeți încrederea unui legionar.

Ei, io așa știam, Cătălina. M-o fi păcălit... El se dădea drept activist mare și, convins de chestia asta, am vorbit ca prostul, nu m-am ferit. Dar, bineînțeles, fără să-i spun lucruri extraordinare. Nici el nu s-a interesat de lucruri importante. Cred că nu-l interesa. Acum îmi dau seama : înseamnă că el aflase de la Nuti tot. Eu am vorbit față de el, m-a întrebat, dar fără să mă descoasă. Nu m-am ferit, fiindcă nu știam ce-i cu el. Habar n-aveam.

Țurcanu avea temniță grea, dar a stat la corecție... Bine, el nu ne-a spus de chestia asta, dar cine putea să-și imagineze ce va urma? Asta ne-a și șocat, că altminteri îi făceam pilaf cu bătaia, îi terminam în trei minute, erau toți lați. Dar în momentul când s-a deschis ușa, când a început bătaia, el a sărit, am fost printre primii loviți și stăteam pe aceeași parte a priciului. Am fost terminat printre primii. Că dacă nu te aperi, nu știi

10 martie 1951. Gheorghe Băgu, *Mărturisiri din întuneric*, Editura Tehnică, București, 1993, *passim* ; fișa matricolă penală din AANP.

21. Vasile Băgu, șef de sindicat la CFR. De fapt, principalul punct de apropiere între Eugen Țurcanu și Gheorghe Băgu l-a constituit faptul că soția primului, Oltea Saghin, fusese colegă de bancă cu logodnica lui Băgu, Didina Popușoi. Gheorghe Băgu, *op. cit.*, p. 92.

22. În realitate, Eugen Țurcanu era student în anul III la Facultatea de Drept din Iași. Neculai Popa susține că legăturile lui Țurcanu cu organizațiile de tineret ale Mișcării Legionare au încetat imediat după evenimentele din ianuarie 1941. Neculai Popa, *Coborârea în iad. Amintiri din închisorile României comuniste*, Vremea, București, 1999, p. 55.

ce să faci? Și în momentul când eram toți în zăpăceală, a venit masa și a apărut directorul. A deschis ușa și el (Țurcanu – n.n.) a zis: „Domnule director, noi vrem să ne reeducăm, dar legionarii nu ne lasă și-au sărit să ne bată”. „Da?” El fusese campion de box, Dumitrescu²³. În ușă erau toți gardienii cu diverse „unelte” și s-a făcut un culoar. E, iar în capul coloanei stătea el, Dumitrescu.

Intraseră în cameră ?

Nu, ne scotea' afară, și noi ieșeam unul câte unul din cameră. Treceam prin cordonul ăsta în care toți dădeau... Și ultimul pumn care mi l-am luat, din care mi s-au dus trei măsele, Dumitrescu mi l-a dat. Mi-a tras una și nu mai știu... Doi gardieni te propteau când ajungeai la Dumitrescu și el pac! Și era ultimul pumn. Eram grămadă toți peste alții, plini de sânge, plini de nu pot să spun... Și ne-a' luat și ne-a' târât pe paturi. Ei, îți dai seama că după chestia asta, atunci am înțeles și ce ne așteaptă.

Când a avut loc bătaia asta ?

Pe 2 decembrie. Nu pot să spun... Stăteam încrămeniți toți, nu mai știam ce-i cu noi. Și ne lua' pe rând la demascare: ce-ai făcut, nu știu ce, bătaie... Era în cameră un tip Sava²⁴, venise cu sucevenii. Era tăcut, tăcea, nu vorbea cu absolut nimeni. Poate că știa deja ce-l așteaptă. Pă el l-a' bătut până l-a' omorât.

Acolo la corecție ?

La corecție. Primul mort a fost din Pitești.

L-ați văzut când a murit ?

Păi dacă era lângă mine! În stânga mea era. Țurcanu l-a bătut. Îl bătea în mijlocul camerei, ca să aibă loc să se desfășoare. Lângă mine doar l-a trântit, când a terminat cu el.

Ați văzut când l-a bătut ?

Păi cum să nu? L-a bătut tare că nu se poate. Nu pot să vă spun ce bătaie... Și mi-am dat seama că-i mort. L-a trântit lângă mine. Și i-am zis: „Domnul Țurcanu” – că până atunci era Eugen – „cred că Sava e mort”. A venit și el, s-a uitat, dar știa că-s medicinist și poți să spui când unul e mort. N-avea puls, n-avea nimic, nu mai respira. Și a ieșit, și a venit cu directorul și cu doctoru'. S-a uitat doctoru' la el. Zice: „Da, bronhopneumonie”. Tremura și doctorul de nici nu știa cum îl cheamă. L-a' luat, nu l-a' mai lăsat acolo. Primul mort. Nu mai îmi aduc aminte în a câta zi a fost chestia asta, dar a fost primul mort și n-am văzut nicăieri să se pomenească despre el. Momentele pe care le-am trăit atunci sunt așa de cumplite, că se fac și confuzii. Nu-ți

23. Alexandru Dumitrescu, născut la 10 iunie 1914 în Drăgotești, Dolj. Funcționar. Încadrat în DGP în 1945, a fost directorul închisorii Ploiești până în iunie 1946, când a fost înlăturat pentru favorizarea deținuților și lovirea gardienilor. Este numit director al închisorii Pitești la 5 iunie 1946. În 1951 a fost numit organ de control administrativ în cadrul DGP, fiind înlăturat din funcție în 1953. A fost arestat la 12 iulie 1953 și condamnat la 7 ani de temniță grea pentru implicarea sa în „reeducare”. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Ocnele Mari și Jilava. A fost eliberat prin grațiere la 13 noiembrie 1957. A locuit în București. Mircea Stănescu, *Procese de reeducare (1952-1960). Statul și dreptul, instrumente de represiune ale dictaturii comuniste*, editor coordonator Ilie Popa, Fundația Culturală Memoria, Filiala Argeș, Pitești, 2008, pp. 119, 182, 193-194; fișa matricolă penală din AANP.

24. În bibliografia consultată nu am identificat alte informații despre acest Sava.

mai aduci aminte ce și cum, care a fost, pentru că erai tot timpul speriat, era ca un fel de apocalipsă.

Îi reproșă Țurcanu ceva când îl bătea ?

Da. Zicea că : „Ai vrut să mă omori tu pe mine, te omor eu pe tine”. Cam ceva de genul ăsta. El era convins că din cauza declarației lui Sava era în închisoare. Așa știa el, adică așa spunea acolo. Da, săracul Sava...

Cum s-a comportat Nuti Pătrășcanu în cameră ?

El avusese funcții importante și când a început bătaia, o săptămână sau patru-cinci zile, nu mai știu cât, ne bătea întruna. Și după ce se termina toată bătălia, Țurcanu spunea : „Nuti ! ” (arată cu degetul – n.n.).

Îl amenința ?

Îl amenința, numai atât : „Urmezi tu”. Și noi ne gândeam : „Măi, dacă nouă ne-a făcut atâtea, pe Nuti cred că-l omoară”. Și a plecat Nuti din celulă spunând : „Am trecut de la o religie la altă religie”. Țurcanu îl amenința, dar nu a dat în el. Nuti n-a primit o palmă măcar.

Cine bătea ?

Țurcanu, bineînțeles, Gebac, Negură... Țurcanu îi spunea lui Negură „cavaleria ușoară” : „Să vie cavaleria ușoară ! ”. Îl aprecia pentru viteza cu care lovea.

Ce s-a întâmplat după bătăile din celulă ?

Ne-a cerut să spunem ce nu am declarat în anchetă. Am declarat tot, nu se putea altfel, că de grupa de informații se știa deja. Bineînțeles că n-am vorbit nimic de manifeste, de cercurile studențești...

Deci ați repetat practic declarația din anchetă.

Ce am zis în anchetă, da, da.

V-a crezut că nu mai ascundeți altceva ?

Mă, cred că m-a crezut. Eu nu eram o marfă prea prețioasă. Urmau cei de la temniță grea, de la muncă silnică... Noi nu prea am contat la corecție acolo. Și-a' făcut încălzirea cu noi.

Cât au durat bătăile la corecție ?

La noi cred că vreo 4-5 zile a' fost. Și după aia a plecat Țurcanu cu Nuti, și șef a rămas Băgu. E, și el a introdus chestia cu tereplecea, cu scândura, că te bătea cu scândura pe cant. Și te lovea cumplit, da.

L-ați văzut bătând pe Băgu ?

Cum să nu ? Cum să nu bată ? Dar nu se putea... Însă cel mai rău era Gebac. Băgu era mai glumeț așa, nu era un dur. Nu era un bătauș. Încerca să se fofileze cumva, un fel de șmecher. Da' pe el l-a lăsat acolo să răspundă.

Deci l-ați văzut bătând ?

Ei na, cum să nu ? Păi dar nu se putea... Nu pot să spun cu precizie, dar nu-mi închipui că să nu fi bătut, n-avea cum, când el era șeful²⁵. Ei, între timp cel care lua

25. Este în continuare neclar dacă Gheorghe Băgu a avut sau nu un rol în agresiunea fizică a vreunui student. Deși a adoptat o atitudine pro „reeducare”, din mărturiile celorlalți supra-viețuitori ai evenimentelor din camera 1-corecție (dar și conform mărturiei lui Băgu însuși) se pare că nu a lovit. Chiar și interviueatul, deși inițial a susținut că l-a văzut bătând, ulterior a recunoscut că este doar o deducție.

bătaie în fiecare zi, și nu cred eu că n-a dat în el și Băgu, a fost Tacu²⁶. Domnule, omul ăsta n-a spus nimic. N-am mai pomenit așa ceva. Zâmbea. Ȑia dădeau până nu mai puteau, iar el zâmbea...

Și spuneți că nu țipa, nu striga ?

Nu, nu. Gemea așa, se abținea. Dar chiar să rezști în felul ăsta... n-am mai pomenit. Cât am stat eu cu el, vreo două săptămâni, n-a strigat deloc. Când am plecat eu de-acolo, el mai rămăsese, dar n-a vrut să-și facă demascarea. Noi ceilalți ne-am făcut-o toți, toată camera, numai el a refuzat. Și, repet, toată lumea din cameră a luat bătaie, în afară de Nuti, pe care îl amenința doar ca să ne sperie pe noi. Iar noi credeam așa de mult în el, că nu ne-am pus problema că e de partea lor.

Ce s-a întâmplat după ce v-ați făcut demascarea ?

Apoi ne-a' dus în niște camere de-alături. Am stat aici cu Cușa²⁷, cu unul din Slatina, nu mai țiu minte cum îl chema. Și când ne-au văzut, i-am spus lui Cușa : „Mă, fiți atenți că e jale rău”. Lui Cușa i-am spus tot ce se întâmpla. „Vorbiți, vedeți cum declarați, pentru că te omoară.” Da, și le-am spus : „Mă băieți, uite ce se întâmplă, spuneți ce-aveți de spus, gândiți-vă exact ce vorbiți că ne omoară, mă”. Și pe urmă au vorbit și ei între ei, iar când a venit Țurcanu – că venea din cameră în cameră – au zis că au și ei ceva de declarat. „Hai să mergeți ! ” „Da.” Și s-a uitat să vadă că nu erau bătuți în cameră.

Am mers cu toții, patru-cinci inși, și mai scriam, mai și inventam... Era important să spui pe cineva din familie. De exemplu, eu am spus că tatăl meu a fost legionar. Am făcut calculul : toată lumea știa. Adică nu era o noutate. Tata era doar simpatizant, n-a intrat propriu-zis în Mișcarea Legionară, își vedea de cărțile lui, dar era de dreapta. Dar pe ei asta îi interesa foarte tare, să spui din familie. Când spuneai pe cineva de-acolo însemna că nu mai ai ce spune.

După asta n-am mai avut de-a face cu „reeducarea” și la un moment dat ne-am dus în Gherla. Când am plecat din Pitești știam precis că unde ne ducem nu trebuie să spunem nimic de ce s-a întâmplat acolo...

La ce cameră ați fost repartizat în Gherla ?

La 102, unde l-am avut șef de cameră pe Popescu Aristotel²⁸. A fost un șoc când am văzut ce face... Acolo în cameră mi-am exercitat meseria : după bătaie, eu pansam.

26. Aurel Tacu, născut la 30 aprilie 1923 în Tecuci, Galați. A fost arestat la 15 mai 1948 ca student în anul III la Academia Comercială și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Târgu Ocna. La expirarea pedepsei, a fost internat administrativ pentru 12 luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Bragadiru, Galați și Lugoj. A fost eliberat la 15 iunie 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.

27. George Cușa, născut la 22 februarie 1926 în Bazargic, Bulgaria. A fost arestat la 28 septembrie 1948 ca student în anul III la Medicină veterinară și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Văcărești și Jilava. A fost eliberat la 5 septembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

28. Aristotel „Aligo” Popescu (1923-1959). A fost arestat la 22 august 1948 ca student în anul VI la Facultatea de Medicină și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești și Gherla. A fost, pe rând, victimă și agresor în cadrul „reeducării” de la Pitești, fiind condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și alții”.

Adică curăţam cu apă, cu ce-aveam acolo. Am văzut cum bătea şi cum se transformase Aligo... îngrozitor era. Dacă l-aţi fi cunoscut înainte, ce băiat delicat era, era pasionat de muzică, de Wagner. Ce băiat nemaipomenit ! E, e de neînţeles ce s-a întâmplat cu el.

De când au început bătăile în cameră ?

Noi când am ajuns, deja se bătea acolo. Ne-au ținut într-o carantină până ne-au dus în cameră. În orice caz când am ajuns la 102, deja se bătea... Ştiu că îi aducea pe câte 2-3 în cameră acolo.

Cine mai era pe lângă Aristotel Popescu ?

Nu-mi amintesc, eu venisem deja năucit din Piteşti.

Care era poziţia dumneavoastră acolo ?

Poziţia mea era de „reeducat”, că veneam din Piteşti.

V-a cerut vreodată să bateţi sau să scoateţi informaţii de la cineva ?

Aligo nu, mie nu mi-a cerut, de ce să zic. Probabil că s-a jenat, nu ştiu. V-am zis : eu pansam acolo. După ce se termina bătaia : „Ticule, treci la treabă !”. Şi mergeam şi pansam, îi curăţam de răni, vai de lume...

Era şi asta o formă de a vă proteja.

Da. Bătaia continua cu ailalţi, cu cine era la rând. Şi eu mă apucam de cel care tocmai fusese bătut, în timp ce altul era bătut, apoi venea al doilea şi tot aşa. Era program aproape de dimineaţă până seară.

Vedeţi bătăile ?

Ei, cum să nu le văd ? Doamne fereşte !

Popescu avea vreo lovitură preferată ?

Aligo nu ştiu dacă avea o lovitură preferată, dar erau bătăi crunte. Aproape mai rău decât la Țurcanu. Acolo am văzut fesă făcută ferfeniţă. Şi-acolo au murit vreo doi. Unul, c-avea nişte arme, nişte țărani de prin zona aia.

În ce fel era mai dur decât Țurcanu ?

În primul rând că el nu striga. Avea ceva inchizitorial în el, Aligo.

Bătea metodic, calm ?

Metodic, calm, liniştit, fără agitaţie, fără nu ştiu ce : „Mai dă-i încă zece ! Dă-i încă cinci !” (imită un ton calm – n.n.). Spune : „Uite, nu se potriveşte ce-ai spus cu ce ai spus dincolo”. Adică nu cu înjurături, nu ridica vocea.

Aţi văzut răni mai ieşite din comun care să vă fi marcat mai tare ?

Fese, că bătea ştiinţific la fese. Fesă însă făcută ferfeniţă. Nu ştiu cum să vă zic...

Cu țe băteau ?

Cu scândura. Scândură, bețe, sârme, fel de fel. Nu pot să vă zic ce era. Îți venea să plângi când vedeai, iar bolnavul nici nu mai simțea nimic. Doamne, Dumnezeu ! E ceva...

Ulterior i s-a comutat pedeapsa în muncă silnică pe viață, pentru a fi folosit ca martor al acuzării în procesul „Negulescu Valeriu și alții”. A decedat la 17 decembrie 1959 în închisoarea Jilava. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 181-182 ; fișele matricole penale din AANP.

Și pe urmă m-a' mutat de-acolo la Popa²⁹, care m-a luat de la început cu demascarea.

Deci ați fost bătut iar ?

Acolo am luat bătaia cea mai cruntă, în cameră la Țanu Popa. Am fost bătut până când am ajuns să zic... nu, nu sunt un erou, dar am zis că nu mai pot, nu vreau să mă mai „reeduc”. Și mai erau în situația mea unul Dabija³⁰ din Constanța și Dumitreasa³¹. Nu mai știu cum îl chema, dar a murit, asta v-o spun sigur. Noi stăteam unul lângă altul acolo, eu eram chiar între ei. Primul care a spus că vrea să moară legionar e Dumitreasa. Pe urmă am fost eu și pe urmă Dabija.

Cum vă bătea Popa Țanu ?

În burtă, lovea cu piciorul în epigastru. Stăteam noi de vorbă, zâmbea și odată ridica piciorul, fulgerător era. Mă rostogoleam până în partea cealaltă a camerei și acolo cădeam lat. Hai de mine, cât am pățit-o ! Până când am spus că nu mai pot să mă „reeduc”. Dup-ai-a nu m-a mai bătut, de ce să mint...

Mai țineți minte pe altcineva din jurul lui Popa Țanu ?

Da, Iamandi³².

El bătea pe-acolo ?

Ptiu ! El era buzoian. Și un unchi al meu, preotul Stoicescu³³, îl găzduise, că era fugar. Când a auzit Popa Țanu... atunci am luat-o rău de tot. „Cum, mă, să poate să

29. Alexandru Popa „Țanu”, născut la 13 noiembrie 1924 în Prașila, Basarabia. A fost arestat la 12 iunie 1948 ca student la Facultatea de Agronomie din Iași și condamnat la 6 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Jilava, Gherla și Aiud. A condus „reeducarea” la Gherla între septembrie 1950 și noiembrie 1951. A fost condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și alții” din 1954, pedeapsă comutată ulterior la muncă silnică pe viață. A fost implicat ca martor al acușării în procesul „Negulescu Valeriu și alții” din 1957. A trecut prin reeducarea de la Aiud (1962-1964). A fost eliberat la 30 iulie 1964. Ulterior a fost folosit ca informator în Sibiu. A decedat după 1990 fără să vorbească despre destinul său. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 174-178 ; ACNSAS, fond Rețea, dosar nr. 227538, vol. 1-2, *passim* ; fișele matricole penale din AANP.

30. Probabil Anton Dabija Stănescu, născut la 30 ianuarie 1923 în Sărățeanca, Buzău. A fost arestat ca student la 10 iunie 1948 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Peninsula, Poarta Albă, Văcărești, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 4 iunie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

31. Probabil Daniel Dumitreasa, născut la 13 decembrie 1924 în Sibiu. A fost arestat la 3 martie 1949 ca student în anul IV la Facultatea de Silvicultură și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Gherla. A fost eliberat la 6 iunie 1951 (?). Informații din fișa matricolă penală din AANP.

32. Teodor Iamandi, născut la 27 noiembrie 1925 în Cislău, Buzău. A fost arestat la 30 noiembrie 1948 ca student în anul II la Politehnică și condamnat la 7 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla și Poarta Albă. A fost eliberat la 28 noiembrie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

33. Pr. Constantin Stoicescu, născut la 29 ianuarie 1913 în Vintilă Vodă, Buzău. Preot paroh în Roștina, Buzău. A fost arestat la 19 februarie 1949 și condamnat la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Brașov și Aiud. A fost eliberat la 17 februarie 1956 cu domiciliu obligatoriu în Răchitoasa. A fost rearestat la 20 mai 1959 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 240 ; fișele matricole penale din AANP.

n-ai tu nimic de spus, când familia ta găzduiește fugari ? ” Nu, nu, da’ Iamandi a fost îngrozitor. Că din cauza lui am luat eu cele mai crunte bătaii de-acolo. Și până am plecat la Canal am luat bătaie. Eu nici nu credeam că mai scap de-acolo.

Care a fost personajul cel mai sinistru din „reeducare” pe care l-ați cunoscut ?

Tot Țurcanu rămâne. Și Popa Țanu, dar el totuși mai avea momente... De exemplu el nu m-a mai bătut după ce am zis că vreau să mor legionar. Chiar așa am spus și m-a lăsat în pace. Ne-a așezat bineînțeles lângă WC, acolo aveam patul, toată noaptea veneau oamenii să-și facă treaba, trebuia să te scoli... Dar ce-a făcut Nuti Pătrășcanu, să-i „reducă” pe ăia de la Târgu Ocna, să-i amenințe cu bătaia, când ăia erau bătuți de soartă, cu plămânii făcuți țandără... Și de ăia să te iei tu ? Aș trage în el fără nicio remușcare ! Nu mi-ar tremura mâna, vă rog să mă credeți. Adică mi se pare o chestie atât de departe de noțiunea de om, atât de aproape de noțiunea de fiară... dar nici animalul n-ar face asta. Jignim animalele ! Nu se poate așa ceva ! Iar Țurcanu este un geniu al răului. Până în ultima lui fibră. Un om cu o ură în el... N-am putut să îmi închipui că într-un om poate exista atâta răutate. Câți oameni au fost omorâți de mâna lui ?

Și cum se face că n-ați văzut lucrurile acestea atunci când vorbeai cu el despre literatură ?

Păi da’ ce, știam ? Domnule, era de-o prefăcătorie... Nu mi-am dat seama, nu mi-am dat seama. Și nu numai eu. Toți din cameră vorbeau cu el.

Când ați plecat la Canal ?

Iar nu mai știu. Probabil prin primăvara lui ’51. Am stat la Poarta Albă și pe urmă ne-am mutat la Valea Neagră. Eu am nimerit la B3, era brigada cea mai nenorocită. Cred că tot de la Țanu și de la Iamandi mi se trage. Cred că de-aia am fost trimis acolo, că am fost considerat irecuperabil.

Cine era brigadier ?

Unul, un viețăș³⁴.

Pe Enăchescu³⁵ l-ați cunoscut la Canal ?

Nu, dar l-am cunoscut la facultate, am fost coleg cu el. El a venit să-mi propuie mie să intru în „Tineretul Regalist”. Așa se numea organizația lui. Dar noi nu-l luam în serios. Eu știam că-i cam farfara, adică era cam secătură, că nu era un om prea serios.

Ce-ați lucrat la Peninsula ?

La cota 280, la vagoneti.

Ați avut probleme cu cei din brigadă ? Cum se purtau cu dumneavoastră ?

Nu, dar toți te întreba’ : „Ai fost la Pitești ? ”. Se știa deja.

Se uitau mai ciudat la dumneavoastră ?

Și se uitau mai ciudat, da. De-asta am suferit cumplit, să știi. Dar nu au fost agresivi. Adică te vedea’ că îți vedeai de treabă și munceai. Eram în echipă cu Nicolae

34. Deținut de drept comun, condamnat la muncă silnică pe viață.

35. Simion „Sică” Enăchescu, născut la 25 iunie 1925 în Lunca Corbului, Argeș. A fost arestat la 8 aprilie 1949 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Peninsula, Constanța, Poarta Albă, Rahova și Aiud. A fost unul dintre principalii conducători ai acțiunii de „reeducare” de la Peninsula. A fost eliberat la 3 aprilie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Boșcaiu³⁶. Avea o chestie : „Mă”, zice, „să-ți spun, am făcut o descoperire mare : știi că sunt trei varietăți de peliniță în zona asta ? ”. Eu am zis c-a luat-o el razna... Adică pe el ce-l interesa ? El studia plantele de-acolo, era botanist. A fost pe urmă directorul Grădinii Botanice din Cluj. Când a prins o broască-țestoasă și a pus-o sub pat, un moldovean din asta „hoț” care găsisse niște pui de broască-țestoasă, i-a dus și i-a așezat în cutia în care era broasca lui Nicu. Și pe urmă vine moldoveanul într-o seară de la muncă : „Băi Nicule, am auzit că ai o broască-țestoasă, vrei să mi-o arăți și mie ? ”. Și : „Vezi că-i sub pat acolo într-o cutie, trage cutia”. Când trage cutia : „Mă”, zice, „a fătat”. Asta înnebunit. Ditamai biologul, fost asistent universitar, mâna dreaptă a lui Borza³⁷... Abia mai târziu și-a dat seama. Mi-aduc aminte c-a venit odată cu mine cu duba, când ne-a' dus înapoi la Gherla. Dar pe el nu l-a' dus la Gherla, nu știu unde a rămas.

Plantele erau forma lui de evadare.

Da, dar putea să-ți povestească toată trilogia lui Blaga : *Eonul dogmatic*, *Cunoașterea luciferică* și *astalaltă*³⁸... E, era o enciclopedie ambulantă, era ceva nemaipomenit. Și mi-aduc aminte că la Canal viețășii jucau barbut. Și el se duce să vadă, curios, că nu văzuse barbut. S-a așezat în spatele unuia și ăla a început să piardă. Norocul că l-am tras eu de haină, de zeghe, că el nu pricepea ; ăla pusese mâna pe gamelă : „Mă, te bag și pe tine în sacul meu ! ”. Asta ne zicea și brigadierul de la B3. „Mă, te bag și pe tine în sacul meu ! ”

Sacul fiind o metaforă pentru ce ?

Pentru câți avea el, câte crime făcuse. „Te bag și pe tine în sacul meu ! ” Și l-am tras pe bietul Nicu Boșcaiu... Tremura bietul când și-a dat seama că-l trăsnea. Dar l-am tras și-am căzut amândoi grămadă. „Mă, vezi că te omoară ăștia, mă ! ” Știam de viețășii că sunt răi.

Pe urmă, pentru că eram politici, ne-a' băgat la recidiviști de drept comun, și-am stat cinci zile acolo. Acolo am văzut şuți, trăsnitori, de toate felurile. Șuții sunt hoții de buzunare. Hoții normali sunt borfași. Sunt diverse categorii și printre ei. Cel mai prost văzuți erau... iertați-mă, dar asta-i limbajul, pizdarii, adică violatorii. Aveau o viață nenorocită : ei duceau gamele, ei duceau tineta. Iar pe treapta cea mai de sus erau trăsnitorii, hoții de bănci.

Ei ziceau că furtul e o meserie. „Lucram pe 14”, povestea şuțu'. Cel mai de seamă lucru era să fure de la polițiști. El spunea : „să servești un presar”, așa le zice la polițiști în argoul lor. A, și nu mai spun cum vorbeau : „L-am servit, Alifie, mânca-ți-aș... ochii tăi”, că nu mai spun ce mânca... (zâmbește – n.n.). Apoi povesteau și altele : „Lucram pe 14 și m-am întâlnit cu o gagică și-i spun : «Hai, mă, să te fac un cearșaf pe 6 a III-a»”.

Ce însemna asta ?

„Să mergem la un film pe 6 martie”. Ha, ha ! (râde – n.n.). Pe cuvânt, aveau un argou... Cearșaful era pânza pe care se proiectează filmul. Uite că mi-a rămas în cap.

36. Vezi nota 26, la pagina 86.

37. Vezi nota 27, la pagina 86.

38. Este vorba de *Trilogia cunoașterii* a filosofului Lucian Blaga, compusă din cele două volume menționate de intervievat și *Cenzura transcendentală*.

Acum doi ani am fost în Italia și în metrou m-am trezit cu trei în jurul meu. L-am auzit pe unul : „Sanchi la proțap. Tira la proțap”. Proțapul e buzunarul ăsta de-aici (arată spre buzunarul din dreapta-față – n.n.). Țsta de-aicea sus este „vederea”, ăsta de-aici e „chichița”. Țsta de la piept este „căldura”. Și când i-am auzit limbajul mi-am dat seama. Erau o fată și doi băieți. Eu aveam portmoneul în buzunar, dar tot de la ei învățasem să apuci degetul mic când îți bagă mâna și să-l dai odată peste cap, să-l strângi, că doare cumplit. Și-am simțit cum bagă mâna și-am băgat mâna și eu acolo și l-am bătut pe mână.

Și i-ați dat degetul peste cap ?

Nu, mi-a fost frică de cuțit. Au făcut toate chestiile, lovit în umăr, dă-i, nu știu ce, dar n-a' putut să-l ia. Două stații de metrou. Ne dăm jos toți și când urcam treptele de la metrou după mine : „Tataie, stai așa. Tataie, ești meseriaș, mânca-ți-aș. N-am pățit rușinea asta...” (zâmbește – n.n.).

Ce categorii mai erau la Canal ?

Borfașii, hoții care fură orice. Pe urmă veneau șuții, pe urmă trăznitorii și maimuțarii, adică ăia care fură valize. Adică astea sunt categoriile. Nu mai știu cum venea ordinea... Maimuțarii fură valiza prin gară. Ei își pun valiza lângă tine, au o valiză fără fundul de jos, o pun peste a ta, se dau în partea ailaltă și pe urmă tu te întorci și vezi că nu-i valiza ta. Pleca ăla frumos, pentru că avea niște clenciuri care se prind sub valiza ta și pleca cu ea. Cei mai respectați erau trăznitorii, profesioniști d-ăia care taie seifuri.

Criminali nu erau acolo ?

Nu, nu, nu erau. Erau borfași, dar criminali nu. Criminal era ăla care l-am avut eu brigadier la B3.

Cum s-a purtat ?

Nu conta pentru el. Să-ți faci treaba. Adică să nu-i faci probleme lui.

De ce ați fost trimis la recidiviști ?

Pentru că oamenii la care puteam să le facem cel mai puțin rău, adică pe care puteam să-i contaminăm, erau recidiviștii de drept comun.

Era un fel de izolare ?

Să ne izoleze într-un fel, da. Când am intrat înăuntru, în fața celulei era un zid alb și un ceas solar, adică era o piatră legată de o ață și umbra. Când venea umbra în dreptul ei, pe jos era scris : 10, 11, masa (râde – n.n.). Pe cuvânt de onoare, mi-aduc aminte și-acuma, am rămas cu gura căscată. Dar erau foarte respectuoși cu noi, politiciii.

Deci n-ați avut probleme cu ei.

Nu, dimpotrivă. Păi ziceau : „Țtia mâine ajung procurori” (râde – n.n.). Iar mie îmi zicea „Alifie”, că eram student la Medicină.

Cât timp ați stat la Canal ?

Păi am stat un an și ceva, până am avut o hemoptizie mare, prin '52. Am intrat, am făcut baie la spălător, să iasă mirosul îngrozitor, și dup-aia m-am așezat în pat, aveam o ȱgară, că eram fumător mare, și când am tușit mi s-a umplut gura de sânge. Și mi-am dat seama atunci. N-am primit măcar o vitamină C...

Ați raportat cuiva că sunteți bolnav ?

Ei, cum să nu ? Am raportat șefului de baracă. A zis : „Las’ că te duci mâine la infirmerie”. M-am dus și singurul lucru a fost că patru zile am stat la bucătărie și curățam cartofi, bărbieream cartofi, cum ziceam noi. Ăsta a fost tot tratamentul. Dar, totuși, m-a trecut pe listă, și de-acolo m-a’ dus la Văcărești. În ultima zi am crezut că mor... Era un doctor radiolog angajat la Ministerul de Interne, fost coleg de cămin cu mine. El avea cu trei ani mai mult ca mine. Și m-a întrebat : „Unde vrei, mă ? La Gherla sau la Târgu Ocna ?”. „Înapoi la Gherla.”

De ce era mai bine la Gherla ?

La Târgu Ocna erau tuberculoși mulți. Și eu aveam deja, dar aveam o formă fibroasă, mai ușoară și n-am vrut să mă contaminez. M-am dus la Gherla. Acolo mai știam cum e, la Târgu Ocna nu știam ce e. Fostul meu coleg a vorbit de nu înțelegeam, mai mult ne-am făcut din ochi. A zâmbit la mine și am zâmbit și eu, dar foarte discret, că zic să nu intrăm într-o dănănaie. Și m-a trimes la Gherla înapoi, unde a fost o viață... Păi dacă ne-a’ anunțat gardienii cine a ieșit președinte la americani, la 12 noaptea...

Deci era atmosfera schimbată.

Da, complet altceva. Am aflat de la Canal cum i-a’ arestat pe cei din banda lui Țurcanu. Se știa. Era altă viață.

V-a rămas cineva mai pregnant în minte din această a doua ședere la Gherla ?

Am stat cu nepotul lui Rebreanu, parcă Tiberiu îl chema. Și l-am întrebat eu pe el : „Dar ești rudă cu bătrânul ?”. „Da, sunt nepot.” Dar ce nu mi-a plăcut la el. Ce ne-a deranjat pe toți, a fost că cu două săptămâni înainte de a se elibera s-a certat cu toată celula. De frică probabil să nu-l rogi să ducă ceva, să transmită ceva... Și eu chiar m-am supărat rău. Că nu l-aș fi rugat, n-aveam nici ce, nici unde să trimit.

Legături cu familia ați avut în închisoare ?

Am avut un vorbitor la Canal, când nu m-a cunoscut mama...

Nu v-a recunoscut ?

Eram așa de negru și de slab în soarele ăla care ne bătea, tuns... Iar încolo a venit tata la mine după proces, la Jilava. Mi-a adus atunci un cojocel și-o valiză de lemn, că n-aveam nimica. Să stai să faci iarna în Jilava în cămașă cu mânecă scurtă ? Și nu interesa pe nimeni. Da, și-atunci mi-a adus tata, săracu’.

Și ați stat la Gherla până la eliberare ?

Da. Din Gherla m-am eliberat la 8 iunie '54. De ce ? Pentru anii bisecți. Că am rămas cu gura căscată. Pe urmă am aflat. Dar acolo ne-a’ dat banii care-i aveam, că venisem cu bani de la Canal și aveam vreo 800 de lei. Și mi-a zis o femeie bătrână care era acolo : „Măi, băiatul mamii, vezi că sunt mulți bani 800 de lei, să nu-i arunci”. Primul lucru – mi-am luat un pachet de țigări. Și m-am dus în parc – e un parc chiar în mijlocul Gherlei – și m-am așezat pe bancă. Și vine un țăran lângă mine : a început să înjure cu cotele, că nu i-a primit... Mă credeți că am zis că e trimis de cineva ? ... M-am ridicat și am plecat. Bineînțeles că m-am dus la restaurant să mănânc, am comandat o friptură, am tăiat, dar n-am putut să înghit. Din țigară am tras două fumuri, simțeam că mor de emoție. Când eram în tren, o femeie, săraca, a scos din sân un

pachețel cu niște cârnați țărănești : „Ia, mamă ! ”. În așa hal arătam... Dacă aveam 47 de kilograme când am ajuns acasă ?

Ați suferit de foame în închisoare ?

Nu, n-am suferit, am suferit de-un singur lucru : n-am avut cărți, n-aveam ce citi. Asta a fost lipsa mare. Mâncarea... nici acum nu prea am gust, miros nu prea mai am acum la bătrânețe, dar mâncam orice se dădea. Luam gamela, o mâncam, nici nu mă gândeam la ce mâncam. Singurul lucru care mi-a lipsit : cuvântul scris. Da.

Ce-ați făcut după ieșirea din închisoare, ați încercat să vă angajați ?

Da, prima mea angajare a fost ca încărcător-descărcător, hamal la fabrica de halva „Semagra”. Nu știu prin ce mister Sică Enăchescu era ceva pe la cadre acolo, că el făcea angajările. Și eu m-am trezit în fața lui cu cererea. Jumătate din ei erau de drept comun. Toți îmi ziceau Alifie. Șeful grupei noastre era poreclit Mafoamea. Era înalt, uscat, pistruiat la față și ciupit de vărsat, musculos, solid. Cred că avea 1 metru 90. Și : „Mă, tu ai fost politic ?”. „Da.” „Câți ? ” „Șase.” La proba de angajare trebuia să faci 50 de metri cu cinci saci de zahăr de câte 25 de kilograme în spate. Stăteam în picioare, ni-i puneam în spate și trebuia să ne plimbăm cu ei.

Ați vorbit ceva cu Enăchescu ?

Nu, doar la angajare mi-a spus : „E greu, măi. Aici e muncă de câine”. „Sică”, zic, „trebuie să mănânc o pâine”. Mama fusese dată afară din învățământ, tata n-avea salariu... M-am angajat acolo prin octombrie '54, că ei umblau înnebuniți după oameni. Jumătate din ăia erau fără buletin.

Dar n-ați încercat să vă angajați altundeva într-o poziție ceva mai bună ?

Nu, nici nu se putea. Am înțeles că nu se putea și nici n-aveam curaj. Între timp m-am căsătorit, pe 1 mai '55. Nevastă-mea era foarte frumoasă... Ne-am căsătorit, am avut patru copii : trei mi-au trăit, un băiețel mi-a murit între prima și a doua fată, una din fete acum este profesor la o facultate de Medicină în Statele Unite, iar fata mai mare e conferențiar la „Parhon”.

Între timp, la 1 ianuarie s-a' înființat comisiile de expertiză a capacității de muncă, pentru pensionari de boală, și n-aveau om pentru funcția de secretar. M-am angajat acolo ca felcer secretar, printr-o cunoștință.

Cât ați stat acolo ?

Am stat cam un an jumate, după care m-a' dat afară pe motiv de dosar, ca și de la „Semagra”. M-am dus la facultate. Puteam să mă înscriu în anul V, dar eu am zis că la Medicină nu se poate așa și m-am înscris din nou în anul IV, să mă pun la punct după șase ani în care n-am citit nimica. Asta a fost în 1 octombrie 1956. Aveam un văr care era secretar de UTC la IEFS și m-am trezit cu el noaptea la cămin : „Băi”, zice, „fii atent, că te dauăștia afară”. Am fost prima dată în viața mea cap de listă în ziarul *Scântea* – cei 16 exmatriculați de la Medicină.

Și n-ați mai încercat să vă reînscrieți mai târziu ?

Nu, nu m-a' mai primit. Mi-a' aprobat reînmatricularea, dar în '68, și m-au înmatriculat la Biologie în anul IV. M-am apucat să dau 22 de examene de diferență, deși mi se atrăsese atenția că eu am mai făcut o dată anul IV la Medicină și dacă-l fac a două oară mă exmatriculează din toate facultățile statului, pentru că nu e voie să faci decât de două ori un an.

Atunci de ce v-au reînmatriculat ?

Păi eu știu ? Cred că în bătaie de joc. Și Lefa a fost reînmatriculat, tot atunci, la Biologie, dar s-a lăsat, n-a putut să facă față. 22 de examene ? Între timp eu lucram la spital ca asistent, dar doctorii nu făceau nicio diferență. Adică am avut 3 000 de operații făcute. Am lucrat ca lumea, aci la „Boldescu”, în Ploiești. Șeful secției de chirurgie era din Buzău, doctorul Podeanu, și fusese coleg cu maică-mea. Se cunosteau bine de tot. Când a auzit că m-a' dat afară de la facultate, m-a întrebat : „Mă, nu vrei să vii la noi ? Vino la mine, că te angajez ! ”. Și m-a angajat ca brancardier, dar a doua zi după angajare m-a luat în operație să fiu mâna a doua. Dar să știți că oamenii sunt foarte înțelegători. În general, nu pot să mă plâng că nu m-au respectat sau c-au zis nu știu ce. În schimb, după ce mi-am luat toate examenele la Biologie, când am venit în curtea spitalului după ultima sesiune, plângeam că vin chinezii ! Și m-a luat un doctor și m-a dus la psihiatrie... Am stat, am făcut tratament și m-am liniștit. Am terminat Facultatea de Biologie cu 10. V-arăt și diploma, dacă vreți.

La spital ce ați lucrat ?

Am lucrat la laborator, lucram la chirurgie și eram și profesor de practică la școala sanitară. Mă ocupam de studenți când veneau vara în practică. Am citit și atunci, n-am citit în viața mea cât am citit atunci să mă pun la punct cu tot ce era. Și pe urmă am făcut anestezie, reanimare. La multe operații făcute de mine nu mă trecea' operator principal, dar la 3 000 sunt operator principal, adică chirurg. Am făcut 500 de anestezii cu mâna mea și am condus secția de reanimare de la „Boldescu”. Cu astea m-am dus să mă reînmatriculez. „Cum, domnule, am făcut 500 de anestezii, am 3 000 de operații scrise în condica spitalului, și să fac Biologie, s-ajung un biolog prost, când pot s-ajung medic de circă, pentru că n-am alte pretenții ? Dar e o meserie pe care o știu acum.” Și n-a fost chip. Era unul, Paisie îl chema, nu mai uit niciodată, director la Ministerul Învățământului, și mi-a zis : „Domnule Beșchea, ești un om în vârstă, cu păr alb, înțelege că nu se poate face mai mult pentru dumneata”. Ce poți să mai zici ? Așa că am terminat Biologia. Pe urmă am plecat de-acolo și-am intrat într-un laborator de cercetare de microbiologie aplicată, industrială. Am 19 brevete de invenții de acolo... Ce să faci ? Adică omul se zbate. Aveam copii și trebuia să-i ajut. Plus că am fost dirijorul corului catedralei. Dar ca să mă pot descurca, am pregătit copii, că eu n-am luat bani în spital. Nimic. De frică. Nu că fac pe nebunul, dar mi-a fost frică că mă prind ăștia și îmi fac proces. Și n-am luat nimic. Știa toată lumea că „ăla e doctorul ăla care nu ia bani”. O bucată de carne, o bucată de slănină mai luam, dar atât.

Probleme cu Securitatea ați mai avut ?

Da... mai bine să nu vorbim de capitolul acesta.

De ce ?

E, sunt niște lucruri care sunt neplăcute. Asta e viața.

Deduc că ați avut probleme până în '89.

Vă dați seama. Cum să n-ai ? Tatăl meu era în comă, și erau oamenii după stradă care venea' să-mi spună : „Domnul doctor”, c-așa îmi zicea toată lumea în Ploiești, „m-a' întrebat de părintele, dacă a murit și cine mai vine să-l vadă”. Știam cine dă informații despre mine pe scară, aveam trei oameni care mi-au spus mie...

Și atunci de ce nu vrei să vorbești despre asta ?

E o chestie neplăcută. Mă credeți că nevastă-mea n-a știut până acum pe unde am fost și ce-am făcut în pușcărie ? Nu mi-a plăcut să spun chestia asta. Am făcut chestia asta nesilit de nimeni, din dragoste pentru poporul ăsta și din respect pentru ceea ce a fost Mișcarea Legionară pentru țara asta.

Păi și nu v-a fost greu să nu vorbești nici măcar cu soția dumneavoastră ?

După '90 am mai vorbit câte ceva, dar nu-mi face plăcere, să știți. E un capitol greu, o viață răvășită...

Copiii dumneavoastră știu ?

Așa, câte puțin. Fetițele mele erau mici când mi-am luat diploma de licență. „A luat tata licența cu 10 !”. Au plecat copiii tipând pe scară. Iar nevastă-mea m-a întrebat așa : „Ce-ai făcut ?”. „10, mă !” Și-a plâns 20 de minute în hohote. Ea fiind inginer, cercetător principal, m-am gândit cât a suferit că bărbatu-su era un neisprăvit... Și m-am trudit atât nu pentru mine, ci pentru copii. Adică să nu guste și ei din amarul ăsta. Oricum au gustat...

Ce fel de probleme au avut ei ?

E, păi au vrut s-o dea afară pe Cătălina de la Medicină. Mi-am făcut reabilitarea în justiție atunci și-am avut noroc că șeful meu de la „Boldescu” fusese secretar II de partid. Prima dată m-au refuzat. Când am venit înapoi : „Bine, băi tâmpitule, de ce nu-mi spui tu mie să mă duc să dau un telefon acolo ? Păi ăștia-s nenorociți !”. Și a doua oară am vorbit cu el și s-a rezolvat, deși procurorul a fost împotriva mea.

Din toată perioada în care ați stat în închisoare, care este personajul cel mai drag care v-a rămas în minte ?

Drag mi-a rămas Boncea Andrei, Drinu. Dup-aia el a scris o carte, un roman de aventuri în care numele eroului principal era a' meu. Și alte nume tot dintre noi... *eiusdem farinae*³⁹, cum zic latinii. Îl cunoșteam și ne-am putut deschide sufletele, adică a fost lângă mine. Iar un personaj pentru care am un respect deosebit este generalul Mardare. Noi am vrut să ducem tineta în locul lui la Jilava, dar a refuzat. Niciodată nu era primul la masă. Când venea ăla cu hârdăul, ultimul se ducea și lua. Să vorbească el ceva de rău, să zică ceva, nu exista. Avea o ținută extraordinară și o cultură cum n-am întâlnit, deși am cunoscut și eu multă lume. Nu mai spun câte limbi vorbea... Avea Academia Militară făcută la Saint Cyr. Pentru mine a rămas într-adevăr un model. S-a străduit discret să facă timpul să treacă în pușcărie. Pe mine m-a pus să vorbesc despre ficat, despre cum funcționa inima, cum circula sângele, ce e cancerul, o mulțime de subiecte făcute de el. După care, când am terminat chestia asta, mi-a zis : „Domnule Beșchea” – deși îmi putea fi tată – „dacă ieșim de-aicea, să știi că dumneata trebuia să ai o carieră didactică. Asta-i vocația dumitale”. Și-ntr-adevăr, a avut dreptate. Eu am meditat copii pentru Medicină. Într-unul din ani am avut 60 de copii, dar cel puțin 20 aveam în fiecare an. Din asta am trăit și-am ținut trei copii. Trebuia să ajutăm copiii, părinții... Am cumpărat casa în care suntem acum pentru părinții mei. După ce-a ieșit tata din pușcărie a venit la bloc și atunci am cumpărat casa asta. 16 000 a costat, în '62. Și-am reparat-o cu oamenii de la spital. Veneam după servicii' cu zidarul spitalului, cu

39. Din același aluat.

zugravul, cu electricianul, cu instalatorul, și așa am reparat-o toată. După ce-au murit părinții mei am făcut o baie și o bucătărie și ne-am mutat aici. Și pentru doi bătrâni...

Regrete aveți ?

Acuma sigur că mi-a părut rău de toată tinerețea... Liceul nostru din Buzău este singurul liceu din țară care a dat un laureat de premiul Nobel, pe Palade⁴⁰. A fost șef de promoție cu câțiva ani înaintea mea. Și fiecare zicea c-o să fie mare, c-o să răstoarne lumea... Dar să știți că momentele cele mai fericite din viața mea tot în pușcărie au fost.

Cele mai fericite ?

Da, cele mai fericite. Paștele făcut în camera de la corecție, cu tortul făcut de Drinu... Sau, de exemplu, în grupa mea de la Canal, eram doi inși la roabă, eu și un avocat bătrân din Ploiești, da' nu mai știu cum îl chema. Și mi-a fost milă de el : „Domnul avocat, stați, fac eu ! ”. Și-i duceam 28 de metri cubi cu roaba în 12 ore. Și când ne-am întâlnit dup-aia pe stradă, eram cu nevastă-mea : „Știți ce, doamnă ? Nu știi ce ai lângă dumneata”. Și am început să plângem amândoi. Sunt momente frumoase... Dar în orice caz, asta a lăsat urme...

Cum ați simțit evenimentele din '89 ?

Am fost în piață, m-am dus în țipetele nevesti-mii și a' copiilor : „Nu te duce, tati, că te omoară ! ”.

A fost o eliberare ?

Da. Într-un fel da, la început. Dup-aia am văzut ce păcăleală e... Dar asta e, nu-i numai la noi, e-n toată lumea.

Vă mulțumesc mult.

40. George Emil Palade (1912-2008), medic, om de știință, laureat al Premiului Nobel pentru Fiziologie și Medicină în 1974.

Constantin Rodas

S-a născut la 14 noiembrie 1924 în Drăgănești, județul Prahova. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Liceul Comercial, neabsolvit. Profesia : contabil. A fost arestat în august 1944, dar a reușit să evadeze din lagărul de la Slobozia în septembrie 1945. A fost rearestat la 17 mai 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Târgșor, Jilava, Pitești, Gherla, Peninsula, Poarta Albă. La 15 mai 1953 a fost internat administrativ pentru 12 luni. La expirarea pedepsei, i s-a reactivat o condamnare de 15 ani de muncă silnică din 1942. A fost eliberat la 10 februarie 1956. A fost rearestat la 14 mai 1958 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Aiud, Jilava. A fost eliberat la 1 august 1964. La data interviului locuia în Ploiești. Interviu realizat de Andrei Lascu pe 15 aprilie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea – Andrei Lascu. Editarea interviului – Alin Mureșan. Interviu se află în AIO-IIICMER, având cotele 65, 66.

Cum ați ajuns dumneavoastră să vă împotriviți regimului comunist ?

Tatăl meu simpatiza cu legionarii și frecventa primul cuib legionar din Ploiești, „Deșteptarea României”, al cărui șef era doctorul Nicolescu. Era un grup numai de oameni pregătiți și muncitori. Pe mine m-a luat tata de două ori acolo și pe urmă, spre satisfacția mea, când se ducea după-amiaza la sediu, eu luam ziarele care apăreau și le dădeam lor. A venit apoi momentul cu Biserica, când comunismul avansase și era războiul civil din Spania, prin care comuniștii, rușii, au vrut să pună mâna pe intrarea în Mediterană, să aibă un cap la Gibraltar. Și-atuncea foarte multe țări au ajutat trupele comuniste pentru distrugerea Bisericii, să puie mâna pe Spania. Chiar și Nicolae Titulescu a acceptat, a trimis armament, tancuri și avioane, la comuniști. În Spania erau Ana Pauker, tata lui Petre Roman¹... Și-atuncea, cum Mișcarea Legionară apăra Biserica, a trimis oameni acolo să sprijine mișcarea naționalistă. Moța a venit cu propunerea și Căpitanul² foarte greu a acceptat. Era șase, și-n ultima clipă vine Vasile Marin³, prieten foarte bun cu Ion Moța, și spune : „Vreau să fiu al șaptelea sicriu ! ”. Greu l-a acceptat. Lumea spunea că e propagandă asta cu „Vreau să mor pentru Biserică ! ”, fiindcă era vorba de Biserica Catolică, dar, domn’e, acolo se dărau biserici, au scos sfintele moaște, le-au aruncat în stradă...

1. Vezi nota 7, la pagina 163.

2. Corneliu Zelea Codreanu (cunoscut în cadrul Mișcării Legionare drept „Căpitanul”, 1899-1938), om politic, fondatorul și liderul Mișcării Legionare până la asasinarea sa, la 30 noiembrie 1938.

3. Ion Moța (1902-1937) și Vasile Marin (1904-1937), doi dintre cei mai vechi membri ai Mișcării Legionare, au murit la 13 ianuarie 1937 la Majadahonda, lângă Madrid, în timpul Războiului Civil spaniol.

Moța și Marin au murit pe 13 ianuarie. S-a anunțat în țară și-atuncea s-a pregătit venirea lor în țară. Domn'e, pentru mine, ca un copil, a fost impresionant ce s-a întâmplat, că de la graniță până la București convoiul se oprea în toate orașele, lumea stătea în genunchi cu lumânări aprinse... Dar totul s-a petrecut într-o ordine și-o liniște de s-au speriat guvernării. Pentru că educația noastră era creștină, de respect față de cei în vârstă. Păi, la liceu, când trecea profesorul, ședeam smirnă. Acuma îi dă brânci, nu mai e niciun fel de respect.

În '40 am intrat în Frăția de Cruce, însă până să fii frate de cruce erai întâi frățior, pe urmă prieten de mănunchi, și doar vreo cinci sau șase ajungeau să depună jurământul, legământul față de Cruce. Legământul era frumos, că te duceai pe munte undeva, seara, cu corturile, te pregăteai, să fii frumos îmbrăcat a doua zi. Însă Carol a vrut să ia el tineretul, și-atunci, ca să pară șeful tineretului, a făcut Straja Țării⁴, cu uniforme și așa mai departe, dar era totul comandat.

După lovitură lui Antonescu⁵, noi am mers mai departe, pentru că pericolul comunist era mare. Lângă casa noastră era o casă veche, în care stătea un maior de la Armata Albă⁶ din Rusia, cum ziceau ei, cu soția și doi copii mici de tot, săracii... Când a aflat ce se întâmplă în război a zis: „Trebuie să fug din România, că dacă vinăștia aici m-am nenorocit”. Noi nu-nțelegeam încă.

Cum ați fost dumneavoastră arestat ?

De la noi din frăție, din liceul nostru, au picat primii în iunie '41, dintr-o greșeală. Eu am fost salvat, pentru că-n ziua aia am fost învoit de șef să plec cu părinții la niște rude, că dacă nu, mă luau atunci. I-a' condamnat pe-ăia la 5 ani, la 7 ani, dar ei nu au spus pe nimeni, decât pe ei, care erau deja arestați, și pe încă doi, care au scăpat. În toamna lui 1942 ne-a' prins, după ce l-au arestat pe unul care avea toată situația noastră la el în dulap și ne-a' luat ca din oală. Perioada aia a fost bună, așa, în general. Nu era regim aspru, aveai dreptul la pachet, restricții nu prea erau, s-au purtat frumos cu noi. Însă comuniștii aveau voie să iasă și-n oraș, spre deosebire de noi.

Dar a venit 23 august 1944. Cam pe 27-28 august eram deja evacuați. Am venit până acasă, în oraș aci, și cred c-am fost urmărit, că m-au luat din gară și m-au depus aicea într-o clădire, pe urmă la Siguranță și apoi la închisoare la Târgșor. Rușii înaintau... Colonelul director de la Târgșor a aflat că rușii sunt aproape și i-a anunțat să ocolească închisoarea, că dacă nu, trage-n ei și-i omoară. Și ne-a zis: „Toată lumea afară, lăsați bagajele aici. Mergeți pe jos la Ploiești!”. Aveam trei preoți: Gheorghe Vlad⁷, din Dărmănești⁸, Doru Saghel⁹ și încă unul. Ei stăteau în față și noi după ei:

4. Vezi nota 13, la pagina 121.

5. Se referă, probabil, la „rebeliunea legionară” din 21-23 ianuarie 1941, când Ion Antonescu i-a îndepărtat de la putere pe legionari.

6. Armata Albă (Garda Albă), brațul înarmat al Mișcării Albe, grup care se opunea bolșevicilor după Revoluția din Octombrie 1917. Luptele dintre cele două facțiuni au durat până în 1921.

7. Probabil Pr. Gheorghe Vlad, născut la 12 mai 1897 în Olanu, Vâlcea. A fost arestat la 16 august 1952 (?) și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Popești-Leordeni, Caransebeș. A fost eliberat la 2 iulie 1954. A fost rearestat la 11 mai 1959 și condamnat la 10 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Jilava, Aiud. A fost eliberat la 23 iunie 1964. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 266; fișele matricole penale din AANP.

8. Localitate în județul Dâmbovița.

9. Probabil Pr. Dumitru Saghel, născut la 5 aprilie 1911 în Ghirdoveni, Dâmbovița. Preot paroh în Ghirdoveni. Nu deținem informații despre data arestării, dar la 19 iulie 1952 a fost internat

„Să nu mergem pe șosea, că dacă ne-nțlnim cu rușii, trag în noi. Mai bine să mergem pe câmp, pe arătură. Și armata și gardienii să nu poarte arme la ei”. Și ne-am dat cuvântul că nu se întâmplă nimic. Domn’e, și am ajuns noaptea pe la ora două la barieră la Ploiești și am scăpat. Pe urmă ne-a’ trimis la închisoarea Mărgineni¹⁰. Ne-a’ ținut și acolo o vreme, apoi ne-a’ trimis la Ploiești. Era o chestiune politică... Și în luna martie : „Gata, suiți în camioane, plecați !”. Lumea zicea că ne duce în Rusia. Spaima a fost până să ieșim din oraș, că n-am mai mers spre Buzău, că am făcut dreapta, spre Slobozia, așa că ne-am dat seama că nu mai mergeam la ruși. Începuse’ deja cu politica și la București, c-au fost câțiva din grupul lui Gheorghiu-Dej care se certau cu el, dar Dej a dat lovitura și i-a liniștit pe toți. Și ne-a’ ținut acolo în lagăr la Slobozia, și dacă am văzut că nu ne mai dă drumul, în ’47 am evadat...

Cum s-a întâmplat asta ? Ați putea să detaliați ?

În afara lagărului era un fel de sârmă, p-ormă era depozitul de unde luam lemne pentru bucătărie, și-acolo era un rând de sârmă care se putea trece și un șanț. Au mers doi gardieni cu noi acolo, și fiind stiva așa, m-am băgat printre sârmă, în șanț, și am fugit. Ei nu au observat. Seara la numărătoare, scandal, alarmă : „Prinde-l !”. Eu eram deja aproape de gara Perieți¹¹, prin lizieră. N-aveam bani nici să mă urc în tren și îl întreb pe acarul de la cabină : „Domn’e, nu-i niciun tren spre Ploiești ?”. „Nu-i, da-i un tren de marfă acolea.” M-am urcat în trenul ăla de marfă și am venit acasă...

Am luat legătura cu conducerea, cu șeful, care era din Gornet-Cricov¹² și pe care l-am întrebat : „Ce-avem de făcut ?”. „Domn’e, fiți foarte atenți, evitați centrele astea aglomerate, vedeți-vă de treaba voastră și țineți legătura între voi. Atât.” Și trimetea dispoziții prin curier. A mers așa până când a apărut scrisoarea dintre Petrașcu¹³, secretarul Mișcării, și Gheorghiu-Dej și Ana Pauker¹⁴. Care-i treaba – să ne predăm, că

administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Capul Midia, Onești, Borzești. A fost eliberat la 30 mai 1954. A fost rearestat la 12 iunie 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești, Jilava, Aiud. A fost eliberat la 17 aprilie 1964. Vasile Manea, *op. cit.*, p. 228 ; fișele matricole penale din AANP.

10. Penitenciarul Mărgineni se află astăzi în comuna I.L. Caragiale, județul Dâmbovița.

11. Comună în județul Ialomița, aflată la 5 km de Slobozia.

12. Localitate în județul Prahova.

13. Nicolae Petrașcu (1907-1968), profesor, secretar general al Mișcării Legionare. Parașutat din Germania la 8 noiembrie 1944, a fost arestat la 15 octombrie 1945. A fost unul dintre semnarii acordului de neagresiune semnat între comuniști și legionari în decembrie 1945, nerespectat de către părți. Rearestat la 26 mai 1948, a fost implicat în procesul „Marii finanțe” și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă comutată în 1963 în 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești, Malmaison, Uranus și Aiud, unde a trecut prin „reeducare” între 1962 și 1964. A fost eliberat la 1 august 1964. A fost găsit spânzurat și cu venele tăiate în 1968. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. P, Q*, pp. 187-189 ; Gheorghe Jijie, *Un dac cult : Nicolae Petrașcu*, Elisavros, București, 2005, p. 440 ; fișa matricolă penală din AANP.

14. Este vorba de acordul din decembrie 1945 între comuniști și legionari, conform căruia primii se obligau să elibereze legionarii închiși până la acea dată și să nu îi deporteze în URSS, în timp ce aceștia își luau angajamentul să predea autorităților armamentul de care dispuneau și să nu se mai angajeze în acțiuni anticomuniste, în schimbul intrării în legalitate. Angajamentul nu a fost scris și niciuna din părți nu l-a respectat în totalitate, rolul său fiind probabil unul de armistițiu temporar.

nu ne face nimeni nimic, să predăm armament, cine are, buletinele și ei nu au voie să ne întrebe unde am fost. Și au fost unii la Poliție, gata, le-au dat buletinele și-au scăpat. Și treaba a mers așa, dar în '48 s-au făcut iar arestări. Atât că ne-a' luat pe-ăștia pe care deja ne cunoștea'... Și-a mai fost și... deh, Iuda nu lipsește niciodată. Șeful Securității era văr cu unul din grupul nostru. A văzut ăla că nu scoate nimic și i-a zis: „Băi, le dau drumul tuturor, doar pe tine te condamn dacă nu spui”, așa că a acceptat.

În 1948 ce condamnare ați primit ?

Eu am luat numai 5 ani. Unul a luat 8, p-ormă au mai luat câte 3, 2, 1... Pe mine m-a' trimes la Târgșor, că eram elev la școala de șoferi, și scria elev, și pe ei nu-i interesa unde, ce fel de elev... Însă aicea începuse „reeducarea”: cu articole din ziar, să iei cuvântul... Ne-a' izolat și a fost bine așa. După o vreme a venit conducerea – Dulgheru¹⁵, Czeller¹⁶, Nicolschi¹⁷: „Domn'e, de ce ne țineți aici cu obloane în perete, geamurile-s bătute-n scânduri, e întuneric?”. Am făcut greva foamei o săptămână, am făcut și greva setei... Nu trebuia, dar n-aveam experiență. Și p-ormă când am fost în sală cu ei au zis: „Vreți să mergeți la muncă?”. „Mergem, dom'le.” Și ne-a' trimes la

15. Moise Dulbergher (Mișu Dulgheru), născut la 16 ianuarie 1909 în Tecuci, Galați. În 1944-1945 a fost încadrat în Formațiunile de Luptă Patriotice. A fost încadrat în MAI la 6 martie 1945 și repartizat la Corpul Detectivilor. După înființarea Securității în august 1948, a fost numit directorul Direcției a V-a Cercetări Penale (Anchete), funcție deținută până la arestarea sa, la 16 octombrie 1952. A căzut în dizgrație după înlăturarea grupului Pauker-Luca-Georgescu, fiind acuzat de neglijență în serviciu. A fost anchetat timp de doi ani și trei luni de către foștii săi subalterni, fără să fie torturat. A fost trimis în judecată în februarie 1955, dar pentru că nu s-au găsit probe suficiente, a fost pus în libertate. Ulterior a fost scos din MAI și PCR. După eliberare, a lucrat, pe rând, la Întreprinderea „Foarfeci și bricege”, Întreprinderea „Metaloglobus” și Întreprinderea Canal-Apă București (ICAB) în funcția de director la Gospodăria de Canalizare. A emigrat în Israel în anii '80. Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, pp. 698-699; Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, Polirom, Iași, 2002, pp. 551-553; ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 161447, *passim*.

16. Ludovic Zeller (Czeller) (1896-1952). Strungar. Locotenent-colonel, membru PCdR din 1930. Comisar-șef la Chestura Poliției Oradea (ianuarie 1945 – martie 1946), comisar-șef la Chestura Poliției Sighet (martie-septembrie 1946), comisar-șef, chestor și inspector-șef al Inspectoratului Regional de Siguranță Oradea/DRSP Oradea (aprilie 1948 – 31 mai 1950). A condus represiunea împotriva răscoalelor țărănești din Arad în vara lui 1949. A fost cadru disponibil între 31 mai și 11 august 1950, fiind numit apoi subinspector general șef la Direcția Generală a Penitenciarelor. A fost șeful corpului de control al DGPCUM (1 iulie 1951 – 3 iunie 1952). S-a sinucis la 3 iunie 1952. Marius Oprea, *op. cit.*, p. 136; Doina Jela, *op. cit.*, p. 90; Mihai Burcea *et al.*, *op. cit.*, pp. 181-184.

17. Alexandru Sergeevici Nicolschi (Boris Grumberg) (1915-1992). Mecanic de transmisiuni, membru UTC din 1932. În 1940 a urmat un curs de spionaj în Cernăuți, ulterior fiind trimis în România în misiune. A fost ajutor de responsabil politic al Formațiunilor de Luptă Patriotice, iar la 17 octombrie 1944 a fost angajat în Direcția Generală a Poliției. S-a făcut remarcant prin tenacitate și violență și la 15 mai 1945 a fost numit șeful Corpului Detectivilor din DGP. A fost inspector general în DGP (septembrie 1946 – aprilie 1947), inspector general la Direcția Poliției de Siguranță (aprilie 1947 – august 1948). Pe 28 august 1948 a fost numit subdirectorul general al Securității (DGSP), fiind practic cel mai puternic om din Securitate. Ulterior a fost secretar general al MAI (1953-1961). A decedat la 16 aprilie 1992, la București. Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, pp. 703-704; Marius Oprea, *op. cit.*, pp. 562-564.

Pitești și de-acolo la Canal. Dintre noi au plecat și la Canal, da' de la cei „reeducați” mai puțini, că aveau nevoie de ei, că mai erau și alții de „reeducat”. Într-o dimineață au sosit acolo vreo cinci-șase camioane cu țărani. I-a' speriat trei-patru zile cu colectivizarea, i-a' zăpăcit cu bătai, cu chin, p-ormă le-au dat drumu' c-au semnat și s-au dus acasă.

Cum ați ajuns în închisoarea de la Pitești ?

Ne-au făcut raport la unii că instigăm și-i ținem p-ălalții în loc, și-așa ne-a' trimes la Pitești, prin Jilava, unde venise grupul mediciniștilor de la Cluj: Liciniu Blaga¹⁸, Crainic¹⁹, Chebeleu²⁰, Fidler Iosif²¹. Veneau pentru Pitești și ei. Era arestat și Nicolae Penescu la cameră cu noi, secretarul Partidului Țărănesc. Domn'e, avea o subă pe el și nu vorbea nimeni cu el. Io eram jegărit, mi-era și frig: „Hai bre, dormi lângă mine aici, să te-nvelesc!”. Și am stat cu el așa. „Ce-au legionarii cu mine de nu vorbesc?” „Domn'e, mata l-ai trădat pe Iuliu Maniu, l-ai acuzat în proces, și legionarii nu admit trădarea.” S-a liniștit. Că pe-ormă ce-a făcut Penescu știți, nu? Când s-a 'liberat a fost trimes în Spania, în Franța, a făcut dezbinare acolo, însă pân' la urmă a murit... I-a' trimes ăștia un pachet în care a avut nu știu ce bombă, a deschis și-a murit²². Asta a fost plata, că așa plătesc comuniștii (râde - n.n.). Lui Pătrășcanu așa i-au plătit, lui Foriș când n-a fost de partea lor tot așa i-au plătit... La toți, că la ei nu există altfel. Care cum vine la rând, condamnă pe-ălaltul.

La Pitești ne-au băgat trei zile în celulele de pedeapsă, câte trei-patru. P-ormă ne-a' băgat la parter, în camera 4-spital, că așa i se spunea. Domn'e, acolo când am intrat am

18. Liciniu Blaga, născut la 6 februarie 1921 în Oradea, Bihor. A fost arestat ca student în anul IV la Facultatea de Farmacie la 4 noiembrie 1949 și condamnat la 2 ani și 6 luni de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 1 an. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-Tribunal, Aiud, Jilava, Pitești. A fost eliberat la 1 mai 1951. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

19. Probabil Ioan Crainic, născut la 5 aprilie 1924 în Beliș, Cluj. A fost arestat ca student în anul VI la Facultatea de Medicină la 20 august 1949 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-Tribunal, Pitești, Poarta Albă. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 12 luni la Capul Midia. A fost eliberat la 18 (?) februarie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

20. Ilie Chebeleu, născut la 23 august 1923 în Șoimoș, Arad. A fost arestat ca student în anul IV la Facultatea de Medicină la 15 august 1949 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-Tribunal, Pitești, Aiud, Poarta Albă, Galeșu. A fost eliberat la 14 februarie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.

21. Probabil Ioan Fidler, născut la 24 iunie 1923 în Filiași, Dolj. A fost arestat ca student la 5 noiembrie 1949 și condamnat la 5 ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-Tribunal, Aiud, Jilava, Pitești, Poarta Albă, Galeșu. A fost eliberat la 18 martie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

22. Nicolae Penescu (1897-1981), fost ministru de Interne (4 noiembrie - 5 decembrie 1944). A fost arestat la 14 iulie 1947 și condamnat la 5 ani de închisoare, pedeapsă majorată ulterior la 8 ani. A fost eliberat în 1955 cu domiciliu obligatoriu în Bărăgan. Rearestat la 28 august 1959 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Sighet. A fost eliberat la 28 iulie 1964. A emigrat în 1968 și, dat fiind rolul său în contestarea regimului comunist din România, a fost victima unui atentat cu un colet-capcană la 3 februarie 1981. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. P, Q*, pp. 162-164; fișele matricole penale din AANP.

găsit vreo cinci-șase inși vechi, care ne-așteptau. Pe unii ne cunoșteau după nume. Și s-a dus o viață de familie acolo, gardianul se purta foarte frumos cu noi și era curățenie, m-a dus chiar la plimbare în curte. Nu ne-au avertizat ce se întâmpla acolo, că le era frică, normal. Se gândeau : „Dacă ăsta se-ntoarce mâine și mă spune, îi jale”.

Am stat aci o perioadă. Făceam plăcuțe din săpun și scriam cu paie sau cu ce găseam : doctrină, educație ca în Frățiile de Cruce, cu legi, cu porunci, ca să faci de toate. Ceilalți nu știau, și-atuncea învățau de la noi și aveam o ocupație zilnică. Dar ei aveau un truc : când ieșeau la plimbare, rămânea unu' dintre ei în cameră. „Eu nu pot să merg că mi-e rău, domnule gardian.” „Stai, stai !”, că venea Țurcanu și culegea săpunurile...

Dumneavoastră ați fost bătut la Pitești ?

Pe 25 martie '51, de Bunavestire, pe la ora trei jumate, șeful de secție ne-a strigat la cei care ne duceam afară pentru necesități : „Mai repede cu serviciu’, c-avem treabă în seara asta !”. Pe la ora cinci se deschid ușile. Mamă ! Și intră vreo 7-8 inși cu bâte, ajutați și de unii din cameră, cu care erau înțeleși deja. Io prima bătaie am luat-o de la Țurcanu, iar ultima tot de la el am luat-o (râde – n.n.). Restul când loveau... domn’e, o oră jumate, era ca în iad : pe fiecare era’ 2-3 d-ălalți care să ne lovească. Pe jos era plin de sânge. „Dezechiparea, dezbrăcarea, percheziție.” Făceau o percheziție mai rău decât făceau gardienii... Da’ eu am avut noroc la percheziții, a fost puterea Sfintei Cruci : eu aveam în haină un șnur tricolor și o cruce. Când făcea’ percheziție aicea, într-un loc de la haină, fugea crucea în partea astaltă... De exemplu, gardianul de la Jilava a dibăcit că gulerul e desfăcut, a tras de șnur, dar până la urmă l-a băgat la loc și-am scăpat. Și altuia de lângă mine i-a găsit o iconiță, i-a’ rupt-o, și jucau gardienii pe ea...

După ce ne-au bătut, ne-au zis să nu ne cerem la raport când se face numărătoarea, că-i vai de noi. Unul a reușit să iasă din rând, dar gardianul l-a repezit : „Nu, du-te-napoi !”. „Domn’e, ne-au omorât !” „No, da’ mai termină, domn’e !” Până la urmă l-a băgat înapoi, dar ce-a pățit dup-ai-a... toată noaptea a fost jale, era sânge pe jos. Și pe urmă te legau de paturile alea cazone cu bandă și dădeau în tine ca la tobă. Însă, domn’e, nu știu ce se întâmpla, că nu prea țipam. De exemplu, io simțeam că lovește, dar nu m-a durut și dacă spun cuiva asta nu mă crede. Aș putea să mă laud și să spun : „Bă, m-a durut...”, dar nu-i adevărat, că nu m-a durut.

Și după numărătoare ne obligau să facem genuflexiuni pe rând, pe grupuri. Eu am ajuns la 1 000, dom’le. Din comitet făceau parte Juberian²³, care a fost împușcat, și Tudor Stănescu²⁴, care a scăpat. Ziceau : „Nu doarme niciunul ! Restul, pe pat, cu mâinile lăsate jos. Culcarea cu fața în sus și mâinile peste pătură !”. Astea erau ca să nu cumva să găsești ceva, o bucată de geam, o sârmă. Cum te vedea că bagi mâna... – jap ! – îți dădea una. Dacă aveai nevoie la necesități, ridicați mâna și dacă consimțeau să te duci, te duceai, dacă nu, nu. E, și asta a durat vreo două luni de zile, dar a fost rău de tot... zi și noapte.

23. Constantin Juberian, născut la 29 octombrie 1926 în Domașnea, Caraș Severin. A fost arestat ca student în anul III la Facultatea de Drept și Filosofie din Cluj la 30 martie 1949 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Jilava, Văcărești. A fost implicat în procesul „Țurcanu Eugen și alții”, condamnat la moarte și executat la Jilava, la 17 decembrie 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 142-144 ; fișele matricole penale AANP.

24. Pentru detalii, vezi interviul cu Pr. Teodor Stănescu în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale...*, IV, Polirom, Iași, 2010, pp. 66-89.

La masă stăteau în genunchi, cu mâinile la spate și gamela pusă în fața ta, și trebuia să te-apelei să mănânci din ea. N-aveam lingură, iar sfertul de pâine pe care îl primeai ți-l aruncau în ciorba aia. Cel mai rău era când primeai terci, că cerul gurii ți se făcea praf... Și ne batjocoreau: „Hai, porcii la masă!”. „Gul-gul-gul!” Și trebuia să mănânci, să lingi gamela, dar n-aveai voie s-o speli: „Bandiții n-au voie!”. În timpul zilei primeam fel de fel de pedepse. Dom'le, le veneau niște idei unora de-ți stătea mintea-n loc. Adică: „Drepti, dezbrăcarea!”. Ne așeza' în cerc și te puneau să dai cu ălălalt prin fundurile alea de paturi. Te puneau jos și peste tine se urcau 10 inși. Domn'e, asta te-nnebunea, nu mai puteai respira. Când se coborau ăia, curgea apă de pe tine.

Acolo au început și anchetă: „Să spui tot despre părinți, prieteni, camarazi de-afară, aur, valută, medicamente”. Domn'e, acumă cum să spui de părinți? Că s-au întâlnit tată cu fiu la Jilava: „Nenorocitele, ce-ai făcut?”. „Păi tată, ce-am știut io?”. Și de la anchetele alea au fost arestate rudele, familiile... Pe urmă ți se cerea să scrii și apoi ziceau: „Domn'e, o să scot din capul tău tot ce-a fost. În lumea nouă totul este al nostru”.

Într-o zi l-au adus în cameră pe Costache Opișan²⁵, care fusese șeful Frățiilor de Cruce, și pe Dragoș Hoinic²⁶, care-a fost curier din Viena. Le-a zis: „Uite, bă, lămurii-i pe bandiți, pe proștii ăștia!”. Trebuiau să ne convingă pe noi că am apucat-o pe un drum greșit și să o luăm pe noul drum al socialismului. Să terminăm cu prostiile astea, cu familii, cu Biserica, cu Dumnezeu. Ne-au lăsat în cameră cu comitetul vechi: Juberian, Stănescu, Pandurescu²⁷, Ghica²⁸, și să ne lămurească Opișan și cu Hoinic.

-
25. Constantin „Costache” Opișan (1921-1959). A urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie din Cluj. După rebeliunea legionară a trecut prin lagărul de la Buchenwald. În 1945 a fost numit șef al Frățiilor de Cruce pe țară. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. La Pitești a fost una din victimele preferate ale lui Țurcanu. S-a îmbolnăvit de TBC în urma torturilor și la mijlocul lui 1954 a fost transferat la Târgu Ocna. A fost inclus în procesul „Negulescu Valeriu și alții” și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A decedat la 26 iulie 1959 în închisoarea Jilava. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 161-163; Nicolae Hristu, Octavian Daniel, Alexandru Mircea, *Intellectualii și Mișcarea Legionară*, Editura Fundației Culturale „Buna Vestire”, București, 2000, p. 213; fișa matricolă penală din AANP.
26. Dragoș Hoinic, născut la 12 ianuarie 1921 în Frasin, Suceava. Unul dintre curierii comandantului Mișcării Legionare, Horia Sima. A fost arestat la 8 mai 1948 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Malmaison, Pitești, Gherla, Jilava, Văcărești, Aiud. A fost implicat în procesul „Negulescu Valeriu și alții” și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A fost eliberat la 1 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. H, I, J, K, L*, pp. 57-58; fișa matricolă penală din AANP.
27. Aurel Pandurescu, născut la 16 aprilie 1920 în Jadani, Timiș. A fost condamnat în 1944 la 20 de ani de închisoare, pedeapsă redusă la 15 ani. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla, Jilava, Timișoara. A fost crunt torturat în camera 3-subsol din Pitești începând din decembrie 1950. A încercat să se sinucidă în ianuarie 1951, însă fără rezultat. A fost eliberat la 18 august 1955. A fost rearestat la 19 iulie 1958 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Aiud, Oradea. A fost eliberat la 1 august 1964. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 163-164; fișele matricole penale din AANP.
28. Probabil Alexandru A. Ghica, născut la 25 decembrie 1924 în București. A fost arestat la 28 octombrie 1948 ca student în anul VI la Facultatea de Medicină și condamnat la 15 ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 13 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Baia Sprie, Dej. A fost eliberat la 24 octombrie 1961. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Dar noi vorbeam cu ei ca-nainte. După câteva zile, vine și zice: „Ce-ați făcut, băi, sedință legionară?”. Pentru Opreșan și Hoinic a fost foarte bine, că le-a mai remontat puțin moralul, dar i-au bătut... cel mai greu. Și Opreșan, domn'e, a fost unul din cei mai buni studenți. El a fost fugit în Germania și când a venit a dat la Filosofie la Cluj. Era atât de bun, că profesorii îl întrebau pe el una-alta. Îi mergea mintea și era un tip foarte calm. I-a' ținut într-o tortură permanentă, bătaie în fiecare zi.

La un moment dat l-a' adus și pe Octavian Voinea²⁹ și l-a' suit în patul de sus. Țsta era ca și mort. Numa' când îl dezbrăca', vedeai găuri pe ici și colo... Și Țurcanu: „Zi, băi Voinea, îmi rezistă cineva?”. „Nu, domn' Țurcanu, nu!” I-am spus: „Auzi, dacă vrei să mă omori, omoară-mă, domn'e. Io n-am treabă, io sunt creștin și o să mor creștin. Nu mă interesează de politică”. Domn'e, poate că dacă mai durau mult bătăile, știu eu, îmi lua Dumnezeu mințile. Dar ce mă rugam: „Doamne, să nu-mi ia mințile! Restu' poate să-mi rupă, să facă ce vrea. Că dacă mi-a luat mintea, am nenorocit și familia. Cum mai mă duc io acasă când știu că ăștia au fost arestați?”.

Ce v-a șocat cel mai tare în timpul torturilor ?

A venit Săptămâna Patimilor, Paștele, și au început să batjocorească foarte tare religia. În fiecare zi din Săptămâna Patimilor, unul îl juca pe Mântuitor, în genunchi, cum urcă dealul cu crucea. Și erau niște texte de mi-e groază să le povestesc... Și să mănânci rahat, să mănânci rahatul tău. Cică: „E bun?”. „E bun!” Ultima dată pe vasul de murdărie a făcut organe genitale din săpun, la care noi trebuia să ne-nchinăm, să ne rugăm: „Roagă-te, mă, la Maica Domnului, mă!”. Nu ziceam nimic. Dom'le, atât mă rugam permanent, să nu îmi pierd mințile, că n-aș putea să mă mai duc acasă sau în fața bisericii. Cum era să mă mai duc eu la biserică, la preot să mă spovedesc? Ce să-i spun? Că n-am știut?

Și când mă pune la scris, inventam totul. Dar trebuia să repet mereu invențiile, și mi-era teamă că nu mai corespund. Dar nu a avut nimeni de suferit, nici din familia mea, nici din prieteni, nici din camarazii cu care eram acolo.

Odată zice: „La curățire sub pat, fuga marș!”. Aicea mi s-a întins o cursă, că vine unul din camarazi: „Tache, să nu spui nimic”. „Nu spun nici mort!” Când s-a dat adunarea: „Sus pe paturi! Are cineva ceva de raportat?”. Ridică ăla mâna și mă spune: „Când făceam curat pe sub pat, Rodas a zis că nu spune nimic, nici mort”. Io: „Nu-i adevărat, domn'e, nu-i adevărat. A auzit el prost, am spus tot, pot să mor”. M-a crezut pe mine și nu mi-a' mai dat bătaie... Sau altceva: se spune că sunt femei care nu pot dormi dacă nu le bate bărbatul în câte-o seară. Credeți-mă că n-a fost seară ca să nu primesc bătaie. Dacă-ntârziau, nu puteam să dorm, c-așteptam să iau bătaie. Dar eu, repet, nu am simțit dureri. Am simțit lovituri, da' nu dureri.

29. Octavian Voinea, născut la 23 aprilie 1922 în Panciu, Vrancea. A fost arestat la 15 mai 1948 ca student în anul II la Politehnica din București și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Râmnicu Sărat, Aiud. Torturat la Pitești în 1950, a fost obligat ulterior să devină și el agresor. A fost cercetat și condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și alții”, dar i s-a comutat pedeapsa la 25 de ani de muncă silnică, pentru a fi folosit ca martor în procesul „Negulescu Valeriu și alții” din 1957. A fost eliberat la 1 august 1964. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 213-214; Mărturia lui Octavian Voinea redactată de Gheorghe Andreica, *Masacrarea studențimii române*, volum editat de Gheorghe Andreica în regie proprie, f.e., f.l., f.a., pp. 277-278; fișa matricolă penală din AANP.

Și la un moment dat a venit o comisie de ștabi din Securitate să facă o triere de deținuți cu condamnări mici pentru Canal. Țurcanu spera că pleacă și el. Dar ei aveau nevoie de el aici, dom'le, pentru pregătire, nu acolo. Apoi pe unii ne-au transferat la Gherla...

Ați cunoscut torturile și la Gherla ?

În cameră ne-au zis : „Luăm de la început *reeducarea* ! ”. Când am auzit... Erau și ploieșteni în Gherla și m-am gândit că o să-i tragă de limbă pe-ăia și mai știu eu ce Dumnezeu mai iese. Odată vine unul : „Ia, tu, tu, tu, să mergem în pod la clădirea din mijloc ! ”. Primise gulii, nu mai știu ce. Domn'e, și era unu' care mi s-a părut că nu știe, așa că l-am prevenit : „Domn'e, hai încoace, fii atent : nu vorbești cu nimeni de familie ! ”. Domn'e, nu m-a spus. Acuma, ori știa ceva despre Pitești, ori nu știa, da' totuși, nu m-a spus. Altă dată, iar vine : „Ia, Rodas, în curte ! ”. Era o curte între celular și bucătărie, era cu zarzavaturi, și trebuia să tăiem dovlecei și așa mai departe. Domn'e, întâlnesc un prahovean de-al meu, era la-ntreținere, p-acolo. „Băi, vino încoace ! Băi, nu mă cunoști ! Când te-o' întreba de ploieșteni, nu mă cunoști, ne-am înțeles ? Băi, și p-ormă de ăia de la Pitești să te ferești ca de dracu', că e nenorocire ! ”

A doua zi, seara, zice Țurcanu : „Bă, vino-ncoace ! ”. M-a dus în celula de alături. „Cu cine-ai vorbit ? ” „Cu nimeni.” Nu știam care-a spus. Zic mai târziu : „Aaa, stai, domn'e, acu' l-am întâlnit pe unu' Boldoc”. „Ce i-ai spus lu' ăsta ? ” „Domn'e, i-am spus să se ferească de *reeducării* ăștia, că e nenorocire.” În noaptea aia trei inși, Țurcanu, Livinschi³⁰ și-ncă unu', nu mai știu cum îl chema, au pus în celula 98 salteaua-n ușe, sperând să nu se-audă dacă țip, și mi-au dat o bătaie ca la cazarmă... Mi-a' pleznit falca aici. Acum e lipită, da' s-a lipit singură, fără doctor. Aici a crăpat buza, s-a lipit și ea... Și-aicea la ochi la fel. Și la cot p-aici. „Noaptea rămâi acolo ! ” În WC m-am spălat de sânge. Și duminică dimineța, Țurcanu mi-a mai dat încă o bătăuță. Mă gândeam : „Ce dracu' are ăsta, e nebun la cap ? ”. P-ormă m-a luat pă sală, deși nu se mai circula peste ora patru, nici măcar gardianul, ca să nu fie martori. Și a pus niște saci d-ăia murdari peste mine, că curgea sânge, și m-a dus în două-trei camere în care erau studenți. Deschide ușa și dă ordin : „Toată lumea cu fața la perete ! ”. Și p-ormă intram io. „Uite banditu' ăsta, ia spune, bă, cum te numești ! ” Ăilalți când au văzut sânge și capete-așa, s-au speriat. Și le-a zis : „Ia uit' ce v-așteaptă ! ”. Eu vedeam prin sac că toți se uitau așa speriați... Apoi mă scotea afară cu câteva șuturi, mă ducea la camera-ailaltă și tot așa.

M-au băgat înapoi la celula de pedeapsă, cu ei acolo. Domn'e, ziua mă lăsa, mă pune să fac flexiuni, să stau în diferite poziții, asta era o joacă. Și seara era bătaia, și noaptea nu dormeai și asta era prost. Și asta a durat o săptămână. Mă băteau până-mi dădea din nou sângele. Și mă luau, mă duceau prin celular la celelalte camere. M-a' mai ținut acolo vreo două zile și p-ormă m-a' trimis în camera 99, unde erau ăia de altă dată. Dom'le, am intrat acolo, am călcat pă picioarele lor, așa mergeam, de nebun.

30. Mihai Livinschi (1926-1954). A fost arestat la 21 mai 1948 ca student în anul I la Facultatea de Drept din Iași și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Gherla, Văcărești, Jilava. A fost condamnat la moarte în procesul „Țurcanu Eugen și alții” și executat la Jilava la 17 decembrie 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 147-148 ; fișele matricole penale din AANP.

Aicea, în fiecare seară, era bătaia cu Mărtinuș³¹. În fabrică a murit un cetățean de pe celular, din ultima cameră. L-a' luat cu-o targă și-a zis unul: „A murit Rodas!”. Atunci m-au scos și pe mine în fabrică.

Cum era regimul din fabrică ?

Acuma era și bine, și rău. Adică plecai din mizeria d-aci de dimineață până seara, și mâncarea era mai multă. În fabrică mai aveai un sfert de pâine dacă făceai norma, era o mâncare în plus, dar nu vorbeai cu niciunul. N-am vorbit cu cei de-acolo niciodată...

Odată țin minte că m-am întâlnit cu Nelu Păunescu-Salzburg³². Mă aveam foarte bine cu el, fusese curierul Comandantului, a fost bun doctor, dar n-am vorbit, am trecut pe lângă el, nici nu l-am salutat măcar. Și pentru el era mai bine așa, și pentru mine, că nu se știe cine l-ar fi văzut și zicea: „Ce, îl cunoști p-ăla?”. M-a impresionat Nelu Păunescu-Salzburg, când era prin ultimile zile de viață, în libertate, la București, că mi-a trimis vorbă că vrea neapărat să vorbească cu mine. Am mers cu cineva care m-a dus acolo la el acasă. Era și domnu' Nicolau³³ acolo la dânsu'. Când am intrat, omu' ăsta avea picioarele mai slabe decât mâna mea. M-a salutat cu foarte multă căldură și m-a îmbrățișat. Pentru starea mea a fost extraordinară ieșirea asta a lui...

Mai povestești-mi despre activitățile din fabrică de la Gherla.

Eram odată la vopsitorie. Șef era un tânăr „reeducat”, un muncitor de vreo 20 și ceva de ani. Dar era rău... Bătea deținuții, domn'e, și toți tăceau de frica lui. M-am gândit că o să-i fac de petrecanie. În schimbu-ntâi era Unișor³⁴, student la Medicină din Iași, foarte bun, nu se băga, deși trecuse prin „reeducare”. Ăstalaltu', nenorocit, domn'e. Și mai era unu' Stamate Cristea³⁵, din București, un om liniștit, nu trecuse prin „reeducare”, nu știa ce-i aia. Îi zic: „Domn' Stamate, io-l schimb p-ăsta”. „Cum?” „Domnu' Mihalcea, locotenentul major dă direcție, a fost la Canal.” Și mă duc la el și-i spun ce se-ntâmplă cu ăsta. Din curtea fabricii treceai poarta principală în curtea

31. Alexandru Mărtinuș (1921-1954). A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 15 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Gherla, Jilava. Unul dintre primii adepți ai „reeducării”, informator și unul dintre liderii comitetelor de agresori. A decedat în condiții neelucidate. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 155-156; Dorin Dobrinu (editor), *op. cit.*, p. 172; fișa matricolă penală din AANP.

32. Ion Păunescu „Salzburg”, născut la 4 august 1921 în Câmpina, Prahova. A fost arestat la 26 decembrie 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

33. Mircea Nicolau, născut la 26 noiembrie 1914 în București. Profesor de filosofie. A fost arestat la 12 iulie 1948 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Baia Sprie, Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

34. Constantin Unișor, născut la 17 mai 1922 în Iași. A fost arestat ca student în anul V la Facultatea de Medicină la 15 iulie 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Pitești, Gherla. A fost eliberat la 23 iulie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

35. Probabil Cristea Stamate, născut la 20 mai 1910 în Seimenii Mici, Constanța. A fost arestat la 26 octombrie 1951 și condamnat la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Gherla. A fost eliberat la 25 octombrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

celularului, unde erau birourile, și urcai la etaj. N-am văzut pe nimeni, niciun gardian, niciun deținut. Și îi zic: „Domnu’ locotenent major, am fost la Canal și io, și mi-ai făcut mult bine, că eram și eu amărât și m-ai ajutat”. „Ei, și ce?” „Vreau să v-ajut și eu pe dumneavoastră, cu ce pot io. Să schimbați șeful de la atelier, că acolo e unu’ de meserie, vopsitor de vapoare, nu d-ăsta... El e pregătit, cu școală, pentru că dumneavoastră răspundeți de producție.” Zice: „Să vii mâine cu el la mine!”. „Să trăiți!” Prima dată Nea Stamate zice: „Nici pomeneală! Nu merg, mă, nu merg, că mă prind ăștia, vreun organizator, și mă omoară!”. Zic: „Măi, l-am văzut pe domnu’ Mihalcea și am vorbit cu el că mă cunoaște de la Canal”. Da’ adevărul e că nu mă cunoștea. „Nu merg.” „Păi m-așteaptă, ce fac io? Ai să mergi.” Ne-am dus. Nu ne-a văzut nimeni, domn’e, de necrezut. Bat la ușe: „Am venit cu dânsul, o să vă spună”. Îmi povestește Stamate după-aia discuția lor. „Știi ce mi-a zis? Să iau în primire atelierul.” Și așa am scăpat de bătaușu’ ăla și toți au rămas cu impresia că îl cunoșteam pe Mihalcea de la Canal. De un’ să-l cunosc? Puteai să vorbești cu el vreodată? He he he (râde – n.n.).

Într-o bună zi mă bagă într-o cameră, 99-101. Acolo erau condamnați administrativ, adică nu era’ băgați încă în procese, părintele Dumitrescu-Borșa³⁶, care-a fost în Spania, Victor Puiu Vojen³⁷, Paloș Ian, Simion Ghinea³⁸ și Paul Dinescu. Pe Paul Dinescu-l știam din ’40, de când eram copil. Domnu’ Ghinea era unu’ din comandanți... Și tot timpul ăsta n-am vorbit cu nimeni, nici cu părintele Borșa, nici cu Vojen, nici cu Paloș.

Când ai fost eliberat ?

După ce mi-am terminat pedeapsa de 5 ani. Când eram la poartă, cu bagajul, să plec acasă, un plutonier de la Securitate care m-a însoțit până la Ploiești mi-a zis: „Să nu

36. Pr. Ion Dumitrescu-Borșa, născut la 14 septembrie 1899 în Corbi, Argeș. Preot, secretar general al Partidului Total Pentru Țară în anul 1935. A luat parte la expediția din Spania împreună cu Ioan Moța și Vasile Marin. În 1938 s-a refugiat în Polonia, apoi în Germania. A fost arestat în 1948 și internat administrativ. În 18 noiembrie 1950 a primit o nouă internare de 24 de luni, pedeapsă majorată la expirare cu încă 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Ocnele Mari, Aiud. A fost eliberat în 1963. Nicolae Hristu *et al.*, *op. cit.*, p. 110; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. D, E*, p. 178; fișele matricole penale din AANP.

37. Io(a)n Victor Vojen, născut la 14 iulie 1906 în Târgoviște, Dâmbovița. Avocat, comandant legionar. A fost arestat la 2 decembrie 1948 și ținut în prevenție. La 15 iunie 1951 a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu 60 de luni. În 1952 a fost condamnat la 4 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Ocnele Mari, Aiud, Gherla. A fost eliberat la 1 decembrie 1954. A fost rearestat la 24 martie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Jilava, Aiud. A fost eliberat la 16 ianuarie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

38. Simion Ghinea, născut la 15 octombrie 1913 în Irești, Vrancea. Ziarist. Conducător al Mișcării Legionare între 1941 și 1943. Nu deținem informații despre data arestării, dar în 1944 este semnalat ca fiind închis la Suceava. La 15 august 1951 a fost internat administrativ pentru 24 de luni, pedeapsă prelungită ulterior cu alte 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Ocnele Mari. Nu deținem informații despre data eliberării. A fost rearestat la 13 februarie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Nicolae Hristu *et al.*, *op. cit.*, pp. 141-142; fișele matricole penale din AANP.

ne faci greutăți, că te punem în lanțuri”. „Păi ce să pui, dom’le, ce ți-am făcut? Nimic.” Repede a golit un compartiment în tren, și-am venit cu el, într-o duminică dimineața. M-a dus apoi la Securitate, și-aicea a-nceput ancheta în legătură cu Pitești și Gherla. Deja aflate’ c-am mâncat bătaie. Am zis: „Domn’e, nu m-a bătut nimeni”. „Cum nu te-a bătut?” „Păi da, cine-a spus că m-a bătut? Mizerii ne-au făcut gardienii.” „Păi... da’ Țurcanu?” „Nu m-a bătut, domn’e.” „V-ați bătut între voi.” „Cu cine, domn’e?” „Cu legionarii.” „Io n-am fost scris în Mișcarea Legionară, nici nu era pe vremea aia, nu era partid.” La Ploiești era anchetat atunci și Țurcanu, aici la arest. Nu am scris și n-am semnat nimic și nu m-a’ chemat la Tribunal. Când s-a făcut procesul la București, n-am știut nimic. I-a’ condamnat pe Țurcanu și pe ceilalți la moarte, i-a’ executat p-unii dintre ei, domn’e, care erau în comitetu’ ăla care m-a bătut. Că ne bătea’ cu funii d-astea groase peste cap... și eu mă rugam de ei: „Domn’e, dă-o naibii, înnebunim! Să-nnebunești! Nu mai da, domn’e, că-nnebunesc!”. E, alea erau groaznice, simțeam că se mișcă creierii-n cap. Asta a fost la Pitești. Și când s-a judecat la București procesul lor, Calciu³⁹ a zis că Tache Rodas a fost bătut, că nu se știe dacă mai trăiește, că precis îi în gropi p-acolo. „Bine, mă, o să anchetăm.” Nu au mai anchetat nimic. Așa am scăpat, și dup-aia am venit acasă.

Ați reușit să vă angajați după eliberare?

Am stat vreun an jumate cu serviciu foarte prost. Și p-ormă, în ’58, ne-a’ arestat din nou. Domn’e, în 2 ani de anchetă la Securitate n-am văzut cum arată ceru’, dacă e noapte sau e zi, că becu’ ardea tot timpul.

Eu, de obicei, mă țineam cam singur. Într-o duminică vine Ștrul⁴⁰, comandantul, cu câțiva colonei p-acolo: „Ce faci, băi?”. Io: „Bine fac!”. S-a schimbat binele ăsta... După o oră m-a’ luat, m-a’ pus jos, p-ormă după o oră sau două, nu mai știu cât a trecut, vine c-un altul, probabil ca să mă tragă de limbă. Zice: „Marș, fața la perete!”. Io: „Nu mă-ntorc!”. „Nu vezi ce scrie acolo?” „Nu scrie.” Că pe instrucțiuni nu scria. „Cum nu scrie?” „Nu scrie. Ia uite... patru clase primare am și eu ca dumneata, și știu să citesc.” L-am jignit. Aoleo, mamă, jos! Aveam cătuși din alea metalice, americane, cu dinți, și dacă te mișcai, se strângeau... astea de acuma sunt brățări comparativ cu alea. M-au legat și m-au băgat la carceră fără mâncare, fără nimic. Carcera era-ntr-o sală mare, nu puteai nici să stai jos. Unii din gardieni mai încuiau ușa de la intrare și mai îmi deschideau: „Hai, dom’le, ieși afară, mai stai cu noi aici, să te mai odihnești!”.

Ne-a’ judecat și condamnat la Ploiești, că se deplasase Tribunalul Militar București aici. La proces a’ dat voie familiilor să vină, dar nu ca să vorbești, ci doar să te vadă așa cum erai, că nici nu puteam să merg. Dar, domn’e, până să intrăm în sala de judecată ne-a’ ținut la camera I, unde era clubul lor, și aveau televizor, încât io uitasem de proces, că ascultam muzică: „Băi Tache, hai! S-a lipit!”. Trăgeau de mine, au rămas toți cruciți. Și la ultimul cuvânt, acolo la proces am spus: „Nu renunț, sunt creștin, și-n cazul unui conflict între puterile Uniunii Sovietice și ăștia, n-am să trag în

39. Ușoară confuzie. Gheorghe Calciu a fost implicat în cel de-al doilea proces al deținuților legat de Pitești, în 1957, în timp ce Eugen Țurcanu a fost anchetat și condamnat în procesul din 1954. Alin Mureșan, *op. cit.*, pp. 81-102.

40. Mauriciu Ștrul, colonel, în 1960 era șeful Direcției Regionale MAI Ploiești. Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 219.

cei care vin să ne elibereze. Pă ăștia am să trag d-aici”. Mi-au dat 20 de ani. În capu’ meu era povestea cu *Pădurea spânzuraților* de Rebreanu, domn’e, erau români, nu? Păi și io, domn’e, să-i accept p-ăștia?

Unde ați fost închis după această condamnare ?

M-au închis la Zarca Aiudului de câteva ori. Ne scoteau câte 3 gardieni pe fiecare. N-aveam voie să luăm contact între noi, dar oricum nu-i mai cunoșteai pe niciunul dintre ei, că se schimbaseră la față și erau slăbiți. Veneau Crăciun⁴¹, Iacob⁴² și cu încă unul : „Ia uite, bă, s-a dus Gagarin, n-a găsit niciun arhanghel, niciun înger, nimic, bă proștilor. Acuma stați, că vă dau un film american”. De film ne-ardea nouă? Da’ a fost bun filmul (râde – n.n.).

Nu știu de ce, da’ de la Ploiești veneau mereu să m-ancheteze. Și era unu’ care insista să-mi dea vești de-acasă. „Nu mă-ntereesează de nimic.” „Mama ta e sănătoasă, lucrează.” „Domn’e, io nu mai vorbesc cu dumneata. Nu mai vorbesc, gata. Am terminat, hai, cheamă gardianu’!” A venit și m-a dus la Zarcă-napoi. Dup-un sfert de oră iar mă scoate la altu’, tot din Ploiești. Fusese ucenic la Căile Ferate prahovene. Ăla intră cu pălărie : „Ce vrei, domn’e?”. Și intră colonelul ăla pe ușă și zice : „Să ias-afară! Să iasă afară!”. „Am zis că nu vorbesc!” „Stai, domn’e, că o să fie bine. Uite bă, U Thant⁴³, președintele ONU-lui a venit la noi, bă, nu la voi. Cu noi a stat de vorbă.” Încerca să mă intimideze. E drept că era un regim aspru la Zarcă, însă dacă e să fiu corect, nu mai ți-era teamă de ei. Și gardienilor le era frică. Și-atunci ei, dacă nu era nimeni, te lăsau să stai mai lejer. Dar n-aveai voie să vorbești, că te și luau : „Ce vorbești acolo?”. „Nu mai am voce, dom’le.” Io nu știu câte cuvinte am scos într-un an de zile acolo. Vorbeam singur, de nebun : „Cu cine vorbești, domn’e?”. Zic : „Singur. Să văd dacă mai am voce”.

În ce a constat reeducarea de la Aiud ?

De exemplu, ne bagă-ntr-o sală unde erau puse păturile-n geam și ne-arăta’ un film. Am aflat acolo că a dat drumu’ la o parte din celular : Radu Gyr, Crainic, cutare, adică tot de ei transmis. Nu m-a interesat. Într-o zi ne-a’ scos în curte la plimbare pe mine, pe părintele Ioan Iovan⁴⁴ de la Recea⁴⁵, care a fost la Vladimirești, și încă pe cineva. Însă nu-i mai cunoșteam, și-n curte n-aveam curaj să vorbesc cu niciunul, că nu știam ce-o să mă-ntrebe. Ce-o să-i răspund io? Și știam că sunt și urmărit. Ședeam așa. Într-o zi, vine unu’ din cunoscuți, un profesor din Prahova. Zice : „Tăche, e bine să acceptăm reeducarea, ca să plecăm; uite, din cauza voastră, încăpățânații, nu ne dă drumul”. „Dom’le, păi ce-ai mata cu mine? Io am alt proces. Io sunt deținut, nu fac

41. Vezi nota 9, la pagina 108.

42. Dezideriu Iacob, ofițerul politic din Aiud în perioada reeducării. Doina Jela, *op. cit.*, p. 140.

43. U Thant, secretar General al ONU în 1961-1971, a vizitat România în 4-8 mai 1963.

44. Ioan Iovan (1922-2008), monah la Mănăstirea Vladimirești. A fost arestat la 30 martie 1955 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru că a trimis conducerii statului și Bisericii un memoriu în care protesta împotriva deciziei de desființare a mănăstirilor, precum și împotriva atitudinii conducerii Bisericii Ortodoxe, acuzată că s-a subordonat intereselor statului comunist. A executat pedeapsa în închisorile Văcărești, Jilava, Gherla, Aiud. A fost eliberat în 1964. Vasile Manea, *op. cit.*, pp. 143-145; CPADCR, *Istoria comunismului...*, pp. 468-485.

45. Mănăstirea Recea se află în Ungheni, județul Mureș, la 14 km de Târgu Mureș.

politică aici.” „Tache, da’ e bine?” „Te rog, marș!” Domn’e, a plecat. Altă dată, un avocat din București, Rucăreanu⁴⁶, cu care am stat în celulă, și m-am împăcat bine cu el până cu reeducarea, vine la mine: „Domnu’ Rodas, uite, toată lumea vrea acasă și dumneavoastră...”. „Domn’e, te rog foarte frumos, io răspund de viața mea. Nu din cauza mea nu pleci dumneata acasă. Mata ai alt proces. Fiecare-i deținut aci.” Zice: „Dacă dumneata nu te duci, îmi dă mie drumu’?”.

A treia oară, altul. A trebuit să întreb pe cineva: „Părintele Ioan Iovan, de la Vladimirești e p-aci?”. „Uite-l acolo.” M-am dus spre el și, la doi pași, mi-a zis numele: „Domnu’ Rodas...”. Niciodată nu ne-am văzut până atunci. „Da, părinte, sărumâna! Am o rugămintă la dumneata.” „Domn’ profesor, în fiecare zi, în rugăciunile mele de toată ziua te pomenesc.” Știa povestea cu Piteștiu’, știa atitudinea mea, și io i-am mulțumit. „Părinte, totuși, nu știu d-acasă nimic. Vreți să vă rugați și pentru ei?” „Da!” El acuma era bolnav, trăgea să moară, iar Crăciun îl șantaja cu asta. L-a luat pă targă și l-a dus într-o curte separată la o cameră pentru bolnavi. A venit Crăciun: „Eh, părinte Iovan, zici ca noi? Uită-te, ți-aducem medicamente, te facem bine”. „Nu!” „Înapoi!” Domn’e, în celulă a curs apă pă el de dimineață până seara, dar e sănătos și astăzi. Nu-s de la Dumnezeu semne? Am fost la dânsu’, de v’o două ori, la Recea... Ce-a făcut acolo, e extraordinar!

Ne scoate altă dată Crăciun. Cu noi vorbea separat, cu ăilalți nu. De exemplu, era un articol în ziar, că un copil a găsit un leu pe jos la o alimentară și s-a dus la casieră și i l-a dat. Și zice Crăciun: „Lumea-i cinstită, nu mai e ce-a fost, nu mai există lume desculță”. Sau: „Băi, acum îl aduc pă Ghica⁴⁷”. Nu-i puneți vreo întrebare c-asta sare-n cap”. Fusese la „frigider”, de-acolo a venit și era slab. „Ghica, ia loc. Uite, măi Ghica, o scrisoare de la soția ta, citește-o! «Dragă Alecule, noi suntem bine, băiatu’ merge la spitalul Filantropia, așteptăm să vii și tu acasă, e pentru binele nostru, toată lumea a acceptat.» E, ce zici Ghica?” „Scrisul este al soției, dar e dictată!” L-a’ luat și l-a’ dus dintre noi...

Altă dată ne-a’ scos tot așa și au venit ture din fabrică să ne convingă. Ziceau că din cauza noastră nu pleacă ei: „Bine că plecați, plecați toți și ne lăsați în pace, domn’e!”. Odată, cum ședeam noi în curte, au venit c-un hârdău d-ăla cu mâncare și ne-a’ dat;

46. Probabil Mihail Rucăreanu, născut la 21 noiembrie 1919 în Galați. Avocat. A fost arestat la 20 martie 1948 și condamnat la 4 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Rahova. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Bragadiru, Popești-Leordeni, Rahova. A fost eliberat la 7 august 1953. A fost rearestat la 30 iulie 1958 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

47. Alexandru Ghica, născut la 8 februarie 1903 în Iași. Fost șef la Direcția Generală a Siguranței și Polițiilor în timpul guvernării legionare (1940-1941). A fost arestat la 15 iunie 1941 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Aiud, Galați, Jilava. La 16 august 1952 a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Giurgiu, Pitești. În 1957 a fost condamnat la detenție grea pe viață, pedeapsă comutată ulterior în 25 de ani detenție grea. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești, Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

era foame mare. Alături era camera cu ăia care o luaseră din loc. „Da’ cu ăștia cum e, dom’le?” Zice: „Păi ce să le fac, măi? Mi-e milă de ei, da’ n-am medicamente”. „Păi cine i-a chinuit p-ăștia aici, cine i-a-nnebunit?” A plecat...

Vine altă dată: „Uite, bă, mergeți acolo la grădină și voi o zi-două, vă refaceți, mâncați un ardei gras, o roșie”. Mergem la grădină, altă belea: reeducare și aici. În curte era o scenă, iar în comitet era Grigorescu de la Târgoviște. Io-l cunoșteam din lagăr: „Fii atent la mine, domn’ Grigorescu, să nu-mi pomeniști numele”. M-a auzit gardianul și întreabă: „Ce-ați vorbit? Ce-ați făcut, nenorociților?”. Repede a venit gardianul și m-a luat și am scăpat și de ăștia. Îmi zice altă dată gardianul: „Băi, care știe să bărbierască?” „Io! Da’ nu bărbieresc reeducați.” Vine un cetățean din Galați pe care-l cunoșteam. „Domn’e, da’ nu m-am reeducat, că n-am făcut...” „Domn’e, nu te cunosc.”

M-a’ dat la porci, îngrijitor. Era bine acolo, aveam 12 porci fiecare, le dădeam de mâncare, îi spălam. Când veneam de la grădină, mai venea câte unu’ și-mi dădea pe furis un castravete, câte-o roșie să mănânc și io. La un moment dat a venit de la Ploiești maiorul Stan. Acuma se anunțase că urmează eliberările și că vor veni delegați de-ai Securității locale și treburi de-astea. Domn’e, te pocnea răsul... Reeducații stăteau la rând, așteptau acolo; io tot la porci acolo. Și m-a văzut ăsta: „Bă, ce faci, măi Tache?”. „Ei, ce să fac, cu porcii ăștia aicea.” „Poate o să ne ntâlnim la Ploiești, bem o bere împreună.” „Domn’e, știu eu? Să vedem.” „Nu mă, las’, că ce-a fost a fost, să uităm totul.” Și s-au dus și l-au turnat pe maioru’ ăsta lu’ Crăciun. „Ia uite, l-a luat pă banditul ăla, și noi stăteam la rând.” Îl cheamă Crăciun pă Stan, dup-aia ăsta zice cătră mine: „Ce-ai făcut, mă, aici, rebeliune?”. „Ce rebeliune? N-am făcut nicio rebeliune, domn’e.” „Păi m-a chemat Crăciun la el...” „Eu n-am spus nimic. Să-i spui ce ți-am zis io! M-a chemat la film, cum a fost că să-l bărbieresc, cum a fost la club și n-am vrut să mă duc, ăsta-i adevărul.” „Mă duc.” Vine-napoi: „Gata, m-am împăcat și m-a iertat”. Până la urmă mi-au dat și mie drumul.

Vă rog să-mi povestiți momentul eliberării dumneavoastră.

Mi-au dat drumul și am plecat cu trenul acasă. Pe la Băicoi, Câmpina, unu’ a auzit discutând oamenii p-acolo prin tren de mine și zice: „Domnu’ Rodas din Ploiești?”. „Da.” „Unde?” „E-n tren.” „Să vină-ncoace, că merg eu cu dânsu’ acasă!” La Ploiești venea familia-n fiecare seară la gară, că știa’ că vin serii de deținuți... Domnu’ ăsta era avocat și zice: „Domnilor, cum oprește trenul, coborâm fuga, că ăștia au o singură mașină pentru Vest, să ne urcăm repede în ea, că dacă nu, p-ormă mergem pe jos”. Când am coborât cu el în gară, fuga, ne-am urcat în mașină, domn’e. Acuma familia-ntreba: „A venit?”. „A venit.” „Bine, da’ unde-i, că s-a golit gara?” Și așa m-au dus pân-acasă. Și io zic: „Domn’e, să n-o sperii pe mama...”. Nu știam dacă știe că am ieșit.

V-au mai supravegheat cei de la Securitate după eliberare?

Da. Unu’ de la Securitate îmi tot dădea întâlnire, dar nu știa cine sunt. Dădea telefon la birou: „Alo, vino la ora cinci, în dreptul Asociației Vânătorilor”. Mă duceam la cinci. Da’ am făcut reclamație la București, la Ministerul Securității Statului: „Sunt torturat, luat, mereu chemat”. După o săptămână primesc telefon: „Vino pân’ la noi. Mă, fir-ar mă-ta a naibii, ce te-a apucat, băi, să reclami pe tovarășu’ maior?”. „Am spus tot, dom’le.” „Păi uite, e pedepsit, mutat disciplinar la Târgoviște. A făcut abuz

în serviciu.” Zic : „Mersi” (râde – n.n.). Și le mai ziceam : „Nu uitați : drumul țării e spre Biserică – avem pe Dumnezeu, Satana cade”.

Familia dumneavoastră a avut de suferit ?

Păi pe mama mea ei au ucis-o. Era în septembrie '87. Dumnezeu a vrut așa. Mi-a' luat mama, putea să mai trăiască, că era sănătoasă, dar a lovit-o tramvaiul... a lovit-o rău de tot. Îi zic : „Mamă, plecăm o zi, într-o delegație”. Ajungem la mănăstire la Secu, în Moldova, și mă duc la părintele de-acolo : „Părinte, dau și eu pomelnic pentru mama”. „Da' mai trăiește ?” „Păi părinte, acum am plecat de-acasă. De două ore.” „Bine, bine.” Merg la mănăstire unde este Daniel Sihastru înmormântat, la Voroneț. Domn'e, la fel, mi-apare mama într-un tablou, tot timpu' simțeam că e ceva. Și când viu acasă și aflu : „Ce e ?” „A' omorât-o pe mama.” Erau toți acolo : „Aoleo, a' omorât-o pe mama !”. Cum s-a-ntâmpat ? Mama a primit un telefon acasă : „Vino urgent nu știu până unde !”. Au atras-o în cursă. Ea s-a dus și când s-a întors să vină spre casă la noi, că stăteam pe Gheorghe Doja, în față la Fabrica de Mobilă, în fața tramvaiului era o mașină mică a comuniștilor. Și-a apărut idiotu' ăsta cu mașina mică, a avut viteză, 120 la oră, și-n spatele lui mergea tramvaiul. Și a dat mașina peste ea și a târât-o mult, c-a țipat, a ieșit lumea din fabrică. „Aoleo, e mama lui domnu' Tache !” Și, în sfârșit, a' acoperit-o acolo, și când am sosit noi, la unu' noaptea, o luaseră, nu mai era nici sânge, spălaseră tot... Nici măcar n-o găseam, că n-a' vrut să mi-o dea. Mi-a' furat-o noaptea de la morgă. Și ne-am dus la Poliție (sic !), să ne-arate pozele, dar n-au vrut : „Lăsați-ne, domn'e, în pace !”. Ca să auzim p-ormă de la cineva : „Domnule, a fost omorâtă. Șoferu' a fost pus, că erau toți de la Casa Albă”. Și am urlat la ei la Securitate : „Criminalilor !”. La Poliție m-am dus și cică : „Du-te-n stradă !”. Și au luat-o de la morgă, și d-abia ne-au dat-o să facem înmormântarea. Și la biserică a venit un văr de-al meu : „Tache, eu plec. Am fost trimis aici să văd ce se manifestă”. A murit și el. Ne inspecta pe-aici pe-acasă să vadă ce vorbesc, nu știu ce... A recunoscut că era pus de Securitate.

Și l-am chemat pe nenorocitul de șofer acasă la noi într-o zi și i-am dat o cafea și-a recunoscut că a fost pus. Au băut toți la Caraiman în noaptea-aia cu tramvaiul, și erau și securiști printre ei. Și le-am cerut măcar bani de coroană, că n-aveam bani s-o-nmormântăm, nimic. „Nu vă dau.” Ne-a' găsit într-o situație nemaipomenită... Pe urmă am făcut noi adresă la Ceaușescu și i-am scris ce s-a-ntâmpat. Am primit răspuns că or să cerceteze mai amănunțit cazul. Procurorul a scris că a trecut de trecerea de pietoni, dar nu era, că era șantier dă lucru acolo. Era închisă toată strada Gheorghe Doja, știe o lume-ntreagă. Minciuni. Dar n-am mai avut unde să ne ducem. Și uite, Dumnezeu s-o odihnească, c-a făcut 20 de ani de când e moartă... Toți au știut că ei au omorât-o, dar ce, aveam bani de proces ? Că tot ei câștigau.

Că ne-a spus cineva înainte de-a omori-o că au avut ei nu știu ce ședință și a fost tema să o omoare. Noi n-am crezut, dar uite c-așa s-a-ntâmpat. Sunt criminali. E, și nu vă mai spun, când am îngropat-o au venit nenorociții de securiști pe la Liceul „Caragiale” și împrejmuiu ca să vadă cine a fost la-nmormântare, și îi opreau pe toți oamenii care veneau să-i întrebe cine sunt și ce fac. Niște escroci și niște nenorociți. Mie nu mi-a fost frică de ei. Ne ascultau telefoanele, ne sunau la două-trei noaptea ca să ne-nspăimânte... Dar n-a ținut figura, vă spun sincer.

Odată, în 1977, am auzit la Radio „Europa Liberă” vorbind de mine⁴⁸. A doua zi m-am întâlnit cu unii, și zice: „Am auzit de tine”. „Și eu.” A fost greu, dar după ce trece, nu mai pare greu. Sunt colegi de-ai mei cărora le plângi de milă dacă-i vezi prin oraș cum merg. Totu-i de la Dumnezeu... Totuși, satisfacția mare care-o am e că, uite, de 17 ani, mă pot manifesta liber. Mă manifest oriunde: mă duc și mă-ntâlnesc la Aiud, mă-ntâlnesc la Gherla, ooo, frumos de tot; la Pitești... Aicea la Târgșor venim o zi întreagă, ne-ntâlnim cu toții. Noi am renunțat la viață pentru țară, noi nu am furat! Am furat de la noi pentru țară...

Cum ați primit vestea căderii comunismului?

Nimeni nu bănuia că Ceaușescu o să cedeze. Cu doi-trei ani mai-nainte să cadă a fost un complot. Poate că știți, nu? I-a prins și i-a-mpușcat. Acu', cu Roman și ăstlalți, a fost lovitură de stat, să-i ia locul lui Ceaușescu. N-a fost revoluție, însă s-a prins și tineretul... Apoi, uite, chemi minerii să salveze democrația. N-a venit după-ai Iliescu să le mulțumească la Casa Scânteii? Însă ce se-ntâmplă? Sunt foarte mulți securiști care sunt la casele lor, bine mersi, și Iliescu le-a dat voie. El a zis: „Puneți mâna pă comerț. Rămâneți mai departe, însă desființăm Securitatea și toți vor intra în cadrele armatei cu-același grad”. Și p-ormă pe Petre Roman l-a schimbat, a venit cu minerii și le-a dat foc... Lumea credea că-l dă jos pe Iliescu și, când colo, era aranjamentul lui. Și-acuma încă, domn'e, la ora actuală, ei sunt finanța statului. Toate partidele care s-au făcut după decembrie '89 au fost create de Partidul Comunist, cum a fost și-n '46: facem partid – Partidul Agrarian, Petru Groza, pentru intelectuali Mitică Constantinescu⁴⁹, pentru muncitori au făcut Partidul Muncitoresc, nu partid comunist. Partidul Comunist din România, n-a zis român, p-ormă a schimbat în Partidu' Comunist Român. Păi câți români au fost în conducerea Partidului Comunist în țara noastră? Odată, la Gherla, mă cheamă unii: „Tache, ești p-aici? Te cheamă un ploieștean jos”. Când îl văd, Ionescu-Savantu⁵⁰, socialist, comunist, cu tipografie-n

48. Este vorba, probabil, despre relatarea lui Virgil Ierunca despre „experimentul Pitești”. Constantin Rodas era un personaj cunoscut datorită episodului, povestit în interviu, în care a fost bătut și plimbat cu un sac în cap prin majoritatea celulelor din Gherla în care se aflau studenți, pentru a-i amenința că trebuie să mențină conspirativitatea asupra torturilor.

49. Probabil Miron Constantinescu (1917-1974). Sociolog, comunist din ilegalitate. A fost membru CC al PCR (1945-1960; 1969-1974), membru al Biroului Politic al CC al PCR (1945-1957), membru al Secretariatului CC al PCR (1952-1954; 1972-1974). Unul dintre puținii intelectuali din vechea structură a partidului, a fost redactor-șef (1944-1945) și director la *Scânteia*, ministrul Minelor și Petrolului (1948-1949), șeful catedrei de „Materialism dialectic și istoric” (1948-1951) și de „Istoria filosofiei” (1950-1951) la Universitatea din București, ministrul Învățământului (1956-1957; 1969-1970), președintele Consiliului de Stat al Planificării (1949-1955), directorul Institutului de Istorie a Partidului (1958), șef de secție la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” (1962-1965), rectorul Academiei de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (1970-1972), vicepreședinte al Consiliului de Stat (1972-1974), membru al Academiei RSR din 1974. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 175-176.

50. Constantin Ionescu-Savantu, născut la 31 ianuarie 1878 în Ploiești, Prahova. Tipograf, fruntaș socialist din grupul lui Alexandru Dobrogeanu-Gherea. A fost arestat la 9 mai 1951 și condamnat la 25 de ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Ploiești și Gherla. A decedat în penitenciarul Gherla. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. H, I, J, K, L*, p. 146; fișa matricolă penală din AANP.

Ploiești. La el a stat ascuns ăla din Bulgaria, Dimitrov⁵¹... A fost în proces până la urmă și l-au omorât rușii imediat. L-au chemat la Moscova și l-au otrăvit...

De exemplu, Siguranța veche nu-i condamna pe niciunul. Domn'e, e Siguranța Statului, nu face politică. Ea trebuie să știe tot ce se-ntâmplă, pentru spioni, vrei să faci parte din partid, pleci d-aici. Că zice, apară țara. Teohari Georgescu a venit să-mpartă manifeste-n Ploiești. Ionescu-Savantu a anunțat Siguranța. L-a' lăsat, le-a-mpărțit și ăștia p-ormă le-a' strâns. Da' l-a' lăsat! „Domn'e, nu ne băgăm. Noi trebuie să știm, domn'e, ce se-ntâmplă, noi răspundem de țară.”

Pe Pătrășcanu l-au grațiat după ce l-a-mpușcat. Fata lu' Modoran⁵², care a fost Guvernatorul Băncii Naționale, a fost chemată după ce l-au împușcat pe ta-su: „Uite, îți dăm pensie, te lăsăm la școală”. „Păi mi-ați omorât pe tata, băi!” Lui Gheorghiu-Dej nu i-a plăcut de Foriș și împreună cu ministrul de Interne, Drăghici, l-au bătut până l-au omorât în beci... Și p-ormă maică-sa umbla de nebună după el, și pă ea a-necat-o în Mureș⁵³, a' omorât-o. Asta-i plata comunismului! Ei n-au țară, dar ei vor să conducă omenirea. Și-acuma mergem mai departe, așteptăm să termine și cu ăștia.

La comuniști niciodată n-au fost conducători intelectuali. Nu aveau nevoie de ei, că nu putea' să-i țină-n frâu. Anchetatorii noștri de la Ploiești, locotenent, locotenent major – n-aveau patru clase primare! Domn'e, dacă aveai ocazia să vedeți cum scriau, te-ngrozeai. Ne-a' distrus și pe urmă ne-a dispărut literatura. N-avem literatură de 40 de ani. Chiar dacă n-ncercat cineva, dar nu Teodoreanu, Rebreanu, Argehi.

Țara se va îndrepta, totuși, pentru că ne-ajută Maica Domnului, care e cu noi. Da' încet... Dumnezeu ne-ncearcă. Eu sunt mulțumit: a fost frumos, am venit acasă... A contat mult educația [pe] care am primit-o și-n familie, și-n cadrul Mișcării Legionare. Dacă nu era Frăția de Cruce cine știe ce vagabond ajungeam io...

Cum credeți că sunt priviți foștii deținuți politici după 1989?

Vor să dea acum o amnistie, s-anuleze toate procesele politice. Și-acuma că-mi dă 100 de lei pe an de detenție... Păi ce faci cu ăștia? Mie dacă-mi dai ceva, dă-mi ce-am avut io, nu restu', c-am fost închis. Nu te condamni, da' de ce mi-ai furat tot? Cu ce drept? Comuniștii zic: „Cel mai prețios capital e omul”. Păi uite, pe om îl pui să muncească pentru tine și tu stai cu mâna. Și ei lua' tot! Domn'e, ultima dată mi-au luat și hainele de pe mine, mi-au furat și inelul. Păi, domn'e, să-mi dai înapoi ce mi-ai luat. Am pornit eu proces... Comuniștii au dus-o bine: aveau uniformă, petrecere și bani. Ceilalți oameni le slujeau, făceau ce doreau cu ei.

La Securitate erau echipe specializate pentru cei care făceau trafic cu aur. Aflau c-ai vândut o monedă de aur nu știu cui și: „De unde ai avut-o?”. Începea ancheta, să afle de unde ai cumpărat-o. Și la noi era în anchetă un cetățean din Târgoviște, pe care l-au bătut de l-au zăpăcit, tot pentru aur. A dat niște aur cuiva, monezi, și nu-i mai ieșea numărul acuma. Zic: „Domn'e, rezistă!”. „Dar dacă spun?” „Dacă spui, scapi mai ușor.” „Dacă nu spun?” „Poți să scapi. Deci e alegere, nu?” A venit de câteva ori plin

51. Gheorghe Dimitrov, activist comunist, secretar al Cominternului și prim-ministru în Bulgaria după al Doilea Război Mondial. A decedat în condiții suspecte în 1949.

52. Vasile Modoran, comunist din ilegalitate. A fost arestat în 1952 și torturat pentru a da informații despre Vasile Luca. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar*, M, p. 337; Toma Roman Jr., „Bancherii roșii, victime colaterale”, în 22, 12 octombrie 2010.

53. Este vorba de Crișul Repede, râul care traversează Oradea.

de sânge, l-am bandajat, până într-o zi : „Nu mai pot, am spus”. El îngropase în cartușele de vânătoare valuta, monezi de aur de pe vremea lui Napoleon. Le-a îngropat la o rudă de-a lui din Oltenia. Acuma îi era teamă ce-o să zică ăsta, că l-a turnat. „Domn’e, am zis. Mi-a’ dat o friptură și un pahar de vin.”

Nu ați intrat în politică după Revoluție ?

Nu. Președintele Partidului Național Țărănesc la Ploiești este unul Munteanu, un securist, un colonel care era dat dracului. M-am dus și le-am spus io : „Domn’e, nu te supăra, nu mă bag în politică”. Rămâne aceeași deviză : „Cu noi e Dumnezeu !”. Când ai pe Dumnezeu poți să și râzi. Cine mai gândea s-apuce vremurile astea ? Ziceam noi că ne-a’ omorât... că ne-a’ dat condamnări : 15 ani, 20 de ani, dar uite că am scăpat. Viața e frumoasă, ai satisfacții sufletești extraordinare. Io-s liniștit, chiar mă văd cu camarazii mei, ne-ntâlnim ’colo, vorbim, râdem toți. Ne-ntâlnim la Pitești, ne-ntâlnim la Gherla, ne-ntâlnim la Aiud, ne-ntâlnim la Târgșor. De Sărbători ne trimitem cărți poștale, mai trăim... (râde – n.n.).

Și tot ce s-a făcut la Aiud, la fosta închisoare, s-a făcut din banii noștri. Nu ne-a dat nimeni bani. Vezi ce monument am făcut pentru cei care-au murit acolo ? Și-am putut face și-o mănăstire lângă. Ei de ce n-au făcut ? În parcul Carol nu dărmă monumentul ăla al Eroilor Socialismului, nu ? Că e prea scump. Auzi, ăsta-i motivul, de-aia nu-l dărmă. Sunt lucruri care trebuie să rămână pentru dumneavoastră, cum pentru noi a fost Tudor Vladimirescu, Horia, Cloșca și Crișan, cum a fost Iancu Jianu, nu ? Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul. Păi Gheorghiu-Dej ce-a făcut ? A dat Basarabia, a dat Herța, a dat și Insula Șerpilor, că nu se poate locui... Domn’e, simțul național ! Intenționat au făcut să dispară, să nu mai ai sentimentul de țară, de nimic.

Aveți regrete față de cele întâmplate ?

Domn’e, s-au publicat cărți acuma, dar nu se cumpără sau nu se citește nimic. Lumea a-ncetat cu cititul, ia totul de pe internet. Foarte rău ! Io am mai dat așa din cărți ici-colo, trebuie să te pui la curent cu ce este acuma, dom’le, da’ fără propagandă politică. La comuniști, dacă era ordin, executai : „Da, tovarășe, fac”. Eu spun ce-am făcut noi și mata judeci... Să nu mă iei de bun pe mine, ca model, că ai și dumneata cap.

Și toată speranța noastră, care-am trecut p-acolo... Nu ne trebuie nimic. Adică vrem să adormim mulțumiți că ne-ați înțeles... (plânge – n.n.). Nu lăsați țara pe mâna ateilor. Nu ne-ajută cu nimic. Uite, pleacă din țară românășii noștri... Însă, repet, aveți obligația să păstrați istoria neamului. Evitați vânzările, pentru că mâine vei fi vândut dumneata. Când o să ai familie or să spună copiii : „Ce-a făcut tata ? E groaznic”. Să n-aibe nimeni fericirea asta...

Sălaj

Onisim Blaj

Născut la 23 august 1923 în Românași, județul Sălaj. Naționalitatea : română. Studii : 3 clase primare. Profesia : agricultor. A fost arestat la 19 decembrie 1956 și condamnat la 3 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Cluj și Gherla. A fost eliberat la 14 septembrie 1959. La data interviului locuia în Românași, Sălaj. Interviu realizat de Constantin Petre la 15 aprilie 2009. Transcrierea și tehnoredactarea – Constantin Vasilescu. Editarea interviului – Constantin Petre. Interviuul se află în AIO-IICCR, având cota 626.

Cu ce se ocupa familia dumneavoastră ?

Familia mea a avut 4-5 hectare, iar noi eram 5 frați. Acum tăți au murit, numa' eu am rămas, cel mai mare dintre ei. Am muncit la agricultură și la pădure. Pământu' nu era așa bun, era mai de deal, așe, da' tăt bun, dacă-l gunoiam și puneam pă el ce trebe... merea.

Ce religie aveți dumneavoastră ?

Nicio religie ! Nu sunt nici botezat, că tata și mama o' fost pocăiți și nu m-o' botezat atunci. Tata o murit de când am fost eu de 11 ani și apoi am rămas așe, nici n-am trecut la pocăiți, nici n-am trecut la nimeni. Nici nu m-am cununat la biserică, numa' la sfat. Soția era la Martorii lui Iehova. La Biserica ortodoxă am fost când eram tânăr, cu școala.

Cum au început problemele dumneavoastră cu Miliția, cu Securitatea ?

D-apăi când s-o făcut colectivul, pân '52, că nu m-am înscris în colectiv. O' fost atuncea vreo 8 ori 9 care n-au vrut, d-apăi dup-aceea s-o-nscris. Numa' io nu m-am 'scris... După ce-am crescut mare m-am însurat, am avut cai, am avut ghevoli, și-apoi i-o' luat. Dacă, de pildă, ai avut doi ghevoli, unu' ți-o' luat, și nu ți-o' dat nimeni nimic. Și-apăi n-am vrut, am fost contra, m-am sfădit cu ei și ăsta o fost baiu'...

Cine a făcut comunismul aici, în sat ?

Comunismu' l-o făcut... cine să zâc ? Tăt oameni de-aicea... Locuitorii comunei erau oameni harnici, da' o' fost și din cei ce nu s-o' gospodărit, ca una Rozalie. Așa i-o zis, de-a Petrușii, Todoran Rozalie. No, aceea s-o înscris întâie și apoi unii care n-or avut nimică... Deci ea cu frate-său s-o' înscris și, no, de-aice' cum vă spun și alții care n-o' avut nimică.

No, și-apăi io nu m-am 'scris, că m-am sfădit cu ei, drept îți spui, c-atunci am avut două ghevolițe și-un ghiță și doi cai. Și-apăi o' vrut să ieie și nu i-am lăsat să ia nimică : „Mai bine mor decât să mi le luați ! Adică io muncesc de atâția ani și mi le luați să le duceți la colectiv, numa' așa, degeaba...”. C-așa o' mers la altu' și i-o' luat

vaca din poiată și s-o dus cu ie. N-o-ntrebat pe nimeni, numa' zice : „Nu... n-o dai tu, lasă că venim noi ! ”. Da' la mine n-o' venit... „Băgați-vă acolo”, io zic, „că până-i lumea nu ieșiți ! ”. Io așa le-am spus. Și-apăi astăzi un pic, mâine un pic, și pân' la urmă s-o-ntins... Și-apăi m-am sfădit cu ei și apoi cu unu', Seică Vasile, ala care-o făcut colectivul împreună cu unu' Cură Augustin. O mai fost Petrușan Vasile, care s-o băgat la început. Toți erau de aici. Erau săraci tăți, nu așa, să aibă... tăt, nimica !

Dar erau oameni răi ?

Păi nu era' așa buni, că de era' buni... Și o' mai fost Mastan Grigore, Mastan Antonie. Aștia o' fost zidari, o' lucrat la colectiv.

Și am fost la o nuntă aici, la o vară de-a me'. Da' Mastan Grigore zice : „Ce-i Dumnezeu... Este Dumnezeu ? Cine l-o văzut ? ”. Și-apăi el așe, la nuntă s-o sfădit acolo, să să bată pentru că el o fost contra lui Dumnezeu. Oamenii o' sărit pă el, că atunce' nu era așe înfipt comunismul aista între oameni. Și-apăi asta o fost duminica. Luni făcea gard aicea și s-o suit pă vârful șurii, acolo, să puie lețuri. Știi ? Și o avut o grindă în mijlocul șurii, n-avea țigla pă ea că era nouă, și de-acolo o picat jos și-o dat păste grindă și și-o rupt șira spinării. Gata o fost ! O' vrut să-l ducă la spital, o murit pă când s-ajungă. Ș-apăi tătă lumea o zis că : „No, vezi ? Dacă o refuzat pă Dumnezău...” . El nu avea funcție, nu era nimic, numa' era zidar de meserie. Da' era cu comuniștii, da ! Deci el și cu Mastan celălalt o-mpărțit pământul' și multe lucruri o' făcut...

Dar dumneavoastră erați credincios ? Credeați în Dumnezeu, atunci ?

Păi am crezut tătdeauna, da' nu m-a' botezat nicări... Mă las așe, cum îs... Gata, am 86 de ani... Și-apăi nu m-am dus, că atuncea popa : „Hai, mă, să te botez ! ”. „Nu.” Nu m-am dus. „Lasă-mă așe cum am rămas...”

Acu' încă mai tare îs cu Dumnezeu, că fără El nu putem face 'nică. Fără Dumnezeu nimeni nu poate face nimică. 'Geaba să fii cât de tare și de mare, nu poți mișca un pai de jos dacă...

Da' știți că în religia ortodoxă nu poți să te mântuiești dacă nu te botezi...

Amu' așa e vorba... io am zis că... cum mi-a fi norocu'... No, așe că...

Bun. Și am rămas la bivoliță... N-ați vrut s-o dați ? Ce v-au făcut ?

Păi n-am dat-o... no, m-am tăt sfădit cu ei și apăi pân' la urmă m-am certat cu ăsta de... o fost mare comunist atunci, la început. Și o zis că l-am bătut, da' nu l-o bătut nime', bătutu-l-o dracu' ! L-o' dus... trei inși, veri de-ai lui, l-o' dus acasă, așa s-o-mbătat... Și-apăi de-acolo s-o-nceput baiu'. Și-apăi ala ce-o fost președinte a intervenit. Mastan Ruvin¹, așa-i zice... Și-apoi m-o băgat...

Dar pe ce motiv ?

Pă motivul' ăsta, că n-am vrut să mă înscriu și că m-am certat cu aceia și... când avea oarece cu mine, io nu mă lăsam. Și pă chestia asta femeia mea o mărș la el, că : „Dom' președinte, doară n-o fo' el așa, ai putea să vii să-l scoți ? ”. Știi ? Că el o fost mare om, o ieșit deputat în Marea Adunare Națională, Mastan Ruvin.

1. Ruvin Mastan, fost președinte al CAP Românași și deputat în Marea Adunare Națională. A avut un rol important în finalizarea colectivizării agriculturii în Românași, una dintre primele localități colectivizate din județ. http://zalau.mconet.biz/index.php?action=fullnews&id=277877&category=195&category_name=, accesat la 13 octombrie 2009.

Și-apoi, auziți dumneavoastră, m-o băgat la Miliție, o venit Securitatea de la Jibou și m-o' dus aicea la post, unde e dispensariu'. Da, acolo m-o' chemat ei și m-o' bătut unu' și... că ce, că de ce am făcut, că fac așa, fac nu știu ce... „N-am făcut nimică”, io zic, „numa' nu mi-am dat animalul”. M-o ținut un ceas de vreme și apoi mi-o dat drumu' de aice'. Și-apăi așa ca după două săptămâni o vinit și m-o' arestat.

La două săptămâni o' venit vreo patru-cinci de la Securitate cu un IMS-u, și m-o' arestat. Trei o' venit la mine acasă, aci... și doi o' mers la cumnatu', la șogorul, Prunea Ioan². Odată ne-o' arestat.

Dar cu el ce aveau ?

Că și el o fost cu mine odată, acolo la bufet, aici în sat, când m-am sfădit cu ei. Și-apăi l-o' băgat și pă el... No... Și-apăi, ia, pentru lucruri de-astea, că-i așa, c-așa...

Și cu cine v-ați sfădit atunci ?

Cu ala care-ți spui, cu Seică Vasile... No, și-apăi atunci, în '56, în decembrie, m-o' arestat. Da. Mașina era aci, în drum.

Acolo la bufet a intervenit și cumnatul sau cum s-a întâmplat ?

N-o sărit, o mai zis și el oarece... N-o făcut nimică el, numa' pentru ce-am fost amândoi, că am fost cumnați. N-am avut cum să batem, să facem, nimic... Numa' discuții de-astea... Și o' pus în proces c-a fost 40 în bufet, da' doar n-o' fost 40 de tăți, da' așa o' pus ei martorii... Era' poate 10...

Comuniștii, sau ce erau ei, câți erau acolo, în cârciumă ?

D-apăi că n-o' fost numa' doi-trei. Ceilalți erau oameni de iștialalți, cum e la bufet. Știi ? No...

No, și în ziua arestării am dus lemne din pădure la trei inși, așa, către Zalău. Și era frate-meu aista mai mic, care-o murit, și zice : „Nu știu cine, ce așteaptă...”, adicălea era unu' de la Securitate civil și tăta ziua m-o urmărit că unde-s. N-o zis nimică, ei s-o' băgat în Sfăt. Eu am întrebat pe șofer, c-o fost acolo. O zis că a venit să aresteze doi oameni. Io am știut că pă noi, că n-o avut ceva cu altcineva... No, și-apăi când o venit aceia și m-o ntrebat : „Ce faci ?”. Și ei or întrebat la cine am dus lemne. „La o bătrână, aici.” Zice : „Hai să bem câte un pahar... !”. „Lasă că mă duc, că-s de pază.” Eram de pază pân sat, c-așa făceam, pă rându'. Și bag ghivolii, că ghivolița asta a fătat și-i greoaie, și-i frig în decembrie. Și-apăi n-am apucat să mă mai duc la celălalt om... Eram c-o bundă pă mine, de-asta cu lână, și am pus pă un lădoi, așa, pă prispă și mă duc pă la cumnatu' cu gândul să o ștergem în oarece parte, să nu ne afle. Și-apăi dup-aceea iară m-am gândit : „D-apăi și-așa ce-a fi ?”. Că după aceea lua familia la cercetări și... ce mi-a fi rându'it !

Și m-au chemat la Sfăt unde o' fost martorii aceia și m-au întrebat : „Te mai ții de prostii ?”. „Ce prostii ?”, zic io către șefu' ala. Atunci m-o' luat și m-o' dus.

Unde v-au dus după ce v-au arestat ?

Apăi că m-o' luat și m-o' dus la Zălau, la sediul Miliției. În mașină l-au luat și pe șogorul. Da' apoi ne-a' pus tăt separat. Ne-o' bagat acolo într-o celulă doar cu un pat

2. Ioan Prunea, născut la 2 septembrie 1923 în Românași, Sălaj. A fost arestat la 19 decembrie 1956 și condamnat la 1 an de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Cluj și Gherla. A fost eliberat la 19 decembrie 1957. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

și... m-o' închis acolo. Cum vii aici, către noi, chiar acolo, de la piață... Unde-i fântâna 'ceea, și-acolea... M-o băgat acolo, într-o cameră... Toată noaptea am stat în Zalău.

A doua zi la Zalău, de dimineața bună, o venit și o bătut 'colo, la ușă. Eu încă nu m-am fost sculat... „Ni, mă”, zice, „încă nici nu s-o sculat! O obosit tăta ziua la lemne!”. Și m-am sculat, m-am îmbrăcat, o' băgat motoru' acela până-n ușă și de-acolo numa' drept în motor, să nu să vadă. Ne-au dus c-un camion, încolo, către Cluj. În mașină era și un securist, ungar o fost el, Sereș. Și-amu cred că trăiește. Mai 'nainte am dormit cu el într-un pat și am băut la un cumnat, care o fost și ala la Securitate. Nici n-o vrut să ne cunoască...

No, și-apăi de-acolea m-o' dus la Cluj și m-o' lăsat acolo, la Securitate. Și-apăi m-o' băgat acolo într-o cameră unde o' mai fost doi studenți arestați de cinci luni acolo. Unu' din Târgu Mureș, Balázs Emeric³, ala o fost ungar. Ei, o' fost secretar și președinte, ce știu io, la studenți, și unu' de-aci, din Cluj – Târnăveanu Ovidiu⁴. Așe avea niște mânuri, ca și cum picioarele mele. I-o' arestat atunci, cu chestia aia, cu Ungaria. Și-apăi când ne-o' dus pă noi i-o' pus p-amândoi într-altă cameră, iar pe noi ne-o' băgat aparte.

Noaptea meream la anchetă. Și de trei ori noaptea mă ducea, ba chiar s-o întâmplat chiar și de 10 ori într-o noapte! Cei de gardă de acolo când se chemau între ei nu auzeau că se strigă pă nume... Pă nime', numa' fluiera' între ei, ca să nu fie recunoscuți. Nici nu-i vedeam... Era un coridor și venea' noaptea... Deci auzeam numa' fluierând și cum lua paturi și le purta și cum îi băga, că tăt noaptea veneau...

Venea la ușă gardianu', nu-l vedea nimeni că cine-i, nici pă nume nu-și zicea', îmi da ochelari d-aiștia, unu' ca să nu vezi cu ei. Știi? Și-apăi mă lua de mână și mă suia sus. Unu' care-o fost acolo tăt de la Securitate, unu' Mândruț Gligor, o fost anchetatoru' meu la Cluj. Tăta noaptea m-o' dus. Deci a venit și a zis: „Blaj! Care-i Blaj?”. „Io.” Îmi da ochelarii el, să nu-l văd, mi-i puneam la ochi și mă ducea el de mână, sus la anchetator, la al treilea etaj.

Și ce vă întreba la anchetă?

No, m-o-ntrebat, că ce, cum o fost... Numa' ne-o' luat declarații... Nu m-o' bătut, doar o palmă mi-o dat, că știți cum o fost? Studentu' Târnăveanu, cu care am stat o săptămână jumate, mă-nvăța că ce să fac, cum să fac. Știi? Doamne ajută-i de trăiește ăla, Târnăvean! Că m-o-nvățat: „Fă așe! Fă așe...! Dacă ai zis o vorbă”, zice, „țin-te de ea”. Și-apăi așa o fost. Când să semnez procesu'-verbal, zice: „Iscălește aici!”. Da' el mi-o spus că să iscălesc exact sub scrisoare. Știți? Că o zâs Târnăvean, aista, că ei mai lasă loc ca să completează oarece. Și-apăi așa am făcut. Da' lu' acela

3. Balázs Emeric, născut la 26 octombrie 1931 în Satu Mare, Harghita. A fost arestat la 25 octombrie 1956 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Gherla. A fost eliberat la 4 decembrie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

4. Aristid Vid Târnăvean, născut la 15 iulie 1933 în Sighișoara, Mureș. A fost arestat la 25 octombrie 1956 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj și Gherla. A fost eliberat la 10 decembrie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

nu i-o convenit, și atunci mi-o dat o palmă. Da' dup-aceea mi-o fost ciudă... No, păi io n-am avut ce face... Da-ncolo nu m-o' bătut, nici la Securitate, nici la penitenciar, n-am căpătat nicio palmă.

Cum era mâncarea ?

De mâncare ne da așa... nici nu știu ce, ceai și... Pentru WC aveam acolo în cameră. No, și-apăi așa ne-am petrecut. Cam rău ne-o' ținut acolo, rău ne-o' ținut. Mai rău ca și la Gherla, unde ne-o' dus apoi... Și-apăi v-am spus că am stat cu Târnăveanu un darab de timp, acoloa, la Cluj, cât m-o' anchetat...

După două-trei săptămâni, când or gătat anchetele, ne-o' urcat într-o dubă care avea trei ferestre puse doar de formă, căci nu vedeai prin ele, și ne-a dus la Gherla. Din tăte părțile Ardealului veneau la Gherla... Și i-a luat și pă studenți odată cu noi, cu aceeași mașină. De atunci încolo am fost laolaltă, cu șogoru'. O jumătate de an am stat, apăi ne-o' despărțat. După ce am stat un darab de timp la Gherla, mai puțin de o jumătate de an, ne-o' dus și ne-o' judecat la Tribunalu' Militar Cluj.

Cum a fost la proces ?

Șase martori acuzatori de-aici din sat au fost dintre comuniștii aceia care o' adus comunismu'... Eu mi-am făcut cerere cu Târnăveanu, aista... cum să zic, la... recurs ! Și mi-o' primit ei recursu', dar zice un plutonier major : „Ăhă, la cine mere ? Mere tăt la șefu' lor, care te-o băgat”, zice, „și nu-ți aprobă...”. Și așa o și fost, nu s-o aprobat nimică... Așa c-am rămas...

Și ce pedeapsă ați primit ?

Io am fost încadrat de la 3 la 8 ani. Și-așe că tăt cu unu' de-aici din sat, care o fost primu' martor am avut noroc, că a rămas condamnarea la 3 ani, la cea mai mică pedeapsă. Că el o zâs că o băut, ăsta Seică, c-ala o fost autoru'... Unii o' zâs că o băut numa' puțin, da' aista zăce : „Noi trei l-am dus acasă, io cu frate-meu, care”, zăce, „frate-meu e aici, la Securitate... și cu un văr. Trei l-am dus, că era om, na, mare. L-am dus pă sus, că n-o putut mere...”. Și atunci, președintele o zâs așe : „Cum spui dumneata astfel de lucruri ? Cheamă-l și să zică căt'ă mine că n-o fost așe ! ”. Și cu asta am rămas la 3 ani, dacă nu...

Că eu n-am fost băut, da' el o zis c-o băut puțin... O băut mult și o zis că n-o băut. O zis că numa' doi... Și-apăi el o băut de n-o putut veni până acasă, l-o' adus trei inși. Și-apăi dup-aceea o zâs c-am vrut să-l batem, da' n-o vrut nici dracu' să-l bată... Și-apăi ăsta a fost motivu'... Și m-o' luat și m-o' dus apăi... Trei anișori acolo am stat... Și niciodată nu mi-o venit pachet, nici carte, nici nimic, ca și cum ai băga în pământ... Eram însurat atunci, aveam fata asta...

Și n-o' fost chiar trei ani, n-am împlinit, nu știu, cu o lună ori cât... că ne-o' dat cu decretu'. Când o' auzit în sat că : „Hiii, o venit Onisim ! ” – c-așa-mi zic, Onisim... – „o venit Onisim”, nu credeau, c-amu tăți o' știut c-am murit. Și înc-o fost una de-aici, tăt era comunistă, vânzătoare-n bufet... Și-apăi avea pă unu' de la Cluj, de la Gherla, șef la Securitate, și venea pă la ea. Știi ? Trăiau bine... Și-apăi el i-o spus ăsteia care era prietenă cu maica. Maica mea cosea cu mașina, că o rămas și ea cu cinci copii, io am fost cel mai mare, tata o murit... Și a auzit, că i-o spus ăla c-am fo' beteag... Într-adevăr, că am fost, că n-am cunoscut pă nimenea

două săptămâni... Și-am avut noroc cu unu' din Moldova, Butnaru Iosif⁵, tot țaran, deodată cu mine, săracu'... Și el s-o certat pentru hotar... Avea patru copii și i-o' dat și lui trei ani.

După ce-am scăpat i-am scris scrisoare de-aici și mi-o scris de-acolo, de la Târgu Frumos. No... Și-apăi înc-o fost un plutonier de la Valea lui Mihai, arestat și el, da' era ungur, care o îngrijit de mine. Nu mai știu cum îl chema, c-am uitat. Și-apăi ei avea' grijă de mine acolo, în pușcărie.

La proces ați avut avocat care să vă apere ?

Am avut o femeie, plătită de nevastă. D-apăi c-o fost degeaba, că nu m-o putut apăra. O plătit nevasta și la un popă de aici, din Ciumărna⁶. Nevasta o mers și o dat la ăla niște bani, că el mă scoate de-acolo... De eram la drept comun, oarecum așa, hai, poate ar fi reușit ceva, dar altfel... Și dup-aceea i-o dat banii la nevastă înapoi, că n-o putut face nimic.

Și după proces unde v-au dus ?

După proces ne-o' dus înapoi la Gherla. Și-apăi am stat acolo trei ani. Întâi am fost în cameră 5-6, apoi am fost 20 și ziceam că suntem mulți... Dup-aceea am fost 50, 70... Erau două camere deasupra bucătăriei, fiecare de 100 de inși ! Am fost și eu într-una dintr-aceea... Era foarte cald acolo. Numa-n chiloți stam, la geam, așa, că era un geam aici și-acolo unu'... Stam oarecâți la ușă, oarecâți la geam, câte 10-15 scoteau capu'... Eram 60-70, da' unde trebuia 10, cel mult 20 ! Și-apăi stam jos, la geam. Deschideam geamu' și stam... 10-15 stam acoloa, veneau alții, se plimbau, mai sta', că mai aveam și bănci... Se mai plimbau, iară venea altă tură.

Gardienii cum se purtau ?

Unu' o fost mai blăstămat, da' încolo... Băraian îl cheamă, era de lângă Gherla. O' zis către el că să ne lase vizeta. Zice : „Lasă-ne vizeta, domnule plutonier, că aicea murim...”. „Vă las.” Nu ne-o lăsat... S-o dus mintenaș și-o venit : „Încă n-ați murit niciunu' ?”. Băraian, tare rău o fost. No, și-apăi de-ala mă feream. Ceilalți numa' zicea' că să nu facem gălăgie, că în câte camerele s-auzea... N-aveam voie să stăm pe pat, că dacă ne prindea' ne bătea' până când ieșea apa din noi !

La izolare nu vă băgau ?

La izolare pă mine nu m-or trimis, că așa m-am purtat de nu m-o' dus. Da' o' dus pă mulți la izolare și i-o' bătut de numa'... Îi ducea șapte zile și le da la două zile de mâncare.

Necesitățile fiziologice cum le rezolvați ?

În camera cea mare am avut WC, dar într-altele era un tun, un ciuber... În cele mari erau cinci ori șase ciubere și-apăi acolo făceam. Le zicea tinete. Și-apăi sara ieșeam la o budă și le goleam. Turnam acolo și ne aducea-napoi... Și în camera mare pot zice că era' 100 de inși. În celelalte era' numa' 50, 60, 70... după cum o 'dus de-afară.

5. Ioja Butnaru, născut la 28 iulie 1923 în Târgu Frumos, Iași. A fost arestat la 13 iunie 1957 și condamnat la 4 ani de închisoare, pedeapsă redusă ulterior la 2 ani și 6 luni de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Iași, Jilava, Gherla. A fost eliberat la 1 septembrie 1959. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

6. Localitate în județul Sălaj.

Puteați să comunicați acolo și cu alți deținuți, din alte celule ?

Da, că într-o vreme eram vreo 900 de deținuți politici pe Gherla. Că au fost aduși și foști studenți de pă la Timișoara, care știa alfabetu' aista, Morse. Dup-aceea bătea la cană, vorbea pă țeve și tăt, tăt, tăt se știa ce să-ntâmplă afară, tăt, tăt, tăt știau ! Și de-un Crăciun i-o' bătut, că s-o' sculat și-o' cântat... Și o' cântat, da' n-o fost voie...

Și-așe cum îi pușcăria la Gherla, aici era o cameră, aici alta... Noi de-aici cu aceia de-acolo puteam vorovi, că s-auzea. Și-apăi l-o' băgat pă unu'... era' acolo numa' opt inși ; cameră de opt... poate că trebuia numa' patru să fie în cameră, da' erau opt. Erau patru paturi suprapuse...

Printre dumneavoastră erau informatori care să vă toarne ?

Da, da. O' fost. O fost unu', nu știu de unde, o vrut să treacă frontiera. Trei ani o avut... Și era de-aceia de-l muta dintr-o cameră în alta. Și 'ceia nu s-o' ferit de el, că n-o' știut. Ș-apăi ăsta o mers și-o turnat. O' avut în saltea oarece cărți de mai citea' și ei. Și-apăi aista i-o spus. I-o' băgat la izolare pă doi dintr-aceia. Am fost anunțați : „Vezi că vine”, zice, „vi-l bagă la voi, uite cum și cum și cum...”. Ne-o spus. Io durmeam, cum ar dormi în podu'... Și noi aveam mai mulți inși de pe la Vrancea și avea' câte 10 ani făcuți. Zice unu' către ăla : „Aice nu ți-e locu' !”. Mintenaș l-o' prins că... L-o' băgat la noi în cea zi... și-apăi o stat o noapte, o dormit acolo, la WC, că nu l-o primit nimeni lângă el. Eram 100 de inși în camera aceea. O zis către ăla un gardian, unu' Petrică Micu : „Ce-i, mă”, zice, „mai bine e aici ?”. Că le era și lor ciudă pe care pârau așa...

Și-apăi cât'ă dup-amiază iară nu știu ce zice ista... Cum stau acolo tăți, o luat unu' pătura și i-o țipat pătura-n cap, și-apăi dă-i, dă-i ! Când l-o' lăsat de-acolo, tăți o' mers la locu' lor și o' stat liniștiți. Pă când o desfăcut el pătura n-o văzut pă nimenea lângă el ! Apăi i-o dat o mamă de bătaie și zice : „Aice nu ți-i locu'”, zice unu'. „Io am 10 ani și n-am pârât ! Aici am ajuns amu ? Îți iei bagaju', pătura” – și ce mai avea el – „și stai la ușe. Când vine schimbu', ieși pă lângă ei și de te lasă, de nu te lasă, că aice nu ți-i locu'...” ăsta bate la ușă și vine gardianu' : „Care-i treaba ?”. „Că ia uite cum și cum...” „Las' c-aicea ești bun !”, zice gardianu' către el. Și-apăi și gardienii să temea' dă ei. Și-apăi până la urmă așa o făcut, s-o dus, c-o căpătat de bătut.

Și-amu mai sunt turnători pă la sate... Da. Sunt care pâra, spun la Poliție și la Mișie și la tăt... Da' de unde știe, că doar el nu umblă tăt satu', nu-l vezi în veci umblând pân sat ? Da' ei tăt, tăt, tăt știu. De la oameni. Are pretini și... dar așa-i, pretini buni și ala te spune...

Tot așa, la Cluj, erau patru băieți minori, care aveau în jur de 17 ani, și s-o' înțeles să se ducă-n Ungaria. Și l-au întrebat pe un bătrân pe unde să treacă. Apoi unu' a luat bani de la tata, acela de la mama și când să să ducă, țup ! Securitatea pă ei ! Trei o' mârș, dar al patrulea s-o dus și i-o pârât. Și ala o rămas acasă și ăștia alți o' venit în temniță ! De aceea zic că și astăzi tăt așa fac, îs răi oamenii, s-o' urât și să sfădesc și...

Revenind la Gherla...

Și-apăi așa am pățit io cu Gherla. Și-am stat trei anișori. Ne scotea' la plimbare câte 25 de minute, da' nu-n tătă zi, că... tătă zi trebuia, da' aveau oarece de lucru, ori zicea : „No, ai vorbit ! Care ați vorbit ? Înapoi !”. Gardu' era înalt de doi metri, de scândură, nu vedeai... Erau opt foșoare d-alea și gardianu' sta sus. Io eram aci și

cumnatu', Prunea Ioan, dincolo, da' n-am știut că suntem acolo... El a stat un an. Și el tăt o fost cam contra...

La Gherla spuneai că erau camere supraaglomerate...

Da. Dormeam și trei în două paturi. Întâi puneam o haină pă fiarele alea și dormeam. După un timp, am stat numa' unu' într-un pat. Dimineața la 5 ne scula' și până sara la 10 n-o fost voie să stai pă pat. Absolut ! Te plimbai... Aveau și bănci și te plimbai. Da' noi mai meream, mai ședeam și jos...

Mai țineți minte cum se numeau cadrele de acolo ?

Goiciu⁷ era șefu' ! Și-apăi era unu' Todoran⁸, unu' Deneș, care era' locotenenți majori. Mai era unu' Istrate⁹, care o fost cu ordine și pază. Ala o bățut pă mulți. L-o bățut pă unu' acolo de tăt o fost negru. Când o venit nu l-am cunoscut, și-am stat cu el două-trei luni de zile ! El o fost într-altă cameră la etaju' doi și, vorovind cu oamenii din cameră că o' fost numa' șapte ori opt inși, o zis că : „Are să devie”, zice, „că nici copchilu' în leagăn n-are să trăiască de comunism !”. Gardianu', de-aici, l-o auzit. Trase cu urechea și l-o întrebat și după aceea l-o' dat la acela.

Atuncea o venit și Drăghici, cum i-o fost numele. Tată-său o fost general la cavalerie și el o fost căpitan. Amu era contabil, și-apăi ce știu io ce-o făcut el. Da' căuta orice numa' să te afle, să te bage. L-au luat și pe el pentru încălcarea regulamentului. „D-apăi că nu mai vine Drăghici... Nu mai vine...”. Vine sara. Când să vie schimbu', când să schimba gardienii... el era acolo, într-o cameră, trântit jos. Și-apăi l-o' dus sus. Îl aduce sus, acolo, și noi am zis : „N-are loc, că nu este pat gol aici !”. „Nu, nu,” zice un gardian, „băgați-l acolo !”. Da' el cătră mine : „Io-s Drăghici, io-s Drăghici”. Da' așa o fost de bățut, de nu l-am cunoscut !

Aista o fost mai rău, care-ți spui, Istrate, și mai era Bărăian Ioan. Aista te snopea când putea.

Vă mai aduceți aminte de oameni mai însemnați cu care ați stat în închisoare ?

D-apoi nu știu cum să-ți spui, că nu i-am ținut cont... Nu știu cum i-o zis la ala... Om mare o fost, o fost dus, cu un tren până în Franța, pă el singur, când era el în funcție... O' fost iară doi generali... Un general avea o piele până aicea, așa slăbise. Și-apăi nu ne lăsa' să facem de servicii pentru ei, că făceam noi, tinerii, de servicii. Spălăm pă jos, vesela care venea în cameră, c-aveam apă acolo. Și-am tăt făcut pentru bătrânii aiștia, io, că mi-o fost milă de ei... Unu' care o zis c-o fost general vrea să-mi deie pâinea lui. Nu mi-o trebuit ! „Nu, că am, mîncă-ți pâinea...” Dacă-i luam eu pâinea lui, el și-așa, săracu'... Bărăian, aista, mă tăt lua. Zice : „Ai să capeți de la mine...”. Zice : „Nu tre' să faci tu pentru ei, lasă să facă ei”. Și-apăi am ieșit la raport când o venit odată ofițeru', și i-am spus : „Domnule, uite care e treaba, nu pot face, nu ne place cum fac, că nu pot...”. Io am pus alt motiv, că nu spală bine... Și-apăi după aceea ne-o dezlegat, ne-o spus : „Puteți face, dacă vreți, puteți face”, zice...

7. Vezi nota 8, la pagina 75.

8. Tudoran, gardian la Gherla atestat în 1958. Era fiu de preot, originar de lângă Dej. Doina Jela, *op. cit.* p. 286.

9. Constantin Istrate, fost învățător, locotenent major de Securitate, adjunct al comandantului de la Gherla în 1958. Era șeful grupei care executa condamnările la moarte. Doina Jela, *op. cit.*, p. 148.

Goiciu ce fel de om era ?

No, el cred c-o fost rusesc. Mare, așe, da' nu era... Nu era rău... C-apoi știi cum o fost? Era un sergent major, un gardian, și-apăi i-o dat o palmă la unu', Somoșvari îl chema, a fost el din Aiud, unde a lucrat la o oarece pantofărie mare acolo. El o zis că era de servici acolo, la Aiud, la fabrica aceea unde lucra el. Și-apăi mai era cu unu' care l-o turnat. O zis că: „Ce faci, mă?” „Ia”, zice, „bat un cui într-un bust”. „Într-un bust?” Zice: „Dă-l în pizda mă-sii”, zice, „c-o făcut...”. La Stalin se referea. Și i-o făcut o gaură... Și ăla l-o pârât și i-o' dat cinci ani, că de ce-o zis așe...

Și Somoșvari, deținutul aista, ce-o zis, ce n-o zis, da' gardianul o venit și i-o dat o palmă. Noi am făcut gălăgie și am strigat că nu-i vinovat și nu-i vinovat și... o venit și Goiciu atunci, acolo, la noi, cu ofițerii de serviciu. Apăi zice cătră noi: „Băgați de samă”, zice, „vorba românului: dacă faci un căcat”, să iertați că zic..., „pui acolo niște iarbă și stă, să prinde păstă el”, zice, „nu miroase, poți trece pe lângă el. Da' dacă-l bâzâi, miroase mai tare!”. Asta a zis Goiciu cătră noi, acolo, în cameră... Apăi pă gardianu' ala nici nu l-am mai văzut p-acolo. Că n-o mai fost p-acolo, pă la noi deloc. Nici afară, la foișor, nici pă coridor, nicăieri...

Și o fost încă un om învățat, profesor de drept, la care i-o' dat șapte ani. Și zice: „Nu știu de ce, domnu' Blaj, nu știu de ce mi-o' dat, că n-am făcut nimica”, zice...

Le-o' tăt cătat motiv la iștia, ca să-i bage. Știi? Un popă o fost, din Rădăuți, Aurel știu că l-o chemat, și nu mai știu cum. Încă o zis când o ieșit: „Să vii până acolo, la Rădăuți...”. D-apăi cine-o mărs?

Deci ziceți dumneavoastră că Goiciu nu era chiar un om rău ...

N-o fost, n-o fost... De ce să fie? Numa' aiștia, cățăii aiștia. Gardienii, dintre ei, nu tăți.

Ați fost scos la muncă la Gherla ?

Nimic... Nu m-a scos deloc. Am fost în vreo nouă camere acolo, că ne-o' tăt schimbat, nu ne lăsa într-un loc. Știi? Să n-ai pretinoșag, zice. Și-apăi să nu fie pretini, dacă îi mută dintr-un loc în altu'.

Într-o cameră o' fost 100 de inși numa' frontieriști... N-am stat cu ei, căci ei erau separat în camera lor. Ce-o' făcut ei? O cerut cărți, să vorovească... câteva drepturi. Nu le-o' dat, și-apăi ce s-o' gândit ei? Au făcut grevă¹⁰, au pus pe uși paturi și saltele. N-o putut să să bage nimeni la ei. Și-apăi ce-o' făcut? O' adus pompierii și pă ferestre o' pus scări și-apăi cu apă... După ce-o trecut, la două zile, pă unu' dintre aiștia l-o' adus la noi în cameră. O zis că așe i-o' dat drumu' la furtunu' ăla, așa presa... Și o' tras numa' cu cartușele de-aiastea oarbe. Știi? La unu' i-o' tras... o avut unu' în bucă, d-aista, de lemn. L-a scos de-acolo...

Dar frontieriștii ce fel de oameni erau ?

D-apăi tăt felu'. O' fost tăți tineri. Nu erau așa serioși...

10. Este vorba de răscoala frontieriștilor de la Gherla din iulie 1958, când o serie de deținuți condamnați pentru trecerea frauduloasă a frontierei au pornit o amplă mișcare de protest față de tratamentul la care erau supuși în închisoare. Revolta a fost înăbușită violent, iar regimul din Gherla a fost ulterior înăsprit. Pentru detalii, vezi interviul cu Alexandru Maier, sanitar în Gherla în acel timp, în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale...*, I, pp. 193-209.

Cât ați fost în pușcărie, ați fost bolnav ?

Da, în închisoare am avut aprindere de plămâni. Din răceală, ori de oarece, nu știu... Și-apoi am avut noroc că era un doctor, făcea servicii și-acolo, la noi, maior era, doctoru' Sin¹¹ îi zice. Și-apoi el o venit, zice : „E gata ? Aista-i gata”. Așa a zâs. O' auzit ceilalți. Mi-o dat vreo patru-cinci injecții de întărire, da' uite că dacă am avut viață am trăit.

Acolo o fost și doctoru' Gabor care o fost de pe la Timișoara. Și-apoi muierea l-o divulgat și i-o' dat 6 ani de pușcărie. Că să ținea cu unu' de la Securitate. Și din 6 ani, la recurs o rămas cu 5.

Cum a fost când v-ați eliberat ?

D-apoi când m-am liberat, trebuia să mai stau încă, mi s-a pare, trei săptămâni ori o lună. Și-apoi o venit nu știu ce decret și m-o' chemat acolo și m-o' băgat într-o cameră. M-o' bărbierit, m-o' pregătit și tăt un gardian care era un băiat bun zice că : „Meri acasă”. N-o spus că di ce. Mi-am făcut bagaju', pătură, ce-am avut, tăt am luat și să dau în primire, și m-o' băgat acolo, în camera aceea, pă mine și pă unu' de aici, către Valea lui Mihai. Când o fost, mi-a zâs uite așa, așa, așa. Și era unu' de la Securitate acolo și ne-o zis : „Băgați de samă”, zice, „ce-ați văzut și ce-ați pățit, asta nu s-a spune. Nu vă puie să spuneți ori să... că”, zice, „veniți înapoi !”. Așa-i înfrica pă oameni.

Am plecat cu hainele mele, că acolo mi-au dat de pușcărie. Am avut o păreche de bocanci când m-am dus, noi-nouți, că zice nevasta : „Ia-i !”. Și acolo mi i-o' luat și mi-o' dat de-a' lor, vechi, de pă la armată. Și pă când m-am liberat, bocancii mei n-au mai fost ! Am făcut gălăgie, da' zice : „Nici nu-ți pare bine”, zice unu', „că meri acasă”, zice, „făci gălăgie aicea...”. N-am avut ce face...

Cum a fost întoarcerea acasă ?

Când ne-o' dat drumu' din Gherla, am venit până-n Jibou. N-am vrut să rămâi acolo, c-am avut un șogor la Securitate, fratele nevastii. Nu m-am oprit pă la el, că am fost în ceartă cu el. El o zâs să mă înscriu în colectiv, eu n-am vrut să mă înscriu, ne-am sfădit și ne-am suduit. Și-apoi nu mai voroveam cu el. No, că de ce nu m-am înscris, lucruri de-astea... Apoi m-am împăcat cu el, n-am ținut cont. Și-apoi m-am dus cu trenul până-n Zălau. Cum m-am scoborât acolo, la gară, era un băiat care era șofer și pe care îl cunoșteam. Și cât am fost aicea, când m-o văzut tătă lumea, s-o' strâns lângă mine și „hai”, m-am băgat în bufet... Eram așa, ni, ca și varul de alb ! Că doară trei ani de zile nu te-o văzut soarele... Ția s-o' strâns lângă mine : „Ce bei ? Ce bei ? Ce bei ?”. „Lăsați-mă, că nu-mi trebuie !” Nu era voie să bei așa, chiar dacă ai fi băut, sau să mânca slănină. Știi ? N-am mâncat până a trecut o lună, și mie-mi plăcea slămina, că a zis doctoru' să nu mâncăm. Și-apoi după-aceea câte-un pic, câte-un pic am început să mănânc...

Cum v-au primit cei din familie ?

Bine, că numa'... femeia singură o fost. N-am avut alții. D-apoi femeia mea o auzit că am murit, că așa o' spus aice', da' n-o crezut, tăt o tras nădejdea. Și-apoi când am

11. Ioan Sin, medic militar în închisoarea Gherla, cu gradul de maior, în anii 1958-1960. Refuza bolnavilor tratamentul, chiar dacă erau pe moarte. Este consemnat ca participant la reprimarea răscoalei frontieriștilor din iulie 1958. Doina Jela, *op. cit.*, p. 255 ; Alexandru Maier, *Am fost medic la Gherla*, Vremea, București, 2009, p. 168.

venit, un vecin de-aceia, care m-a văzut, a anunțat-o pe femeia mea. Zice: „Rozalie” – c-așa i-o fost numele la nevastă –, „du-te”, zice, „c-o venit Onisim”.

Am venit acasă, o ajuns și ea. Da’ nu puteam umbla, că eram ca legat, nu puteam păși, că dacă n-am umblat... Că acolo am stat tât în cameră și dacă n-ai avut mâncare bună tât ai fost slab...

Consătenii care v-au turnat la Securitate cum s-au purtat cu dumneavoastră după eliberare ?

Le-o fost rușine, da’ io niciodată n-am avut treabă cu ei. Toți or zis că am fost drept, fiindcă n-am cruțat la nimeni. Io l-am șters peste ochi, iute... L-am lovit pă oricare dacă avea treabă cu mine ! N-am ținut cont. Și-a’ purtat frică în sat de mine. Întreabă pe oarecine, că-ți spune...

A mai fost vreun deținut politic din satul dumneavoastră ?

O fost încă unu’ mai nainte, un bătrân. O murit, da’ nu acolo, tât aici, acasă, Moroti Ioil îl chema. L-o turnat c-o făcut afișe și le-o dat la un prunc, iar băiatul aista le-o țiapat pă drum. D-apăi el n-o făcut niciun afiș, n-o făcut nimică. Așa au avut motivu’ care să-l acuze, și i-o’ dat nouă ani. Tată-său la prunc o murit pă front, da’ el o fost mărișor acu’, doar amu pricepea, c-apăi după aceea o lucrat pă șantier...

Deci Moroti a făcut pușcărie nevinovat...

Comuniștii ziceau că nu, c-o fost vinovat, da’ n-o fost. Nici n-a făcut politică...

După eliberare v-au mai chemat la Securitate sau la Miliție ?

Nu, nicări. Atâta doar că o fost aici unu’ la o grădină de zarzavaturi. Apăi ce știu io, ne-am sfădit acolo, pă la bufet și el m-o dat pă samă. O fost aici ca secretar oarece neam de-al lui, la Sfat, și iar să m-aresteze, o venit ordin, da’ târâu. Și-apăi mi-am gătat straița și mi-o venit de-acolo, tât de la Miliție, că m-amendează. Și-apăi șefu’ de post care are casă făcută aici, iar amu aici e civil, zice: „Lasă, că om vedea...”. Da’ n-am mai avut treabă...

Am găsit de lucru cum am venit de acolo, iar familia nu a avut de suferit. Atâta doar că după ce-am venit n-am avut voie să votez un an de zile. O’ venit după mine acasă să mă duc să votez. „D-apăi io dacă n-am voie, nu mă duc !” Nu m-am dus.

După ce-au trecut atâția ani, cum îi vedeți dumneavoastră acum pe comuniști ?

Cum să-i văd ? Nu bine... Au făcut mai mult rău ! O’ băgat oameni care n-o’ fost vinovați... Că și popii... Ce vină o avut care-o fost popă ca să-l bage în temniță ? Și pă câți și pă mai câți i-o’ dus pă la Canal și le-o’ dat acolo cu ruptu’ ! Dacă n-o’ putut, nu i-o’ dat nici mâncare cât o trebuit. I-a’ dat pământ să sape cât nu era posibil să-l facă niciun om, oricum ar fi fost !

La Gherla ați stat cu oameni învățați, ați aflat multe lucruri. Experiența asta v-a prins bine în viață ?

Amu mi-o prins bine, c-am mai văzut câteva și-am mai auzit... Ziceam că am fost „la școală” la Gherla, „la școală”. Și-apăi am de la Gherla 4-5 milioane pensie. Mai am de la colectiv, și-am lucrat pă drum 29 dă ani. La colectiv am luat porții, a luat nevasta două porții, una mie, una ei. Și meream și cu caru’, cu ghivolii mei, mă duceam și lucram numa’ tât zile fără valoare. Eu nu m-am înscris niciodată în colectiv, da’ or înscris pă nevastă. D-apăi n-o fost bai amu că ai fost, că nu, da’ să lucrî... Am ceva pensie de la colectiv, după cum am lucrat io. Nu multă, da’ asta e...

Am înțeles... Domnu’ Onisim, vă mulțumesc pentru timpul acordat...

Kiss Kalaman

S-a născut la 5 ianuarie 1942 în Zalău, județul Sălaj. Naționalitatea : maghiară. Religia : romano-catolică. Studii : Facultatea de Medicină, neterminată. Profesia : muncitor. A fost arestat la 16 ianuarie 1961 și condamnat la 3 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Oradea și Jilava. A fost eliberat la 10 ianuarie 1963. La data interviului locuia în Zalău. Interviu realizat de Cosmin Budeancă la 24 octombrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea – Alin Mureșan. Editarea interviului – Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICMER, având cota 247.

Spuneți-mi pentru început câteva cuvinte despre părinții dumneavoastră.

Tată-meu era profesor și măică-mea casnică.

Existau în familie discuții împotriva regimului ?

Aaa... nu prea. Păi ce-am auzit de la radio... Bine, nu eram adepți a' comunismului năicim (râde – n.n.).

În 1956, când a fost revoluția din Ungaria, erați destul de tânăr...

Sigur, da' în anul viitor, adică în '57, am fost în vacanță la bunici, la Aleșd, și acolo a vorbit unu' Domokos că ce părere am despre revoluția din Ungaria. Am zis că nu că mi-o plăcut, da' mi-a convenit, că n-o făcut rău (râde – n.n.). Na, și undeva m-a trecut la o listă ca om de încredere, și lista a fost găsită, și în 16 ianuarie '61 m-au arestat.

Dumneavoastră ce studii ați făcut ?

Am fost student la Medicină anu' II, la Târgu Mureș, și de-acolo m-a' luat (râde – n.n.).

În perioada facultății existau discuții că ar fi bine să se facă și în România ceva similar ca în Ungaria ?

Nu, între noi nu prea. O fost în '56-'57, o fost... Atunci o' fost ridicăți mai mulți de-acolo. Se liniștiseră apele acum...

Căți erați pe lista făcută de acel Domokos ?

Apăi noi eram vreo 87 de inși și am fost condamnați în 3 loturi.

Toți erați studenți ?

Nu, erau și muncitori, și țărani, și de la școala profesională, da' majoritatea era' elevi la liceu (râde – n.n.).

Dintre colegii dumneavoastră de facultate mai erau și alții ?

Nu, că io am fost student la Târgu Mureș, și totul se întâmpla la Aleșd. Și eu am fost arestat de Securitate din Oradea...

Îi cunoșteai pe toți ceilalți ?

Păi am cunoscut majoritatea. Pe cei din Aleșd am cunoscut... Mă duceam la Criș acolo la baie și mai aveam acolo discuții.

Vă mai aduceți aminte cum s-a petrecut arestarea ?

Păi o' venit după mine noaptea, adică seara târziu, cu un Land Rover și m-o' dus direct. Și în același timp ne-o' făcut și percheziție acasă...

Vă așteptați să fiți arestat ?

Da, c-am auzit că ceilalți deja au fost arestați. Numa' io eram așa, mai periferic...

Câți au venit să vă aresteze ?

Doi inși : șoferu' și încă unu', da' cred că ăla și avea grad... Cred că și șoferu' avea grad.

Și v-au dus direct la Securitatea Oradea ?

Direct. Ne-am oprit la Aleșd, la Poliție (sic!) acolo, am stat vreun sfert de oră, și dup-aia la Oradea, la Securitate.

Cum ați putea descrie celula ?

Era' două paturi de beton... Bine, aveam și saltea pe ele. Și n-aveam voie să ne întoarcem spre perete la dormit. Mese nu aveam. Era celulă, nu ? Și lumina ardea zi și noapte.

Ați fost singur în celulă sau cu altcineva din grup ?

Mai eram cu unu' Sarkozy. Ăla a devenit profesor universitar în Ungaria.

La anchetă ce vă întrebau ?

Păi cu cine am vorbit, ce-am vorbit, dac-am recrutat pe cineva, și-atâta o fost. N-am fost scos decât de vreo 4-5 ori.

Vă mai amintiți vreun nume de anchetator ?

Am avut un anchetator care-o făcut liceul aici la Zalău, da' n-o comportat mai blând... Bătea joc de mine, că o crezut că eu nu-l cunosc, că era mai mare ca mine. Da' de obicei cei mici cunoaște pe cei mare și nu invers. Da' știu că el o fost acasă la percheziție și-o luat niște cărți care era datate, semnate de taică-meu. Io nici nu eram când o cumpărat taică-meu cărțile. Și m-o luat că ce-i cu ala, că am ținut cărțile... E drept că erau niște cărți care erau sub index, da' nu era cărți politice, romane era.

Vă și băteau în anchetă ?

Nu zic... am primit două palmi, da' atâta (râde - n.n.). Știau ei că nu prea am avut activitate. El o întrebat, am răspuns, am făcut proces-verbal și o trebuit să semnez.

Ei scriau acolo ce voiau ei sau ce spuneai dumneavoastră ?

A, da' au lăsat să citesc. Păi, în fond o' scris ceea ce-am spus.

Ce puteai să-mi spunei despre cum era mâncarea la Securitate ?

La început era prost de tot. Păi am primit un singur fel de mâncare și ala numă' zamă era. Pâine am primit o felie și turtoi. Și după vreo 5 luni o venit un colonel de Securitate și o văzut că stăm prost de tot, că n-aveam nici 50 de kilograme, și dup-aia, după ce-o venit colonelu' ăsta, am primit și felu' doi (râde - n.n.). Totuși, am mâncat dup-aia. Era cantitativ mult mai mult ca înainte...

Acolo la Securitate am avut șefu' închisorii pe Molnar Ștefan, un om foarte dur. Ne ducea cu ochelari de soare și nu puteam să trecem să nu ne lovească sau să nu primim șut în cur (râde – n.n.).

V-ați intersectat și dumneavoastră cu el ?

Păi când am trecut am știut că vom primi una, că era mare, sufla ca și un hipototam (sic !) sau cum îi zice. Ne conducea din brațe și cum urcam pe scări sus-jos, am simțit că e-n apropiere.

După cât timp de la arestare a avut loc procesul ?

După 11 luni, că eram mulți (râde – n.n.).

Și unde s-a desfășurat ?

La Oradea, în clădirea Tribunalului, vizavi cu pușcăria. Tribunalu' Militar era din Cluj, da' procesul a fost la Oradea.

Câți ați fost în boxă ?

20 și ceva de inși eram. Eu eram în ultimul lot. Că 3 loturi am fost.

Ați avut avocat, drept la apărare ?

Da. Apăi nu știu că-i din oficiu sau cum, da' am avut avocat.

Știți cine a fost președintele Tribunalului ?

Unu' Fekete. Era în vârstă, da' cel puțin mi s-a părut om bun. Ce știu eu ce grad avea ? Da' mi se pare avea grad de colonel sau lent-colonel.

Pedepele au fost descrescătoare pornind de la primul lot spre dumneavoastră ?

Păi io am primit numai 3 ani, da' la început o dat și 25, și 20, și 15, și 17... Da' în fond a ieșit toți în același timp.

Când ați aflat ce pedeapsă ați primit ce v-ați gândit ?

Păi știți cum era ? Eram prea tânăr încă, nu eram ca alții ca să aibă familie, copii. Mi-o părut rău pentru părinți.

După proces ce s-a întâmplat ? Unde ați fost duși ?

De-acolo ne-o' dus dincolo la pușcărie, unde era un fel de sanatoriu față de Securitate, că eram mai mulți. De fapt, ne scotea' și la Securitate la aer...

Cât timp v-au mai ținut în penitenciarul din Oradea ?

Vreo 3 luni. Acuma am avut și gardieni bun, care o' zis că : „Dacă tușesc de două ori să sculați din pat...” că n-aveam voie în timpul zilei să stăm în pat. Și dacă intra cineva străin pe coridor tușea. Sau când o adus mâncarea, o deschis ușa camerei și o băgat înc-o găleată de mâncare. O găleată de 10 litri... (râde – n.n.) Nu erau toți, da' unu' așa era...

Și de la Oradea unde ați fost dus ?

La Jilava, adică în București. Ne-a' suit în vagonu'-dubă și pe drum ne-am oprit la Aiud. Acolo am stat o juma' de zi și știu că era destul de cald, și ne plimba' acolo în zona gării ca să mai primim aer...

Și ne-o' dus, mi se pare, pân' la Chitila sau unde... și ne-o' descărcat. Și de-acolo ne-o' luat cu dubele.

Care-a fost prima reacție când ați văzut Jilava ?

Io nici din auzite n-am știut de el. Când am văzut că-i sub pământ, că a trebuit să coborâm acolo... Da' și la Jilava am primit mâncare destul de bună, mai ales când ne

duceam la Măgurele, că eram 11 inși care ne duceam acolo regulat, de două ori pe săptămână.

În ce consta mâncarea de spuneți că era bună ?

Ne-o' dat o marmidă plină, plus că roșii, castraveți (sic!), ardei, am avut, că am făcut grădinarie acolo. Grădină mare avea și la Jilava. Și am luat și am mâncat că nu ne pedepsea'. Păi și ei mâncau tot de-acolo, și noi am făcut la fel. Sau ciuperci... Păi atâtea ciuperci am mâncat, că nu cred că la Zalău a mai mâncat cineva atâtea.

Dar cum le mâncați, crude ?

Și crude. Și le mai ungeam cu slănină sau cu ceva untură și le puneam pe plită.

La Măgurele cu ce vă duceau ?

Cu duba. Ne duceau ori prin satu' Jilava, ori prin Rahovei, și ce știu eu, strada Viilor și Alexandriasu' (sic!), pe-acolo.

Și-acolo la Măgurele ce făceați ?

La ciupercărie. Că și-acolo sunt niște ganguri. Că în jurul Bucureștiului sunt mai multe ganguri, niște săli mari. Tot asta o fost făcut de francezi contra turcilor¹.

Și fructe-am mâncat cât am putut, chiar că cei de la bucătărie n-avea' acces la fructe, da' când venea câte-o mașină cu balebă, care trebuie descărcat: „No, care dintre voi veniți să descărcați?”. Mai era un Niță Marian², un oltean, da' băiat de treabă. Păi de obicei noi doi ne duceam. Și am descărcat repede din camion, că numa' am aruncat jos. Și când veneam, treceam prin livada aia de-acolo de la Jilava și luam fructele la brâu. Când o văzut gardianu': „Ce-ai acolo? Nu mănânci destul?”. „Ba, eu mănânc, da' cei de la bucătărie nu mănâncă.” În funcție de sezon...

Și nu vi le confiscă ?

Da' de unde. Noi am mâncat cât am vrut fructe. Sau nu luam o masă fără o salată. Vă închipuiți când era sezonu' cepii și ne duceam la masă, că erau niște barăci sus. La primii 3-4 o' confiscat ceapa, că fiecare ducea câte 2-3, da' la urmă când am ajuns toți, înăuntru era' două căruțe de ceapă... (râde - n.n.).

Aveam și un magazin de alimente, că dup-un an jumătate am primit și pachet, da' pân-atunci nu. Și ce-am cerut noi? Ciocolată, lapte praf, slănină și niște pogaci de-ăstea cu miere, care nu se strică...

Izolare ați făcut la Jilava ?

Nu. Dacă n-ai avut treabă cu nimeni nu făceai... Am avut acolo și bibliotecă. Bine, erau cărți ce-au dat ei, și la urmă am avut și ziare, pe sub geam. Puteam să și jucăm șah, da' asta numai seara. Ce-o mai fost? Am jucat și fotbal.

Când vă scotea la fotbal ?

Acolo în curte, da' era gardienii și deținuții. Unii contra celorlalți (râde - n.n.).

-
1. Fortul Măgurele a fost ridicat între 1870 și 1890 și era unul dintre cele 18 forturi care constituiau centura de apărare a Bucureștiului.
 2. Marian Niță, născut la 6 iulie 1942 în Valea Mare, Olt. A fost arestat la 11 aprilie 1960 și condamnat la 3 ani de închisoare pentru trecere de frontieră. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Ostrov și Constanța. A fost eliberat la 16 ianuarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Și luați bătaie ?

Da' nu prea, că la noi o' fost câțiva care știa fotbal. Numa' că o fost dureros pentru ei, că noi aveam bocancii ăia și ei aveau teniși...

Nu vă pedepseau dacă-i băteau la fotbal ?

Apăi era câte unu' prost din ei...

Aveați un regim destul de relaxat acolo, față de alți deținuți...

Da' vă-nchipuiți că odată m-au uitat în ganguri acolo, la Jilava. Am simțit c-o venit ora mesei și ies, mă uit sus, că era... Cum îi zice unde stăteau militarii ?

Foișor.

Da, foișor. Mă uit și-ntreb pe militar : „Da unde-s ceilalți ? ”. „Au plecat de mult.” „No, ce să fac ? ” „Păi du-te și tu după ei.” Da' la urmă o observat și ei că nu-s acolo și o' venit după mine, da' io mă duceam deja singur... Chiar am avut un militar în termen, dar la Securitate, care mi-o fost coleg de clasă. Io n-am văzut, da' el m-o văzut, da' n-a avut curaj să vorbească cu mine. Mi-a spus după ce-am venit acasă.

Cum era regimul de muncă acolo ? La ce oră începeați programul ?

Păi la 5 era scularea. Luam porția de pâine, cafea și turtoiu și pe la 7 am început, că nu era distanță mare între ciupercărie și barăcile alea. Și la prânz am avut o oră masă...

Și doar 11 persoane lucrați acolo la ciupercărie ?

Da, numa' cei 11 care ne ducea' și la Măgurele, că eram cu condamnări mai mici. Cu condamnări mari nu ducea'.

Aveați și un regim de detenție diferit de ceilalți ?

Nu, nu. Ne țineau împreună. Păi da' era niște holuri de intra' 70 de inși. Era' paturi supraetajate. Partea proastă că la început nici WC n-am avut, numa' chiblă din aia sau cum îi mai zice...

Tinetă.

Tinetă. N-aveam WC, pur și simplu.

Și nu erau discuții cu ceilalți care nu erau scoși la muncă ? Aveați, totuși, un regim mai bun...

Nu, că aici erau toți la muncă.

Pe ceilalți la ce-i scoteau ?

Apăi la grădinarie, aveam ateliere. Aveam și croitor, și cizmar, și strungar de lemn. Aveam birou de proiectare, da' acolo era numa' ingineri. Aduceau lucrări de la anumite ministere. Păi, șefu' șantierului din partea deținuților, domnu' Samuilă, o terminat în Oxford. Era mare specialist cu apele. De multe ori Iliescu i-o cerut părerea...

Acolo, în cadru' Jilavei, am fost și la Valea Piersicilor, la locu' de execuție. Era înmormântați acolo... adică avea monument Filimon Sârbu, Ilie Pintilie și ne trimitea să ducem flori (râde - n.n.). Era și e un semicerc acolo... și așa știu că și Antonescu acolo a fost executat.

Când vă trimiteau să duceți flori, în zilele festive ?

Apăi când aveau ei chef să aducem flori...

Și cum vi se părea toată treaba asta ?

Da' ce puteai să faci ?

Când v-ați eliberat, vă mai aduceți aminte ?

Da. Tot în ianuarie. Nu mai știu exact. Cam pe 10 ianuarie. Știu că am stat 2 ani și câteva zile. Da' o zi am stat la dezăpezire (râde – n.n.). Era un viscol, bătea crivățul sau cum îi zicea acolo, și n-am putut pleca. Nici calu' n-o ieșit. Da' am știut că venim acasă și am lucrat noi ca proștii de la Jilava pân' la Șoseaua Giurgiului. Două zile am făcut dezăpezire ca să putem ieși.

Ați fost eliberați mai mulți atunci ?

Păi majoritatea au fost eliberați. Și ne-o' pus pe autobuz, și ne-o' pus jos între două stații de tramvai și-o zis gardianu' : „O parte să meargă încolo, o parte înapoi ! ”. Ca să nu fim împreună în tramvai. Da' ce-o dat Dumnezeu, că era iarnă grea și la urmă tot la aceeași tramvai am nimerit. Da' bucureștenii o' știut de unde venim. Au văzut care n-are o șapcă sau bască, o' dat o bască, o' băgat în buzunar, da' așa, fără să fie observat, sau, ce știu eu, 5 lei, 10 lei.

Dup-aia, când am ajuns la Gara de Nord, era polițai de ăsta de CFR și o-nceput să legitimeze pe noi : „Arătați foaia de eliberare”. O răs de el. A mers la următoru', la următoru'. Aproape toți numa' din ăștia erau...

După ce ați venit acasă ați reușit să vă reintegrați ?

Păi am stat vreo două săptămâni acasă și m-am dus ca ucenic, că n-am avut ce face.

Nu ați încercat să vă continuați studiile ?

Ba, la Târgu Mureș, da' nu m-a luat nicicum. Dup-aia am intrat la Politehnică la Timișoara, da' nu mi-o convenit, că nu știam românește. Degeaba, că noi puțin am învățat românește pe vremea aia și parcă îmi preda pe limba turcă.

Și până la urmă ce ați făcut ?

De la început deja io am lucrat la bobinaj. No, ne-am calificat pe locul de muncă și-am avut 39 de ani vechime.

Alte probleme ați mai avut pentru că ați fost deținut ?

Când m-a luat în armată, la munci. În '68, când era circ în Cehoslovacia³, eram la Brașov, acolo în triaj.

Aveați un regim diferit de ceilalți soldați ?

Nu. Păi când ne-o' înrolat și ne-o' dus în Brașov, m-o' întrebat că ce studii am. Am zis că liceul. Ce să zic mai mult ? „Acum, ești UTC-ist ? ” Zic : „Nu”. Era un maior sau ce era. Și se uita în dosar și o zis : „Am înțeles” (râde – n.n.). Da' a vrut să mă puie și la birou ca grefier. Ne-o' pus acolo cei care-am avut liceu să scriem : cu litere mari, și cu litere mici, și pe mine m-o' ales, da' la urmă o' renunțat la mine. Probabil tot din cauza dosarului. O' vrut să mă facă și membru de partid, dar am zis la băiatul care era secretar de partid la plutonu' respectiv : „Du-te-odată vezi dosaru' ! ”. Și dup-aia n-o mai venit (râde – n.n.).

Și o' vrut să mă ducă și la Galați, da' nu m-o lăsat maistru'. M-o dus înapoi din gară, că aveam meserie deja și avea nevoie.

Eu vă mulțumesc mult.

N-aveți ce.

3. Se referă la invadarea Cehoslovaciei din august 1968.

Gheorghe Pop

S-a născut la 24 aprilie 1932 în Zalău, județul Sălaj. Naționalitatea : română. Religia : greco-catolică. Studii : Facultatea de Filologie. Profesia : profesor. A fost arestat la 5 noiembrie 1956 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Jilava, Aiud, Gherla, Periprava, Grind, Salcia, Luciu-Giurgeni. A fost eliberat la 28 octombrie 1961. La data interviului locuia în Zalău. Interviu realizat de Cosmin Budeancă la 25 octombrie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea – Alin Mureșan. Editarea interviului – Cosmin Budeancă. Interviu se află în AIO-IICCMER, având cota 248.

Spuneți-mi pentru început câteva cuvinte despre familia dumneavoastră.

Eu provin dintr-o familie de muncitori.

În familie exista o atitudine împotriva comunismului ?

Nu, nu. În ceea ce privește atitudinea aceasta, din copilărie știam de Maniu, și-am făcut și-acțiuni, atunci, în perioada când s-au făcut alegerile, care n-au fost libere, că au fost falsificate. Ei, pentru mine Iuliu Maniu a fost un idol. Chiar și asta a contribuit foarte mult. Iar mai târziu, când taică-meu a aflat unde lucrez, mi-a spus să nu fac politică veșnic, să nu știe stânga ce face dreapta și invers, că s-ar putea să mă întrebe. Dar așa au fost împrejurările și vremurile de-atunci.

La facultate mi-am dat seama că regimul e un regim inuman. La Cluj, în anul I de facultate îmi amintesc că se făceau ședințe UTM fulger. Ne-adunau pe toți într-o sală mai mare de curs și venea cineva de la UTM și începea să acuze dintre colegi, care erau din ani mai mari, și ne puneau să-i huiduim, să strigăm. 10 minute dura totul și-i exmatriculau din facultate. Nu știam nici cine sunt, nici ce-au făcut, dar erau „dușmanii poporului”. Asta era atunci : „dușmanii poporului”. Și sigur că ți-ai putut forma o părere despre societate. În plus, profesori vechi – Lucian Blaga, de pildă – au fost scoși din facultate, iar noi am aflat... Toate acestea s-au adunat și ne-am format o anumită părere, pe care însă n-o puteam comunica în fața colegilor, că nu știai niciodată cu cine stai de vorbă. În plus, erau tot felul de acțiuni în așa fel gândite, cred eu, ca să-ți ia tot timpul, să nu poți gândi decât pe linia partidului. Adică să nu-ți poți forma o părere. Se făceau adunări de alegeri UTM care începeau sâmbăta la ora 2 și durau până duminică dimineața pe la 9. Așa era o ședință de facultate.

Un alt aspect : citirea ziarului. În fiecare dimineață la ora 7.30, în *illo tempore*, eram obligați pe grupă să citim articolul de fond din *Scânteia tineretului*. De-acolo nu puteai niciodată să absentezi, pentru că te puneau absent. Dacă ai absentat de la un seminar sau de la curs, era altceva, dar de-aici ferească Dumnezeu să fi absentat. Erau, deci, forme,

m-am gândit eu, bine chizbuite, bine gândite, în așa fel încât să te formeze într-un anumit fel.

Pe urmă am început să citesc la studii clasice, cărți care nu se puneau la îndemână. Dar mi-am căutat pe-acolo și m-am apropiat de bibliotecar sub diferite forme și, pân' la urmă, am avut încredere. Mai ceream câte-o carte, ba-mi indica dânsul anumite cărți, știu eu, da' cărți care nu ni se puneau la dispoziție altfel. Știți? Astea erau la documentară, și nu era voie nici în bibliotecă să le citești și nici acasă. Dar cum să le împrumuți acasă? Desigur că domnul acela, nu-i mai știu numele, că-s ani mulți de-atunci, dar știu că m-am servit foarte mult de cărțile acelea care le-am citit și care erau cu totul, diametral opuse față de istoria care ni s-a predat, față de cursurile care ni se serveau (râde – n.n.). Am avut profesori excepționali: Dimitrie Popovici¹, Breazu², Pașca³, decanul de atunci al facultății... Nu-mi vin în minte alte nume. Mă iertați că am lapsusuri de-acestea... Dar nici profesorii noștri nu erau de acord cu ceea ce spun eu (râde – n.n.). De altfel nici nu și-au dactilografiat cursurile și nu era permis ca să dactilografiezi cumva, sub nici o formă. *Verba volant*... Ne mai spuneau ei câte ceva. Și, cu timpul, mi-am făcut o părere despre regim.

Și încă de atunci, din anii studenției, am avut necazuri cu Securitatea. Nu m-au arestat, nu m-au dus la Securitate, dar am fost reținut la Casa Universitarilor de către doi civili, care nu mi-au spus cine sunt, nici ce doresc. Și m-au ținut acolo până seara la 10. Mi-au pus tot felul de întrebări, da' mai mult a fost așa, o discuție, un fel de interviu. Și-atuncea am scăpat, pentru că eu mi-am luat măsuri... Eu am făcut anumite acțiuni, de unul singur. De pildă, am scos citirea articolului de fond din *Scânteia tineretului*, da' sub ce formă. În mod colegial, i-am rugat pe colegi să ne abonăm la *Scânteia tineretului* și am făcut un număr mare de abonamente. Că am venit și am spus: „Dacă ne abonăm, nu mai venim să citim articolul ăsta de fond”. Era ceva pentru mine, în anul I și II, să mă duc eu dimineața acolo ca să citim un articol de ziar. Și am mai avut și alte acțiuni care nu le spun, că nu se pot proba și, în fine, așa a fost situația pe atunci, mai delicată.

Gândirea mea era deja formată și era cu totul alta. De fapt, la marxism-leninism am avut nota 7, și la cealaltă materie din asta 5... Și astea mi-au fost notele cele mai mici. Și am avut un conflict mare cu tovarășii care predau atunci. Eram studenți de la trei facultăți: Filologie, Psihologie și Istorie, și se predă un curs pentru toți, și-apoi seminariile era separate. Și de vreo două sau trei ori s-au făcut asemenea cursuri. Și odată a căzut păcatul chiar pe mine și m-au întrebat când s-a născut Karl Marx. S-a

1. Dimitrie [Dumitru] Popovici (1902-1952), istoric literar, profesor la Facultatea de Litere din Cluj (1936-1952). http://ro.wikipedia.org/wiki/Popovici_Dimitrie, accesat la 5 noiembrie 2010.

2. Ion Breazu (1901-1958), istoric literar și publicist, profesor la Catedra de Literatură Română a Facultății de Filologie din Cluj, personalitate a ASTRA. <http://www.studia.ubbcluj.ro/download/pdf/478.pdf> și <http://www.uniuneascritorilor-filialacluj.ro/frame/detalii.php?nrcrt=395>, accesate la 5 noiembrie 2010.

3. Ștefan Pașca (1901-1957), lingvist și filolog român, membru corespondent al Academiei Române, rector al Universității din Cluj (1933-1946), director al Muzeului Limbii Române (1945), director adjunct al Institutului de Lingvistică al Academiei Române (1955), decan al Facultății de Filologie din Cluj. http://ro.wikipedia.org/wiki/%C8%98tefan_Pa%C8%99ca, accesat la 5 noiembrie 2010.

întrerupt totul. „Păi, nu știu.” „Da' cum să nu știi?” Și am spus între toți, acolo: „Da' ce importanță are să cunosc eu când s-a născut Marx?”. Și-atunci și-au pus ochii pe mine. Iar la colocviu, că n-a fost examen, am fost acolo doi: eu și Leon Baconsky⁴, fiu de preot, un student eminent și un coleg excepțional. Noi doi am răspuns tot și când a' terminat cu noi, le-a' luat la ceilalți carnetele și-a' spus: „Admis”; „Admis”. Se trecea acolo că ai promovat, că atâta era: promovat sau nu. Deci am avut dinainte anumite acțiuni.

Cum ați ajuns dumneavoastră de la Cluj la Timișoara ?

Eu la Timișoara am fost trimis la catedra de marxism-leninism. Am aci hârtia – pot să v-o arăt – prin care-am fost obligat. Nu mi-a plăcut din capul locului, dar am spus că mă duc într-un centru universitar și un an-doi o să văd. Și alții au procedat așa, că pe urmă te lăsau să pleci de-acolo: fie că nu-ți făceai datoria așa cum vroiau ei, fie că aveau interese ca să pună pe altcineva. Știți cum îi viața... Și până la urmă am plecat. Dar am stat o lună la București, pe strada Barbu Ștefănescu Delavrancea, împreună cu Ion Arieșanu⁵ și cu Liviu Pop, colegi de facultate, care tot la fel au fost trimiși la catedra de Științe Sociale. Și o lună de zile ne-au ținut acolo. Eu, fără ca să le spun lor, am încercat la minister să îi rog să nu mă trimită în Timișoara, pentru că mie-mi place literatura. Mi-a spus tovarășul 'cela de-acolo: „Nu-i nimic, pleci și lucrezi acolo un pic și nu-ți strică pentru literatură să aprofundezi...”. Și m-am gândit: „Măi, are dreptate”. Dar nu am avut ce face. Și am primit hârtie că sunt obligat să merg la Timișoara. Așa, m-a trimis, foarte simplu.

Și când am ajuns în Timișoara, n-aveam bani. Dar nici colegii mei n-aveau... Că n-am știut că din București mergem drept în Timișoara. Cel puțin eu n-am știut. Și până să primim salariul ne-am consumat toți banii și n-aveam nici ce mânca. Noroc că ne-am întâlnit acolo în Timișoara cu o colegă de facultate care ne-a invitat la ea acasă (râde – n.n.). Acesta a fost așa, un episod...

Cum a fost percepută de dumneavoastră revoluția din Ungaria ?

Iar în ceea ce privește revoluția din Ungaria, m-am bucurat. Am crezut că vom ajunge cumva la libertate. Asta a fost.

Dar ați și acționat în vreun fel ?

Am făcut o acțiune acolo la facultate, care n-a fost chiar subversivă, da' sigur că nici nu clopoței. Adică am căutat ca să facem o acțiune similară cu ce se întâmplase la Budapesta. De fapt, am inițiat împreună cu studenții mișcarea aceea din Timișoara, care să știți că a fost singura în perioada de atunci sub forma aceasta: adică o manifestare deschisă împotriva regimului.

Îmi amintesc când am discutat cu Baghiu⁶, și Stanca⁷ era acolo, lângă noi, și ne-am gândit să fixăm întâlnirea ziua la ora 3, când ies și muncitorii. Și am stabilit să vie la

4. Leon Baconsky, născut la 4 mai 1928 în Lencăuți-Hotin, istoric și critic literar, traducător.

5. Ion Arieșanu, născut la 7 septembrie 1930 în Ocna Mureș, Alba. Prozator. <http://www.banaterro.eu/romana/node/1170>, accesat la 5 noiembrie 2010.

6. Aurel Baghiu, născut la 2 iulie 1929 în Gheja, Mureș. A fost arestat la 30 octombrie 1956 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Gherla, Salcia, Periprava, Văcărești, Galați. A fost eliberat la 5 februarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP. A publicat o carte în două volume despre detenție. *Printre Gratii*, ediția a II-a, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2006.

7. Teodor Stanca, născut la 26 martie 1933 în Carei, Satu Mare. A fost arestat la 30 octombrie 1956 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile

Facultatea de Matematică, pentru că așa a pornit și la Budapesta. Și s-a scris pe tablă, frumos, ora când să se vină la o întâlnire... Fiecare student mai avea câte un coleg sau prieten la Medicină sau altundeva, așa că au venit atunci acolo din toate facultățile și din toate institutele din Timișoara.

Io le-am spus colegilor că mă duc la Cluj. Și, în fine, nu știam cu cine, că n-aveam legături, da' vroiam să-i anunțăm și pe colegii din Cluj despre ce se-ntâmplă-n Timișoara. Și acesta a fost cel mai mare capăt de acuză, că restul le-aș mai fi putut eu ocoli, așa, dar faptul că le-am spus colegilor că să mergem la Cluj, asta la Securitate, după părerea mea, o cântărit enorm.

Ați apucat să mergeți la Cluj ?

Nu am mai fost... N-am fost la Cluj, am vrut eu să mă duc, dar n-am putut. Și n-avea niciun sens, pentru că la Cluj a fost altceva. Deci, situația din Timișoara nu este similară cu cea din Cluj sau din Târgu Mureș sau din alte regiuni. Colegii noștri de la „Bolyai” s-au manifestat sub altă formă, asta este realitatea. Deci, ei au avut un alt ideal. N-a fost numai un ideal social, ci au avut un ideal politic, iar partea aceasta din Transilvania știți că a fost scindată în timpul războiului. Aicea-i Treznea, Ipu'... Așa că nu, am renunțat să mă mai duc la Cluj. Acolo studenții români și cu studenții maghiari nu s-au înțeles.

La cât timp după acțiunea pe care ați organizat-o v-au arestat ?

La 5 zile. Pe 5 noiembrie, la ora 10. Astea le țin minte (râde – n.n.). Eu am fost arestat în Timișoara, da' nu din tren, așa cum s-a scris nu știu pe unde. N-a fost așa. Am rămas 5 zile, și în timpul acesta am observat că sunt urmărit. Știam că studenții nu rezistau acolo în anchetă ca să nu spună. Că au fost arestați studenții atunci, imediat după acțiune, în seara aceea. Și era imposibil la Securitate să nu spună. Însă mi-am luat măsuri ca să văd dacă sunt urmărit. De pildă, am luat tramvaiul 5, care mergea pe Calea Șagului, și când a pornit din stație, am coborât. Acolo locuia Pușcaș⁸, și-am vrut să mă duc pân' la el și-am observat că am o codiță. Nu m-am mai dus, ci am pornit pe jos în pas de plimbare. Și-atuncea n-am mai mers pe la niciun coleg, n-am discutat cu nimeni, ci am așteptat momentul în care să mă aresteze... (râde – n.n.).

De unde ați fost arestat mai exact ?

Din seminar. Am avut un seminar cu grupa a IV-a, electro, și am căutat ca să le vorbesc așa, un pic, să le spun. De fapt, eu știam că o să fiu arestat, fiindcă am fost și avertizat de către un lector, Popovici : „Ți-a făcut-o Stanca !”. Când mi-a spus asta mi-am dat seama că e gata. M-așteptam. Știți ? Și le-am spus studenților niște lucruri care am crezut eu că sunt frumoase și care se puteau spune despre acțiunea care-a avut loc în Timișoara.

De exemplu, eu aveam formate anumite precepte stabile : 1. cu armatele sovietice ; 2. cu limba moldovenească. Și le-am vorbit studenților că nu există limbă moldovenească. Iar la anchetă nici n-au vrut să audă de partea asta cu Basarabia. Adică s-au ferit ca de foc să apară și problema Basarabiei în proces. Mie-mi pare rău, regret acuma sincer că n-a fost, pentru că ar fi în prezent o dovadă, domn'e, că românii nu percep

Timișoara, Gherla, Salcia, Giurgeni, Periprava. A fost eliberat la 1 februarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

8. Ioan Pușcaș. Pentru detalii vezi interviul cu acesta în prezentul volum pp. 338-350.

limba dintre Prut și Nistru ca o limbă străină. Și mi s-a spus că nu trebuie să discutăm despre asta...

În ziua aia, la ora 10 am fost chemat la Rectorat. A venit un procuror în civil, mi-a cerut actele și eu m-am uitat așa la el: „Îmi rețineți buletinul?”. „Da.” „Dar când pot să viu să-l iau... că am nevoie de el?” Mi-a dat așa cu mâna și a zâmbit și-atuncea am știut... Și când am ieșit, acolo mă aștepta o Pobeda. M-au luat și m-au dus direct la Securitate, unde am stat aproximativ 6 luni.

V-au băgat direct în anchetă sau a mai durat până au început ?

Dumnezeule, Doamne! La început m-au pus să stau cu fața către perete. Da' auzeam că trece cineva, și când a trecut, din instinct mi-am întors capul și atunci am primit primul semn că mă găsesc la Securitate (râde – n.n.). Am primit o lovitură năprasnică, nu știu de la cine și cum, da' pur și simplu era să mă prăbușesc. Știți? Dar eram puternic, așa, adică am rezistat. Și după aceea m-a dus sus la anchetă... Acolo era domnul locotenent Sarcon. Eu îi spuneam „tovarășe” și el zice: „Pardon, domnule Pop”. Știau absolut tot, dar în cazul meu așteptau ca să le dau și alte nume. „Cum, tu singur, de la asemenea catedră ai făcut ceea ce ai făcut?” Adevărul e că o' fost foarte multe organizații atunci, și, sincer să fiu, și eu m-am gândit la așa ceva, și aveam și colegi – unul Precupescu –, dar am fost avertizați că nu există organizație unde să nu aibă Securitatea oameni infiltrați, și atuncea am renunțat la gândul acesta.

Cum ai merge printr-o haită de lupi, exact așa am fost acolo, la Securitate. Și vroiau să le dai nume. Deci nume, în afară de colegii mei, deci de Stanca, Baghiu... N-am dat timp de 6 luni absolut niciun nume! Nici prieten, nici ne-prieten, nici nimic. Am refuzat categoric. Pentru că știam că dacă spun un nume, numai prin faptul că era prieten cu mine îi cauzez nu o neplăcere, ci știu eu ce urmări puteau să aibă în perioada de-atuncea. Că pe urmă s-au mai schimbat lucrurile, da' oamenii nu știu ce-a-nsemnat deceniul acela '50 și perioada anilor în care am fost eu student...

De pildă, la un moment dat m-am gândit să-l spun pe Pușcaș. Era în Timișoara și el. Că mă gândeam să dau un nume... Da' cum să-l dau? Și n-am spus. N-am spus absolut niciun nume. M-au întrebat despre colegul de cameră, Arieșanu, care era tot asistent. Da' el, în afară de faptul că am fost studenți, omul acesta n-a făcut mai nimic. Îmi amintesc doar că mi-a citit niște versuri tulburătoare de-a dreptul... Era foarte talentat în perioada de-atunci. Am fost în Timișoara după '89 odată și-am vrut să-l întâlnesc, da' a refuzat. Nu știu motivul pentru care a refuzat să ne întâlnim... Deci era după '89, nu înainte. În perioada cealaltă mi-a trimis niște cărți, le am și-acum pe-aici. Băiatul lui mi-a spus că, probabil, l-au apucat evenimentele acestea într-o situație... nu știu cum să mă exprim eu... mai delicată. Adică a avut, probabil, funcții de răspundere sau de genul acesta, și nu s-ar fi simțit bine să ne întâlnim. Am acceptat situația...

Cam de câte ori v-au scos la anchetă ?

Vaaai de mine! Asta este o întrebare la care n-aș putea să vă răspund. Știu doar atât, că odată am fost dus într-o cameră lungă, mai lungă decât asta, și era așa, tot la fel, o masă, da' n-avea pe ea nimic, decât partea lemnoasă. Și anchetau ziua, noaptea, fără să-ți dea mâncare, fără să-ți dea apă, fără să-ți dea absolut nimic. Doar atâta, că dacă o trebuit să mergi afară... Și până când, la un moment dat, nu mai eram în stare să rezist. Și-mi cădea capul... Îl vedeam că mă-ntreabă... cădea capul... Ei se schimbau, că n-a fost un singur anchetator. Știți? Și-apoi m-am gândit că aceasta trebe să fi fost

o metodă. N-am citit despre ea nicăieri, dar am aflat că și alții au trecut prin asemenea anchetă. Deci nu bătaie, ci un alt fel de tortură fizică, să te epuizeze și fizic, și psihic... Și avea un „T” mare, așa cum aveau școlarii la desen. Și pocnea așa cu el pe masă și auzeam în cap bubuiturile acelea. Și de foarte, foarte multe ori: „No, te-ai gândit? Mă, tu nu ești sincer!”. Astea erau replicile. „Nu vrei să pleci de-aici? De ce nu ești sincer?” Sau, în timpul anchetei, se prefăcea că vorbește la telefon cu iubita, da' nu știu dacă vorbea sau nu.

Și când mă scoteau cu ochelarii aceia opaci, metalici, întunecați... Nu știu cine i-a inventat, da' tot o minte diabolică. Nu? Aceia ți-i puneau pe ochi și depindeai de caraleu. Dacă era unu' mai cumsecade sau mai puțin obosit, ajungeai sus fără să fii lovit, dacă nu, te izbea cu capul de perete de ajungeai tot cucuie până sus. Sau spunea: „Apleacă-te!” când nu trebuia să te apleci sau „Ridică capul!” când nu trebuia și, când îl ridicai, dădeai în ceva. Minuni de felul acesta.

Da, de foarte multe ori anchetele la Securitate au fost dure, inumane... Nu-mi place și n-am vorbit despre ele. Odată unui verișor i-am spus la un Crăciun mai multe și mi-a zis a doua zi: „Ei, ai fost amețit bine aseară”. „Da' de ce?” „Ți amintești ce-ai zis?” „Da.” Zice: „Au fost toate minciuni. Nu se poate să fie adevărat”. Și dacă am văzut că așa e, n-am mai spus, și-am căutat să și uit...

Dar eu am avut noroc c-am ajuns, totuși, la penitenciar în '57, după ce s-a terminat „reeducarea”. Că cei care au trecut prin „reeducări”, aceia într-adevăr să știți că nu mai erau oameni. Am cunoscut persoane: parcă erau de pe altă lume. Nu știu, au bătut, n-au bătut, ce-au făcut... dacă i-au forțat, da' vă dați seama: să te pună să mănânci fecale din gamelă... Adică ceva odios.

Deci, anchetele acelea din Timișoara, vă spun, au fost dure, grele, și când mergeam din nou în celulă, parcă și-acuma simt tortura. Că ziceam: „Cum să spun eu? Pe cine să spun? Cum să spun?”. Adică nu aveam ce să spun, că n-am discutat cu nimeni și nu vreau să fiu înțeles greșit: asta am făcut-o eu cu studenții care au avut încredere în mine. Eram asistent, eram foarte apropiat de băieții aceștia și au avut încredere în mine, că altfel...

Și la anchetă mi-au spus că-mi mai fac un proces și că nu scap cu 5 ani. Anchetele alea au fost... nu se pot descrie. Mi-au adus în celulă niște oameni plătiți, de-ai lor, din Arad, deținuți de drept comun, ca să ne tragă de limbă, și încă un mare turnător, crezând că în felul acesta voi scăpa un nume. Apoi am aflat eu de asta. Îmi amintesc că unu' din ei mi-a spus că pleacă. Sigur, când afli că pleacă cineva, vrei să transmiți acasă ceva... Nu? Și nu știu ce i-am spus, că nici n-aveam încredere că merge el să transmită, să spună, da' dup-aceea am aflat că de fapt a rămas în continuare în beciurile Securității. Adică aveau tot felul de trucuri, dom'le, tot felul. Erau versați deja. Iar tu, luat de la catedră... Nu? Nu știai de astea.

Cum s-a desfășurat procesul ?

Ha. După 6 luni ne-au dus la proces... Eu am avut un avocat, Cernescu... nu pot să spun că m-a acuzat, dar nici nu m-a apărat. De altfel, a venit o dată la mine la Securitate și mi-a pus niște întrebări. Eu mi-am dat seama că nu mă poate apăra. Cum să te apere în împrejurările alea? Și m-am gândit să-i spun să le transmită părinților că n-am nevoie de avocat, ci de avocat din oficiu. Ăăă, la proces am recunoscut ce-am făcut. Ei ne-au acuzat și au coroborat toată mișcarea aceasta cu războiu' care a fost

atunci la Canalul de Suez⁹, mi se pare. Deci, foarte frumos a venit procuroru' și a legat evenimentele din Timișoara de cele din Budapesta și de cele de la Canalul de Suez. Parcă acolo a fost... sau mă înșală memoria. Și la fiecare ne-a' citit acuzațiile. Apărarea a fost de formă... Mi-amintesc că pe unii și avocații i-au acuzat în loc să-i apere.

Câți erați în boxă ?

7 înși. Noi am fost între primii. Dar n-am încercat acolo să vorbesc împotriva regimului. Mi-am dat seama că ar fi o mare eroare din partea mea să mă apuc să vorbesc, și-atunci să mă duc din nou în beciurile Securității. Am acceptat situația, soarta. Ceea ce a fost dureros, că-n Timișoara nimeni nu s-a asociat direct cu noi. Am fost câțiva care-am căzut. Știți ? Dar n-au venit ca să se asocieze cu noi.

Dumneavoastră ce condamnare ați primit ?

5 ani. Și i-am executat pe toți la Timișoara, Jilava, Aiud, Gherla, Grindu, Periprava, Salcia. Și-am mai fost la lucru la Luciu-Giurgeni.

După condamnare v-au mai ținut în penitenciarul Timișoara sau v-au mutat ?

Puțin. Deci, după ce-am ieșit eu de la Securitate, cam primăvara, la un moment dat eram foarte slăbit, că nu puteam merge nici pe picioare. Trebuia să mă sprijin de ceva, așa am ajuns de slăbit într-o anumită perioadă. Pe urmă au încetat cu anchetele. Cred că între timp n-au putut să găsească nimic care să mă acuze din nou... Că așa au vrut ei, să facă încă un proces, deci eu să-i aduc pe alții.

De la Timișoara unde v-au mutat, la Jilava ?

Da! La Jilava. Da' puțin am stat la Jilava, puțin.

Care a fost impactul Jilavei ?

Vai ! A mai fost un mijloc de tortură. Dacă îmi puneți așa întrebări îmi revin în minte... Din Timișoara am plecat într-un vagon-dubă. Acela avea un salon mare și avea celule, cușete pentru 5 deținuți. Și într-una de-aceea ne-au înghesuit, nu știu, 10-12. Și-am făcut mai multe zile pe drum din Timișoara, pentru că ziua îl trăgea undeva pe-o linie moartă, pe-o linie de garare, și bătea soarele în tren. Și nu era legat vagonul la accelerat, ci la personale de-acestea care mergeau încet. Și ne-au dat brânză sărată și niște slănină răncedă. Bine, că o mâncam și așa, că era ca și trufandalele... Dar nu ne dădeau apă. Și vă dați seama : fără geam, pentru că era sticlă, gratii, și mai era din metal, așa, încât nu se putea acolo aerisi, și era numa' căldura aceea. Curgea apa pe noi.

Așa am ajuns la Jilava noaptea pe la ora 3, parcă. Și când am ajuns acolo, ori mă credeți, ori nu, că poate n-ar fi bine să spun, da' am avut impresia că văd acolo un castel ! Am scăpat de tortură, de căldura aceea, și de cușetă, că nu ne puteam mișca. Vă dați seama ? Să călătorești așa 3-4 zile, că atâta am făcut pe drum...

Acesta a fost un mijloc de tortură extraordinar, foarte bine gândit.

Știați ceva înainte despre Jilava ?

Eu nu știam nimic de Jilava și cum e acolo. Pe alții îi băteau când intrau, cu ciomegele, și dintr-o parte, și din alta... Noi am scăpat. Am avut noroc lotul acela, că era noapte, și nu erau gardieni acolo. Adică gardienii... că erau niște brute. Eu n-am

9. Se referă la criza Canalului Suez din octombrie 1956.

întâlnit în 5 ani de zile decât animale, brute. Nu știu oamenii aceștia dacă aveau acasă copii, soții. Dară totuși erau oameni. Cum puteau să se comporte acolo cu niște ființe care... unii erau sleiți, cu ani grei de pușcărie, și să se poarte așa, să te lovească, să dea...

Și când am ajuns la Jilava, când am văzut fortul numărul 13, parcă am avut halucinații. Știți? Vă spun, la început mi s-a părut că intru într-un castel... (râde – n.n.). Dar cred că nu raționam normal, după drum. Pe mine m-a epuizat complet drumul de la Timișoara până acolo. Și când am ajuns mi-a părut bine că am scăpat.

Acolo nu știu cine-a fost comandant atunci, că nu-i știam pe ofițerii de-acolo, pentru că știți cum era. Am ajuns într-o celulă și, când ne scotea' la plimbare – nu în fiecare zi –, era un țarc, care era compartimentat și cu spațiu foarte mic, să te învârti acolo un pic, și asta era plimbarea. Iar din celulă și până acolo și-napoi trebuia să-ți pui zeghea pe cap, ca să nu vezi pe nimeni, să nu vezi nimic. Și te mai pomeneai și cu câte-un pumn sau c-un picior.

Ați spus că nu ați stat mult la Jilava. Unde v-au mutat de-acolo, vă mai amintiți ?

La Jilava am stat puțin, da. De-acolo ne-a' dus la Aiud, și-apoi la Gherla, da' nu mai țin minte datele acestea. Doar știu că la Aiud și la Gherla călătoria a fost altfel, că am mers în salonul ăla de la vagon, așa.

La Aiud ce făceați toată ziua ? Care era programul ?

La Aiud ? În celulă. Am fost în celulă și-apoi, la un moment dat, ne-a' scos în fabrică. Aceea a fost o perioadă mai bună. Acolo l-am cunoscut pe Vetișan Lucian¹⁰ și-ncă vreo câțiva din Sălaj. Atunci a fost altfel decât în celulă, că, totuși, dacă lucrai în fabrică era și alt regim alimentar. Da' asta a fost două luni sau nu știu, poate mai puțin. Și-apoi am mers la Gherla, la iadu' ăla, care a fost cumplit.

În ce sens se diferenția Gherla de celelalte închisori ?

La Gherla, dom'le, era Goiciu¹¹ directorul penitenciarului, care era tot la fel ca ceilalți. Acolo au început bătăile, că a fost o revoltă, și se bătea cumplit în perioada aceea. Te scotea', te întindea' jos, un cearceaf ud ți-l pune pe spate, și cu ciomegele... Nu știai cine dădea. Băteau până ori leșinai, ori oboseau ei, și pe urmă luau pe altul, și pe altul. Se auzeau țipete, urlete, pe celularul acela... Era și foame. Apoi „neagra”. La „neagra”, la Gherla, de câte ori am fost ? Nici nu mai știu, nu le mai țin minte. „Neagra” ce era ? Tot o celulă, de obicei la parter, care pe jos n-avea decât ciment și nu erau paturi și nici lumină. Mâncare nu ți se dădea, numai apă sărată, două zile la rând, și-apoi mâncarea de penitență, a treia zi. Și iară două zile fără hrană deloc, și iarăși mâncarea aceea de penitență... „Neagra” era cumplită. Vă dați seama, și cum eram și epuizați, și fiecare cu gândurile lui. Vă dați seama ? Să treacă 1 an, să treacă 2, să treacă 3, să treacă... și să nu știi nimic de-acasă, să nu știi decât pereții aceia.

Erați acolo când s-a petrecut revolta frontieriștilor sau ați ajuns după ?

Acuma au fost acolo mai multe, da' vă spun că nu știu multe despre revoltă, că n-am cum. Mi-amintesc doar că au venit și era ziua de Paște, și când au intrat, vă dați seama

10. Lucian Vetișan, născut la 29 octombrie 1934 în Șimleul Silvaniei, Sălaj. A fost arestat la 6 februarie 1953 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Aiud, Gherla, Salcia. A fost eliberat la 3 noiembrie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

11. Vezi nota 8, la pagina 75.

că toți am cântat „Hristos a-nviat ! ”. Și erau turbați, pentru un asemenea afront... Nu ? Să le cânti „Hristos a-nviat ! ”. Da’ nu ne-a mai păsat de bătaie, nu ne-a mai păsat absolut de nimic, de ce vor face...

La Gherla nu v-au scos la ateliere ?

Nu, nu. Venea câteodată câte-un procuror, arogant, și întreba ce se întâmplă. Pân’ la urmă foarte mulți nu mai ieșeau ca să spună ce se-ntâmplă, că n-avea rost. Pentru că oricum, ei, procurorii, știau ce se petrece. Au știut și de „reeducarea” din Gherla, care-a fost înainte de-a ajunge eu.

Acolo veneau în fiecare dimineață să facă numărătoarea. Venea unu’ și bătea în geamuri, cu un ciocan așa mare de lemn, ca să vadă dacă n-o desprins cineva gratiile, obloanele și să fugă de la etaj... Acesta era ca un ritual și îl făceau cu sfințenie.

De la Gherla unde v-au dus ?

De la Gherla am plecat la Grind. Ne-au închis vagoanele, ne-au pus apă, și 3 zile nu s-au mai deschis până când am ajuns nu știu unde... în Tulcea mi se pare, unde ne-au îmbarcat pe un bac. Și-apoi am mai mers cu bacu’ acela la Grind, unde am stat toată vara la prășit.

V-aș spune un episod de-acolo... Știți cum e ? În cazuri din astea, mai ales când spui lucruri de-acolo, trebuie să fii foarte exact, adică nu imaginație, ci ceea ce-a fost. Că nu trebuie deloc imaginație, că nimeni n-a putut să aibă o imaginație atât de diabolică încât s-o depășească pe-a lor, dacă povestești acum. La Grind îmi amintesc că am mâncat porumb, dar să nu vă închipuiți că boabe... Ne-au scos la prășit și am mâncat porumb crud, da’ nu știulete, tulpini de porumb, ca animalele. Și-apoi seara ne-au dat 10 zile de arest sever, adică de „neagra”, și-acol’ ne-au și bătut. Și asta pentru că am mâncat porumb... Ca animalele am fost, vă spun. Eram înfometați și n-aveam apă, și toată ziua să stai în arșița aceea. Acuma, săpam noi acolo porumbu’, da’ nu știu cât puteai să sapi în condițiile acelea, dar era o foame de nu puteam nici dormi din cauza foamei. Eu, cel puțin, probabil fiind și tânăr și cu metabolismul de altă natură, aveam un adevărat chin până când să adorm din cauza aceasta. Nu puteam să adorm. Și i-am întrebat și pe prietenii mei de-acolo : „Măi, voi puteți ? ”. Și mi-au zis : „Nu, nu putem”. Așa era. Că nimeni nu se-apucă să mănec porumb ca animalele. Ei, și-acolo a fost o perioadă cumplită. Cei care-au rămas apoi la stuf, aceia au dus-o și mai rău. Baghiu a fost la stuf.

Aveați și o normă la săpat porumbul ?

Păi, mergeam pe un rând. Nu ne dădea’ normă, dar ne puneau pe un rând de-acela, și vă dați seama, că mergeai pe el toată ziua. Dom’le, făceai cât puteai, că și dacă-ți dădeau normă, nu se putea face, că nici cei din CAP n-au putut să facă normele acelea, dar un amărât de deținut politic. Dar se lucra, așa, în mod normal, nu-ți băteai joc. Era plantă... Planta nu era cu nimic vinovată. La diguri și la desecări, acolo-ți dădea’ normă, dar iar nu se putea face. N-aveai cum. Nu mai știu câți metri erau pentru o persoană. Vă dați seama, să sapi, să cari cu roaba 10-20 de metri și-apoi să urci la 7 metri pe dig. Nu puteai să faci asta, și subalimentat.

Acolo la Grind cât timp v-au ținut ?

O vară. Până toamna. Și toamna am venit la Salcia, și-am lucrat la desecări. Și de-acolo m-am și eliberat.

Cum a fost momentul eliberării ?

Momentul ăsta al eliberării iarăși a fost interesant... La ora 3 noaptea, înainte de a pleca de-acolo, ne-a' dat așa : un bilețel ca să-l semnăm, un angajament că nu vom spune nimănui prin ce-am trecut și ce am văzut... Și eu am zis : „Da' cum să semnez, dom'le, așa ceva ? Că am mai fost chemat ca să fiu delator, turnător. Cum să fac așa ceva ?”. Și unu' mi-a dat cu cotu'... (râde – n.n.). Era un deținut pe care atunci l-am văzut prima dată. Am călătorit apoi împreună nu mai știu până unde, și-apoi ne-am despărțit. Nu știu cine-a fost. Și el mi-o dat cu cotu', s-a uitat urât, și-apoi a semnat. Și-am semnat și eu peticul acela de hârtie. Bine, acela nu este angajament, era doar că nu vei spune nimic din ce-ai făcut, pe unde-ai fost și-așa mai departe.

Vă mai amintiți în ce dată s-a întâmplat asta ?

Nu. Mi se pare că tot în 30... Parcă în 30 octombrie '61¹². Și de la Salcia trebuia să mergem la Piatra Frecăței, că acolo era un punct, și de-acolo cu bacu', cu vaporu', până la Brăila. Iadică îi spun bac, că noi am mers la prăsit la Luciu-Giurgeni și stăteam și dormeam într-un bac. Și când să ne eliberăm nu mai mergea vaporu'. Și-atunci ni s-a spus să mergem mai jos, până în altă parte, și de-acolo să luam vaporu' la Brăila. Eram vreo 5. Și mi-am amintit de profesoara de geografie și istorie, doamna Magdalena Filip, care ne-a zis : „Țara asta-i cât o palmă, mă, și nici pe-asta să n-o cunoașteți ?”. Atunci mi-a venit în minte – Dobrogea, cu Măcinul, și-am zis : „Aicea suntem. Aicea-i Salcia, aici trebuie să fie Măcinul”. Ne-am orientat și-am pornit prin porumb, n-am mai mers pe unde ne-au spus ei. Era noaptea la ora 3 și am ajuns dimineața într-un drum. Acolo a venit un tractor. Și ăla ne-a luat, da' și-a dat seama cine suntem, și ne-a făcut semn să nu vorbim nimic... (râde – n.n.). Și când am ajuns la marginea Măcinului ne-a lăsat acolo și-am mers până în oraș. De-acolo am luat un autobuz și am ajuns la Brăila. La Brăila era ceață și nici o mișcare pe Dunăre. Totul era interzis. Am rugat un pescar să ne treacă dincolo, că pleca acceleratul, și știam că era altu' mult mai târziu. Și ne-a trecut Dunărea.

Ați reușit să vă reintegrați după ce v-ați eliberat ?

Nu. Acuma, după eliberare, a fost partea cea mai grea. Asta chiar că merită spus, că prea puțin se cunosc aspectele acestea. Deci, după ce-am ajuns acasă, la puțin timp, mi-am luat diploma și-am mers la inspectoratul raional. Ția s-au uitat lung la mine și pân' la urmă au zis că nu se poate... Le-am lăsat o cerere și le-am spus : „Dați-mi în scris că nu se poate”. Și mi-au dat în scris. Am încercat în foarte multe locuri : muncitor, contabil, pe sate, n-am reușit nicăieri să mă angajez. Spuneau peste tot că n-am pregătire. Țsta era răspunsul : „N-aveți pregătire corespunzătoare”. Am aici toate hârtiile, dacă vreți vi le pot arăta să le filmați. Deci, cu facultate, în perioada aceea, când erau puțini cu facultate, eu n-aveam pregătire corespunzătoare pentru nimic.

Și atunci mi-a venit o idee, și-atunci am mers printr-o cunoștință la „Steaua roșie”. Și o colegă a intervenit pe lângă domnu' Chiș, sau cum se numea, și el s-a dus la director. Și-asta i-o fi spus : „D-apăi, doară îi punem noi un ciocan în mână, dar fără bani”. Și-am intrat și-am lucrat ca ucenic la „Steaua roșie”, la atelierul de mecanică, la rectificat valțuri de moară. Apoi am lucrat în bobinaj, apoi am fost maistru un pic la mobilă, până când a venit o eminentă cenușie și m-au dat jos și de-acolo. Nu m-au dat

12. Potrivit fișei matricole penale din AANP a fost eliberat la 28 octombrie 1961.

afară din întreprindere, nu pot să zic, da' m-au pus la legat lăzi. Și-acolo mi-am pierdut apoi și un deget de la mână. Salariul era de muncitor necalificat, iar la început nici cel puțin de muncitor necalificat. Deci, o perioadă nimic, apoi un salariu foarte, foarte mic, și după aceea salariu de muncitor necalificat... A fost o perioadă foarte grea. Vă dați seama? Părinții: tatăl meu pensionar cu pensie mică, mama casnică. Era foarte greu. Și tu, la vârsta aceea de 30 de ani și să vii acasă fără bani...

Acolo, totuși, nu eram închis: puteam să ies afară, să umblu. Dar după aceea au avut nevoie de mine și lucrăm la cariere și balastiere. Aveam un salariu de 700-900, deci prin anii '66-'67, cam atunci. Adică am avansat. Și mergeam pe la Moigrad, Prodănești, Someș-Odorhei¹³, pe valea Someșului... Știam tot ce era material de construcții: cărămizi, țigle, piatră, borduri, betoane, tot, tot, tot. Eu eram numit dispecer, dar în acte nu eram plătit așa, ci eram trecut altfel, la altă încadrare. Și-mi amintesc că a venit un cunoscut din Moigrad, de la carieră, și m-a întrebat ce salariu am. Zic: „900”. „Cum 900! ? Tu stai pentru 900 aici?” „Da.”

Am omis să vă spun că odată m-a chemat directorul pe mine și pe acest cunoscut și-a împărțit sectorul în două: jumătate i-a dat lui, jumătate am rămas eu. Și el zice: „Eu nu stau aici cu banii ăștia pentru nimic în lume”. Nu vă dau numele lui, din anumite motive. „Nu stai, nu stai.” „Cum să stau eu pentru 1 600?” Ca să vedeți nedreptatea, că aci rezultă. Eu eram la jumătate... Și după ce-a plecat de la „Steaua roșie”, la vreo săptămână, mă cheamă directorul. „Tovarășe Pop, acolo nu-i bine, acolo nu merge.” „Da' nu-i sectorul meu!” „Da' a cui?” Zic: „A ăluia. Io am decizie, uitați, n-am io nimic. Cum să mă duc eu?”. „No, lasă, că-ți dau eu!” Și mi-o dat decizie... (râde - n.n.). Și-atunci eram atât de intrigat încât am ieșit de la „Steaua roșie” și am plecat undeva, așa, să mă răcoresc. Am fost foarte intrigat. Adică îmi dă tot sectoru' la 900 de lei salariu, și-ăla cu jumate n-a vrut să stea cu 1 600? Vă dați seama, că nu trebuie să fii specialist.

Și după ce am plecat pe cine întâlnesc? Pe Grigore Dan, care era responsabilul IREC-ului, cu electricitatea pe raion, un om foarte capabil. Io-l salut și mă duc. Era cu cineva, da' mă cheamă. Mă duc. Zice-ăla: „Nu mă mai cunoști?”. „Nu.” Cine era? Ruja, din Cluj, care mi-a fost student. Și le-am spus toată povestea. Și zice: „Păi, tovarășul Dan, nu-l putem lua la noi?”. „Ba da.” Zic: „Puteți, că am și în domeniul acesta calificare de bobinator”. Că acum aveam diplome multe. „Oriunde vreți mă duc, în lemn, în fier...” Și zice: „Bine, mâine dimineață primești transferul”. Și dimineața, vă dați seama, la 7, a venit cineva și mi-a spus: „Dumneavoastră sunteți?”. „Da.” „Aveți transferul. Am ordinul să vă comunic, și mă duc și-l predau la întreprindere.” „Mulțumesc.” L-am servit cu un ceai și ce-aveam p-acolo, că altceva n-a vrut să servească, pentru că era la volan omu' și mergea 'napoi. Și m-am dus și-așteptam ca să mă cheme. Și trece o oră, trec două, pân' la urmă mă duc eu: „Tovarășe director, am primit transferu'”. La scurt timp după asta, tovarășii s-au dus la prim-secretaru' de raion și i-a' spus să nu mă lase. „Dacă pleacă ăla de la noi, atunci nu răspundem de sectorul acesta.” Și nu m-au lăsat să plec din „Steaua roșie”. Dar mi-au mai pus 100 de lei la salariul ăla...

Părinții dumneavoastră au avut de suferit cât ați fost arestat?

Da. Necazul a fost mai mare pe capul lor decât prin ce-am trecut eu, că și ei au trecut prin multe. O mamă să stea și să aștepte ani în șir, 5-10, că alții au făcut mai mult

13. Localități în județul Sălaj.

ca mine, fără să știe nimic, dacă mai trăiește, dacă nu... Despre mine s-a dus, la un moment dat, vestea că am murit la Gherla. Că Gheorghe Pop sunt mai mulți. Știți? Au făcut și parastas...

Eu vă mulțumesc pentru interviu.

Cu plăcere.

Ioan Pușcaș

S-a născut la 10 iulie 1932 în Treznea, județul Sălaj. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Medicină. Profesia : medic (profesor universitar doctor). Autor al mai multor brevete de invenții și lucrări științifice, membru al mai multor universități și academii românești și străine. A fost arestat la 31 iulie 1948 și condamnat la 1 an de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Aiud, Ploiești, Târgșor. A fost eliberat la 7 octombrie 1949. La data interviului locuia în Șimleul Silvaniei, Sălaj. Interviu realizat de Constantin Petre în 15 aprilie 2009. Transcrierea și tehnoredactarea – Alexandru Matei. Editarea interviului – Constantin Petre. Interviu se află în AIO-IICCMER, având cota 627.

Pentru început să-mi spuneți ceva despre familie. Părinții dumneavoastră din ce categorie socială făceau parte ?

Mama era din Treznea, iar tata era din satul vecin, Bozna. Taică-miu o fost fierarul comunei Treznea, măică-mea o fost casnică. Și unul, și altul erau de religie ortodoxă. Amândoi au fost doi copii săraci și au muncit cinstit. Vă puteți imagina că fierăria era foarte grea. Și-au cumpărat o casă cu două camere la început, apoi au cumpărat pământ, mai un iugăr, după aceea două, apoi tri, până ce au ajuns la șapte hectare.

Ați făcut școala în satul natal ?

Am făcut primele patru clase la Treznea la școala românească, dar, sigur, cu limba de predare maghiară. Eram obligați să învățăm maghiara. Mai erau și ore românește, dar... Asta a fost din '40 până în '44.

În perioada asta este o istorie... Era acolo un grof Bay Ferencz, cel care o declanșat crimele alea din '40. Ăla când o văzut că, no, eu eram mai isteț, o vrut să mă înfieze. Și apăi nici tata n-o vrut, nici eu n-am vrut, și am făcut un pic de „muzică” și am scăpat.

Noi am fost doi frați, celălalt, Vasile, n-o făcut școală, o preferat să deie cu ciocanul, cu barostu', așa cum i se zice pe la noi.

Cunoașteți ce s-a întâmplat atunci, în '40 , la Ip și Trăznea ?

Dar cum să nu ? În 1940 armatele maghiare după dictatul de la Viena au intrat în Ardeal. La Viena, în palatul Belvedere¹, italienii și Hitler au hotărât să le dea ungurilor

1. În palatul Belvedere din Viena, ministrul de Externe al Germaniei, Joachim von Ribbentrop, și cel al Italiei, Galeazzo Ciano, au comunicat separat decizia luată delegațiilor română și maghiară, la 30 august 1940 ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Dictatul_de_la_Viena, accesat la 15 septembrie 2009 ; Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 450.

Ardealul de Nord. În septembrie '40 au venit trupe maghiare în comună și o' omorât toți românii pe care i-o' găsit...

O' fost și zece familii de maghiari acolo în comună, da' bunînțeles că pe aceia nu i-o'...

Dar ce s-a întâmplat, a fost o provocare ?

Da' de unde ! N-o fost nimic, domn'e.

Au venit așa, pur și simplu ?

O' venit așa, pentru că n-o' știut ungurește. În sfârșit... Și o' omorât 86 de români în Treznea, iar în comuna Ip o' ucis 157.

Erați acolo atunci ?

Dar cum să nu ? Am fost în fața plutonului de execuție de trei ori. Am scăpat de moarte de trei ori.

Și ei ce invocau, ce spuneau ? Pentru ce motiv se purtau astfel ?

Pentru că nu știam ungurește.

Păi și pentru asta trebuie să te omoare ?

Da, da, da. Dar nu numai ca să te omoare, nu numai atât. De exemplu, verișoarele mele, două fete, au fost omorâte cu baioneta în burtă. Una era de cinci ani și cealaltă de șapte ani, deodată cu mine.

Așa... și directorului școlii i-o' tăiat barba, i-o' scos ochii, i-o' tăiat nasul, i-o' tăiat urechile... Soția lui era învățătoare și o fost gravidă în luna a șaptea. O fost omorâtă cu baioneta în burtă. Preotul o fost împușcat în picioare și aruncat în casă. Au dat foc la casă și o ars de viu. Atunci o' ars cam o treime din satele comunei, pe lângă cei care o' murit.

Groful ăsta, Bay Ferencz, era rudă cu Horthy, deținea aproape jumătate din suprafața pământului comunei. Și o vrut să îi omoare, asta a fost ideea, ca să îi rămână tot pământul lui. Înțelegeți ? Asta o fost o idee... Bunînțeles, că ei au venit cu justificarea că s-o suit fata popii, care avea vreo 15 ani, în turnu' bisericii și o tras după armata maghiară cu mitraliera. De unde, domn'e, să ai mitralieră când noi stăteam pașnic tăți și așteptam ? Mă rog, s-o' schimbat autoritățile, au plecat românii noștri, au venit ungurii... Stăteam toți la poartă și vedeam cum trecea armata maghiară, pân' când, la un moment dat, o început masacrul ăsta mare.

Deci, directorul școlii o murit în chinurile alea groaznice, încă și nevasta lui, cum am spus, o fost omorâtă cu baioneta în burtă, verișoară cu maică-mea. Unul din copiii lor, care o supraviețuit, este președintele Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, Octavian Lazăr Cosma², vărul meu.

Bun, să revenim. După clasa a IV-a unde ați plecat ?

Păstă patru ani, după '45, așa, o apărut și prima școală românească în Cluj. Liceul Ortodox Român. Mai era și Liceul „Inocențiu Micu Klein”. Noi, românii, fiind ortodocși,

2. Octavian Lazăr Cosma, născut la 15 februarie 1933 în Treznea, Sălaj. Muzicolog român, *doctor honoris causa* al Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca și al Universității de Arte „George Enescu” din Iași, membru al American Musicological Society. Cetățean de onoare al comunei natale. Părinții săi, învățătorii Lazăr și Aurelia Cosma, au fost uciși de trupele horthyste la Treznea în septembrie 1940; http://ro.wikipedia.org/wiki/Octavian_Laz%C4%83r_Cosma, accesat la 15 septembrie 2009.

catolici și greco-catolici... Deci am plecat la Cluj. Stăteam la internat și duceam alimente de acasă, ca să ne facă mâncare la cantină, că era după război, rușii erau în Cluj... Urlau acolo, cântau rușii *Katiușa* și nu știu mai ce, cum veniseră după front, în '45... Imaginați-vă! Și apăsăm stat la Cluj din '45 până în '47, când m-am mutat la Zalău.

Deci ați absolvit opt clase până atunci ?

Eram în clasa a VIII-a și vara, pe la începutul lui iulie, o oprit mașina Siguranței... Mă rog, cum era atunci... Era unu' Várnay, da' numele lui era un pseudonim... Mă rog, el era evreu, ca și toți șefii Securității din România. Asta era realitatea și... trebuie să se știe odată realitatea. Toți șefii, comandanții Securității, Siguranței, cum se numea atunci, erau evrei.

De exemplu, când am venit aici în Șimleu prima dată, ca medic, șeful Securității era tot evreu... se numea Grünfeld³. Și asta, șeful Securității, din Cluj, inspectorul-șef pe Ardeal, la Siguranță, se numea Patriciu⁴. Numele era românesc, dar el era evreu. El încă o luptat în Spania împotriva lui Franco, în brigăzile lui Ana Pauker. Știți ? No, în sfârșit, asta-i realitatea... Și după aceea, sigur că o' mai apărut și românii în Siguranță, și i-o' angajat și pă români...

Și români, și unguri, și toate națiile...

Și pă toate națiile, dar la început o' angajat bătăuși de aiștea, de aiștea...

Deci dumneavoastră v-ați dus în Zalău...

Așe, în clasa a VIII-a m-am mutat din Cluj în Zalău, la Liceul românesc în Zalău, pe care îl făcuse popa Liviu Trufaș⁵, protopopul greco-catolic după ce fusese eliberat din închisoarea de la Budapesta. Asta ca să fiu mai aproape de casă, că doară din Zalău până în Treznea sunt numai 12 kilometri, iar până la Cluj, de la noi din sat, sunt 70 și ceva, 80 de kilometri... În plus, îmi închipuiam eu că mi se pierde urma.

Am ajuns acolo, la Zalău, no, și acolo m-am ținut de carte, am fost sânguincios, tot așe, cu ambiția de a face ceva. Și în '48 vara m-o' arestat...

Cum s-a ajuns la arestare ? Ați făcut o organizație, ceva ?

Am avut o organizație sau, mai degrabă, o întrunire, la Cluj, o... Un cerc mai așa... în care eram educați să luptăm împotriva comunismului. Și că o să vină americanii și că să fim pregătiți, cum se știa atunci...

Ce nume avea ?

Nu aveam nici un nume. Eram vreo 30-40 de elevi și studenți. Sigur că o' fost arestați toți și s-a constituit un mare lot, denumit „Lotul Cluj”.

3. Mano (Emanoil) Grünfeld, menționat ca anchetator cu gradul de căpitan, la Securitatea din Baia Mare, în februarie 1956. A fost trecut în rezervă și pe la sfârșitul anului 1970 a plecat în Israel ; <http://www.gazetademaramures.ro/fullnews.php?ID=835>, accesat la 14 noiembrie 2009.

4. Mihail Patriciu (Mihai Weiss), colonel, directorul Direcției Generale a Securității Poporului Cluj încă de la înființarea acesteia. Unul dintre cei mai feroce anchetatori. Florian Banu, *Studiu introductiv*, în Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. X ; Doina Jela, *op. cit.*, pp. 213-214.

5. Liviu Trufașu/Trufașiu, născut la 9 iulie 1902 în Valcăul de Jos, Sălaj. A fost suspendat din rândul clerului în 1948 și i s-a stabilit domiciliu obligatoriu la Aleșd, Bihor. A fost arestat la 16 august 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Văcărești. La 9 septembrie 1953 a fost preluat de Direcția Regională de Securitate Cluj. Nu deținem informații despre data eliberării. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dictionar. Ș, T, Ț, U, V, W, X, Y, Z*, p. 255 ; fișele matricole penale din AANP.

Cred că au fost peste 100 de studenți arestați, în cadrul lotului. Și după aceea erau liber-profesioniști, adică din fosta poliție, ingineri, profesori, autorități. Noi, elevii, am fost condamnați și închiși separat. Adică s-au făcut grupuri-grupuri de aste' care să lupte împotriva comunismului...

Aveați vreo nuanță politică ?

Nu, nu. Nu o fost vorba de nicio culoare politică.

Și unde ați fost duși după arestare ?

Am fost închiși întâi la Zalău, după aia la Cluj la Securitate. Acolo m-au ținut șase săptămâni fără mâncare... după care am intrat în comă. Apoi m-au scos din comă... și după aceea m-o' ținut trei luni de zile la închisoare la Cluj, și după aia ne-au dus la Aiud.

După ce am stat un pic de vreme la Aiud ne-o' dus la Târgșorul Nou, lângă Ploiești, unde erau elevii.

Să revenim puțin la momentul arestării. Deci, au venit cu o mașină...

Ce o făcut Várnay ăsta ? Noi, elevii care învățam la oraș, originari din Treznea, tăți, tăți eram în comuna noastră, și vara ne-am adunat în fața casei mele, care este vizavi de biserică, de care doară un gard ne despărțea. Mi se pare că jucam volei sau așa ceva, povesteam sau... în sfârșit. Și o venit o Volgă neagră. Și o oprit mașina și Várnay zice : „Îl căutam pe Pușcaș, elevul Pușcaș Vasile”. Păi zic : „Nu-i acasă”. Zic : „Îi plecat”. Și zice : „Păi, da' pe tine cum te cheamă ?”. Zic : „Io-s Ioan. Pușcaș Ioan”. „No”, zice : „Pe tine te căutam. Sui' în mașină !”.

Erau în civil ?

În civil, trei persoane. Și-apăi când m-o' băgat în mașină, o' forțat ușa și atunci mi-o' zdrobit degetele și am strigat... Și maică-mea o auzit, săraca, și de atunci o suferit de inimă până ne-o părăsit...

A văzut toată scena ?

O văzut, măicuța, cum să nu... Da, da, toată faza. Dar ce să facă ? Și m-a' luat la Zalău, la Siguranță. Acolo m-au ținut vreo cinci-șase zile, singur în celulă.

Ce sentimente aveați ? Vă era teamă ?

Păi tot mă gândeam să evadez... Nu-mi era teamă, că nu eram fricos. Eram curajos. De exemplu, în '46, înainte de alegerile generale din noiembrie, eu am mai fost arestat o dată. În '46, lumea considera, mă rog, dat fiind faptul că eram mai ambițios, dotat, au crezut că voi putea continua pe linia politică a lui Iuliu Maniu...

Așa, în '46, primăvara, la începutul anului în orice caz, eu fiind un elev de ăsta, mai ambițios, mai patriot considerat de ei, m-am întâlnit cu Pop Simion⁶, care era prieten cu Iuliu Maniu și președintele țărâniștilor din județul Sălaj. Era tata lui Pop Loți, Pop Vasile⁷,

-
6. Simion Pop, născut la 7 august 1898 în Oarța de Jos, Maramureș. A fost arestat la 16 august 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa la Poarta Albă și Galeșu. A fost eliberat la 27 mai 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.
 7. Vasile Pop, născut la 4 iulie 1932 în Zalău, Sălaj. A fost arestat la 3 septembrie 1953 și condamnat la 13 ani de temniță grea, pedeapsă redusă ulterior la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-Tribunal, Baia Sprie, Gherla, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 2 septembrie 1960. Deputat de Sălaj din partea PNȚCD/PER în legislatura 1992-1996. http://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Victor_Vasile_Pop, accesat la 10 decembrie 2010 ; fișa matricolă penală din AANP.

care după 1989 a fost primul deputat țărănist. Deci o venit Iuliu Maniu la Zalău și, no, m-o chemat tată-său lui Loți la el, că eu eram prieten cu el și țineam legătura. Făcusem radio cu galenă... Știți-le aparatele cu galenă?

Da, da.

Așa. Nu apăruseră cele cu lămpi. Și tot ascultam „Vocea Americii”, că nu erau alte posturi. Atuncea nu apăruse „Europa Liberă”. Deci îl țineam la curent pe domnul Pop Simion cu evenimentele. O trimis după mine, m-o chemat și m-o dus la Maniu, care mi-o strâns mâna, m-o ridicat în brațe, că nu eram așa de mare, și m-o pupat : „Dă-i drumul, băiete”, zice, „că o să fie nevoie de tine !”. Zice : „Cine știe ce s-a întâmpla cu țara asta, da’ trebuie să avem urmași. Te felicit pentru ce faci și să fii alături de noi...” și așa mai departe. „Pentru că ești bun...” și nu știu ce.

Și v-a trimis la alegeri ?

Eu am făcut șabloane pe cartoane, cât îi o foaie de hârtie, cu ochiul. Atuncea n-aveam ziare cum îi amu... Apoi mi-am luat niște preteni, și aiștea unu ține’ de o parte, unul de cealaltă, și eu dam cu mesteleu’ cu var. Știi ? Pe părete... Aicea puneam afiș, aicea dădeam cu var. Și luam și apărea ochiul pe perete, pe gard. Amu pă sate, satele cu „ochiul”... adică am început această activitate...

Pentru asta m-o’ arestat și m-o’ ținut așa vreo săptămână. Și tata nu știa, dar când o aflat o mârș și în ’46 încă era... se temeau comuniștii, nu erau așa de stăpâni pă ei. Și apăi o venit taică-miu și o făcut un scandal foarte mare la Poliție la Zalău : „Nu vi-i rușine, mă ! Pe pruncul aista de 14 ani... L-arestați, da’ ce aveți voi ? Voi n-aveți copii ? Voi nu știți... ?”. Și apăi era impunător taică-meu... Cu toate că era fierar, da’ era printre oamenii cei mai respectați în sat. Aia o fo’ atunci, în ’46.

Deci în ’48 m-o’ arestat din nou, m-o’ dus la Siguranță în Zalău, unde m-au ținut câteva zile. Nu ne-a’ dat mâncare proastă, dar nici bună... De acolo m-au dus la Cluj, cu o dubă, pă Strada Republicii, unde era Inspectoratul General al Siguranței Statului, clădire care mai târziu a devenit Casa Pionierilor. Acolo șef era Patriciu, despre care v-am spus. L-am văzut într-o noapte când m-o chemat la anchetă. O trecut pe acolo și nu știu ce strigau ăia : „Să trăiți domnu... !”. Nu arăta rău... Era bine întreținut și prezentabil.

La Zalău v-au anchetat, v-au bătut ?

M-au anchetat, noaptea se întâmpla, dar nu m-au bătut. Nu mai știu cum îl chema pe anchetator, aveam 16 ani.

La Cluj, la Siguranță m-o’ nenorocit, acolo m-o’ terorizat. M-o’ băgat singur într-o celulă sub pământ, unde încăpea doar o persoană, la numărul 27. Era o scândură pă care stăteam, pă care dormeam, așa, mai înghesuit. Acolo n-am văzut lumina zilei... În primele săptămâni am ieșit din celulă pentru necesități, dar după aceea n-am mai avut nevoie, pentru că mâncam o ceașcă de spălătură... O zeamă de spălătură de vase sau de fasole. Pur și simplu fără nici un conținut, fără nici o consistență... Primeam zeama asta o dată pă zi, la amiază. Astfel îmi dădeam seama că e zi...

Dar din ce cauză v-au băgat direct la izolare ?

Domn’e, eu cred că o’ fi auzit ei că sunt în legătură cu maniștii și cu „reacțiunea”, considerând că eu am cine știe ce calități.

Deci, de acolo, de la subsol, mă scotea gardianul pentru necesități. Până la un moment dat n-o mai fo’ pe cine scoate. După două săptămâni, practic n-am mai ieșit

afară... N-am mai avut scaun, nici urină. Într-a cincea săptămână am intrat în comă. Deci, la șase săptămâni eram în stare comatoasă. Am fost inconștient vreo săptămână. Sigur gardianul se uita prin vizetă, dar probabil că așteptau să mă curăț. Da... cu unul mai puțin.

Și apăi m-am trezit, mi-am revenit, și sigur că ei au intervenit pentru a mă scoate din starea aceea... Și apăi m-o' scos de la celula aceea, 27, și m-o' pus la comun, într-o sală unde eram 25 de persoane, iar acolo stăteam pe rogojini. M-au mai ținut acolo vreo două luni...

Comparativ cu regimul de la izolare, aici îți dădea' de două ori mâncare pe zi și mai primeai un turtou de mămăligă. Și așa am început să îmi revin, să pot sta în picioare. Când am ieșit prima dată afară, după atâta stat la întuneric, am crezut că orbesc... Am avut niște dureri de ochi extraordinare când am văzut lumina după atâta întuneric.

Cum ați rezistat, totuși, acolo la izolare ? Erați credincios ?

Da, da. Am fost și îs. Nu-s habotnic, dar îs credincios. Sigur că da. Cred în Dumnezeu și în biruința credinței creștine. Nu sunt neapărat numai ortodox, sunt și cu catolicii... Am dat un interviu Sânzianei Pop⁸ și am vorbit de greco-catolici, care au fost adevărați eroi. Au fost foarte mulți episcopi de-ai lor care au avut de suferit. Totuși, nu pot spune că mi-a fost teamă, ba din contră...

Apoi, cum spun, m-o' băgat la comun, într-o cameră unde erau și studenți și alții mai în vârstă. Și m-o' chemat la anchetă : „Da, păi ce ați făcut ? Câți ați fost ? Cum ați vrut să luptați ? Cu cine aveți legături ?”. În orice caz, era pur și simplu o organizație anticomunistă, creștină, de orientare țărănistă. Până la urmă s-a făcut legătura cu țărăniștii, dar s-a limpezit că n-am fost sub efectul unor mișcări de ăstea fasciste, antisemite și așa mai departe. Așa. După aceea ne-o' tot anchetat și au văzut ei că, practic, n-aveau ce să scoată de la noi...

Erau cu dumneavoastră și țărani sau muncitori ?

Nu. Numai strictamente intelectuali. După aceea, când ne-o' scos în curtea Siguranței, acolo am văzut că era plină de sași, șvabi de aiștea, grupați, care erau pregătiți să îi ducă în Siberia. Ne-au scos de câteva ori la aer acolo. No, și bietul tata s-o suit pă o casă acolo, să mă vadă în curte. Și apăi de la Siguranță ne-o' dus la închisoare tot în Cluj, pe Strada Armatei Roșii, unde am stat cam o lună jumate. Închisoare este și acum acolo... În cameră erau vreo 20 de oameni, WC-u' era în cameră, dar la anchete nu m-au mai chemat.

Regimul alimentar acolo n-o fost rău, că ne dădea terci dimineța, cir din porumb. Nu-i rău... Chiar am zis la măicuța, când am venit acasă : „Măicuță, mie fă-mi niște cir de aista, terci de aista...”. Era mai dulceag, așe, no, că doară de aia să îngrașă porcul, nu ?

Vă mai amintiți numele unor persoane cu care ați stat acolo ?

Da, la închisoarea din Cluj am cunoscut niște ofițeri care au fost de pe lângă Huedin și din satele alea de câtră munți, de lângă Călățele. Dacă nu mă înșel era un ofițer⁹ din

8. Interviu realizat de Ion Longin Popescu, publicat în revista *Formula AS*, nr. 846, 22-28 noiembrie 2008.

9. Gheorghe Capotă, născut la 14 ianuarie 1918 în Mărgău, Cluj. Fratele lui Iosif Capotă. A fost arestat la 7 iunie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Baia Sprie, Aiud, Jilava, Timișoara. A fost eliberat la 3 iunie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

familia Capotă¹⁰. Deci de ofițerii aiștea, deblocați, care au fost și ei acolo închiși cu noi, îmi aduc aminte că aveau o ținută demnă și toți erau deosebiți.

De la închisoarea din Cluj ne-a' dus la gară în Cluj. Ne-a' băgat în vagonul de animale, în bou-vagon, și ne-o' trimis la Aiud. Tata s-o suită până la gară în Cluj ca să mă vadă când ne bagă în vagon. Aflase de la cineva, că se afla de la unul la altul... Era și fiul sculptorului acelaia mare din Cluj, Romul Ladea¹¹. Acela avea un băiat, Ionel¹², care a fost închis și el cu noi. O murit acuma, de doi-trei ani, de cancer. El a fost eliberat înaintea mea, dar a mai fost închis și a doua și a treia oară. O dată o fost închis și împreună cu Goma¹³.

În vagon erau mulți cu lanțuri, condamnați pe viață. Unul legat în lanțuri o pleznit cu lanțurile peste picioarele mele. Nici nu aveam curajul să mă mișc, să nu cumva să mă lovească cumva cu lanțurile... WC-ul era o gaură în podeaua trenului, acolo unde ne puteam ușura... Condiții de animale...

Erau cu noi și de la dreptul comun. Probabil că o fost un transport în care i-o' dus până tăți.

Erau și gardieni cu dumneavoastră ?

Nu erau gardieni în vagon, dar eram închiși acolo, până dinafară...

Și la Aiud cum a fost ?

Am ajuns la Aiud, unde ne-au ținut, iar, vreo două săptămâni... Și de la Aiud, apoi, ne-o' dus la închisoarea Ploiești.

Ce vă mai amintiți de la Aiud ?

De la Aiud nu îmi aduc aminte decât că eram în niște încăperi foarte întunecoase. În cameră eram patru și toți eram elevi, dar nu ne cunoșteam între noi. Pă elevi ne-o' separat, bag seamă, ne-o' triat. Apoi de la Aiud, pă elevi, ne-o' dus, cum v-am spus, tot cu bou-vagonul la Ploiești pe strada Rudului, lângă gară, unde-i închisoarea. Acolo ne-a' ținut vreo 10 zile și apoi am fost transferați, pe jos, la Târgșorul Nou, lângă Ploiești, unde era închisoare de elevi.

10. Iosif Capotă (1912-1958). Medic veterinar, fruntaș al Partidului Național Țărănesc din zonă și lider al grupului de rezistență anticomunistă „Capotă-Dejeu”. A fost arestat la 6/7 decembrie 1957 și condamnat la moarte. A fost executat la 2 septembrie 1958 în închisoarea Gherla. Denisa Bodeanu, Cosmin Budeancă (editori), *Rezistența anticomunistă din România. Grupul „Capotă-Dejeu” (1947-1957)*. Mărturii, Argonaut, Cluj-Napoca, 2005, pp. 11-30.

11. Romulus Ladea (1901-1970), sculptor și profesor universitar la Cluj. Este considerat fondatorul școlii românești de sculptură modernă, exercitând o influență importantă asupra artei românești; http://ro.wikipedia.org/wiki/Romulus_Ladea, accesat la 15 septembrie 2009.

12. Ioan Ladea, născut la 17 februarie 1935 în Zărnești, Brașov. A fost arestat la 7 iulie 1948 și condamnat la 1 an de închisoare, dar a executat 2 ani în închisoarea Târgșor. Nu deținem informații despre data eliberării. A fost rearestat la 10 august 1959 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor, Văcărești, Cluj, Aiud. A fost eliberat la 8 august 1962. A fost reabilitat în 1970, dar persecuțiile și arestările au continuat, cea mai lungă fiind datorată adeziunii la acțiunile lui Paul Goma, în 1977. Pentru aceasta i-a fost confiscată averea și a primit 5 ani de domiciliu obligatoriu la Joița-Giurgiu. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. H, I, J, K, L*, p. 296; fișa matricolă penală din AANP.

13. Vezi nota 9, la pagina 232.

Deși erau doar câțiva kilometri de străbătut, am mers aproape toată ziua, peste câmpuri... Și cu perioada de la Târgșor am stat în total un an și trei luni.

V-au făcut proces până la urmă ?

Da. Ne-o' dus în aprilie la proces, la Cluj, și pentru că eu eram minor, mi-o' dat un an de închisoare, dar m-o' ținut un an și trei luni, cu trei luni mai mult, pentru că nu am vrut să fac reeducare la Târgșor. Sentința de condamnare dată de Tribunalul Militar Cluj avea numărul 77714 din 14 aprilie 1949.

Și cum a decurs procesul ?

A, păi ce să zic ? S-a constituit un lot, numit „Cluj”, și ne-a' adus pe toți. Cred că am fost 25-26 de elevi arestați la Cluj... Mi-o' spus cu ce îs acuzat și dacă am ceva de spus sau nu. Și am zis : „Am încredere în justiția țării mele”. Punct. Avocat n-am avut. Eram minor, aveam 16 ani, ca și Ladea, care a fost achitat. El avea 14 ani, dar l-o' ținut și pă el aproape un an la Târgșor, fără condamnare. Eu am fost condamnat pentru delict de uneltire contra ordinii sociale, articolul 209.

Pe domnul Man¹⁴ îl știți ?

Man Nistor ? Da, cum să nu ? A fost și el acolo, doar suntem prieteni. El e din Târgu Mureș... No, noi am fost mândri... Eu am fost printre ăia nealcoși... Știți ? Că după ce am venit de la închisoare, iar am făcut o organizație. Numa' că nu m-o' prins.

Revenind la Târgșor... Ce vă mai amintiți, în ce consta reeducarea ?

Deci la Târgșor am stat în jur de un an. La Târgșor ne adunau pentru reeducare într-o sală mare, se citeau cărți de propagandă comunistă și se strigau lozinci.

Dar din operele lui Makarenko nu v-au citit ?

Ba, da, educația... Cum dracu', nu ? Aveau acolo un fel de cămin cultural, unde voiau să aplice educația lui Makarenko... Îmi vine să râd, că nu am mai auzit de el de zeci de ani...

Cine se ocupa de reeducare ?

Reeducarea o făceau elevi dintre ai noștri, că am fost vreo 500. Au fost cam 10%-20% care au acceptat reeducarea. Când terminau pedeapsa, îi lăsa' acasă...

Și cum a fost viața acolo ?

La Târgșor n-o fost așa de rău. Adică mâncare de trei ori pe zi : dimineața terci, la amiază ciorbă și seara ciorbă iară, bunînțele, așa, no.

14. Nistor Man, născut la 1 august 1929 în comuna Șieu, Maramureș. A fost arestat la 25 august 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră, Capul Midia, Peninsula, Constanța, Sighetu Marmăției, Cluj, Văcărești, Târgșor. La 13 octombrie 1953 a fost internat administrativ pentru 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Peninsula, Constanța, Jilava, Oradea, Satu Mare, Baia Mare. A fost eliberat la 13 august 1955. A fost rearestat la 14 noiembrie 1958 și condamnat la 22 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Satu Mare, Jilava, Galați, Ostrov, Salcia, Stoenesti. A fost eliberat la 1 august 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. M*, p. 41 ; fișa matricolă penală din AANP. Pentru detalii vezi și interviul cu Nistor Man în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale...*, I, pp. 210-226.

Și cadrele erau mai altfel decât la celelalte închisori. De exemplu, Dumitrescu¹⁵, comandantul, o fost un om bun și cumsecade. După ce am ajuns la Târgșor: „Gata, Ionel”, că așa îmi ziceau, „Ionel moare, gata...”.

Și atunci semnale de acasă... Ne-au dat o carte poștală prin care să cerem pachet. Aveam dreptul la 5 kilograme pe lună. Și îmi puneă măicuța ouă și mi-o învățit ouăle cu poeziile lui Eminescu. Și așa am învățat aproape tot Eminescu, pă de rost. Eu, „marele matematician”, am ajuns să învăț poeziile lui Eminescu, care îmi plăcea grozav...

Pe moș Dumitrache¹⁶ l-ați cunoscut ?

Da, cum să nu ! ? Extraordinar, minunat ! Un om superb ! Un bătrân care a avut grijă de noi ca de copiii lui. Șeful, Vițel¹⁷, era mai cătănos, așa. Vițel era șeful polițiștilor, dar moș Dumitrache era cu noi. Eu eram foarte bolnav, anemic, domnule, o venit tata și o vorbit cu Dumitrescu, directorul închisorii, și i-o spus domnului director : „Copilul meu e acolo, moare, vă rog foarte mult faceți ceva și ajutați-l ca să poată trăi”. Și domn’e, o vorbit cu ăsta, cu directorul. Și directorul i-o aprobat ca o femeie din sat, de acolo, să-mi aducă lapte. În sticla de lapte îmi puneă și miere și vitamine... Domn’e, și am început să îmi revin după aceea. În pachetele de acasă primeam și țigări. Și apăi io țigările ălea nu le fumam, le dădeam la alții.

Închisoarea era împărțită în două : noi, elevii, și în partea cealaltă vechea poliție. Și dincolo era un șef de poliție¹⁸ de la Uioara, de aicea de lângă Turda, Păușan îl chema, și apăi tăt îi aruncam păstă gard țigările, când le primeam, că eu nu le fumam.

Cel mai mic elev ce vârstă avea ?

Da’ păi nu mai știu cât, în orice caz, Ladea o fost cel mai mic. El o stat cel mai puțin și apăi i-o’ dat drumul, și după aceea io am fost...

Ce s-a mai întâmplat după eliberare ?

Pe mine nu m-o’ eliberat la un an, cât am avut condamnarea, ci m-o’ ținut încă trei luni și o’ scris pă biletul de ieșire, în colț acolo : „Fire recalcitrantă, ostil reeducării”. Semnat : educator politic Burada¹⁹.

Deci mi-o dat biletul de ieșire și am fost eliberat. Când am ajuns acasă, m-am dus cu tata să mă înscriu la școală la Zalău. Să găt școala, că doar făcusem clasa a VIII-a...

15. Spirea Dumitrescu, comandant al închisorii Târgșor (1948-1950) ; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 500.

16. Moș Dumitrache, gardian la închisoarea Târgșor, s-a purtat cu multă bunăvoință față de deținuți ; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, p. 499.

17. Gheorghe Vițel, primul gardian, cumnat cu moș Dumitrache, „om de omenie” și cu simțul umorului ; Gheorghe Andreica, *Târgșorul Nou. Închisoarea minorilor : 1948-1950*, Printeuro, Ploiești, 2000, p. 33 ; Adrian Brișcă, „Târgșor – după 40 de ani”, în Asociația Foștilor Deținuți Politici din România, *Din documentele rezistenței*, nr. 5, 1992, p. 288.

18. Gheorghe Păușan, născut la 30 ianuarie 1905 în Ortelec, Sălaj. A fost arestat la 23 septembrie 1958. Căpitan în rezervă, pensionar, a fost acuzat de omisiune de denunț și condamnat la 7 ani de închisoare. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Salcia, Gherla, Dej. A fost eliberat la 17 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

19. A fost a treia persoană din ierarhia închisorii Târgșor, după cei doi directori. Deținuții aflaseră că fusese deținut de drept comun și în închisoare făcuse cunoștință cu ideologia comunistă ; Gheorghe Andreica, *op. cit.*, p. 22.

Bun, m-am dus împreună cu tata la directorul liceului românesc întemeiat de Trufaș, la directorul Ioan Lolici, și acela zice : „Baciu Pușcaș, eu îl primesc pe aista”, zice, „dar arată-mi act că n-o evadat”, zice, „numai așa o să îl primesc”. Tata zice : „Uite, până ne-om interesa, om cere de la închisoare...”. Am ieșit de la directoru’ școlii și zic către tata : „Eu am biletul de ieșire, dar nu ți-am arătat. Că uite ce scrie aicea : «Fire recalcitrantă, ostil reeducării»”. „Da’ nu ne-a mânca ! Hai să vedem ! Hai să ne întoarcem înapoi !” Și ne-am întors înapoi la Lolici. Zice tata : „Păi doar l-avea pruncu-n jeb, da’ nu vi l-o spus”, zice, „da’ a uitat”. Se uită ăla speriat la el : „Ba, baciu’ Pușcașu, io nu bag lupul între oi”, zice. „N-ai văzut că nici acolo nu s-a astâmpărat ?” No, și domnule... (râde – n.n.), în sfârșit am avut mare noroc cu cineva care încă trăiește, are 95 de ani, Fărcaș, care era inspector general la învățământ pe Sălaj. Ajunsesse în funcția asta pentru că înainte a fost socialist, un om cumsecade. E dintr-un sat de aicea, iar doctorul Augustin Pop, șeful Secției Dermatologie din Zalău, îi nepotul lui...

Domnule, ăsta era inspector general și i-o dat un telefon directorului : „Domn’e, dar lasă-l batăr, primește-l particular”, că așa i se zicea atunci la fără frecvență. Zice : „Particular primește-l o jumătate de an, un semestru, și după aceea om vedea !”. No, mă primește, dau examen adică să termin semestru’, după aia intru normal... Și după ce am intrat normal desigur că am gătat liceul. Dar în timpul liceului din Zalău am organizat de două ori grevă, așa, și mi-o’ dat 6 la purtare, m-o’ eliminat de două ori...

Grevă pentru ce ?

Că nu ne-o’ dat mâncare... Că nu ne dădea carne, numai mămăligă. Eu i-am organizat pe ceilalți...

Deci mi-o’ dat 6 la purtare și m-o’ eliminat de două ori. Eu, după ce am venit de la închisoare, am mai făcut ceva și nu m-am astâmpărat... Eram trei clase paralele. Șefii de clasă, tri cu încă doi din alte clase mai mici și cu mine, imediat am făcut o organizație împotriva regimului comunist.

Asta când se întâmpla ?

În ‘50, când am intrat la zi. Sigur că, no, tot ascultam americanii, „Vocea Americii” și știri de-astea, și comunicam între noi, și așteptam americanii. Da’ de data asta nu ne-o’ arestat, că n-o știut nimic de noi Securitatea.

Vă mai amintiți cine făcea parte din organizația asta ?

Din organizația asta din Zalău făceau parte, deci, colegii de an de la clasele paralele : Pop Niculae, care apoi a ajuns inginer de construcții. A murit, Doamne iartă-l ! Pop Florian, din Mălădăia, comuna Uileacul Șimleului ; Anton Alexiu din Hereclean, a făcut tot Hidrotehnica, care și el o murit ; Bot Niculae, profesor universitar de matematică la Cluj, considerat unul din marii algebriști ai lumii, care la bătrânețe a absolvit Teologia și a ajuns protopop greco-catolic... Și mai era Marian Lazăr din Valea Miții. Și el a ajuns tot inginer de construcții... Și cu mine...

Totuși, domnule, înainte de a da bacalaureatul, o’ trimis la părinți, la tata, la Anton, la a’ lui Marian, la a’ lui Bot Niculae, la banda asta a mea... că tăți eram vârfuri, premianți. Ne-o’ chemat... Măine trebuia să dăm bacalaureatul și astăzi o venit ordin să merem la mina Lupeni, tăți, cu ordin de chemare.

Înainte să dați examenul ?

Exact ! Trebuia să ne prezentăm înainte cu o zi de examen. Nu numai eu, dar și banda aia a me, că mirosise ei ceva, dar nu știau nimic concret. Bineînțeles că nu puteam să dăm examenul și în felul acesta nu aveam nicio perspectivă, niciun viitor.

Ne-au chemat la comisariatul de la Jibou unde era sediul de raion atuncea pe noi cei despre care v-am spus, plus alți „reacționari” din județ: Pop Vasile-Loți, care atunci era student la Conservatorul „Gheorghe Dima” din Cluj, Farcău Virgil, student la Drept tot la Cluj. Și cum am scăpat? M-am dus tot la Fărcaș așa și i-am spus: „Domnule profesor, vă rugăm frumos”. „Gata”, zice, „vă aprob... Astăzi dați tăți bacalaureatul”. La ora 3, la 5, la 7, la 9, la 11 noaptea, gata bacalaureatul. Și am mers tăți cu examenul de bacalaureat luat la Comisariat, să ne ducă la mina Lupeni. Dar acolo iar am aranjat, așe, cu niște doctori, care știau că suntem... no, hai să zicem, valori, să accept lipsa asta de modestie, pentru care îmi cer scuze, așe... Și, domn’e, eu chiar am avut infiltrat TBC pulmonar, fibronodular... La început am avut în dreptul, apoi și în stângul. Și după ce am ajuns la doctor, am stat la sanatoriu la Predeal...

Și după ce ați scăpat de la mină, ce s-a întâmplat?

După ce ne-am luat toți bacalaureatul am mers toți la Timișoara. Am scăpat de mină, afară de Pop Florian. Dar și pentru ăla am aranjat cu doctorii din Timișoara, cu unul de ochi, care mi-o dat o piatră, am trimis la el pe cineva cu piatra, și tot s-o frecat pe ochi până i s-or inflammat și: „Gata!”. Că trebuie să-i scoată cel puțin un ochi... L-o’ trimis la Timișoara să îi scoată ochiul și apăi numa’ bine o scăpat, dar a pierdut un an...

Dintre toți doar eu eram la Medicină. Ceilalți au fost la Construcții, Electrotehnică. Eu am vrut să fac anume Medicina, pentru că am zis că dacă-s beteag și m-o’ nenorocit ăștia, măcar să am grijă de mine.

Și cum ați ajuns student?

Cum am ajuns student? Domn’e, le-am spus colegilor mei de organizație: „Mă, mereți cât mai departe, mereți tăți, dar să nu știe nimeni, numai tata vostru, pe unde sunteți. Și mereți cu toți la Timișoara”. Că dacă ne duceam la Cluj, aieștea ne așteptau. Acolo era Patriciu, acolo era banda lui, la Regiunea Cluj. Dincolo, Banatul, cine ne mai știa? Domn’e, și... gata, ne-am despărțit.

Io mi-am făcut rost de un post la IAS în Zalău. M-am dus la directorul de la IAS: „Domn’e director, sunt elevul Pușcaș, vreau să îmi dați un post de ceva, post aici la dumneavoastră”. „Păi, măi, dar nu te-am văzut eu cu cunună pă cap”, zice, „acuma când ai gătat școala?”. Zice: „Păi am fost în sală”. „Ba, poate că m-ați văzut...” Zice: „Păi n-ai fost tu premiant?”. „Ba am fost.” „Dar”, zice, „cum nu meri la facultate?”. „Păi, uitați de ce nu mă duc, că am fost deținut...” „Mă, încearcă, mă, fă oarice și gândește-te, fă-o!”

Domn’e, și m-am dus să-mi obțin cazierul. Acolo o coadă mare, elevii tăți aveau nevoie de cazier pentru a se înscrie la facultate. Era un bătrânel care se uita în registrele aflate de o parte și de alta în fața lui. Ajung și eu după un ceas și ceva, aproape două, la rând în fața lui. „Cum te cheamă?” „Pușcaș Ion.” „De unde ești? Din Treznea? Ai fost condamnat?” „Nu.” „Poftim.” „Altul.”

Când am văzut alb cazierul, l-am luat, l-am împăturat și l-am băgat în jeb. O răs doamna, Eugenia Vodă²⁰, când i-am dat interviul pentru TVR 1, când i-am spus istoria asta cu actul și că l-am băgat în jeb. Jeb se zice pe la noi la buzunar... Domn’e, și l-am băgat iute în jeb și m-am întâlnit cu colegii: „Fraților, gata vin cu voi”.

20. Interviu în cadrul emisiunii „Profesioniștii”, realizată de Eugenia Vodă, 27 ianuarie, ora 21.55, TVR 1.

Și am mers la Timișoara. Între timp, am avut eu pe cineva în Cluj, un neam, care mi-o făcut rost de o adeverință că îs muncitor în Cluj. Prin urmare am mers la Timișoara cu ei, cu acte în regulă, m-am înscris, am reușit. Și am tremurat șase ani de zile... zi la zi, până am gătat facultatea.

Dar ați stat în banca dumneavoastră, n-ați mai făcut altă organizație ?

Doamne fere' ! Dar cum supărare să faci ? Totuși, a fost un moment când am lăsat prudența la o parte, după evenimentele din Ungaria din '56. Cineva a organizat o manifestație la care am luat parte și eu. Foarte repede ne-o' arestat pe toțiăștia din căminul de la Medicină. Am fugit noi din cămin, dar, totuși, rușii ne-o' prins și ne-o' băgat într-o mașină, acoperită cu prelată. Norocul meu a fost că ei nu stăteau cu noi, ci erau în cabina mașinii. Și, domn'e, la o curbă, când să ne ducă la Bechicerecul Nou, acolo, la lagăr, unde era destinația, la o curbă, zic, eu am sărit din mașină... Cred că mi-am fisurat piciorul când am căzut. Ei, am venit acasă și am stat șase săptămâni în Treznea, ascuns. Mi-am spus : „Mă prinde, mă prinde, mă arestează, mă arestează”. Între timp, la ceilalți le-o' făcut proces, i-o' condamnat pe 70 dintre ei. Că la început de arestat, ne-o' arestat pă toți. Și apăi după aceea au făcut ei acolo triaj, anchetă.

Dacă eu nu săream, mă ancheta' și afla' că eu îs ăla care am fo' condamnat, și... Nu au știut ei că am fost închis. Da' eu nu am spus la nimeni, nici la colegii mei de clasă, de an, la nimenea, înțelegeți ? Eram un student, așe, dar nimeni n-o știut că am fost condamnat, Doamne ferește ! Oii... ! Sigur că da...

Ați mai avut probleme cu Securitatea după aceea ?

Da' imaginați-vă că ticăloșii au prins de veste că eu am făcut închisoare politică... Au descoperit asta la trei luni când am venit aici ca medic de circumscripție lângă Șimleu, aici la Plopiș²¹, raionu' Șimleu. Aici m-o găsit Grünfeld. No, în sfârșit.

După ce-am gătat Medicina, aveam medii de rămas în Timișoara, da' n-am vrut să rămâi. S-o' mirat ăia că n-am ales Timișoara. Am ales un sat nenorocit românesc de munte, Plopiș îi zice, aici lângă Șimleu, la 20 de kilometri. Domn'e, și în două luni și ceva, tri luni de zile, mă pomenesc că vine șeful Securității, domnul Grünfeld. Eu, între timp, îmi făcusem un pic de renume profesional. Mă știau oamenii, veneau betegi de pe aici, din Oradea, din Marghita, veneau la mine cu tot felul de boli. Eram mai ambițios, așa, profesional... Și ce o vrut ? „Domnule, dumnetale ați dus în eroare statul rumân și pentru asta trebuie să vie și să deie declarație la mine. Muine dimineate la Șimleu.” Atunci era Regiunea Crișana...

Dar cum v-a descoperit ?

M-o turnat cineva. Și, domn'e, l-am întrebat pe evreu, în timp ce vorbeam cu el : „Domnule, da' aveți un cojoc tare fain ?”. Zic : „Nu știți unde gălesc și eu unul ?”. „Păi”, zice, „și ăista-i de vânzare”. Zic : „Îmi dați voie să îl probez ?”. „Cum să nu ?” „Păi, ce bun îi !” Numai că mă strângea ca dracu'... Așe. „Domnule, păi cât costă ?” „Atâta.” „Gata”, zic. „Măine vă aduc banii.” Dau telefon la tata. Așe. Îmi trimite bani tata și i-am dat de trei ori mai mult decât o cerut pe cojoc și de atuncea Grünfeld m-o lăsat în pace, iar el o murit liniștit în Tel Aviv, că a plecat până la urmă în Israel... A făcut un gheșeft.

21. Localitate în județul Sălaj.

Am văzut că aveți aici în Șimleu un muzeu într-o sinagogă, cu multe poze cu oamenii care au dispărut în Holocaust...

Da, este, sigur că da. Țsta e dreptul evreilor care, săracii, au murit aicea. Și ei o' fost chinuiți...

Eu vă mulțumesc.

Sibiu

Octavian Balaban

S-a născut la 13 ianuarie 1929, în Boița, județul Sibiu. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. A fost arestat la 1 iunie 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare, pedeapsă redusă la 4 ani. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor, Jilava, Poarta Albă, Peninsula, Capul Midia, Castelul, Valea Neagră. În 1952 a fost internat administrativ pentru 12 luni. A fost eliberat la 3 iunie 1953. A fost rearestat la 14 mai 1959 și condamnat la 12 ani de muncă silnică. Ulterior, în 1962, a fost condamnat din nou la 15 ani. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Aiud, Uranus, Jilava și în coloniile din Balta Brăilei. A fost eliberat la 3 august 1964. La data interviului locuia în Sibiu. Interviu realizat de Raluca Grosescu la 9 martie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea – Andrei Lascu. Editarea interviului – Adrian Sandu, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER având cota 591.

În primul rând v-aș ruga să-mi spunei cum ai ajuns să fiți arestat prima dată.

Am fost arestat în iunie '48 și am executat cinci ani de detenție. Am fost condamnat pentru delict de uneltire împotriva orânduirii socialiste (sic!), ca făcând parte din organizația FDC, Frățiile de Cruce.

Ați fost arestați mai mulți atunci ?

Da, în lot am fost mai mulți... vreo 15-20 de inși. Elevi și studenți de la Teologie, vreo câțiva de la Brașov, de la Academia Comercială, dar numai tineri...

Și cum a fost primul contact cu Securitatea ?

Păi în arestul Securității am stat vreo săptămână sau două... n-am stat mult, pentru că pe atunci anchetele mergea' fulger. În sala aia minunată din imobilul Securității, o sală festivă, cu oglinzi, era numai sânge pe jos...

Cum se desfășurau, mai exact, anchetele ?

Au fost și bățai, lovituri, amenințări, da' eram destul de tineri... Însă cele mai îngrozitoare au fost patru zile și patru nopți de tortură, în care am stat cu capul aplecat într-o singură poziție. Practic nu ne venea să credem că ne-a așezat așa și că ne-a lăsat mai mult de câteva ore... Patru zile și patru nopți... Și fără mâncare... Și apă doar ce puteam să luăm când mergeam la toaletă... Unii au luat chiar apă din rezervorul de la toaletă... Cum o putut s-o descurcat fiecare...

Nu, nu, eu nu-mi aduc aminte ce era pe-acolo. Știu doar că eram într-o moleșeală așa, aproape de semiconștiență. Îi vedeam pe ceilalți numai... Unu', de exemplu, își muta bocancii și zicea : „Șah !”. Ălălalt zicea : „Uite ce mămăligă !”. Altu' zicea : „Bă, ți se pare !”. Am leșinat două ore, am căzut, și au aruncat cu niște apă peste mine, m-au acoperit cu o haină, și după vreo oră jumate, două, m-o' lovit cu cizma să mă

scoale : „Hai, băi, scoală-te, că ce zic ceilalți ? ”. Știi, chipurile că ceilalți s-ar simți nu știu cum, că nu sunt chinuit ca ei... Aveam 20-21 de ani în timpul acelei anchete...

În acele momente vă puneți sub semnul întrebării convingerile dumneavoastră politice ?

Noi am fost educați în spirit național și creștin – astea erau Frățiile de Cruce. Adică să fim oameni morali, să luptăm împotriva defectelor noastre, să ne creăm un caracter, să fim oameni de treabă, cinstiți, să ne iubim neamul, patria, tradițiile, cultura. Vă spun sincer că nici în cele mai grele momente n-am avut un moment măcar să regret că am pornit pe drumul acesta... Întotdeauna am avut conștiința că sunt la datorie. Și după-aia, în sfârșit, prin toate câte am trecut... Vă închipuiți că eram tratați ca niște animale, înjurați, batjocoriți, pedepsiți din toate nimicurile.

Mai spuneți-mi despre acele patru zile despre care vorbeam...

Nici nu mai știu la ce ne gândeam atunci... În tot cazul, ne tot gândeam cum va decurge supliciul ăsta, cât va fi de lung, dacă vor urma și bătaia după-aia sau altele, că te puteai aștepta la orice acolo. Și încă unu' dintre supliciile la care am fost supus care mie, deși nu era dureros, mi s-o părut foarte deprimant... a fost când m-a' arestat prima dată. Erau niște oameni lipsiți și de pregătire, și de cele mai umane sentimente... S-au strâns atunci toți securiștii și-au făcut o roată, așa, și pe mine m-au introdus în mijlocul lor... și mă-mpingea' dintr-unul în altul. Și când ajungeam acolo, mă loveau cu pumnii, mă izbea dincolo, și unde mă duceam vedeam niște priviri, așa, pline de ură, parcă eu le-aș fi făcut ceva, le-aș fi omorât pe cineva drag sau ceva... Mi s-a părut foarte demoralizator când mă izbea dintr-o parte în alta, chiar fără să fie supliciul prea mare... Supliciu mai mare o fost bătaia la tălpi, de exemplu, sau altele... Dar când vedeai că te împingea' din nou și când te duceai acolo, te privea' cu atâta ură și te lovea' cu pumnii și te izbea', și te trimitea' în celălalt...

Eram vineți la față și ajunseseam chiar să ne simțim mai bine când ne curgea sânge din nas, că parcă ne mai decongestionam un pic... Dar până la urmă eram într-o stare... Cum să spun ? De aproape inconștiență... Cum v-am spus, unu' vedea o mămăligă, altu' vedea o tablă de șah și juca... deci fiecare începea să aiureze. Eram vreo 10, 11, 12 acolo...

Vă cunoșteți între dumneavoastră ?

Păi ne cunoșteam, că ne luase de la penitenciar. Acolo au fost câțiva dintre noi, cred că doi, turnători, pe care-i știam. Sigur, și ăia ne-au turnat în fel și fel de chip, și ăștia ne-au mai luat încă o dată pentru un supliment de anchetă... asta se întâmpla în 1949. Pe urmă a fost procesul, și după-aia detenția...

Cine au fost anchetatorii, vă mai amintiți ?

Anchetatorii erau ofițeri de Securitate. La început erau foști muncitori, avansați, făcuți ofițeri, care nu știau să conducă o anchetă și rezolva' totul numai prin bătaie... Era' unu' [Lucian] Moldor¹, care lucrase pe la CFR, unu' Gore [Mihai], unu' care ne supraveghea când stăteam în situațiile alea penibile și care după Revoluție a dispărut din oraș, și nu știu pe unde mai este... Și Crăciun² a fost...

1. Lucian Moldor, în 1948 căpitan la Direcția Regională de Securitate Sibiu ; Florica Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 17.

2. Vezi nota 9, la pagina 108.

Și în detenție unde ați fost duși ?

Am fost trimiși ca elevi la închisoarea de elevi de la Târgșor. Acolo a fost un regim un pic mai blând, în sensul că eram lăsați liberi în curte. Închisoarea de la Târgșor a fost o veche mănăstire și era și un atelier de țesătorie, astfel încât unii lucrau aici, și a fost o perioadă un pic mai bună... până au început cu reeducarea, și atunci s-o cam înăspriț situația...

Reeducarea la Târgșor în ce consta ?

Consta în a-ți însuși ideologia comunistă, tezele lor, un scurt istoric al Partidului Comunist, ridicarea în slăvi a conducătorilor, se cânta *Internaționala* și fel de fel... Totul se făcea pe cale pașnică ; cine vroia... vroia, cine nu vroia... nu vroia... Se făceau niște cursuri de îndoctrinare, cu promisiuni că, în sfârșit, vom fi puși mai repede în libertate. Majoritatea n-au crezut în promisiunile astea, și ca dovadă... că nu s-a' ținut de ele. Dar nu erau chiar studii de genul *Capitalului*, să fie prea aprofundate... Mai mult un fel de cărți mai... de popularizare. Se citea din *Scântea* și treburi de-astea... Și unii care au fost refractari, în sfârșit, mai pe poziții, erau duși la izolare, și nu aveau contact cu ceilalți... Erau scoși la plimbare o oră sau două, dar milițianul stătea acolo ca să nu avem legătură cu ceilalți... Și o parte dintre noi, 26 de inși, care li s-o părut lor că suntem mai refractari la reeducare, ne-a' format într-un grup și ne-a' trimis disciplinar la Jilava.

Când ați ajuns la Jilava, vă mai amintiți ?

Asta se întâmpla în '50. După aia s-a cam răsuflat... Noi am fi fost trimiși la Pitești, dar că ne-am rătăcit pe la Jilava... Aici am stat în cameră de disciplinar, la camera 5 bis, în secția întâia... Erau niște camere mari, de vreo 6 pe 8 metri, cam așa ceva... erau două rânduri de pcriuri, suprapuse, numai cu scândură, și cam între 40 și 60 de persoane stăteau acolo în camera aia, sub pământ, și n-aveam spațiu pe prici să dormim nici măcar pe spate, numa' într-o dungă... Noaptea când se scula cineva pentru necesități era foarte greu să-și mai redobândească locul, pentru că ceilalți se mișcau involuntar în timpul somnului, să se mai relaxeze un pic.

Acolo exista o tinetă mare pentru necesități și un vas pentru apă, dar care era foarte restricționată... Dar vă puteți închipui, în situația aia, 50-60 de inși să trăiești în aceeași cameră, toți cu necesitățile... să te duci acolo... Vă imaginați ce atmosferă era acolo, mai cu seamă vara ? Vara era o situație insuportabilă... Transpirație, mirosul de la tinetă... încât dacă intra o muscă, zbura câțiva metri și cădea. Când deschideau ei ușa pentru numărătoare, se dădeau în lături, că venea un damf de acolo de îi sufoca. La duș ne scotea o dată pe săptămână... Nu-mi mai aduc nici bine aminte, dar ne scoteau totuși... ca să ne mai spălăm.

Ați întâlnit personalități în timpul detenției de la Jilava ?

Când am fost în camera 5 bis, care era o cameră de disciplinare, am întâlnit mai multe personalități mai remarcabile. A fost Mircea Vulcănescu³ care a stat vreo... două

3. Mircea Vulcănescu (1904-1952). Filosof, sociolog, economist și profesor de etică. A fost arestat la 30 august 1946 și condamnat la 8 ani de temniță grea. Potrivit fișei matricole penale, în decembrie 1948 a fost condamnat la 4 ani de temniță grea, pedeapsă care începea la 30 august 1950. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud. A decedat la 28 (29) octombrie 1952 în închisoarea Aiud ; http://ro.wikipedia.org/wiki/Mircea_Vulc%C4%83nescu, accesat la 23 decembrie 2009 ; fișa matricolă penală din AANP.

săptămâni. Era bolnav săracu', că fusese bătut înainte... După-aia era Generalul Stavrat⁴. Noi știam că a fost guvernatorul Basarabiei, un om foarte bun... Mai era un general de jandarmi, Iliescu⁵. Și într-o zi a intrat în cameră ofițerul politic și a întrebat pe fiecare cum îl cheamă. Cred, totuși, că în toate camerele era și unu-doi turnători... Acuma acolo au fost și foști securiști cu noi, și militari... erau și câțiva ofițeri, așa-ziși criminali de război... și a întrebat pe fiecare cum îl cheamă, și-o' ales vreo 10-12. „Dă-te jos, dă-te jos, dă-te jos!” Și i-a dus... Nu știam unde, și după vreo zi sau două i-a' adus înapoi. Când au intrat în cameră, săracii abia mai putea' să meargă... Rămăsesem cu scena aceea în gând... Sobieski și plăieșii... cum au ieșit ei epuizați din cetate. Și după-aia ne-au povestit despre ce-a fost vorba. I-a' dus la camera neagră, i-a' dezbrăcat în pielea goală, a' aruncat câteva găleți de apă pe ciment – și asta era în decembrie – și i-a' ținut acolo... Nu mai știu exact cât i-a' ținut... 24 de ore, 48 de ore, cam așa ceva. Ar trebui să mă mai uit prin amintirile lui Maxim Virgil⁶, un om deosebit, care a scris despre asta... Ei stăteau lipiți unii de alții, căuta' să se încălzească, și se rugau... că n-aveau ce să facă altceva, decât un singur lucru, să se roage. La urmă i-a' scos pe fiecare în parte și i-a bătut cu saci de nisip, că să nu rămână urme, și după-aia i-a' adus înapoi în celulă. Ce-am rămas impresionat din toată chestiunea asta, că nici unul nu a făcut măcar un guturai... și erau epuizați, flămânzi, erau numai schelete, și chiar mă gândeam eu după ce am ieșit în așa-zisa libertate: „Dacă s-ar face acest experiment: să ia 12 oameni, care-s bine, normali, și să-i introducă în condițiile alea, eu cred că cel puțin ar fi cu pneumonie”. Niciunul din ei, însă, nu a avut nimic, chiar dacă absolut toți erau epuizați din cauza bătăilor. Mie mi-a făcut impresia că la unul i-a curs puțin nasul și am stat de vorbă cu el și zice: „Nu, nu, ai avut impresia”. Și, treptat-treptat, și-au revenit.

Director atunci era Maromet⁷, un criminal... Nu știu ce era... După figură cred că era tătar, sau cam așa ceva, nu era român.

Cât ați stat la Jilava ?

La Jilava am stat un an și vreo două luni, și după-aia ne-a' scos la Reduit... Reduitul era partea din spate a Jilavei, fortul propriu-zis. Și acolo erau camerele mult mai mari. Acolo am mai stat vreo 3-4 luni, că spre vară am plecat... ne-au dus la Canal.

4. Olimpiu C. Stavrat (1888-1968). General, guvernator militar al Basarabiei (1943-1944). A fost arestat la 24 septembrie 1948 și condamnat la temniță grea pe viață pentru crimă de război. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Aiud, Craiova și Gherla. A fost eliberat la 3 octombrie 1955. A fost reabilitat în 1964. Ioan Ciupea *et al.*, *op. cit.*, III, p. 649.
5. Mihail A. Iliescu, născut la 29 februarie 1892 în București. General, fost inspector-șef al Jandarmeriei din Transnistria. A fost arestat între 28 august 1944 și 31 octombrie 1946, 3 decembrie 1948 și 17 ianuarie 1949 și condamnat la muncă silnică pe viață pentru crimă de război în 1950. Ulterior pedeapsa i-a fost redusă la 12 ani și 6 luni. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Văcărești, Făgăraș și Aiud. A fost eliberat la 26 martie 1959 cu domiciliu obligatoriu la Lătești. Ioan Ciupea *et al.*, *op. cit.*, II, pp. 353-354.
6. Virgil Maxim (1922-1997). A fost arestat la 12 noiembrie 1942 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică, pedeapsă redusă ulterior la 18 ani și 9 luni. Ulterior a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică și i s-a considerat începerea pedepsei din 12 noiembrie 1942. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Târgșor, Alba Iulia, Galda, Gherla, Văcărești și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964; <http://www.hotnews.ro/stiri-cultura-2045885-virgil-maxim-nuntasul-cerului.htm>, accesat la 23 decembrie 2009; fișele matricole penale din AANP.
7. Vezi nota 6, la pagina 180.

La ce colonie ați fost la Canal ?

Am fost la colonia Poarta Albă vreo două luni, după-aiia am fost trimis la Peninsula, unde am stat un an de zile, și după ce mi-o expirat pedeapsa de patru ani, m-a' trimis iar la Capul Midia. Acolo a fost o colonie infernală... Ce-am văzut acolo : oameni scheletici, care erau scoși la lucru, susținuți de alții să poată ajunge la locul de muncă. Mi-aduc aminte că la Capul Midia era' și două barăci de șuți, de hoți – izolate de celelalte –, și restul, marea colonie, erau numai politici. Ei, la brigăzile astea de hoți, de șuți, era un rus, Stricanciov. El fugise, săracu', de revoluția bolșevică, și îl ajunsese bătrânețea... N-avea pe nimeni, și până la urmă l-o' strâns ca vagabond de pe sub poduri, cum erau strânși toți cerșetorii și vagabonții, și, săracu', când îl scotea pe șantier, abia reușea să meargă... Și făcea și el treaba acolo, printr-un atelier mecanic, mai mătura și el, mai făcea una, alta... Ei, și când se întorcea, nu mai putea merge, și-l aducea într-o roabă un alt deținut de drept comun... Și, când mergea, tot corpul lui parcă era o gelatină... Așa m-a impresionat imaginea asta...

Noi mai aveam tangență și cu ei, cu cei de drept comun, dar foarte puțină, mai cu seamă pe șantierul de lucru... Și într-o zi l-am întâlnit pe Stricanciov ăsta, și îmi spune : „Știi că s-o eliberat cutare...”. Era unu' de-al lor, nu-l cunoșteam... Și am văzut atunci în ochii lui o lumină de speranță... Știi ? Parcă libertatea îl lumina... Și mă gândeam atunci : „Libertatea pentru tine ce înseamnă ? Iar să ajungi pe sub niște poduri ?”. Dar, totuși, când vorbea de libertate, îi străluceau ochii...

Dup-aiia, într-o zi, intră caraliul care ne supraveghea și strigă : „Doi voluntari !”. Am sărit eu și cu un coleg, că eram cei mai tineri, că aveam douăzeci și ceva de ani, și ne-am prezentat. Zice : „Haideți !”. N-am știut despre ce e vorba... Și ne urcă într-o mașină, într-un camion, în care erau două coșciuge... dintre care unul era al lui Stricanciov. Și ne-a' dus să-i înmormântăm la cimitirul din Năvodari... Cimitirul era undeva sus... și jos se vedea' un lac imens și așezarea aia de pescari, cum era pe timpul ăla... Era un pământ extraordinar, amestecat cu rocă, și se săpa enorm de greu... Ne-am străduit noi să săpăm, să săpăm, caraliu' ne grăbea : „Haideți ! Haideți, că se întunecă și trebuie să plecăm !”. Am săpat noi, am săpat vreo jumătate de metru, și el zice : „Haideți, că-i destul !”. Abia era cât să se acopere coșciugele... Și când să le băgăm, nu le puteam așeza și a trebuit să le punem invers. „Hai, puneți-le invers ! Hai, repede !” I-am acoperit și am plecat... Deci am fost de l-am și înmormântat pe Stricanciov, săracu'. Mi-a rămas în minte și imaginea asta...

La Capul Midia ce fel de muncă făceați ?

La Capul Midia se lucra la Canal, la partea finală : ecluza. Când s-a turnat ecluza pe noi nu ne-a mai scos la muncă, o' venit numai cu civilii, cu utilaje mari, și o' turnat beton pe acolo.

Acolo stăteați în barăci ?

Da, în barăci. Barăcile erau imense, erau 80-100 de inși... dar era loc, nu puteam spune că nu era. În schimb mâncarea era foarte slabă. În special la Capul Midia era un regim extrem de sever... Pe atunci era Borcea⁸, comandant. Nu era deloc mulțumit când

8. Liviu Borcea, născut la 1 decembrie 1911 în Cluj. Brutar. Membru PCR din ilegalitate. A lucrat în cadrul Biroului de Siguranță din cadrul Poliției Turda (din 1945), a fost șeful Biroului de Siguranță/Securitate Războieni (decembrie 1947 – septembrie 1949), șeful

îi raporta' câți au murit. Acolo am văzut cât de mulți oameni mureau... În celelalte colonii nu am văzut. Mureau câte 5-6 pe noapte. Și Borcea întreba: „Câți? Cinci. Prea puțini!”. Și mâncarea era foarte slabă... Nu mai știau oamenii ce să mai facă de foame. Am avut norocul că am stat numai trei luni acolo, că a fost o reorganizare a coloniilor și am fost trimis la Colonia 31 – Castelul, și, imediat, acolo parcă eram în altă lume. Și-am lucrat pe niște șantiere de construcții. După-aia, de acolo, s-a' format câteva echipe cu care ne-a' trimis la Eforie Nord să amenajăm o vilă – cum auzeam noi atunci – pentru Comitetul Central. A fost vila corpului didactic... Speram atunci și într-o schimbare de regim, speram că nu va mai dura mult... dar a durat, a durat... În fine, acolo am stat șase luni. Am fost cazați într-o vilă... Acolo a fost perioada cea mai frumoasă. Dimineața numărul îl făceam pe malul mării, că acolo ne număra... Vedeam marea, cum săreau delfinii... Frumos mai era! Acolo am văzut marea în toate ipostazele ei... și de-acolo m-am și eliberat, în '53⁹.

După ce ați ieșit în 1953 v-ați angajat ?

Da. Aveam 24 de ani... și după-aia m-am angajat la Întreprinderea „Independența”, unde am lucrat ca planificator până când m-a' arestat a doua oară. Eu îmi terminasem liceul, apucasem să mă înscriu și la Facultatea de Drept, și terminasem anul I, și eram în anul II când m-au arestat. Și când am ieșit, primul lucru a fost să-mi continui studiile... Și m-am dus pe la Cluj, am făcut o cerere pentru reînmatriculare și secretara de-acolo m-a sfătuit: „Ar fi bine să vă pregătiți pentru admitere, că nu știți dacă se va aproba. Dacă se aprobă cu-atât mai bine, ați câștigat, totuși, un an”. Nu mi s-a aprobat, am dat din nou admiterea, am reușit, și în cinci ani mi-am luat licența în Drept... Și după-aia am lucrat ca economist, că nu se prea putea altceva. Să fii jurisconsult era mai greu, sau să apar la Tribunal, la chestii, mă rog... trebuia să fim puțin marginalizați, cu alte cuvinte.

Când v-ați căsătorit ?

M-am căsătorit după prima detenție, la 25 de ani și jumate. Când m-a' arestat a doua oară aveam deja un băiețel, de un an și opt luni. Și când m-am întors l-am găsit de șapte ani și am avut bucuria să-l duc în prima zi de școală, în clasa I, împreună cu soția mea.

Ea nu a avut probleme din cauza arestării dumneavoastră ?

Ba da, a fost retrogradată... Ea era tehnician... S-a' făcut și presiuni să divorțeze, dar n-a acceptat... N-a' avut ce să-i facă mai mult. O' dat-o mai jos... La cele care erau în învățământ era mai sensibilă situația, că se făceau presiuni mari și cu amenințări că le dă afară, dar pe ea doar a' retrogradat-o, și a lucrat la controlul tehnic. Și m-a așteptat... Și cum vă ziceam, în 1959 am fost arestat din nou...

Biroului de Securitate Turda (decembrie 1949 – iunie 1950), comandant la Unitatea de muncă MAI nr. 3 Cernavodă (iulie 1950 – iulie 1951), comandant la Capul Midia (iulie 1951 – 1953). A fost arestat pentru abuzuri în serviciu la 1 decembrie 1954 și inclus în „lotul Salcia”, alături de alți comandanți de penitenciare și colonii de muncă. A fost condamnat la 25 ani de muncă silnică și a executat pedeapsa în penitenciarele Jilava, Ocnele Mari. A fost eliberat la 25 august 1957. După eliberare a fost trimis la o casă de odihnă a MAI, iar după această perioadă a fost reintegrat în Direcția Generală a Penitenciarelor ca ofițer de serviciu la Penitenciarul Cluj-minori. AANP, fond Cadre, dosar nr. 2600, *passim*; Andrei Muraru (coord.), *op. cit.*, pp. 211-217; fișa matricolă penală din AANP.

9. Potrivit fișei matricole penale din AANP a fost eliberat la 3 iunie 1953.

De ce v-au arestat a doua oară ?

A doua oară am fost arestați după evenimentele din Ungaria¹⁰, ca măsuri de securitate pentru ei, că spunea' că suntem elemente care punem în pericol ordinea socială... Era și retragerea trupelor sovietice din țară, și ei vroia' să demonstreze că sunt stăpâni pe situație și că vor fi arestați, cum spunea parcă Gheorghiu-Dej, „ultimele rămășițe fasciste”.

Ne-au arestat la Sibiu și ne-a' dus la Brașov. În a doua detenție, n-am ce să spun... Ei n-aveau de ce să facă anchete dure cu noi, pentru că știau că ne luase' fără motiv.

Dar de ce vă acuzau ? Care era motivul invocat ?

Ce învinuiți ? Că ne întâlneam, mergeam la biserică, ieșeam și ne plimbam pe stradă... Ne-am întâlnit la nunți, la boteze, noi între noi, și ei ziceau că aceasta este o altă formă de organizare adecvată la noile situații... Ei puteau să spună orice, că cine putea să îi contrazică ? Culmea, că de data asta am fost încadrați nu la delict de uneltire, ci la crimă de uneltire, de la 15 la 25 de ani. Și am primit minimum... 15 ani.

Și în ce penitenciare v-ați făcut detenția ?

De la Securitatea Brașov ne-a dus la Codlea. Încă vreau să vă mai relatez o chestiune care mi s-a părut așa, foarte curioasă, ca să vedeți și dumneavoastră pentru ce erau arestați oamenii. Codlea era o închisoare de stil vechi, austriac, cum le făceau ei : camerele erau cam de vreo 7 metri lungime, de vreo 3 metri jumate lățime, erau paturi suprapuse și vreo 8 până în 10 persoane într-o cameră. Cum intra cineva, când se deschidea ușa, toți curioși, primul lucru : „Cum te cheamă ?”, „De unde vii ?”, „Pentru ce ești condamnat ?”, „Câtă condamnare ai ?”. Chestii de-astea... Sosisem și eu într-o cameră de-aia... încă nu-i cunoșteam bine pe toți din cameră, și într-o zi se deschide ușa și îl introduce pe un altu'. Toți îl întreabă : de unde este ? Ce condamnare are ? Pentru ce e arestat ? Și el zice : „Pentru sateliți...”. Unu' din cameră a zâmbit, s-a întors și s-a îndreptat spre fereastra camerei... Mie mi s-o părut un gest nelalocul lui, și chiar m-am revoltat un pic. Cum să zâmbești când auzi de necazul unui om ? Și m-am dus după el și i-am zis : „Nu vă supărați, am văzut că ați zâmbit... Nu prea e momentul să zâmbim sau să râdem de necazul unui om”. Zice : „Păi, domnule, și eu sunt tot pentru sateliți”. Ce se ntâmplase : erau din cei care îi cunoșteau pe ruși, c-o' venit cu niște camioane cu uși de lemn și chestii de-astea... și nu-i credea' în stare pe sovietici să lanseze sateliți... și comentaseră treaba asta. Și îi condamnau la câțiva ani de închisoare pentru subestimarea tehnicii sovietice... Asta se întâmpla în 1959... Povestea că unu' n-a zis nimic, numai că l-a întrebat cineva : „Bă, ai auzit că rușii o' lansat un satelit ?”. Și el o dat așa din mână, a dezaprobare... Și numai pentru gestu' ăsta o fost condamnat.

Apropo de asta cu sateliții, s-a discutat vreodată în penitenciar despre Gagarin ?

Nu. Că atunci când se lansase primul satelit¹¹, eu eram în libertate, la Cluj. Chiar discutam cu un coleg de-al meu, un fost asistent universitar, care îmi spunea : „O' lansat ăștia un satelit și zice că le-o reușit”. Dar dup-aia mai lansase ei ceva, și oamenii nu credeau : „Uite, dom'le, într-o cameră cu 10-12 oameni, 2 erau condamnați pentru sateliți”.

10. Potrivit fișei matricole penale din AANP a fost arestat a doua oară la 14 mai 1959.

11. Primul satelit artificial, Sputnik 1, a fost lansat de Uniunea Sovietică la 4 octombrie 1957.

Și de la Codlea am fost trimis la Aiud, unde am stat vreo 7 luni...

Cum a fost detenția din Aiud ?

Aici am stat în cameră cu un tânăr inginer care era condamnat la vreo 5-6 ani de închisoare, pentru că în discuțiile care le-aveau ei, referitor la autoturisme, el spunea că cele occidentale sunt mai bune decât cele rusești... Vă închipuiți pentru ce erau condamnați oamenii ? De exemplu, aci fredonam o melodie, da' mai mult pentru mine, și m-o văzut un gardian că mișcă buzele, și imediat mi-o făcut raport. Da' am avut noroc că am plecat de la Aiud până nu a ajuns raportul... Că ce făcea Crăciun, care ajunsese director acolo... Domnule, nu știu cum poate să fie un om așa de crud... Strângea toate rapoartele făcute peste primăvară, vară, toamnă, și le aplica numai iarna, când era gerul cel mai mare... Și te băga la „neagra” în perioadele astea reci... ca să suferi cât mai mult. Erai subalimentat, și să mai suporti și gerul ăla extraordinar...

Cu ce vă ocupați timpul liber ?

Cum prindeam un profesor, un cunoscător de limbi străine, imediat căutam să învățăm cât mai multe. Cărți nu aveam și asta era singura modalitate... L-am întâlnit pe profesorul Puiu Aristide¹², un aromân, profesor de istorie, care cunoștea și limba engleză, astfel că făceam și istorie, și limba engleză. Scriam pe bucățele de sticlă, mici, sau pe suprafețele bocancilor... Cunoașteți tehnica, nu ? Ați mai auzit ? Dădeam cu săpun, dup-aia cu DDT, se făcea o masă albă, și cu un vârf ascuțit scriam și rămânea. Pe sticlă se scria cel mai bine... Și-avea fiecare o bucățică de sticlă, și o ascundeam cum puteam. Și profesorul acesta zicea : „Măi, io nu fac engleză, că mie nu-mi place limba engleză, pentru că se scrie într-un fel și se citește cu totul altfel”. „Dar, totuși, vreau să învăț și eu măcar câteva cuvinte”... am zis eu. Și s-o făcut, săracu', și-o scris și el câteva cuvinte, și când ne-o scos la plimbare, i-au făcut percheziție și i-o' găsit tăblița asta. Ale noastre nu le-o' găsit, dar pe el l-o' prins. Și cum era iarnă, l-o' dus la „neagra”... și a doua zi când ne-am spălat, eu le-am spus celor din cameră : „Domnilor, eu am visat azi-noapte că i-au scos de la izolare pe cei care i-o' dus ieri”. Unul dintre ei, care era mai vechi la Aiud, zice : „Nu există așa ceva. Cel puțin trei zile îi ține”. O mai durat vreo oră, două, și s-a' auzit ușile deschizându-se și, hop, îl aduce... Când l-am văzut, io am ieșit înaintea lui, l-am luat în brațe și l-am sărutat... Era rece ca un cadavru. Și zic : „Cum o fost ?”. Zice : „Măi frate, toată noaptea m-am plimbat și m-am rugat, pentru că nu puteam nici să adorm și mă chinuia frigul”. Și numai o noapte stătuse... Vă închipuiți ce supliciu... Și pentru ce ?

De la Aiud unde ați fost dus ?

Ne-a' trimis la București, la Uranus, pentru încă un supliment de condamnare... Și am stat acolo cam un an de zile. Între timp îi mai arestase pe alții, prieteni de-ai noștri, de la Cluj, de la Deva. Au considerat că să facă un lot mai mare și să ne condamne mai mulți.

12. Aristide Puiu, născut la 14 aprilie 1914, în Gramatica, Grecia. Profesor de istorie, fratele lui Gogu Puiu. A fost arestat la 17 iulie 1949, torturat la Securitatea Constanța. Achitat la 7 octombrie 1949 de Tribunalul Militar Constanța din lipsă de probe, a fost eliberat în 1950. A fost arestat la 21 iunie 1952 și condamnat la 10 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Aiud și Gherla. A fost eliberat la 18 iunie 1962. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. P, Q*, pp. 476-477 ; fișele matricole penale din AANP.

Cum era la Uranus ?

La Uranus era un subsol fără lumină naturală... Fereastra dădea într-un coridor. Stăteam cu lumina aprinsă tot timpul. Era ciment pe jos... Deci regimul de detenție era mai puțin dur, că ce se întâmplă : în timpul anchetei ei dădea' un regim ceva mai bun, ca să nu fii epuizat de tot, să nu mai poată nici să-ți ia o declarație. Și după-aia ne-a' format un lot și ne-a' condamnat din nou... La Brașov îmi dăduse' 12 ani, și acum, în '62, mi-a' dat 15. Și după-aia, de-acolo ne-a' trimis la Jilava și, culmea, am intrat tot în camera 5 bis, unde fusesem cu 10 ani înainte. Camera, pe care o știam foarte bine, tot așa era... Doar oamenii nu mai erau chiar așa mulți... erau ceva mai puțini. Și după-aia, la vreo 4, 5 luni, ne-a trimis în Balta Brăilei, la Salcia, la diguri... Și acolo am mai stat doi ani.

Și acolo ce fel de muncă făceați ?

Acolo se făceau diguri... Cărai pământ cu roaba, îl duceai pe sus, pe dig, și se tot pune, ca să se tot înalțe digul... Aveai o normă acolo... Ne scotea' dimineța când se făcea lumină și ne aducea' pe la 4-5 după-masa, că lucram un pic mai departe de colonie. Acolo se mai lucra și la agricultură, la săpat, la prășit, la cules... Unii, care a' mai trecut și în perioada cealaltă, și noi, care lucrasem puțin și pe la construcții, aveam o situație mult mai bună, că am lucrat la construcții. Începusem să construim o cazarmă acolo... Aveam inginerii noștri constructori, aveam de toate... La Salcia era și un spital, pentru toate coloniile din Balta Brăilei și din Deltă, și acolo veneau din toate părțile. Aicea și în caz de operații se intervenea... Se făceau operații de apendicită, operații ușoare... da' tot medicii noștri erau.

Și cum v-am spus, acolo am mai stat 2 ani și m-am eliberat¹³.

Mi-ați spus că la întoarcere v-ați găsit fiul de 7 ani. El nu a avut probleme la școală din cauza dosarului ?

A putut să-și facă facultatea și acum este inginer. Doar când a făcut armata, la colegii lui le-o' dat la toți gradul de sublocotenent, doar el a rămas soldat... din cauza mea. Imediat după așa-zisa revoluție am făcut un memoriu la Armată, și imediat s-a rezolvat, și i-a' dat gradul de ofițer, ca și celorlalți...

Acum mai vorbiți cu prietenii despre zilele acelea ?

Rareori mai vorbim... Însă ce vreau să vă spun : aceste traume nu ne pot ieși din subconștient... De exemplu, io ieri-noapte iar am visat că am fost arestat... Nu scăpăm de supliciile astea. Acum vreo săptămână, zece zile, iar am visat că am fost arestat și trimis direct într-o colonie de muncă. Și eram prin oraș cu soția mea, și mă gândeam : „Mă, să-i mai spun sau să nu-i mai spun ?”. Și zic : „Dragă, știi ce-am visat azi-noapte ? Uite, am visat că am fost arestat și trimis direct într-o colonie de muncă !”. Și nevastă-mea îmi spune : „Extraordinar, io am visat că urma să te eliberezi, și te-am așteptat... și aveam hainele gata pregătite pentru tine...”. Ce coincidență, io am visat că eram arestat, ea a visat că trebuie să mă întorc acasă... Și vă închipuiți, traumele astea...

De exemplu, am fost la Eforie Nord să mă tratez pentru reumatism... Nu pot să zic, că prin câte am trecut, nu am niciun pic de reumatism, deși am stat la Jilava doi ani sub pământ, la Uranus un an sub pământ... da' e drept că am stat cinci veri în soarele de

13. Potrivit fișei matricole penale din AANP a fost eliberat în 3 august 1964.

Dobrogea... plajă de dimineață până seara, și cred că și aicea s-a mai îndreptat.... Ei, și ajungând la Eforie Nord, m-am dus să identific vila la care am lucrat. Între timp trecuse 49-50 de ani, se modificase multe... Și m-am dus eu și știam un singur lucru, că am acoperit vila cu olane. Nu erau prea multe acoperite cu olane... Geamurile erau făcute, niște jaluzele întredeschise, fixe, nu așa... Și la vreo 500 de metri de vila „Belona” și față de mare iar așa, la vreo 50 de metri... am stabilit că asta este vila. M-am dus să stau de vorbă cu niște oameni de-acolo să-i întreb dacă-i unu’ mai în vârstă, dar nu știa nimeni ce era cu 50 de ani înainte. Și am măsurat și pașii, pentru că aveam timp, de acolo până la Belona. Asta era... Și am mai discutat cu un coleg de-al meu și el mi-a confirmat că aia era. Deci, după 50 de ani, am identificat locul unde am stat 5 sau 6 luni și am lucrat... După 50 de ani... Și în noaptea următoare am visat iar că am fost arestat și bătut...

Cum v-ați simțit să vă întoarceți liber într-un loc în care ați fost deținut ?

Acuma le privești cu detașare... De obicei, noi păstram din timpul detenției momentele mai plăcute. Și ne-am adus aminte cu drag, de exemplu, că acolo, totuși, stăteam cantonați într-o vilă, nu mai stăteam în celule. Mai prinsesem și o carte cu poezii de Eminescu, că mai circula’ și câteva cărți, pe care am reușit să le găsim pe-acolo... Dup-aia, în timpul liber, mai puteam să mai facem niște jocuri... De exemplu, la Salcia, aveam un teren de volei, și în timpul liber mai jucam volei. Știți? Erau și momente plăcute, și alea le ținem noi minte de obicei, pe alea le evocăm când ne mai întâlnim, că de celelalte...

Aveți nepoți ?

Da, am nepoți.

Și sunt interesați de problema comunismului ?

Nu-i interesează. Io am literatură foarte multă, multe cărți care au apărut... ar putea să citească, dar nu-i interesează. Chiar mă mir de generațiile astea, nu știu, că nu mai sunt preocupate... Noi am fost o altă generație. Ne preocupa’ lucrurile astea, noile schimbări care urmează să se facă în țară... Nu puteam să fim indiferenți, ne gândeam în ce parte s-o apucăm, cum să facem ceva ca să fim utili societății. La ei nu mai văd preocupările astea... Îs preocupați de carieră, de altele...

Vă mulțumesc foarte mult.

Ce-am avut v-am spus cu multă plăcere.

Ilie Berghezan

S-a născut la 26 august 1927 în Ludoș, județul Sibiu. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : liceale. A fost arestat la 16 martie 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Aiud, Poarta Albă, Capul Midia. A fost eliberat la 23 ianuarie 1953. A fost rearestat la 14 mai 1959 și condamnat la 12 ani de muncă silnică, pedeapsă mărită ulterior la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Aiud, Jilava, Galați, Ostrov. A fost eliberat la 3 august 1964. La data interviului locuia în Sibiu. Interviu realizat de Raluca Groseșcu la 9 martie 2007. Transcrierea și tehnoredactarea – Alexandru Matei. Editarea interviului – Adrian Sandu, Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IIICMER, având cota 593.

Care sunt primele dumneavoastră amintiri legate de regimul comunist ?

Eu am terminat Liceul Industrial în '47 și, pentru că ai mei au fost țărani mijlocași, poate chiar săraci, într-un an de zile am ocupat trei funcții : prima dată, o săptămână, pedagog la Liceul Industrial... Mi s-a spus că trebuie să mă înscriu în partid : „Nu poți face pe pedagogul dacă nu te înscrii în partid”. Am refuzat și a trebuit să plec. Am ajuns la întreprinderile comunale ca tehnician. Director era acolo un fost profesor de mecanică și rezistența materialelor. Și de acolo au venit să mă înscriu în UTM. Eu le-am zis că nu mă înscriu, că nu am timp de UTM, că trebuie să mă pregătesc pentru facultate. Cel care a venit să mă înscrie s-a dus și m-a pârât la secretarul de partid, că am zis că nu am timp să mă duc la ședințe. Și atunci mi s-a zis : „Băi tovarășe, n-ai timp ? Păi o să te facem noi să ai timp... N-ai să ai ce să faci cu timpul”. În sensul că mă va da afară. „Domn'e, va avea mama un sac de porumb și pentru mine.” Că taică-miu a murit demult... de când aveam 4 ani...

A doua zi mă cheamă directorul întreprinderii, care mă cunoștea, și îmi spune : „Bine, mă, Berghezan, ce ai făcut ? Am să te dau afară. Nu am ce face, că și eu stau ca frunza pe apă...”. Adevărat este că și el a fost arestat în vara lui '48.

Și am plecat la școala de ucenici ca profesor suplitor. Secretarul era un fost prieten de-al meu, de aceeași vârstă cu mine, care terminase Liceul Comercial dintr-o comună vecină. Și zice : „Bă, tot vine unul de la Securitate și întreabă de tine”. „Și ce îi spui ?” „Păi ce să îi spun, că îți vezi de treabă...” În fine...

Erați membru al unui vreun partid politic ?

Eu nu eram în niciun partid atunci, doar simpatizant al țărâniștilor, că mă duceam la ședințe, dar fără să fiu membru activ...

Între timp, în perioada asta, am fost solicitat de trei ori de elevii de la Liceul „Gheorghe Lazăr” și Liceul Comercial să mă înscriu în Frățiile de Cruce. Și am zis :

„Măi, eu nu mă înscriu, căci viitorul este al democrației”. Bineînțeles, nu al democrației aia de atunci, ci asta de acuma, de care și de asta m-am lămurit cum îi... Și le-am spus că nu vreau să mă înscriu. Prima dată a venit Chera Nicolae¹, un consătean de-al meu, a murit el, Dumnezeu să îl ierte! A fost în proces cu mine. Al doilea a venit unul Popa Daniel (sic!)², trăiește în Timișoara. Și al treilea a venit Fulea Ion³, tot consătean de-al meu, și el de la Liceul „Gheorghe Lăzar”... Și le-am zis nu...

Și când am intrat în pușcărie am mers cu ideile mele și am ieșit cu ideile lor, cum se zice...

Dumneavoastră când ați fost arestat ?

În 25 martie 1948⁴ m-au arestat pentru prima dată. Era în preajma alegerilor din '48. Nu m-au întrebat nimica. M-au dus în arest la Siguranță, că pe atunci nu era Securitatea... Au mai fost arestați atunci niște fruntași țărâniști, liberali, social-democrați, ca să nu facă agitație în preajma alegerilor...

Și după trei săptămâni mă cheamă inspectorul Crăciun⁵, care era șeful Siguranței Regionale Sibiu... pe urmă a ajuns el colonel și directorul general în lagărul de pe Canal, și după, director general al închisorii de la Aiud. Și mă întreabă: „Tu ce ai făcut? Ce funcție ai avut?”. „Nu am avut nicio funcție. Eu nu știu de ce m-ați băgat pe mine cu oameni de ăștia care au avut funcții mari de răspundere, oameni vechi ai regimului.” „Păi pe voi ăștia, tineri, nu v-am arestat pentru ce ați făcut, ci pentru ceea ce ați putea face dacă sunteți liberi. E preventiv... Și m-am interesat de tine, ești băiat serios, muncitor. Văd că ai origine socială sănătoasă. De ce nu vrei să te înscrii în partid?” I-am spus: „Domnule inspector, nu sunt convins... Dacă nu sunt convins nu pot să joc teatru, să zic una și să fac alta”. „O să te convingi că ăsta este viitorul. Uite, îți dau timp de gândire câteva săptămâni și apoi vii la mine. Îți dau să citești niște cărți, că eu am...” Mi-a arătat niște broșuri comuniste. Le aveam pe toate, că eram curios să citesc... Și acum le mai am și pe alea, și pe cele social-democrate. I-am spus și lui că le am... și zice: „Da? Înseamnă că te interesează”. „Sigur că mă interesează.”

1. Chera Nicolae, născut la 17 mai 1925 în Ludoș, Sibiu. A fost arestat la 19 iulie 1948 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 4 ani. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră, Poarta Albă, Gherla. La 17 iulie 1952 a primit o condamnare administrativă de 12 luni. A executat pedeapsa în închisorile Castelu, Galeșu, Onești. A fost eliberat la 8 mai 1954. Informații din fișele matricole penale din AANP.
2. Dorin Popa, născut la 31 august 1924 în Tău, Sibiu. A fost arestat la 15 mai 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Valea Neagră, Poarta Albă. La 18 iulie 1951 a primit o condamnare administrativă de 24 de luni. A executat pedeapsa la Capul Midia. A fost eliberat la 23 martie 1953. Informații din fișele matricole penale din AANP.
3. Ioan I. Fulea, născut la 22 februarie 1928 în Ludoș, Sibiu. A fost arestat la 31 mai/1 iunie 1948 și condamnat la 7 ani, pedeapsă redusă ulterior la 5 ani. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră. A fost eliberat la 17 septembrie 1953. A fost rearestat la 14 mai 1959 și condamnat la 15 ani de muncă silnică, iar ulterior la 18 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Aiud, Ostrov, Jilava, Galați. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.
4. Potrivit fișei matricole penale a fost arestat la 16 martie 1948.
5. Vezi nota 9, la pagina 108.

Arestarea asta, deci, nu a fost decât una preventivă, așa, ca să se creeze panică în oraș. După care, pe 15 aprilie, mi-au dat drumul...

Ce-ai făcut după eliberare ?

M-am dus la școala de ucenici unde eram suplinitor, provizoriu, fără contract de muncă, da' nu m-au mai primit. Au zis : „La toamnă, veniți încoace și facem să vă angajăm...”.

Între timp, dacă nu mai aveam ce face, și mai erau câteva luni până toamna când trebuia să dau examenele la facultate, m-am dus la țară, că vroiam să mă pregătesc. Cam atunci au început și arestările de legionari. Și îi scriu o scrisoare prietenului ăsta, Fulea, că el vorbea așa mai deschis, mai fără ocolișuri : „Măi, uite, am auzit că se fac arestări de legionari, fii atent, în preajma bacalaureatului să nu pici și tu”. În fine, nu mai știu ce i-am mai scris eu pe acolo, că ascult în fiecare seară „Europa Liberă” și în curând se va termina și va fi vai și amar de ei și chestii de-astea tinerești... Și atunci a fost arestat tot grupul de FDC-iști din Sibiu, și au găsit și scrisoarea mea. Întâmplarea a făcut să fie acolo și sora lui Fulea, care a venit acasă și mi-a spus plângând : „Mă, Ilie, uite, l-au arestat pe Ionel și uite că te arestează și pe tine că a' găsit scrisoarea...”.

Noi aveam o rudenie care a fost președintele Partidului Național Țărănesc din plasa Miercurea. Țăla din '47 când s-a desființat partidul a scăpat de arestare, a fugit și s-a ascuns chiar la el... Avea un pic de moșie de la socrul lui undeva la 5 kilometri de comuna noastră, o moștenise, deci era mai înstărit... Era acolo un cătun mare, de 20 de familii foarte înstărite, că luaseră niște pământuri de la grofii maghiari după 1918... Și el vroia să trăiască acolo până vin americanii, că acolo toată lumea știa că vin americani, că țipa ăla mereu (râde – n.n.).

Eu aveam o verișoară al cărei soț terminase Teologia și atunci era profesor de istorie la gimnaziu la noi, că era comuna mai mare... Și i-am zis : „Uite, mă, Tavi, care e treaba...” și m-am dus cu el acolo... Ei, când am văzut cum stă ascuns acolo, într-un beci... vai de mine. El cum m-a văzut : „Nepoate, hai aici, că avem radio cu baterii și ascultăm toată ziua la radio! Vin americanii... A început să aresteze legionari... Trebuie să lucrăm împreună”. Sigur, el era mai în vârstă, cu entuziasm... Și îi zic : „Să mă mai gândesc, unchiule”.

Am ajuns acasă și am decis că nu mă mai duc acolo în condițiile alea. Și apăs au venit și m-au arestat. A venit tot inspectorul Crăciun... că ăsta m-a arestat.

Cum a fost a doua arestare ?

Să vezi cum a fost, cu ce șmecherie a venit Crăciun... Toată întâmplarea se petrecea pe 3 iunie 1948, după șase săptămâni de pauză. A venit la Primărie și a spus că îi un fost profesor de-al meu, care vrea să mă vadă. A venit un agent de Siguranță, care mai târziu a ajuns colonel, și zice : „Tovarășe Berghezan, a venit un fost profesor de-al dumitale de la Cluj...”. Întâmplarea face că eu aveam un profesor plecat la Cluj la școala de subingineri, că așa erau școlile astea postliceale... Și stăteam eu așa în dubiu... El era cu mâna în buzunar, cred că avea pistolul pentru orice eventualitate... Și atunci zic : „Nu cumva e profesorul Pop ?”. „Nu știu cum îl cheamă...” „Bine. Hai să mergem !” Când am intrat în Primărie, în birou, s-o sculat Crăciun : „Noroc, Ilie ! Mă mai cunoști ?”. Am rămas tablou... „Cum să nu !” „Hai să mergem la Sibiu, că te așteaptă prietenii.”

M-am suit în mașină... „Bine, băi, Ilie, știam că tu ai legătură numai cu țărâniști și cu greco-catolici, pâi văd că ai și cu legionari ! ? Ești periculos, măi ! ” Și asta era în față cu șoferul, agentul ăstălalt era în spate. Zice : „Vreți să îi punem cătușele ? ” Zice : „Nu, că Ilie nu-i pistolar, el este cu ideologii, cu de-astea... da’ pentru orice eventualitate... Ilie, să nu încerci să fugi ! Uite aici pistolul, cu încărcătorul așa de gros... ”. „Nu fug. Chiar de mă chemați veneam eu. ” „Zău, mă ? ” „Veneam, de ce să nu vin ? Nu aveam nimic de ascuns. ” Și apăi imediat au început anchetele.

Anchetele s-au desfășurat aici, la Sibiu ?

Tot aici la Sibiu, unde e acuma Rectoratul Universității. Prima dată la Siguranță, și din toamnă la Securitate⁶. A doua oară m-au ținut până la 1 septembrie, trei luni de zile...

Și ce vă întrebau ?

Vroiau să declar că am fost legionar. „N-am fost, domnule...” Pe ăilalți pe care i-au arestat i-au dus imediat la penitenciar, au terminat cu ei. Pe mine tot vroiau să mă facă să declar că în casa preotului greco-catolic Onofrei⁷, cetățean de onoare al Sibiului după '90, care a suferit multe persecuții și în timpul stăpânirii maghiare din nordul Ardealului, se țin ședințe legionare. Nu era adevărat. Se țineau ore de religie, și ei tot asta vroiau, să îl atragă, că se urmărea atuncea compromiterea Bisericii Catolice, implicarea ei în relații cu partidele reacționare și mișcările subversive și așa mai departe... N-am declarat decât adevărul, că se țineau ore de religie. Și pentru asta m-au bătut...

Se foloseau astfel de mijloace de constrângere ?

Vai de mine ! Se bătea acolo de două-trei ori pe săptămână, când ne scotea' la anchetă... Dacă vă spun că o săptămână am dormit numai pe burtă, așa m-au bătut pe spate, că nu mai puteam sta... Sau mă băteau la palme... mi s-au umflat încât o săptămână nu m-am putut spăla pe față... Băteau urât de tot atuncea... Și la un moment dat, ca să vezi că am avut noroc, îmi zice anchetatoru' : „Băi, nu mai fi prost. Popa este aici arestat, a declarat tot. De ce mai ocolești, să iei bătaie ? Hai, băi, n-ai încredere în noi ? ”. Mă duc jos și gardianul de acolo era un cunoscut de-al unei mătuși de-ale mele pe care îl întreb : „Măi, nea Carată, este un preot pe aici cu barbă mare ? ”. „Nu, niciun popă...” zice. „Ha, gata ! Dacă mă cheamă, le zic : aduceți-l aici la confruntare și dacă el spune că îi, declar și eu ” (bate în masă – n.n.). O' văzut că am pus piciorul în prag și m-o' lăsat în pace. Și tot prin gardianul ăsta am trimis un bilețel la preot și i-am pus în vedere : „Părinte, vedeți că ăștia vor să vă compromită, că în casă se țin ședințe legionare, și am declarat că numai ore de religie, și așa să spuneți și dumneavoastră, că ei poate o să spună că eu am declarat altceva. Nu am declarat nimica”. Și apoi au rămas treburile lămurite.

6. Direcția Generală a Securității Poporului a fost înființată la 30 august 1948.

7. Pompei Onofrei, născut la 24 iunie 1909 în Sărata, Bistrița-Năsăud. A fost arestat la 15 iunie 1949 și eliberat la 9 februarie 1950. Nu deținem informații despre condamnare și închisorile în care a executat pedeapsa. A fost rearestat la 4 ianuarie 1952 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Sibiu, Jilava, Poarta Albă, Valea Neagră, Galeșu. A fost eliberat la 11 octombrie 1955. A fost arestat a treia oară la 13 octombrie 1960 și condamnat la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Jilava, Gherla. A fost eliberat la 2 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

După ăia, ne-au depus la penitenciar aici la Sibiu. Aci vizavi, unde e acum Uniunea Cooperativelor. Și am stat 10 inși din 21 până în 25 ianuarie 1949, într-o sală mare aproape cât asta.

Aici am avut doi inși care ne turnau la Securitate în fiecare zi. Ei erau chemați chipurile să primească supliment de mâncare, deși erau solizi amândoi. Unul era student, altul elev. Aici a fost ancheta cea mai dură. Nu puteam să vorbim între noi, nu aveam voie, și eram legați...

Descrieți puțin această anchetă.

Patru zile și patru nopți ne-au ținut, uite așa îmbrăcați, așa aplecați în jos și legați de mâini. Nu aveai voie să te întinzi sau să pui mâna pe genunchi, căci te pocnea... Toată durerea se ducea în spate... Niște dureri groaznice am avut din seara de 24 ianuarie până în dimineața următoare.

A doua zi ne-au chemat la anchetă. Zic : „Băi, poate e o glumă, nu ne cheamă la anchetă...”. Era adevărat, ne-au luat la anchetă... „Ce ai făcut? Ai organizat să dați o lovitură de stat, ai vrut să evadați din închisoare...” Prostii de-ale lor... Am venit înapoi. Ne-a’ ținut din nou tot așa : toată noaptea transpiram, erau două sobe de teracotă, ardeau, ne păzeau doi plutonieri cu pistoale, erau numai în cămăși și nouă nu ne dădea’ voie să ne dezbrăcăm. Îmbrăcați cu haine, cu ce am avut, cu jersey, cu paltoane, transpirați. Ceream apă că ni se făcuse sete din cauză că ne-am deshidratat... da’ nu ne dădeau. Apoi au început să cadă câte unul pe jos... Unul care a căzut era chiar Balaban Octavian⁸, care a venit după mine. Dădeau cu cizma în cap : „Scoală-te, mă!”. Aruncau cu apă, se trezea sau nu se trezea... Până la urmă și-a revenit, s-a trezit... A treia zi, tot așa, iar ne-a’ luat, dar în declarații n-am vrut să recunoaștem niciunii... A treia zi, din cauza presiunii sângelui asupra capului, au început durerile, am început să delirăm... Atuncea, la un moment dat, dacă mă împuşcau, nu regretam că mă omoară. Nu mai puteam...

Apoi a urmat o noapte de groază, cea de-a patra noapte de când niciunul din noi nu a închis un ochi și nu a mâncat nimic... Aceasta a fost cea mai groaznică noapte din viața noastră... Acum, din cauza poziției în care eram ținuți, datorită presiunii sângelui asupra capului, am început să delirăm. În această situație ne-au dezlegat de cătușele unul de celălalt, că tot trăgeam unii de alții... Iată câteva manifestări de delir pe care eu le-am înregistrat în momentele de luciditate, când reveneam din delir sau din halucinație. De exemplu : Leșanu Aurel⁹ și-a dat bocancii jos din picioare și juca șah pe pardoseala sălii, strigând șah-mat, în hazul plutonierilor care ne păzeau... Părvu Gheorghe¹⁰ vedea

8. Pentru detalii, vezi interviul cu Octavian Balaban în prezentul volum, pp. 353-362.

9. Aurel Leșanu, născut la 18 mai 1927 în Cernăuți. A fost arestat la 1 iunie 1948 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Gherla, Valea Neagră, Pitești. A fost eliberat la 23 iulie 1953. A fost rearestat la 8 mai 1961 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Ostrov, Aiud. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

10. Gheorghe Părvu, născut la 12 iunie 1928 în Sâmbăta de Sus, Brașov. A fost arestat la 1 iunie 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională, pedeapsă redusă ulterior la 2 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor, Valea Neagră. A fost eliberat la 3 aprilie 1951. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

un vas cu apă și cerea plutonierului să bea apă, la care ăsta îi spunea : „Du-te și bea”. După ce bietu Pârvu ajungea la locul unde vedea vasul închipuit, se întorcea către plutonier și-i spunea că nu e apă. Chera Nicolae vedea o mămăligă mare și ne chema pe mine și pe Fulea, fiind consăteni, să mâncăm toți trei... Iar eu nu vedeam în fața ochilor decât *Scânteia*, pentru că atunci în penitenciar ne mai dădea să citim *Scânteia* cu dezbaterile de la ONU asupra drepturilor omului, și începeam să citesc cu glas tare, iar plutonierul striga să tac din gură, că-mi arată el drepturile omului... Atunci mă trezeam pentru moment, dar după câteva secunde iar intram în delir... Această scenă s-a petrecut de mai multe ori, atât cu mine, cât și cu ceilalți. Dar iată că, în dimineața de 25 ianuarie, apare colonelul Crăciun Gheorghe, comandantul Securității Sibiu, însoțit de căpitanul Moldor Lucian¹¹, un bețiv notoriu, și sublocotenentul Gore Mihai, care a condus această bestială anchetă și care a oprit acest supliciu, lăsându-ne să stăm jos, pe dușumea, unde am adormit imediat. Apoi ne-am trezit loviți cu cizmele și duși să dăm declarația cerută de Securitate...

Când a avut loc procesul ?

Procesul a avut loc în februarie... Am fost 24 de inși în lot, studenți de la Academia Comercială, de la Drept, de la Teologie, elevi de la Liceul „Gheorghe Lazăr”, elevi de la Liceul Comercial, elevi de la Liceul Industrial și elevi de la Liceul Pedagogic. Ăstora li s-a imputat activitatea în Frățiile de Cruce, și mie, pentru că nu i-am denunțat, omisiune de denunț. În documente văd că mai scrie că am primit niște documente de la ei, că eram implicat în activitate legionară încă din '46, da' nici vorbă ! Deci nu mai țineau cont, scriau ce le venea în cap... Eu mă mai duceam la țărâniști, că nici nu era unde să te duci... Singurul partid care era mai de amploare atunci era Partidul Național Țărănesc. Dar în fine...

Ați avut avocat care să vă apere ?

Avocatul era mână-n mână cu procurorul, n-avea ce face, că Securitatea le stătea în spate... Nu putea să vorbească nimica... Să vă spun ce am pățit la procesul de la Brașov. Eu inițial nu aveam cine știe ce acuzație gravă, era doar omisiune de denunț, dar fiindcă participam la discuții și la comentarii acolo, m-au încadrat și pe mine alături de ceilalți la „delict de uneltire contra orânduirii sociale”. Și știu că m-a luat președintele și m-a întrebat dacă recunosc, și i-am spus că nu. A zis : „Dumneata ți-ai agravat situația în penitenciar...”. Eu nu știam la ce se referă, dar a continuat : „E adevărat că ai susținut în repetate rânduri că Basarabia e parte din Țara Românească ?”. „Da.” „Păi ce treabă ai tu cu asta ?” „Uite așa am învățat eu la istorie.” „Păi ai învățat greșit. „Atunci să-i arestăm pe toți profesorii de istorie și geografie.” „Stai jos imediat !” Și-au dat seama că și întrebarea lor a fost nelalocul ei și nici răspunsu' meu n-a fost cuminte...

Și în ziua procesului a venit colonelul Crăciun și ne-a spus : „Să recunoașteți, sau dacă nu... vă aducem înapoi !”. Unul singur nu a vrut să recunoască, un consătean de-al meu, Chera Niculae, și-l întreabă președintele : „Păi de ce nu recunoști ? Nu ai fost în toate facultățile mintale ?”. „Păi n-aș vrea să treceți dumneavoastră prin ceea ce am trecut eu.” „Stai jos ! Stai jos !” Dacă vorbeai că ai fost bătut la Securitate, că aduceai insulte Securității, te luau ăștia la anchetă să retragi declarația...

11. Vezi nota 1, la pagina 354.

Dumneavoastră unde ați ajuns după proces ?

Păi procesul a fost în februarie, și după ce am fost condamnați, parcă în 4 martie, ne-a împărțit. Pe elevi i-au dus la Târgșor, pe studenți i-au dus la Pitești... Eu nu eram nici elev, nici student, eram între... Fusesem suplinitor și m-au trimis la Gherla... Acolo erau numai țărani și muncitori. Comandantul închisorii era unul Lazăr Tiberiu, o brută, o bestie. Venea și își bătea joc de oameni. „Drepti ! Fuga marș ! În picioare !” Dădea toate lucrurile peste cap, scânduri, pături, rogojini... ce aveam pe acolo. „La loc, imediat ! Începeți să faceți curat !” Venea cu băta și ne bătea pe toți și ne scotea la plimbare doar câte o jumătate de oră pe zi... Erau camere mari acolo, cam 30 de inși stăteau într-una...

După două luni de zile, după ce s-a dat stingerea, seara, așa, mă cheamă plutonierul care era pe secție : „Berghezane, la tovarășul comandant !”. Țsta avea un baston de cauciuc cu care bătea el. Și zice : „Mă banditul, ce ai făcut de când ai venit aici ?”. „Nimic, ce să fac ?” „Cum nimica ? Nu ești tu ăla de la Sibiu, Berghezan ?” Avea în mână o hârtie cu Fulea, cu Leșanu, cu Balaban... „Ați vrut să faceți cuib legionar, să evadați ?” „Nu, nu am făcut noi așa ceva.” „Cum n-ai făcut, măi ? Ce, tovarășii noștri de la Sibiu spun minciuni aicea ?” Și începe, și dă-i bastoane, și : „Dumnezeii... Lasă că pleci tu acum din nou la anchete la Sibiu, o să spui totul ! Du-l la carceră până dimineată !”.

Dimineța, la 4 au venit să mă scoată și m-au dus la gară, m-au băgat în dubă și credeam că mă duce la Sibiu. Când colo, mă dă jos la Aiud. Era chiar în ziua de 1 mai '49. Ca să vedeți ce coincidență !

Erați singurul mutat ?

Eram numai eu singur. Un grup de vreo 20 de milițeni a adus un lot de vreo 40 de inși, și înapoi m-au dus numai pe mine. Când m-am văzut înconjurat de vreo 20 de inși acolo m-am simțit în pericol, că se auzea că atunci când te dai jos în gară, încep ăia să te bată. Mă gândeam : „Acuma numa' câte-un pumn de fiecare...”. Tremuram tot, cu toate că eram îmbrăcat cu paltonul... Da' erau chercheliți băieții, că era de 1 mai, și cum m-au dus pe jos, unii s-au mai pierdut pe drum, și ăștia care au rămas strigau : „Bă, ai grijă să nu fugă ăla, bă !”. Altul din spate zicea : „Lasă, că am pușca și odată îl împușc...”. Și cum treceam pe o străduță, era noapte, nouă jumătate, zece, ne intersectăm cu un grup de fete tinere și aud că zice una : „Vai, dragă, ce o fi făcut băiatul ăla de îl escortează ?”. Da' una de colo zice : „O omorât o fată, tu !”. „Vai de mine !” Ce să mai zici ?

Cum a fost la închisoarea din Aiud ?

După ce m-au dus la Aiud, m-au introdus în celulă și mă ia unu' Biro Iuliu Orban, maghiar, cherchelit oleacă. Era doar 1 mai, sărbătoarea muncii. Și mă întreabă : „De unde vii, mă ?”. Zic : „De la Gherla”. „Ori ai fost prin munți ?” „N-am fost.” „Dar ce vă trimite aicea ?” „Păi, nu știu.” „Dă-te bă de aicea ! Nu ai făcut tu ceva pe acolo ?” „Nu am făcut nimic, domn'e !” „No, bine !” O lună de zile m-au ținut în cameră, drept pedeapsă... Aveam un pat de fier, dar fără rogojină, fără nimica, ș-apăi îmi puneam paltonul jos și cu haina mă acopeream...

Afară mă scotea numai de două ori pe zi la baie, să bea un pic de apă și pentru necesități. După o lună de zile m-au băgat într-o celulă unde am stat cu alți trei cetățeni din Blaj și cu încă unul pe care nu îl mai țin minte... Eram cinci inși acolo. Pe urmă ne-a'

mai schimbat și apoi am ajuns că o' venit și o' întrebat cine vrea să lucreze în fabrică, dacă cunoaște cineva ceva meserie... Eu am spus : „Da, domn'e, eu am liceul industrial și cunosc”. Și m-o' dus în fabrică și de acolo la Canal. Da' am stat acolo la Aiud din 1 mai '49 până în 1 iunie 1950... un an și o lună...

Spuneți-mi, care erau condițiile de viață la Aiud ?

Viața în perioada aia era foarte grea... Mureau mulți atunci că era foamete mare... Visam toată noaptea că mănânc și de foame rodeam gulerile de la cămașă în gură... Ne dădea' dimineața o mână de făină de mălai fiartă acolo și lungită... și la amiază și seara niște ciorbă de cartofi... necurățați, cu coajă cu tot. Mulți au murit de foame acolo în perioada aceea...

Dar dacă vă scotea la muncă nu era mai bine ?

Scoteau la muncă, dar numai pe cei repartizați în fabrică, atât. Păi din 3 000-4 000 de oameni câți erau, numai 300 în fabrică, munceau... restul stăteau la celulă. Și pe măsură ce plecau din fabrică, fie că se eliberau sau erau duși în altă parte, venea' și îi complectau cu ceilalți... Și am lucrat și eu vreo două luni de zile în fabrică acolo ca lăcătuș, după care am fost dus pe Canal...

Cum era regimul de muncă de la Canal ?

Am fost dus la Anghel Saligny, unul din punctele de lucru ale Canalului, o unitate de muncă, cum spuneau ei, la kilometru' 4 de la Cernavodă.

Lucram la devierea unui drum, pe lângă care trecea Canalul. Tăiam dintr-un deal pământ și îl duceam cu roabele. Sute de roabe pe zi trebuia să ducem... Se bătuseră palmele, că ni se făcea' pătrate degetele... După aceea am lucrat la niște șanțuri de evacuare a apei din Canal, că se ajunsese să se sape sub nivelul mării... Atunci se făceau niște pompe puternice ca să scoată apa, ca să se poată lucra mai departe. Și apoi am lucrat și la Canalul propriu-zis... Zece ore de muncă, de dimineață de la 6 la 12 și după-masă de la 2 la 6. Dormeam în niște barăci mari în care intram 70-80 de inși. Acolo aveam paturi și saltele cu paie, condiții mai... Și am avut și drept la un pachet de acasă de 5 kilograme.

Și cât ați stat la Canal, vă mai amintiți ?

Acolo am stat de la 1 iunie până pe 15 iulie. Ce s-a întâmplat ? Într-o zi, din brigada noastră de muncă au evadat doi inși și s-a observat treaba numai pe la ora 4... S-a dat alarma, au venit camioane cu militari, ne-au înconjurat, ne-au culcat pe burtă și ne-au ținut vreo două ore până la 6, în timp ce ei au început să îi caute. În seara aia, pe la 9, a veni colonelul Albon¹², care fusese un croitor în Turda și care era directorul general al lagărelor de pe Canal înaintea lui Crăciun. Ne scoate, ne pune pe toți pe un rând,

12. Augustin Albon, născut la 22 mai 1910 în Turda. A fost condamnat în 1931 la 1 an și 6 luni pentru activitate comunistă. A lucrat în vechea Siguranță, iar ulterior a ocupat diverse funcții în structurile MAI și DRSP, ajungând locotenent-colonel și comandant al trupelor însărcinate cu paza deținuților de la Canal din 1949. A fost director al Direcției Producție din Direcția Generală a Penitenciarelor Coloniilor și Unităților de Muncă și șef de Serviciu în Direcția Lagăre și Colonii de Muncă. A fost arestat la 28 mai 1953 și condamnat la 9 ani de temniță grea pentru „crimă contra umanității”. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Craiova, Poarta Albă, Ocnele Mari. A fost eliberat la 17 octombrie 1955. Mihai Burcea *et al.*, *op. cit.*, pp. 68-71 ; Doina Jela, *op. cit.*, pp. 26-27 ; fișa matricolă penală din AANP.

60 de inși câți eram în brigadă, și începe cu noi. „Ce știi, mă, de ăla?” „Nimic.” Pleosc, pleosc! La fiecare din echipă câte două palme. Erau 8 inși într-o echipă. „Tu ce știi?” „Nimic.” Pleosc, pleosc, pleosc, pleosc. Patru palme. I-a luat pe șeful de echipă și pe brigadier: „Voi ce știți?”. „Nimic.” Pe ăia i-a' bătut de i-a' năucit și noaptea i-a' băgat și la carceră, care era cât un dulăpior, cam cât îi soba... și dimineața iar la lucru. Și o săptămână i-a' ținut acolo... Slăbiseră băieții ăștia doi, se făcuseră galbeni ca ceara. Ei nefiind vinovați, neștiind nimica. Ei s-au speriat când au văzut că lipsesc cei doi și tot ei au anunțat garda: „Domn'e, doi nu sunt aicea”.

A doua zi nu ne-au mai scos la muncă, pentru că toți soldații au fost plecați să îi caute... Nu i-au găsit... Au lansat zvonuri că au fost prinși, că au fost împușcați... Nu mai știu nimic de ei... Ca apoi să vină într-o dimineață. „Domn'e i-am căutat...” Ce au căutat ei, că s-or fi odihnit și ei, ce să facă... prin pădurile din jur.

Și apoi pe noi, brigada ne-a împrăștiat la ceilalți, că au zis că suntem ăia care vrem să evadăm și apoi ne-au mutat la Poarta Albă...

Aici la ce ați muncit ?

La vagoneti. Încărcam vagoneti cu pământ și îi scoteam pe rampă și îi împingeam, vorba aia, ca sclavii din Evul Mediu, să-i ducem pe deal. Când a venit primăvara ne-a zis: „Cine se pricepe la zidărie și dulgherie?”. „No, mă pricep.” „Voi ăștia mai tineri să vă calificați, ca atunci când ieșiți afară să aveți meserie.” Și uite așa am lucrat zidărie, dulgherie și de toate.

În iunie 1951 trebuia să mă eliberez, și atunci din cei care aveam pedepse mici s-o făcut o brigadă de vreo sută de tineri și ne-au adus la Casino în Constanța. Prima dată după război a fost renovat de către deținuți. Aveam acolo șeful șantierului, pe arhitectul Joja¹³, legionar, și fratele lui, Atanase Joja¹⁴, era vicepreședintele Consiliului de Miniștri, deci comunist... Vă dați seama, vicepreședintele Consiliului de Miniștri și fratele lui în pușcărie! ? Și am așteptat... Trecuseră deja trei luni de când trebuia să fim plecați, eliberați... Se mai auzea că mai vin pedepse administrative, nu știu ce... Și într-o dimineață de duminică: „Fă-ți bagajul!”. Și mă duc la Midia... Am stat așadar la Constanța de la 1 iulie până la 1 septembrie '51.

Și mi-o' mai dat un an la administrativ aici... și am stat la Capul Midia de la 1 septembrie până în 23 ianuarie 1953.

Dar de ce credeți că ați primit această pedeapsă administrativă ?

Pentru că nu prezentam încredere să fiu eliberat. Securitatea nu dădea aviz, și deci nu se făcea eliberarea fără ordinul Securității. Și pentru că n-am primit aviz mi-au mai dat un an administrativ...

13. Constantin Joja (1908-1991). A fost arestat la 16 august 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Capul Midia. La expirarea pedepsei a fost internat administrativ pentru 12 luni. A fost eliberat la 12 ianuarie 1953; http://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Joja, accesat la 3 septembrie 2009; fișele matricole penale din AANP.

14. Atanase Joja (1904-1972). Avocat, membru de partid din 1935. Membru al CC al PMR (1955-1969); membru și președinte al Academiei RPR (1959-1963); ministrul Învățământului și Culturii (1957-1960); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1958-1960) ș.a. Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, pp. 346-347.

La Capul Midia ce fel de muncă făceați ?

La început, câteva zile, am lucrat la un dig mare, la ecluză, se spărgea piatră... Acolo era muncă grea, grea de tot. Mi se bășicaseră palmele... Mă legam numai cu cârpe și nu mai puteam să țin târnăcopul în mână... Ei făceau găuri de foraj și foloseau explozibil, dar nu era putere ca să disloce roca încât să o iei ușor, și trebuia să dai cu târnăcopul, s-o spargi mai departe și să o pui în vagonete. Acolo se muncea la spart piatră pentru făcut pavaj de drumuri și la digul de la Capu' Midia... Acolo vroiau să facă ei un port militar, dar nu s-a mai făcut... S-o' făcut câțiva kilometri acolo, cu roci mari de piatră și... stabilococi (sic !) din ăștia... Cum se spune... niște piese din beton armat așa, cu ramificații.

Apoi m-am prezentat la un concurs și am ajuns în atelierul mecanic, la Serviciul Tehnic. A venit cineva : „Domn'e, cine se pricepe la desen tehnic ? ”. Eu, cum am făcut liceul industrial, eram foarte talentat, să zic așa, la desen tehnic... M-am prezentat eu, cu un maior de geniu și cu un profesor de matematică, și am reușit să intru în Serviciul Tehnic. Mai târziu a venit și arhitectul Joja, căci nici lui nu i-au dat drumul, cu toate că îl avea pe fratele în funcție... Și știu că la un moment dat a venit la el un maior din Ministerul de Interne : „Mă Joja, ce ai ajuns tu și ce a ajuns frate-tău ? ”. Țsta, macedonean, foarte... i-a răspuns : „Domn' maior, fiecare face cum crede...”. N-a mai zis nimica.

Spuneți mai devreme de Crăciun că a ajuns director la Canal ? L-ați întâlnit și acolo ?

Da. Țin minte că odată a venit în vizită. Îl ridicaseră în grad, era director general. Am vrut să ies să nu dau ochii cu el, dar deja intrase în baraca în care erau birourile, unde era și administrativul cu evidența, și contabilitatea, toți deținuții... Noi aveam un șef, un locotenent major, dar care nu avea habar de tehnică, la contabilitate era un plutonier, la evidență un sublocotenent și așa mai departe... Intră în birou și începe să întrebe pe fiecare : „Tu de unde ești ? Tu pentru ce ? Legionar ? Văd că aici v-ați adunat legionarii, cum aveți voi obiceiurile... Voi, unde e unul, vă strângeți, vă faceți grup”. Păi adevăru' e că erau majoritatea legionari... Și vine și la mine : „Tu de unde ești ? ”. „De la Sibiu.” „Cum te cheamă ? ” „Berghezan.” „Soarele tău, Ilie, aicea ești ? ! ” „Aicea, domn'e.” „Păi cum ai ajuns aici ? ” „Păi am terminat pedeapsa și mi-au mai dat un an administrativ...” „Numa' un an ? Puțin, trebuia să-ți dea mai mult...” Da' mai mult râdea și era oricum binedispus... Și intră atuncea comandantul, vestitul Borcea¹⁵. „Să trăiți tovarășe colonel ! ”. „Păi pe ăsta io l-am arestat, și să aveți grijă de el că este periculos...” Țla când l-a auzit, domn'e, ce periculos oi fi io, dacă m-a arestat un ditamai colonel...

În fine, a plecat atunci, dar în toamnă iar a venit. Atuncea m-am trezit cu el chiar în ușă, eu vrând să ies pentru numărătoarea din fiecare seară. Țsta se uita urât la mine, dar eu m-am dus : „Să trăiți ! ”. „Noroc ! ” Când am venit de la numărătoare, nu am intrat bine, că vine comandantul la colț : „Berghezane, hai până la tovarășul colonel Crăciun ! ”. M-am dus în birou... Era el, un maior loțiitorul politic al lui Crăciun, loțiitorul politic al comandantului, un locotenent major, comandantul Borcea și un alt locotenent... Și începe : „Măi, văd că tu ești tot aici la birou. M-am gândit la situația asta

a ta. Tu nu meriți să lucrezi aicea. Nu ai fost sincer la anchetă, să spui cât mai multe, da' ai multe de ascuns". Zic : „Domnu' colonel, ce-am avut de spus am spus atuncea. Nu mai am nimic de adăugat". „Băi, să nu crezi că am ceva personal cu tine, dar dacă tovarășii te cred mare specialist și nu pot să se dispenseze de munca ta, n-am nimic împotriva. Dar dacă aflu că pe parcurs ai avut un comportament ca la Sibiu, ca la închisoare, cu treaba aia... atunci ai să zbori la piatră !" Eu deja terminasem și anul administrativ și așteptam să plec acasă... Asta era undeva prin octombrie... Dar tot nu mi-au dat drumul nici atuncea... și abia în 23 ianuarie 1953 m-am eliberat.

În coloniile de muncă vă făceau educație politică ?

Nu, nu s-o făcut nici la Poarta Albă, nici la Midia. Mai ne dădeau cărți, ne mai dădeau să citim ziarul, când aveau ei, da' nu totdeauna, și numa' anumite articole... și în special acelea cu acțiunile de la Canal, cu munca de aici... Nu s-a încercat treaba asta...

În anii aceștia, până în 1953... ce credeai că o să se întâmple cu regimul ?

Ooo, păi era atunci că vin americanii... Și cred că și ei lansau zvonuri, și mai inventau și oamenii... Asta era. „Vin americanii ! Vin americanii ! Ne salvează americanii ! ” Cum vedeam avioane pe sus, că acolo în Dobrogea era zonă militară... „Gata, vin americanii ! ” Vedeam deplasări de trupe, că ieșeau trupele la frontieră pe acolo, cu bulgarii. „Gata, vin americanii ! ”

Asta era speranța dumneavoastră ?

Da, sigur, asta era toată speranța... Că vin americanii și ne eliberează de comuniști. Nu acceptă ei să stea comunismul atât timp. E, uite că au acceptat. Deși comuniștii au spus : „Băi, dacă vin americanii, tot cu noi o' să stea de vorbă, nu cu voi". Și au avut dreptate, că tot cu comuniștii au stat de vorbă și când au venit în '89.

Ce ați făcut după eliberare ?

M-am dus acasă și m-am angajat la Întreprinderea „Balanța" ca proiectant, unde am lucrat până în '59. În timpul ăsta am fost primit cu brațele deschise de toată lumea, chiar și de director. El era mai tânăr, tot Liceul Industrial făcuse, și știu că m-a întrebat : „Da' ce ai făcut ? Uite așa, așa... Fii atent, că sunt vânători de greșeli, ai grijă ce faci." Adică sunt informatori pe acolo, să fii atent. El mi-a spus : „Domn'e, noi nu am avut nimic de pierdut din punct de vedere material, că am avut origine socială bună, țărani, fii de muncitori, n-am fost fii de moșieri, de chiaburi, de fabricanți". Și atunci i-am spus și eu de unul Dumitrescu Ilie, care a fost crescut la orfelinat aici la Turnul Roșu, elev la școala normală, nu avea pe nimenea, doar niște convingeri care n-o' fi fost la locul lor atuncea și poate că nici acum, nu știu... Și mă întreabă : „Și unde e acum ?". „Eu nu știu. Își căuta de muncă." „Adu-l aici, că îl angajez și pe el." I-am mai zis de câțiva. „Băi, spune-le să vină aici că-i angajez aici..." Foarte cumsecade directorul ăsta...

Între timp noi mai vorbeam, mai spuneam poate și sub formă de glumă, mai bancuri, mai cutare, și aveam un fost coleg de școală, locotenent major în Securitate, care m-a avertizat : „Măi Bergezane, fii atent ce faci, nu mai vorbi !". „Ce vorbim, măi Ioane, măi colega ? ” „Băi, nu-i bine..." Omul a fost foarte binevoitor, și mă rog, mi-a atras atenția : „Nu-i bine să vă expuneți, să vorbiți, să vă mai întâlniți". Unde ne întâlnim ? La biserică, la câte un eveniment... că fiind tineri, unii s-au mai căsătorit

în timp... la câte o căsătorie, la câte un revelion, la câte o onomastică, la treburi din astea. Dar nu erau organizații cum zic ei, doar le inventau ca să motiveze condamnarea și să sperie lumea.

Vă mai amintiți ce ați gândit când a murit Stalin ?

Eram chiar într-o biserică... Un preot de aici, protopopul din catedrală, a început să vorbească: „De trei zile, frați creștini, clopotele bisericilor din toată țara bat neconținut pentru moartea marelui Stalin...”. Jumătate din catedrală a făcut stânga împrejur și a ieșit afară... Așa s-a creat o îmbulzeală că nu reușeam să ieșim pe ușă afară... Asta a fost reacția populației, cel puțin acolo în biserică. Ne-am gândit că poate se schimbă situația... S-a menținut stalinismul o perioadă, dar noi aveam speranța că vor veni niște înlesniri, niște grațieri și așa mai departe... Nu ne gândeam la schimbarea regimului, așteptam să o facă americanii.

În '53 încă mai așteptați americanii ?

Păi sigur că da, că altfel nu ne mai întâlneam noi... Abia în '56, când au fost evenimentele din Ungaria, atunci ne-am dat seama că dacă nu au intervenit, nu mai au de gând să intervină, și tot atunci am întrerupt oarecum legăturile unii cu alții, nu ne-am mai dus la onomastici, la nimica... Da' deja ei ne aveau în evidență...

Au existat consecințe ale acestor discuții ? Ați mai avut probleme cu Securitatea ?

Știam deja că de un an de zile sunt urmărit, supravegheat. Aveam chiar doi colegi care mă provocau la discuții, și știam că mi se pregătește treaba. Pe de altă parte, colegul ăsta al meu s-a dus la altul, tot în proiectare, ca să-l pună pe urmele mele să dea informații. ăsta a refuzat, bănuiesc, căci ce s-a întâmplat ? La câteva zile mă întâlnesc cu securistul ăsta, aproape de „Balanța”, și îl întreb: „Unde ai fost măi, colega ?”. „Pe aici pe la «Balanța», am avut o treabă.” Pe moment nu mi-am dat seama, dar la câteva zile colegul ăsta al meu dispare... A doua zi vine prietena lui, care fusese și ea arestată în '50 că a găzduit niște studenți legionari care au tras în securiști... Tremura toată. Și îmi spune: „Domnule Berghezan, Nelu îi la Securitate și îl întreabă de dumneata”. „Ce or mai fi vrând ăia ?” Nu am mai întâlnit-o, că am vrut s-o întreb de unde știa ea că întreabă de mine. Înseamnă că tot ăsta i-o fi spus pe altă parte de mine: „Fată, du-te și spune-i lui Berghezan să tacă din gură, să nu mai vorbească...”. Și după trei zile apare colegul nebărbierit, cu ochii roșii... Și-i zic: „Măi Ioane, ce-i cu tine ?”. „Mă, a fost tata bolnav, am fost pe acasă... nu am avut timp să mai anunț pe-aicea. A trebuit să umblu pe la spital, pe la toate alea...” Probabil că ulterior s-o fi întâlnit cu prietena și la câteva zile vine și-mi spune: „Măi Ilie, te rog să nu mai vorbești cu mine politică... Atâta pot să-ți spun”. „Gata, Ioane...” Știam deja și el și-o dat seama că eu aproape știu...

Și în '59 eram în concediu la Sinaia, de unde m-au arestat. M-au ținut atuncea din 14 mai până-n 14 februarie la Securitatea din Brașov, 9 luni de zile, că, de... nu se grăbeau.

Și pentru ce vă anchetau acum ?

Pentru activitate legionară, activitate antistatală, activitate politică, imperialistă, treburi din astea... Oricum, față de primele anchete, situația se ameliorase... Unul singur mi-a dat două bastoane, că a vrut să denunț un coleg de la Întreprinderea „Balanța”, care și acela mai vorbea, și să îl bage și pe el, cu toate că n-avea tangență

nici cu Mișcarea Legionară, nici cu țărăniștii. Și pentru că nu am vrut, s-o repezit și mi-o dat două bastoane peste spate... Și știu că scaunele erau prinse cu colțare de dușumea, ca să le folosească în cazuri din acestea... Și m-am sculat în picioare, am vrut să trag scaunul, și s-o speriat atunci și zice: „Nu, nu, nu, că scaunul este prins acolo!”. Da' zic: „Nu pentru aia mă scol, da', domnule anchetator, dumneavoastră vreți să ajungem în Tribunal cu un dosar pe care să nu-l mai recunosc?”. „Aha, mă ameninți?”. „Nu, vă spun ce se poate întâmpla.” „Bine.” Bastonul de cauciuc l-a băgat, și zice: „Nu mă mai ating de tine, da' îți dau cuvântu' meu de onoare că te ard eu”. „Și așa mă ardeți.”

După o lună de zile mă cheamă și-mi prezintă un document: punerea sub învinuire sau așa ceva. Și scria acolo „crime de uneltire împotriva statului”. Și zic: „Ce crimă am făcut eu?”. „O să vezi.” „Păi stați, pe ce bază îmi emiteți actul ăsta?”. „Știm noi.” „Păi spuneți-mi și mie ca să știu și eu.” „Las' că o să-ți spunem noi la timpul potrivit.” „Eu nu semnez.” „Cum?!” „Nu semnez așa ceva. Cum, adică eu singur să recunosc că am făcut crime împotriva statului? Ce crime am făcut? Nu recunosc. Nu semnez.” „Bine, nu recunoaște.” Totuși, dumneavoastră credeți în vise?

Mă întrebați pe mine? Da.

No, într-o noapte la Securitate la Brașov, am visat că eram pe plajă, și mă trezesc la un moment dat... speriat, m-am pus în șezut, că visasem patru șerpi de culoare maro. De dimineață mă cheamă la anchetă, unde dau de patru ofițeri de Securitate. Țștia de obicei stăteau îmbrăcați în uniforme... Și au început: „Ce, măi banditule, nu vrei să semnezi?”. „Nu semnez, domn'e așa ceva. Păi cum să semnez?”. „O să-ți spunem noi.” „Păi spuneți ceva, o acțiune care se poate încadra în fapta asta.” „Noi să spunem? Tu să spui!” „Păi eu nu am făcut nimic de genul acesta.” Zice: „No bine, lasă, că uite ți-am schimbat încadrarea. Delict de uneltire împotriva statului”. Și atunci am semnat. Apoi tot la crimă m-au băgat. Nouă înși am fost la proces, toți încadrați la crimă de uneltire.

Dar nu v-au prezentat dovezi când vă anchetau?

Păi nouă luni de zile ei nu au adus martori. Martori am fost noi, unii împotriva celorlalți, în sensul că le spuneam că am fost la un eveniment oarecare și apoi le legau una de alta, făceau ei un capăt de acuzare, chit că nu aveau motive... Nu aveau capete de acuzare în treaba asta... Și când procurorul a început la Brașov să tune și să fulgere: „Acești paraziți ai societății...” am luat și eu cuvântul și am spus: „Domnule președinte, onorată instanță, vă rog să-mi citați martori pe inginerul Solomon Traian, de la Cluj, și pe Vladimir Eugen, să spună cum m-am comportat eu în fabrică, cum am muncit eu”. „Mă opun. Știu că o' să spună că ați fost oameni muncitori...” Adică pe de o parte eram paraziți, iar pe de altă parte, dacă vin martori, eram oameni muncitori... Și am fost condamnat la 12 ani...

Unde ați fost dus după primirea sentinței?

De la Brașov am ajuns la Aiud și iarăși am ajuns să lucrez în fabrică. Se mai schimbaseră și condițiile, da' în rău... În ce sens? Erau condiții de cazare mai bune, da' nu chiar extravagante... Stăteam 8 în celulă, pe 8 metri pătrați, cu două paturi suprapuse de 80 de centimetri. De dimineața de la 9 până la 10 seara trebuia să stai numai pe marginea patului, patru pe o parte, patru pe alta... Picioarele până la genunchi îmi erau înghețate până la amiază, că pur și simplu era frig... Numai seara

când intram în pat ne mai încălzeam unul de altul... Și trebuia să stăm așa în dungă, și ne înorceam la comandă, că în 80 de centimetri nu încăpeau doi inși pe spate.

La Aiud, la un moment dat, mă trezesc că mă cheamă afară ofițerul politic din fabrică, și a vrut să mă recruteze să scriu la gazeta de perete. Și figura lui îmi era cunoscută... Și i-am zis: „Păi eu nu știu să scriu...”. „Hai, domn'e, că ai făcut liceul industrial...” Ulterior am aflat că l-am avut elev la Școala de ucenici din Sibiu și că era maghiar, Lorintz îl chema. Când am ieșit afară am aflat de la foști ucenici de-ai mei că așa a fost ofițer de miliție, intrat prin Securitate...

Și de la Aiud ne-au luat și ne-au dus la București, unde ne-a' mai implicat într-un proces, chipurile că nu am fost sinceri în declarația de la Brașov, că nu am declarat tot ce am făcut, și alte motive din astea...

De această dată câți ați fost în lot ?

La București ne-au adunat din toată țara, am fost 24 de inși, din Timișoara, Brașov, Sibiu, Alba Iulia, Cluj, Hunedoara, din câteva județe... Deci a fost un lot mare. Și loturile astea care erau cu ramificații erau judecate de Tribunalul Militar București. Erau cinci judecători, mă rog, militari. Colegiul de fond era compus din: președinte – maior de justiție Andrei Dumitru, judecător – căpitan de justiție Nestorian, asesor maior Ion Tirion, maior Chivu Nicolae, maior Gheorghe Constantin, iar procuror militar era căpitanul de justiție Ivan Radu.

Și să vedeți ce minciuni scria în actul de acuzare: „S-a încadrat în organizația legionară în 1946...”. Nici vorbă, minciună! „...desfășurând activitate în cadrul grupării FDC Sibiu, fapt pentru care în anul 1949 a fost judecat și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională...” Inițial au fost 5 ani, și apoi au fost reduși în urma recursului... „În detenție, fiind în perioada 1948-49, a avut legături cu Mitrofan Traian, Leșanu Aurel, Niță Gheorghe, Dumitrescu Ilie și alții, iar după eliberarea din închisoare s-a întâlnit din nou cu aceștia, în perioada '53-'57, constituindu-se într-un grup subversiv legionar.” He, he, he! Eram pe față, cum ne-am ascuns? ! „...în cadrul căruia s-au recitat poezii legionare, s-au cântat cântece legionare, discutându-se totodată despre eventuala schimbare a regimului din RPR prin alegeri așa-zise libere. De asemenea, în cadrul întâlnirilor avute, pe strada de lângă biserică, pe dealul Gușteriței, cât și la domiciliul unuia, Petreicu, s-au organizat petreceri, excursii, vizite etc. Atât el, cât și ceilalți din grup au discutat despre conduita ce trebuie să o aibă un legionar pentru a discuta probleme. De menționat că Berghezan Ilie a participat la pregătirea legionară a numiților Popa Anișoara, Mureșan Mariana...”, asta era sora unui prieten de-al nostru, „...Rotaru Maria și altele. Cu prilejul zilei de 1 martie 1954, acestea au confecționat măștișoare legionare”. Asta era activitatea antistatală, după ei !

Și mai zicea așa: „În timpul evenimentelor din Ungaria, Fulea a dat instrucțiuni de reorganizare. Fiind arestat în 1959, inculpatul a ascuns în timpul anchetei penale efectuate activitatea desfășurată în cadrul grupului subversiv din Sibiu, fiind judecat și condamnat numai pentru agitație contrarevoluționară săvârșită împreună cu: Fulea, Balaban Octavian și Popa Ilie precum și cu ceilalți legionari...”. În fine, aici a fost mai grav... Și atuncea procurorul s-a ridicat și a spus: „Având în vedere că inculpații Berghezan Ilie, Fulea Ion, Balaban Octavian, Popa Ilie nu au fost sinceri în ancheta de la Brașov, vă rog să țineți cont la dozarea pedepsei și să le măriți pedeapsa pentru nesinceritate în timpul anchetei”. Asta a fost...

Și la procesul acesta de la București câți ani v-au mai dat ?

15 ani. Și țin minte că atunci m-au întrebat : „După părerea ta, ce pedeapsă ți-am dat ?”. Că Securitatea dădea, nu Tribunalul. „Domnule maior, păi cum merg treburile pe aici... vreo 18 ani.” „Aaa, deci îți dai seama de gravitatea faptei ! ?” Zic : „Nu, da' am văzut cum merg treburile pe aici...” „Ei, ți-am dat vreo 15.” I-am mulțumit că mi-a dat 15 ani... „N-o să faceți voi 15 ani...” Și am făcut în total 5 ani și 4 luni... Și cred că asta a fost a doua fază, când pentru aceleași fapte pentru care în '48-'49 ne dădea' 3 ani de zile, acu' dădea' 10-15-20, în ideea că va veni un decret de grațiere și majoritatea se vor elibera în 4-5 ani de pușcărie, și vor rămâne în spate 10-15 ani de pușcărie care vor plana asupra lor ca sabia lui Damocles, și în felul ăsta îi ținea' automat la distanță și speriați... Ne spunea' : „Dacă mai faceți ceva, nu vă mai judecăm... Anulăm decretul și vă continuați pedeapsa...”

Și în 1964, când ați ieșit din închisoare, v-ați întors la fabrică ?

Da, tot la fabrică, și am lucrat ca proiectant până am ieșit la pensie, la 64 de ani... Și am lucrat mai mult decât trebuia, că aveam copiii studenți...

Ei nu au avut probleme ?

Au avut probleme cu armata din cauza mea... Asta a fost în '87, '88 sau '89... Nu originea socială a fost problema, ci chestia cu dosarul... Aveam un coleg al cărui unchi era comandantul Cercului Militar de recrutare, și zice : „Hai măi, Nea Ilie, mergem la unchiul și vorbim cu el !”. S-o dus la unchiu-său, a intrat el întâi, și când iese... galben. „Mă Ilie, băiatul are dosar la Securitate !” „Din cauza mea, o știi.” „Vrea să stea de vorbă unchiul cu tine.” „Hai !” Și mi-a zis : „Pot să-l trimit, dar numai la unități de muncă...”. „Indiferent unde, numai să facă armata.” „La Alba Iulia vă convine ?” „Îmi convine.” Era aproape, și acolo fiind mai răsărit, mi-a tot scris... Și nu știa el de ce era băgat la armată acolo, că nu i-am spus, că am zis să nu mai știe și el... Și erau bandiți care au vrut să treacă frontiera, care au furat, cutare, cutare. Și imediat i-au furat briceagul, i-au furat mașina de bărbierit... În fine. Până la urmă au făcut amândoi facultate și sunt ingineri. Unul e inginer programator în Canada și celălalt e în Brașov, inginer economist, are și o firmă. Da' acum e în China, și de acolo pleacă în Taiwan...

Spuneți-mi, ce ați simțit când a venit Revoluția ?

Ne-am bucurat, dar ne-am și speriat, pentru că Revoluția în Sibiu a început de la „Balanța”... Eu aveam o colegă, studentă la fără frecvență, și care de când a intrat acolo a zis că vrea să lucreze cu mine, în grupa mea de proiectanți, că eram o echipă mai mare, și aveam o grupă de desenatori și de proiectanți mai tineri. Nu făcea nimica... O lăsam să-și facă lecțiile și ne-am ocupat să-i facem proiectul de diplomă la muzeu... Așa erau vremurile pe atunci. Acum se fac pe bani, atunci le făceam pe gratis... Și mă trezesc într-una din zilele Revoluției cu tatăl ei, locotenent colonel de Securitate, stând în spatele meu acolo, la biroul ei. O colegă de servicii zice : „Mai, io am văzut-o pe Silvia... când a venit taică-su, l-a luat de mână...”. Bănuiesc că nu știa că taică-su mă urmărește sau, probabil, că ea a vrut să mă prezinte pe mine. Mă pomenesc că vine un alt coleg și zice : „Mă, ce caută securistul ăla în spatele tău ? Hai să-l scoatem afară !”. „Bine, măi... nu se știe ce o să se întâmple... Lasă-l în pace !” A plecat... dar fiică-sa mi-a spus : „Ce să facă, domnu' Berghazan, își face datoria...”

După 1989 ce opțiuni politice ați avut ?

După '89 m-am înscris în Uniunea Democrat-Creștină, fiind încă una la Brașov. Un procuror chiar a spus : „Berghezan a preconizat că Mișcarea Legionară nu va putea apărea așa cum a fost și trebuie să se transforme într-o organizație, într-un partid de orientare democrat-creștină...”. Într-adevăr, mi-am dat seama că fenomenul legionar nu mai are priză, că nu mai sunt nici condițiile istorice și nici cele internaționale... Iar acest partid a fost înființat în ideea să intre legionarii, dar au fost unii care s-au opus intrării lor... Da' n-a avut viață, a dat faliment, și pe urmă nu m-am mai dus nicăieri... M-a chemat domnul Dejeu la țărâniști, m-a pus și candidat de consilier o dată, și a doua oară am zis „nu”. Dar, oricum, am păstrat legătura cu dânsul...

Vă mulțumesc foarte mult.

Maria Luise Roth-Höppner

S-a născut la 24 iunie 1930 în Sibiu. Naționalitatea : germană. Religia : evanghelică. Studii : Facultatea de Matematică și Fizică. Profesia : cercetător. A fost arestată la 14 iulie 1958 și condamnată la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 24 iunie 1964. La data interviului locuia în Sibiu. Interviu realizat de Cosmin Budeancă la 9 octombrie 2010. Transcrierea, tehnoredactarea și editarea interviului – Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO- IICCMER, având cota 647.

Proveniți dintr-o familie importantă pentru comunitatea germană. În ce măsură tradiția familiei, anumite exigențe impuse, poate, de tatăl dumneavoastră v-au modelat copilăria și adolescența ?

(se gândește – n.n.) Cred că m-a influențat foarte mult faptul că l-am admirat pe tatăl¹ meu. Dar am iubit-o și pe mama, care n-a avut nicio meserie, a fost numai casnică... Și cu toate că tata politică a făcut în București, și noi, familia, am locuit totdeauna în Sibiu, totuși mama a fost sfătuitoarea tatălui în toate problemele politice. Ea n-a apărut la București sau la cine știe ce recepții, da' în fiecare seară telefonau și mama știa exact ce se întâmpla, și discutau toate problemele. Și bineînțeles că și noi, copiii, am mai prins câte ceva. Multe s-au discutat în așa fel încât să nu audă copiii, da' bineînțeles că noi am știut tot... (râde – n.n.). Când am fost mai mici am știut mai puțin, doar că unii sunt „cei buni” și alții „cei răi”, dar mai târziu ne-am dat seama de mai multe... Deci, într-adevăr, am crescut într-o casă politică, și, de exemplu, și între războaie, și în timpul războiului, dar și după-aceea, întotdeauna la o anumită oră – mă rog, o fi fost 9 seara, nu mai știu exact –, indiferent ce s-a întâmplat în familie, dac-am fost la masă sau nu, geamurile se închideau și : „Liniște ! Știrile ! ” (râde – n.n.). Și-n timpul naziștilor, și-n timpul comuniștilor știrile erau ceva foarte important. Și așa am fost învățată, că politica e ceva ce privește pe toată lumea și în care e bine să te amesteci, nu neapărat activ, dar să știi și să ai o părere. Și țin minte, când a murit mama, în Germania – ea stătea în alt oraș decât mine – am primit știrea că a murit, și a doua zi trebuiau să fie alegeri. Și-atuncea întâi m-am dus la Primărie și-am zis că vreau să votez înainte, că trebe să plec, și pe-ormă am plecat, știind că și mama, și tata ar fi vrut să votez, și cred că niciodată n-am ratat o alegere. În schimb n-am fost

1. Hans Otto Roth (1890-1953), jurist și om politic de etnie germană. A fost arestat la 15 aprilie 1952 și internat administrativ pentru 24 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Ghencea, Fundulea. A decedat la 1 aprilie 1953 în închisoarea Ghencea. http://ro.wikipedia.org/wiki/Hans_Otto_Roth, accesat la 2 noiembrie 2010 ; fișa matricolă penală din AANP.

niciodată într-un partid. În niciun fel de partid. Pentru că am zis : „Dacă intru într-un partid, atunci vreau să fiu și activă, dar așa, numai ca să fiu înscrisă... n-are niciun sens” (râde – n.n.). În fine, așa am fost educați și așa am trăit.

Ce posturi de radio ascultați în acea perioadă ? Spuneți că o făceați oarecum clandestin...

Aaa (râde – n.n.) ! Păi în timpul războiului se asculta Radio Londra mai mult. Și țin minte cum începea : bum, bum, bum. Și-asta se auzea, și de-aia ziceau părinții : „Geamurile-nchise !”.

Familia a avut de suferit în perioada războiului, având în vedere și atitudinea tatălui dumneavoastră față de ideile vremii ?

Păi... într-un sens, bineînțeles. Atunci nu a fost închis, dar s-a cam retras din multe posturi politice în timpul acela, pentru că așa-numitul *Volksguppen Führer* de atunci fusese numit din Germania și... mă rog, a făcut altă politică decât ar fi făcut-o tata. Și atunci tata a preferat să se retragă, și au fost singurii ani în care a fost avocat. Deci singurii ani după care mama ar fi putut să primească o pensie mai târziu. Imediat după 23 august [1944] tata a încercat să îi reprezinte pe sași la București, pentru că foștii reprezentanți (din *Volksguppenführung*) dispăruseră peste noapte (râde – n.n.). Nu mai era nimeni care să-i reprezinte, și sașii, bineînțeles, nu știau ce să facă : să plece cu armatele nemțești sau să rămână. Și veneau rușii... Și atunci tata a mai intrat în politică, dar nu prea s-a mai putut. Despre ce a fost atunci știu că la 23 august a fost vacanță, și școala n-a început decât primăvara, că era război. Mă rog, frontu' a sărit peste România, dar oricum... Și în timpul acesta tata a fost la București, și-atunci a luat și familia cu el, că a zis că nu se știe ce vremuri sunt și să nu ne despartă cumva și să ajungem pe două părți ale frontului. Și am stat la București cu el și știu că umbla peste tot, în toate problemele sașilor. Dar era deja cam greu, pentru că sașii erau identificați ca naziști și hitleriști. Și degeaba încerca el... Mă rog, a fost greu, da' totuși, a încercat ceva. Și-atunci când au fost deportările sașilor în Uniunea Sovietică tot așa...

A mai apărut atunci, imediat după 23 august, un manifest de-al lui în ziarul sașilor, *Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt*, care înainte se transformase. Adică era același ziar, dar avea alt titlu, cu zvastică pe el, și atunci au mai scos un ziar din ăla vechi, cum era înainte. Și tata a scris un manifest către sași, să rămână, să nu plece. Dar a fost un singur număr al ziarului și al doilea n-a mai avut voie să apară. Așa că au fost vremuri foarte grele. Deci în anul acela încă a-ncearcă cât a mai putut, în București, să mai reprezinte sașii, oarecum, dar după-aceia n-a mai fost posibil.

Și s-a retras și de la Biserică. El a fost Curatorul Bisericii Generale (adică primul demnitar laic al Bisericii Evanghelice) în perioada 1932-1949. În perioada interbelică și după aceea, el a fost politicianu', mediatorul și a' cercurilor bisericești, că și acolo au fost probleme, și nu numai de naziști, că mai târziu și cu comuniștii... (râde – n.n.). Au fost probleme și tata a fost cel pe care toată lumea îl întreba că ce și cum. Da' și de-acolo s-a retras, c-a zis că poate un „fost politician burhez” ar putea fi un pericol pentru Biserică. Să nu facă rău Bisericii, în 1949 a demisionat.

Și după război niciodată tata n-a mai avut un servici. Se stabilise la Sibiu încercând să mai găsească de lucru, că trebuia' să trăiască și ei, părinții, din ceva... Și știu că a făcut sute de cereri, a urmat și un curs de contabil, și venea acasă de la cursuri așa de mândru când îl lăudase profesorul... Dar degeaba, că nimeni nu l-a mai angajat.

În anii instaurării comunismului erați deja la o vârstă la care, sigur, înțelegeați ce se întâmplă. Ce vă mai amintiți despre acea perioadă ?

După 23 august '44 să știți că nu mai am în cap exact datele, da' eu țin minte că tata a fost prima dată arestat în vara anului '48, și procesul l-a avut exact în același timp când eu îmi dădeam bacalaureatu'. Dar nu se compară procesul acela cu toate procesele comuniste de după aceea.

Unde s-a desfășurat procesul acesta ?

Atuncea a fost arestat la închisoarea din Sibiu și judecat tot la Sibiu. Dar aveam vorbitor, puteam merge acolo... Pentru că tata suferea cu stomacu' i-am dus și mâncare în fiecare zi. Atunci nu mai știu dacă a avut avocat sau el era avocatul lui. Nu mai știu... (râde – n.n.).

Și care a fost atunci motivul arestării ?

Bine, nu era propriu-zis ceva politic. Era o cauză în care, mă rog, motivele procesului erau reale. Era ceva cu niște acțiuni străine la fosta Bancă a Sașilor „Banca Generală de Economii din Sibiu”. Și era într-un lot de 6 persoane, angajați ai Băncii, respectiv ai Bisericii, toți acuzați pentru „nedeclarare (camuflare) a unor acțiuni străine” la bancă. Că atunci apăruse legea CASBI (Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice). Și au fost toți 6 condamnați la câte 6 luni de închisoare. Dar când s-a pronunțat sentința deja trecuseră cele 6 luni și au venit acasă. Ceilalți au fost fericiți că s-au dus acasă și n-au mai vrut să audă de nimic (râde – n.n.), dar tata a zis : „Nu, io nu las asta așa !”. A cerut revizuire și a fost achitat. Deci se mai putea așa ceva, să câștigi un proces, dacă aveai motive.

Dar a doua oară l-a' luat pe tata fără niciun motiv. Nici nu puteai să-ntrebi de ce. Pe cine să-ntrebi ? Tata a dispărut într-o noapte și nu s-a mai întors niciodată.

A doua arestare a fost în '52 ?

În '52 ! Dar atuncea a fost cu totu' altfel. Atuncea a' venit noaptea. Eu n-am fost aicea, c-am fost la facultate la București. Și fratele meu² era tot la București, și tata cu mama au fost singuri aicea. A' venit noaptea, cum era obiceiul, au întors toată casa pe dos și au dus cu ei fel de fel de lucruri... și nu s-a mai regăsit din tot ce-au luat atuncea aproape nimic. Și au dus și un lucru de care îmi pare și astăzi rău că l-au luat... (râde – n.n.). Eu am fost un copil care, când eram mică, pân' la 14 ani, m-am jucat cu păpușile. Și am avut... nu știu, 30 de păpuși... una mai avea numa' un picior, alta numai o mână... Și fiecare avea un prenume și un nume de familie, și eu mă jucam cu ele așa, în cerc. Când am fost la grădiniță mă jucam „grădinița”, dup-aceea, „școala”. Și când am intrat la școală toată lumea zicea : „A, fata asta se face profesoară sau învățătoare”. Și atuncea am ținut un catalog. Acolo scria despre fiecare păpușă... când s-a născut, cum se numesc părinții și toate astea. Bineînțeles că nume de familie ale cunoscuților noștri, că nu am inventat altele (râde – n.n.). Și am făcut și teze, și fiecare cu alte greșeli, și le-am corectat (râde – n.n.). Și catalogu' ăsta l-au găsit și vă-nchipuiți ce s-au gândit ? „Uite câte nume, nume de familie... asta e ceva !” Și l-au luat cu ei. Cred că au crezut ei că e ceva subversiv. Așa de rău îmi pare după asta... (râde – n.n.).

2. Herbert Roth, născut la 23 septembrie 1919 în Sibiu. A fost arestat la 7 iulie 1958 și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Gherla, Giurgeni. A fost eliberat la 4 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Când l-au arestat pe tatăl dumneavoastră vă mai amintiți ?

L-au luat prin... cred că asta de Paști era. Nu mai țin minte, mă rog, aprilie³ o fi fost. Dar am aflat de el prima dată în... (se gândește – n.n.) cred că în noiembrie. A venit o carte poștală de la el, cum era pe vremea aceea, în care a scris că are voie la un pachet. Atâta... Și atunci ne-am dus, fratele meu și cu mine – că mama a fost foarte grav bolnavă când l-a' arestat, și asta nu și-a iertat-o niciodată, dar, într-adevăr, n-ar fi fost posibil –, la Fundulea. Deci era departe de-ací, de Sibiu, era iarnă... Și mama peste un an de zile a stat numa' în pat. Și i-am zis : „Lasă că vine vara și mergi”, dar când a venit vara... nu mai era tata.

În orice caz, ne-am dus noi în fiecare lună, tot în ziua de 23, ziua de vizită a deținuților cu litera „R”. M-am dus cu fratele meu de la București și era o haltă în care ne dădeam jos. Și așa l-am putut vizita. Acolo era un lagăr de muncă și în ziua în care era litera ta rămâneai acasă, nu te ducea' la muncă. Și atunci, acolo, am stat de vorbă. Era un culoar între două garduri din sârmă, în care se plimba un gardian. Și deținutul și vizitatorii de-o parte și de alta a gardului.

Era în aer liber vorbitorul ?

(se gândește – n.n.) Da. Așa țin minte. Poate că dacă a fost prea frig sau zăpadă... o dată a fost și înăuntru. Asta nu mai țin minte exact. Dar ceea ce țin eu minte acum era afară. Și atunci vorbeam. Dar bineînțeles că trebuia să vorbești pe românește, ca să înțeleagă și gardianul... Dar pe tata îl interesa politica, despre care bineînțeles că nu era voie să vorbești. Dar noi vorbeam de unchiu' Konrad... No, păi ce știa ăla care se plimba că unchiu' Konrad era Cancelarul Germaniei, Konrad Adenauer (râde – n.n.) ? Și bineînțeles că povesteam și de-ale familiei. Și puteam să-i aducem și pachet.

Și l-am vizitat... de câte ori să fi fost ? Decembrie, ianuarie, februarie... Și când ne-am dus în martie, ne-a' zis că nu mai e vorbitor, că se desființează lagăru'. În ziua aceea am văzut coloana cum s-a dus. Toți cu niște haine rupte... Și era un frig nemaipomenit și i-au dus să lucreze la câmp, la nu știu câți kilometri de lagăr. Dar ce puteai să faci pe câmp ? Numai așa, ca să-i chinuie. Și acolo a fost și tata. L-am văzut numai de departe, i-am făcut cu mâna și dup-aceea l-au mutat la Ghencea, și acolo, o lună dup-aceea a murit. Nici o lună n-a mai fost...

Cum ați aflat că a murit ?

Am primit, un an mai târziu, asta : un săculeț din pânză de sac cu aparatul lui de ras, un bon... și parcă verigheta. Și asta-i tot. Deci era mort de un an și ceva și asta a fost anunțul. Deci asta ne-a' trimis-o prin poștă și era semn că nu vine el. Dar noi știam dinainte, pentru că în '53, la o lună după ce-a murit tata, a fost o amnistie și-au venit toți. Și atunci bineînțeles că ne-au povestit. Așa că știam de-atuncea... Da' oficial nu știam.

Și ați primit, oficial, vreodată, vreo înștiințare ?

Nu ! Asta, atâta. Am mai aflat, oarecum oficial... dar, totuși, nu oficial. Tata avusese un birou la București, în care, acum, stătea fratele meu. Avea biroul de 20-30 de ani, pe Strada Luterană undeva, într-un bloc mai vechi. Și în fosta lui locuință și birou avocațial a stat fratele meu, în timpu' studiilor și dup-aceea. Dar erau vremurile acelea în care nu mai aveai toată locuința și el mai stătea cu un fost student, care între

3. Potrivit fișei matricole penale a fost arestat la 15 aprilie 1952.

timp terminase, dar cu care eram prieteni buni. Apoi pe fratele meu l-a' dat afară din casă și-a stat nu știu pe unde, tot în București. Nu știu cine mai era în locuință atunci, da' în orice caz era asta, pe care-l cunoșteam bine. Și a venit cineva de la Finanțe și a întrebat la portar, care bineînțeles că îl cunoscuse pe tata: „Aicea a stat decedatu' Hans Otto Roth?”. Și atuncea asta a zis: „Da, da, da' nu mai este nimeni din familie aici”. Sau mă rog... Și atuncea l-au înștiințat pe chiriașu' asta care o mai stat acolo și acela s-a dus la frate-meu. Și atunci frate-meu o zis că poate e o confuzie de nume, că poate că nu-i tata. Și-atuncea a încercat și s-a dus prima dată la penitenciar și-a întrebat. Aia l-au gonit de la poartă: „Ce cauți aicea? Nu-i voie!”. Și a avut fratele meu o prietenă, și prietena avea o prietenă angajată la Starea Civilă. Și, mă rog, aia a zis atunci: „N-am voie. Dar să nu cumva să spunei cuiva”. Și s-a uitat și-a găsit... certificat' de deces. Și-atuncea frate-meu a aflat și m-a-nștiințat. Eu eram la Brașov pe vremea aceea și, din întâmplare, mama era la mine. Și atuncea așa am aflat, dar asta tot nu era oficial...

Spuneți-mi, în continuare, despre dumneavoastră: ce ați făcut după finalizarea studiilor?

Am terminat Facultatea de Fizică, Secția Științifică. Existau pe vremea aceea două secții: Secția Pedagogică și Secția Științifică. Alesesem Facultatea de Fizică și Matematică, Secția Științifică, pentru că vroiam de la bun început să mă fac cercetătoare în Astronomie. Eu am făcut ultimul an toate cursurile la Observatoru' Astronomic și m-a apreciat foarte mult directorul Observatorului. Eram puțini absolvenți și avea și posturi libere, da' Observatoru' ținea de Academia Română, și Academia, mă rog, nu putea lua pe cineva ca mine. De fapt tot anu' nostru nu eram prea bine văzuți, pentru că cred că nimeni din grupul nostru nu era-n UTM... Mă rog, una intrase, și-a' dat-o afară peste câteva luni, ș-atunci am zis: „Mai bine nu intrăm” (râde - n.n.). Și-atuncea, ca pedeapsă că n-am fost „pe linie”, nu ne-a' repartizat la ceva institute științifice sau de cercetare, ci ne-a' repartizat la școli, să educăm copii... în spiritul' comunist (râde - n.n.). Și, pe cât posibil, la țară. Eu nu știu ce s-au gândit ei, da', mă rog. De exemplu, mie mi-a' dat un post de profesoară de biologie la Vulcan, lângă Brașov. Să-i învăț pe copiii de țărani să distingă secara de ovăz, lucruri cu care nu mă ocupasem niciodată. Ei, până la urmă lucrurile s-au putut aranja. Un alt „repartizat” a renunțat la postu' lui de fizică și chimie la o școală din cartierul Bartolomeu din Brașov, și-atuncea am fost eu doi ani acolo profesoară. Și țin minte că-n ultima clipă mi-a' trimis repartizarea, și-am sosit la gară, și aveam atâtea geamantane... (râde - n.n.). M-am dus 10 metri și-am dus unele, apoi celelalte, că pe vremea-aia n-aveam bani de taxi sau așa ceva. Și cum am ajuns acolo mi-a zis imediat directoarea: „Azi, după-masă, aveți primele ore!”. „Și ce să fac acolo?” „A, încă nu-i niciun plan, dar vedeți ce faceți” (râde - n.n.). Eu habar n-aveam! Nu ținusem în viața mea o oră, nici nu știam cât durează. Și toată lumea-mi zicea: „Vezi că pentru poziția ta față de copii, îi foarte importantă prima oră”. Da' eu eram disperată (râde - n.n.). Eu cred că emoțiile care le-am avut atuncea erau mai mari ca la orice examen de stat, doctorat, orice... (râde - n.n.). În fine. Deci asta o fost, și acolo am fost doi ani... Deci asta era pedeapsa.

Pe vremea aceea se înființase Institutul Forestier, iar mai târziu Institutul de Mecanică - începuturile Universității de astăzi de la Brașov. Și acolo, la Catedra de Fizică, a fost numit profesor, șef de catedră, un fost lector care era la București, la

facultate, când am fost eu studentă. Și m-a cunoscut și m-a luat acolo, și-am fost patru ani asistentă la Institutul Forestier și de Mecanică, până m-a' arestat.

Care a fost motivul arestării dumneavoastră ?

Îi așa de complicat... și, de fapt, e nimica (râde - n.n.). V-am spus deja că-n București fratele meu n-a mai stat în birou' tatălui meu. A fost nevoit să stea la o fostă casă de rendez-vous, „Veneția” parcă se numea. Nu mai există azi. Strada era pe lângă Biserica Luterană, unde s-au făcut blocuri. Aicea-i Calea Victoriei, aicea-i Palatu' Regal, aicea-i Știrbei Vodă, și-a doua casă a stat tata, vizavi de biserică... Acolo a fost și Liceu' German. Și-acolo a fost o mică străduță, strada Pictor Grigorescu, și-acolo a fost Hotelul „Veneția”. Și fratele meu avea acolo o cămăruță mică. Și, la un moment dat, la fosta locuință și biroul tatălui meu de pe Luterană a venit un domn și l-a căutat pe tata. Se numea Fritz Theil⁴. El a venit din pușcărie, unde-a stat aproape 10 ani, și habar n-avea că tata între timp a fost și el în pușcărie, și-așa mai departe. Theil a fost eliberat în București, unde n-avea pe nimeni, și și-a adus aminte de tata și s-a dus acolo. Și-a aflat că tata nu mai e și că, mă rog, fratele meu e în apropiere. Și s-a dus la el. Fritz Theil a fost ziarist, întâi la București, mai târziu la Berlin. Se vede că a fost un ziarist foarte bun și, la un moment dat, în timpu' hitlerismului, a ținut nu știu ce comentarii la radio în fiecare seară. Deci se credea că este nazist. O fi fost la început... nu știu, dar mai târziu a făcut parte din cercurile acelea care-au făcut atentatul de la 20 iulie [1944] împotriva lui Hitler. Și-atuncea Fritz Theil, care era-n Berlin, repede s-a refugiat în biroul ziariștilor străini, sau așa ceva. Și de-acolo a venit în țară și s-a ascuns un timp... Mă rog, pe urmă a ieșit iarăși la suprafață, că a venit 23 august (râde - n.n.). Dar a fost foarte repede arestat, nu știu, așa fără proces, și știu c-a stat mult timp la Făgăraș la cetate acolo, că ar fi fost spion american sau nu știu ce. Mă rog. Și când s-a eliberat, după atâția ani, a venit și l-a căutat pe frate-meu, așa cum era, cu haine rupte, fără bani, fără nimica. Atuncea, din întâmplare, mama era la București, în vizită la fratele meu. Și-atuncea mama i-a cârpit pantalonii lui Fritz Theil, i-a dat ceva bani și, cum era și cam bolnav, parcă s-a internat într-un spital. Și fratele meu i-a zis: „Cât ai nevoie poți să locuiești aici, că eu sunt mai mult la Sibiu”. Și-atuncea acolo a locuit. Dar, la un moment dat, și-a aranjat cumva, că avea relații multe - nu știu unde, la americani, la nemți, mă rog... (râde - n.n.) -, și, deci, foarte repede a aranjat că a putut pleca în Germania. Între timp, da' mult timp după asta, în '57, fratele meu s-a căsătorit. Și Fritz Theil i-a scris o scrisoare de acolo, de felicitare și de mulțumire că l-a găzduit. Dar fiind ziarist, a scris vreo 10 pagini despre cum e-n Germania. Da', mă rog, a fost și el arestat, și știa ce-i aicea... Dar nicăieri în scrisoare-asta n-a lăudat Germania sau să compare ceva cu România. Doamne ferește! Și-a trimis scrisoarea prin poștă. Fratele meu a primit scrisoarea și ne-a trimis-o, prin cineva, mie și mamei mele, care era în vizită la mine la Brașov, s-o citim și noi, că era foarte interesantă, că pe vremea aceea încă nu se putea merge în Germania sau germanii să vină aicea-n vizită și nu prea știam decât prin știri sau, așa, prin radio cam ce-i acolo. Și atuncea ne-a

4. Fritz Theil, născut la 1 octombrie 1895 în Agnita, Sibiu. A fost arestat la 17 august 1948 și reținut fără condamnare în închisorile Târgșor, Făgăraș, Văcărești, Jilava. În 12 ianuarie 1954 a fost internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisoarea Făgăraș. A fost eliberat la 19 octombrie 1955. Informații din fișele matricole penale din AANP.

interesat foarte mult. Dar noi nu am fost așa de încântați cum îi acolo. că foarte multe lucruri a criticat în scrisoare-asta... Și o zi mai târziu (râde – n.n.) – de-aia zic că e foarte complicată povestea – s-a-ntâmpnat să fim invitați la prim-preotul Bisericii Evanghelice din Brașov, Konrad Möckel⁵. Am fost invitați pentru că în Germania un fiu de-al lui s-a logodit cu o verișoară de-a mea, și să sărbătorim, că acum o să fim rudă oarecum. Și atunci am luat scrisoarea asta, pentru că știam că soții Möckel au doi fiu care trăiesc în Germania, și-am zis că o să-l intereseze cum trăiesc și ce este acolo. Am luat scrisoarea cu noi și... mă rog, când stai la masă și mai ciocnești un pahar de vin și mănânci, n-ai timp să citești 10 pagini. Și-atunci a zis: „Nu poți să mi-o lași să citesc în liniște?”. I-am lăsat-o, după câteva zile am luat-o, la revedere. Dar preotul Möckel vroia să o mai arate cuiva. Și pentru că ăla n-a venit, ca să poa' să ne-o dea înapoi, a dat înainte scrisoarea secretarei: „Copiaz-o! Bate-o la mașină!”. Dăde-bătea fără „Dragă cutare” și fără „Al tău...” nu era nimic. Da' scria acolo „Dragă Herbert”, și ăsta era fratele meu, și „Al tău Fritz”.

Ei, și după vreun an de zile, prim-preotul Möckel a fost arestat. Procesul a fost numit mai târziu „Procesul Bisericii Negre” și Konrad Möckel a fost cap de lot. Și atuncia a' căutat din pivnița casei lui, casa parohială, până-n turnul Bisericii Negre (râde – n.n.). Au spart și ziduri, nu știu ce-au făcut. Și l-a' întrebat în anchetă, mă rog: „Ce-i cu scrisoare-asta?”. Și el a spus... Că dacă nu erau numele, putea să spună: „Nu mai știu cine mi-a trimis-o”. Dar așa... Și atunci, soția lui, care știa că s-a luat scrisoarea, ne-a înștiințat pe noi. Da' ce era să facem? Am așteptat ce-am așteptat, și după câteva luni... gata.

V-au arestat și pe dumneavoastră, și pe fratele dumneavoastră?

Fratele meu venise la Sibiu, unde se căsătorise. Între timp avea un fiu mic de... (se gândește – n.n.) o juma' de an, câteva luni. Și într-o zi el s-a dus de la Sibiu la București c-avea treabă acolo. S-a oprit la Brașov, a venit pe la mine să mai vorbim, și a stat o după-masă, și seara s-a dus la tren. Și după două zile trebuia să meargă și soția lui de la Sibiu la București, și să se-ntâlnească. S-a dus, la București – nimeni. Nimeni n-a sosisse acolo. Atuncia, mă rog, alarmați, ce e... Și eu am zis: „Domn'e, de fapt 99% se știe într-un caz din ăsta... da', totuși, cine știe? Poate i-a dat cineva-n cap”. M-am dus la spital, m-am dus la Poliție (sic!) să dau un anunț de ăsta că cineva a dispărut. Mă rog, știam că-i caraghios, dar așa a fost. Și după câteva zile au apărut securiții și la mine și...

Când s-a produs arestarea, noaptea sau ziua?

Nuuu, păi nu m-au arestat. M-au invitat foarte frumos, ziua, și-am stat toată ziua la anchetă și seara m-am dus acasă. Și: „Măine mai vorbim!”.

Un comportament atipic pentru anii respectivi...

Nu e atipic, că știau foarte bine că a fost cea mai groaznică seară din viața mea. Aveam o cămăruță mică acolo într-o vilă în care mai stăteau câțiva cunoscuți de-ai mei, da' n-aveam cui să spun. Cui să dau telefon? Eu doar în seara ăia am mai rupt niște

5. Konrad Möckel, născut la 29 iulie 1892 în Petrești, Alba. A fost arestat la 10 februarie 1958 și condamnat la temniță grea pe viață. A executat pedeapsa în închisorile Collea, Jilava, Pitești, Dej. A fost eliberat la 2 decembrie 1960 cu domiciliu obligatoriu pentru 60 de luni la Rubla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

hârtii care-am zis că poate sunt cu probleme. Aveam o cameră mică, mobilată, și-un vecu pe scară, folosit și de alții. Și-acolo am tot rupt și am aruncat, și s-a astupat, bineînțeles... (râde – n.n.). Și n-am spus nici la cei din casă ce-i. Și era și sâmbătă, și duminică între, mi se pare, dacă nu mă-nșel, dar mie mi s-a părut o veșnicie... Nici prietenii din oraș, să mă duc la ei, c-am zis că atunci poate îi ia și pe ei, cine știe? Nici să dau telefon acasă mamei... Deci am stat așa și-am așteptat că a doua zi ei au zis că vin. Și atunci era un anchetator de-asta deștept, care știa cum să te ia ca să nu poți să zici nimic... sau dacă zici ceva, ori zici să te bagi pe tine, ori pe altcineva. Și ei au vrut să mă convingă să mă duc a doua zi acasă, dar să vin regulat să le spun ce-o zis ăla, și ăla, și ăla...

Așadar, într-o primă fază n-aveau în plan să vă aresteze, voiau mai degrabă să vă facă informatorul lor.

Păi ei așa s-au gândit, într-adevăr, că am aflat mult mai târziu că același lucru s-a întâmplat și cu fratele meu. Ei și-au zis că suntem mult mai valoroși în libertate. Acuma nu mai știe mai nimeni cine-a fost tata, da' atunci se știa foarte bine. Și-atunci nimeni n-ar fi crezut că copiii tatălui meu se fac informatori. Și, în fine, pân' la urmă dacă am tot zis: „Nu, nu...” m-au băgat într-un fel de infirmerie, comodă, relativ frumoasă, cu mâncare bună. Mă rog, m-au tot chemat, și după nu știu câte zile a venit unu' și m-a luat și mi-a dat pentru prima dată ochelari de-ăia negri și m-a dus într-o celulă. Și țin minte, când am intrat la Securitate, acolo jos în celulă, a deschis ușa, îmi scoate ochelarii și am văzut că sunt două femei acolo. M-am așezat pe pat, aveam o fustă așa largă, și-am zis: „Vai ce bine-i!” (râde – n.n.). O exclamație uimitoare pentru cele două femei din celulă! Da' eu am crezut că cine știe, ani de zile singură... Când am văzut că sunt și alți oameni cu care pot vorbi, m-am liniștit și am zis: „Vai ce bine-i!” (râde – n.n.).

Și gata, arestat-am fost. Și p-ormă m-au tot întrebat de scrisoare-aia. Dar, după mine, eram foarte fericită la anchetă, față de alții. Pentru că nu aveam... de fapt singura frică pe care o aveam era să nu cumva să o aresteze pe mama. Da' altfel, știam de acum că fratele meu e arestat, pentru ce sunt eu arestată, scrisoarea era pe masă. Pe cine să nu divulg? Că n-aveam pe cine. Că nici ei nu ziceau c-aveam legături cu altcineva. Numa' pe prim-preot îl știam. Și, mă rog, n-a mai venit anchetatoru' ăla, a venit unu' mult mai primitiv, care m-a luat cam așa: „Stai în picioare! A, da, iar râzi! Iar râzi!” (ton răstit – n.n.). Ziceam: „N-am râs, nu știu, n-am râs”. „Ba da, râzi... Ce, crezi că dacă ești nu știu ce, cu facultate, ești cineva? Stai în picioare!” (râde – n.n.). Tot veneau niște colegi la anchetatoru' ăla să-i dea niște acte. Io cred că el făcea bacalaureatu' sau așa ceva, nu știu cum... Azi spunea că scrisoarea aș fi distribuit-o la atâta lume ca să conving oamenii să rămână în România și să facă un complot împotriva comunismului, a doua zi zicea că am răspândit-o ca să vadă lumea ce bine e-n Germania și să plece toți. Deci nici el nu știa ce conta... În fine.

Anchetele se desfășurau cu brutalitate?

Nu. Doar verbală. Dar atâta. Nu m-a bătut nimeni, nu pot să zic.

Arestarea când a avut loc?

În iulie⁶. Și apoi august, septembrie... trei luni au ținut anchetele.

6. Potrivit fișei matricole penale a fost arestată la 14 iulie 1958.

Și procesul a avut loc în noiembrie ?

Procesul l-au făcut în noiembrie. Atunci doar am văzut că suntem 20 de oameni. Era prim-preotu', încă doi pe care îi știam de la biserică (doi domni în jur de 70 de ani care erau în birourile bisericii, că eu n-aveam locuință și-am stat câțva timp chiar în casa parohială și acolo îi văzusem) și fratele meu, dar restu' – necunoscuți ! Erau niște tineri brașoveni. Io nu eram brașoveancă, așa că nu-i văzusem niciodată. I-am cunoscut, pe unii, după mulți ani, în libertate. Dar atunci 20 de oameni însemna ceva grozav, era organizație. Vă închipuiți ! Iar alții care au fost în proces, da' care nu-i cunoscusem și nu știam de ei, au fost arestați cam din iarnă. Și i-au ținut până-n noiembrie, când a fost procesul.

În timpul acesta ați fost ținută în arest la Securitatea din Brașov ?

În timpul procesului eram cu toții deja la penitenciarul din Codlea.

Spuneți-mi, cât a durat procesul ?

(se gândește – n.n.) Câte zile ? Nu mai știu. Cam o săptămână. N-aș mai putea să spun... (râde – n.n.).

Tribunalul Militar v-a judecat ?

Da, cel din Cluj, în deplasare la Brașov.

Cine era președinte, v-amintiți ?

Finache sau cam așa...

Finichi ?

Da, da.

Paul Finichi, colonel.

Asta știu nu că am fi știut atunci, deși poate c-au spus-o, dar imediat când am venit din Germania, în anii '90, am luat de la Cluj actele anchetei și procesului. Adică ale mele, nu tot, că erau nu știu câte dosare, bibliorafturi. Am luat paginile în care era vorba de mine și de fratele meu. Și, mă rog, de-acolo știu că-l chema Finichi.

Ați avut apărare din oficiu sau ați avut avocat angajat ?

Da, am avut un avocat de-aici din Sibiu, cu numele de Max Fröhlich, pe care înainte nu-l cunoscusem. Eu totdeauna când m-a-ntrebat și-n Germania cineva : „Dar populația a fost convinsă de comunism și de asta ?” am zis : „Am întâlnit doi oameni care or fost convinși”. Și unul dintre cei doi a fost avocatul ăsta. După proces ne-am împrietenit și cu el un pic, da' în special cu soția lui, o femeie bună de nu se poate spune. A stat în apropierea noastră și mulți din Sibiu o cunosc, și sași, și români, și evrei, și de toate. Dar el a fost convins de comunism și avea toate cărțile lui Stalin. Numai că atunci când Stalin n-a mai fost, nu prea știa ce să mai creadă. Da' n-a mai trăit prea mult după. Da' în orice caz, mama s-a gândit că ăsta ar fi bun. I s-a și spus că fiind evreu și fiind încă, mă rog, comunist...

Țin minte că ne-a' dus cu duba de la Codlea și ne-a' băgat într-o cameră cu gardianu' lângă noi, și acolo a fost un domn pe care eu nu l-am cunoscut și care a zis că-i avocatul meu și că-i angajat de mama. Da' ce puteam să vorbesc dacă gardianu' ăla stătea lângă mine și auzea tot (râde – n.n.) ? Și aveam vreo 10 minute. Ce era să vorbesc ? Nu mare lucru. Și atuncea, în proces, nu știu ce a zis, dar mai nimic. Da' la mine nici nu era mare lucru de zis. Deci singuru' lucru bun de-acolo a rămas că după

ce am ieșit din pușcărie am cunoscut-o pe soția lui, care-a fost, într-adevăr, o femeie care trăia numai pentru alții. Era un om excepțional ! Și când am venit înapoi din Germania în anul 1991, ea mai trăia și așa s-a bucurat când m-am întors... Că doar eu m-am întors, că nici mama, nici fratele meu nu mai trăiau când am venit din Germania înapoi.

Și în proces v-a apărât sau a încercat un discurs mai degrabă neutru ?

Da, mai mult neutru. Dar la mine era și greu. Doar ce intenții am avut cu scrisoarea, da' se știa tot.

Procesul a fost cu public ?

Nu, n-a fost public. Adică a fost public, da' publicul erau securiști. Cine-o fi fost nu știu, dar mama a fost ca martor, așa că ne-am văzut, parcă. Și după... în decembrie mi se pare, ne-a' adus la Codlea sentințele și după-aceea am făcut recurs. Și la recurs au comutat unele pedepse.

Dumneavoastră cât ați primit ?

6 ani. Dar la mine nu s-a schimbat, numa' la pedepsele astea cu moartea. Ceilalți au primit, cred, tot cât au avut. Deci s-a comutat la muncă silnică pe viață pentru vreo cinci sau șase... Și-n rest, mă rog, de la 20 de ani, 15 ani, până la cei mici, cu 6 ani.

Cum era cazul dumneavoastră...

(râde - n.n.) Da. Și când ne-au comunicat pedepsele s-a-ntâmpat așa : noi eram prima cameră lângă scară. Era secția politică separat și, mă rog, dreptu' comun era în altă parte. Dar noi eram prima cameră de lângă scară unde când veneau noii condamnați, când îi aducea' acolo, pe coridor îi întreba' numele, pedeapsa. Și în ziua aceea ne-a' chemat afară, în birou' ăla, și noi, femeile de-acolo din cameră, tot trăgeam cu urechea s-auzim și de ceilalți. Și am auzit fiecare cât a primit. Și când m-a dus pe mine și m-am întors în celulă : „Na, cât ? Cât ? Cât ? Cât ?” (șoptește - n.n.). „Numai 6 ani !” Și eram fericită (râde - n.n.). Colegele mele din celulă se uitau cam așa... că erau cu pedepse mai mici. Dar toate știam că nu contează. Că-n pușcărie întotdeauna, toată lumea : „23 auguuust !”. Venea nu știu ce altă zi, că erau zile din astea în care se aștepta o amnistie. Eu nu prea credeam în chestiile astea...

Și, într-adevăr, înainte de 23 august, în primu' an, deci în '59, mă cheamă afară un ofițer de la Securitate, foarte drăguț : „Da' ce faceți ? Cum vă merge ? Cum e mâncarea ? Și cum e tratamentul ?”. Așa ca și când ar fi fost unchiul meu... No, și i-am zis : „Merge”. Și zice : „Și mâncarea ?”. „Io-s învățată de acasă să mănânc tot, nu mă plâng.” „Vai, da' așa de greu a fost la dumneavoastră acasă, n-ați avut de mâncare ?” „Am avut, da' mama a ținut să mănânc tot... no.” S-a uitat așa... Pe urmă iar a-nceput : „Văd că vă merge bine, dar fratele dumneavoastră să știți că l-am avut aicea și când numai pomenești de numele fiului lui începe să plângă, și-i cu nervii la capăt”. În mintea mea râdeam, că eu știam situația, că aveam comunicat cu fratele-meu, și știam că nu e nimic adevărat. Și, în fine : „Totuși, în 23 august puteți fi acasă. Și fratele poate...”. Și pe urmă l-au chemat pe el și tot așa i-au zis, că eu nu mai suport, că e imposibil 6 ani, că eu nu mai vin acasă niciodată. Și lui i-au zis că : „Sora poate să se vindece, să se facă bine, și totul va fi bine”. Și când am zis : „Îmi pare rău, da' NU !” (accentuează - n.n.), atunci deodată a fost alt om. „Să știți că o să faceți toți anii ! !” (accentuează și bate în masă - n.n.). Și toți i-am făcut, chiar dacă amnistia a-nceput un

an înainte de a se termina pedeapsa noastră. Dar io am câștigat două săptămâni pentru că am lucrat.

Cum reușeați să comunicați cu fratele dumneavoastră ?

Eram la Codlea, după proces și a fost și frate-meu acolo. Și cum aveam camera lângă scară, transmiteam tot felul de informații. Tot-tot ce auzeam dădeam mai departe „toc, toc, toc” și toată lumea știa.

Deci transmiteați prin morse informațiile astea ?

Morse încă nu știam, da' aveam timp. A – o bătaie, B – două bătăi, C – trei bătăi... (râde – n.n.). Sau, eu și fratele meu ne mai scriam pe săpun. Când ne duceau la baie ne dădea un săpun de-ăsta de rufe, cam cât un biscuit, și pe ăla puteai să scrii, adică să zgârii.

WC-ul era la sfârșitul coridorului, și de-acolo, prin geam, am vorbit cu el, că stătea câtva timp în camera de alături. Dar era cam periculos, că nu știam cine mai e cu el... Și plus că santinela era în apropiere... Da' vorbeam, totuși.

Și-acolo la Codlea am avut mare noroc că era un sergent brașovean⁷, Micuțu' l-am numit noi. Și întotdeauna, când veneau la apel, de două ori pe zi, venea 'ofițeru' de servicii și sergentu'. Sergentu' trebuia să facă toate activitățile (bătea pe sub paturi și pe la gratii, cu un ciocan de lemn cam de un metru să vadă dacă n-am făcut gaură-n pământ sau cine știe ce (râde – n.n.), și ofițerul stătea în ușă și-l supraveghea. Ofițerul de serviciu în tură cu Micuțu' era unu' gras și antipatic și nu putea să-l sufere pe sergent. Cu toate astea, în Ajunul de Crăciun, Micuțu' cu o mână bătea cu ciocanul pe sub pat, cu cealaltă mână ne arunca o crenguță de brad sub pat. S-avem și noi Crăciun...

Sau, altă dată, când mergea camera la WC, una rămânea să măture, și-atuncea mai sta de vorbă cu el. Și cu ocazia asta l-am întrebat într-o zi: „De ce faceți toate astea, că e periculos?”. Zice: „Tatăl meu a fost dus în Rusia și nu știam de el. Și eu cu mama tot ne-am rugat și-am zis că dacă tata vine înapoi facem și noi cât mai multe fapte bune pentru alții care sunt în nevoie”. Na, și uite, a făcut ce-a făcut... Și să vă arăt ce i-a dus mamei mele (arată două fâșii de pânză pe care erau cusute mesaje în limba germană către mama sa – n.n.). Și tot timpu' a avut asta în cizmă... Cusute de mine. Dar bineînțeles că n-aveam nimic acolo. Ac ne făcuseră bărbații dintr-o sârmă, și așa asta nu știu din ce haină, sau de unde-am luat-o, și pânza asta din cearceafu' de-acolo, rupt... (râde – n.n.). În fine. Și aicea le-am scris ce să facă la recurs și cum să-l facă, pentru ce, că ceruseră pentru vreo cinci sau șapte oameni pedeapsa cu moartea. Și-atuncea eu am scris: „Familiiilor celor pentru care s-a cerut pedeapsă cu moartea să se ducă acolo să facă...” nu știu ce. Vă închipuiți că dacă asta ar fi găsit-o la el... Și i-a dat fâșiile acestea de pânză mamei mele, care a fost în vizită la o verișoară din Brașov care-a stat pe aceeași stradă cu el. Și ne-a adus și niște lucruri de la mama.

Ce v-a adus ?

Nu mare lucru, o perie de dinți, că atunci când ai fost arestat n-ai luat totu' cu tine, sau un săpun, mă rog...

7. Gheorghe Luchian, născut la 22 aprilie 1927 în Ciudei, URSS. A fost arestat la 19 august 1960 și condamnat la 1 an și 6 luni de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Codlea, Aiud. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Dar aveau valoare simbolică...

Da, da, da. Și am aflat mult după pușcărie și au aflat și cei din procesul nostru că, săracu', a fost prins odată, nu cu noi, da' cu alții. Și l-au dat afară, bineînțeles, și l-au condamnat... a primit un an și jumătate. Față de noi era puțin, da' după aceea a fost somer, că nu l-a mai angajat nimeni, și-avea soție și copil. Și-atunci, ca să supra-viețuiască, să câștige un ban, a fost în Banat undeva la o mină de uraniu. Și acolo s-a și prăpădit.

Deci și așa ceva a existat. Și de aceea când cineva îmi spune : „De ce ai venit înapoi în România, că ce ți-au făcut românii ?” am zis : „Păi n-au făcut *românii* (accentuează – n.n.) asta. Au făcut-o unii, comuniști, care puteau să fie și români, și altceva...”. Și au fost și oameni de-știa. Și întotdeauna am zis : „Să nu spuneți niciodată ceva despre un grup că-i rău în sine”. Și asta știu că de când eram copil și, mă rog, în timpul nazismului, că erau... jidani și nu evrei, așa li se spunea, dar niciodată tata nu ne-ar fi învățat să spunem așa ceva : nici românii, nici țiganii, nici evreii, niciun grup nu-i rău în sine. Nu se poate, că toți sunt oameni. Și asta am învățat-o și la pușcărie : că-s oameni buni și răi, indiferent ce limbă vorbesc. Așa că, deși n-am fost educați rasiști, totuși, am învățat încă mai mult la pușcărie. Și cea mai bună prietenă de-a mea de pușcărie a fost o evreică unguroaică, Clara Elisabeth Reuss⁸ din Arad, și a fost Elena Boilă⁹, româncă, din familia Boilă de la Cluj. Și, în fine, și altele...

Acum doi ani am fost operată la Cluj și nu cunoșteam pe nimeni, soțu' era aicea cu firma, nu putea să stea cu mine la spital. Și când m-am trezit de la operație, la scurt timp după aceea, a început ora de vizită. Și pe cine văd ? O fostă prietenă din pușcărie venită tocmai din Târgu Mureș să mă vadă ! Și a venit cu autobuzu', că n-avea mașină ! Și-a doua zi a venit Nelu Boilă¹⁰, care și el a fost în pușcărie, da' nu cu mine, că eu am fost cu sora lui, dar ea nu mai trăiește. Deci sunt niște legături așa de strânse care, zic eu, reprezintă ceva pozitiv din pușcărie. Că am rămas cu atâția prieteni adevărați, de care până astăzi sunt legată, oricum mult mai mult decât de alții. Că acolo ești împreună cu ei zi și noapte, și la bine, și la rău, și ajungi să cunoști un om cum niciodată nu îl cunoști în libertate, nici pe soțu' tău, nici părinții, nici copiii... Acolo tot, tot e împreună și cunoști un om așa de bine... și-atuncea știi pe cine poți să te bizui.

Revenind la Codlea. Cu cine vă mai amintiți c-ați mai stat ?

La Codlea am mai stat cu o doctoriță, da' nu mai îmi amintesc numele ei. Mi-a rămas în minte ziua în care i-a dus de la Codlea pe toți bărbații din lotu' nostru. Noi,

8. Clara Elisabeth Reusz/Reuss, născută la 18 mai 1928 în Arad. A fost arestată la 7 ianuarie 1958 și condamnată la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Arad, Jilava, Miercurea Ciuc, Oradea. A fost eliberată la 23 iunie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

9. Elena Boilă, născută la 26 mai 1924 în Cluj. A fost arestată la 5 ianuarie 1956 și condamnată la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Miercurea Ciuc, Arad. A fost eliberată la 2 ianuarie 1962 cu domiciliu obligatoriu la Viișoara, Ialomița. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

10. Ioan Boilă, născut la 20 august 1927 în Cluj. A fost arestat la 1 ianuarie 1956 și condamnat la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Gherla, Salcia, Galați, Botoșani. A fost eliberat la 24 decembrie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

din celula femeilor, știam imediat ce se-ntâmplă, că la deținuții cu pedepse pe viață le puseseră lanțuri la picioare. Se-auzea pe coridor „cr, cr, cr” și știam că n-are cine să fie decât cei din lotul „Bisericii Negre”. Și la plecare, trecând pe lângă celula noastră, băteau la noi în ușă – nu numai fratele meu, ci și ceilalți, că de-acuma ne cunoșteam, așa, prin pereți. Și după ce au plecat, vine la mine un sergent de-acolo – nu ăsta drăguțu’ nostru, Micuțu’, ci altu’: „Haideți, că dumneavoastră știți nemțește!”. Zic: „Da, știu”. „No, haideți să vedeți, că la WC e ceva curios!” Pereții WC-ului erau dați cu ceva negru, așa, moale... nu știu cum se numește.

Ca smoala ?

Da, ca smoala era, nu știu de ce, ca să se spele mai bine sau nu știu... Și acolo era o țeavă în care eu cu fratele meu ne mai scrisesem și câteodată îi trimiteam și pachete... Adică ce pachete! (râde – n.n.). Îi trimiteam o bucată de-a mea de mămăligă, că bărbații erau mai flămânzi ca noi, și mâncarea era puțină. Și atunci o puneam legată în cine știe ce mai aveam, și era o ladă de gunoi acolo, mare, cu picioare, și dedesubt agășam „pachetul” acesta, și el îl lua. În fine, deci așa mai comunicam, și în „pachet” mai puneam și niște scrisori pe săpun. Da’ acum, când l-a’ luat pe fratele nu putea să-mi scrie, că i-a scos repede. „Fă-ți bagaju’!” Și-atuncea el s-a cerut la WC și mi-a scris acolo pe țeav-aia. Dar noi nu ne-am scris pe nemțește, nici pe românește, ci am inventat o scriere cifrată: cuvinte nemțești, dar câte două litere schimbate între ele. Și-atuncea sergentul acela m-a dus la veceu, la țeava „noastră”, unde ne mai scrisesem cu fratele, și-a zis: „Citește!”. Eu imediat mi-am dat seama că-i scrisoarea de adio a fratelui meu și am citit în gând, că ce știam eu... știam. Și apoi am început să citesc cu voce tare, literă de literă, cum scria acolo și n-avea nici un sens, fiind literele schimbate între ele. Și-am zis: „Să știți că asta nu-i nemțește! O fi cehă sau așa ceva, că sună foarte curios”. Iar am mai citit și iar am mai citit. „Îmi pare rău că nu pot să v-ajut, da’ nemțește în niciun caz nu e”. „Nici săsește?” „Nici săsește.” M-a dus înapoi. A șters aia și eu am avut informația (râde – n.n.). Pe urmă n-am mai auzit de fratele meu până am venit acasă. El a fost și la lucru’, dar undeva nu știu cum... pe un vapor.

La Periprava, pe bac ?

La Periprava, exact! Pe bacuri, acolo! Însă nu prea mult, nu tot timpul’, și dup-aceea la Aiud... La Aiud? Ba, parcă la Gherla. Uite că nu mai știu.

De la Codlea unde ați fost dusă ?

Pe mine m-a’ dus întâi la Miercurea Ciuc, unde-am stat iarna.

În iarna anului '59 ?

Da, iarna '59-'60. Acolo... na, mă rog, a fost cum a fost, că era foarte frig. Se știe că Miercurea Ciuc e „Polul Nord al României”. Și eram multe, multe femei într-o cameră.

Acolo ați lucrat ceva ?

Acolo nu s-a lucrat. De fapt, am avut noroc că în camera noastră cândva ne-a’ adus, nu de lucru, ne-a’ adus așa o grămadă de morcovi și ne-a’ dat niște cuțite rele să cojim. Și stăteam toate și cojeam... Tot era ceva. Dar dup-aceea numai să cureți scândur-aia... Și venea gardianu’ și zgâria cu cizma pe podea și zicea: „Aci nu-i bine curățat”. Acuma pe podeaua udă, oricând ai zgâria cu cizma, se vede.

Dar acolo am stat cam jumătate de an și pe urmă m-a’ dus pe mine și pe altele la Arad. Și acolo la lucru...

La ce fel de muncă v-au pus ?

Făceam coșuri. Da' nu numai coșuri... De-acolo am și o diplomă. Sunt nu numai diplomat în fizică, ci sunt diplomat și în coșercărie. Am dat examen! Într-adevăr, teoretic, practic, tot, deci pot să m-angajez coșercăreasă.

Și așa un meșter drăguț aveam... El n-avea nimic cu pușcăria, era meșter coșercar. Și acolo am învățat. Dar acolo eram separați: noi, care eram intelectuali, adică cine avea cel puțin patru clase de liceu era la intelectuali, să nu-i stricăm pe muncitori și țărani, că ei erau separați. Și noi tot ziceam: „Ai, țărani și muncitorii sunt obișnuiți să lucreze așa ceva, de mâină, la coșercărie. o să facă norma mai repede ca noi”. Dar zimpotrivă. De exemplu, așa știam de la niște deținute care au fost trecute de la muncitori la intelectuali, că ceilalți se duceau, își luau material, făceau un coș, se ducea-napoi, iar trebuia s-aștepte să se-moale naielele. Noi ne făceam provizii, puneam material aici, să nu te scoli de trei ori. Ne organizam mai bine munca. Și dacă ai împlinit norma, atuncea puteai să scrii acasă 10 rânduri, bineînțeles pe românește, ca să se poată citi și de ei. De fapt n-aveam voie să scriem decât: „Ne merge bine. Te rog să-mi trimiți cutare, cutare, cutare...”. Dar nu era așa de simplu de împlinit norma, că de multe ori nu era material, și-atuncea nu puteam. Astea sunt cărțile mele poștale de-atuncea... (arată mai multe cărți poștale - n.n.). No. Și putea și mama să-mi trimeată ceva.

Și acolo noaptea te gândeai: „Vai, ce modele de împletitură să mai fac?”. Atuncea apăruse nylonul, și erau niște benzi de nylon de diferite culori și te gândeai cum să combini culorile, să faci și altceva. Că nu numai coșuri am făcut, că am îmbrăcat și sticle pentru lichior, de exemplu, cu nylon.

Și de la Arad unde ați mai fost ?

La Arad am stat în două locuri și dup-aceea, când au început amnistiiile, ne-a' dus, pe cei care nu am fost amnistiați, la Oradea. Și acolo am stat... până s-a terminat.

Și la Oradea făceați coșuri ?

Da, tot împletituri făceam. Noi eram deja specializați. Acolo am dat și examen (râde - n.n.).

Când am fost la Oradea au fost deja amnistiiile, de tot mergeau acasă deținuții. Atunci era vremea în care se făcea și reeducare. Și la un moment dat au început să ne dea cărți, în limba română, bineînțeles, dar nu numai de scriitori români, ci și de scriitori ruși. Deci primeam și un Tolstoi, de exemplu. Dar, bineînțeles, camera mare, și mulți citeau... mă rog. Și așa mai puteai să afli ce-i pe-afară, că la un moment dat au dispărut toate cărțile rusești. Atunci când prietenia cu Rusia nu mai era așa de puternică... Și prin asta am observat că ceva s-a schimbat în politică, afară. Nu știam exact ce.

Atunci am fost și la film. Ne dădea' câte-un film pe lună. Eu țin minte un singur film, despre un cântăreț german din anii '30, cu muzică multă... Ah! Cât am plâns la filmul¹¹ acela... (râde - n.n.). Și asta a fost și după ce m-am întors acasă. Un an de zile nu m-am dus la niciun concert, c-am observat când ascult muzică la radio, clasică sau și numai cântece, începeam să plâng (râde - n.n.). Râdeam singură de mine, da' nu puteam altfel, pentru că 6 ani n-am auzit așa ceva deloc. Și atuncea nu m-am dus un an

11. *Ein Lied geht um die Welt (Un cântec străbate lumea)*, regia Géza von Bolváry, 1958.

de zile la niciun concert. Am zis că nu pot să mă duc și să tot plâng acolo (râde – n.n.). Și asta până m-am mai obișnuit... na, mă rog. Deci ne-a' dus la filmu' ăsta, și pe urmă la nu știu ce alte filme, și de propagandă... Da' ăsta nu a fost de propagandă, a fost despre Joseph Schmidt¹², un cântăreț, da' nu mai trăiește de mult. Am mai auzit din când în când la televizor, că mai dă câte ceva despre el, și atunci-mi aduc aminte de chestia-asta.

Și tot acolo ne dădea' ziare. Cred că-n viața mea n-am citit un ziar, așa, de la prima la ultima literă. Și nu numai eu, ci toți. Ne interesau și anunțurile, că tot ne spuneau ceva despre ce se mai întâmplă afară. După 6 ani de zile ce mai știți ce-i pe-afară? E șomaj? Nu-i șomaj? Deci din fiecare anunț, din fiecare articol din ăsta de propagandă, poți să vezi și îți dai seama ce-i afară.

Ce puteți să-mi spuneți despre asistența medicală ?

Era foarte diferită. În Codlea țin minte că era un medic care venea din când în când, trecea așa pe-acolo. Și știu că m-a durut zile-ntregi o măsea de nu mai puteam. Bineînțeles că nu aveam nici medicamente și atunci am zis să vină. A venit, m-a chemat afară, a stat sergentu' alături și a răs, doctorul a scos cleștele și mi-a scos măseaua (râde – n.n.). Așa, stând în picioare pe coridor... Dup-aceea m-am dus și am mâncat și n-am mai avut nicio durere. Asta a fost. Eu, din fericire, am fost tânără, am fost sănătoasă, da' prietena mea, cea din Arad, Bözsi Reuss, ea suferea de ficat. A mâncat ea ce-a mâncat, da' o durea ficatul de multe ori. Era și ea dintr-o casă în care, probabil, nu erau probleme cu mâncarea, dar, ca și mine, învățată să mănânce tot. Tatăl ei a avut o fabrică de lichioruri sau așa ceva, și odată tatăl meu, fiind avocat, a făcut ceva pentru tatăl ei și mi-am adus aminte de un coș care era cu fel de fel de sticle și i-am zis: „Asta trebe să fi fost de la tatăl tău”. Dar, mă rog...

Cum era mâncarea ?

Era arpacaș mult. Dar din el te săturai mai mult decât dintr-o supă de-aia lungă în care nu era nimic. Prietena mea Bözsi și cu mine ne puneam arpacaș în cănițe. Fiecare aveam cănițe și când se mai dădea supliment, sau când cuiva nu-i plăcea, noi aveam întotdeauna sub pat puse cănițele, acoperite, și când ne era foame le scoteam și mâncam arpacaș... Cu nimic. Gol. Cu sare puțină... Câteodată era mai negru și zicea' că-i dulce, că e cu marmeladă, da' era așa puțină că aproape nu se simțea. Mă rog. Și țin minte că dădea' mâncare ceva mai bună pentru cei cu tuberculoză. Nu știu... mai multă pâine sau puțin altfel de mâncare, dar încolo la fel.

Și țin minte că auzeam din camera noastră de la Codlea, că acolo eram împreună cu bărbații, că după ce se deschidea ușa la câte o cameră, și se puneau afară farfuriile, bărbații fugeau repede pe la alte uși, unde cineva poate mai lăsase niște mămăligă. Că la Codlea pâine nu primeam, că nu lucram. În fiecare zi o cărămidă de mămăligă. Și noi ne făcusem câte un șnur, cu care să tăiem mămăliga.

Vă mai amintiți și de alte persoane pe care le-ați cunoscut în închisoare ?

Eu nu știu dacă nu mă-nșel, dar asta s-ar putea verifica, dar cred c-am fost un timp și cu doamna Rizea¹³...

12. Joseph Schmidt (1904-1942), tenor de talie internațională; http://ro.wikipedia.org/wiki/Joseph_Schmidt, accesat la 2 noiembrie 2010.

13. Vezi nota 32, la pagina 30.

Cu Elisabeta Rizea ?

Elisabeta Rizea, așa ceva. Și cu alții din lotu' Arnăuțoiu. Deci din lotu' Arnăuțoiu au fost câțiva. Au mai fost două surori foarte deștepte și un grup de fete, unguroaice, la Miercurea Ciuc. Era la doi ani după revoluția din Ungaria și-atuncea le-a' arestat. Una a fost de 16 ani când a' arestat-o, alta era studentă. Cu ea am rămas prietenă bună. Atunci o chema Péterfi¹⁴, v-am spus că m-a vizitat la Cluj la spital. Apoi mai era doamna Sultana¹⁵, o tătăroaică din Constanța, pe care am vizitat-o o dată, după-aceea. Sultana... (se gândește – n.n.) nu mai știu cum. Eu am ce am cu numele, că le uit. Și când stai așa toată ziua acolo în închisoare și n-ai ce face, cunoști mult mai multe despre cineva, cunoști și familia lui, și surori, și frați, și copii, și nepoți... toți.

În unele închisori se obișnuia să se țină prelegeri de către deținuți, în celulă. Dumneavoastră aveți o anumită experiență de la facultate, din învățământ, nu ați încercat să faceți lecții cu colegile ?

La Codlea știam prin pereți că băieții țin lecții, că erau mai mulți intelectuali. Dar sigur că da, țineam și noi, femeile, dar aveam mai puțină diversitate. Când eram mai multe mai mergea, când am fost 80, dar în Codlea eram 5-6 acolo. Dar, de exemplu, într-adevăr, eu i-am învățat pe alții germană, și alții m-au învățat pe mine un pic de engleză sau maghiară. Păi ce știu din limba maghiară de acolo știu. Numai că n-aveam cu ce scrie, și eu așa țin minte, când văd ceva, dar acolo după ureche trebuia să înveți. Și ce știu celelalte nemțește, de la mine știu.

Sau, la un moment dat, a fost o călugăriță catolică din Arad. Adică n-a mai fost călugăriță, că nu era voie pe vreme-aia, dar, mă rog, ea se socotea tot călugăriță, cu toate că era acum soră la un spital. Sora Alexia... De la ea am învățat odată toată liturghia catolică. Da' nu mă mai întrebați, că nu mai știu nimic (râde – n.n.). Sau de la Elena Boilă, care a fost greco-catolică și foarte credincioasă și ea, am învățat... Cum să spun? Era ceva înainte de Paște la catolici, „Drumul Crucii”¹⁶, da' cu un text românesc. Exista și-n latină, sigur. Și asta dura, nu mai știu... vreo două ore. Da' eu știam pe dinafară tot și mă rugam cu ea împreună. Deci asta e iarăși ceva ce nu cunoșteam dinainte. Altfel, fizică sau astronomie pe cine să-nvăț acolo? A, ba da! Odată țin minte că a fost o eclipsă... (ezită – n.n.) de lună o fi fost sau de soare? Parțială de soare... Și se vedea, totuși, că ceva se-ntâmplă afară, se auzea' câinii cum latră... Și le-am povestit celor interesați înainte, le-am explicat cum ia naștere o eclipsă

14. Irén (Irina) Péterfi, născută la 27 noiembrie 1938 în Târgu Mureș. A fost arestată la 31 octombrie 1958 și condamnată la 10 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-Tribunal, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 19 martie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

15. Sultana Fazıl, născută la 31 ianuarie 1913 în Comana, Constanța. A fost arestată la 19 aprilie 1952 și condamnată la 8 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Mislea, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 30 iulie 1956. A fost rearestată la 17 septembrie 1958 și condamnată la 8 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad. A fost eliberată la 3 iunie 1962. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. F-G*, p. 17; fișele matricole penale din AANP.

16. „Calea Crucii” este o devoțiune tradițională a Postului Mare în Biserica Catolică, asimilată unui pelerinaj în duh la Locurile Sfinte din Ierusalim.

(râde – n.n.). Și am făcut nu știu din ce material, că n-am avut hârtie, o piesă cu o mică gaură, ca să putem proiecta imaginea soarelui, să putem urmări eclipsa. Căci și lemnele-alea, obloanele, mai aveau găuri și pătrundea câte o rază de soare. Deci găseam noi ce să facem, nu ne-am plictisit.

Celebrați în vreun fel sărbătorile religioase ?

Asta a fost iarăși ceva, unde puteam să folosesc cele învățate în astronomie : vedeam când îi lună plină și io știam cum să socotesc data Paștelor... cel puțin sărbătorile catolice și evanghelice (râde – n.n.). Și Paștele ortodox mai aflam și noi când era, că mai erau gardieni buni, nu numai băiatu' ăsta, săracu', Micuțu', care ne ducea scrisorile. Și-n alte pușcării mai erau femei care ne păzeau și care ne mai spuneau... (coboară tonul vocii – n.n.). Erau și unele cam afurisite, care ne mai chinuiau, da' erau și drăguțe. Și se-auzeau clopote... Deci se știa dinainte.

De Crăciun se cântau colinde ? Fiind închisă cu mai multe române, cântați cu ele ?

Da, sigur, mai ales că și la alte nații se cântă de Crăciun, *Weinachtslieder* se spune pe nemțește. Iarăși legat de Micuțu', bunul nostru sergent de la Codlea : v-am spus că de Crăciun ne-a aruncat o creangă de brad sub pat. Și după ce am auzit că șefu' lui a plecat pe scară în jos, cum eram noi alături de scară, am bătut în ușa : „Domnu' sergent, ne dați voie să colindăm?”. Și-a zis : „Da, da' încet”. Dar „încet” ce înseamnă ? Cum era clădirea penitenciarului, la etaj erau politiciii. Și în fața geamurilor noastre, la câțiva metri, era zidul, cu câte o santinelă la fiecare colț. Ne-am așezat la geamul deschis și am colindat. Bineînțeles că au auzit și bărbații, că nu aveau cum să nu audă. Și-atuncea au început și ei. Și se cânta și pe românește, și pe ungurește, și pe nemțește. Și-așa de frumos a fost... Asta a fost la Codlea. Și a scris fratele meu o carte, după ce a plecat în Germania, înainte de a muri, că el a murit de cancer acum... 18 ani, a scris o carte cu povești despre pușcărie. Cam ce vă povestesc și eu, da' sunt diferite povești din pușcărie. Cu lucruri serioase, da' și cu lucruri mai amuzante, sau cu amintiri frumoase. Și acolo scrie o poveste, care poate a inventat-o, da' poate-i și adevărată... cu o familie de sași, cred că-i chiar preotu' din Codlea – chiar aș putea să aflu dacă a fost adevărată povestea –, care în seara de Crăciun, era deja după slujbă, s-au dus la fiica lor s-o viziteze, prin zăpadă, și deodată s-au oprit și-au auzit ceva. Știau că-i pușcăria acolo și-au auzit colinde. Deci nu știu dacă așa a fost sau dacă îi doar o poveste, dar, na... te atinge, cum a descris-o el.

Ați fost vreodată pedepsită cât ați fost închisă ?

Da, am fost pedepsită pentru că ne-a' prins că am comunicat cu frate-meu. Și pe el, și pe mine ne-a' pedepsit. Câte-o săptămână am stat la carceră (râde – n.n.).

Asta se întâmpla la Codlea...

Da, la Codlea. Era o încăpere sub o scară. Pe scara aia ne cobora' când ne ducea' într-o curte așa cât camer-asta, unde să ne plimbăm. Și acolo în carceră era un pat, adică o scândură mare pe perete, și doar seara la 10 aveai voie s-o lași jos și să te culci pe ea. Și era doar scândura, încolo nimic. Să stai în picioare toată ziua. Și întuneric, că nu era geam, numai o vizetă. Și mâncare... o mămăligă pe zi, mi se pare. Acolo a stat întâi frate-meu o săptămână și dup-aia eu o săptămână. Și când venea' jos la plimbare, toți bărbații știau că sunt acolo, și toți ciocăneau la ușă, unu' după altu'. Și când

se-ntorceau, iarăși (râde – n.n.). Și mai spuneau o vorbă, că nu putea lângă fiecare să fie un gardian. Deci acolo am fost pedepsită.

Spuneți-mi cum se desfășura transportul între închisori, că ați trecut prin mai multe.

Da, în trenuri de-astea speciale. Trenuri-dubă. Prima dată știu cel mai bine, restu' nu mai țin minte așa, că eram deja cu oameni cunoscuți. Da' prima dată, de la Codlea, eram singură. În gara de la Brașov m-a' urcat într-un tren, într-un vagon din ăla dubă care stătea în stație și-acolo mai erau două femei care veneau de la Mislea, dar nu mai țin minte cum le chema, că n-am mai fost cu ele împreună dup-aceea. Geamurile erau tot cu obloane și nu vedeai afară unde ești. Nu știam unde mergem niciuna. Și am văzut când am sosit, că era noapte... Miercurea Ciuc.

Dar să vă spun ceva interesant. Culorile erau ceva aparte în pușcărie. Șase ani de zile n-am văzut nimic colorat. De exemplu, la Miercurea Ciuc era o curte interioară pavată, unde le puneau pe deținute să scoată iarba dintre pietre, să nu avem decât pietre. Nu vedeam absolut nimic verde. Și toate geamurile, în toate pușcăriile, erau așa cu obloanele-n sus, de nu vedeam decât ceru'. Bineînțeles că mai erau găuri, se mai putea zări câte ceva, dar nu să vezi într-adevăr. Și îmi amintesc că atuncea când a-nceput de am primit primele pachete, era vremea în care apăreau în libertate prima dată vase de plastic. Și țin minte că mi-a trimis mama un pahar de plastic – nu știu ce-o fi fost înăuntru, în pachetu' acela – cu capac. Și capacul de un verde de-ăsta așa... verde spre albastru. Mă rog, nu contează ce verde, dar era o culoare foarte frumoasă. Și toată camera de 50 de femei, că atuncea am fost într-o cameră foarte mare, toate veneau să vadă: „Vai, ce pahar...!”. Și faptu-n sine că vedem o culoare... că tot ce aveam acolo, hainele alea vărgate de pe noi erau fără culori. Iar dacă am avut ceva colorat, se dusese de mult culoarea. Și aveam și pantofii ăia prea mari, primiți de-acolo, niște sandale cu trei numere prea mari, de un gri decolorat. Și atuncea culorile erau ceva nemaipomenit.

Și țin minte o poveste interesantă, cu paharu' ăsta. Când era ziua cuiva de naștere îi făceam cadouri. Dacă era ziua cuiva, zile-ntregi înainte puneam la o parte pâine, o fărâmițam, și când primeam marmeladă – era în cutii, și-acuma se mai găsește astfel de marmeladă – și era destul de bună, primeam o porție, un cubuleț fiecare. Și cu pâinea fărâmițată, puneam și marmelada aia și făceam un tort frumos, așa. Îl și împodobeam... Și odată era ziua unei femei pe care nu putea s-o suferă nimeni. Era așa, nu știu... parcă era bărbat. Și la un moment dat eu am început să vorbesc cu ea. Acolo ai timp... Și-am întrebat-o puțin, și ea a prins încredere și încet mi-a povestit, săraca, cum i-a murit mama când era mică și-a trăit numai cu tatăl ei, și numai între bărbați, și de-aia se-nvățase așa mai distantă, nepoliticoasă, neprietenoasă. În închisoare, cum v-am spus, ai timp pentru ceva, pentru ce în libertate niciodată nu ai timp. Că dura zile întregi până noua mea prietenă îmi povestea toate astea. Și mi-am dat seama că femeia, săraca, suferă datorită faptului că celelalte nu o agreează, și ea-i așa că n-a-nvățat-o nimeni să fie mai fină, mai comunicativă, mai prietenoasă... mă rog. Și-atuncea, când a fost ziua ei, i-am dat paharu' ăla cadou. Vai, așa s-a bucurat! Era așa un gest simplu, dar care a făcut un om fericit.

Cum o cheamă pe femeia asta, vă mai amintiți ?

Nu știu. Habar n-am! Ar trebui să am o listă de nume și atunci mi-aș aduce aminte.

Am înțeles. Spuneți-mi cum s-a desfășurat eliberarea.

Când te elibera', atuncea, câteva zile înainte, te scotea' din celula ta și te punea' într-o celulă numită „camera de eliberare”. Deci te pregătea' de eliberare. Îți dădea' un fier de călcat, ce nu văzusem de ani de zile, îți dădea' hainele tale, cu care te-a' arestat acum 6 ani, și tot alea le-mbrăcai, și aveai voie să-ți faci păru' sau să te speli... mă rog, ceva așa ca să arăți mai ca lumea când ieși de-acolo. În fine, acolo am stat, nu știu, două-trei zile, și deja știam că de-acuma mi se-apropie termenul'. Și-atuncea mi-a' dat lucrurile care le-am avut la arestare, dar bineînțeles că n-am avut geamantan, n-am avut nimic, și cu bocceluța, așa, m-am dus și am ieșit de-acolo (râde - n.n.). Eram la Oradea de doi ani, da' nu știam orașul'. De unde să-l știu? Înăuntru știam ce-i, da' afară... Și-am ieșit. Și m-am uitat, era un părculeț așa, și venea o doamnă cu un cărucior, cu copilu', și vorbea cu altă doamnă... Și cum stăteam io acolo m-am gândit : „Vreau înapoi ! Vreau înapoi ! ”.

Vi se părea mai în siguranță înăuntru...

Mai în siguranță și cu oamenii cu care am stat de atâția ani și cu care mă obișnuisem. Dar n-aveam încotro. Am întrebat : „Unde-i gara ?”. Că de unde să știu ? Și m-am dus la gară. Și mi-a' dat, bineînțeles, bani atâția cât să-mi cumpăr un bilet să mă duc înapoi de unde-am fost luată, la Brașov. Dar mie îmi trebuia bilet numai la Sibiu. Și atuncea am avut ceva bani în plus și m-am dus pe jos la gară, și mi-am cumpărat cireșe. Primele fructe după șase ani...

În ce dată se întâmpla eliberarea ?

De ziua mea. În 24 iunie...

Cireșele au fost cadoul pe care vi l-ați făcut de ziua dumneavoastră ! ?

Da, da, da. Și pe urmă m-am urcat în tren și, bineînțeles, cu personalul, mă rog, până la... (se gândește - n.n.) nu mai știu exact, dar știu că am schimbat la Copșa. Și țin minte că-n noaptea aia a fost o eclipsă de lună și-am văzut-o din tren (râde - n.n.). Acuma... eu n-am povestit pe drum la nimeni de unde vin, mă rog, da' cred că toată lumea știa : cu hainele cam curioase, cu bocceluța în mână. În sfârșit, în Copșa Mică m-am dat jos, m-am spălat un pic pe față, că țin minte că era o fântână acolo în gară, și pe urmă m-am suit în celălalt tren. Și acasă am venit tot pe jos de la gară. No, și mama era pregătită, știa că se-ntâmplă cândva să vin eu și...

Fratele se eliberase înainte ?

Nu, el a venit după mine, cu toate c-a fost arestat înainte. Da' el n-a lucrat decât foarte puțin și pe el l-a' ținut nu știu pe unde. A venit cu vreo două săptămâni mai târziu.

Cum a fost întâlnirea cu mama dumneavoastră după atâția ani ?

Na, cum să fie ? Nu chiar așa cum ne-am gândit. Sigur că ne-am îmbrățișat, dar parcă bucuria cea mare a venit cu timpul.

Și-am avut într-un fel noroc, că dac-aș fi venit cu trei-patru ani mai devreme, când încă la toată lumea îi era frică să fie văzuți cu un fost deținut politic, eu cred că ar fi fost mult mai greu pentru noi, cei veniți acasă. Dacă observai că pe stradă oamenii te ocolesc, că le e frică să-ți vorbească. Da' acum era amnistie, au venit toți și nu mai era așa. Și a fost foarte natural să te oprească, să se bucure că ai venit.

După eliberare ați încercat să vă căutați serviciu, să vă angajați ?

Da, că mi-a' spus să mă duc cu hârtia de eliberare la „Brațele de Muncă”. Și m-am dus, ce era să fac ? Și de-acolo mi-a' dat o repartizare ca muncitoare necalificată, o

angajare temporară, la Fabrica de ciorapi. No, și io, cuminte, m-am dus acolo. Ția o' răs de mine. „Da' ce vreți? Cu studii superioare, ce să facem cu dumneavoastră?” Adică ei nici n-ar fi vrut, că se gândeau că nici nu mă pricep. Și-atuncea m-am dus acasă și cinci ani de zile am dat meditații. Adică nu am dat numai meditații, că am încercat peste tot să mă angajez. M-am dus și la Craiova, că acolo era, tot așa, o facultate, și cunoșteam pe cineva prin cineva, și credeam că poate el mă angajează. Și am tot făcut memorii și adrese timp de cinci ani de zile. Și după cinci ani de zile mi-a' dat pașaport... adică pașaport... o foaie valabilă pentru un drum afară din țară.

Cum făceați meditațiile acestea, legal sau... ?

Eu eram legal, plăteam la finanțe. Nu, nu, nu, păi nu mai era nimic ilegal. Dar n-aveam din ce trăi... Că tata a fost senator de drept, așa că mama trebuia să aibă după asta o pensie. Dar nu de la comuniști... (râde – n.n.). Deci mama n-avea nimic. A vândut mama din lucruri, că avusesem biroul avocațial al tatălui din București cu mobilă, locuința din Sibiu și o casă de vară la Cîsnădioara. Și cu timpu' a vândut mobila din toate aceste locuințe, că nu mai avea nevoie de ele, că ajunsese să stea cu tata și până la urmă cu mine și cu frate-meu într-o cameră, undeva într-o casă cu mai multe familii. Și-atunci din aceste vânzări trăia. Da' cândva s-a' terminat și astea. Și când am fost eu și fratele meu în pușcărie, mama s-a apucat să facă niște fuste foarte frumoase, brodate, să le vândă ca să ne trimeată pachete și să aibă și din ce trăi.

Fratele dumneavoastră a avut același tip de probleme ?

Fratele meu, de formație jurist, găsise, după eliberare, de lucru la o cooperativă, unde lucra la o presă de injectat mase plastice. Toată ziua apăsa pe un buton și ieșea câte o jartieră!

Cum ați luat decizia să plecați din țară ?

Ajunsesem că n-aveam din ce trăi. Mama n-avea pensie, io aveam meditațiile, da' nu știam cât timp merg. Pe vreme-ăia a fost un timp bun pentru meditații, pentru că era admitere în liceu, și la admiterea în facultate intrau, nu știu, parcă 50% numai fii de muncitori, și restu' trebuia să știe foarte bine ca să intre. Și atuncea a fost și o plăcere pentru mine, mai ales când absolvenții liceului vroiau să se ducă la Facultatea de Matematică, și atunci meditațiile îmi făceau și mie și le făceau și lor plăcere. Și nu erau copii de-ăia care să zică: „Vai, matematica... nu pot s-o sufăr că-i groaznică!”. Dar, mă rog, eu vroiam să fac știință, vroiam să fac cercetare. Și am făcut o cerere la Ministerul Învățământului să mă încadreze undeva, și-am primit răspunsul negativ. La început am mai făcut cu mama niște plase, pe care încercam să le vindem, da' nu mai mergea nici asta. Deci, cu timpu' nu știam ce va veni și cum vom puteam trăi.

Practic, instabilitatea a fost decisivă...

Păi am încercat în toată țara să mă angajez la vreo școală, la universități sau institute de cercetare și răspunsurile erau tot negative. Unu' singur mi-a răspuns sincer, de la Politehnica din București. Trimisesem și acolo cerere, că era un post liber, și ăia mi-au scris: „Nu vă putem angaja, pentru că ați fost condamnată”. Singurii! Nu știu câte cereri am făcut și nimic. Dup-aceea a apărut o lege în *Monitorul Oficial* în care scria că nimeni care a fost condamnat, indiferent de cauză, politic sau nu, nu va fi angajat într-un institut de cercetare. Deci nici ca femeie de servicii. Deci cercetare nu, învățământ nu... Ce să fac? Și nu mai aveam nici ce vinde, că am tot vândut din lucrurile noastre. Nu mai aveam din ce trăi. Și nici tu copii, nici tu familie... Mă rog,

căsătorită nu eram. Că și asta mi-a spus atunci, la început de tot, la Securitate, când vroia să mă convingă că îi mai bine afară decât înăuntru (râde – n.n.). Atunci mi-a spus : „Vreți s-aveți copii ?”. „Da, sigur. Patru.” Poate că asta nu i-am spus-o lui, da' io știu că de când eram mică vroiam patru copii. „Dacă nu sunteți de acord cu ce o să vă propunem noi, când o să ieșiți o să fie cam târziu...” Așa a și fost, că atunci când m-am eliberat aveam 34 de ani. Puteam să mă căsătoresc, da'... Și m-am căsătorit până la urmă la 47. Cam târziu pentru copil și uite că n-am...

Ați obținut greu acceptul de a pleca din România ?

(râde – n.n.) Nu se știe. Atunci știți cum era ? Toată lumea știa că acolo e ca la papagalul care trage un bilețel. Nu se știa rezultatul. Țsta de ce primește ? Țsta de ce nu primește pașaportul ? Habar n-aveai ! Și nici până astăzi nu știu. Și am încercat și printr-o soră a mamei, care trăia în Germania cu familia ei, da' ea a fost pictoriță, deci nu erau oameni care, mă rog, erau în afaceri sau care știau cum să ajungă la cine trebuie. Ea o ncercat să vorbească nu știu cu cine, dar nu știu nici până astăzi dacă ceva de-acolo s-a mișcat sau de aici. Bani n-am dat, că pe vreme-aia nici nu se punea problema, că n-aveam. Nu știu... Pur și simplu ne-am dus la Miliție și am făcut cerere-aia, care o făcea toată lumea. Și când m-am întors acasă am plâns. „Nu vreau să plec...” Că eu, totuși, n-am vrut să plec, eu am vrut să-mi găsesc ceva și să rămân aici. Și mai ales că știam că tata n-ar fi vrut niciodată asta, că și el ar fi putut pleca... Cum a plecat Fritz Theil, pentru scrisoarea căruia am fost arestați, c-a avut relații cine știe pe unde, și tata cred că avea, că oricum a fost de multe ori în străinătate, a cunoscut și politicieni din Vest, și îmi închipui că am fi avut posibilitatea la 23 august să plecăm. Dar tata nici nu s-a gândit vreodată, c-a zis : „Acuma îi nevoie de mine aici”. Și asta așa bine mi-a intrat în cap, că asta a fost și la plecarea mea, că i-am spus fratelui meu : „Uite, dac-ar ști tata că noi plecăm, că noi părăsim țara...”. Și totuși am făcut-o. Și de-aia când a venit Revoluția am zis : „Acuma acasă, gata !”. Asta deși am mai fost de multe ori aici în concediu și-nainte.

Ce puteți să-mi spuneți despre integrarea în Germania ?

Deși nu vroiam să plec, am plecat, totuși, și asta o simt până astăzi, că am plecat de-aicea și am ajuns la 34 de ani în Germania, unde eram o străină. La 60 de ani m-am întors, dar și aici am devenit „un pic” o străină, căci am lipsit ani prea mulți de acasă. Adică atunci când crești, ai părinți, ai bunici, ai vecini, ai prieteni, ca o familie mare îi tot satu' sau orașu' în care crești. Mă rog... P-ormă la școală sunt prietene de școală, cu părinții lor, cu învățătorii... Toate acestea constituie rădăcinile și sprijinul pe care va evolua mai departe viața, formează un fel de țesătură, un mediu din care tu ești o parte și care te ține, că te cunoaște de când te-ai născut, înțelege, fără explicații, fiecare pas pe care îl faci. Și fără acest sprijin viața ar fi de neimaginat.

Acuma te ia, îți taie toate legăturile-astea și te pune undeva, între oameni străini. Această ruptură poate să producă tulburări ireparabile ale cursului vieții. Că nu mai este nimeni care să-ți înțeleagă pașii... acum trebuie tu să explici fiecare pas de-al tău, trebuie tu să dovedești cine ești.

Plecarea mea în Germania am motivat-o în primul rând prin neputința de a lucra în meseria așa de mult dorită : cercetare în astronomie. Dar și serviciul meu mult dorit la Observatorul Astronomic din Hamburg nu avea să-mi aducă doar bucurii. După obținerea titlului de doctor, după primele succese internaționale, au urmat fricțiuni în cadrul Institutului, care făceau munca științifică de nesuportat.

La un moment dat am avut un proces acolo, în Germania, pentru că un director nou de la Observator n-a mai vrut să mă lase să fac cercetare. Că și-acolo, în 21 de ani, de 14 ori am avut câte un post temporar. Am fost și asistentă, dar și asta e ceva temporar acolo. Tot așteptam, că trebuia să am pe cineva care să mă propună sau să mă ceară pentru o nouă angajare. Și când, în sfârșit, am primit un post de cercetător pe termen nelimitat, noul director al Observatorului mi-a pus toate datele mele pe o bandă magnetică mare, să fac cu ele ce vreau, dar la computerul universității nu mai am voie să lucrez. Asta era ilegal, ceea ce mi-a confirmat și „Personalrat”-ul (un fel de comitet de întreținere, care reprezenta personalul științific în cadrul Universității). Și atunci mi-am cumpărat un PC – era încă enorm de scump, că am dat 20 000 de mărci pe el – și am făcut acasă mai departe cercetarea. Și am dat Observatorul în judecată la „Tribunalul pentru judecarea conflictelor de muncă”. Și „Personalrat”-ul mă susținea, da’ degeaba, că directoru’ făcea ce vroia.

Dar pentru a mă putea apăra de invidia șefului de institut, care-mi nega dreptul de a cerceta, îmi lipseau, ca nehamburgheză, legăturile necesare cu persoane din universitate, administrația locală sau din presă.

Și am avut proces să mă lase să-mi continui cercetarea. Și în prima instanță am câștigat procesul imediat, că situația juridică de fapt era clară. Dar au făcut recurs și au venit cu cel mai bun avocat din oraș și în final am pierdut procesul. Postul nu mai putea să mi-l ia, dar mi s-a luat orice posibilitate de a munci! Și în acești ani a început marele dor de casă... Atunci mă gândeam: „La Sibiu, chiar în comunism să fi fost...” – acuma, sigur, nu un proces de-la comunist, care n-a fost proces, da’ de-asta normal – „o sută de oameni care știau că eu cine am fost și cine sunt puteau depune mărturie pentru mine”. Dar acolo, în Hamburg, unde nu crescusem, nu aveam cunoscuți dintotdeauna, nu aveam relații, era altceva. Am avut un singur om, și nu-l uit, a murit săracu’ între timp, un profesor care, tot așa, nu era agreat de director, și care a avut curajul să vină și să mă susțină la proces. Dar degeaba, că am pierdut procesul. No, și-atuncea am zis: „Pentru asta am venit aici? Acuma asta pătesc?”. Și de atunci numai în România mi-am mai făcut concediul și de fiecare dată când trebuia să plec de aici îmi era greu... Și țin minte când plecam că ziceam: „Uite ce frumos! Și asta-i țara mea! De ce să plec acolo unde și după 20 de ani sunt o străină?”.

Unde ați stat în Germania?

Am stat într-un orașel de lângă Hamburg, doar că Hamburgu’ e mare ca suprafață, și-aicea-i Observatorul Astronomic, la un capăt, și la câțiva kilometri e un orașel mai mic. Când m-am căsătorit, tot cu un astronom, am vrut camere mai multe, dar la un preț mai mic, și acolo ne-am luat o locuință și am stat până am venit aicea, la Sibiu.

Cum erau vacanțele în România comunistă?

Veneam aici în concediu, că am prins că-n Păltiniș nu este stațiune pentru străini. Erau acolo niște vile naționalizate, care se închiria’ cu camera. Când m-am dus acolo prima dată și m-au văzut cu mașina din Germania... – atuncea încă se cunoștea și după haine că vii din Germania – și-am zis: „Vreau să știu unde pot să fac concediu?”. „A, la Hotelul Partidului!” Ăăă, numa’ asta nu vroiam eu. Că atunci chiar dacă aveam rude, nu era voie să stăm la ele și trebuia să stăm la hotel. Și acolo era un prospect cu vilele-astea. Și atunci am zis: „Nu la hotel. Sunt vile din astea. Vreau să închiriez o vilă de-asta!”. „Vai, doamnă, da’ astea sunt categoria a II-a, nu-i pentru dumneavoastră.

E... e cu grup social comun.” Asta-i una din primele expresii românești care le-a învățat soțu’: „cu grup social comun”. Pe vremuri, vilele fuseseră construite de familii sibiene, deci era normal că aveau un veceu și o baie, și acum statul închiria’ câte o cameră. Da’ noi vroiam toată vila și așa am și făcut. Și atunci au venit acolo mulți prieteni din pușcărie, foști colegi de facultate din București, foste colege de școală din Sibiu, și așa de frumos a fost... Și câțiva ani am fost acolo vara, și-am închiriat, și era foarte ieftin pentru noi. Și noi am adus tot, că vila n-avea nimic. Mobila... erau niște paturi de fier cu niște saltele de paie, și ne dădea’ niște așternuturi, și asta o fost tot. Da’ fiecare știa ce s-aducă. Și noi aduceam mașina plină (râde – n.n.). Păi întâi am luat mașina noastră, mai mică. Pe urmă socru-meu ne-a dat una mai mare, pe urmă am instalat un portbagaj și pe acoperiș, pe urmă ne-am luat o rulotă. Și totu’ era plin : cu făină, cu conserve, cu tot ce nu se găsea aicea, pentru atâta lume. Și cei de aicea veneau cu dovlecei mari din grădină, cu reșou, topor... Și acolo s-au cunoscut și așa mi-a plăcut că din toate fazele vieții mele, oameni care altădată niciodată nu s-ar fi cunoscut, acolo au fost împreună și acum sunt prieteni și ei între ei. Și-acolo au fost sași, români, unguri... Era și Nena (Elena – n.n.) Boilă, era Dinu Savopol din București, fost coleg de facultate. El nu era cu pușcăria, da’, mă rog...

Și când v-ați întors definitiv în România ?

În februarie ’90 am fost prima dată să vedem cam ce este. Eu în iunie ’90 am împlinit 60 de ani și puteam să ies la pensie din Germania, anticipat. La 65 era normal, da’ puteai și la 60. Și atunci am zis imediat : „Ieșim !”. Și-am avut noroc, că soțu’, care e născut la Hamburg și acolo a trăit toată viața... – noi ne-am cunoscut la Observatorul Astronomic –, n-a mai avut post nici el. La Hamburg, acolo, este un institut mare care se ocupă cu navigația, unde, de ani de zile, era și o secție de astronomie. Dar astăzi nu se mai uită nimeni din vapor la stele... Și după ce șeful lui a fost pensionat, s-a desființat secția aia, tocmai în anu’ acela, și soțul a fost transferat la calculatoare, la ceva administrație.

L-ați convins greu să vină aici ?

Nu a fost așa de greu să-l conving, că și-așa nu era el pentru munc-asta de administrație. El deja de cinci ori făcuse vacanța aici și știa și un pic de românește și ungurește. Mă rog... Și atunci am venit, dar trebuia întâi să ne gândim ce facem aici, că astronomia... Păi ne-am dus și la București, la Observatorul Astronomic, și ne-ar fi luat imediat, după Revoluție, da’ noi n-am vrut astronomie în București, ci am vrut la Sibiu, că am vrut să vin acasă ! Și atunci, cum aveam deja PC-ul, am venit cu el. Cred că a fost primu’ din tot Sibiu’. Am avut și o imprimantă laser, am cumpărat și alte aparate, și am făcut tot felu’ cu ele, da’ încă n-am fost editură. Am făcut diferite formulare, buletine de vot, programe, prospecte, invitații de nuntă, la imprimanta laser. Și-am adus hârtie colorată din Germania, ceea ce pe vremea aia era ceva nemaipomenit.

Și mulți îmi zic și astăzi : „Na, spune sincer, n-a fost, totuși, mai bine-n Germania ?”. „Ce-nseamnă «mai bine»? Numai banii ?” (râde – n.n.). Păi asta-i ceva ce nu trebe să spun nimănui, că din bani nu ești fericit. Și la început, când m-am întors, atâția m-au chemat, și cu interviuri, și așa : „Hai să ne povestești cum e când te-ntorci !”. Și-am făcut aici și o asociație pentru cei nou-veniți, nu numai pentru cei care s-au întors... Mă rog, dar toate vremurile astea au trecut, acum suntem în Uniunea Europeană și totul e altfel. Deci nu mai e nevoie de așa ceva, de o asociație, ca să ajuți pe cineva.

Și dacă am venit înapoi... prieteni n-am mai găsit, totuși. Pentru că aicea n-am fost mulți ani. Am fost la Brașov, am fost la pușcărie, p-ormă cinci ani aicea, pe urmă plecată în Germania... Grupurile care s-au format aici sunt altele, care-au fost la facultate împreună la Cluj, da' io am fost în București. Plus că la-nceput... acumă nu, dar la început am simțit, totuși, că eram privită într-un anumit fel. Nu mi s-a spus, dar așa un pic am simțit că s-a' uitat așa la mine... „Oare de ce vine înapoi ?”

Când toți plecau, dumneavoastră vă întorceați. Li se părea anormal...

Eu credeam că se bucură toți de mine că mă întorc. Și niște chestii, așa, mici. Poate că mi le-am închipuit eu, dar asta mi-au spus și alții care s-au întors, că la-nceput le era și greu. Și despre asta știu foarte bine, că era la fel și cu cei din fostul RDG, că și-acolo era situația asta : „Vin ăștia ! Totul știu mai bine cei din Vest !”. La unii am simțit asta puțin, că acumă vine asta și face pe grozava aici. Da' nu mi-a spus-o niciodată nimeni. Dar astea au fost începuturile... între timp, după 20 de ani, multe s-au schimbat, și oamenii... Și noi am devenit adevărați sibieni !

Cum privești acum, după 46 de ani, închisoarea și experiențele de detenție ? Este, practic, momentul care v-a schimbat sensul vieții ?

Da. Asta chiar așa e... Păi eu spun de multe ori că nu știu ce s-ar fi întâmplat dacă n-aș fi fost la închisoare. Dar cum să știi ce-ar fi fost dacă... ? Ce-ar fi fost dacă n-aș fi fost fiica unui politician, ci a unui... medic ? Poate ar fi fost altfel, poate că nu. Nu pot să știu...

Aveți regrete pentru anii aceia ?

Regrete... da, da' astea nu direct, așa... Probabil că mi-au schimbat cariera.

Și cariera, și viața...

Oricum, înainte de arestare eram asistentă universitară și, deci, probabil, cu timpul, totuși, aș fi putut să mai avansez. Da' după aceea nimic n-a mai fost la fel. Și am încercat peste tot și n-a mai fost posibil nicăieri. Și nici în Germania, vă spun, n-am plecat așa... Bineînțeles, la început mi-a și plăcut puțin, când m-am dus. Țin minte că atuncea, la începutul lui Ceaușescu, a fost o perioadă că deodată puteai să vezi emisiuni de-astea... ca Eurovision, deci emisiuni din alte țări. Și în ultimele zile dinainte de plecare ne-am uitat la televizor și arăta' imagini din Londra. Și deodată am văzut situația cu alți ochi și am zis : „Uite, asta nu mai este așa ca din basme, ăsta-i un oraș la care, poate, peste o săptămână pot să mă duc”. Și ani de zile am stat la Hamburg, deci foarte aproape de Danemarca. La început când treceai granița mai arătai un buletin, da' numa' așa, nici nu te opreai ca lumea. Și mi s-a părut de fiecare dată ceva deosebit : „Am trecut o graniță...”. Ceea ce aici nu era posibil pentru mine. Mulți din cunoscuții mei, totuși, au fost în Rusia, și-n RDG, și-n Bulgaria, au văzut lucruri frumoase, da' nicăieri pe noi nu ne-a' lăsat să mergem.

E, ce să zic ? Sigur că mi-a schimbat viața, da' mi-a schimbat viața nu numai mie, că tot secolu' ăsta a fost de schimbat vieți. Nu ? Unii au murit în război, alții în prizonierat, pe alții i-a deplasat nu știu pe unde, întâi Hitler, pe urmă Stalin. Deci în tot balamucu' ăsta ce să mă plâng eu că n-am fost altcineva ?

Și pușcăria, văzută de astăzi... dacă n-aș fi fost acolo, poate că m-aș fi căsătorit, da' nu se știe. Nu pot să zic că n-am copii pentru că am fost în pușcărie. Cine știe ? Poate n-aș fi cunoscut un bărbat cu care-aș fi putut avea copii... (râde - n.n.). Deci, ce să

spun ? În schimb, încă am prieteni așa de buni de-atuncea, de care v-am povestit. De exemplu, în Germania a fost și una din prietenele acelea care de câte ori am făcut concediu' aicea a fost cu noi. Deci una care a fost cea mai tânără din unguroaicele-astea și care între timp are patru copii, și la una din fete sunt și nașă... deci, mă rog, asta a rămas : prietenia. Ea s-a legat foarte mult de mine, că mama ei murise demult, ea a crescut la o bunică, la 16 ani a fost arestată și, când a ajuns acasă, bunica murise.

Cum o chema ?

Pe ea Burchard Marta¹⁷. A și plecat în Germania până la urmă, și locuiește și astăzi în orașelul de lângă Hamburg în care am stat și noi.

După cum povestiți, se pare că aveți mai degrabă amintiri pozitive decât negative din experiența de detenție.

Sigur că din multe lucruri reții ce-i frumos și nu reții ce-i urât. Sigur că da ! Îmi mai amintesc că aveam paturi suprapuse, câte trei, și io întotdeauna aveam patu' sus. Da' ziua n-aveam voie să stăm sus pe paturile noastre. Și când stăteam așa, pe paturile-astea, câteodată mă apuca o furie... Și cum erau paturi de fier, și cu niște bări (sic !) de fier pe care era pusă salteaua, când stăteam pe patul de jos și vedeam rețeaua asta de fierărie acolo, câteodată așa-mi venea... și de furie dădeam în fieru-ăla că două zile mă durea mâna (râde - n.n.). Mă apuca furia, că vine unu' și-ți încuie ușa și stai 6 ani și pur și simplu nu mai poți să ieși... Ce-i asta ! ? Da' toate râdeau, că știau că din când în când mă apucă, da' după 10 minute mi-a trecut și gata.

Eu vă mulțumesc mult de tot.

17. Marta Burchard, născută la 16 ianuarie 1942 în Cluj. A fost arestată la 15 martie 1959 și condamnată la 12 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Miercurea Ciuc și Arad. A fost eliberată la 4 octombrie 1962. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Zaharia Urdea

S-a născut la 23 martie 1923 în Șaeș, județul Mureș. Naționalitatea : română. Religia : ortodoxă. Studii : Facultatea de Drept, neterminată. Profesia : tehnician. A fost arestat la 30 august 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Cluj-Tribunal, Văcărești, Pitești, Jilava, Târgșor, Valea Neagră, Poarta Albă și Aiud. În 28 august 1953 a mai primit o pedeapsă administrativă de 12 luni. A executat pedeapsa în închisoarea Aiud. A fost eliberat la 18 iunie 1954. A fost rearestat la 29 aprilie 1959 și condamnat la 9 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Jilava, Galați, Periprava, Stoenеști, Salcia, Giurgeni, Grădina, Gherla. A fost eliberat la 3 august 1964. La data interviului locuia în Sibiu. Interviu realizat de Marius Stan la 9 martie 2007 și Cosmin Budeancă la 10 octombrie 2009. Transcrierea și tehnoredactarea – Adrian Sandu, Constantin Vasilescu. Editarea interviului – Cosmin Budeancă. Interviuul se află în AIO-IICCMER, având cotele 636, 637.

Spuneți-mi pentru început câteva lucruri despre primele dumneavoastră contacte cu regimul comunist. Cum ați ajuns să-l cunoașteți în mod direct, să spun așa...

Păi, ce să vă spun ? Despre comuniști am aflat de când eram în școala primară, de când eram elev de liceu. Eram abonați la o revistă de la Sibiu, să chema *Lumina Satelor*, și mai era un săptămânal național-țărănist care apărea la Cluj și avea redacția pe strada Regina Maria numărul 36. Ăsta să chema *Foaia Noastră*. Ei bine, din aceste două publicații am aflat ce este comunismul. Așa că anticomunismul l-am mâncat și l-am băut cu un pahar de apă, și așa am rămas până în ziua de astăzi. Bun.

Și când erai în liceu, ați avut anumite activități cu tentă politică ?

Am avut. Acolo am fost în Frățiile de Cruce. Era o organizație de tineret, însă acolo nu prea se făcea politică, acolo se făcea mai mult o educație pe linie de morală creștină și națională. Da ? Politică de partid nu prea să făcea acolo, mai mult o fost o organizație spirituală. Da. După aceea am intrat în armată, unde am avut contacte cu câțiva colegi de școală militară, care împărtășeau aceleași idei ca și mine. Apoi a venit războiul, am luptat trei ani și jumătate împotriva bolșevismului, și a venit 23 august [1944]...

Deci trei ani și jumătate ați avut ocazia să vedeți comunismul la el acasă...

Exact așa ! Și a venit 23 augustul... Țin minte când s-a dat comunicatul acela al Regelui Mihai în care s-a anunțat ieșirea noastră din război, și mulți camarazi de-ai mei se bucurau : „S-a terminat cu camuflajul, s-a terminat cu războiul...”. În sfârșit... Și-am zis atunci către unii, ofițeri mai vechi decât mine, că eu eram elev, zic : „Domnule, eu cu un ochi râd și cu unu’ plâng. Râd că s-a terminat războiul, da’ plâng

că știu ce ne așteaptă ! ”. Cei mai în vârstă decât mine m-au contrazis : „Nu, că nu știu ce...” Zic : „O să vedeți ! Am văzut și o să vedeți pe propria piele ce am văzut noi la Sevastopol, ce am văzut noi în Rusia. O să vedeți că se va aplica și la noi, în România”.

În sfârșit, mă eliberez din armată și mă înscriu la Facultatea de Drept la Cluj, unde existau organizații legionare pe facultăți și pe ani. Așa. Mă rog, activitatea noastră era foarte redusă ; ne întâlneam din când în când, comentam toate știrile externe. Dar, în ceea ce mă privește pe mine și pe colegii mei de an, mare lucru n-am făcut. Dar am aflat mai târziu că unii dintre ai noștri, de la Medicină și de la alte facultăți, au strâns chiar arme, ca să le aducă în Munții Făgărașului, să-i aprovizioneze pe cei din lotu’ lui Gavrilă Ogoranu.

Ați fost în Cluj în timpul incidentelor de la Căminul „Avram Iancu” ?

Da, eram în Cluj, da.

Vă amintiți ce s-a întâmplat atunci ?

Eram student în Cluj și am aflat. Cineva mi-a spus : „Vezi că în Cluj sunt mișcări serioase !”. Am plecat acolo, ne-am dus la „Avram Iancu” ; acolo veniseră niște muncitori maghiari... În sfârșit, ăia n-aveau mare vină, comuniștii care au înconjurat Căminu’ „Avram Iancu” și au încercat să intre în cămin. Deci asta era ca un răspuns la marile serbări care au avut loc de 10 mai în 1946. Studenții români au fost organizați atuncea și cred că 90 la sută din ei au manifestat pe străzile Bucureștiului strigând : „Regele și Patria !”, „Regele și Patria !”. Ei bine, ungurii din Cluj, comuniștii, ca să zic așa, au zis : „Las’ că vă dăm noi o replică”. Și au venit într-o zi la Căminu’ „Avram Iancu”, l-au înconjurat și au încercat să intre în cămin. Eu nu eram în cămin, eram afară. Ușa era închisă... Au venit cu răngi, au venit cu topoare, au spart ușa și la parter, au dat foc la niște saltele cu scopu’ ca să ardă tot căminu’. Norocu’ că focu’ nu s-a extins și a venit imediat la fața locului cam un pluton de armată sovietică care i-a împrăștiat pe manifestanții unguri. Și, în sfârșit, s-a descoperit acolo locu’ de incendiu și l-au stins. ăia au spart vasele de bucatărie, au devastat ca niște barbari. În sfârșit, s-a terminat treaba asta. Au fost niște greve studențești din cauza deblocării... Acuma dumneavoastră poate că știți mai bine decât mine ce s-o întâmplat acolo... Da’ io vă spun c-am fost de față.

Exact asta mă interesează, cum ați văzut dumneavoastră lucrurile.

Știu c-a apărut într-un ziar maghiar, i-am uitat numele... și zicea : „O lecție binemeritată dată studenților români”. Adică ceea ce au făcut ungurii de la „Dermata”. Mișcările au fost foarte profunde. Și-n ’47, când s-a semnat tratatu’ de pace de la Paris, au mai fost niște manifestații pe-acolo și s-a primit o dispoziție de la București : „Liniștiți-vă voi, studenților, pentru că să semnează tratatu’ de pace de la Paris și ăștia profită dă ocazie că e lumea nemulțumită în Ardeal”. Știi ?

Da’ mi-aduc aminte c-am avut o adunare acolo, la Colegiu’ Academic, în care a venit și actualu’ mitropolit¹ și ne-a vorbit. A fost dă dimineața, de la 10, și până seara

1. ÎPS Bartolomeu Anania (Valeriu Anania) (1921-2011). Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, scriitor, poet și dramaturg. A fost arestat în perioada războiului pentru activitate legionară. S-a călugărit la 2 februarie 1942 la Mănăstirea Antim din București. Student la Conservator, Medicină și Teologie, a condus greva studențească anticomunistă din Cluj din 1946. A fost arestat la 13 iunie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică.

a încercat să ne convingă să sistăm greva. Noi nu știam care sunt dispozițiile și ce se întâmplă în țară. În sfârșit, a vorbit Anania acolo, un orator plăcut cum n-am mai auzit în viața mea. Așa. Cu această ocazie a venit să mai liniștească lucrurile Lucrețiu Pătrășcanu, care a făcut imprudența, printre altele, să spună că : „Întâi sunt român și după aceea sunt comunist”². Și se zice că de aici a plecat decapitarea lui. Da’ probabil c-au fost și alte motive, nu numa’ ăsta. ăsta o fost, poate, pretextu’...

În sfârșit, în 13-14 mai ’48³ au început marile arestări de legionari. La aceeași dată și la aceeași oră au început arestările în toată țara. Securitățile (sic !) aveau fiecare toate plicurile... În ’46, ’47, ’48 au urmărit până când au descoperit toate filierele, așa, și pă urmă au lăsat la fiecare Securitate de regiune sau de județ, cum era, câte un plic. Și le-a’ spus : „Îl deschideți în ziua cutare, la ora cutare ! ”. Și atunci au venit și ne-au luat ca din oală pe cei mai mulți. Bun. O parte, care nu erau la facultate sau nu erau la domiciliu, au fugit. Da’ foarte puțini au fugit, printre care am fost și eu...

Dumneavoastră unde ați fugit ?

Am plecat de la Cluj și am venit la Sighișoara, de unde sunt eu, și am stat așa. Dar, de fapt, m-a anunțat un camarad de-al meu care-a scăpat, a fugit din Securitate : „Vezi, dacă vă prinde, nu negați, pentru că să știe totu’. Toată filiera e descoperită, așa că n-are rost să mai negați lucruri, că mâncați bătaie degeaba”. Bun.

Cine e cel care a fugit din Securitate și v-a spus asta ?

A fost unu’... Popa Eugen⁴ l-a chemat, din Vidacut, Harghita, student în anu’ IV la Medicină. Așa. Am stat și în gazdă cu el. În sfârșit, el era la Medicină, eu la Drept. Și am plecat acasă, la Sighișoara.

Dar comunismul era deja de aproape patru ani de zile în România. Vă gândeați că e vreo șansă să scăpați ?

Da, da, da, mai era... La Cluj era ceva specific, așa, pentru că acolo comuniștii nu erau români, erau evrei și unguri. Unguri care au fost, poate, în organizația de extrema dreaptă în timpul Ungariei horthyste și acum au trecut imediat și au făcut pe comuniștii. Așa. Deci rezistența noastră pasivă a fost nu numa’ împotriva comunismului, ci și împotriva maghiarismului iredentist...

În sfârșit, ca să revin la subiect, am plecat acasă. Și mi-am zis : „Mă, s-o’ fi liniștit lucrurile. ăștia o’ fi uitat...”. Da’ într-o seară au venit la casa părintească doi jandarmi și vreo cinci-șase țigani și consilieri de la Sfatu’ Popular, au înconjurat casa și să mă caute pe mine. I-am văzut pe fereastră din camera unde dormeam și atunci imediat am

A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Pitești, Aiud. A acceptat să redacteze volumul reeducării din Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. În perioada 1965-1976 a fost director al cancelariei Episcopiei Ortodoxe Române din America și Canada, iar între 1976 și 1982 a fost directorul Institutului Biblic din București. Valeriu Anania, *Memorii*, Polirom, Iași, 2008, *passim*; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. A-B*, pp. 40-41 ; fișa matricolă penală din AANP.

2. „Înainte de a fi comunist, sunt român.”

3. De fapt, 14/15 mai 1948.

4. Posibil Eugen Popa, arestat în 1948 și condamnat de Tribunalul Militar Cluj prin sentința 715/18.04.1949 la 15 ani de închisoare, în lotul Centrul Studențesc Legionar Cluj. A executat detenția la Pitești. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. P, Q*, p. 320.

plecat... Îmbrăcat sumar, am ieșit din casă, am intrat printr-un pod, m-am dus până-n sură și din sură am ieșit și-am plecat undeva, la o mătușă de-a mea. Au intrat în casă și nu m-au prins, da' mi-au văzut pantofii sub pat. Și : „Unde-i ?”. „Păi, nu știu...”

În sfârșit, am fugit, am scăpat și am stat vreo două săptămâni așa, pe la rude. Și într-o zi trebuia să mă duc cu căruța să-l scot pe tata din spital, că avea picioru' fracturat. Și zic : „Măi, mă duc dimineața și seara viu, și nu mă vede nimenea”. Dar m-a văzut o consăteancă și m-a pârât. Și în timp ce eram la taică-meu să-l scot din spital, vine un caraliu, un sergent de stradă, și zice : „Domnu' Urdea, poftiți până la Poliție”. Zic : „Domnule, îi tata în spital, trebuie să-l iau și să-l duc acasă”. Zice : „Mergeți și luați-l !”. Ăla, de bună-credință, nu s-o temut că eu fug sau nu știu ce. Mă duc și-i spun tatii : „Tată, ăștia mă arestează ! Să fug sau să mă predau ?”. Zice : „Nu fugi, predă-te, că doar noi avem relații cu Ion Gheorghe Maurer⁵”. Naiv și el, și mai naiv eu. Că avem relații cu Gheorghe Maurer, în sfârșit...

Dar ce fel de relații aveai ?

Ei, să vă spun ce relații... O verișoară primară de-a tatei, din Brădeni, lângă Sighișoara, avea o fată care era un fel de servitoare la Ion Gheorghe Maurer. Adică să obișnuia p-acolo, pă la noi, prin Ardeal, ca fetele înainte de a se mărita să meargă pe la domni, să învețe să facă o mâncare, să spele o haină, să calce o haină, să să pregătească pentru măritiș. Și Maurer s-a legat de fata asta și-a lăsat-o însărcinată. Și ca s-o scape, zice : „Gata, mergem acasă și-o mărităm pe fată !”. Și-a măritat-o la urgență cu un oarecare de-acolo din sat. Și i-a cununat Maurer. Și s-a născut fata, Dorina. Și pe fată a botezat-o el... Și, în sfârșit, ăstea erau relațiile noastre cu Gheorghe Maurer. Plus de asta, un văr primar de-al tatii era un țăran care-l aproviziona pe Maurer cu mielu' de Paști, cu purcel de Crăciun, cu ouă, cu nu știu ce.

Și mi-aduc aminte ceva : nicăierea n-am văzut relatat că Ion Gheorghe Maurer pe timpul' acela, deci până în '38, pân' la desființarea partidelor, era, dacă nu șefu' organizației... da' cred că era șefu' organizației Partidului Național Liberal georgist, al lui Gheorghe Brătianu. N-ați știut treaba asta ! ? Ei, eu îmi aduc aminte perfect. Eram copil și știu, că după aceea m-am gândit de multe ori : „Mă, cum ăsta dintr-un partid liberal georgist, care e cam de dreapta, o ajuns la comuniști ? !”. Am aflat după aceea că el i-o apărât pe comuniști. Da' era un avocat cam slăbuț domnu' Maurer, așa. Și i-a apărât pe comuniști în marele proces al lor, de la Craiova, din 1937⁶. Parcă atunci a fost... Și așa o luat el legătura cu comuniștii și, mă rog, așa a ajuns mare.

Ei, și zice tata : „Lasă, băi, că vorbim noi cu Gheorghe Maurer...”. În sfârșit. Și mă ia polițaiu', mă duce la Securitate (sic !) și gata !

-
5. Ion Gheorghe Maurer (1902-2000). Membru de partid din 1937. A deținut numeroase funcții în aparatul de partid și de stat comunist între care amintim : membru al CC al PMR/PCR (1945-1955, 1958-1974), membru supleant al CC al PMR (1955-1958), membru al Biroului Politic al CC al PMR (1960-1965), membru al CPex al CC al PCR (1965-1974), membru al Prezidiului Permanent al CC al PCR (1965-1974). Florica Dobre (coord.), *Membrii CC al PCR...*, p. 385.
 6. Este vorba de procesul desfășurat la Craiova în 1936. Din echipa de avocați ai apărării făcea parte și Ion Gheorghe Maurer.

V-au pus în vedere de ce v-au arestat ?

Nu, nu, nu mi-a' spus nimica. Nu mi-a' spus nimica! Și mă duc la Securitate, și-acolo mă așteaptă un civil, îl chema Buzescu⁷. Nu era sighișorean. Și zice: „Domnule, uite de ce te-am chemat pe dumneavoastră aicea...”. Nu mi-o spus nimica de Cluj sau de nu știu ce. Zice: „Uite care e povestea. Consăteanul dumitale și colegu' dumitale, Mircea Dobre⁸, îi fugit din mai”. Eu știam că e fugit, da, că ne-a anunțat. Înainte de asta eram în Sighișoara cu prietenul meu, Dobre Mircea, student tot la Drept, și ne-am întâlnit cu un subcomisar de Securitate... Ăăăă, atunci nu era Securitatea, că era Siguranța Statului. Și zice așa: „Măi, Mircea, măi, Zaharia, fugiți, mă! De ce, măi, Nicolae, Nicule?”. „Mă” – zice – „sunteți urmăriți!”. Deja Sighișoara avea dispoziție de arestare a noastră. Mircea Dobre, prietenu' meu, a fugit prin Bistrița-Năsăud, pe la Dej, a stat pe acolo și eu am stat acasă. Am zis: „Mă, fie ce-o fi!”. Unde să mă duc? Știi? Aveam io de gând să plec undeva, în străinătate, da' n-aveam bani, așa. Și am vrut să vând niște cai de-ai noștri, în sfârșit....

Și comisarul ăsta, Buzescu, zice: „Domnu' Urdea, uite care-i povestea: dumneata ești prieten, coleg de liceu, coleg de facultate, prieten intim cu Dobre Mircea”. Zice: „Domn'e, unde-i?”. Zic: „Dă un' să știu eu, domn'e?!”. Zic: „E adevărat că am plecat amândoi la facultate și la Apahida el s-o dat jos din tren”. Și i-am zis: „Măi, tu nu vii la...?”. „Nu, nu, că mă duc pe la Dej.” Că el era de prin Dej, părinții lui erau de prin Dej și fratele lui era preot la Sighișoara. Și îi zic la comisar: „Atunci ne-am despărțit”. „Păi, unde e asta?”. Zic: „Domn'e, eu nu știu Deju'. Uitați-vă și dumneavoastră pe hartă. Acolo-i Deju', ce să știu eu?! Habar n-am cum se cheamă satu' ăla unde avea el treabă”. Zice: „Domn'e, uite care-i povestea... noi n-avem nimica cu dumneata. Dumneata vei pleca la toamnă la școală”. Și-mi deschide atunci un safe, așa, și stăteau banii legați așa, cu sfoară: „Uite aici câți bani îți trebuie. Toată școlaritatea (sic!) dumneavoastră e plătită de noi, dar să ne ajuți să-l prindem pe Mircea Dobre”. „Domnule, nu știu...” Zice: „Uite, te mai gândești. Până mâine te mai gândești”. Mi-o adus mâncare acolo, o friptură de la restaurant, cu franzelă, cu nu știu ce... Bun. A doua zi mă cheamă: „Ei, te-ai gândit?”. „Da, m-am gândit: nu știu unde este!” Gata. Și atunci o începui cu „dumnezei”, cu „paștele”, cu nu știu ce... Bun.

Doar v-a vorbit urât sau v-a și bruscă ?

La început mi-a vorbit frumos. A doua oară urât... Parcă mi-a dat și vreo două-trei palme, da' nici nu le-am luat în considerare. Aia a fost așa...

De încălzire...

D-apăi, sigur. Zice: „Ei, lasă că o să spui tu!”. Domn'e, și a doua zi mă trimite la Sibiu cu un sergent de-ăsta de stradă. Era un om cumsecade. Și îmi zic: „Domn'e, dacă

7. Ion Buzescu, în 1950 căpitan, șeful Serviciului Județean de Securitate Târnava Mare, din cadrul Regionalei Sibiu. Marius Oprea, *op. cit.*, p. 177.

8. Mircea Dobre, născut la 27 iunie 1922 în Retișul, Mureș. A devenit fugar în aprilie 1948 pe când era student în anul IV la Facultatea de Drept din Cluj. A fost condamnat în lipsă în 1949 la 15 ani de muncă silnică. A fost arestat la 16/17 sau, potrivit altor surse, la 19 ianuarie 1953 și condamnat la 22 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Oradea, Văcărești, Târgu Ocna, Jilava, Aiud, Gherla, Cluj. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Liviu Țăranu, „Mircea Dobre. Fragmente de jurnal din rezistența anticomunistă”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu, Iulia Pop (editori), *op. cit.*, pp. 173-174; fișele matricole penale din AANP.

fug, îl bag la necaz p-ăsta. Acuma am intrat în horă, o să joc pân' la sfârșit". Știu că era în august și eram numa' într-o pereche de pantaloni de vară, în cămașă și cu capu' descoperit, cu o cămașă cu mâneci scurte. Și mă duce la Sibiu, la Securitate, unde e acuma Rectoratu' Universității „Lucian Blaga”, vizavi de primărie. Și acolo mă bagă la subsol, că sunt acolo niște celule... Nu știu ce-o fi fost înainte, da' erau niște încăperi tot ca o celulă, fără lumină. M-au legat cu cătușele la spate și m-au împins înăuntru. Acolo orbecăiesc... pe jos era pământu' ud, noroi și urme de excremente. Noroc c-aveam o scândură cam de un metru și jumătate de lungă și lată de vreo 20 de centimetri. Și pe scândura aia am stat.

Cam cât credeți că ați stat acolo ?

Cred că am stat vreo două săptămâni, așa, fără ca să mă întrebe nimic ! Și, domn'e, este grav. Când te cheamă, mai spui, mai știi ce să faci, da' așa, când nu știi, îți faci fel de fel de gânduri. Și, la un moment dat, mă cheamă sus : „Ei, ia spune dumneata unde ai ascuns pistolu' Steyr, de 7 milimetri ? ”. „Domnule, nici vorbă, domnule, n-am avut nimic, nimic ! ” „N-ai avut cutare ? ” „Nu, domnule...” Am ținut-o una întruna, că nu știu nimica. Și-a' început bătăile. A început azi bătaia, du-te înapoi la celulă, pe pământ. Măncare o dată pe zi, o ciorbă. Ciorbă de... apă, cu un cartof și un dărab de mămăligă. Mă mai cheamă o dată ; iară mă iau la bătăi. „Nu ! ” și „Nu ! ”. A treia oară mă cheamă și vine un tip tânăr, cam de vârsta mea, așa, cum eram pe-atuncea, în 1948, elegant îmbrăcat, și zice : „Domnu' Urdea, io-i cunosc pe prietenii dumitale, pe colegii dumitale, și pe Drăgan Ilie⁹, și pe Mircea Dobre. Domn'e, io-s de-aceia, io-s sibian. Domn'e, spune unde ai armele, că ăștia te omoară ! ”. Zic : „Domn'e, n-am ! ”. Și atuncea scoate sertaru' și pune palma pe o foaie, ca să nu văd iscălitura, și acolo era declarația unui ins care spunea că am aceste arme. N-am avut încotro. Și zic : „Domnule, așa e...” „No, unde-s ? ” Acuma să vă spun ceva : aceste arme tatăl meu mi le-a ascuns. Și i-am zis odată : „Tată, unde-s armele alea ? ”. 'Ce : „Alea nu le mai vezi tu viața ta întreagă ! ”. Le-o ascuns undeva. No, acuma dacă recunoșteam că le am și tata le-o ascuns, îl băgam și pe tata la pușcărie. D-aia am ținut-o că nu, că dacă de la început mi-ar fi spus că știu de ele, le spuneam : „Uite, domn'e, aicea-s, în răpă, și dă-le dracului de arme. Ce să mai fac io ? ”. Nu ? Da-l băgam pe tata la apă... Și atuncea spun : „Eu, într-adevăr, le-am avut”. „Și unde-s ? ” Zic : „Hai, că v-arăt unde le-am aruncat în Târnăvă, într-un loc. Și dacă nu-i apa mare – asta era prin octombrie, așa – eu mă bag acolo să le scot...”.

Și v-au crezut ?

M-au crezut, domn'e, m-au crezut. Mă rog, nu erau ei specializați atunci în anchete, cum au fost mai târziu. Știi ? Și după vreo săptămână vine un comisar de la Sighișoara și mă duce înapoi, în Sighișoara. Știu că pe drum am oprit la Copșa Mică și am mâncat ceva. În sfârșit, am ajuns, m-a' dus la penitenciar. Acolo m-am întâlnit cu niște prieteni, tot niște elevi și niște studenți din Sighișoara. Și am stat necercetat până în 30 decembrie.

9. Ilie Drăgan, născut la 18 martie 1923 în Săliște, Sibiu. A fost arestat la 15 mai / 18 iunie 1948 și condamnat la 4/5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră, Poarta Albă, Capul Midia. A fost eliberat la 31 decembrie 1952. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. D, E*, p. 139 ; fișa matricolă penală din AANP.

În 29 decembrie vine, tot așa, un sergent, și zice: „Ia-ți bagajele și hai la Securitate!”. Zic: „Bă, mâine e sărbătoare, e ziua republicii, poate că dau un act de clemență ăștia...”. Nu mi-o zis nimica. Zic: „Îmi dau drumu' acasă”. Știi? Și de la penitenciar pân' la Securitate mă întâlnesc cu un consătean de-al meu care lucra tot în Siguranța Statului, fin de-al nostru, Nicolae Medrea. Știi? Și: „Ce faci?”. „Uite, mă duc...” În sfârșit. Puteam să fug atuncea, da' ziceam: „Ăștia-mi dau drumu'”. Știi? Naivitatea...

Ajung la Securitate seara și stau acolo, într-o cameră, și la un moment dat vine un securist, un ungur, da' un băiat cumsecade. Zice: „Domnu' Urdea, ți-e foame?”. Zic: „Domn'e, acuma sătul nu-s...”. Zice: „Hai, ia de la mine ceva...”. Și mi-o dat din mâncarea lui. Mi-o dat niște pâine cu niște parizer, ce-o fi avut, nu mai știu. „Gata” – zice – „plecăm la Cluj”. Eii, când am auzit eu, zic: „Până aicea ți-a fost, e gata!”. Pe tren mi-a luat cătușele de la mâini. Era un ger, domnule... Zic: „Mă, să trag acuma semnalu' de alarmă? Da' unde să te duci?! Unde să fug, pe câmp?”. Frig, frig, io îmbrăcat subțire... Ce să mai zic? Pantaloni subțiri, cu cămașă, c-o haină, parcă asta aveam pe mine. Zic: „Mă duc la Securitate”. Și de ziua republicii mă duce securistu' pe Bulevardu' Republicii. Așa. Securitatea de acolo era una din cele mai teribile din România. Directorul sau comandantul Securității era un Patriciu Mihai¹⁰, un evreu, fost luptător în brigăzile comuniste în revoluția (sic!) din Spania din anii '36-'37. Așaaa... Și ajung acolo... nimic! Numa' cum te cheamă, nu știu ce, o semnat ăla, când m-o luat în primire și mă bagă jos în pivniță. Eu am nimerit acolo într-o... așa, cum să zic io? Parcă era tot un fel de celulă, da' care era de scânduri, cu dimensiunea de 1 metru jumătate pe 1 metru 65, pe colț, cu două părți exterioare, cu un perete în curtea Securității de la Cluj. Avea un singur geam deasupra și o țevă, nu știu de ce era, de apă sau de ce, că stătea gheața pe ea de două degete. Și fereastra era înghețată... Io îmbrăcat sumar... Și mi-o' dat o scândură pe care să stau. Nu vă spun mâncarea, o ciorbă pe zi, fără pâine, fără mămăligă, fără nimica.

Și nu v-au scos să vă ancheteze?

Nu m-a întrebat nimeni nimic. Și mă ține așa o lună de zile. Domn'e, ce dracu' să fac? Zic: „Nu mai mănânc”. Mi-aducea ciorba, mâncam apa din ea și cartofii îi băgam în buzunar și-i aruncam la WC. De ce? Ca să vă spun sincer: să termin! Nu mai puteam să mai suport. Pur și simplu nu mai puteam suporta! Și foamea, da' nu foamea atâta: frigul! Era extraordinar... „Ce să fac, mă?” Mă sculam dimineața, când mă trezeam parcă eram mai sănătos ca înainte. Știi? Spre disperarea mea... Îmi vine în gând: „Ia să simulez eu boala”. Da' ce să simulez? Epilepsia! Știam eu cam cum sunt semnele, că-ți muști limba, nu știu ce... Și m-apuc eu și mă scobesc, mușc din limbă, mă scobesc prin gingii, pe-acolo, scot niște sânge, scuip acolo niște sânge pe jos, pe beton... Și când vine sergentu' de pază, de-acolo, și deschide: „Măi!”. Io nimic... Știi? Da' auzeam tot. Știi? „Mă” – zice către altu' – „ăsta o murit, mă”. Vine la mine, dă cu picioru-n mine. „Băi!” Io nimica. Știi? După aceea vine și-mi toarnă o gamelă de apă, așa... La care m-am trezit, că m-am gândit că îngheț de frig. Știi? Și mă fac eu buimăcit acolo. „Ce-ai, domnule? Ai mai fost bolnav?” Zic: „Da, domnule, am boala copiilor”. Știi? Și cheamă pe un doctor, pe medicul Securității. Era un evreu,

10. Vezi nota 4, la pagina 340.

Weinberger... „Ce-ai? Ai mai fost bolnav?” Zic: „Da, am mai fost...”. Eu crezând că așa intru în spital și din spital să fug apoi, așa cum o făcut prietenu’ meu, Popa Eugen. Dar, spre disperarea mea, mă duce la penitenciaru’ din Cluj, unde era o parte din organizația noastră. Când m-am dus acolo, am găsit niște prieteni, pe doctoru’ Mârza¹¹, pe doctoru’ Săbăduș¹²... cunoștințe de-a’ mele. Și când am intrat în cameră eram vreo 60 de inși. Și când am dat de căldură acolo, că era un godin, era cald, era fain, zic: „Băi, să tot trăiești aicea”. Știi? Ce să mai faci greva foamei? ! Ba, când văd că-mi dă și-un sfert de pâine și-mi dă și-o mâncare la amiaz’... Bă, e de trai aicea, e rai. Ce să mai zic? Bun. Și, în sfârșit, am stat acolo.

Între timp o’ venit toți colegii noștri, camarazii noștri din centru’ studentesc legionar, arestați în mai și-n iunie ’48 și care au fost duși toți la Pitești în prevenție. Și în ziua de 28 sau 30 aprilie 1949 a fost procesu’ nostru.

Dar până atunci nu v-au mai anchetat ?

Acuma sigur că la Securitate la Cluj m-au mai întrebat: pe cine am cunoscut? cu cine am stat în gazdă? nu știi ce... Și ce-am știut am spus, că ăștia au spus: „Nu negați, pentru că se știe tot”. Și știam cine sunt arestați, pentru că au fost arestați înaintea mea. „Cine o mai făcut parte?” „Uite... cutare, cutare.” Bun. Au fost cazuri când am mai știut pe cineva, dar știam că ăla e fugit undeva și n-am spus nimica de el.

Cam de câte ori v-au scos la anchetă ?

La cercetări m-o’ dus de vreo patru sau cinci ori și am fost bătut de un locotenent de Securitate. Barany¹³ îl chema. Tot un evreu. Și mai era încă un plutonier, bătaș, boxer, pe care-l chema Talpoș. Și a mai fost și o întrevedere scurtă cu comandantul Securității, cu acest Patriciu Mihail, care, indiferent de ce culoare politică aveam, făcea: „Băi legionarilor și fasciștilor!”. Și bătaie cu cizmele, la tălpi și așa mai departe.

Și de-acolo am fost dus în luna martie la Penitenciarul din Cluj și apoi, în sfârșit, am ajuns în proces. Procesul s-a judecat în Vinerea Mare, în 1949, cu întreg grupul Universității. Așa. Pe cei de la Medicină nu-i știam, dar cu cei de la Drept eram, în sfârșit, camarazi de organizație. Și mergem la proces și suntem judecați. În lotul din care am făcut eu parte am numărat 130 de studenți și am fost condamnați la diferite pedepse între 2 ani, minimum, și munca silnică pe viață, maximum. Și în afară de ăștia 130 mai erau alții fugiți, în străinătate, alții ascunși prin țară, au fost și prinși după aceea și împușcați fără sentință...

11. Pavel Mârza, născut la 10 noiembrie 1920 în Galtiu, Alba. A fost arestat la 4 septembrie 1948 și condamnat la 8 ani de temniță grea, pedeapsă mărită ulterior cu 6 luni de închisoare corecțională, ulterior anulată. A executat pedeapsa în închisorile Timișoara, Poarta Albă, Dorobanțu, Valea Neagră, Aiud, Jilava, Deva. A fost eliberat la 1 septembrie 1956. A fost rearestat la 12 septembrie 1958 și internat administrativ pentru 36 de luni, pedeapsă mărită ulterior cu încă 36 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Culmea, Periprava. A fost eliberat la 6 mai 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

12. Petre Săbăduș (1920-1953). A fost arestat la 10 decembrie 1948 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla. A decedat la 12 august 1953 în închisoarea Gherla. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

13. Barany Elemer, locotenent de Securitate la Cluj, șeful arestului MAI (1958-1960). Doina Jela, *op. cit.*, p. 39.

Care era acuza care vi se aducea în proces ?

Acuzația care mi s-a adus mie ? Acuma... l-a' luat pe fiecare în parte, așa. Domnule, zice : „A activat de când era elev de liceu...”. Pentru că Securitatea încă a avut arhivele de la legiunile de jandarmi, că au moștenit fostele legiuni și le-o luat Securitatea arhivele. Mie așa acuze grave nu mi-o' adus, decât că am participat la ședințe și că n-am divulgat organizația. Și, în sfârșit, foarte scurt o fost...

Ați avut apărare ?

Da, apărare... Apărare, ce să mai zic... În sfârșit, după ce ne-a' judecat o venit un grup de magistrați și ne-o' citit sentințele. Când am auzit condamnările mari... Și între care o' spus unu' : „Domn'e, nu-i faceți dumneavoastră”. Țștia erau, totuși, din vechea justiție. Da' de unde, că i-am făcut și i-am făcut cu vârf și îndesat !

Nu știu, dumneavoastră cred că mai cunoașteți nume din Centrul Studentesc de pe acolo, nu ? E, când o venit rândul Facultății de Drept, o început cu Ion Bohotici¹⁴. Nu știu, parcă 15 ani i-o' dat lu' Ion Bohotici... Și după aceea unii o' luat 10 ani, o' luat 8 ani, eu... 5 ani.

Cum vi s-a părut condamnarea ?

Zic : „Mă, 5 ani nu-i chiar așa de mult...”. Am fost oarecumva... nu mulțumit, da zic : „Mă, 5 ani... poate nici ăștia nu-i facem”. Bun.

Unde v-au dus după pronunțarea sentinței ?

De acolo am plecat la București. Am stat vreo două zile în Văcărești, la închisoare, și de acolo ne-a' dus la Pitești. Pe 29 sau 30 aprilie 1949 am ajuns. Domn'e, și când ajungem la Pitești, noi, care eram cu pedepsele ăștea mici, eram grupați la un parter, acolo, eram considerați un fel de pleavă. Temnița grea era în altă parte, munca silnică pe viață era în altă parte.

Da' să fac o mică paranteză... L-ați cunoscut de la Cluj pe unu' Boșcaiu Nicolae¹⁵ ?

Am auzit de el, dar nu l-am cunoscut.

E, cu acest Boșcaiu Nicolae am fost la Securitate în Cluj. Era student în anu' II sau III la Botanică, îl avea profesor pe Borza¹⁶ și era și la Grădina Botanică. El deja colaborase cu Borza la un tratat de botanică, la care scria în prefață „mulțumesc studentului Boșcaiu Nicolae pentru corecturile în limba latină de la acest tratat”. Nicu Boșcaiu era un tip, domn'e, multicultural dezvoltat... Și mi-aduc aminte că eram în Vinerea Patimilor la Cluj și, domn'e, mai erau acolo niște preoți romano-catolici, unguri, cu studii pe la „Propaganda fide”, preoți de-ai noștri, nu știu ce, profesori. Și zic : „Domn'e, n-ar fi cazu' să ne vorbiți ceva, o predică sau ceva, că e Vinerea Patimilor ?”. Știi ? Domn'e, s-au ferit, că nu știu ce, că : „Ni-i frică, dacă ne pârăște cineva...”. Și zice Boșcaiu Nicolae : „Domn'e, dați-mi voie să vă vorbesc eu ceva.” Și mi-aduc aminte și acuma titlu' : „Semnificația filosofică a Patimilor Mântuitorului”. Și-a vorbit Nicolae Boșcaiu două ceasuri. Și după două ceasuri au făcut coadă preoții

14. Ioan Bohotici, născut la 17 noiembrie 1920 în Dănești, Maramureș. A fost arestat în 1941 și condamnat la 4 luni de închisoare. A fost rearestat la 6 iunie 1948 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava, Timișoara, Văcărești. A fost eliberat la 2 iunie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

15. Vezi nota 26, la pagina 86.

16. Vezi nota 27, la pagina 86.

romano-catolici și l-au felicitat : „Domn’e, de la un mirean încă n-am auzit astfel de vorbe”. „Da’ de unde aveți cunoștințele ăstea ? ” Și zice : „Domn’e, sunt din Caransebeș, tatăl meu este profesor de franceză și vizavi de locuința noastră era Episcopia Ortodoxă. Și aveau bibliotecă și toată ziua eram acolo...”. În sfârșit, ăsta a fost Boșcaiu Nicolae, cu care mai târziu am fost la Canal.

Ăăă, și tot în paranteza asta. Mai târziu iese din pușcărie, vine acasă, și lucrează ca cercetător la Grădina Botanică din Cluj cu unu’ Palocsay Rudolf¹⁷, dacă ați auzit dumneavoastră, care era un grădinar. Și în ’57, deci după revoluția din Ungaria, mă întâlnesc cu Nicu. Mă eliberasem din prima pușcărie, și zic : „Măi Niculae, ce faci tu ? ”. „Mă”, zice, „m-o’ dat afară de la Grădina Botanică. Ei, și acuma sunt... pur și simplu lucrător”. Zic : „Da’, mă, Palocsay ăsta, te pune măcar să stropești cu stropitoare ? ”. „Nu, lucrez efectiv cu sapa în mână. Eu cu sapa în mână...” Și deja era licențiat... Și mă întorc iarăși înapoi în timp, că-mi spunea un profesor de psihologie de la Cluj, Grigore Popa¹⁸... A făcut multă închisoare Grigore Popa. Și zicea : „Măi, l-am asistat când a ieșit din pușcărie și a terminat încă doi ani de facultate. Și când s-o adunat la examenu’ de licență, fostu’ deținut Boșcaiu cunoștea mai multă carte decât cunoștea toată comisia de examinatori”. În sfârșit, trec peste asta. Da’ a ajuns Boșcaiu în ultimul timp de era membru corespondent al Academiei Române. A murit anu’ trecut la Cluj, săracu’ Boșcaiu.

Dar să revin la istoria noastră...

Am rămas la Pitești...

Da. Noi am fost vreo 20 de inși într-o celulă și... în sfârșit, era primăvară, era cald, discutam, eram încă proaspăt arestați. Acolo, domnule, numai vine directorul închisorii și nu spune : „Uite care e povestea, aicea o să aveți pachete, o să aveți vorbitoare, aicea o să aveți cărți. Dintre dumneavoastră care nu v-ați terminat studiile o să aveți posibilitatea să studiați și, eventual, chiar să vă duceți să vă dați examenele la facultățile respective, de unde veți veni înapoi”. Ne-o dat voie la câte o scrisoare acasă. Am scris să vină la vorbitor, nu știu ce, am primit și un pachet... Asta a fost în luna mai. Și, la un moment dat, domn’e, după ce ni s-a promis că o să avem cărți, că o să mergem să dăm examenele și nu știu ce... domnule, odată s-o produs ruptura. Știi ? În luna iunie, imediat a venit directorul închisorii cu niște gardieni, ș-a spus : „În termen de două zile fiecare să vă terminați mâncarea care o venit de acasă”. Am împărțit-o la toți, că alții

17. Palocsay Rudolf (1900-2000), unul dintre cei mai de seamă horticultori ardeleni. Și-a început cercetările horticole în 1926, iar în 1938 a descoperit o nouă metodă de încrucișare pentru a obține specii de trandafiri sau gladiole. În 1950 a fost premiat de Academia Română cu o sumă consistentă, pe care a investit-o în cercetare. A înființat o stațiune de cercetări pomicele în jurul unei grădini care i-a aparținut și a fost primul director al acestei stațiuni ; <http://www.ftr.ro/guvernul-a-incercat-la-cluj-cel-mai-mare-tun-imobiliar-din-ultimii-16-ani-1417.php> și <http://laszloattila.ro/hu/friss-hirek/gy-zhet-a-k-zakarat.html>, accesate la 6 ianuarie 2010.

18. Grigore Popa, născut la 31 iulie 1910 în Podeni, Alba. A fost arestat la 16 august 1952 și internat administrativ pentru 60 de luni. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră, Borzești și Onești. A fost eliberat la 1 mai 1954. A fost rearestat la 2 septembrie 1958 și condamnat la 22 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

aveau pachete, alții n-aveau, le-am împărțit la toți și am terminat. A doua zi sau a treia zi zice: „Dați toate alimentele care le aveți afară! Dezbrăcarea! Toată lumea se dezbracă la cămașă, la izmană, și rămâne așa îmbrăcat și cu bocancii! Restul hainelor la magazie!”. Și toate efectele le-o' luat și le-o' dus la magazie.

Am înțeles că aici se va întâmpla ceva rău, că și comportamentul lor s-a schimbat radical. „Dom'le, ce va fi aicea?” Auzisem că au venit cei de pe la Suceava, auzisem zvonuri că o început reeducarea. Ș-au început izolările... O parte care o acceptat așa-zisa reeducare, o parte care n-o acceptat-o. Au început demascările, autodemascările... Nu cred că are rost să vă descriu ce a fost și ce s-o întâmplat acolo, pentru că sunt deja cărți despre asta.

Da, ne interesează experiența dumneavoastră personală. Contactul cu Țurcanu, eventual...

N-am avut cu Țurcanu contact, decât cu unu Popa Alexandru.

Popa Țanu.

Popa Țanu, da. Pe care l-am cunoscut pentru că a fost aicea la Sibiu.

Aha. Deci nu ați apucat reeducarea de la Pitești...

Nu am apucat. De ce să mă laud că... nu știu ce? Ăsta a fost adevăru'. Când o început reeducarea, pe 6 decembrie 1949, deja eram la Târgșor.

Și, la Pitești, după ce am mâncat așa o bătaie, da nu prea grozavă, așa niște palme, niște pumni și așa mai departe, am fost trei inși, trimiși la izolare o lună sau două de zile. Eram cu un văr de-al meu, Regman¹⁹, și cu unu' Konnerth Rolf²⁰.

După câțva timp ne bagă din nou în cameră și vine un civil, un grefier, și întreabă pe fiecare: „Ce ești tu? Ce meserie ai?”. „Eu sunt student la...” cutare. „Tu?”. „Io am fost militar.” Bun. Unu zice: „Dom'le, eu-s muncitor”. „Da' cum ai ajuns aicea?” „Din greșeală...” Unu: „Eu am fost elev”. „La ce?” „La... școala de șef de gară” (râde - n.n.). Mai eram cu încă doi: unu' Kvoici Paul, de aici, din Sibiu, un student, și cu Mosora Eroftei²¹, tot de aici. Și mă întreabă: „Tu ce ai fost?”. Zic: „Domn'e, eu sunt elev”. „Elev la ce?” „Elev la școala de ofițeri.” Știi? Bun. Deci am trecut în categoria elevi. Și la vreo lună, două, de zile, văd că pe noi, așa-zișii elevi, ne scoate afară din celulă și ne trimite cu o dubă, într-un lot, la Jilava.

19. Ion Regman, născut la 20 ianuarie 1924 în Daneș, Mureș. A fost arestat la 18 februarie 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Gherla și Jilava. La expirarea pedepsei, la 19 septembrie 1951 a fost internat administrativ pentru 24 de luni la Bicaz. A fost eliberat la 29 ianuarie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

20. Rolf Konnerth, născut la 16 octombrie 1929 în Sibiu. A fost arestat la 27 octombrie 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră și Poarta Albă. A fost eliberat la 20 decembrie 1951. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

21. Eroftei Mosora, născut la 17 octombrie 1923 în Daneș, Mureș. A fost arestat la 10 septembrie 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Constanța, Poarta Albă, Valea Neagră, Gherla și Aiud. A fost eliberat la 3 decembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Deci ai fost mutat la Jilava pe motiv că sunteți elev ?

Da, m-o' luat și m-o' dus la Jilava. Și la Jilava am plecat împreună cu băieții ăștia, cu studenții ăștia de la Sibiu. Acu' la Jilava, cred că au descris mulți care au fost condițiile : 250 de inși într-o hrubă, ca un tunel... Și acolo am stat, pe la Reduit, pe acolo, în condițiile ălea, cu broscăria, cu șerpăria, cu nu știu ce... Era o cameră lungă-lungă, cu priciuri pe-o parte și pe alta, și în fund era o ferestruică. Și unii dormeau sub priciuri, alții pe priciuri. Și ne întorceam la comandă pe o parte sau pe alta. Și era o căldură mare, o mizerie, o promiscuitate de nedescris. Ce să vă mai spun ?

La Jilava care a fost „comitetul de primire” ?

Ce să vă spun ? Nu-mi aduc aminte să ne fi bătut. Unii spun că i-au bătut, da' io n-am fost bătut. Nu știu. Era un grup mai restrâns, ne-au înjurat, nu știu ce, și ne-au băgat acolo la șerpărie. N-aș putea să spun...

Vă mai amitiți nume de colegi de detenție de la Jilava ?

Acolo am stat cu trei bucureșteni. Cu Sorin Botez²², care a murit anu' ăsta... Ați auzit de el ? El avea parcă 25 de ani de muncă silnică condamnare, dacă nu mă înșel. Am mai stat cu un francez, unu' Charles Brodier Chercea²³ și cu unu' pe jumătate francez, Drăghici Alexandru, care acuma e la Bruxelles.

Și cât v-au ținut la Jilava ?

Am stat cam până vara. Am stat acolo vreo trei luni de zile, după care am plecat la închisoarea de elevi de la Târgșor. Când era căldura mai mare și nenorocirea... eram numai transpirații. Știi ? Și de-acolo ne-a' dus la Târgșor.

Era o schimbare considerabilă...

Ce să vă spun ? Când ne-am dus la Târgșor... era raiul ! Nici tu înjurături, nici tu bătăi. Acolo erau cam în jur de 800 de elevi, din diferite părți ale țării. Era acolo și un gardian, moș Dumitrache²⁴, care era pâinea lui Dumnezeu. Ce să mai zic ? Știu c-am trimis o scrisoare prin cineva și maică-mea venise de acasă acolo...

Dar cum ai reușit să trimiteți scrisoarea ?

Cineva s-a eliberat și mi-o dat bocancu', i-am desfăcut talpa, am băgat scrisoarea acolo, am bătut cuiele la loc, și când a ajuns acasă a luat scrisoarea și-a trimis-o la mama. Și vine maică-mea la mine, la Târgșor. Și mă cheamă moș Dumitrache : „Băi Urdea, tu de unde ești, mă ?”. Zic : „Păi, îs din...”. „Aaa, trece trenu' ăla mic pe-acolo...” Și zice : „Bă, da' tu ești bine, vād că arăți bine”. „Da, domn'e...” Și zice : „Mă, fii atent, mă, c-o vin't mumă-ta ! E mumă-ta aici la mine. O vin't să se intereseze

22. Sorin Botez, născut la 2 iunie 1930 în Timișoara. A fost arestat la 8 februarie 1949 și condamnat la 20 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Galați, Oradea, Aiud, Nistru, Lugoj, Jilava, Galați, Botoșani și Periprava. A fost eliberat la 11 noiembrie 1963. Informații din fișele matricole penale din AANP.

23. Charles Brodier Chercea, născut la 31 martie 1930 în București. A fost arestat la 9 februarie 1949 și condamnat la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Târgșor, Valea Neagră, Gherla, Căvnic, Caransebeș, Satu Mare și Jilava. A fost eliberat la 6 februarie 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

24. Vezi nota 16, la pagina 346.

de tine...". Și zic: „No, spune-i că-s bine...". Și-a plecat acasă. Țsta a fost moș Dumitrache. Deși câteodată ne mai înjura așa, de ochii lumii, că erau ceilalți, de la Suceava, turnătorii. Știi? „Hai, bă, francezii, ieșiți afară! Băi, nobilii!" Nu știu ce...

Și ce făceați toată ziua acolo, la Târgșor?

Vara, când era cald, ne scotea' afară în curte și seara ne băga' în dormitor. Și acolo mai discutam pe grupuri. Mai unii câte o poezie, mai alții povesteau din tinerețe... aventuri, ca tinerii și copiii, na. Noi eram unii care nu făceam parte din reeducare și erau elevii sosiți de la Suceava. Așa. Țștia au început acolo cu propagandă, cu nu știu ce... Noi am stat deoparte, mă rog.

Nu ați fost prins în sistemul acesta de reeducare, cu ziare, cu ce se mai făcea pe-acolo?

Păi... ba da. Ne citea un educator articolu' de fond din *Scânteia*. Știi? Și ne mai chema și la sala de reeducare, acolo, și mai începea să spună una și alta. Era moșu'... – cum îl chema? – Moș Antonescu²⁵, așa, el era educator. „Măi, copii, uite aici, statu' nostru face cutare, cutare pentru voi...". Era un om, săracu', aproape analfabet. Semna așa: D.A. Asta era semnătura lui. Printre altele zicea: „Măi, dragii mei, să știți, eu am lucrat în sondele de petrol, aicea. Capitaliștii aveau tot ce le trebuie, până și lapte de pasăre aveau. Da' n-aveau cultură... N-aveau cultură marxistă!" Noi râdeam. Știi? Mai râdeam de el... Vorbea de salariu' social, noi făceam pe proștii, și Sorin Botez îl întreba: „Domnu'... profesor, ce este acela salariu social?". „Ei, dragii mei" – el râdea, zicea că ne dă explicații – „salariu' social este ceva ce n-a mai fost! Și tocmai pentru că n-a mai fost, tocmai de aceea este!". Și atunci noi toți băteam din palme și moșu' râdea...

Și nu își dădea seama?

Nu. El merea înainte... „La noi s-o dezvoltat industria sirurgică (sic!) fiindcă..." „Noi suntem la pușcărie, nu mai știm... Ce-i aia «industria sirurgică»?" „Aaaa, este o industrie care se ocupă cu materiale insalubre." Și noi toți băteam din palme. Era... ce să mai zic?! Bine...

Și într-o perioadă m-au băgat pe mine să ajut la brutărie, că aveam o mică brutărie unde aducea' pâine numa' pentru noi. Și trebuia să plece dreptu' comun care făcea pâinea și să facem noi pâinea. Știi? Și domn'e, nimeni nu s-o băgat. Nu era nici un brutar. „Măi, nu știți să faceți careva pâine?" Zic: „Domn'e, io mai știu cum făcea mama pâine". Așa. Și mă dă acolo, să mă învețe ăia brutărie. Da' n-am stat decât o săptămână.

Și cât ați stat la Târgșor în total?

La Târgșor am stat până în anu' următor, în mai... deci vreo opt sau nouă luni. Prin mai vine o comisie acolo să trimită oamenii la Canal. Și printre alții zic: „Domnule, vreau să merg și eu la Canal". Bun. Deși eram la brutărie. Da' am fugit de-acolo, de la brutărie, la comisie și: „Domn'e, vreau să plec". Comandantu' n-a vrut să mă lase. „Bă, stați, că ăsta e aicea, să facă pâine pentru..." Și eu: „Nu, domn'e, vreau să plec". Și-am plecat la Canal.

25. Ion Antonescu, poreclit de elevi „moș Cozonac", educator la Târgșor; Gheorghe Andreica, *op. cit.*, pp. 23-28.

Dar de ce voiați să plecați ?

De ce voiam ? Pentru ca să iau legătura cu casa și să-mi văd părinții. Era altceva să fii într-o colonie de zeci de mii de oameni și alta să fii cu... nu știu câți mai eram noi acolo. Și la Târgșor a fost ceva : au evadat doi inși²⁶. Și-apăi pân' la evadare a mers cum a mers, da' după evadare, din câte am auzit, a fost nenorocire. Bătăi și bătăi, și așa mai departe...

Și în condițiile ăstea am plecat eu de la condiții relativ bune la Canal.

Cu cine ați mai plecat ? Câți ați fost ?

Ăăă, am plecat un lot de vreo... să zic așa, vreo 60 de inși, și am format o brigadă. No, ajungem la Canal. Trebuie să mai scurtez, că-i prea lungă povestea.

Nu, e bine așa, povestiți ! Și unde anume la Canal ați fost duși, în ce colonie ?

La Peninsula sau Valea Neagră. Și am fost într-o brigadă de tineret și aveam brigadier un fost plutonier de jandarmi. Ei erau băgați la „crime împotriva umanității” și făceau pușcărie, și ăștia erau brigadierii. Aproape toți brigadierii erau foști jandarmi.

Cum îl chema pe brigadierul dumneavoastră ?

Neagu²⁷ îl chema pe-al nostru. Dar n-a fost un băiat rău. Apoi era acolo brigada 13-14. Ați auzit de ea... Intrase teama în deținuți, că m-am întâlnit după aceea, la curățat de cartofi, cu un consătean de-al meu. M-am uitat la el și zic : „Măi, Jitariuc²⁸...”. El o pus capu-n pământ și-o curățat mai departe. Zic : „Mă, tu ești nebun, mă ? !”. Nimic ! Îi era teamă. Ca mai târziu să se elibereze și el. Și îl întâlnesc după revoluție și îi zic : „Mă, tu te-ai înscris în Asociație (AFDPR-nn) ? Tu iei drepturile tale ?”. „Mă, nici nu mă înscriu ! ” „De ce ? ” Îi era frică ! Și nu s-a înscris să ieie drepturile lui de deținut politic ! A murit acum vreo câțiva ani de zile...

26. În 6/7 noiembrie 1950 Ioan Lupeș și Petre Măzăreanu au încercat să evadeze, însă doar primul a reușit. Ioan Lupeș (1927-1955) a fost arestat în 1948 ca elev și condamnat la 7 ani de închisoare. A evadat din Târgșor în noiembrie 1950 și a reușit să se ascundă până în 1955. A fost condamnat la moarte pentru „acte de teroare” și executat la penitenciarul Galați la 18 decembrie 1955. Decesul său a fost înregistrat în acte la 10 august 1968. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Petre Măzăreanu (1928-1955). A fost arestat la 15 mai 1948 ca elev și condamnat la 6 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Suceava, Târgșor, Gherla, Văcărești, Canal și Aiud. A fost eliberat la 13 mai 1954. Întreaga sa familie a avut de suferit : fratele său, Mircea, a fost închis și executat, sora sa torturată, ambii părinți au primit condamnări. Rearestat în 1955 și condamnat la moarte, a fost executat la Galați la 18 decembrie 1955, în aceeași dată ca și Ion Lupeș. Decesul a fost înregistrat în acte abia la 3 iunie 1963. Neculai Popa, *op. cit.*, p. 30 ; fișa matricolă penală din AANP.

27. Teodor M. Neagu, născut la 26 decembrie 1916 în Traian, Brăila. A fost arestat la 14 martie 1949 și condamnat la 10 ani de muncă silnică pentru „crimă de război”. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră, Gherla, Nistru și Făgăraș. A fost eliberat la 8 noiembrie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

28. Constantin Jitariuc, născut la 9 iunie 1928 în Lipcani, Ucraina. A fost arestat la 16 august 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Pitești și Valea Neagră. A fost eliberat la 19 septembrie 1953. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

Ei, bine, nu vă mai descriu ce-o fost acolo. O fost o grozăvie, vă spun. La un moment dat am ajuns la o disperare. Mi-am zis : „Domnule, să-mi pun o mână sub vagonet sau un picior, ca să mi-l taie, să mă duc la pușcărie”, că nu mai puteam.

Din cauza condițiilor de acolo ?

Da. Era o muncă groaznică și frig, și foame și, în sfârșit, așa mai departe... Ei, și vine un prieten de-al meu de la Constanța, o fost medic specialist în presopunctură. Avea și niște manuale scrise el... Domn'e, cum îl chema...? Dee, vârsta își spune cuvântu'... În fine. Vine și îmi spune : „Măi, fii atent că sunt trimis de la brigada 13 de către Bogdănescu”. Zice : „M-a trimis Bogdănescu care te știe de la Cluj, să te trag de limbă. Eu te-am avertizat !”. Ivan ! Sabin Ivan²⁹ îl chema pe doctoru' ăsta. Mi-am amintit... Sabin Ivan. O fost un doctor de renume în timpu' comuniștilor. Așa.

Și într-o seară ne spune brigadieru' nostru : „Bă, fiți atenți ! Vedeți că vin ăștia de la 13-14 și vă scot măselele din gură și voi nici nu știți c-ați căscat gura ! Nu luați legătura cu nimeni, vedeți-vă de treabă, muncii...”. Munceam și, în sfârșit, omu' a vrut să ne ocrotească.

Acolo la Peninsula a făcut ravagii brigada asta, 13-14. Și într-o zi mă cheamă pe mine la 13-14, trei inși din brigadă de la mine, că de ce i-am dat lu' văru-meu Mosora care era bolnav de TBC un burduf de brânză. Și ăsta a fost considerat „ajutor legionar”. Și să mă bată ! Da' brigadieru' meu, care era sîghîșorean, mi-a tras el câteva palme. Știi ? Da' a dat să cad jos, nici altceva ! După-masă mă duc la lucru... Și seara merg unde spărgeam piatră și mă cheamă : „Urdea ! 'Tu-ți ! Vino încoace ! Du-te și adu apă !”. Și mai încet : „Ia o carte poștală și scrie acasă !”. Știi ?

Și într-o bună zi vine Albion³⁰ la noi în brigadă. Cred că ați auzit de Albion. Noi lucram de după-masa și asta era înainte de masă. Și : „Cum vă simțiți ? Cum îi mîncarea ?”. „Mă rog, ca la pușcărie, nu-i ca la restaurant.” Bun. Da', la un moment dat, era unu' Bădiceanu³¹, care era din Oradea Mare, țărănist vechi, fost senator pe timpu' Convenției Democratice. Și zice ăsta : „Domnu' colonel, vreau să vă pun o întrebare”. „Da.” „E voie să se bată în colonie ?” Da' ăla a stat și să uita așa... Zice : „Nu. Da' cine a fost bătut ?”. Zice ăsta : „Lae Grozavu³²”. Lae Grozavu, din comuna Pricaz, de lângă Turda, fusese bătut, de era umflat tot ! Și îl întreabă : „Grozavule, cin'

29. Sabin Ivan, născut la 19 ianuarie 1926 în Drobeta-Turnu Severin. A fost arestat la 5 aprilie 1949 și condamnat la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Poarta Albă, Gherla și Oradea. A fost eliberat la 2 aprilie 1956. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

30. Vezi nota 12, la pagina 370.

31. Nistor Bădiceanu, născut la 19 martie 1928 în Chiraleu, Bihor. A fost arestat la 31 mai 1948 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Oradea, Cluj, Aiud, Pitești, Văcărești, Târgșor, Valea Neagră, Poarta Albă și Constanța. A fost eliberat la 19 septembrie 1953. A fost rearestat la 11 aprilie 1958 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Oradea, Jilava, Galați, Stoenest și Botoșani. A fost eliberat la 29 iulie 1964. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste...* Dicționar. A-B, pp. 139-140 ; fișele matricole penale din AANP.

32. Nicolae Grozavu, născut la 24 iunie 1923 în Pricaz, Hunedoara. A fost arestat la 4 iulie 1948 și condamnat la 5 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Târgu Ocna, Valea Neagră, Văcărești, Jilava și Caransebeș. La 2 iulie 1953 a fost internat administrativ pentru 12 luni în închisoarea Caransebeș. A fost eliberat la 18 iunie 1954. A fost rearestat la 26 aprilie 1959 și condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisoarea Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964. Informații din fișele matricole penale din AANP.

te-o bătut ? ” „Nu m-a bătut nimeni, domnule colonel...” „Da’ ce-ai la față, de ești umflat ? ” „Am căzut pe o scândură udă, la WC...” Îi era frică să spună.

Ce munci făceați acolo ?

În cei trei ani de zile am făcut diferite lucrări. Am fost și săpător, am fost și sobar de teracotă, am fost și sudor electric. La un moment dat ne-o’ repartizat în diferite brigăzi. Și eu vorbesc cu un brigadier de la o brigadă de constructori : „Domnu’ Dobrescu³³, luați-mă la dumneavoastră, acolo, ca să scap de săpat la pământ, de roabă...”. Zice : „Nu pot, că am destui”. Știi ? Și, la un moment dat, în timpul repartizării, vine un sublocotenent și zice : „Pe dumneata te cunosc”. Zic : „Păi, și eu vă cunosc pe dumneavoastră”. „De la Târgșor...” Bun. Și zice : „La ce brigadă vreți să mergeți ? ”. „Vreau să merg la o brigadă de constructori.” S-o dus la brigadier și i-o spus : „Domn’e, ia-l pe băiatu’ ăsta ! ”. Brigadieru’ s-o fi gândit : „Măi, l-o propus ăsta, e omu’ lor”. Știi ? Da’ nici vorbă.

Și acolo unde lucram noi, la o fabrică de spart piatra, erau niște civili, un inginer, care mai veneau pe-acolo pe la noi, seara. Și într-o seară când vine, zic : „Da’ ce-ați venit acuma, noaptea, la noi ? ! ”. Că eram în schimbu’ de după-masă. Zice : „Domnilor, am venit să vă spun o veste bună”. „Ce ? ” „A murit Stalin.” Domnule, am ajuns în colonie la 10 și ceva, aproape 11... și sigur că până dimineața vestea o știa toată lumea, numa’ gardienii nu știau. Și nu știau de unde am aflat. Și pă urmă a’ pus pă noi spionii, și la un moment dat ne-a luat pe vreo 10 inși din diferite brigăzi, care lucram acolo, la concasoare, și ne duce la Poarta Albă unde era o închisoare în cadru’ închisorii, la 33.

Dar care a fost motivul pentru care v-au mutat la Poarta Albă ?

Domnule, ne-o pârât cineva că am avut un ziar cu o cuvântare a lui Eisenhower. Și am avut ziaru’, l-am citit, da’ nouă nu ne-a’ spus atunci că de ce ne duce acolo. Pur și simplu o vin’t Chirion³⁴, ofițeru’ politic, ne-a băgat într-un camion și ne-a dus acolo, fără să ne spună niciun cuvânt.

Dar de unde aveau ziarul acela ?

Păi, ni l-o adus un civil de-acolo.

Dar nu îi era frică unui civil să vă facă astfel de servicii ?

Nu, avea încredere, că șefu’ nostru de șantier era un inginer, fost deținut și preten bun cu mine și cu alții. Și ni l-a citit numa’ nouă, la vreo câțiva. Și-n ăia câțiva, a fost unu’ care ne-a turnat, un alt inginer, de la Baru Mare. Da’ nu ne-a’ spus motivul. După aceea, mai târziu am aflat că de ce ne-o’ dus acolo, la Poarta Albă.

Și ne duce acolo și ne ține o lună de zile, și numai la trei zile o bucată de pâine și apă. Domn’e, la un moment dat așa am slăbit, că mă ridicam și cădeam jos... Și mă duc la infirmerie cu încă un coleg din celula de acolo, un maior de aviație, Cara³⁵ îl chema.

33. Dumitru Ghe. Dobrescu, zis Miki, născut la 8 mai 1917 în București. A fost arestat la 18 septembrie 1948 și condamnat la 7 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră, Poarta Albă, Saligny, Lugoj, Jilava și Oradea. A fost eliberat la 16 septembrie 1955. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

34. A se vedea nota 22, la pagina 83.

35. Ion/Ioan Cara, născut la 26 februarie 1909 în Leova, Basarabia. A fost arestat la 19 martie 1949 și condamnat la 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Valea Neagră, Poarta Albă și Jilava. A fost eliberat la 16 martie 1956. Informații din fișele matricole penale din AANP.

Cara și mai nu știu cum îl chema. Am uitat... Fusese pe la aviație, pe la Turda, nu știu pe unde. Și la infimerie îi spun la medic: „Domnu’ doctor, uite, așa, așa, așa...”. Bine. Îmi dă niște pilule și viu înapoi în celulă. Și-mi spune colegu’: „Bă, doctoru’ ăla de acolo te cunoaște pe tine”. „Mă, de unde știi?” „Măi, prostule, s-o uitat în ochii tăi și tu erai cu ochii în pământ, n-ai făcut niciun semn.” Eu bat atunci în ușă imediat: „Domnu’ gardian! Domnu’ gardian, vedeți că io m-am stricat la cap, și n-am ținut minte cum să iau bumbi ăștia... Vă rog să mă duceți înapoi la medic”. Și mă duce înapoi la medic. Când colo era Teofil Mija³⁶, de la Brașov.

De unde vă știți ?

Păi, da’ făcuse ultimii ani de liceu la Sighișoara. Și când am ieșit afară, după 30 de zile, l-am întâlnit iar pe Teofil Mija. „Măi, servus.” „Servus.” Și, în sfârșit, ne-a dat ceva de mâncare, și am plecat înapoi la Peninsula. Și nu m-am mai văzut cu Mija până după Revoluție. Știam c-o venit la Mediaș, c-o fost medic la Mediaș, că și-o luat doctoratu’ în biologie, că l-o’ mutat apoi la Brașov, ca să nu mai fie cu medieșenii, să nu influențeze pe acolo. În sfârșit...

Ei, și ca să continui povestea, imediat după ce m-a adus, am fost la un brigadier, Balla Andrei³⁷ îl chema, o fost el și pe la Pitești, un ungur d-ăla înrăit, așa. Și ne cam supraveghea pe noi, o anumită categorie... Și eram pedepsit după ce am venit de acolo, de la Poarta Albă. N-aveam scrisoare, n-aveam vorbitor, n-aveam nimica. Până când să prind legătură cu casa mai trecea un pic. Ăăă, ulterior am fost la brigada aia, de construcții, de care vă spun. Dar până atunci am fost la Balla Andrei, care era un ungur d-ăsta, al dracului. Știi? Și toată ziua era: „Urdea... Urdea, ce faci? Urdea, ce faci?”. Domn’e, și într-o zi, năpăstuit, știam că vreo jumăta’ de an de zile n-o să mai prind legătura cu casa, era într-o duminică și vine un sublocotenent și strigă: „Au vorbitor următorii: Urdea, cutare, cutare...”. Io am rămas cu gura căscată! Zic: „Mă, cum io vorbitor, io care-s pedepsit aicea, la brigada asta? !”. Și când să intru la vorbitor îmi zice sublocotenentu’: „Dumneavoastră aveți vorbitor dublu”. „Doamne, ce-i aicea?” Și vine frate-meu la vorbitor. Și zic: „Măi Săve măi, cum...?”. „Păi, măi frate, când am venit noi aicea cu căruțele, de la Dorobanțu, a venit aicea și-un plutonier de armată și ne-o citit pe fiecare când avem vorbitor. Și când o venit la mine, zice: «Băi, tu ești Urdea Iosif?» «Da.» «Măi, de unde ești, mă?» «Păi, din Sighișoara.» «Mă, da’ pe Mosora Eroftiei îl cunoști?» «Da’ cum, e văr cu mine!» «Da’ pe Traian Urdea?» «Da.» «Păi, mă, cu ăștia am fost io la școală, la Odorhei.» Și zice: «Băi Urdea, vezi că ai vorbitor dublu. Ți-am recomandat vorbitor dublu».

Adică mai mult timp decât în mod normal.

Da, mai mult decât... Cred c-a fost unicu’ aproape, dacă nu au fost doi din toată brigada. Și când am ieșit de acolo, domnule, Balla Andrei a lăsat-o mai moale. S-o fi gândit: „Măi, ăsta e turnător pe undeva, la rang înalt”. Știi? Bun.

36. Teofil Mija (1923-2010). A fost arestat la 25 mai 1950 și condamnat la 15 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Aiud, Gherla, Jilava, Oradea și Poarta Albă. A fost eliberat la 1 august 1964. Interviu cu Teofil Mija, în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale...*, III, Polirom, Iași, 2009, pp. 143-157.

37. Andrei Balla, născut la 29 februarie 1924 în Cireșoia, Bistrița-Năsăud. A fost arestat la 29 iunie 1949 și condamnat la 5 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Pitești, Valea Neagră și Gherla. A fost eliberat la 27 iunie 1954. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

După vreo săptămână primesc un pachet, da primesc mai mult decât 5 kilograme, cât era voie. Erau vreo 7 sau 7 jumate... La desfacerea pachetului era' și brigadierii noștri. Și lua' de-acolo și băga la ei, și ne lăsa' numai 5 kilograme. Ce era peste 5 băga într-un sac și apoi împărțeau ei cu... dracu' să-i știe. Și să duce brigadieru' la plutonieru' Murzea, îl cheamă și zice: „Domnu' plutonier...”. „Ce-i, bă?” „Urdea are peste 6-7 kilograme.” „Și ce vrei, mă bozgore? Lucră?” „Lucră, dom' brigadier...” „Atunci taci în pizda mă-tii!” Țăla, când o auzit treaba asta... Și cine era Murzea ăsta? Era tot un sighișorean, dintr-o comună vecină, care a fost coleg de școală cu niște veri de-ai mei. Știi? M-am întâlnit după aceea cu el, că ne-o scos afară, să-l ajutăm să-și taie porcu', acolo unde avea el porcu', lângă colonie.

Și-așa c-am lucrat după aceea pe la concasoare, la sudură electrică, pe la sobe de teracotă. Și, prin august 1953, ne zice: „Toate brigăzile vin în colonie! De mâine încolo nu mai ieșiți la lucru”. Era cald, frumos, stăteam la soare, făceam plajă...

Se închidea Canalul...

Da, atunci s-a desființat Canalul. Din motive financiare, că nu mai aveau bani să mai continue lucrarea. Și era cam prin 10-15 august, așa, nu-mi mai amintesc bine, și văd niște trenuri lângă colonie, acolo. S-au format atunci două garnituri de tren, fiecare cu aproximativ câte 1 000 de deținuți. Și ne-a' imbarcat în trenuri. Și unde ne duce? Măi, trecem prin Brașov... Unde să ne ducă în altă parte, decât la Aiud sau la Gherla? Când am ajuns în Daneș, lângă Sighișoara, aveam o carte poștală nescrisă, și prin crăpătura podelei vagonului am lansat această carte poștală la văru' meu Erofei Mosora, care era din Daneș. Și-o căzut cartea poștală între linii. Un ceferist o găsit-o și-o dus-o la părinții lui Mosora și așa s-o aflat despre noi că suntem la Aiud.

Eu am rămas la Aiud... Nu știu câte vagoane, da' vreo 50 de vagoane or rămas la Aiud și vreo 50 de vagoane or plecat la Gherla. Și-apăi la Aiud când am ajuns era „postul festivalului”, că era festivalu' din 1953³⁸. Păi, nu vă spun ce-a fost acolo. A fost o foamete extraordinară. Păi a fost atunci o foamete în toată țara, și dacă în toată țara era foamete, vă dați seama la pușcărie ce era. Era groaznic... Trei fire de varză. În fiecare zi se mânca' câte trei fire de varză într-o ciorbă chioară. Știi?

La Aiud ați fost ținuți doar la celulă sau v-au băgat în fabrică, la muncă?

Am lucrat acolo în schimb de noapte la lăcătușerie. Tot așa, ca un fapt divers, făceam foarfeci chirurgicale. Și aveam maistru, un ungur, Naghi îl chema. El făcea controlu' de calitate. Și eu n-am pus mâna pe pilă în viața mea. Și n-am făcut eu lucru prea bun acolo. Și zice: „No, Urdea, asta-i bună, asta nu-i bună, asta-i bună, asta nu-i bună. No, înapoi cu ele și să vii cu ele făcute”. Viu înapoi, da' n-am avut timp să le mai refac, și tot așa am venit. Zic: „Domnu' maistru, dumneavoastră n-ați făcut în România școala”. „Cum n-am făcut?” „Păi, nu se poate. Un meseriaș așa bun ca dumneavoastră n-o putut să învețe decât undeva în străinătate...” „La Budapeșt am făcut io!” „Să vede, domnu' Naghi, sunteți un meșter...” „No, acuma, ai făcut piesele?” Zic: „Da”. „No, asta bun, asta bun, asta bun...” Tot era bun! Domn'e, vă declar pe cuvânt de onoare că nu vă mint. Știi? Apăi le-am spus la preteni și râdeam de el. Da...

Și vreau să vă spun că prin '54, când deja eu eram cu pedeapsa de 5 ani terminată și așteptam să mă elibereze, într-o bună zi, mă cheamă la grefă un maior de Securitate.

38. Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților a avut loc la București între 2 și 14 august 1953.

Și zice : „Ce-ați făcut ? De unde sunteți ? La ce colonie ați fost ? ”. Nu știu ce, cutare... Îi răspund, și zice : „Bine. Io vă comunic că aveți un supliment de pedeapsă de 24 de luni³⁹”. „Da’ pentru ce ? ” Zice ăla : „Nu știu ce ai făcut dumneata pe-acolo, prin colonie, că ai venit încondeiat, și mai ai 24 de luni pedeapsă administrativă ca urmare a modului cum v-ați comportat în închisoare. Deci n-ați vrut să renunțați la ideile dumneavoastră... Ați rămas tot cum ați intrat”. Zic : „Ba nu, că îs mai bătrân cu 6 ani de-atuncea”. Și, în fine, zice : „Mai aveți de executat 24 de luni”. No, zic : „Mă, cum o’ trecut 5 ani, mai trec și 24 de luni”.

Și după asta am mai stat încă vreo 2-3 luni, până când, într-o bună zi, vine un gardian și mă citește : „Domnu’ Urdea, fă-ți bagajele și vino pe coridor ! ”. Era un sergent-major cumsăcade, care, ceea ce ne-a surprins, dom’le, extraordinar, intra la noi în celulă, și spre deosebire de alții care ne înjurau și care ne făceau în fel și chip, ăsta zicea : „Domn’e, stați, că Dumnezeu vă ajută și o să ieșiți cu sănătate.” El ne încuraja. Și exact în ziua aceea era de servicii’ acest sergent-major pe care l-am numit noi „Alexe, omul lui Dumnezeu”. Și pe coridor, când am ajuns, mai găsesc vreo 2-3. Și l-am întrebat : „Unde ne duce ? ”. Am crezut că ne duce într-o colonie, unde să ne ispășim pedeapsa administrativă. Și zice : „Domn’e, ieșiți afară, plecați, sunteți liberi...”. Și-am plecat acasă. Mă rog, nu mai spun...

Așadar, de la Aiud ați fost eliberat.

De la Aiud, da. Și după 6 ani de zile am ajuns acasă, la părinții mei... Da’ trebuie să vă spun că între timp, când eram student, eu făcusem curte unei fete mai tânără decât mine cu vreo 7 ani de zile, care era elevă prin clasa a VIII-a când eu am fost închis. Era fata unui preot de lângă Făgăraș. Și primu’ lucru când am venit acasă, am întrebat : „Domnule, s-a căsătorit ? ”. „Nu.” Unchiul acestei domnișoare era un avocat. Vă pricepeți la handbal ? Nu... E un mare jucător de handbal, unu’ Radu Voina⁴⁰, care-i antrenor acuma la Olțchim. E nepotu’ meu, și tatăl lui era avocat și neam cu părinții fetei. Și ăsta s-apucă și dă un telefon la fată : „Măi, o venit Zia”. De la Zaharia, mie îmi spunea Zia. Ei, da’ ea era pe cale de a se logodi cu un inginer din București. Și ingineru’ era chiar la socrii mei să pregătească logodna și așa mai departe... Și să duc sora viitoare mele soții și îi spune socrului meu : „Tăticule, Ligia” – așa o chema pe nevastă-mea – „nu să mai mărită cu Șerbănuț”. „Hai că pui io mâna pe corbaci.” Știi ? „Da’ ce i-o vin’t în cap ? ” Zice : „Tăticule, o venit Zia de la închisoare”. „Dumnezeu să v-ajute ! ” Da’ el nu știa că eu o voi cere în căsătorie. A doua zi mă pomenesc cu ea la mine. Asta era prin octombrie. Nu vă mai spun cum a fost, mă rog, întâlnirea... Și gata. Ea făcuse Academia Comercială și era, la Petroșani, contabil-șef adjunct la Banca Națională.

Și nu-i era teamă că o să-și compromită tot viitorul căsătorindu-se cu dumneavoastră ?

Nu-i era teamă. Și Securitate mi-a spus : „Alege-ți undeva un domiciliu, pentru că dumneata ești indezirabil în Sighișoara. Tre’ să pleci ! ”. Ce facem, domnule ? Ia să mă duc și io la Petroșani și acolo-mi pierd urma. Și zic la Securitate : „Mă duc la Petroșani”. „Da’ de ce tocmai la Petroșani ? ” „Mă duc să lucrez în mină, că singura meserie pe care pot s-o mai fac e miner.” „Ah, da, foarte frumos...” Și așa o și fost.

39. Conform fișei matricole penale din AANP internarea administrativă a fost de 12 luni.

40. Radu Voina, handbalist român născut la Sighișoara la 29 iulie 1950.

M-am căsătorit, apoi m-am dus la Petroșani, și acolo, din căsătorie, a' rezultat doi copii : unu' din '55 și fetița în '57. Eu am avut un serviciu nu prea bine plătit, dar convenabil, așa. N-aveam stăpân. În sfârșit, destul de bun. Era la un birou, da' tot ca muncitor necalificat eram trecut. Și am avut acolo legături cu un preten de-al meu la care mă mai destăinuiam, și el mie, și nu știu ce. Și n-am știut eu ce oi păzește el. Știi ?

Cum îl chema ?

Bouzancu (?) sau cam așa ceva... Fusesse primar legionar la Lipova. Și aveam mare încredere în el. Țsta era șef contabil la o întreprindere. Și prieten, mă rog, în relații cu soția, de la bancă. Și printre altele mă întreabă : „Măi, cum i-ai pus numele la copilu' tău ?”. Zic : „Măi, i-am pus numele Radu”. Da' el de 'colo : „De la Radu Gyr”. Da' nu era adevărat. I-am pus Radu pentru că Radu-l chema pe vărul soției mele, care-i antrenor de handbal acuma, Radu Voina. „Mă”, zice, „io la al meu i-am pus numele Horia, de la Horia Sima”. Bun. Și mai discutam, și mai spun una, și mai spun alta, și în sfârșit... La un moment dat, eram pe stradă, către seară, așa, și vine un cetățean la mine și zice : „Domnule, n-aveți niște bani să-mi cumpăr o căciulă, că uite, e destul de rece în luna mai și n-am bani...”. Eu, puțin vesel, așa, zic : „Da, mă, cum să nu ? ! Poftim, domn'e, bani”. Nici nu știu cât i-am dat. Știi ? Și ăla de colo zice : „Domn'e, trăiască Horia Sima !”. La care eu am rămas cu gura căscată. Și mai apar doi lângă el : „Ce-ai zis, mă ? Să trăiască... cine ? !”. Bun. Mă duc acasă. Peste trei zile vine Securitatea și mă arestează. Asta era după evenimentele din Ungaria. Da' nu că mi-o' spus ăla că „trăiască...”, ci că „ai vorbit că pe copilu' tău îl cheamă Radu, după Radu Gyr, și ai fost închis” și nu știu ce, și nu știu cum... Și m-au arestat și m-au dus la Securitate la Petroșani.

Cum s-a desfășurat această nouă arestare ?

Era în '59, în aprilie, și vine un ofițer de Securitate și zice : „Dom'le, poftiți până acasă !”. Zic : „Păi, stați să-mi anunț soția” ...că era aproape de biroul meu, la bancă. Și îi zic : „Uite tre' să merg pân' acasă”. Când am ieșit din bancă, mai erau încă trei ofițeri de Securitate. Și m-am dus până acasă, percheziție. Apoi : „Dom'le, îmbrăcați-vă, nu prea gros, așa !”. Și așa am ajuns la Securitate în Petroșani. Acolo am stat vreo 2-3 săptămâni, într-un beci fără căldură, fără pat, fără nimic. Și după două săptămâni mă duce la Securitate la Deva.

Și la Deva am stat închis de la sfârșitu' lui mai și până în octombrie, când m-a' judecat. În '59, da. Și-acolo îmi dă 9 ani condamnare.

La Deva v-au ținut în Securitate sau în închisoare ?

În Securitate. Și cum am ajuns acolo : bătaie. Fără să mă întrebe ceva, fără să-mi spună nimic. Adică pentru intimidare... După aceea mă cheamă să dau niște declarații, că ce-am făcut și cu cine am vorbit. Asta era în '59, că au fost o serie de arestări atunci ca urmare de evenimentelor din Ungaria. Și : „Cu cine ai mai discutat ? Cu cine ai corespondat ?”. Știam că ăștia mi-au „verificat” corespondența, mi-au cenzurat-o, și-atuncea am spus că am corespondat cu un prieten de-al meu din pușcărie, da' fără să scriu nimic de pușcărie sau nu știu ce, pur și simplu probleme de familie. „Aaa... deci cu cutare, tot cu legionaru'.” „Da' de ce ai dat numele copilului de Radu ?” „Radu i-am dat numele pentru că un văr de-al soției...” După cum v-am povestit. Și-atuncea mi-am dat seama cine m-a turnat. Pentru că n-am mai discutat treaba asta cu nimenea.

Și, domnule, eu puteam să am acolo niște martori ; un martor, un medic, preten de-al meu, care putea să dovedească că nu am zis nimic. Însă dacă ăla o declarat c-am zis... M-am gândit : „Îl mai bag și pe-ăla... Mă, ăștia dacă te-o' adus aicea, vorba lor, «vinovat, nevinovat, legea te pedepsește». Nu ? «Aicea n-ați fost adus așa, numa' pe flori de măr. Las'că știm noi...»". Bun.

Și pentru asta v-au condamnat, pentru numele copilului ?

Ei, actul principal de acuzare a fost... Am aici biletul de eliberare. Așa : condamnat la 9 ani pentru „uneltire împotriva ordinii sociale”. Da' ei m-au condamnat că am ținut legătura prin corespondență cu fostul meu camarad, Lae Grozavu. Că e adevărat că am corespondat cu el. Am fost în pușcărie împreună la Peninsula, el a fost coleg de facultate cu viitoarea mea soție... Și deci ăsta a fost motivu' pentru care am ținut legătura cu el. Fac o mică paranteză. Face anchetatorul declarația... „A luat legătura cu Grozavu Nicolae din comuna pricaz”. Și după aceea îmi dă să semnez declarația. Citesc și acolo era scris Pricaz cu „p” mic. Nu i-am zis nimica. Ce să zici, domnule ? Pă urmă mă cârpea ăla de... Și-așa m-o înjurat. De bătut nu m-o' bătut. Dar spun că mai târziu, după ce m-am eliberat, eram la Petroșani la un meci de fotbal, juca Dinamo, și era o serie întreagă de ofițeri de la Securitatea din Deva. Și zice unu' : „Uite-l, bă, pe Urdea !”. Și vine acolo, dă mâna cu mine... Și vine și ăla, care o scris. Zic : „Cu dumneata nu dau mâna”. „Da' ce, că nu te-am bătut...” „Nu, domn'e, da' ai scris Pricaz cu «p» mic.” Domn'e, o' răs ăia... În sfârșit.

Mai țineți minte cine era șef la Securitate în Deva, cât ați fost dumneavoastră acolo ?

Nu. Dar știu că unu'... unu' Balea era acolo anchetator. Ați auzit de el ?

Da, era foarte cunoscut în zonă.

Era cunoscut, așa e ! Știi cu cine am mai fost acolo la Deva închis ? Mai târziu, da, cu un lot... de-al lui Volcinschi⁴¹, de la Cluj⁴². Ăăă, bun. Terminăm acolo, ne dă pedeapsa, 9 ani... În sfârșit, io : „Bine că nu mi-a' dat 10”. Că ziceam așa, că mai vine câte o amnistie, câte o grațiere, și vine pân' la 10 ani sau pân' la 15 ani.

Dar acolo unde eram, la Securitate, era un preot din Cetea, de pe lângă Alba, care s-o eliberat... Era paralizat. Și completu' de judecată s-a deplasat la penitenciar, și acolo l-au judecat. Și trebuia să se elibereze. Și eu iau pieptănu' lui și îi scriu soției acolo, două rânduri. Și era acolo angajat la Securitate un medic evreu, da' cu nume românesc. Și ăla îi zice la popa din Cetea : „Părinte, vă eliberați”. „Vai, domnu' doctor, o damigeană de vin vă trimet.” „Taci, domn'e, că mă bagi și pe mine aicea, lângă dumneata !”

41. Raul Volcinschi (1923-2011). A fost arestat la 23 noiembrie 1956 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A evadat din Securitate și a mai primit o condamnare de 20 de ani. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Jilava și Gherla. A fost eliberat la 31 iulie 1964. Interviu cu Raul Volcinschi în Cosmin Budeancă (coord.), *Experiențe carcerale...*, II, pp. 151-157.

42. Raul Volcinschi – 25 de ani de muncă silnică, Ioan Iuga – 16 ani de muncă silnică, Ioan Ganea – 15 ani de muncă silnică, Nicolae Petrescu – 12 ani de temniță grea, Ștefan Bălan – 12 ani de temniță grea, Ovidiu Hagea – 12 ani de temniță grea, Cornel Ursu – 10 ani de temniță grea, Ioan Albu – 8 ani de temniță grea, Matei Bucurenciu – 7 ani de temniță grea. Informații de la Raul Volcinschi, căruiua îi mulțumim.

Cum îl chema pe preotul din Cetea ?

Oare nu-l chema chiar Ceteanu⁴³ ? Nu mai știu... Era preot greco-catolic.

Și cum ați scris cu pieptenele lui, că nu înțeleg ?

Păi era un pieptene negru, așa, și am avut un bold și am zgâriat cu boldul'. Dar înainte i-am transmis un mesaj printr-un anchetator. Domn'e, într-o zi când eram la Deva la Securitate, vine un locotenent-major de Securitate de la Petroșani. Și când mă bagă la el în birou începe : „Stai jos, dumnezeii ! ” ...și nu știu ce, și nu știu cum. O plecat ăla care m-o adus sus, gardianul', și zice : „Domnule, stai jos. Eu o cunosc pe soția dumneavoastră, stăm în blocu' vecin, la Petroșani. Cum vă simțiți ? ”. Zic : „Bine”. „Ce știi despre cutare ? ” M-o întrebat, așa, de formă, de un profesor de-acolo, nu știu ce... Și îi zic : „Bine, domnule, spuneți-i soției să intenteze proces de divorț...”. Că mi-era teamă, cu doi copii și contabil-șef la bancă... A scăpat până la urmă, că, mă rog, nu știu ce motiv a' mai pus ei acolo, da', în tot cazu', a divorțat de mine. Și când îl chema iarăși pe ăla de jos, de la arest, să mă ducă înapoi, mi-o mai tras o înjurătură. Știi ? Da' am văzut eu care-i treaba.

În sfârșit, și am terminat cu treburile ăstea, și în toamnă, la începutul lui noiembrie, așa, într-o dubă, ne duce la Jilava. Nu vă mai spun : fără mâncare, fără baie, într-o stare, așa, fizică de nedescris. Și am stat acolo vreo săptămână, în Jilava, și apoi ne duce la Galați, în pușcărie. Și am mai stat și la Galați, cât am mai stat...

Cum vi s-a părut închisoarea de la Galați, comparativ cu celelalte ?

Bine, noi eram în tranzit, așa că ne dădea' pace : „Bă, ăștia și așa nu stau aicea, ăștia pleacă”. Ne-am stat acolo decât vreo 2-3 săptămâni. Acolo eram într-o cameră cam cât e asta vreo 30 de inși. Și într-o zi : „Dați toate hainele civile jos ! ”. Ne-am dezbrăcat și ne-au dat haine de pușcărie. Zeghe. Eu am primit niște pantaloni... aproape pantaloni scurți și un veston petecit, ciuruit, de puteai să citești *Scânteia* prin el, atât era de ciuruit. Și iarăși fără mâncare, slabi și-amărați și ca vai de noi.

Și într-o noapte ne duce în port la Galați și ne îmbarcă pe un bac închis sus, tras de un remorcher. Bacu' ăsta avea o cală unde se transportau diferite mărfuri pe Dunăre. Și acolo eram, cred, vreo 300 de inși. Și am pornit pe Dunăre, încet-încet. Și, la un moment dat, un gardian de serviciu, un plutonier care ne păzea acolo, ne supraveghea, deschide chepengu'. Și am întrebat : „Domnu', unde ne duceți ? ”. „În Rusia, în Siberia, fir-ați ai dracului să fiți ! ” Zic : „Domnule, ne bucurăm, că ne duceți în țara socialismului biruitor, că acolo, în Rusia, deținuții sunt mai liberi, lucrează...”. „Fir-ați ai dracului ! ”

În sfârșit, ajungem pe brațul Chilia, vizavi de orașul-port Vâlcov, care era deja dincolo, la ruși, și în ziua de 6 decembrie ajungem la Periprava. Domn'e, o zi de neuitat, 6 decembrie, Sfântu' Nicolae, 1959. Bătea un crivăț, domn'e ! Și aveam hainele alea de pușcărie, ciuruite... Era un frig, domnule... Și ne-a' pus să descărcăm de pe un remorcher niște butoaie cu murătură. Și se vărsa zeama de murătură, rece, nu știu ce...

43. Ioan Oțoiu (1890/1899-1961). Preot greco-catolic. A fost arestat la 25 noiembrie 1958 și bătut pentru a face declarații care să justifice propria-i arestare, a paralizat în anchetă. A fost condamnat la 10 luni de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisoarea Deva. A fost eliberat la 10 octombrie 1959. A decedat la 19 iunie 1961. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. N, O*, p. 246 ; fișa matricolă penală din AANP.

Și știu că pe la amiază ne-o' adus într-o gamelă niște ciorbă. Vă rog să mă credeți, luam lingura și până s-o duc la gură vântu' zbură ciorba... La un moment dat așa mi-a fost de frig, că n-am mai putut să mai casc gura! Și o trebuit să-mi casc gura cu ambele mâini... Vă rog să mă credeți, nu exagerez cu nimica. Nici nu vă spun chiar totul cum a fost. Și așa am putut să storc câteva linguri de zamă de murături. Și pă urmă ne duce în băcu' ăla și, de acolo, dimineața ne ducea' la tăiat stuf. Și acolo, la bac, apăi m-am întâlnit cu toți prietenii lui Volcinski. Din Deva erau, din Cluj... în sfârșit, doi inși erau de la Biologie. Era Iuga⁴⁴, asistent universitar la marxism-leninism... A murit, Dumnezeu să-l ierte. Toți au murit din lotu' ăsta. Era Biscăreanu⁴⁵, avocat sau procuror la Deva, Ștefan Nicolae⁴⁶ avocat la Petroșani... Într-adevăr, majoritatea se pare că au fost avocați. Au murit toți, nu mai trăiește niciunu'. Ba nu, Volcinski mai trăiește. M-am întâlnit la Huedin cu el.

La dezvelirea monumentului⁴⁷ ?

Da. Ați fost acolo ?

Nu, nu am fost, dar știu că a fost dânsul.

Da ? Acolo m-am întâlnit cu el. Da, bun. Hai să revin ! Acolo au fost unele dintre cele mai grele zile, la tăiat stuf. Dimineața, încă noapte, erau stele pe cer, ieșeam de pe bac pe malul brațului Dunării. Și ne număra și după aceea plecam vreo 7 kilometri la tăiat stuf. Ne conduceau militari din paza Securității. 7 kilometri mergeam până acolo ! Când ajungeam acolo, treceam la tăiat stuf. N-am știut la început cum să tăiem, nu făceam norma. Pe unii îi băteau când ajungeau la bac, că n-au făcut norma, nu știu ce... În sfârșit, a fost cum a fost, greu, mizerabil.

Acolo era pojihiță de gheață și așa să tăia stufu'. Prindea gheața stufu', el era rigid, și cu secera îl tăiau de la suprafața gheții. După ce nu mai era gheață, nu mai tăiau. Și-mi aduc aminte că era unu', Ștefan Bălan⁴⁸ – Dumnezeu să-l odihnească acolo unde e – un fel de brigadier, așa. Și aveam un lipovean care ne număra snopii ăia pe care-i tăiam... Și-apăi unu' îl ținea pe lipovean de vorbă și alții numărau : „20, 25, 35, 40, 50” până când ajungeam la normă. Știam câți inși suntem și făceam norma. Ce s-o fi întâmplat când a' făcut inventaru' ăla, știe Dumnezeu !

44. Ioan Iuga, născut la 10 septembrie 1929 în Ormindea, Hunedoara. A fost arestat la 23 ianuarie 1957 și condamnat la 16 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Gherla, Salcia, Periprava, Salcia, Jilava și Galați. A fost eliberat la 14 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

45. Viorel Biscăreanu, născut la 1 septembrie 1925 în Băcia, Hunedoara. A fost arestat la 8 iunie 1957 și condamnat la 17 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Gherla, Salcia și Periprava. A fost eliberat la 13 aprilie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

46. Nicolae Ștefan, născut la 27 martie 1924 în Robea (?), Olt. A fost arestat la 5 iunie 1957 și condamnat la 15 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Deva, Gherla, Salcia, Periprava și Giurgeni. A fost eliberat la 3 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

47. Este vorba de dezvelirea Monumentului Rezistenței Anticomuniste din zona Vlădeasa a Munților Apuseni, eveniment ce a avut loc la Huedin la 4 octombrie 2009.

48. Probabil Ștefan Bălan, născut la 6 februarie 1932 în Teiuș, Alba. A fost arestat la 24 ianuarie 1957 și condamnat la 12 ani de temniță grea. A executat pedeapsa în închisorile Cluj, Gherla, Salcia, Periprava, Luciu-Giurgeni, Văcărești, Jilava, Galați și Ostrov. A fost eliberat la 3 august 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

În sfârșit, acolo am mâncat și carne de cal. Când ne-a' adus carne de cal am crezut că suntem în Rai! Zice: „Domn'e, mâncați carne de cal?”. „Domn'e, și de câine mâncăm!” Era o foamete grozavă. Și ne-a' adus carne de cal și am mâncat.

După ce s-a imprimăvărat... s-o terminat recoltatu' stufului. După aceea ne-a' dus în Insula Mare a Brăilei, la diferite munci.

În ce colonie, mai exact ?

La Stoenеști, la Salcia, la Grădina. La vreo 5-6 colonii am fost. Într-o colonie am fost în brigadă cu Paleologu⁴⁹ și cu Ion D. Sârбу⁵⁰, dacă ați auzit de el. Care era tot din Petroșani...

Din Petrila...

Din Petrila, da, sigur că da. Am avut multă corespondență cu el după ce s-a eliberat. Eram preteni foarte buni. Și toată corespondența asta mi-am dat-o la Fundația „Ion D. Sârбу”. Nu mai știu cine e acolo... Barbu sau cine-i?

Ion Barbu.

Ion Barbu, da, da. Am zis: „Domn'e, să mă duc, să le fac copie, să le aduc înapoi”. Da' n-am mai fost la Petroșani... Bun. Da' hai să trec peste!

Unde a fost cel mai greu în coloniile din Baltă ?

Totuși, zic că pentru mine parcă la Canal a fost mai greu. Acolo am ajuns la disperare. Dincoace, când am ajuns, în seria a doua, aveam oarecare experiență și eram înrăit, eram învechit în pușcărie.

Dar, totuși, aveați familie, aveați copii acasă... Presiunea psihică era mai mare.

Aveam copii acasă, da, e adevărat. Însă am găsit și acolo oameni de calitate și așa am rezistat. Era Ion D. Sârбу, care ne ținea câte o conferință, era Paleologu acolo, cu noi. Mai era Ivasiuc⁵¹ acolo... Cine mai era? Mai era unu'... am uitat cum îl chema. În sfârșit. Îmi aduc aminte că eram acolo cu un grup de sași de la Biserica Neagră, din Brașov, studenți, avizi de cultură. Și Sârбу era un pipaș mare. Și vine într-o zi la mine, și zice: „Măi, tu știi vreo poezie de Maria Rilke?”. Zic: „Măi, nu știu, da' de ce?”. „Măi, deseară am conferință cu sașii... Și cât timp ține conferința, ăștia mă alimentează cu țigări și eu fumez tot timpul.” Domn'e, și vorbește de Maria Rilke două ceasuri... ăștia o' înghițit tot. Un povestitor mare a fost Sârбу. Ce mai, grozav! Păcat că a murit înainte de... Revoluție. În septembrie a murit⁵². Știu că la înmormântarea lui, la

49. Alexandru Paleologu (1919-2005), scriitor, eseist și critic literar, diplomat și om politic. A fost arestat la 8 septembrie 1959 și condamnat la 14 ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Jilava, Ostrov, Giurgeni și Botoșani. A fost eliberat la 24 iunie 1964. În 1963, când se afla în penitenciarul Botoșani, a fost racolat inițial ca „agent de influență” și a acceptat contacte cu ofițerii de securitate până în 1984. Și-a recunoscut colaborarea cu Securitatea încă dinainte de 1989; http://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_Paleologu, accesat la 1 august 2008; fișa matricolă penală din AANP.

50. Ion Desideriu Sârбу (1919-1989). A fost arestat la 17 septembrie 1957 și condamnat la 1 an închisoare corecțională. Ulterior a mai primit o condamnare de 7 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Jilava, Gherla, Salcia, Periprava și Giurgeni. A fost eliberat la 6 februarie 1963. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

51. Vezi nota 1, la pagina 230.

52. Ion Desideriu Sârбу a decedat la 17 septembrie 1989.

Craiova, a fost Paleologu și cu Augustin Doinaș. Da' astea le știu de la văru' meu, Regman. Mă rog...

Tot o chestie hazlie. La un moment dat, așa, printre toate ăstea, ne-am săturat acolo, că munca era grea și mâncarea era proastă... Și chiar dacă-ți mai veneau pachete de acasă, te gândeai : „Măi, ăia de acasă numai ei știu ce viață duc ! ”. Mă gândeam la soția mea, cu doi copii, socru-meu fost preot greco-catolic, deschiaburit, fără servicii', și soacră-mea, învățătoare, fără servicii'. Părinții mei... tata închis și el un an de zile fără condamnare, c-am fost chiaburi, și așa mai departe. Și m-am gândit : „Mă, să nu mai trimită pachete aicea. Mă duc la închisoare și acolo, cel puțin, stau la celulă și mă odihnesc”. Știi ? Da' cum dracu' s-ajungem la închisoare ? Și odată o dat acolo peste noi o epidemie de leptospiroză. Și zic ăștia : „Toți care au fost bolnavi de leptospiroză sau febră tifoidă să iasă afară ! ”. Și-am auzit, domnule, că îi duce în închisoare. „Toți cei care au febră tifoidă, să spună prin ce spital o' fost închiși, internați.” M-am gândit : „Mă, ăștia verifică pe la spitale, pe acolo...”. Și zic : „Domn'e, eu am fost la Odessa, în timpu' războiului.” În gândul meu : „Du-te la Odessa și caută ! ” Bun. „Trebuie să dați probe de coprocultură.” Eram cu Ștefan Nicolae, prietenu' meu care era avocat. „Măi Fănică, ce facem, mă ? ” Am găsit un preten de-al nostru care o avut, într-adevăr, febră tifoidă. „Ne dai și nouă niște materie... ? Îți dăm niște țigări.” Și-am cumpărat materia... pe țigări. Știi ? Bun. Și-am ajuns, într-adevăr, la Gherla. Și în Gherla am stat din '62 până în '64. Și acolo am stat în cameră vreun an și ceva. Mă rog, era mâncarea cum era... Și știu că am făcut și izolare pe-acolo, cu unu' Pavlovici Florin⁵³. Ați auzit de el ?

Da. A scris o carte despre tortură⁵⁴...

Exact, da ! Parcă și Mihalcea⁵⁵ o fost acolo. Eii, și într-o zi zice : „Care sunt pe aicea zidari ? ”. Acuma eu am lucrat și zidărie la Canal. Zic : „Domnule, eu sunt...”. Mă scoate afară, și îmi arată undeva unde cădea văcălașul, tencuiala, din loc în loc. Zice : „Uite, pe aicea trebuie să repari ! ”. N-am avut paza lângă mine, că nu puteam ieși din închisoare. Și-apăi lucrăm acolo și mai dădeam și din ăla bun jos, ca să am ce lucra.

Ați perceput vreo schimbare când au început eliberările ?

Daaa. Într-o zi, eram la izolare și acolo am încercat prin morse să vorbesc cu Biscăreanu, care era într-o celulă care era deasupra izolării. Și zice : „Băi, eu mâine mă eliberez”. Asta a fost în aprilie '64⁵⁶. Deci o început să se schimbe treaba. Pă urmă

53. Florin Constantin Pavlovici, născut la 14 martie 1936 în Concești, Botoșani. A fost arestat la 2 februarie 1959 și condamnat la 5 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Jilava, Giurgeni, Periprava, Gherla, Ostrov și Salcia. A fost eliberat la 31 ianuarie 1964. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

54. Florin Constantin Pavlovici, *Tortura pe înțelesul tuturor*, Cartier, Chișinău, 2001.

55. Alexandru Mihalcea, născut la 13 august 1936 în București. A fost arestat la 24 martie 1959 și condamnat la 4 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile MAI, Malmaison, Jilava, Poarta Albă, Salcia, Luciu-Giurgeni, Ostrov, Grindu și Gherla. A fost eliberat la 23 martie 1963. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. M.*, pp. 255-256 ; fișa matricolă penală din AANP. A publicat volumul de memorialistică *Jurnal de ocnă*, Albatros, București, 1994.

56. Potrivit fișei matricole penale din AANP, Viorel Biscăreanu a fost eliberat la 13 aprilie 1964.

ne spunea cineva că pe un tip bolnav l-au scos din penitenciar de la Gherla și l-au trimis acasă două săptămâni, și a venit înapoi. Ei, și ăla ne-a spus : „Domn’e, s-apropie ziua...”. Și într-adevăr, o’ venit într-o zi niște ofițeri de Securitate și ne-a’ spus : „A apărut un decret, Decretu’ 411. Veți fi toți eliberați”. Acuma io, care eram recidivist, zic : „Domn’e, da’ și recidivistu’ ?”. Zice : „Steagu’ alb se va ridica deasupra pușcăriilor din România ; nu va mai exista nimeni...”. Și într-adevăr, am mai stat încă vreo lună de zile. Și-apăi venea un gardian, unu’ Mureșanu, de la Gherla, și spunea : „Băi domnule, ce se întâmplă ? Să nu fiți supărați pe mine. Da’ io dacă aveam ordin să vă bat, vă băteam... Dacă aveam ordin să vă spal pe picioare în fiecare zi, vă spalăm pe picioare”. Știi ? În sfârșit...

Schimbau discursul...

Păi, da, da, sigur că da...

Cum a fost ziua eliberării pentru dumneavoastră ?

Acuma, eu ce să vă spun ? Că știam că vom fi liberi, dar am stat vreo două săptămâni în așteptare. Deci pregătirea era făcută. Am avut cărți, am avut șah, nu știu ce... Și pă urmă, cu prietenu’ meu, cu Ștefan Nicolae, am plecat dă la Gherla. Pe tren ne-o’ văzut oamenii că suntem slabi, să ne deie de mâncare, nu știu ce... Domn’e, nouă nu ne mai trebuia mâncare, că eram prea bucuroși și emoționați. Am ajuns la Cluj, acolo m-am dus la un văr de-al meu, unu’ Maximilian Bendorfean. Nu vă spune nimica numele ăsta ? A fost inspector școlar general al Regiunii Cluj. Și era văr cu mine și cu Cornel Regman. Și mă duc pe la el, în sfârșit, mi-o dat niște bani, am venit acasă... Și când am venit acasă, soția era la gară, că i-am dat un telefon de la Cluj. Am venit acasă, am găsit copiii... Deja erau mărișori.

N-au avut o surpriză să vă vadă cu înfățișarea aceea ?

Băiatu’ mă cunoștea, da’ fata n-avea de unde să mă cunoască, pentru că ea era din ’57, avea 1 an când m-au arestat. În sfârșit, am stat acolo. Soția era contabil-șef adjunct la bancă și, la un moment dat, pleacă ăsta, contabilu’-șef, și ea trebuia să ieie în primire, să fie avansată. Da’ s-a băgat unu’ care era student la fără frecvență, un membru de partid, nu știu ce, și pe soția a’ lăsat-o tot adjunct. Și atunci s-a supărat și a zis : „Plecăm de aicea !”. Și am plecat. Ea avea ceva relații cu foști colegi de-ai ei de Academie care ajunseseră mari prin București, că o’ păstrat relațiile. Și a avut un transfer și ne-am mutat la Sibiu în ’68. Soția a venit contabil-șef la Banca Agricolă, la banca regională, aicea... Așa. Și eu, în sfârșit, am reușit să intru la Întreprinderea de Panificație.

V-ați refăcut viața, practic.

Da. Și domn’e, acuma vine nenorocirea... Totul era bine, am cumpărat un apartament cu patru camere, din cărămidă, copiii la școală învățau bine... Și totul a fost bine până în 1970, în ianuarie. Într-o zi vine directoru’ meu, cu care eram în relații bune : „Măi, du-te pân’ la bancă ! Te cheamă directoru’ de acolo”. Mă duc acolo. Directoru’ era un prieten de-al nostru : „Măi, ia mașina mea și du-te acasă cu soția ta, că nu se simte bine !”. Asta era sâmbăta. Mă duc cu ea acasă. Avea febră. Domn’e, știu că era în ianuarie, muncise mult la bancă cu bilanțu’, cu nu știu ce, dracu’, lacu’... Venea numa’ seara târziu, io făceam de toate pe-acasă, de mâncare, spalăm rufele, că ea venea, săraca, obosită. Și o duc la Spitalu’ CFR, unde erau medici niște cunoștințe de-ale

noastre. Și acolo, încă sâmbătă seara, erau toate paturile ocupate. Și zice: „Stați în cabinetu’ directorului până luni”. Luni, tot febră, internată, nu știu ce. Și pe la amiază, vine directoru’ și mă cheamă: „Domnu’ Urdea, ia mașina mea și du-te imediat la spital!”. Iau mașina, mă duc la spital. Acolo directoru’ spune: „Vă rog să vă dați consimțământu’ s-o operăm pe soția dumneavoastră. Sunteți de acord sau nu?”. „Păi, eu nu-s medic... Dumneavoastră decideți.” A’ operat-o de ocluzie intestinală. O operație simplă. Dar a făcut infecție din cauza condițiilor de igienă proastă care erau în spital. A făcut o infecție și după aceea un blocaj de rinichi. Era pe patu’ de moarte... Am adus de acolo vreo 5-6 medici din Sibiu, toți mi-au promis că să face bine, că nu știu ce... Unu’ singur mi-a spus: „Domnu’ Urdea, nu mai împărți banii la doctori, că, ți-o spun așa, bărbătește, soția dumitale nu mai trăiește”. Și, într-adevăr, peste două zile a murit... Dar înainte de a muri eram cu socrul meu care intrase ca preot, c-o trebuit să treacă la ortodocși acuma, și îi spun soției: „Dragă, uite care e povestea, eu îmi iau angajamentu’ că nu mă căsătoresc...”. Și socru-meu mi-a spus: „Mă, de ce ai zis vorba asta? Tu ești tânăr încă...”, nu știu ce. „Am zis, am zis!” Ea a murit și eu am rămas cu copiii la școala primară, băiatu’ în clasa a VII-a și fata în clasa a V-a. A murit pe 25 ianuarie 1970. Uite, acuma, în ianuarie, sunt 40 de ani de atunci, și nu m-am mai căsătorit și am crescut copiii... I-adevărât că-i mai duceam și pe la socru-meu vara. Dar copiii au fost foarte buni și astăzi sunt medici amândoi, la Sibiu. Da...

Cu Securitatea ați mai avut probleme în anii aceia ?

Ăăă, o singură dată m-au mai chemat. Zice: „Cum merge la întreprindere?”. Și io zic: „Domnule, cum să meargă? Merge bine...”. „Ce relații aveți cu... Nicolae Grozavu?” Era tot aicea, la Sibiu, și el. „Domn’e, de bună vecinătate.” „Da’ ce discutați?” „«Domn’e, ce-ți face familia, ce fac copiii...»” El avea doi copii, de aceeași vârstă ca și ai mei. „Da’ ce zice de regimu’ ăsta?” „Aaa, păi îi place de Ceaușescu, c-o făcut... nu știu ce.” „Cu cin’ te mai vezi?” „Cu ingineru’ Brahonschi⁵⁷, a cărui nevastă a fost colegă de facultate cu nevastă-mea...” „Ce discutați?” „Domnule, vă dați seama că după ce am făcut atâția ani de pușcărie, ne-am învățat minte?” Deși noi mai discutam, da’ nu în grup, când eram așa, mai... între patru ochi. Și zice: „Păi, ne întâlnim și mâine. Veniți în cutare loc!”. Și nu m-am dus. Bun. De-atuncea tot la 3-4 luni mă mai întrebau ce fac, cu cine discut...

Și într-o zi mă duc la Lae Grozavu și am băut niște țuică cu el. Știi? Și zic: „Mă, Lae, mă, pe mine mă întreabă de tine, mă...”. Zice: „Mă, și pe mine mă întreabă de tine!”. „Păi, mă, de ce nu mi-ai spus?” „Păi, mă, tu știi prin ce am trecut noi... N-am avut încredere în tine.” Așa.

Spuneți că ați avut corespondență cu I.D. Sârbu mult timp... N-ați încercat după Revoluție să verificați dacă nu s-a păstrat corespondența și altundeva decât la dânsul ? Adică dacă nu s-a interceptat de Securitate ?

57. Gheorghe Brahonschi (1916-1996). A fost arestat în 1945, dar nu cunoaștem detalii despre perioada detenției sau data eliberării. Potrivit lui Cicerone Ionițoiu, ar fi fost arestat și în 1946 și anchetat de NKVD. A fost rearestat la 15 mai 1948 și condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat pedeapsa în închisorile Aiud, Jilava, Râmnicu Sărat, Văcărești și Târgu Ocna. A fost eliberat la 1 august 1964. După 1990 s-a ocupat de ridicarea mausoleului de la Aiud. Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste... Dicționar. A-B*, p. 254; fișa matricolă penală din AANP.

Nu, da' corespondența asta care era între mine și el nu avea nimic politic.

Ei oricum o verificau.

Da, să poate, da... Da' țin minte că odată, la o scrisoare, spunea așa : „Măi, am primit scrisoare de la tine și de la mitropolitul Plămădeală. A ta e sinceră”.

Interesant... Ne apropiem de final. Spuneți-mi, vă rog, cum de dumneavoastră sunteți la această Asociație⁵⁸, pentru că, teoretic, ar trebuie să fiți la cealaltă⁵⁹ ?

Păi nu există două asociații la Sibiu. O' rămas toți împreună. Eu am avut o discuție cu Răzvan Părăianu⁶⁰ din București, cu care am fost la Târgșor. El acuma-i la fracțiunea aia a noastră. Și i-am zis : „Domnule, noi nu mai facem politică de-asta, pentru că n-are rost. Conjunctura internațională îți mai permite să te mai gândești la așa ceva ? Nu, domn'e, nici vorbă...”. Deci zic : „Măi fraților, treaba voastră”. Și ăia au plecat, și-au făcut organizație, da' noi, aicea, la Sibiu, am zis : „Măi fraților, cine vrea... Dar eu, unu', nu. Uite, asta este poziția mea”. Și-am rămas pe aceeași poziție până în prezent. Și de la început, din 1990, din ianuarie, de când s-a constituit Asociația, sunt secretar. Deci am fost cu Ticu Dumitrescu. C-o fi fost rău, că nu știu ce, nu mă interesează. Despre Ticu s-au spus multe minciuni. Eu am fost la Canal cu el, așa că nu-i ceea ce se spune... Da', mă rog, așa-i în politică.

Aici fac o paranteză, că am zis de Târgșor. După Revoluție, zic : „Mă, moș Dumitrache ăsta, a fost un părinte pentru noi. Ia să ne interesăm unde e mormântu' lui”. C-am aflat că murise, era bătrân atunci. Purta o caschetă, așa, d-aia cu steaua roșie, aicea, și-avea mustăți ca Stalin. Știi ? Da' era bun bătrânul. Mă, și am văzut mormântu' lui de la Târgșor, de lângă închisoare, acolo, plin de urzici... Și zic : „Domn'e, ia să-i facem un mormânt lui moș Dumitrache !”. Și atuncea de la Sibiu am luat contactu' cu președintele de la Prahova, de la Ploiești : „Domn'e, uite, eu dau o sumă de bani și asociația noastră dă. Vă rog, interesați-vă dumneavoastră și faceți mormântu' lui moș Dumitrache”. Și o' trecut șase luni... ăștia niciun semn. Dau un telefon, scriu, fac corespondență cu el, am mai trimis niște bani, până, în sfârșit, s-a făcut mormântul, cu grilaj, cu monument, așa, frumos. Și am plecat, m-am dus acolo, la sfîntirea lui. A fost și Ticu Dumitrescu. Iar jos, la monument acolo, scrie : „Ridicat de Asociația Foștilor Deținuți Politici Anticomuniști” și nu știu ce... Deci nu era de AFDPR. Mă rog, ei o' luat-o... că ei o' făcut-o. N-am zis nimica. Mă, bine că s-a făcut. Deci asta era pentru moș Dumitrache, la inițiativa mea. Că acuma trebuie să mă laud și eu... Da' ăsta-i adevăru'.

Și să vă mai spun ceva despre asociația noastră. Și-au recuperat proprietățile vechii proprietari care au fost naționalizați, și stăteam pe o stradă, aicea, aveam o cameră numă' un sfert cât asta. Și pă urmă, având în vedere relațiile mele cu actualu' primar, Klaus Johannis, zic : „Domn'e, suntem oameni, dați-ne...”. Zice : „Așteptați că vă dau la Primăria veche. Aveți o cameră mare, aveți grup social, sală de conferințe...”. Așa

58. Asociația Foștilor Deținuți Politici din România.

59. Federația Română a Foștilor Deținuți Politici și Luptători Anticomuniști.

60. Răzvan Părăianu, născut la 5 iulie 1929 în Genova, Italia. A fost arestat la 8 aprilie 1948 și condamnat la 3 ani de închisoare corecțională. A executat pedeapsa în închisorile Valea Neagră și Târgșor. A fost eliberat la 7 aprilie 1951. Informații din fișa matricolă penală din AANP.

că am venit și stăm aicea. Și l-am întrebat : „Domnu’ primar, nu facem contract ? ”. Zice : „Domnu’ Urdea, cât timp eu sunt aicia primar, pe dumneavoastră nu vă scoate nimeni ! ”. Acuma ce să spun ? Noi îl apreciem.

Și ce să vă mai spun despre activitatea mea de secretar ? Aici îi ajut pe mulți studenți care au lucrări, mai ales la Științe Politice și la Litere, în legătură cu deținuții politici, și cred că avem cel puțin vreo 10 cazuri aici în Sibiu pe care i-am ajutat dându-le materiale și contribuind la lucrările lor. Astăzi am ajuns la o vârstă, mă simt relativ sănătos, ș-aștept să văd ce se mai întâmplă în țara asta.

Ca noi toți...

Tot mereu așteptăm. Viața întreagă este o așteptare... Să vedem ce se va întâmpla pentru că situația e foarte încurcată.

Nu v-ați implicat și în viața politică ?

Am fost înscris în 1990 în PNT-CD și am rămas fără ca să-mi dau demisia, deși PNT-CD-ul a sucombat. Degeaba încearcă unii să îl reînvie, că nu se mai poate. Îi gata, e terminat. Are soarta Partidului Conservator de după Primul Război Mondial. Și astăzi, ce să facem, domnule ? Ne pare rău de ce se întâmplă.

Vă mulțumesc mult...

Mă rog, dumneavoastră vreți să publicați interviul într-o carte ? Acuma dumneavoastră îl mai cizelați...

Sigur că da...

Mă rog...

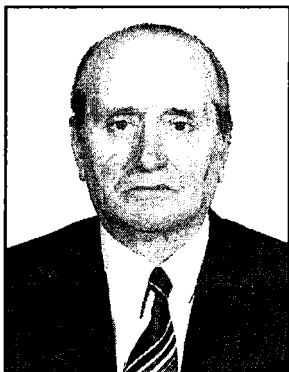
Fotografii

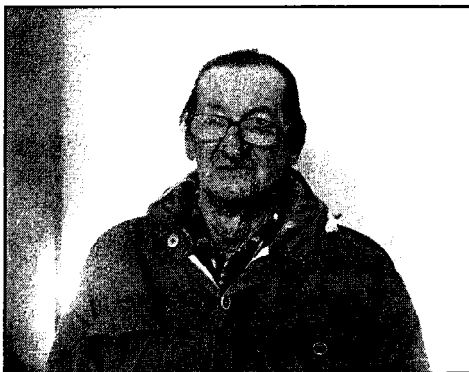
Alexandru Alexandrescu

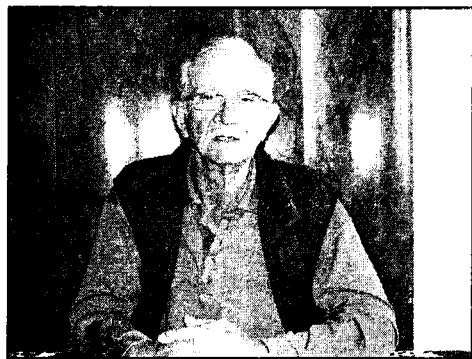
Octavian Anastasescu

Octavian Balaban

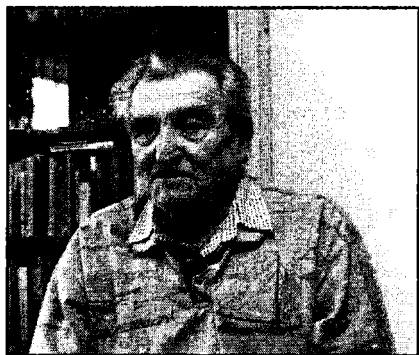
Andrei Balif

Ilie Bănculescu

Ilie Berghezan

Tiberiu Beșchea

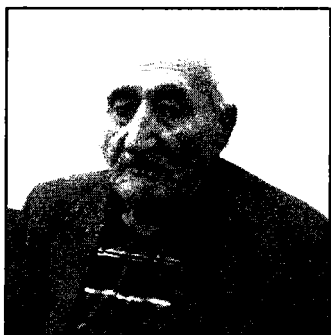
Ovidiu Blaj

Vasile Brânzan

Neculai Butnaru

Ioan Cioară

Mircea Gebăilă

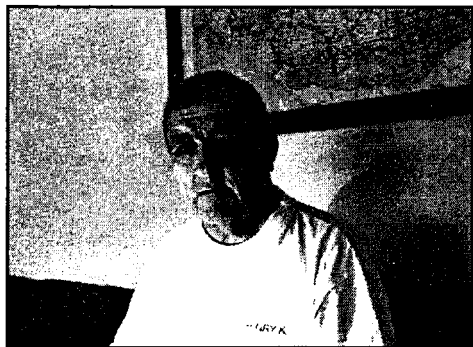
Elena Ion (Arnăușoiu)

Kiss Kalamán

Ion (Filotei) Movileanu

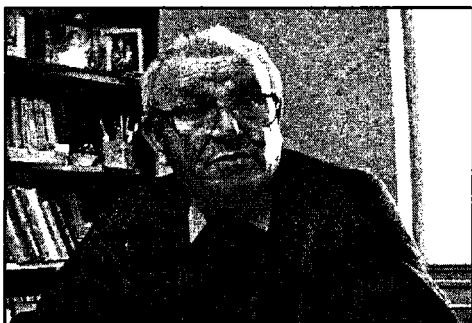
Paul Negrișanu

Victor Pătruș

Paul Pencea

Gheorghe Pop

Ioan Pușcaș

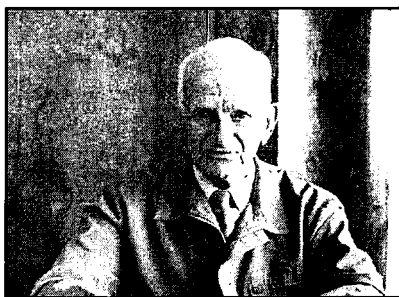
Constantin Rodas

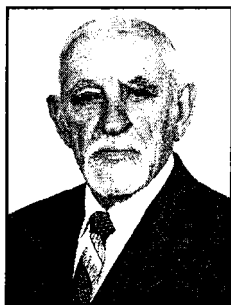
Maria Luise Roth-Höppner

Nicolae Stamu

Ion Tocan

Zaharia Urdea

Maria Vasile

Anexe

PENITENCIARUL

Nr. DOSARULUI 142

ANUL 1977 LUNA DECEMBRIE ZIUA 28

FIȘA MATRICOLĂ

Numele BLAN Prenumele CRISTIAN
 Porecla
 Născut în anul 1923 luna AUGUST ziua 23
 în comuna COMANAS Raionul ALBA
 Regiunea ALBA Întai lui GHICONE
 și al ANU domiciliat în comuna
COMANAS Str. nr.

Ocupația la data arestării AGRICULTOR în trecut AGRICULTOR
 Avea de deținut la data arestării AGRICULTOR în trecut AGRICULTOR
 Ocupația soț la data arestării CASNIC în trecut CASNIC
 Avea de soț la data arestării E. AVERE în trecut E. AVERE
 Ocupația părinților în prezent AGRICULTORI în trecut AGRICULTORI
 Avea de părinților în prezent 4 UCENICI în trecut 4 UCENICI
 Originea socială TRACU SARAC categoria socială TRACU SARAC
 Studii 3 C. PRIMARE cetățenia ROMÂN
 Serviciul militar etg. 1923 gradul - unitatea căreia aparține NECUTISAREA
 Starea civilă CASATORIT numele soț ROZALIA copii BAILE
 Aparținerea politică a deținut la data arestării E. BORIN FETE 1
 în trecut

SEMNALMENTE: talia 165 m. fruntea MICA nasul MARE gura MICA
 bărbia RODE fața GYALA ochii NEGRU părul CAST sprincenele DE-DE
 barba RODE mustața RODE urechea MIC semne particulare
NARE

SITUAȚIA JURIDICĂ: antecedente penale NU
 Prevenit deus la data de 19.XII.1976 de către NU. C202. C204 cu mandatul
 de arestare nr. 60/206 pentru faptil INSTIGARE A B. S. C.
 Descrierea pe scurt a faptului

IESIRI: transferări, evadări, ridicat pentru cercetări, etc.

Reprimiri

Nr. mandatu- lului și instanța care l-a emis	Nr. hotărâ- rii, jude- cătoriei și instanța care a pronunțat-o	Fapta comisă Articolul Codului sau Legea în care se incadrează	Durata și felul pedeșei	Comutări, reduceri, gratieri, adaosuri, cuntopiri, etc.	Data începe- rii pedeșei			Data expiră- rii pedeșei		
					Anul	Luna	Ziua	Anul	Luna	Ziua
25/57 Trib.	19/057 Judec. elin	Agitație Publica 327-48	Scurs sor		1956	XII	20	1959	XI	19
DESCRIEREA PE SCURT A FAPTULUI										
DESCRIEREA PE SCURT A FAPTULUI										
DESCRIEREA PE SCURT A FAPTULUI										

OBSERVAȚIUNI

9982/64 CB. N. 9 ord. elin. J. ord. grătit cf. L. 322/19 al PLAN.

Nr. Deciziei sau Pro-
ces-Verbal de internareNr. adresei și autoritatea
care l-a depusMotivul
internării

MAJORARI-REDUCERI

OBSERVAȚIUNI

Impresiunea degetului
arătător stâng

Nomenclatura degetului

IEȘIRI DEFINITIVE

14. IX. 57 elin. J. ord. grătit
conf. L. 322/19 - L. 22.

FISA ÎNTOCMITA DE 10/29/1964 LA DATA 29.10.16.

Verificat și găsit în conformitate cu actele dela dosar

COMANDANT.

ȘEF. BUREAU EVIDENȚA

PENITENCIARUL

Yilawa X Nr. DOSARULUI *11/957*
ANUL *1957* LUNA *mai* ZIUA *03*

FIȘA MATRICOLĂ

Numele *BRÎNZAN V.* Prenumele *VASILE*

Porecla

Născut în anul *1935* luna *septembrie* ziua *8*În comuna *Trg. Jiu* Raionul *Trg. Jiu*Regiunea *Craiova* fiul lui *Vasile*și al *Eugenia* domiciliat în comuna*București* Sr. Inst. Medico Militară nr. *3-5*Raionul *Șco. Gh. Dej* Regiunea *București*Ocuparea la data arestării *student* în trecut *elern*Averea deținuțului la data arestării *nu are* în trecut *idem*Ocuparea soției la data arestării *—* în trecut *—*Averea soției la data arestării *—* în trecut *—*Ocuparea partenerilor în prezenta *agent sanit., soră* în trecut *agent sanit. și soră*Averea partenerilor în prezenta *soară și 0,75 ha.* în trecut *idem*Originea socială *mic burghez* categoria socială *—*Studii *3 ani fac. de medicină generală* staționa *Promina*Serviciul militar city. *1935* gradul *Lt.* unitatea careia aparține *U.M. 03973 București*Starea civilă *nesătorit* numele soției *—* copii *BAEII FETE*Aparținerea politică a deținutului la data arestării *U. T. M.*în trecut *nu a făcut*SEMNALMENTE: înălțimea *165* m. fruntea *potriv.* nasul *periclitat* gura *potriv.*bărbia *rotundă* data *prelungă* ochii *cost. incl.* parul *cost.* sprincenele *drepte*barba *roșie* mustața *roșie* urechea *mică* semne particulare *—**nu are**nu are*SITUAȚIA JURIDICĂ: antecedente penale *nu*Prevenit deus la data de *30-XI-1956* de către *M. A. L. Div. Ancet.* mandatulde arestare nr. *443/956* pentru fapta *agitatie*

Descrierea pe scurt a faptului

REȘIM: transferări, evadări, ridicat pentru cercetări, etc.

Reprimări

Nr. mandatu- lului și instanța care l-a emis	Nr. hotărâ- rii jude- țorești și instanța care a pronunțat-o	Fapta comisă Articolul Codul sau Legea în care se incadrează	Data și față pedepsei	Comutări, reduceri, grățieri, alăuziri, contopiri, etc.	Data începe- rii pedepsei	Data cază- rii pedepsei
832/957 T.M. Buc.	481/957 T.M. Buc.	agitație publică	1 an cor.		1956 XI 30	1957 XI 29
DESCRIEREA PE SCURT A FAPTULUI						
DESCRIEREA PE SCURT A FAPTULUI						
DESCRIEREA PE SCURT A FAPTULUI						

OBSERVAȚII

Nr. Deciziei sau Pro- ces-Verbal de internare	Nr. adrese și autoritatea care l-a depus	Motivul internării		
MAJORARI-REDUCERI				

27.12.400/5.000.57 Raportat. J.N.O.

OBSERVAȚII

Impresiunea degetului arătător stâng	Semnătura defaulului	DESIRI DEFINITIVE pedepsei - R.I. FIȘA ÎNTOCMITĂ DE D. H. LA DATA 3-05-957 în conformitate cu actele dela dosar
---	----------------------	---

DOSAR ÎNTOCMIT DE:

1001. 119. 119. 119. 119.

CATEGORIA PENALĂ CR

NR. MATRICOL

(opțional)

58438

PENITERCIURUL

PITEȘTI

FIȘA MATRICOLA PENALĂ

LOCUL ȘI DATA TRANSFERĂRII

Filada - 1.10.1959

N. Line 30-11-1960

12.11.1960

24 x 960

Numele IOAN F. pronumele ELENA

porecla

Născut în anul 1919 luni Aprilie ziua 2

Comuna Pucioasa raionul Pucioasa

Fiul lui Ion și al -

Domiciliat în com. Pucioasa Strada 12020. M.

Nr. 1/Raionul Pucioasa Regiunea PITEȘTI

Ocupația la data arestării

Ocupația în trecut

Ultimul loc de muncă

Localitatea

Averea la data arestării

Averea în trecut

Ocupația părinților în prezent

Ocupația părinților în trecut

Originea socială

Studii

Cetățenia

Starea civilă

Copii: băieți

fete

Aparența politică la data arestării

Aparența politică în trecut

Serviciul militar: clg. 1919 gradul

Unitatea cărui aparține

Semaștura deținutului
și amprenta

Arestat de:

440335 PTE

La data de:

22.06.1959

Depus ca: Pres.

concl. la data:

7.09.1959

Fișa Informații de:

Sef. Gr. evidență

[illegible]

DOSAR ÎNTOCMIT DE

I. M. J. Colăți
(unitatea)
PENITENCIARUL

CATEGORIA PENALĂ

C. S. J.

Nr. înregistrare

429/70

CATEGORIA DE DEȚINERE

LOCUL ȘI DATA TRANSFERĂRII

Cluj
SPITAL RUC.
AIUD

04.06.97

28.11.77

25.11.77

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

Numele **NEGRISANU** Prenumele **PAUL**
 Porecla
 Născut... în anul **1935** luna **12** ziua **27**
 Com. **Harbali** județul **R. P. Buzău**
 Fi... lui **Georghe** și al **Elenei**
 Domiciliul... în com. **Colăți** și al **Elenei**
 Strada **Figurina 3 Bl. 8-7-9-68** nr. **jud. Colăți**
 Ocupația la data arestării **învățător**
 Ocupația în trecut
 Ultimul loc de muncă **Știaș**
 Localitatea **Constanta**
 Studii... specialitatea **învățător**
 Cetățenia **rom.** naționalitatea **rom.**
 Starea civilă **căsăt.** numele soției **Elenei**
 Copii: băieți **1** fete
 Apartenența politică la data arestării
 Apartenența politică în trecut
 Serv. militar: ctg. **1935** gradul **serg.**
 Unitatea cărui aparține **C. M. Tulcea**

Antecedente penale

Prevenit... pe baza mand. arestare nr. **349** din **1969**
 Emis de **1** ml. **Colăți** pt. fapitul de **Complot**
 Art. **167** descrierea pe scurt a faptilui

Prevenit... pe baza mand. arestare nr. din...
 Emis de pt. fapitul de
 Art. descrierea pe scurt a faptilui

Semnătura în clar a deținut...

Arestat... de **I. M. J. Colăți**La data de **23.12.96**Deputat... ca **cond.** în **P.S.****23-9-970**Fișa întocmită de **main**

Comandant,

EVDO.

Nr. mand dat și instanța care la emis	Nr. hot. în prima inst. și tribunal	Nr. dec. și tribunal	Prejudiciu și cum a rămas definitivă hotărîrea	Fapta comisă și art. din lege	Data din care se nu pedepse	Data în care s-a pedepsit			Data în care s-a pedepsit		
						Anul	Luna	Zile	Anul	Luna	Zile
112/970	278/970	217/90	-	Complot 8 ani 167 c.p.	1969	12	22	1977	12	21	
trib. Militar Judec. Bucuresti						inclusiv 22.12.1970					

Comutări-reduceri etc.

Comutări-reduceri etc.

Comutări-reduceri etc.

Comutări-reduceri etc.

Comutări-reduceri etc.

34. 06.07.1976

com 2

PENITENCIARUL

TIMISOARA

Nr. dosarului personal

Anul 27 luna 12 ziua 27

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

1. Numele P.P. prenumele STILIC
2. Născut în anul 1938 luna APRIL ziua 24 în comuna FALAU
3. raionul FALAU regiunea CLUJ
4. Fi lui TEODOR și al ALEXANDRIA
5. Domiciliat în comuna CLUJ str. 13. Dec. nr. 47
6. raionul Timisoara regiunea Timisoara
7. Ocupația la data arestării PHOTOFOT în trecut PHOTOFOT
8. Avera deținut la data arestării 2000 RON în trecut 2000 RON
9. Ocupația sot in prezent în trecut in trecut
10. Avera sot in prezent în trecut in trecut
11. Ocupația părinților în prezent PHOTOFOT în trecut PHOTOFOT
12. Avera părinților în prezent 2000 RON în trecut 2000 RON
13. Originea socială PHOTOFOT studiul PHOTOFOT
14. Cetățenia ROMÂN (dacă este cetățean străin se va menționa dacă posedă pașaport).
15. Starea civilă PHOTOFOT numele sot PHOTOFOT copii băieți
16. Serviciul militar. clg 1790 gradul SIC unitatea căreia aparține PHOTOFOT țară ROMÂNIA
17. Apartenența politică a deținut PHOTOFOT la data arestării PHOTOFOT în trecut PHOTOFOT
18. Starea sănătății (Ce defecte fizice și psihice are).

SEMNALEMENTE: Talia 1,65m. fruntea late gâtul drept gura Medie gârbo scund
 fața ovală ochii verzi părul castaniu sprințenele scurte barba roșie
 urechea hipoxie mustața late semne particulare cu cic

SITUAȚIA JURIDICĂ:

a) Antecedentele penale

Dacă este infractor din obicei

- b) Prevenit, după la data de 5.12.1966 de către PHOTOFOT cu mandatul de arestare nr. 444 /1956 pentru fapt apropiere publică art. 324 c
- Descrierea pe scurt a faptului

Prin ordonanța definitivă nr. 195 emisă de PHOTOFOT rămas sub stare de arest până la înmănușarea judecătorească

c) Internat, de către

Se mai menține ea prevenit cu mandat de arestare cu ord. nr. PHOTOFOT

Legea provizoriu
 Reprimă din legea provizoriu
 Pedepsa disciplinară
 Păzirea cu a muncii
 Legea definitivă

CONDAMNAT

Crimă: ...

... de la

Numărul dosarului criminal	Numărul dosarului civil	Numărul dosarului administrativ	Numărul dosarului politic	Numărul dosarului economic	Numărul dosarului social	Numărul dosarului cultural	Numărul dosarului sportiv
02.02	02.02	02.02	02.02	02.02	02.02	02.02	02.02
Descrierea pe scurt a faptelor							
Descrierea pe scurt a faptelor							
Descrierea pe scurt a faptelor							
Descrierea pe scurt a faptelor							

Observații:

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...
8. ...
9. ...
10. ...

Reprimări din țară (la domiciliu, spital, arestare, cercetări etc.)

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...

Cum a murit și cauza decesului

Primi, evidențieri

Scutiri acordate în penitențiar

Federale disciplinare

Purtarea

Impresiunile degetului
aripărilor stâng

Impresiunile degetului
aripărilor stâng

Impresiunile degetului
aripărilor stâng

Impresiunile degetului
aripărilor stâng

Impresiunile degetului
aripărilor stâng

Impresiunile degetului
aripărilor stâng

Impresiunile degetului
aripărilor stâng

Impresiunile degetului
aripărilor stâng

Dosarul întocmit de
Reg. M.A.I. Stalin
(capitula)

Categoria penală J.R.

Camera

PENITENCIARUL Condamnat

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

1. M. Roth dos. nr. 90/958 Numele Roth prenumele Maria
2. 1930 dos. nr. 209 Porecla
3. 18.06.1930 dos. nr. 18.06.1930 Născut în anul 1930 luna 06 ziua 24 comuna 5521
4. Oradea dos. nr. 2.8.92 Rădonul Sibiu regiunea Sibiu
5. dos. nr. 1 Filială Hant. Oto și al. Paula
6. dos. nr. 1 Domiciliul în comuna Or. Stalin Puschin. 13.
7. dos. nr. 1 Rădonul Stalin regiunea Stalin
8. dos. nr. 1 Ocupația la data arestării asist. universitar studentă
9. dos. nr. 1 Ultimul loc de muncă instituția întreprinderea localitatea
10. dos. nr. 1

Averea deținut la data arestării fără avere în trecut fără avere
Ocupația sot în prezent / în trecut
Averea sot în prezent / în trecut
Ocupația părinților în prezent decadet casnică în trecut avocat casnică
Averea părinților în prezent fără avere în trecut una casă locuit
Originea socială M.B. Functionar categoria socială functionar
Școli (felul școlii) Facultatea de Matematică specialitatea căpatată -
Cetățenia Română naționalitatea Germană limba maternă
Pașaport nr. emis de
Starea civilă maritală soț copii, băieți fete
Aparența politică la data arestării naționalistă în trecut idem
Serviciul militar etc. - gradul unitatea careia aparține
SEMNALMENTE: Talia m. fruntea nasul gura bărbia
fața ochii părul sprâncenele barba
urechile mustața semne particulare corpulent
Starea sănătății sănătosă
Antecedente penale ./.

Prevenit pe baza mandatului de arestare nr. 109 din 1958 emis de M.A.I. Reg. Stalin
Pentru faptul de scrit. publică 209.op. descrierea pe scurt a faptului am primit si
diffuzat o scrisoare din strainatate am primit si caracter născut
trecut la condamnare în ziua de cu mandatul nr.
Prevenit pe baza mandatului de arestare nr. din emis de
pentru faptul de art. descrierea pe scurt a faptului
trimis în judecată la data
trecut la condamnare în ziua de cu mandatul nr.
Impresionarea dege- amănăta deținut
tului arestator stăg
Arestat de GRUP Reg. Stalin.
La data 16.07.1958.
Depus în penitenciar ca prevenit la data 20.09.1958.
condamnat

[illegible]

Domiciliul ales la eliberare: comuna _____ satul _____
Nr. _____ ap. _____ raionul _____ regiunea _____

Fişa Interviului nr. C. Porumbescu Satre

Verificat în conformitate cu actele de deținere de la dosar

~~Şef Grupă, Evidenţă~~

Inseriu, informat de

Categorie penală

Cauza

PENITENCIARUL

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

1. Salciu dos. nr. 12.8.99
 2. Salciu dos. nr. 12.8.99
 3. Salciu dos. nr. 12.8.99
 4. Salciu dos. nr. 12.8.99
 5. Salciu dos. nr. 12.8.99
 6. Salciu dos. nr. 12.8.99
 7. Salciu dos. nr. 12.8.99
 8. Salciu dos. nr. 12.8.99
 9. Salciu dos. nr. 12.8.99
 10. Salciu dos. nr. 12.8.99

Numele STANCU prenumele A. D. 45
 Prenume A. D. 45
 Născut în anul 1955 luna 12 ziua 15 comuna 12.8.99
 Raionul 12.8.99 regiunea 12.8.99
 Fi. lat 12.8.99 și al 12.8.99
 Domiciliul în comuna 12.8.99 strada 12.8.99 nr. 12.8.99 ap. 12.8.99
 Raionul 12.8.99 regiunea 12.8.99
 Ocupația la data arestării 12.8.99 în trecut 12.8.99
 Ultimele loc de muncă în data 12.8.99 localitatea 12.8.99

Averea deposedat în data arestării 12.8.99 în trecut 12.8.99
 Ocupația soț în prezent 12.8.99 în trecut 12.8.99
 Averea soț în prezent 12.8.99 în trecut 12.8.99
 Ocupația părinților în prezent 12.8.99 în trecut 12.8.99
 Averea părinților în prezent 12.8.99 în trecut 12.8.99
 Originea socială 12.8.99 categoria socială 12.8.99
 Studii (felul școlii) 12.8.99 specialitatea căpătată 12.8.99
 Cetățenia 12.8.99 naționalitatea 12.8.99 limba maternă 12.8.99
 Pașaport nr. 12.8.99 emis de 12.8.99
 Sterea civilă 12.8.99 numele soț 12.8.99 copii, băieți 12.8.99
 Apartenența politică la data arestării 12.8.99 în trecut 12.8.99
 Serviciul militar: cîm. 12.8.99 gradul 12.8.99 unitatea căreia aparține 12.8.99
SEMNALMENTE: Talia 12.8.99 m. fruntea 12.8.99 nasul 12.8.99 gura 12.8.99 urechile 12.8.99
 fața 12.8.99 ochii 12.8.99 părul 12.8.99 sprințenele 12.8.99 barba 12.8.99
 urechile 12.8.99 mustața 12.8.99 amprentă particulară 12.8.99 corpulenta 12.8.99
 Starea sănătății 12.8.99

Antecedente penale

Prevenit pe baza mandatului de arestare nr. 12.8.99 din 12.8.99 emis de 12.8.99
 Pentru fapta de 12.8.99 art. 12.8.99 descrisă pe scurt a faptelor 12.8.99
 trimisă în judecată la data 12.8.99
 Arestat în condiții de 12.8.99 cu mandatul nr. 12.8.99
 Prevenit pe baza mandatului de arestare nr. 12.8.99 din 12.8.99 emis de 12.8.99
 pentru fapta de 12.8.99 art. 12.8.99 descrisă pe scurt a faptelor 12.8.99
 trimisă în judecată la data 12.8.99
 Trecut la condamnare în ziua de 12.8.99 cu mandatul nr. 12.8.99
 Impreună cu dege. semnatore deținut 12.8.99
 la data 12.8.99
 Arestat de 12.8.99
 La data 12.8.99
 După în penitenciar cu 12.8.99 la data 12.8.99

CONDAMNAT

Inmatriculat în ziua de

primit de la

Numărul înmatriculării și înscrisea cererii de înmatriculare	Numărul hotărârii judecătorești și înscrisul care a pronunțat-o	Data crimei, artitudinii, modului sau mijocului în care s-a încălcat legea	Durata și felul pedepsei	Cuantități, reduceri, gratii, adăugiri, compensări, contopiri	DATA ÎNCHEIERII PRIMĂRII			DATA EXPIRĂRII PEDEPSEI		
					Ziua	Luna	Anul	Ziua	Luna	Anul
1500	1500	1500	1500	1500	9/11	11	1948	9/11	11	1948
Descrierea pe scurt a faptelor:										
Descrierea pe scurt a faptelor:										
Descrierea pe scurt a faptelor:										
Descrierea pe scurt a faptelor:										
Descrierea pe scurt a faptelor:										

Felul leșilor	Data și locul leșilor	Felul și motivul leșilor și a crimelor care au fost îndreptate contra victimelor	Data și locul leșilor
13.06.58	13.06.58	13.06.58	13.06.58
23.06.1964	23.06.1964	23.06.1964	23.06.1964

Domiciliul ales la eliberarea: comuna

Nr. ap. raionul

Fișa înlocuită de

Verificat și găsit în conformitate cu actele de delictare de la dosar

CONDAMNAT,

Sot Grupa 1 vidență.

64 1004

PENSAR ÎN LOCULUI DE:

A. A. I. 10055

CATEGORIA PENALĂ

C. R.

NR. MATRICOL

PENITENCIARUL

M. A. I. Ploesti

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

TITLUL ȘI DATA TRANSFERĂRII

MORZAREN 14.09.98

PLEȘES 30.09.98

Ploesti 21.11.98

Ploesti 30.11.98

Ploesti 01.12.1961

Numele TEODAN prenumele ION

parola 1141

Născut în anul 1926 luna septembrie ziua 23

Comuna MORENI raionul Cimpina reg. Ploesti

Fiul lui ION și al SIMONA

Domiciliat în com. MORENI Strada 16, februarie

Nr. 43 Raionul Cimpina Regiunea Ploesti

Ocupația la data arestării profesor

Ocupația în trecut elev.

Ultimul loc de muncă

Localitatea

Averea la data arestării

Averea în trecut

Ocupația părinților în prezent

Ocupația părinților în trecut

Origina socială categ. socială

Studii fac. matematică specialitatea profesor.

Cetățenia ROMÂNĂ naționalitatea ROMÂNĂ

Starea civilă căsătorit numele soț Vasilescu

Copii: băieți 1 fete - 1 scatenno

Apartenența politică la data arest. R

Apartenența politică în trecut legionar.

Serviciul militar: ctg. 1926 gradul

Unitatea căruia aparține C. M. R. Cimpina.

Semaștura deținutului
și amprenta

Arestat de: M. A. I. Ploesti

La data de: 09.09.98

Depus ca: Prov. la data:

09.09.98

Ela întocmită de: Jucic

Comandant
(stampa)

Șef. Gr. evidență

CONDAMNAT				MATRICULAT ÎN ZIUA DE:		PRIMIT DE LA				
Nr. învl. și învl. civ. în civ.	Nr. învl. judec. și judec. civ. în instanță	Data învl. învl.	Data învl. învl.	Data învl. învl.	Comutări, redu- ceri, grațieri, adaugiri, comutări și contopiri	Data începerii pedepsei		Data expirării pedepsei		
						Anul	LUNA	ZIUA	LUNA	ZIUA
1933/60	970	10.11.60	18.11.60			1960	11	2	1960	11
Descrierea pe scurt a faptei:										
Descrierea pe scurt a faptei:										
Descrierea pe scurt a faptei:										
Descrierea pe scurt a faptei:										
Descrierea pe scurt a faptei:										
OBSERVAȚII				Cu 7.3.1952/11-11-960 cet. divorț în partaj învl. Răz.						
Prevenit pe baza mand. de gresare nr. 414 din 20.9.97 emis de: M. A. I. Plocești										
Pentru faptul de: <u>unc. înre</u> art. 209 descrierea pe scurt a faptului										
trimis în judecată la data de:										
Trecuți la condamnări în ziua de:				cu mandatul nr.						
IEȘIRI PROVIZORI										
Ridicat de: <u>Reg. N. Plocești 10.11.60</u>				Reprimit: 30.09.19. de la Reg. 97.						
Ridicat de:				Reprimit:						
Ridicat de:				Reprimit:						
Ridicat de:				Reprimit:						
Evadat la data de:				Prins din evadare la:						
IEȘIRI DEFINITIVE										
26.30.07.1961 grațiat 6 Y 11/961										
- acelon - acelon -										

27. 11. 93

Maticola 6/953

Unitatea Formatorum 0622. Chișinău

Numele URDEA Z. Pronumele ZAHARIA

Porecla

Născut în anul 1923 luna Martie ziua 23 în

Comuna Soes Raionul Ighisova Regiunea Ialini

Fiul lui Zaharia și al Emilia domiciliat în

Comuna Soes Raionul Ighisova Regiunea Ialini

Ocupația la data arestării: Student

Ocupația în trecut: Navigator

Studii: 3 cl. facultate

Starea Materială la data arestării nu are avere

Starea materială în trecut: nu are avere

Starea civilă necăsătorit Origina socială: Țărancă-șco. obșt. loc. are

Aparența politică la data arestării: Legionar în trecut Legionar

Nr. Deciziei sau Procesul-Verbal de Internare	Nr. Adresei și Auto- ritatea care la depus	Motivul Internării	Durata Internării
68/1953. a M.A.I. Secretariatul Comisiei C.M.		Activitate subversivă legionară	12. luni C.M.

Internarea începe la: 28. August 1953 Expiră la: 28. August 1954

Majorări (reduceri)

Eșuri provizorii:

Reprimări:

Eșuri definitive: 11/12. Eșuri camp 08/12. M.A.I. 20/53 27/54
162 271/54

Lagărul (Colonia)

Data transferării

Comportarea în timpul internării:

11 VI 9540 a fost de Elu cof. ocheser
 488 0053218/959 1/012002/959

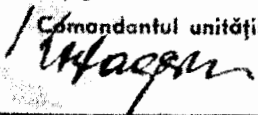
Observațiuni:

Fișa a fost întocmită de:

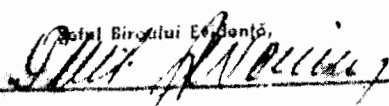
Cap. Lbămpescu

Verificat și găsit în conformitate cu actele dela dosar:

Comandantul unității,

Șeful Biroului Evidență,

Prezentarea autorilor

Cosmin Budeancă, absolvent al Facultății de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca (1997), și al studiilor aprofundate de istorie orală în cadrul aceleiași facultăți (1998). Doctor în istorie la Universitatea „Babeș-Bolyai” (2008). A coordonat mai multe proiecte de istorie orală, dintre care amintim: „Imaginea celuilalt în comunitățile mixte româno-germane din județele Hunedoara, Alba și Sibiu”, „Amintiri pentru viitor. Expo – România”, „Rezistența anticomunistă în Țara Făgărașului”.

A publicat: *„Suferința nu se dă la frați”. Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Munții Apuseni (1948-1958)* (coautor, Dacia, Cluj-Napoca, 2002), *Rezistența armată anticomunistă din România. Grupul „Teodor Șușman” (1948-1958). Mărturii* (editor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2004), *Mișcarea de rezistență anticomunistă din România. Grupul „Cruce și Spadă”. Mărturii* (editor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2005), *Rezistența anticomunistă din România. Grupul „Capotă-Dejeu” (1947-1957). Mărturii* (editor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2006), *Rezistența anticomunistă. Cercetare științifică și valorificare muzeală*, I-II (editor, Argonaut, Cluj-Napoca, 2006), *Experiențe carcerale în România comunistă I* (coord., Polirom, Iași, 2007), *Forme de represiune în regimurile comuniste* (coord., Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (coord., Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (coord., Polirom, Iași, 2009), *Stat și viață privată în regimurile comuniste* (coord., Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă IV* (coord., Polirom, Iași, 2010), *Represiunea politică în România comunistă. „Garda Albă” – organizație subversivă inventată de Securitatea hunedoreană* (Argonaut, Cluj-Napoca, 2010). Este expert la Departamentul Ideologie – Cultură din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Andrei Lascu, absolvent al Facultății de Științe Politice, Universitatea din București, specializarea engleză (2007). A colaborat la realizarea volumelor *Cei cinci care au speriat Estul* (Polirom, Iași, 2003), *Ghid de istorie contemporană – România* (Leipziger Kreis, Berlin-București, 2004). A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă I* (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (editor, Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă IV* (editor, Polirom, Iași, 2010). Este expert la Departamentul Politici publice și parteneriate din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Alexandru Matei, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea din București și al masteratului Istoria ideilor și mentalităților în cadrul aceleiași facultăți. A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă I* (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (editor, Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă IV* (editor, Polirom, Iași, 2010). A fost colaborator al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Alin Mureșan, absolvent al Facultății de Științe Politice și Administrative, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, secția Jurnalism (2006). A colaborat la revistele *Memoria*, *Tribuna*, *Steaua*. A publicat: *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate* (Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă I* (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (editor, Polirom, Iași, 2009), *Casa terorii. Documente privind penitenciarul Pitești (1947-1977)* (editor, Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă IV* (editor, Polirom, Iași, 2010), *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate*, ediția a II-a revăzută și adăugită (Polirom, Iași, 2007). Este expert la Departamentul Ideologie – Cultură din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Constantin Petre, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea din București (1997). Doctorand în filosofie la Facultatea de Filosofie, Universitatea din București. A publicat: studii și articole de istorie și antropologie; *Experiențe carcerale în România comunistă I* (editor, Polirom, Iași, 2007), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă 1945-1967* (Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (editor, Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă IV* (editor, Polirom, Iași, 2010). Este expert la Departamentul Ideologie – Cultură din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Adrian Sandu, absolvent al Facultății de Științe Politice, Universitatea din București (2005) și al masteratului Politică europeană și românească din cadrul aceleiași facultăți (2007). A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă I* (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (editor, Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă IV* (editor, Polirom, Iași, 2010). A fost colaborator al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Constantin Vasilescu, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea din București (2005) și al masteratului România în secolul XX din cadrul aceleiași facultăți (2007). A publicat: *Experiențe carcerale în România comunistă I* (editor, Polirom, Iași, 2007), *Experiențe carcerale în România comunistă II* (editor, Polirom, Iași, 2008), *Experiențe carcerale în România comunistă III* (editor, Polirom, Iași, 2009), *Experiențe carcerale în România comunistă IV* (editor, Polirom, Iași, 2010). Este expert la Departamentul Politici publice și parteneriate din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Index de persoane

A

Adenauer Konrad 382
 Albon Augustin 370, 418
 Albu Ioan 424 n. 42
 Albu Serafim (Albu Ieronim) 196
 Alexandrescu Alexandru 117-129, 176, 187
 Alexandrescu Alexandru (n. în Rucăr) 176, 177, 187
 [Alexandrescu] Elena 117
 [Alexandrescu] Ioan 117
 Alexandrescu Ionel 126
 Alexandru cel Mare 265
 Alexe 422
 Alexia 394
 Alexiu Anton 347
 Alimănișteanu Dumitru 14, 55, 66
 Anania Valeriu (ÎPS Bartolomeu Anania) 405
 Anastasescu Octavian 255-266
 Andreescu Mihai 148
 Andreica Gheorghe 294 n. 29, 346 n. 17, 416 n. 25.
 Andrușca 219, 220
 Angelescu Antim (Anton) 42
 Anghel (anchetator) 154
 Anghel [Nicolae] 74
 Antonescu (doctor) 38
 Antonescu [Ion] (mareșalul) 50, 136, 159, 243, 246, 249, 258, 260, 267, 288, 324
 Antonescu Ion („moș Cozonac”) 416 n. 25
 Antonescu Maria, Antonescu, doamna Antonescu 50, 62
 Antoniu sau Antonescu (politruc) 166
 Antuza 260
 Apostol 209
 Aramă 220
 Arghezi [Tudor] 304
 Arieșanu Ion 328, 330
 Arnăuțoiu (frații) 36, 55, 56, 58, 59,

Arnăuțoiu Anton 13, 14
 Arnăuțoiu Ioan „Iancu” 13, 21
 Arnăuțoiu Ion 13, 15
 Arnăuțoiu Laurenția 13, 19
 Arnăuțoiu Petre 13, 14, 18, 27, 29, 31, 56 n. 16
 Arnăuțoiu Toma 13-19, 29, 36, 37, 56 n.16
 Arnăuțoiu Victoria 29 n. 31.
 Arsenescu Gheorghe 16-19, 36, 37, 55, 56, 58, 118, 119 n. 4
 Arsenie Boca 131, 266
 Aurel (popă) 317

B

Baconsky Leon 328
 Baghiu Aurel 328, 330, 334
 Balaban Octavian 353-362, 367, 369, 376
 Balan Ștefan 424
 Balázs Emeric 312
 Balea 424
 Balif Andrei 205-228
 Balla Andrei 420
 Ballif Henry 205 n. 1, 209
 Ballif Lucien 205 n. 2, 209
 Ballif Rodica 205
 Baltag 154
 Banu Constantin 56
 Banu Florian 340 n. 4
 Banu Petre („Popovici Alexandru”) 65 n.
 Barany Elemer 411
 Barboș 123, 125
 Barbu Ion 427
 Bay Ferencz 338, 339
 Băbuți Mia 235
 Bădiceanu Nistor 418
 Băia Nicolae „Niculăță” 142
 Bălan Gheorghe (Gheorghită) 74, 77, 79
 Bălan Ștefan 424 n. 42, 426, n. 48
 Bălănescu 168

Bănculescu Ilie (Doru) 130-143
 Băraian Ioan 314, 316
 Bărbulescu Camil Constantin 242
 Bărbulescu Filip 124
 Bărbulescu Mihai 338 n. 1.
 Băsescu [Traian] 40
 Băcu 223
 Băgu Gheorghe 272, 273 n. 21, 275, 276
 Băgu Vasile 273 n. 21
 Bărlădeanu Alexandru 201
 Bârsan 139
 Bech Felix 227
 Beizadea Aurel 195
 Bendorfean Maximilian 429
 Berghazan Ilie 363-378
 [Beșchea] Cătălina 285
 Beșchea Gheorghe 267 n. 1.
 Beșchea, Tiberiu 267-286
 Bica 58
 „Bijutieru’”, sergent major 221
 Biro Iuliu Orban 369
 Biscăreanu 426 n. 45, 428
 Blaga Liciniu 291
 Blaga Lucian 23, 280, 326
 Blaj Onisim 309-319
 Blaj Rozalia 319
 Boabă Alexandru, Bobiță 256
 Bobeia 259
 Boboc 153
 Boca Arsenie (Zian) 131, 266
 Bodea Aurelian 161, 165
 Bodeanu Denisa 344 n. 10
 Bodnăraș Emil 167, 173
 Bogdănescu [Ion] 418
 Bohotici Ion 412
 Boilă Elena 390, 394, 401
 Boilă Ioan 390 n. 10
 „Boldescu” (spital) 284, 285
 Boldoc 295
 Boncea Andrei „Drinu”, 272, 285, 286
 Borcea Liviu 357 n. 8, 358, 372

Borilă Petru (Iordan Drăgan Rusev) 175
 Borza Alexandru 86, 280, 412
 Boșcaiu Nicolae 86-88, 280, 412, 413
 Bot Niculae 347
 Botez Sorin 415 n.22, 416
 Botez Toader 93-96
 Bouzancu 423
 [Bouzancu] Horia 423
 Brafman Dinu 82 n. 17
 Brahonschi Gheorghe 430 n. 57
 Brătianu Gheorghe 74, 407
 Brândușoiu Ștefan 82, 261, 262
 Brânzan Vasile 229-236
 Brânzaș Liviu 86
 Brânză 165
 Breazu Ion 327 n. 2
 Brișcă Adrian 185, 187, 346 n. 17
 Buceloiu 17
 Bucur „Buce” Năstăsoiu 54, 56
 Bucura Vasile 228
 Bucurenciu Matei 424 n. 42
 Budalov 162
 Budeancă Cosmin 14 n. 4, 93 n. 1, 108 n. 9, 142 n. 17, 176, 182 n. 8, 237, 292 n. 24, 317 n. 10, 320, 326, 344 n. 10, 345 n. 14, 353, 363, 379, 404, 408 n. 8, 420 n. 36, 424 n. 41
 Bujor Nicu 86
 Bulganin 86 n. 28, 87
 Bumbeș Mihail 108 n. 9
 Bunăiaș 250
 Burada 346
 Burcea Mihai 108 n. 9, 290 n. 16, 370 n. 12.
 Burchard Marta 403
 Butnaru Iosif 314
 Butnaru Neculai 69-91
 Butoi Ion 147-149
 Buțu Constantin 106
 Buzescu Ion 408, n. 7

C

Calafeteanu Florian 179
 Calciu-Dumitreasa Gheorghe 270 n. 8, 298 n. 39
 Calițu 58
 Calomfirescu (stradă) 240
 Cambrea Nicolae 161
 Cantemir Dimitrie 70
 Capotă Gheorghe 343 n. 9
 Capotă Iosif 343 n. 9, 344 n. 10

Cara Ion/Ioan 419, 420
 Carabaș 99
 „Caragiale” Liceul 302
 Caragiale I.L. 206, 222
 Caramitru Aurel 263, 264
 Carată 366
 Cargiza Dragoș 14 n. 4
 Carol I 228
 Carol al II-lea 121 n. 13, 228, 288
 Casiana 63
 Călin Haralambie 124
 Călinescu Armand 255
 Căzănuș Leonida 209, 210, 212, 217
 Cărnău Ioan 57, 58, 63
 Cârstea 250
 Cârstea Remus Petre 50 n. 10
 Ceaușescu Nicolae 39, 46 n. 8, 89, 93, 99, 100, 103, 104, 113, 128, 141, 142, 173, 227, 228, 230, 236, 302, 303, 402, 430
 Cernescu 331
 Chebeleu Ilie 291
 Chera Nicolae 364, 368
 Chercea Brodier Charles 415
 Chicoș 95, 96, 101, 102
 Chioreanu 141
 Chirion Toma 83, 84, 419
 Chiroșca 165
 Chiru 39
 Chiș 335
 Chișulescu Luca 270, 290 n. 15
 Chivu Nicolae 376
 Churchill 83
 Ciachi Ion 244 n. 18
 Ciano Galeazzo 338 n. 1.
 Cicoș Costică 138, 139
 Cioară Ioan 159-175
 Ciornei 168
 Ciufuteanu Traian 98
 Ciumacenco 89, 90
 Ciupea Ioan 182 n. 8, 211 n. 9, 356 n. 4
 Ciupercă Nicolae 180-182
 Ciurea 110
 Cloșca 82, 163 n. 7, 305
 Cobzaru 257
 Cocea N.D. 131
 Cocos Dumitru 261
 Codreanu Elena 25 n. 28
 Cojanu 59, 65
 Coliban Nicolae 145, 155
 Comșa Dumitru „Miti” 80

Constantinescu (din Tecuci) 75
 Constantinescu (doctor) 250
 Constantinescu (inginer) 124
 Constantinescu Constantin „Atta” 182
 Constantinescu Gelu 88
 Constantinescu Miron (Mitică Constantinescu) 303
 Constantinescu Petre 164
 Copaciu Stere 106 n. 4
 Coporan 200
 Coposu Arlette 38 n. 42
 Coposu Corneliu 38, 52
 Cornea Marcel 132
 Cosma Aurelia 339 n. 2.
 Cosma Octavian Lazăr 339
 Cosma Lucius 206, 207
 Costache 95
 Costică 227
 Coșbuc [George] 73
 Coșoreanu Spiridon 191
 Coșeru Vasile 110 n. 10
 Cotenescu Iosif „Vică” 16, 54, 56, 57
 Cotenescu Lenuța 57, 58
 [Cotenescu] Lilica 65
 Cotenescu Traian 57, 65
 Crainic Ioan 291
 Crainic Nichifor 299
 Crăciun Gheorghe 79 n. 12, 108, 109, 244, 299-301, 315, 354, 360, 364, 365, 368, 370, 372
 Crețoiu Vasile 183
 Crișan 82, 163 n. 7, 305
 Culiță [Butnaru] 70
 Cură Augustin 310
 Cușa George 276
 Cuza 213
 Czeller/Zeller Ludovic 290

D

Dabija Nicolae 79
 Dan Grigore 336
 Dan Vasile 83
 Damocles 377
 Daniel Octavian 293 n. 25
 Daniel Sihuștru 302
 Dante [Alighieri] 81
 Dascăl 250
 David Isidor 208
 Davidoiu Viorel F. Ion 26
 [Dăncilă] Constantin (Costel) 63
 [Dăncilă] Dumitru 64

[Dăncilă] Gheorghe (unchiul Mariei Vasile) 64
 [Dăncilă] Ion 54
 [Dăncilă] Maria 54
 Dăncilă Nicolae „Căciulan” 54, 55, 65
 [Dăncilă] Viorina 54
 Dăscălescu Constantin 101
 De Gaulle Charles 192 n. 8
 Dedu 102
 Dejeu [Gavril] 378
 Deletant Dennis 338 n. 1
 Demartini Eduard 214
 Demetrescu Radu (Gyr Radu) 299, 423
 Deneș 316
 Depner Christl 232 n. 8
 Derioiu Simion 31
 Diaconescu Filofteia „Tuți”, 20, 24
 Diaconescu Ioana 179 n. 3
 Diaconescu Ion 52, 122, 246
 Diaconescu Maria (Margareta) 20, 24
 Diaconoiu 28
 Diaconu Gheorghe 191 n. 7
 Digulescu Mihai (Mihail) 218, 222
 Dimitriu 211
 Dimitrov Gheorghe 304
 Dincă Ion 91
 Dinescu Paul 297
 Dinuț Ioan 191
 Divizia „Horia, Cloșca și Crișan” 82, 163 n. 7
 Divizia „Tudor Vladimirescu” 82, 160, 161 n. 1, 164-166, 168, 175, 267 n. 1
 Dobeș Andrea 182 n. 8
 Dobre Florica 46 n. 8, 57 n. 26, 89 n. 31, 91 n. 32, 95 n. 2, 101 n. 10, 107 n. 7, 123 n. 21, 132 n. 3, 163 n. 7, 167 n. 11, 175 n. 15, 235 n. 12, 243 n. 15, 256 n. 1, 257 n. 4, 258 nn. 5-6, 266 n. 22, 290 n. 15, n. 17, 298 n. 40, 303 n. 49, 340 n. 4, 354 n. 1, 371 n. 14, 407 n. 5
 Dobre Mircea 408-409
 Dobrescu Dumitru Ghe. 419
 Dobrinicu Dorin 72 n. 6, 74 n. 7, 76 n. 9, 79 n. 13, 134 nn. 4-5, 180 n. 5, 296 n. 31

Dobrogeanu-Gherea Alexandru 303 n. 50
 Dogărescu Laviniu Sergiu 153
 Doinaș Augustin 428
 Domokos 320
 Doniga 160
 Dostoievski [Feodor Mihailovici] 273
 Dragomirescu Ilie 27-28, 39
 Drăgan (gardian) 78
 Drăgan Ilie 409
 Drăghici Alexandru 46, 89, 126 n. 24, 304, 415
 Drăghici (căpitan, contabil) 316
 Drăghici Gheorghe 126, n. 24
 Drăghicioiu Petre 239, 241, 247
 Drăgoi Cornel 39 n. 43
 Droc Barcian (stradă) 176
 Du Bois Pierre 46 n. 8
 Dudău Petre 240
 Dulbergher Moise (Mișu Dulgheru) 290
 Dumitrache 346, 415-416, 431
 Dumitreasa Daniel 278
 Dumitrescu Alexandru 274
 Dumitrescu Ilie 373, 376
 Dumitrescu Ion I. 16-17
 Dumitrescu Nicolae 96
 Dumitrescu Spirea 346
 Dumitrescu Ticu [Constantin] 128, 183, 260, 431
 Dumitrescu Vasile 231
 Dumitrescu-Borșa Ion 297
 Dumitru Andrei 376

E

Edelstein (director) 174
 Eden [Anthony] 86 n. 29
 Eisenhower [Dwight] 83, 86 n. 29, 87, 419
 Eminescu Mihai 236, 346, 362
 Enăchescu Simion „Sică” 279, 283
 Ene Constantin 112 n. 14
 Ene Margareta 72
 Enea Nicolae 239, 241, 244
 Enoiu Gheorghe 228, 231

F

Farago 147
 Farcău Virgil 348
 Faure [Edgard] 86 n. 29
 Fazâl Sultana 394
 Făniță Triță 89
 Fărcaș 347-348

Fehér 85
 Fekete 322
 Ferdinand I 228
 Fermo 139
 Ficior Ion III n. 13
 Fideliu Isac 75, 77
 Fiedler Ioan (Fidler Iosif) 291
 Fierescu 178
 Filip Magdalena 335
 Finichi Paul 190, 387
 Florea (gardian Jilava) 150
 Florea (gardian Pitești) 59
 Florescu Ion 182
 Florescu Mihail (Iacobi Iancu) 256
 Floricel Nicolae 271
 Foriș Ștefan 244 n. 16, 291, 304
 Formagiu Dumitru 264-265
 Fornica Octavian/Oto 76
 Franco [Francisco] 340
 Franz Josef 225-226
 Friptu Marin 238
 Fröhlich Max 387
 Fulea Ioan I. 364-365, 368-369, 376
 Fürtös Robert 182 n. 8

G

Gabor 318
 Gafencu Valeriu 260-263, 265-266
 Gagarin [Yuri] 299, 359
 Galeriu Constantin 82
 Ganea Ioan 424 n. 42
 Gavrilă Ogoranu Ion 144, 405
 Găgeanu 103-104
 Gebac Leonard („Lulu”) 272, 275
 Gebăilă Mircea 176-187
 Georgescu (maior) 169
 Georgescu Maria I. 36
 Georgescu Teohari 304, 290 n. 15
 Georgescu Vintilă 212
 Ghelt Petrică 95
 Gheorghe Constantin 376
 Gheorghiu-Dej 64-65, 76, 80, 93-94, 103, 226, 235, 289, 304-305, 359
 Gherea 258
 Ghica (print) 62
 Ghica Alexandru 300
 Ghica Alexandru A. 293
 Ghinea Simion 297
 Ghiță Nicolae 191 n. 7
 Gigurtu Ion 84

Ginara Hristu 107
 Giosanu Nicolae 150
 Glăvan Constantin 225
 Goiciu, Petrache 75-77, 80, 86,
 171, 192, 316-317, 333
 Goma Paul 232, 344
 Gore [Mihai] 354, 368
 Greblă Toni 251
 Greceanu 124
 Grigorescu 301
 Grosescu Raluca 353, 363
 Groza Petru 303
 Grozav[u] Nicolae 418, 424, 430
 Grünfeld Mano (Emanoil) 340,
 349

Grupenschi 61
 Grupul „Botez” 93
 Grupul „Capotă-Dejeu” 344 n. 10
 Grupul „Frontul Apărării Națio-
 nale (Frontul Apărării Patriei
 Române). Corpul de haiduci”
 79 n. 13
 Grupul „Haiducii Muscelului”
 14 n. 5, 15 n. 7, 16 n. 10, 18
 n. 18, 56 n. 16
 Grupul „Ion Gavrilă” 108 n. 9
 Grupul „Paragină-Timaru” 74, 79
 Grupul „Vlad Țepeș II” 72 n. 6
 Guguianu Marcel 167
 Guță Aurelian 137
 Gyr Radu (Demetrescu Radu) 299,
 423

H

Hagea Ovidiu 424 n. 42
 Hartman/Hartmann Pincu 261-263
 Hiloti Eugen 225
 Hintz Helli 61
 Hinchins Keith 338 n. 1
 Hitler [Adolf] 207, 338, 384, 402
 Hociung 211
 Hodoș Mariana 191 n. 7
 Hogg Ian V. 210 n. 6
 Hoinic Dragoș 293-294
 Horthy 339
 Hristo Botev (stradă) 178
 Hristu Nicolae 293 n. 25, 297
 n. 36, n. 38
 Hrușciov [Nikita Sergheevici] 48

I

Iacob Dezideriu 299 n. 42
 Iacob (procuror) 208, 211
 Iamandi (gardian) 150, 212,

Iamandi Teodor 278-279
 Iancu Nicolae 191 n. 7
 Ianolide Ion 260, 264-266
 Ieparu Mircea 131
 Ierunca Virgil 303 n. 48
 Iliescu Constantin 232 n. 8
 Iliescu Ion 128, 236, 303, 324
 Iliescu (maior) 160
 Iliescu Mihail A. 356
 Iliescu Paul 230
 Ioanid Ion 151, 242 n. 11
 Ioanid (profesor) 256
 Ionișescu Alexandru Dumitru
 195
 Ion D. Ion 250
 Ion Elena (Arnăuțoiu)/Lenuța lu’
 Florea 13, 23, 32-33, 37, 39,
 58 n. 29, 59, 62-63
 Ion Florea 15, 21-22, 28, 33-34,
 37
 Ion (securist) 373
 [Ion] Viorel 15, 19, 37
 Ionel (milițian, gardian) 22
 Ionescu 55
 Ionescu Hristu 113
 Ionescu Nae 265
 Ionescu Virgil 137 n. 8
 Ionescu Zicu 50 n. 10
 Ionescu-Savantu Constantin
 303-304
 Ioniță Alexandru 111

Ionițoiu Cicerone 14 n. 4, 16
 nn. 15-16, 23 n. 25, 31 n. 36,
 36 n. 39, 43 n. 4, 44 n. 6, 50
 n. 10, 52 n. 12, 59 n. 30, 62
 n. 36, 72 n. 5, 74 n. 7, 76 n.
 9, 79 n. 13, 86 n. 26, 106 n.
 4, 112 n. 17, 119 n. 4, 122 n.
 16, 132 n. 3, 134 n. 4, 137 n.
 9, 180 n. 5, 232 n. 9, 239 n.
 4, 241 n. 9, 243 n. 15, 244 n.
 16, 245 nn. 20-21, 251 n. 28,
 261 n. 13, 268 n. 3, 269 n. 4,
 270 n. 9, 289 n. 13, 291 n.
 22, 293 n. 26, 297 n. 36, 303 n.
 50, 344 n. 12, 345 n. 14, 360 n.
 12, 394 n. 15, 406 n. 1, n. 4,
 409 n. 9, 418 n. 31, 425 n.
 43, 428 n. 55, 430 n. 57

Iordan Ivan 238
 Iordăchescu (doamna) 143
 Iordăchescu Paul 134, 142
 Iordănescu Ilie 191 n. 7
 Iorga 124
 Iosifescu 57

Iova Ioan 134-135, 141-142
 Iovan Ioan 299-300
 Ipsilanti Alexandru 229
 Irimia/Irimescu 101
 Isbășescu Traian 120
 Istrate Constantin 272, 316
 Istrățescu Ion 264
 Iubu Ștefan 122
 Iulian Apostatul 266
 Ivan (căpitan de Securitate) 50
 Ivan Radu 376
 Ivan Sabin 418
 Ivasiuc Alexandru (Sașa) 230-232,
 427
 Ivănică Ilie 183

J

Jela Doina 57 n. 26, 84 n. 22,
 99 n. 8, 106 n. 2, 108 n. 8,
 123 n. 21, 150 n. 9, 183 n.
 13, 190 n. 3, 211 n. 8, 212 n.
 10, 242 n. 11, 257 n. 4, 265
 n. 21, 290 n. 16, 299 n. 42,
 316 n. 8, 316 n. 9, 318 n. 11,
 340 n. 4, 370 n. 12, 411 n.
 13, 419 n. 34
 Jianu Iancu 305
 Jijie Gheorghe 271 n. 12, 289 n. 13
 Jitariuc Constantin 417
 Johannis Klaus 431
 Joja Atanase 371
 Joja Constantin 371, 372
 Josmir 160
 Juberian Constantin 292-293
 Julia Victor 216

K

Kiss Kalaman 320-325
 Klain Felix 140 n. 13
 Kofler Remus 244
 Koller Ștefan 108
 Kvoici Paul 414

L

Ladea Ioan 344-346
 Ladea Romulus (Romul) 344
 Lascăr Mihail 161
 Lascu Andrei 69, 92, 105, 255,
 267, 287, 353
 Laszlo (baci, doctor) 261
 Lazarovici Dan 96 n. 4, 97
 Lazăr Marian 347
 Lazăr (ofițer politic, Aiud) 99
 Lazăr Tiberiu Iosif 83-84, 369
 Lăpușneanu (stradă) 207

Lăzărescu David 63
 Lăzărescu Pascale 58
 Lăzărescu Paul 251
 Lefa Aristide 269-270, 284
 Leibovici 71
 Lenin V.I. 128
 Leonte (doctor) 57
 Leșanu Aurel 367, 369, 376
 Ligia 422
 Liptich 198
 Livinschi Mihai 295
 Lolici Ioan 347
 Lotul „Arnăuțoiu” 394
 Lotul „Canalului” 96 n. 3
 Lotul „Cluj” 340
 Lotul „Negulescu Valeriu și alții”
 264 n. 17, 270 n. 8, 277 n.
 28, 278 n. 29, 293 nn. 25-26,
 294 n. 29.
 Lotul „Paragină-Timaru” 79
 Lotul „Pătrășcanu” 96 n. 3, 244
 n. 16
 Lotul „Țurcanu Eugen și alții”
 264 n. 17, 277 n. 28, 278 n.
 29, 292 n. 23, 294 n. 25, 295
 n. 30
 Luca Romu 64
 Luca Vasile 107
 Luchian Gheorghe (Micuțu) 389
 n. 7, 391, 395
 Luchian (locotenent) 77
 Lunescu 124
 Lungu 223
 Lupeș Ion 417 n. 26
 Lușă Victor 72 n. 6
 Lupușor Dumitru 76
 Lupușor Nicolae (Nelu) 76

M

[Macavei] Alexandru 79 n. 12
 Macavei Nicolae 79 n. 12
 [Macavei] Traian 79 n. 12
 [Macavei] Viorel 79 n. 12
 Macovei Ioan/Ion 190
 Madgearu Ecaterina 20, 25
 Madgearu Virgil 20, 25
 Maicu 71
 Maier Alexandru 317 n. 10, 318
 n. 11
 Makarenko [Anton S.] 345
 Malinovsky Rodion Iakovlevici
 161-162
 Man Nistor 345
 Manea Gheorghe („Gicu”) 78

Manea Vasile (autor) 82 n. 16,
 267 n. 1, 278 n. 33, 288 n. 7,
 289 n. 9, 299 n. 44
 Manea Vasile (deținut) 101
 Manișiu Ioan 239
 Maniu Ioan „Nelu” 264-265
 Maniu Iuliu 61, 74, 155, 171,
 242 n. 11, 291, 326, 341-342
 Manolescu 170
 Marcu 99
 Mardare Socrate 269, 285
 Mareș 224
 Maria (Regina) 205, 220
 Maria Tereza 98, 247
 Marica Iancu 117
 Marilena [Vasile] 61
 Marin Dumitru 177
 Marin Mihăiță 269
 Marin Nica 110 n. 10
 Marin Vasile 287-288, 297 n. 36
 Marinache Ion 236
 Marinescu Bogdan 235
 Marinescu (Marinoff) Voinea 235
 Marinescu Traian „Geagu” 119
 Marx Karl 257, 327-328
 Mastan Antonie 310
 Mastan Grigore 310
 Mastan Ruvin 310
 Matei Alexandru 130, 144, 159,
 176, 188, 229, 338, 363
 Matei Gheorghe sau Ion, sub-
 locotenent 168
 Maurer Dorina 407
 Maurer Ion Gheorghe 407
 Mavrodin Anastase 70
 Maxim Virgil 356
 Măgureanu Dumitru 246
 Mămăligă 165
 Mănescu Manea 257
 Mănescu Nicolae 28, 31
 Mănescu Racovschi (Coco) 257
 Mărgineanu Teodor 188-191, 201
 Mărtinuş Alexandru 296
 Măzăreanu Petre 417 n. 26
 Măndruș Gligor 312
 Mârza Pavel 411
 Mecheson/Medelsohn 172
 Medrea Nicolae 410
 Micu Petrică 315
 Miculescu Angelo 89
 Miere Ștefan „Fănică” 137-138
 Mihai I, Regele 55, 182, 404
 Mihai Viteazul 305
 Mihai Liviu 266

Mihalache Ion 15, 38, 236
 Mihalache Niculina 32-33, 38
 Mihalcea Alexandru 296-297, 428
 Mihăilescu 246
 Mihălcescu Marcel 123
 Mija Teofil 420
 Miluț Marian Petre 155
 Minică Ștefan 84
 Mircea Alexandru 293 n. 25
 Mitrache Achim 191 n. 7
 Mitrofan Traian 376
 Mocanu Adam 221
 Mocanu (comandant) 185
 Mocușchi Leonard Gh. 182
 Modoran (colonel) 122
 Modoran Vasile 304
 Moiescu 38
 Moldor Lucian 354, 368
 Moldovan (inginer) 102
 Moldovan Traian 99
 Molnar Ștefan 322
 Moritz Carol 214
 Moromete/Maromet Nicolae 180,
 182-183, 244, 356
 Moroti Ioil 319
 Moscovici Marcu 166-168, 172,
 174
 Mosora Eroftei 414, 418, 420-421
 „Moșu” (gardian) 225
 Mototolea 237
 Moța Ion 287-288, 297 n. 36
 Movileanu Ion (Filotei) 41, 51-52
 Möckel Konrad 385
 Munteanu Alice 32
 Munteanu (securist) 305
 Muraru Andrei 24 n. 26, 60 n.
 31, 61 n. 33, 75 n. 8, 99 n. 7,
 108 nn. 8-9, 110 n. 10, 111 n.
 13, 112 n. 14, 126 n. 24, 180
 n. 6, 195 n. 10, 244 n. 18,
 260 n. 10, 346 n. 15, 346 n.
 16, 358 n. 8
 Mureșan Alin 69, 72 n. 4, 84 n.
 24, 117, 130, 137 nn. 8-9,
 142 n. 17, 229, 264 n. 17,
 267, 270 n. 8, 271 n. 12, 277
 n. 28, 278 n. 29, 287, 292 n.
 23, 293 nn. 25-26, 294 n. 29,
 295 n. 30, 296 n. 31, 298 n.
 39, 320, 326
 Mureșan Eugenia 23
 Mureșan Mariana 376
 Mureșanu (gardian) 429
 Murzea 421

Mușetescu (familie) 57 n. 23
 Mușetescu Ioan 57
 Mușetescu Laurenția 57

N

Naghi 421
 Nanu Silvestru „Ticu” 142
 Napoleon 265, 304
 Năstase [Adrian] 89
 „Neacșu Cornel” 65 n.
 Neagoe Gheorghe 191 n. 7
 Neagoe-Pleșa Elis 144 n. 1
 Neagu (colonel) 168
 Neagu (major) 222
 Neagu Teodor M. 417
 Nedelcu 154
 Negreanu 25
 Negrilă 172
 Negrișanu Paul 92-104
 Negulescu Valeriu „Vică” 271
 Negură Ion 272, 275
 Neguș Ion 123
 Nelu lu' Toader (Ion N. T. Duca)
 65
 Nestorian 376
 Neuländer Ernst (Roman Valter)
 163-164, 175
 Nicolae Ștefan 426, 428-429
 Nicolau Irina 39 n. 43
 Nicolau Mircea 296
 Nicolau Nicolae 268
 Nicolescu (doctor) 287
 Nicolschi Alexandru Sergheevici
 (Boris Grumberg) 290
 Nifon Mihăiță 91
 Nilă 164
 Niță Gheorghe 376
 Niță Marian 323
 Nițu Nicolae 16-17
 Nițu Theodor 39 n. 43

O

Oberten Ioan 214
 Oblemenco Ion 235
 Olăeru Marin 186
 Olteanu Florentin 14 n. 4, 108
 n. 9, 182 n. 8, 408 n. 8
 Oncica 26
 Onofrei Pompei 366
 Oprea Marius 96 n. 3, 290 nn.
 15-17, 408 n. 7
 Oprea (santinellă) 59
 Opriș Constantin 153, 154, 294
 Oprișan Constantin „Costache”
 293-294

Orban 164
 Orghidan Nicolae 181
 Oțoiu Ioan 425
 Ovănescu Gheorghe 209-210,
 212-213, 222
 Ozon Titus 235

P

Paisie 284
 Palade George Emil 286
 Pală Ion 106
 Paleologu Alexandru 427-428
 Palocsay Rudolf 413
 Paloș Ian, Paloș 297
 Pandelescu Nicolae 211
 Pandelescu (securist) 147, 149
 Pandurescu Aurel 293
 Papacostea Șerban 338 n. 1
 Paragina (frații, Ion și Cristea)
 73
 Paragină Cristian „Cristea” 72,
 73, 74, 79
 Paragină Ion 72, 73
 Paralescu/Părălescu Cicerone 243
 Paraschiv (securist) 121
 Paraschiv Tudor 235
 Parizianu Gheorghe (Gioga) 112
 n. 17
 Pașca Ștefan 327
 Patko Iuliu 214
 Patriciu Mihail (Mihai Weiss) 340,
 342, 348, 410-411
 Pauker Ana 287, 289, 290 n.
 15, 340
 Pavelescu 255
 Pavlovici Florin Constantin 428
 Pădureanu (gardian) 184
 Părăianu Răzvan 431
 Pătrașcu 154
 Pătrășcanu Lucrețiu 243-244,
 264, 291, 304, 406
 Pătrășcanu Pafnutie „Nuti”
 264-265, 272, 275, 276, 279
 [Pătruț] Maria 237
 Pătruț Petre 237
 Pătruț Victor 237-251
 Păunescu „Daia” Ion 270 n. 7
 Păunescu „Salzburg” Ion 296
 Păunoiu Marius 214, 221
 Păușan Gheorghe 346
 Părcălab Ion 235
 Părvu Gheorghe 367-368
 Pâslaru Serafim 38, 196
 Pencea Anghel 198, 200
 Pencea Paul 188-201

Pencea Rada 188
 Pencea Tănase 188
 Penescu Nicolae 291
 Perjeu 88
 Petcu Remus 230-231
 Péterfi Irén (Irina) 394
 Petrașcu Nicolae 289
 Petre Constantin 105, 159, 188,
 205, 237, 309, 338
 Petreicu 376
 Petrescu Alexandru 242
 Petrescu Nicolae 424 n. 42
 Petrescu Vasile 240, 242
 Petrini 165
 Petrișor Marcel 230
 Petrovici Ioan 179
 Petrușan Vasile 310
 Piersic Florin 265
 Pinciu 187
 Pintilie Ilie 324
 Pisoschi Ștefan-Cristian 213-215
 Pițigoi Barbu 40
 Pițurcă Victor 235
 Pivaru 60
 Plămădeală 431
 Pleșa Liviu 144 n. 1
 Pleșiță Nicolae 233 n. 9
 Plop Maria 18, 33
 Podeanu 284
 Pop Augustin 347
 Pop Florian 347-348
 Pop Gheorghe 326-337
 Pop Iulia 14 n. 4, 408 n. 8
 Pop Liviu 328
 Pop Niculae 347
 Pop Sânziana 343
 Pop Simion 341-342
 Pop Vasile 341, 348, 365
 Popa Alexandru „Țanu” 278-279,
 414
 Popa Anișoara 376
 Popa Dorin 364, 366
 Popa Eugen 406, 411
 Popa Grigore 413
 Popa Ilie 274 n. 23, 376
 Popa Neculai 273 n. 22, 417 n.
 26
 Popa Nicu (securist) 145
 Popa Valeriu 271-272
 Popeci Gheorghe 239, 242-243
 Popescu (preot) 70
 Popescu (preot din Gheboieni)
 117
 Popescu Aristotel „Aligo” 276-277
 Popescu Daniel 31

Popescu „Dumnezeu” Dumitru 256
 Popescu Gheorghe 59
 Popescu Gică 73
 Popescu Ioan 266 n. 23
 Popescu Ion D. 191 n. 7
 Popescu Ion Longin 343 n. 8
 Popescu Petre 239, 241
 Popescu Vasile 88
 Popescu Victor 18, 31
 Popoiu 103
 Popovici (lector) 329
 Popovici Dimitrie [Dumitru] 327
 Popușoi Didina 273 n. 21
 Pospescu 139
 Precupescu 330
 Predoiu Longin 56
 Predu Țuțu 154
 Pricop 106
 Prooroceanu Dumitru 50
 Prunea Ioan 311, 316
 Puiu Aristide 360
 Puiu Gogu 360 n. 12
 Purcă 150
 Purnichescu Gheorghe
 „Gheorghită” 16 n. 13, 56
 Purnichescu Ioan „Țică” 16 n. 13, 56
 Pușcaș Baci 347
 Pușcaș Ioan 329-330, 338-350
 Pușcaș Vasile 338, 341

Q

Quasimodo 134

R

Radeș Virgil 132 n. 3
 Radian Clementa 62 n. 36
 Radovici Teodor (Teofil) 43
 Raicovici Tibi 145
 Ranatescu Alexandru 182
 Rădescu Nicolae 242
 Rădulescu Mihai 232 n. 8
 Râmaru Ion 97
 Reboreanu [Liviu] 282, 299, 304
 Reboreanu Tiberiu 282
 Regman Cornel 429
 Regman Ion 414, 428
 Reusz/Reuss Clara Elisabeth
 (Reuss Bözsi) 390, 393
 Rilke Maria 427
 Rizea Elisabeta 30, 38-40,
 393-394
 Rizea Gheorghe 39

Rizescu Sergiu 40
 Rodas Constantin 287-305
 Rolf Konnerth 414
 Roman Petre 163-164, 287
 Roman Valter (Neuländer Ernst)
 163-164, 175, 287, 303
 Românu Petru „Budu”, „Budiu”
 245 n. 21
 Roncea Gheorghe (Chesarie) 44-45
 Rosenzweig Marian 233-234
 Roske Octavian 269 n. 6,
 Roșu 211
 Rotaru Maria 376
 Roth Hans Otto 379 n. 1, 383
 Roth Herbert 381 n. 2, 385
 Roth-Höppner Maria Luise
 379-403
 Rucăreanu Mihail 300
 Ruja 336
 Rusev Iordan Drăgan (Borilă Petru)
 175
 Ruslan Constantin 191

S

Saghel Dumitru/Doru 288
 Saghin Oltea 273 n. 21
 Samuilă 324
 San Francisco Emil „Mimi” 263
 Sandu (securist) 57
 Sandu Adrian 69, 92, 105, 229,
 353, 363, 404

Sarcon 330
 Sarkozy 321
 Sari Ahile 82, 84-85
 Sas 99
 Sava 274
 Sava Valeriu 209-210, 212, 222
 Savopol Dinu 401
 Săbăduș Ana 144 n. 1
 Săbăduș Petre 411
 Săndescu Vasile 55, 58
 Săseanu Tudor 122
 Sântion Ion 223
 Sârbu Filimon 324
 Sârbu Ion 258
 Sârbu Ion D. 427, 430
 Schmidt Joseph 393
 Sebe 185
 Seică Vasile 310-311, 313
 Serdaru Mihai-Victor 230
 Sergheev-Tenski S.N. 220 n. 21
 Sereș 312
 Sfetcu Gigi 84
 Sfîncescu T. Duiliu 141 n. 14
 Shneiderman Moishe 206

Silvia 377
 Sima Horia 258, 293 n. 26, 423
 Simionescu Ion 84
 Sin Ioan 318
 Solomon Traian 375
 Somoșvari 317
 Spineanu Cezar 122-124
 Staicu (agent veterinar) 64
 Staicu (general-doctor) 166
 Stalin [Iosif Vissarionovici] 47,
 84-85, 121, 139, 146, 184, 262,
 317, 374, 387, 402, 419, 431
 Stamate Cristea 296-297
 Stamatoiu Virgil 270
 [Stamu] Dafa 105
 Stamu Dumitru 112
 [Stamu] Gheorghe 105
 Stamu Nicolae 105-114
 Stan 301
 Stan Marius 108 n. 9, 404
 Stanca Teodor 328-330
 Stavrat Olimpiu C. 356
 Stănescu Anton Dabija 278
 Stănescu Mircea 274 n. 23
 Stănescu Tudor 292-293
 Stângă C. Ilie 211, 216
 Stoica (deputat) 175
 Stoica Dan 232 n. 8
 Stoicescu Constantin 278
 Stoicsi Miodrag 221
 Stricanciov 357

Ș

Șandru Constantin 164
 Șerbănuț 422
 Șipoș 131
 Șleam Augustin (Slamescu Victor,
 Slanski) 265
 Șomlescu 184
 Ștefan (locotenent-major) 150
 Ștefan cel Mare 77, 305
 Știrbei 89
 Ștrul Mauriciu 123 n. 21, 298
 Șuța Gheorghe 39

T

Tacu Aurel 276
 Talpoș (boxer) 411
 Tătaru Alexandru 232 n. 8
 Tărnăvean Aristid Vid 312-313
 Teodor Pompiliu 338 n. 1
 Teodoreanu [Ionel] 304
 Teodorescu (profesor) 88
 Teodorescu Costică 57

Terceanu Nicolae (securist) 57
 Theil Fritz 384, 385, 399
 Timaru Mihai 72-73, 79, 86
 Timofte 241
 Tiron Ion 376
 Tito [Josip Broz] 47-48
 Titulescu Nicolae 287
 Tocan Ion 141, 144-155
 Toderiță Ilie 103
 Todoran 316
 Todoran Rozalia 309
 Tolstoi [Lev] 392
 Toma (din Maltezi) 60
 Toma (meseriaș) 224
 Török Ștefan 214
 Trandafir 86
 Trihan Panait 264
 Trocan Nicolae 241
 Trufaș/Trufașu/Trușașiu Liviu
 340, 347
 Tudorică Corneliu 272
 Turcu Constantin 268, 271

T

Țărău Virgiliu 182 n. 8
 Țocu Gheorghe/Ion 172
 Țucă/Tucă Marin 245-246
 [Țurcanu] Cătălina/Oana 273, 285
 Țurcanu Eugen 272-277, 279,
 282, 292, 293 n. 25, 294-295,
 298, 414
 Țuțea Petre 150
 Țuțu 213

U

U Thant 299 n. 43
 Ulea 25
 Ungureanu (colonel) 168, 173
 Ungureanu (comandant) 90
 Ungureanu Ion 105
 Unișor Constantin 296
 Urdea Iosif 420
 Urdea Traian 420
 Urdea Zaharia 404-432
 Ursu Cornel 424 n. 42
 Ușurelu 74

V

Várnay 340-341
 Varsami Nicolae/Niculae 111
 Vasile Constantin (Costică) 55
 Vasile Ioan („Țică Vasilescu”)
 54, 56, 58
 Vasile Lupu (stradă) 154
 Vasile Maria 19, 23-25, 26, 54-66
 [Vasile] Marius 58, 65
 Vasile Sever 54 n. 4, 55, 56,
 58, 63-66
 [Vasile] Severina 58
 Vasilescu Constantin 13, 41, 54,
 92, 117, 144, 176, 205, 237,
 309, 404
 Văcăroiu Nicolae 128
 Vălimăreanu Petre 141
 Vărtosu Petre 170
 Vernescu Gheorghe 82
 Vetișan Lucian 333

Vintilă Toma 124
 Vișel Gheorghe 346
 Vlad Gheorghe 288
 Vladimir Eugen 375
 Vladimirescu Tudor 229, 305
 Vodă Alexandru/Alexe 135, 142
 Vodă Eugenia 135, 142, 348
 Voiculescu Vasile 151
 Voina Radu 422-423
 Voinea Octavian 294
 Vojen Io(a)n Victor 297
 Volcinschi Raul 424, 426
 Von Bováry Géza
 Von Hindenburg, Paul Ludwig
 Hans von Beneckendorf 210
 Von Ribbentrop Joachim 338 n. 1
 Vrabie 74
 Vulcănescu Mircea 355

W

Wagner [Richard] 277
 Weinberger 411
 Weiss Mihai (Mihail Patriciu)
 340 n. 4
 Wurmbrand Richard (Georgescu,
 Vasile) 265-266

Z

Zaharia Elena 167
 Zamfirescu Constantin 258
 Zdru Aristide 71-72, 79, 88
 Zelea Codreanu Corneliu 287 n. 2
 Zelia 63

Index de locuri

A

Adjud 42, 43
 Aiud 13, 16, 39, 52, 54, 56, 59, 64, 69, 71, 72, 77, 78, 81, 82, 84-86, 92, 93, 96-101, 105-109, 111-113, 122, 130, 133, 134, 136, 137, 141-144, 146-148, 150, 151, 153, 179, 182, 183, 187, 192, 195, 205, 209, 211-214, 216-218, 221-223, 225, 230, 240, 242-246, 251, 258, 260, 263, 264, 267-272, 278, 279, 287-289, 291, 293, 294, 296, 297, 299, 300, 303, 305, 317, 322, 326, 332, 333, 338, 341, 343, 344, 353, 355, 356, 360, 363, 364, 367, 369, 370, 375, 376, 389, 391, 404, 406, 408, 411-415, 417-422, 430
 Alba Iulia 59, 134, 237, 246-248, 356, 376, 377
 Aleșd 320, 321
 Almăluș 106
 Amărăștii de Jos 137
 Anghel Saligny 370
 Apa Sărată 28
 Arad 13, 30, 34, 36, 62, 165, 214, 331, 379, 390, 391, 392, 393, 394, 403
 Arcani 270
 Argetoaia 250
 Atena 173
 Atmacea 106

B

Bacău 112, 221, 245, 265, 417
 Bahcisarai 13
 Baia Mare 244, 340, 345
 Baia Sprie 52, 59, 86, 107, 111, 112, 187, 237, 239, 242, 243, 245, 246, 251, 272, 293, 296, 333, 341, 343
 Balta Brăilei 109, 151, 152, 353, 361, 427
 Banu Mărține 184
 Bazargic 176, 276

Bădeni 58
 Băicoi 146, 301
 Băiculești 195
 Bălănești 234
 Băneasa 243
 Bărăgan 47, 50, 51, 55, 87, 89, 122, 182, 195, 225, 230, 269, 291
 Bărbuleț 120, 126
 Bărlad 41, 43, 44, 45, 46, 71, 87, 159, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 258
 Bârsești 72
 Bechicerecul Nou 349
 Beiu 195
 Beiuș 85
 Beliș 291
 Belobreașca 221
 Berceni 64
 Berevoiești 13
 Berlin 384
 Bicaz 142, 272, 414
 Bobota 38
 Boița 353
 Borzești 120, 135, 150, 289, 413
 Boteni (Argeș) 150
 Boteni (Dâmbovița) 118
 Botoșani 13, 14, 16, 18, 28, 36, 38, 39, 122, 123, 124, 153, 160, 213, 218, 225, 236, 264, 272-jud, 390, 415, 418, 427, 428
 Boțești 52
 Bozna 338
 Bragadiru 38, 276, 300
 Bran 60
 Brașov 57, 93, 94, 101, 108, 130, 131, 132, 138, 184, 196, 258, 264, 278, 325, 344, 353, 359, 361, 367, 368, 374, 375, 376, 377, 378, 383, 384, 385, 387, 389, 396, 397, 402, 420, 421, 427
 Brateș (Iac) 78
 Brădet 18, 31
 Brăduleț 31

Brăila 25, 47, 48, 50, 52, 94, 103, 109, 112, 151, 152, 153, 194, 335
 Bruxelles 415
 Bucium 295
 București 13, 16, 17, 18, 20, 23, 25, 26, 31, 35, 36, 38, 55, 58, 60, 62, 63, 64, 65, 69, 83, 88, 89, 90, 93, 95-102, 107, 109, 112, 117, 124, 127, 128, 131, 132, 135, 140, 147, 166, 168, 169, 174-179, 183, 185, 196, 199, 200, 205, 213, 214, 225, 229-233, 238, 242, 248, 249, 251, 255, 256, 263, 264, 268, 270, 271, 274, 276, 288, 290, 294, 296, 298, 300, 301, 303, 322, 328, 356, 360, 376, 377, 379-385, 398, 401, 402, 405, 406, 412, 415, 419, 421, 422, 429, 431
 Budapesta 161, 328, 329, 340
 Buftea 89
 Bugeac 261
 Bumbăști-Jiu 237, 239
 Buzău 42, 89, 181, 267, 268, 271, 278, 284, 286, 289

C

Calafat 130, 184, 271
 Calvini 122
 Canalulul Dunăre-Marea Neagră 20, 21, 23, 24, 35, 59, 60, 61, 62, 80, 81, 82, 85, 103, 108, 117, 118, 120, 129, 131, 135, 180, 187, 238, 242, 260, 279, 280, 281, 286, 291, 295, 296, 297, 319, 340, 356, 357, 364, 370, 372, 373, 413, 416, 417, 419, 421, 427, 428, 431
 Candrova (Kendrona) 71
 Capu Piscului 27
 Capul Midia 80, 82, 137, 142, 150, 289, 291, 345, 353, 357, 358, 363, 364, 371, 372, 373, 409

Caracal 25
 Caransebeș 70, 176, 180, 239, 260, 264, 288, 415, 418
 Carei 328
 Castelu 38, 142, 182, 196, 261, 364
 Cașva 188
 Căvnic 40, 69, 85, 86, 106, 111, 112, 151, 245, 247, 413, 415
 Călărași 5, 8, 69, 77, 89, 90, 91, 92, 105, 112, 113
 Călățele 343
 Călmățui 52
 Cămpina 146, 153, 216, 296, 301
 Cămpulung-Muscel 13-16, 19, 23, 24, 26, 28, 36-38, 55, 56, 58, 63, 70, 187, 196, 248
 Cămpuri 72, 76
 Cârja 269
 Cernavodă 54, 60, 61, 62, 82, 181, 272, 358, 370
 Cernăuți 69, 70, 107, 255, 290, 367
 Cernica 249
 Cetățeni 16, 58
 Chilia 180, 194, 425
 Chilia Veche 180
 Chiriacu 195
 Chișinău 70, 255, 428
 Chitila 322
 Ciolanu (mănăstire) 44
 Ciorăști 82
 Ciorogârla 249
 Cireșoia (deal, Târgu Ocna) 420
 Cislău 278
 Ciulnița 89, 90, 113
 Ciumărna 314
 Cluj-Napoca 182, 328, 339, 344
 Cluj-Tribunal 195, 242, 291, 341, 394
 Coasta Lupei 41
 Cobia 91, 121
 Codlea 232, 353, 359, 360, 363, 364, 366, 379, 381, 385, 387, 388, 389, 390, 391, 393, 394, 395, 396
 Columbia 54, 60
 Constanța 38, 82, 89, 98, 103, 105, 106, 107, 108, 111, 112, 113, 133, 195, 264, 268, 278, 279, 323, 345, 360, 371, 394, 414, 418
 Copșa Mică 397, 409
 Corbi 28, 29, 31, 59, 297
 Corbu de Jos 36
 Cosmești 45
 Costești (Argeș) 40

Cotul Donului 79, 267
 Craiova 15, 37, 55, 62, 65, 82, 108, 137, 138, 139, 184, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 245, 247, 266, 356, 370, 398, 407, 428
 Crețești 269
 Crețșoara (deal) 56
 Crucea de Sus (azi Panciu) 72
 Culmea 77, 137, 195, 243, 268, 269, 411
 Curtea de Argeș 39, 52

D

Daia 270
 Daneș 414
 Dănești 421
 Dărmănești 288
 Debrecen 165
 Dedulești 25
 Dej 38, 40, 196, 205, 245, 293, 316, 346, 385, 408
 Deltă 248, 361
 Deva 195, 360, 404, 411, 423, 424, 425, 426
 Dobridor 137
 Dobrotești 260
 Doftana 266
 Doicești 97
 Domașnea 245, 292
 Domnești (închisoare, lagăr) 17-20, 39
 Donbas 162
 Dorohoi 264, 272
 Dragalina 89
 Dragodănești 117, 118, 121, 125, 127, 128
 Dragomirești 84
 Dragoslavele 56
 Drăgănești (Prahova) 287
 Drăgotești 274
 Dumbrăveni 20, 25
 Dumitrești 271

E

Eforie Nord 358, 361, 362
 Eforie Sud 38
 Erbiceni 84

F

Făgăraș 83, 130, 131, 144, 179, 181, 182, 211, 242, 356, 384, 417, 422
 Făgăraș Central 83
 Făgăraș Raional 83
 Fălfani 184
 Fântâni 94

Fedeleșoiu 20
 Feliceni 142
 Fetești 47, 49
 Filaret 181
 Focșani 41, 43, 47, 71, 72, 74, 75, 88
 Formațiunea 0726 20
 Frasin 293
 Frătești 199, 200
 Freiburg 141
 Fundulea 118, 170, 379, 382

G

Galați 13, 14, 16, 18, 28, 31, 39, 55, 56, 69, 71, 72, 74-80, 86, 92-97, 101-103, 122, 123, 153, 159, 170-173, 176, 180, 181, 188, 194-196, 230, 236, 258, 270, 272, 276, 297, 300, 301, 325, 328, 345, 363, 364, 367, 390, 404, 415, 417, 418, 425, 426
 Galda de Jos 260
 Galeșu 16, 57, 63, 82, 142, 182, 196, 261, 263, 291, 341, 364, 366
 Galiciuica 240
 Galtiu 144, 411
 Găești 55, 120
 Găujani 185
 Geneva 86, 87
 Gheboieni 117
 Gheja 328
 Ghencea 13, 20-23, 25, 54, 59, 60, 62, 63, 379, 382
 Gherla 16, 27, 31, 38, 39, 54-56, 59, 69, 71, 72, 75, 77, 82, 83, 86, 93, 107, 112, 113, 133, 137, 142, 146, 176, 183, 185, 187, 188, 191-193, 195, 196, 198, 205, 209, 212, 221, 227, 230, 232, 239, 240, 242-246, 251, 258, 260, 266-270, 272, 276, 278, 280, 282, 287, 292-299, 303, 305, 309, 311-319, 326, 328, 329, 332-334, 337, 341, 344, 346, 356, 360, 363, 364, 366, 367, 369, 381, 390, 391, 404, 408, 411, 413-415, 417, 418, 420, 421, 424, 426-429
 Gildoveni 150
 Gibraltar 287
 „Gironde” 195
 Giurgiu 103, 159, 167, 174-178, 181, 182, 184-187, 195, 199-201, 300

Golești 37
 Gornadjunia 112
 Gornești 72
 Gornet-Cricov 289
 Göttingen, 140
 Grădina 93, 151, 152, 404, 427
 Grind/Grindu 93, 326, 332, 334, 428
 Grivița 228
 Gruî 24
 Gura Foiî 122
 Gura Motru (mănăstire) 53
 Gura Văii 144

H

Haci-Lespezi 261
 Haimanale (I.L. Caragiale) 148, 222
 Hamburg 399, 400, 401, 402, 403
 Hardoli 92
 Hărlău 209
 Hereclean 347
 Herneacova 214
 Herța 251, 305
 Huedin 108, 343, 426
 Hunedoara 376, 418, 426
 Huși 167, 171, 269

I

I.L. Caragiale (Haimanale) 122, 148, 222, 289
 Iași 69, 70, 144, 146, 169, 205-207, 209-213, 227, 228, 272, 273, 278, 296, 300, 314, 339
 Ierusalim 53, 117, 394
 Ilovăț 151
 Insula Mare a Brăilei 427
 Ip 338, 339
 Irești 297
 Ițcani 211
 Izvoarele (Dâmbovița) 119, 121

Î

Însurăței 50, 51
 Întorsura (Dolj) 191

J

Jadani 293
 Jibou 311, 318, 348
 Jilava 13-16, 18, 25, 27-32, 34, 36, 38-40, 54-57, 59, 62-64, 71, 72, 77, 82, 84, 86, 93, 97, 100, 105, 106, 107, 111-113, 122, 123, 130, 131, 137, 142, 144, 147, 150, 151, 153, 170,

176, 177, 179-184, 187, 188, 196, 197, 205, 209, 211-214, 216, 218, 221, 223, 225, 229-234, 236, 237, 242-245, 247, 251, 260, 261, 263, 264, 266-272, 274, 276-278, 282, 285, 287-289, 291-297, 299, 300, 314, 320, 322-326, 332, 333, 343-346, 353, 355, 356, 358, 361, 363, 364, 366, 370, 384, 385, 390, 394, 404, 406, 408, 411, 412, 414, 415, 418-420, 424-428, 430

Jimbolia 214

Joia-Giurgiu 344

Jucu 214

K

Kismarja 290
 Kogălniceanu (localitate) 92, 93
 Königsberg 210

L

Lacurile Mazurienne 210
 Lăicăi 120
 Lătești 25, 50, 232, 356
 Lencăuți-Hotin 328
 Leordeni (Argeș) 32, 64, 65
 Lepșa (schit) 72, 73
 Leș 245
 Liov 424
 Lipova 80, 423
 Livezi (Grecia) 105, 106
 Lubianka 50
 Luciu-Giurgeni/Giurgeni 27, 31, 55, 56, 93, 112, 123, 148, 188, 191, 194, 195, 197, 198, 326, 329, 332, 335, 381, 426, 427, 428
 Ludoș 363, 364
 Lugoș 16, 54, 64, 96, 183, 276, 415, 419
 Lunca Corbului 279
 Lunca Gărtii 55
 Lupeni 347, 348

M

Malmaison 50, 289, 293, 428
 Maltezi 60
 Mamaia 81, 82, 106
 Marghita 349
 Măgura 150
 Măgurele 264, 323, 324
 Mălădăia 347
 Mănăstirea (închisoare) 70, 120
 Mărăcineni 267
 Mărășești 42, 70, 88, 224

Mărgău 343, 344
 Mărgineni 71, 96, 111, 117, 123, 144, 148, 153, 205, 213, 214, 216, 218, 220-223, 225, 289
 Medgidia 200
 Mediaș 420
 Miclăușeni 246
 Miercurea Ciuc 13, 18, 30, 32, 33, 34, 36, 38, 62, 379, 390, 391, 394, 396, 403
 Mihai Viteazu 105, 113
 Mihăileni 225
 Ministerul de Interne 16, 23, 30, 170, 230, 233, 268, 282, 372
 Mintiu Gherlii 108
 Mircea-Vodă 62
 Mislea 13, 25, 29, 30, 32, 38, 50, 62, 394, 396
 Moigrad 336
 Moinești 112
 Moldova Nouă 221
 Moreni 144, 145, 146, 147, 148, 150, 153, 154, 255
 Moscova 159, 175, 211, 304
 Moș Ion Roată 76
 Moșești Vechi 42
 Muntele Roșu 16, 18, 54, 55, 56, 57
 Munții Apuseni 79, 132, 144, 426
 Munții Făgăraș 57, 108, 132, 405
 Munții Mușunoaiele 71
 Munții Tatra 165
 Munții Vrancei 71, 72, 74

N

Napoli 87
 Nazarcea 135
 Nămăești 41
 Negri 221
 Nicorești 41
 Nijni-Novgorod 160
 Novaci (Gorj) 218
 Nucșoara 13, 14, 15, 17, 18, 19, 27, 28, 31, 32, 39, 40, 56, 57, 58, 59

O

Oarța de Jos 341
 Ocișor 230
 Ocna Mureș 328
 Ocnele Mari 13, 14, 20, 21, 23, 150, 205, 209, 213-218, 221-223, 236, 269, 274, 297, 358, 370
 Odessa 207, 428
 Oinacu 188

Olanu 288
 Olăneasca (munte) 55, 56
 Onești 83, 120, 135, 137, 142,
 150, 182, 196, 263, 289, 364,
 413
 Oradea 16, 36, 38
 Oranki 160, 161, 162, 163, 164,
 267
 Oravița 200
 Oreavu/Ciorăști 82
 Ortelec 346
 Osmanu 267
 Ostrov 56, 106, 107, 112, 113,
 123, 144, 148, 151-153, 176,
 191, 323, 345, 363, 364, 367,
 426-428
 Oxford 324

P

Panciu 69, 71, 72, 75, 80, 87,
 88, 294
 Paris 182, 205, 405
 Pasărea 249
 Pașcani 211, 296
 Paticina 113
 Părău 196
 Păunești 78
 Pârscov 151
 Peninsula 13, 16, 50, 55, 57,
 59, 63, 64, 69, 78, 81-84, 86,
 111, 142, 153, 251, 261, 267,
 270-272, 278, 279, 287, 345,
 353, 357, 417, 418, 420, 424
 Perieți 289
 Periprava 31, 56, 77, 82, 93,
 105, 110-112, 122, 137, 188,
 191, 193-195, 230, 243, 269,
 270, 272, 326, 328, 329, 332,
 341, 391, 404, 411, 415, 425-428
 Peșteana 241
 Petrila 427
 Petrișu 185
 Petroșani 238, 240, 241, 422-427
 Piatra Frecăței 112, 335
 Pietroșani 16
 Pipera 13, 24, 54, 62
 Pitești 13-16, 18-20, 26, 28-31,
 37-40, 50, 54-57, 59, 60, 63-65,
 71, 72, 84, 86, 105, 112, 119,
 128, 133, 136, 137, 142, 146,
 151, 159, 176, 184, 195, 196,
 245, 260, 263, 264, 267-272,
 274, 276-279, 287, 288,
 291-296, 298, 300, 303, 305,
 355, 364, 367, 369, 385, 390,
 404, 406, 411-414, 417, 418,
 420

Plipicești 74
 Ploiești 57, 80, 82, 111, 117,
 122-126, 128, 129, 144-149,
 152-154, 226, 255, 257-259,
 267, 274, 284, 286-289,
 297-299, 301, 303, 304, 305,
 338, 341, 344, 346, 431
 Plopiș 349
 Ploscuțeni 42, 45
 Poarta Abă 135
 Pod (deal) 55
 Podeni 83, 413, 419
 Poiana Alexe 93
 Poiana, Poiana Sibiului 54, 239
 Popești Leordeni 38, 70, 288, 300
 Prașila 278
 Predeal 348
 Priboiu 117, 119
 Pricaz 418, 424
 Prodănești 336
 Prundul Bărgăului 188
 Prut 165, 330
 Puchenii, Puchenii Mari 111

R

Raciu 120
 Rahova 20, 38, 93, 96, 234, 279,
 300, 323
 Răcătău-Răzeși 82
 Răchitoasa 278
 Rădăuți 317
 Râșucenii de Sus 183
 Răzvadul de Jos 147
 Râmnicu Sărat 16, 38, 52, 107,
 294, 430
 Râmnicu Vâlcea 121, 263
 Râșnov 130, 131, 138
 Râul Doamnei 17
 Recea (mănăstire) 43, 299, 300
 Reduit 150, 180, 181, 182, 187,
 269, 415
 Reghin 188
 Repedea (deal) 207
 Roman 69, 163, 164, 175, 221,
 287, 303
 Românași 309, 310, 311
 Roșia Pipera 24
 Roștina 278
 Rubla 38, 41, 51, 52, 205, 213,
 225, 230, 269, 385
 Rucăr 54, 55, 56, 57, 63, 64,
 65, 176
 Rudeni 272

S

Sadomeni 134
 Sadu 237, 248, 249

Saint Cyr 285
 Salcia 55, 56, 82, 93, 105, 109-113,
 152, 188, 191, 194-196, 209,
 230, 243, 326, 328, 329,
 332-335, 341, 345, 346, 358,
 361, 362, 390, 404, 426-428
 Saligny 23, 54, 61, 62, 419
 Satu Mare 84, 187, 251, 312,
 328, 345, 415
 Satu Nou (Vrancea) 69
 Sărățeanca 278
 Sâmbăta de Sus (mănăstire) 131,
 367
 Sângeorgiu de Pădure 142
 Sângerei 260
 Săniob 86
 Sânmarghita 135
 Schei 41, 47, 50, 51
 Scheia 272
 Schitu Golești 20
 Secături 14
 Secu (mănăstire) 302, 408
 Segarcea 191, 209
 Seimeni 61
 Seimenii Mici 296
 Sevastopol 405
 Sfântu Gheorghe 165
 Siberia 17, 70, 110, 343, 425
 Sibiu 54, 57, 79, 108, 132, 133,
 143, 184, 196, 239, 245, 278,
 353, 354, 359, 363-369, 372,
 373, 376, 377, 379-382, 384,
 385, 387, 397, 398, 400, 401,
 404, 408, 409, 414, 415, 420,
 429, 430, 431, 432
 Sighet 14, 16, 74, 290, 291, 345
 Sighișoara 130, 131, 132, 142,
 312, 406-409, 420-422
 Sihastru (mănăstire) 41-43, 46, 302
 Silistra 176, 181, 186
 Sinaia 138, 139, 374
 Siret 42
 Slatina (sat) 14, 15, 17, 268, 276
 Slobozia 50, 56, 112, 287, 289
 Snagov 20, 243
 Solingen 219
 Someș-Odorhei 336
 Sorbona 70
 Soveja 71, 72, 73, 74, 76, 77, 272
 Stalingrad 161, 164
 Stoenestii (Argeș) 16, 54-58, 63-65,
 93, 230, 345, 404, 418, 427
 Strâmba 93
 Suceava 36, 211, 225, 271, 272,
 278, 293, 295-297, 300, 414,
 416, 417
 Suez (Canal) 332
 Surghiul (Iac) 81, 82

Ș

Saeș 404
 Șieu 345
 Șimleul Silvaniei 333, 338, 340, 349, 350
 Șinca Veche 132
 Șoarș 191
 Șoimoș 291
 Șotânga 127
 Șușnița 73
 Șuța Seacă 119

T

Tambov 159, 160
 Tătărăni 117, 123
 Tânganu 249
 Târgoviște 36, 113, 117, 119-125, 127, 128, 130, 141, 144, 153, 297, 301, 304
 Târgșor 20, 23, 25, 54, 62, 84, 137, 142, 144-146, 287, 288, 290, 303, 305, 338, 344, 345, 346, 353, 355-367, 369, 384, 404, 414-419, 431
 Târgșorul Nou 341, 344, 346
 Târgu Bujor 63, 64
 Târgu Frumos 314
 Târgu Jiu 140
 Târgu Mureș 261, 299, 312, 320, 325, 329, 345, 390, 394
 Târgu Neamț 69
 Târgu Ocna 130, 136, 137, 176, 245, 255, 260, 262-266, 268, 269, 271, 272, 276, 279, 282, 293, 408, 418, 430
 Târgu-Jiu 205, 229, 231, 234, 235, 239, 243, 249, 250
 Târnăveni 205
 Tecuci 43, 45, 52, 71, 72, 75, 80, 83, 94, 160, 276, 290
 Teheran 256
 Teiuș 138, 426
 Tel Aviv 349
 Teleajen 256
 Telega 153
 Tighina 144, 145

Tihăraia 71
 Timișoara 86, 111, 131, 151, 164, 213, 214, 216, 218, 221, 230, 245, 263, 268, 293, 315, 318, 325, 326, 328-333, 343, 348, 349, 364, 376, 411, 412, 415
 Tismăna (mănăstire) 53
 Tohanu Vechi 130
 Toledo 219
 Tomești 209
 Treznea 329, 338, 339, 340, 341, 348, 349
 Triest 215
 Tudor Vladimirescu 82, 101, 160, 161, 164-166, 168, 175, 229, 267, 305
 Tulcea 92, 106, 179, 334
 Tulnici 72
 Turda 134, 135, 141, 346, 357, 358, 370, 418, 420
 Turnu Măgurele 256
 Turnu Severin 103, 109, 214
 Turnul Roșu 73
 Tutova 45, 166

Ț

Țiganca 159
 Țigănești (Argeș) 141
 Țigănești (Teleorman) 236

U

Uileacul Simleului 347
 Uioara 346
 Ungheni 299
 Uranus 93, 169, 170, 177, 251, 270, 289, 353, 360, 361
 Urziceni 182

V

Vadu Crișului 137
 Vadu Oii 194
 Valcăul de Jos 340
 Valea Fetii 184
 Valea lui Mihai 314, 318
 Valea Mare (Gorj) 164
 Valea Mare (Olt) 323

Valea Miții 347
 Valea Neagră 83, 84, 135, 185, 246, 258, 261, 279, 345, 353, 364, 366, 367, 404, 409, 411, 413-415, 417-419, 431
 Valea Rea 58
 Valea Ungureni 180
 Varia 111
 Vaslui 93-95, 159, 167, 258, 269, 272
 Vatici 232
 Vața de Sus 131
 Văcărești 13, 16, 20, 23, 27, 29, 32, 36, 38, 82, 92, 93, 96-98, 101, 108, 137, 150, 153, 170, 176, 178-182, 188, 196-198, 213, 236, 245, 251, 255, 260, 263, 264, 266, 267, 269, 272, 274, 276, 278, 282, 289, 292, 293, 295, 299, 300, 328, 340, 344-356, 384, 404, 408, 412, 417, 418, 426, 430

Vălcov 425
 Vâlsan (râu) 56
 Vidacut 406
 Vidra 72
 Viena 150, 293, 338
 Vierșani 243
 Viile Noi 88, 107
 Viile Putnei 88
 Vișoara 54, 270, 390
 Vintilă Vodă 278
 Vladimirești (mănăstire) 299, 300
 Voinești (Argeș) 16
 Voinești (Dâmbovița) 121-123
 Vulcan 383

W

Weimar 210

Z

Zalău 311, 312, 320, 321, 323, 326, 340, 341, 342, 346, 347, 348
 Zărnești 344
 Zătreni 50
 Zboghițești 14

Seria *Experiențe carcerale în România comunistă* își propune să completeze imaginea sistemului penitenciar comunist românesc printr-o colecție de interviuri cu persoane care, în majoritate, nu și-au făcut cunoscute experiențele de detenție până în prezent. Acest penultim volum cuprinde 26 de interviuri realizate în județele Argeș, Călărași, Dâmbovița, Giurgiu, Gorj, Prahova, Sălaj și Sibiu. Foștii deținuți descriu propria perspectivă asupra instaurării comunismului, motivele și metodele arestării, derularea anchetelor și a procesului, eliberarea și reinserția socioprofesională. Interviurile se centrează pe anii de detenție prin evocarea vieții din închisoare, a alimentației, a persecuțiilor, a muncii forțate și a vieții religioase, dar descriu și viața de după eliberare („un transfer”, pentru majoritatea celor intervievați, dintr-o închisoare mai mică într-o închisoare mai mare, reprezentată de România comunistă).

www.crimelecomunismului.ro

EDITURA POLIROM

ISBN I-VI 978-973-46-0930-7

ISBN 978-973-46-1943-6

9 789734 619436

www.polirom.ro